Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ
ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
Πανεπιστημίου 57 και Εμμανουήλ Μπενάκη 2ος όροφος, Αθήνα
105 64
Τηλ.: 32.41.200 - 32.41.958

CACTUS EDITIONS
ODYSSEAS HATZOPOULOS & Co
57 Panepistimiou Athens 105 64
Telex 221319 CACT GR.

Θ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

'Ιστορικός, κοινωνιολόγος καί δημοσιογράφος ὁ Θεοφ. Φ. Παπακωνσταντίνου γεννήθηκε στό Μοναστήριον τῆς Σερβίας τό 1905 καί σπούδασε φιλολογία, φιλοσοφία, ἱστορία καί παιδαγωγικά στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. Διετέλεσε συντάκτης ἐπί τῆς ὕλης καί συνεργάτης τῆς ἐφημερίδος «'Ανεξάρτητος» (1934-1936), συντάκτης καί ἀρχισυντάκτης τῆς «Πρωίας» (1936-1943), ἀρχισυντάκτης καί ἀρθρογράφος τῆς «'Ελευθερίας» (1945-1949), ἀρθρογράφος της (1949-1963), ἀρθρογράφος τῆς «Μεσημβρινῆς» (1963-1967) καί συνεργάτης πολλῶν περιοδικῶν καί τοῦ Ε.Ι.Ρ. (1950-1953 καί 1959-1964). Κατά τήν ἐχθρική κατοχή ἐξέδωσε μέ συναδέλφους του τήν ἐφημερίδα τῆς ἐθνικῆς ἀντιστάσεως «Μαχομένη 'Ελλάς» (Αὔγουστος 1942 — 'Οκτώβριος 1943), ὅπου ἔγραφε τά κύρια ἄρθρα καί πολλά ἄλλα κείμενα. Τόν 'Οκτώβριο τοῦ 1943 διέφυγε στή Μέση 'Ανατολή ὅπου ὑπηρέτησε ὡς Διευθυντής Τύπου τῆς 'Ελληνικῆς 'Υπηρεσίας Πληροφοριῶν στό Κάϊρο (1943-1944). Διετέλεσε, ἐπίσης, ὑφυπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως (1967) καί ὑπουργός 'Εθνικῆς Παιδείας (1967-1969). 'Εκτός ἀπό πληθώρα ἄρθρων σέ λεξικά, ἐγκυκλοπαιδείας, ἐφημερίδας καί περιοδικά συνέγραψε καί πλεῖστα βιβλία, μεταξύ τῶν ὁποίων: «'Η Καστορία» (1930), «Αἱ παραποιήσεις τοῦ μαρξισμοῦ ἐν 'Ελλάδι» (1931), «Εἰσαγωγή στή διαλεκτική» (1933), «Οἱ Πρῶσσοι τῶν Βαλκανίων» (1944), «'Εναντίον τοῦ ρεύματος» (1949), «'Ανατομία τῆς 'Επαναστάσεως» (1952), «'Η νέα γραμμή τοῦ Κομμουνισμοῦ» (1956), «'Ο Ἴων Δραγούμης καί ἡ πολιτική πεζογραφία» (1957), «Προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας» (1960 καί

ἄλλες 7 ἐκδόσεις), «Ἡ Μάχη τῆς Ἑλλάδος» (1966 καί 1970), «Πολιτική Ἀγωγή» (1970), «Ἡ παθολογία τῆς δημοκρατίας» (1981). Ἔχει ἀκόμη μεταφράσει ἔργα τοῦ Κ. Μάρξ, τοῦ Σ. Φρόϋντ, τοῦ Κ. Ζίντ, τοῦ Σ. Χούκ, κ.ἄ. Ἔχει τιμηθῆ μέ τό βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (1953) γιά τό ἔργο του «Ἀνατομία τῆς Ἐπαναστάσεως», μέ τό Σταυρό τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Βασιλικοῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος (1965), μέ τό Μεγαλόσταυρο τοῦ Παναγίου Τάφου (1968), μέ τόν Τίμιο Σταυρό Α΄ Τάξεως τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (1969) καί μέ τόν Ἀνώτερο Ταξιάρχη τοῦ Τάγματος Γεωργίου Α΄ (1972). Ἔχει, ἐπίσης, ἀναγνωρισθῆ μέ δίπλωμα (1972) ἡ ἀντιστασιακή του δράσι κατά την Κατοχή.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ

Η ΚΑΣΤΟΡΙΑ. Γεωγραφία, ιστορία, τέχνη	Ἀθῆναι	1930*
ΑΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ	Ἀθῆναι	1931*
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ	Ἀθῆναι	1933*
ΟΙ ΠΡΩΣΣΟΙ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ (ὑπό ψευδ. Π. Μοναστηριώτης)	Κάϊρον	1944*
ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ	Ἀθῆναι	1949
ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ (Βραβεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν)	Ἀθῆναι	1952
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ (ὑπό ψευδ. Π. Μοναστηριώτης)	Ἀθῆναι	1955*,1956*
Η ΝΕΑ ΓΡΑΜΜΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ	Ἀθῆναι	1956
Ο ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ	Ἀθῆναι	1957
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ	Ἀθῆναι	1960*,(7 ἐκδ.)
ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΙΠΟΡΙΑΣ	Ἀθῆναι	1960*,(2 ἐκδ.)
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Ζ' αἰών π.Χ.— Κ' αἰών μ.Χ.	Ἀθῆναι	1964*
Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1940-1941	Ἀθῆναι	1966*,1970(2ἐκδ.)
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ	Ἀθῆναι	1970,1970(2ἐκδ.)
Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	Ἀθῆναι	1971
Η ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	Ἀθῆναι	1981

ΑΡΘΡΑ

Εἰς τήν «ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ» (1928-1934)

Βιογραφικά: Βραΐλας Ἀρμένης Π., Γκομπινώ Ἀρθ., Γκόντουϊν Γουλ. Ἔνγκελς Φρειδ., Ζωρές Ἰ. Ἴμπν Χαλντούν, Καμπανέλλα Θ., Κροπότκιν

Πέτρ., Λένιν Νικ., Μακιαβέλης Νικ., Μάλθος Θ., Μπακούνιν Μ., Μώρος Θ., Ντιντερό Διον., Παρέτο Βιλφ., Στάλιν Ἰωσ., Φρόϋντ Σιγκ., Χιούμ Δ. κ.ἄ.

Ἐγκυκλοπαιδικά: γλῶσσαι διεθνεῖς, ἑταίρα, πανεπιστήμιον, ψυχολογία, συνδικαλισμός [Ἑλλάς] κ.ἄ.

Ἱστορικά: Διεθνής, ἐπιστῆμαι, κομιτάτον, μεσαίων, Μακεδονία, Ρωσία (ἐπανάστασις), τραγωδία κ.ἄ.

Κοινωνιολογικά: δουλεία, ἱστορικός ὑλισμός, κομμουνισμός, λενινισμός, μηδενισμός, μόδα, μπολσεβικισμός, τάξις, τρομοκρατία κ.ἄ.

Λαογραφικά: Ἀτσίγγανοι, αὐτοκτονία, βάπτισμα, βασκανία, βρυκόλακας, γάμος, διάβολος, θεοκρισία, λαογραφία, μαγεία, πόμπεμα κ.ἄ.

Εἰς τό «ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ» (ἐφημ. «Ἀνεξάρτητος» 1934-1935).

Εἰς τήν ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ ΤΟΥ «ΗΛΙΟΥ» (1978): μαοϊσμός, μπολσεβικισμός.

Εἰς τά περιοδικά: «Σπάρτακος», «Ἑλληνικά Γράμματα», «Πολιτικά Φύλλα», «Κοινωνική Ἔρευνα», «Νέα Ἐπιθεώρηση», «Σήμερα», «Νέος Μαχητής», «Διεθνής Ζωή», «Εἰκόνες», «Ἑλληνικά Θέματα», «Νέα Ἑστία» (1928-1967)

Εἰς τάς ἐφημερίδας: «Πρωΐα», «Μαχομένη Ἑλλάς» (ἀντιστασιακή), «Ἐλευθερία», «Ἐμπρός», «Μακεδονία», «Μεσημβρινή», «Ἀκρόπολις» (1935-1985).

ΟΜΙΛΙΑΙ

Εἰς τό Ἐθνικόν Ἵδρυμα Ραδιοφωνίας (1950-1953 καί 1959-1964).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

K. MARX: Τό ζήτημα τῶν Ἑβραίων	Ἀθῆναι 1932*
S. FREUD: Τό μέλλον μιᾶς αὐταπάτης	Ἀθῆναι 1935*
CH. GIDE: Ἀρχαί Πολιτικῆς Οἰκονομίας	Ἀθῆναι 1942*
S. HOOK: Ἐπιστήμη καί διαλεκτικός ὑλισμός	Ἀθῆναι 1955*

* Τά σημειούμενα μέ ἀστερίσκον ἔχουν ἐξαντληθῆ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἶναι ἡ ζωή μου γεμάτη ἀπό συγκλονιστικάς ἐμπειρίας, πού δέν τάς ἐπεζήτησα. Ἀλλά καί πυκνή σέ δράσι, πού ὑπῆρξε δική μου ἐπιλογή καί εὐθύνη. Δέν δικαιοῦμαι νά παραπονεθῶ γιά μονοτονία. Καί ὅσα ὅμως ἐγώ ἐπέλεξα μέ προστάτευσαν ἀπό τήν καταλυτική πλῆξι που δέν ἐγνώρισα ποτέ.

Συνοπτικήν εικόνα τῆς πολυτάραχης ζωῆς μου ἀπέκτησα πολύ ἀργά: ὅταν ἄκουσα μιά μέρα τήν ἐξῆς δέησιν *τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησιας, πού περιλαμβάνεται σέ ὡρισμένας Ἀκολούθίας της καί στόν Μέγαν Κανόνα:*

...ἔτι δεόμεθα ὑπέρ τοῦ διαφυλαχθῆναι τήν ἁγίαν Ἐκκλησίαν καί τήν πόλιν ταύτην καί πᾶσαν πόλιν καί χώραν ἀπό ὀργῆς, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων, ἐμφυλίου πολέμου καί αἰφνιδίου θανάτου.

Ἔζησα ο ἴδιος τήν ὀργήν *ἀλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων (Νεοτούρκων, Ν. Πλαστήρα, κομμουνιστῶν), δικτατοριῶν (Ε. Βενιζέλου, Ν. Πλαστήρα, Θ. Παγκάλου, Ἰ. Μεταξᾶ, κομμουνιστικῆς Πεέα εἰς τήν ὕπαιθρον, 21ης Ἀπριλίου) καί κινημάτων (Ν. Ζέρβα, Γ. Κονδύλη, Ν. Πλαστήρα, κλπ.)· τρεῖς μεγάλους καί θανατηφόρους* λοιμούς *(χολέρα, γρίππη, δάγκειο)· σειράν* λιμῶν *λόγῳ πολεμικῶν ἀποκλεισμῶν μέ ἐξουθενωτικάς στερήσεις· καταστρεπτικούς* σεισμούς *(Ὠρωποῦ, Κεφαλληνίας, Θεσσαλονίκης κλπ.)· τό* πῦρ

προκλητῶν πυρκαϊῶν καί ἀνατινάξεων˙ τάς σφαγάς (μαχαίρας) *κατά τόν Μακεδονικόν ἀγῶνα, κατά τήν κατοχική κομμουνιστική τρομοκρατία γιά τήν μονοπώλησι τῆς ἐξουσίας, κατά τή Δεκεμβριανή παραφροσύνη καί κατά τόν συμμοριτοπόλεμο˙ τούς ἐφιάλτας* ἐπιδρομῶν ἀλλοφύλων *(Σέρβων, Ἰταλῶν, Γερμανῶν καί Βουλγάρων)˙ τούς αἱματηρούς καί ξενοκινήτους* ἐμφυλίους πολέμους˙ *τούς* αἰφνιδίους θανάτους *τῶν ψυχρῶν ἐκτελέσεων ἐκ μέρους Τούρκων, Ἰταλῶν, Γερμανῶν, Βουλγάρων καί κομμουνιστῶν˙ καί πέντε πολέμους (τρεῖς τοπικούς καί δύο παγκοσμίους)...*

Τώρα θά προσπαθήσω νά περιγράψω ἀπό τή σκοπιά ἑνός ἀλυτρώτου Ἕλληνος καί τή δική μου καί τοῦ Ἔθνους τή μεγάλη περιπέτεια *κατά τά 77 ταραχώδη χρόνια τῆς συνειδητῆς ζωῆς μου. Γνωρίζω ὅτι τό ἐγχείρημα εἶναι δύσκολο καί γεμᾶτο παγίδες. Γιατί κατά βάσιν στηρίζομαι στή μνήμη καί ἡ μνήμη δέν εἶναι πάντοτε πιστή καί πρόθυμη. Τό ἐνδεχόμενο ἀθελήτου ἀλλοιώσεως τῆς πραγματικότητος ἀποτελεῖ μόνιμο κίνδυνο. Ἔπειτα, μιά αὐτοβιογραφία παρακολουθεῖται κατά κανόνα ἀπό τήν ὑπόνοια τῆς αὐτοπροβολῆς, πού μειώνει τήν ἀξιοπιστία της. Οὔτε ὅμως διάθεσι αὐτοπροβολῆς, οὔτε φόβος, οὔτε πάθος μέ ἐκίνησαν στή σύνταξι τῶν ἀναμνήσεών μου αὐτῶν. Ἐκεῖνο πού ἐπιθυμῶ καί πού ὑπόσχομαι —μέσα στά ὅρια τοῦ ἀνθρωπίνως ἐφικτοῦ— εἶναι ἡ ἐξιστόρησι τῆς* ἀληθείας, *πού ἐλπίζω νά τήν ἐπιτύχω γιατί* ***γιά πρώτη φορά*** *γράφω μέ* ἀπόλυτη ἐλευθερία.

Περιγράφοντας τή δική μου καί τοῦ Ἔθνους τή μεγάλη περιπέτεια κάμνω οὐσιαστικῶς ἱστορία. Καί ὡς «ἱστορικός» θ᾽ ἀκολουθήσω τό «νόμο τῆς ἀληθείας», *πού θεσπίζει ὁ σοφός Μεγαλοπολίτης Πολύβιος, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίσθηκε προσφυῶς «θριγκός μέν τῆς ἑλληνικῆς, θεμέλιος δέ λίθος τῆς ρωμαϊκῆς ἱστοριογραφίας». «Τινές —γράφει στό βιβλίο ΛΗ΄, 4, 2-9 τῶν* ***«Ἱστοριῶν»*** *του— ἴσως ἐπιτιμήσουσιν ἡμῖν ὡς φιλαπεχθῶς ποιουμένοις τήν γραφήν,*

οἷς καθῆκον ἦν μάλιστα πάντων περιστέλλειν τάς τῶν Ἑλλήνων ἁμαρτίας. ἐγώ δ' οὔτε φίλον οὐδέποτ' ἄν ὑπολαμβάνω γνήσιον νομισθῆναι παρά τοῖς ὀρθῶς φρονοῦσι τόν δεδιότα καί φοβούμενον τούς μετά παρρησίας λόγους καί μήν οὐδέ πολίτην ἀγαθόν τόν ἐγκαταλείποντα τήν ἀλήθειαν διά τήν ἐσομένην ὑπ' ἐνίων προσκοπήν παρ' αὐτόν τόν καιρόν· συγγραφέα δέ κοινῶν πράξεων οὐδ' ὅλως ἀποδεκτέον τόν ἄλλο τι περί πλείονος ποιούμενον τῆς ἀληθείας. ὅσῳ γάρ εἰς πλείους διατείνει καί ἐπί πλείω χρόνον ἡ διά τῶν ὑπομνημάτων παράδοσις τῶν πρός καιρόν λεγομένων, τοσούτῳ χρή μᾶλλον καί τόν γράφοντα περί πλείστου ποιεῖσθαι τήν ἀλήθειαν καί τούς ἀκούοντας ἀποδέχεσθαι τήν τοιαύτην αἵρεσιν. κατά μέν γάρ τούς τῶν περιστάσεων καιρούς καθήκει βοηθεῖν τούς Ἕλληνας ὄντας τοῖς Ἕλλησι κατά πάντα τρόπον, τά μέν ἀμύνοντας, τά δέ περιστέλλοντας, τά δέ παραιτουμένους τήν τῶν κρατούντων ὀργήν· ὅπερ ἡμεῖς ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐποιήσαμεν ἀληθινῶς· τήν δ' ὑπέρ τῶν γεγονότων τοῖς ἐπιγινομένοις διά τῶν ὑπομνημάτων παράδοσιν ἀμιγῆ παντός ψεύδους ἀπολείπεσθαι χάριν τοῦ μή ταῖς ἀκοαῖς τέρπεσθαι κατά τό παρόν τούς ἀναγινώσκοντας, ἀλλά ταῖς ψυχαῖς διορθοῦσθαι πρός τό μή πλεονάκις ἐν τοῖς αὐτοῖς διασφάλλεσθαι».

Ἐπίσης, θά προσπαθήσω νά ἀκολουθήσω τόν «κανόνα τῆς ἀμεροληψίας» *(ὅπως ὑποδεικνύει ὁ Λουκιανός στό* ***«Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν»****, κεφ. 41) καί νά εἶμαι: «ἄφοβος, ἀδέκαστος, ἐλεύθερος, παρρησίας καί ἀληθείας φίλος, ὡς ὁ κωμικός φησι, τά σῦκα σῦκα, τήν σκάφην δέ σκάφην ὀνομάσων, οὐ μίσει οὐδέ φιλίᾳ τι νέμων οὐδέ φειδόμενος ἤ ἐλεῶν ἤ αἰσχυνόμενος ἤ δυσωπούμενος, ἴσος δικαστής, εὔνους ἅπασιν ἄχρι τοῦ μή θατέρῳ ἀπονεῖμαι πλεῖον τοῦ δέοντος, ξένος ἐν τοῖς βιβλίοις καί ἄπολις, αὐτόνομος, ἀβασίλευτος, οὐ τί τῷδε δόξει λογιζόμενος, ἀλλά τί πέπρακται λέγων»...*

ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

Ἡ συνειδητή ζωή μου ἄρχισε στό σταυροδρόμι τῆς Βαλκανικῆς, τό *Μοναστήριον* (ἄλλως Βιτώλια) κτισμένο ἐπάνω σ' ἕνα κλειστό ὀροπέδιο στούς βορειοανατολικούς πρόποδας τοῦ Βαρνοῦντος (Περιστερίου). Ἡ πόλι διασχίζεται ἀπό τόν ποταμό Δραγόρα (Ὑδραγόρα), παραπόταμο τοῦ Ἐριγῶνος, πού σχηματίζει ἕλη, παράγοντα ἐνδημικῆς ἑλονοσίας, καί ἐκβάλλει μέσω τῆς κοιλάδος τοῦ Μοριχόβου στόν Ἀξιό (Βαρδάρη). Σημαντικώτατος συγκοινωνιακός κόμβος τότε πρός ὅλα τά σημεῖα τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (Θεσσαλονίκη, Δυρράχιο, Κορυτσά, Ἰωάννινα, Περλεπέ, Φλώρινα) καί πρός τήν Ἑλλάδα, ἀποτελοῦσε σημεῖο συναντήσεως τῶν καραβανιῶν τῆς Θράκης καί τῆς Μ. Ἀσίας μέ τά καραβάνια, πού ἤρχοντο ἀπό τή Θεσσαλία καί τή λοιπή Ἑλλάδα καί ἀπό τήν Ἀλβανία καί τήν Ἑρζεγοβίνη.

Εἶχε κτισθῆ κοντά στό κατεστραμμένο ἀρχαῖο *Ἡράκλειο* τῆς Λυγκιστίδος, ἀναφέρεται ἀπό τούς Βυζαντινούς ἱστορικούς καί χρονογράφους μέ τό ὄνομα *Βουτέλιον* καί στάς ἀρχάς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἦτο (μετά τή Θεσσαλονίκη) ἡ δευτέρα πόλι τῆς Μακεδονίας μέ πληθυσμό 45.000 κατοίκων καί μέ ἀκμαία βιοτεχνία (βυρσοδεψεῖο, κλωστήριο, ἐριουργεῖο, ταπητουργεῖο καί ἐργαστήριο χρυσοποικίλτων τεχνουργημάτων γιά τάς ἐνδυμασίας τῶν πλουσίων). Κάθε Δευτέρα ἐγίνετο στό Μοναστήριον ἑβδομαδιαία ἀγορά (παζάρι), ὅπου οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐπρομηθεύοντο ἀπό τούς χωρικούς τῆς περιοχῆς ξύλα γιά τά τζάκια καί

τίς σόμπες των, βούτυρο, τυρί, φασόλια κλπ. τῆς χρονιᾶς καί ἀγόραζαν δέρματα, κτήματα, σπίτια, ἀγρούς καί ἀμπέλια ἀπό διαφόρους μεσίτας τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ περιοχή ἀποτελοῦσε γλωσσική Βαβέλ. Οἱ κάτοικοί της χρησιμοποιοῦσαν ἐκτός ἀπό τά ἑλληνικά, τά τούρκικα, τά βουλγάρικα, τά ἀρβανίτικα, καί δύο διαλεκτικά ἰδιώματα: τά **κουτσοβλάχικα** (ἤ ἀρωμούνικα ἤ τσιντσάρικα), πού εἶναι νεολατινικό βασικῶς ἰδίωμα, μέ λέξεις λατινικῆς καί ἑλληνικῆς ὡς ἐπί τό πλεῖστον, καταγωγῆς καί τά **μικτοσλάβικα**, πού παρουσιάζουν ἀρκετά κοινά γνωρίσματα μέ τή βουλγαρική καί τή σερβική γλῶσσα, ἀλλά περιλαμβάνουν καί παρά πολλάς ἑλληνικάς, τουρκικάς καί ἀλβανικάς λέξεις. Τό φύσει φτωχό λεξιλόγιο τοῦ ἰδιώματος αὐτοῦ χαρακτηρίζεται ἀπό ἔντονη ἐπίδρασι τῆς ἑλληνικῆς τόσο στάς λέξεις καθημερινῆς χρήσεως, ὅσο καί στήν ἐκκλησιαστική ὁρολογία.

Ἀπό τά πρῶτα χρόνια τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἀνέπτυξαν στήν περιοχή τοῦ Μοναστηρίου τρομοκρατική δράσι οἱ Βούλγαροι κομιτατζῆδες. Ὁ καθοριστικός παράγων τῆς ἐθνικῆς τοποθετήσεως τῶν κατοίκων δέν ἦταν ἡ γλῶσσα, ἀλλά ἡ συνείδησί των. Βλαχόφωνοι, σλαβόφωνοι, καί ἀλβανόφωνοι, ἀντετίθεντο μέ σθένος στούς κομιτατζῆδες τρομοκράτας, ἀπετέλεσαν τραγικά θύματά των καί προσέφεραν τεραστίας ὑπηρεσίας στόν ἑλληνισμό, γιατί εἶχαν ἑλληνική ἐθνική συνείδησι. (Ἡ γιαγιά μου ἦταν βλαχόφωνη, ὁ πάπος μου Κωνσταντίνος Κυριακοῦ, σκοτώθηκε ἀντάρτης κατά τόν μακεδονικό ἀγῶνα καί ἡ μητέρα μου Παρασκευή ἐσπούδασε στό Μοναστήριον μέ ἀκραιφνῆ ἑλληνική ἐθνική συνείδησι). Ὁ πατέρας μου Φιλόθεος καταγόταν ἀπό τήν Μαλακοπή τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (κοντά στό Ἰκόνιο).

Κατά τά τελευταῖα χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἡ ἑλληνική κοινότης τοῦ Μοναστηρίου συντηροῦσε 17 σχολεῖα ἀρρένων καί θηλέων μέ 2.400 περίπου μαθητάς καί 54 καθηγητάς καί διδασκάλους (γυμνάσιο, ἀστική σχολή, παρ-

θεναγωγεῖο, τέσσαρα ἀρρεναγωγεῖα καί δέκα νηπιαγωγεία, μέ διδακτικό προσωπικό 25 ἄνδρας καί 29 γυναίκας). Τό γυμνάσιο, μέ πλουσία συλλογή σχολικῶν ὀργάνων καί μέ βιβλιοθήκη, εἶχε 190 μαθητάς καί 11 καθηγητάς. Ἡ κοινότης συντηροῦσε ἐπίσης ἑλληνικό νοσοκομεῖο καί εἰδικό ἄσυλο γιά τάς οἰκογενείας τῆς ὑπαίθρου, τῶν ὁποίων τά χωριά κατεστρέφοντο ἀπό τούς Βουλγάρους κομιτατζῆδες (μέ ὀρφανά 250 κορίτσια καί 150 ἀγόρια). Δύο ἑλληνικά σωματεῖα, ἡ «Φιλόπτωχος Ἀδελφότης τῶν Κυριῶν» καί ὁ «Μουσικός Σύλλογος» διεκρίνοντο γιά τή δραστηριότητά τους.

Στήν περιοχή τοῦ Μοναστηρίου ὑπῆρχαν δυό πολυπαθῆ κέντρα τοῦ ἑλληνισμοῦ πού ἀπετέλεσαν προμαχῶνα κατά τῆς κομιτατζηδικῆς τρομοκρατίας καί τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας: τό Μεγάροβον μέ τό Τύρνοβον καί τό Κρούσοβον. Το *Μεγάροβον*, (γενέτειρα τῆς γιαγιᾶς μου), μιά ἀπό τάς σημαντικωτέρας βλαχοφώνους κωμοπόλεις τῆς Μακεδονίας, κτισμένο στούς πρόποδες τοῦ Βαρνοῦντος (Περιστερίου) καί στά δυτικά τοῦ Μοναστηρίου μαζί με τό Τύρνοβον, εἶχε 3.000 κατοίκους καί διατηροῦσε δυό ἑξατάξια ἑλληνικά δημοτικά σχολεῖα καί γυμνασιακή τάξι. Τό *Κρούσοβον*, βλαχόφωνο ἐπίσης, ἀλλά καθαρῶς ἑλληνικό, βρισκόταν βορειότερα τοῦ Μοναστηρίου (καί δυτικά τοῦ Περλεπέ) καί ὑπῆρξε τό κέντρο τῶν ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων καί στόχος τῶν βουλγαρικῶν κομιτατζήδικων συμμοριῶν, πού τοῦ προκάλεσαν μεγάλας καταστροφάς. Σ᾽ αὐτό τό φυσικό περιβάλλον καί μ᾽ αὐτό τό ἀνθρώπινο τοπίο ἄρχισε ἡ *περιπέτειά μου...*

Α
ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ
I-XVIII

I. ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΑΓΩΝΙΑΙ

Πρέπει νά ἦτο καλοκαῖρι τοῦ 1909 ὅταν εἶδα τά τρία κομμένα κεφάλια νά κουνιοῦνται. Εἶναι ἡ πρώτη ἴσως παιδική μου ἀνάμνησι, πού μέ παρακολουθεῖ ἀκόμη. Ἡ ἐκφορά τῶν νεκρῶν στό Μοναστήριον γινόταν πεζῆ ἀπό τό σπίτι στό νεκροταφεῖο καί τά φέρετρα ἦταν ἀκάλυπτα. Θυμοῦμαι ὅτι ἔβλεπα τά ἀποχωρισμένα ἀπό τό σῶμα τρία κεφάλια (ἑνός ἀνδρός καί δύο γυναικῶν) νά κουνιοῦνται κατά τήν ἐκφορά, ἐνῶ οἱ μύγες ἔπαιζαν ἐπάνω στά χείλη καί τά μάτια τους. Ἡ παιδική μου περιέργεια καί ἡ ἀνακριτική μου διάθεσι μέ ὡδήγησαν στόν τόπο τῆς σφαγῆς. Ἦταν ἕνα διώροφο σπίτι καί οἱ ἐκτελεσταί θά ἦσαν γνωστοί τῆς οἰκογενείας. Ὅταν τά θύματα ἀντελήφθησαν τάς προθέσεις των, προσπάθησαν νά σωθοῦν, ἀλλά χωρίς ἀποτέλεσμα. Ἕνα ἀπό αὐτά βρέθηκε σφαγμένο στό μπαλκόνι τοῦ δεύτερου πατώματος, ὅπου εἶχε καταφύγει. Ἡ οἰκογένεια εἶχε σφαγιασθῆ ἀπό Βουλγάρους κομιτατζῆδες.

Ἡ ἑλονοσία ἦτο ἐνδημική στό Μοναστήριον γιατί ἡ περιοχή εἶναι ἑλώδης. Αἱ πυρετικαί κρίσεις ἀντιμετωπίζοντο μέ ἐμπειρικά μέσα καί τό κινίνο ἐχορηγεῖτο ὡς σκόνη σ' ἕνα κουτάλι τῆς σούπας μέ νερό. Σωστό φαρμάκι. Κατά τάς ἐξάρσεις τοῦ πυρετοῦ ὁ ἄρρωστος τυλιγόταν σ' ἕνα σεντόνι βρεγμένο μέ ξίδι καί ἔτσι ἔπεφτε ἡ θερμοκρασία. Σέ μιά τέτοια κατάστασι, ἐνῶ ἔβλεπα φλόγες στήν ὀροφή τοῦ δωματίου, μᾶς ἐπισκέφθηκε ὁ κουμπάρος καί μέ

ρώτησε: «Τί ἔχεις Πετράκη;» (Θεοφύλακτος καί Πέτρος εἶναι βαπτιστικά μου ὀνόματα). Και ἐγώ τοῦ ἀπάντησα: «τσαρούχια», γιατί γιά μένα ὁ πυρετός ἦτο κάτι τό συνηθισμένο, ἐνῶ σημασία εἶχαν τά ὡραῖα τσαρούχια, πού μοῦ εἶχαν ἀγοράσει τήν προηγούμενη μέρα οἱ γονεῖς μου. Περιέργως ὅμως ἔσκασαν ὅλοι στά γέλια μέ τήν ἀπάντησί μου. Πέρασαν πολλά χρόνια ὥσπου νά συνειδητοποιήσω γιατί ἡ μυρουδιά τοῦ ξιδιοῦ μοῦ ἦτο (καί ἐξακολουθεῖ νά μοῦ εἶναι) τόσο ἀποκρουστική. Ἡ αὐτοψυχανάλυση δέν μέ ἔσωσε.

Ὁ κομήτης τοῦ Χάλλεϋ ἔκανε τήν ἐμφάνισί του ἐπάνω ἀπό τόν οὐρανό τοῦ Μοναστηρίου στάς 29 Μαΐου τοῦ 1910 καί τόν εἶδα τότε. (Ἐνῶ θά ἦτο δυνατόν, δέν τόν ξαναεῖδα εἰς τάς 11.4.1986 γιατί αἱ ἀτμοσφαιρικαί συνθῆκαι δέν ἐπέτρεψαν νά γίνῃ ὁρατός). Δέν ξέρω ἄν προκάλεσε πανικό καί φόβους γιά συντέλεια τοῦ κόσμου ἡ ἐμφάνισί του, γιατί ἤμουν παιδί καί ἦταν εὔλογο νά μοῦ κρύβουν τέτοιους «κινδύνους». Γιά μένα ἦταν ἕνα ἤρεμο φαινόμενο, πού τό παρακολούθησα, χωρίς καμμιά ἀνησυχία, ἀπό τόν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ μας. Ἀντιθέτως, ἕνα χρόνο ἀργότερα, τό 1911, ὅταν ξέσπασε ἡ ἐπιδημία τῆς χολέρας, ἔζησα ὅλη τήν ἀγωνία τοῦ θανάτου. Τότε δέν μοῦ ἔκρυβαν τίποτε, γιατί ἔπρεπε νά συμμετέχω καί ἐγώ στά μέτρα προφυλάξεως. Ἐπίναμε τό νερό βρασμένο. Ἀπολυμαίναμε κάθε μέρα ὅλους τούς χώρους μέ φαινικόν ὀξύ (φαινόλη), πού ἀκόμη μέ παρακολουθεῖ ἡ μυρωδιά του. Μοῦ ἔλεγαν ὅτι τούς χολεροβλήτους τούς ἔρριχναν, προτοῦ ἀκόμη πεθάνουν, σέ ὁμαδικούς τάφους μέ ἀσβέστη...

Δέκα μόλις χρόνια μετά τήν ἐμφάνισι τοῦ κινηματογράφου στήν Εὐρώπη (1895), τό Μοναστήριον διέθετε δική του αἴθουσα κινηματογραφικῶν προβολῶν, κοντά στό σπίτι μας μάλιστα. Ἄκουα τό «τσάφ-τσάφ» τῶν ἐξατμίσεων ἑνός ψηλοῦ σωλῆνα, ἀλλά δέν ξέρω φυσικά, τή χρησιμότητά του. Θυμᾶμαι μιά προβολή, στήν ὁποία μέ πῆγαν οἱ

γονεῖς μου. Ἦταν ἕνας λόφος, ὅπου σκαρφάλωνε μέ δυσκολία ὁ ἥρως, προσπαθῶντας νά φθάση στήν κορυφή. Ἡ εἰκόνα προεβάλλετο ἀρκετά καθαρά, ἀλλά ἦταν πολύ τρεμουλιαστή. Ὁ θεατής ἐταυτίζετο εὔκολα μέ τόν ἥρωα καί συμμετεῖχε καί αὐτός στήν προσπάθειά του. Παρά τάς ἀτελείας του, τό παιγνίδι τῶν κινουμένων εἰκόνων ἐπετύγχανε τό ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα.

Ὅταν ἐξέσπασεν ὁ πόλεμος τῶν τεσσάρων Βαλκανικῶν κρατῶν (Ἑλλάδος, Σερβίας, Βουλγαρίας καί Μαυροβουνίου) ἐναντίον τῆς Τουρκίας (5.10.1912) ἄρχισαν νά ὀργιάζουν αἱ φῆμαι. Πρέπει νά ἦσαν πολύ ἀνησυχητικαί, γιατί οἱ γονεῖς μου δέν ἐφρόντιζαν πιά νά κρύβουν τούς φόβους των ἀπό ἐμένα. Αἱ πληροφορίαι ἀνέφεραν ὅτι οἱ Τοῦρκοι θά ἔσφαζαν τούς κατοίκους τοῦ Μοναστηρίου, πού δέν ἦσαν ξένοι ὑπήκοοι καί ὅτι αὐτοί γιά νά σωθοῦν ἔπρεπε ν' ἀναρτήσουν στήν κατοικία τους τή σημαία τῆς ἐθνικότητός των. Ἐγώ ὅμως, ἑπτά ἐτῶν τώρα, κατέβαινα κάθε μέρα στόν Φαρδύ δρόμο, περιμένοντας τόν ἑλληνικό στρατό, πού θά ἐλευθέρωνε τήν πόλι καί πού τόν ἐφανταζόμουν πολύ ἀρειμάνιο καί μέ μπλέ στολή. Ἀλλά, ἀντί τῶν Ἑλλήνων ἦρθαν στό Μοναστήριον (6.11.1912) οἱ Σέρβοι...

Τό «κύκνειον ἆσμα» τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς περιοχῆς τοῦ Μοναστηρίου ἀπετέλεσεν ἕνα δραματικό ὑπόμνημα, πού ἔστειλαν τήν 14.2.1913 στόν πρωθυπουργό τῆς Ἑλλάδος Ἐλευθέριο Βενιζέλο οἱ προύχοντες τῆς πόλεως. Τό ὑπόμνημα αὐτό, σέ δίφυλλο χαρτί διαστάσεων 0,560 μ. πρός 0,405 μ. ὑπογράφεται ἀπό 147 δικηγόρους, γιατρούς, ἐμπόρους, τραπεζίτας, καθηγητάς, φαρμακοποιούς καί ἀρχιτέκτονας. (Μεταξύ αὐτῶν, 77ος ὑπογράφει καί ὁ πατέρας μου Φιλόθεος Παπακωνσταντίνου). Ἱκετεύουν σ' αὐτό οἱ Μοναστηριῶται τόν Ἐλευθέριον Βενιζέλον «νά περιληφθῆ καί τό Μοναστήριον μετά τῶν πέριξ, κατά τήν τελικήν διαρρύθμισιν τῶν νέων συνόρων τῆς Ἑλλάδος». Ὑπογραμμίζουν «τήν ἀριθμητικήν ὑπεροχήν

τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Μοναστηρίου καί τῶν πρός δυσμάς καί ἀνατολάς τμημάτων τοῦ Περιστερίου (Βαρνοῦντος) καί τοῦ Μοριχόβου». Τονίζουν τό «σθένος καί τήν εὐστάθειαν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος», ὑπενθυμίζουν ὅτι τήν ἄνοιξιν τοῦ 1903 συνέστησαν είς τό Μοναστήριον τήν πρώτην πρός ἐθνικήν ἄμυναν ἐπιτροπήν καί ἐπιλέγουν: «Ἔχομεν τήν πεποίθησιν ὅτι οὐδαμῶς θέλετε παραδεχθῆ ν' ἀφεθῆ τό Μοναστήριον ἔξω τῶν νέων ὁρίων τῆς Ἑλλάδος... Πᾶσα ἀντίθετος λύσις ἤθελεν εἶναι ἀδικωτάτη καταπάτησις τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ προορισμοῦ τοῦ παρόντος πολέμου». Τό ὑπόμνημα καταλήγει: «Εἴμεθα πρόθυμοι νά ὑποστῶμεν πᾶσαν θυσίαν ἵνα πραγματοποιηθῆ ὁ προαιώνιος καί ἀναλλοίωτος ἡμῶν πόθος πρός ἕνωσιν μετά τῆς μητρός Ἑλλάδος»...

Ὅπως εἶναι γνωστό τό Μοναστήριον θυσιάσθηκε μέ ἀπόφασι τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, γιά να μή καταληφθῆ ἡ *Θεσσαλονίκη* ἀπό τούς «συμμάχους» τότε Βουλγάρους, μέ τούς ὁποίους βρεθήκαμε ἐμπόλεμοι κατά τόν δεύτερο βαλκανικό πόλεμο (29.6.1913). Ἀλλά, οἱ ἐπίσης «σύμμαχοί» μας Σέρβοι συμπεριφέρθηκαν μέ κτηνώδη ἐχθρότητα πρός τούς Ἕλληνας, πού περιῆλθαν στή δικαιοδοσία τους. Ἀπαγόρευσαν τή λειτουργία τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καί τελικά ἀνάγκασαν τούς περισσοτέρους Μοναστηριώτας νά καταφύγουν πρόσφυγες στήν Ἑλλάδα, ἐγκαταλείποντας τάς περιουσίας των. Ἐν τῷ μεταξύ ἐγώ εἶχα φθάσει ἀπό τό 1911 σέ σχολική ἡλικία, ἀλλά μέ τάς συνθήκας πού ἐπικρατοῦσαν σχολεῖα δέν λειτουργοῦσαν. Ἔτσι, τό πρῶτο καί τό δεύτερο ἔτος τοῦ δημοτικοῦ τό πέρασα «κατ' οἶκον διδασκόμενος» ἀπό τούς γονεῖς μου, πού ἦσαν καί οἱ δύο ἐκπαιδευτικοί. Ὅταν καταφύγαμε στή Θεσσαλονίκη, κατατάχθηκα στήν τρίτη τοῦ δημοτικοῦ καί φοίτησα ἐκεῖ ἐπί ἕνα χρόνο (1913-1914).

II. ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ...

᾿Η Θεσσαλονίκη, ἑλληνική πιά ἀφοῦ θυσιάσθηκε γι᾿ αὐτήν τό Μοναστήριον, ἦταν μιά νέα Βαβέλ. ᾿Εμιλοῦντο σ᾿ αὐτήν, ἐκτός ἀπό τάς βαλκανικάς γλώσσας μέ τά ἰδιώματά των, καί τά ἑβραϊκά πού ἐδῶ ἀποτελοῦσαν παραφθορά τῆς ἱσπανικῆς, γιατί οἱ ᾿Εβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης εἶχαν ἔλθη ἀπό τήν ᾿Ισπανία κατά τόν 15ον αἰῶνα, γιά νά γλυτώσουν ἀπό τήν ᾿Ιερά ᾿Εξέτασι. ῎Ετσι, μέ τήν εὐκολία ἐκμαθήσεως γλωσσῶν, πού ἔχουν συνήθως τά παιδιά, ἔμαθα καί τά «ἰντζουδέσμου» (τά ἱσπανοεβραϊκά) καί ἤξερα πιά ὅλας τάς βαλκανικάς γλώσσας, πού δυστυχῶς τάς ἔχω ξεχάση πρό πολλοῦ μέ σποραδικάς μόνο ἀναλαμπάς μνήμης.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1914 ἤλθαμε πρόσφυγες στήν ᾿Αθήνα (ὅπου θυμᾶμαι ἕνα κατάστημα τῆς ὁδοῦ Πατησίων, πού πουλοῦσε μοναδικό τυρί φέτα, ἄγνωστο στή Μακεδονία) καί ἀπό ἐκεῖ ἐπήγαμε στό Χαλάνδρι, ὅπου ἡ κατάστασι ἦταν εἰδυλλιακή. Εἴχαμε νοικιάσει ἕνα σπίτι σέ περιοχή ὅπου οἱ ἰδιοκτῆται κατασκεύαζαν καί ἔψηναν εἴδη ἀγγειοπλαστικῆς. Τότε ἔμαθα καί ἐγώ νά χρησιμοποιῶ τόν πηλό ἐπάνω στόν «τροχό» καί νά φιλοτεχνῶ μέ τό χέρι καί μέ τά δάχτυλα διάφορα ἀγγεῖα, πού τά ἐψήναμε στόν τεράστιο «φοῦρνο». ᾿Εγύριζα ἐλεύθερος σ᾿ ὅλη τήν περιοχή, μάζευα νοστιμώτατες ντομάτες καί ἔφτιαχνα ὁ ἴδιος σαλάτες μέ θαυμάσιο λάδι. Λίγο κατόπιν, τόν Αὔγουστο τοῦ 1914 κηρύχθηκε ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος...

Καταλήξαμε στήν Καστοριά, πού έγινε ή δευτέρα πατρίδα μου. Μέ τό ένδεικτικό τῆς Θεσσαλονίκης μέ ένέγραψαν στήν 4η τοῦ δημοτικοῦ (1914-1915) καί έκεῖ έπέρασα τάς τρεῖς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ καί τάς ἕξ τοῦ γυμνασίου. Ήμουν πιά «μεγάλος» (9 έτῶν) καί ό πατέρας μου μέ έπαιρνε μαζύ του γιά τά ψώνια (κρέας, βούτυρο, τυριά κ.λπ.), ἔχοντας έμπιστοσύνη στάς ίκανότητάς μου. Αὐτό γενικά μέ ώφέλησε πολύ στή ζωή μου, ἄν καί αί άναμνήσεις μου άπό τήν Καστοριά δέν εἶναι ίδιαιτέρως εὐχάριστες. Οί ντόπιοι συνομήλικοί μου φαίνεται ὅτι άντιπαθοῦσαν τούς ξένους. Έμένα μέ άποκαλοῦσαν «Κινέζο» (ἴσως γιατί ἤμουνα λίγο χλωμός άπό τήν έλονοσία καί τούς θύμιζα κάτι Κινέζους ταχυδακτυλουργούς, πού τούς εἶχαν έντυπωσιάση τό προηγούμενο ἔτος) καί μοῦ δημιουργοῦσαν διάφορα προβλήματα.

Όταν αί γερμανοβουλγαρικαί δυνάμεις (τῆς «τριπλῆς συμμαχίας») κατέλαβαν τό Ροῦπελ (26.5.1916), ή «Άντάντ» κήρυξε ναυτικό άποκλεισμό τῆς Έλλάδος, πού στά βόρεια πλημμύρισε άπό Γερμανοβουλγάρους καί πέρασε πολύ δύσκολες μέρες στερήσεων. Κάποτε, ώς «ψωνιστής» τῆς οίκογενείας εἶχα άγοράση άπό τήν Κάτω Άγορά τῆς Καστοριᾶς άλεύρι. Όταν ὅμως τό ζυμώσαμε καί τό ψήσαμε, ὄχι μόνο δέν φούσκωσε, άλλά ἔγινε μιά γκριζωπή πλάκα καί ἔτριζε στό στόμα. Έπῆγα στόν (Έβραῖο) προμηθευτή μου, τοῦ παραπονέθηκα γιά τό «άλεύρι» πού μοῦ πούλησε καί τοῦ εἶπα ὅτι πρέπει νά εἶχε βάλει καί στάχτη σ' αὐτό. Καί έκεῖνος —μέ άπάθεια, πού μοῦ προκάλεσε φρίκη— μοῦ άπάντησε: «Ναί, εἶχε λίγη στάχτη κοσκινισμένη»...

Τότε ἦταν πού οί Άμερικανοί (ούδέτεροι άκόμη, γιατί βγῆκαν στόν πόλεμο παρά τό πλευρό τῆς «Άντάντ» στάς 2.4.1917) μᾶς ἔστειλαν άλεύρι, πού διανεμήθηκε σ' ὅλους τούς κατοίκους τῆς Καστοριᾶς. Τό ψωμί πού κάναμε άπό τό άλεύρι αὐτό πρέπει νά εἶχε 15 πόντους ὕψος καί ἦταν νοστιμώτατο. Άλλά λίγο δυστυχῶς. Ή Έλλάδα ἦταν ἤδη

διχασμένη. Ἡ κυβέρνησι τῶν Ἀθηνῶν ἀκολουθοῦσε φιλογερμανική πολιτική, ἐνῶ ὁ Ἐλ. Βενιζέλος ἤθελε νά βγάλη τήν Ἑλλάδα στό πλευρό τῆς «Ἀντάντ». Ἀποτέλεσμα τῆς συγκρούσεως αὐτῆς ἦταν τό «Κίνημα Ἐθνικῆς Ἀμύνης», πού ξέσπασε στή Θεσσαλονίκη (29.8.1916). Πολύ γρήγορα ἡ Καστοριά, ἀφοῦ ὑπέστη τούς Γερμανοβουλγάρους, ἐπλημμύρισε ἀπό Γάλλους, Σέρβους, Ρώσους καί Σενεγαλέζους (Μαλγκάσηδες). Πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι οἱ ἔγχρωμοι ἦσαν πολύ ἀγαθοί και ἄκακοι, ἐνῶ οἱ λευκοί καί ἰδίως οἱ Γάλλοι εἶχαν μᾶλλον ἁρπακτικάς διαθέσεις.

Ἡ φοίτησί μου στήν 4η τοῦ δημοτικοῦ (1914-1915) ἦταν φοίτησι ἀπλῆς προσαρμογῆς στό νέο περιβάλλον, μέ χαμηλή βαθμολογία. Τόν ἑπόμενο ὅμως χρόνο (1915-1916) πραγματοποίησα ἕνα ἅλμα: ἐπῆρα ἄριστα. Τόν ἴδιο βαθμό ἐπέτυχα καί στήν 6η δημοτικοῦ (1916-1917). Τό «σύμπλεγμα» πού μοῦ εἶχαν δημιουργήσει οἱ Καστοριανοί μέ τόν ἐπιθετικό ἀντιξενισμό τους, ἐλειτούργησε ὡς «σύμπλεγμα ἐξυψώσεως», ὅπως συμβαίνει σέ ὡρισμένας περιπτώσεις. Ἀριστοῦχος πλέον ἀπόφοιτος τοῦ δημοτικοῦ τό 1917 βραβεύθηκα γιά τήν ἐπίδοσί μου ἀπό τόν Γενικό Διοικητή Μακεδονίας, Ἰ. Ἠλιάκη, πού εἶχε ἔλθει ἐπί τούτῳ στήν Καστοριά καί ἐπῆρα μαζί μέ τό σχετικό «δίπλωμα ἐπιμελείας καί χρηστότητος» καί ἕνα χρηματικό δῶρο 500 δραχμῶν, πού ἀντιπροσώπευε τότε μιά μικρή περιουσία. Ὅταν ἐμπῆκα στό γυμνάσιο ἤμουνα πλέον αὐτοδεσμευμένος.

III. Η ΔΕΥΤΕΡΑ «ΠΑΤΡΙΔΑ»

Ἀριστοῦχος τοῦ δημοτικοῦ, ἐμπῆκα στό γυμνάσιο τό 1917 χωρίς δυσκολία. Θά εἶχα γυμνασιάρχη ἕναν ἄνθρωπο κάπως τραχύν τήν ὄψι (τόν Βυσιανίτη), ἀλλά ἀγαθόν. Προτοῦ ὅμως ἀρχίσουν τά κανονικά μαθήματα τόν ἄρπαξεν ὁ θάνατος. Πέθανε ἀπό συγκοπή, ἐνῶ ἔκοβε ξύλα. Λυπήθηκα πολύ. Ἀλλά ἀσυγκρίτως περισσότερο λυπήθηκα ὅταν κατά τό τρίτο ἔτος τῆς φοιτήσεώς μου, ἔχασα ἕνα θαυμάσιο καθηγητή τῆς φυσικῆς, τόν Ἰ. Κ. Μπίμπα, πού πέθανε ἀπό φυματίωσι (10.3.1920) σέ ἡλικία 43 ἐτῶν. Ἡ διδακτική μέθοδος πού χρησιμοποιοῦσε ἦταν πρωτοποριακή. Φρόντιζε νά βρίσκουν οἱ μαθηταί μόνοι τους τή λύσι τῶν προβλημάτων πού τούς ἔθετε. Ὁ ἴδιος δέν ἐδογμάτιζε γιά τίποτε. Εἶχα πλησιάση τό φέρετρο συγκλονισμένος καί ἐσκεπτόμουν γιά πρώτη φορά πόσο εὔθραυστη εἶναι ἡ ζωή. Οἱ ἱκανοί καί χρήσιμοι ἄνθρωποι δέν ἔπρεπε νά πεθαίνουν ἔτσι.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1920, μετά τήν ἀποφοίτησί μου ἀπό τήν τρίτη γυμνασίου (1919-1920) ἀποφάσισα νά ἐργασθῶ γιά νά ἐξοικονομῶ τό χαρτζιλίκι μου. Οἱ γονεῖς μου δέν μέ ἐμπόδισαν καί ἔκαναν πολύ καλά. Ἐπῆγα, λοιπόν, ὑπάλληλος σ' ἕνα δικηγορικό γραφεῖο γνωστοῦ μας. Ἐσκούπιζα, τακτοποιοῦσα, ἑτοίμαζα τά πάντα μέ μεγάλη εὐσυνειδησία. Ὁ γνωστός μας ὅμως δικηγόρος δέν εἶχε τήν ἴδια εὐσυνειδησία, ἴσως γιατί ἦταν «φίλος» μας. Ποτέ δέν μοῦ ἔδωσε ὅσα μοῦ ὤφειλε γιά τήν ἐργασία, πού τοῦ προσέφερα. Τό ἑπόμενο καλοκαίρι, ἀπόφοιτος τῆς τε-

τάρτης γυμνασίου (1920-1921) διωρίσθηκα δικαστικός γραφεύς. Ὁ γραμματεύς τοῦ πρωτοδικείου μέ πῆρε κοντά του. Μοῦ ὑπαγόρευε δικαστικάς ἀποφάσεις, μοῦ ἔδινε νά ἐνσωματώνω σέ ἀποφάσεις κείμενα εἰσηγητῶν δικαστῶν καί μοῦ ἀνέθετε ν' ἀντιγράφω δικαστικά ἔγγραφα. Ἡ ἀπασχόλησί μου αὐτή μέ ὠφέλησε πάρα πολύ ἀπό κάθε ἄποψι.

Ἡ Καστοριά εἶναι μιά μεσαιωνική πόλι μέ «προσωπικότητα». Τό φυσικό τοπίο της, ἥμερο καί ἄγριο ταυτοχρόνως, γοητεύει χάρις κυρίως στή λίμνη, πού τήν περιβάλλει. Ἡ γλῶσσα τῶν κατοίκων εἶναι ἰδιωματική μέ πολλάς ξένας λέξεις. Ἡ κυρία ἀπασχόλησί των εἶναι ἡ κατεργασία ἀποκομμάτων γούνας, πού εἰσάγονται καί ἀπό τά ὁποῖα κατασκευάζονται ὁλόκληρα γουναρικά. Ἡ ἁλιεία εἶναι ἡ δευτέρα ἀπασχόλησι καί τά ψάρια, πού ὑπάρχουν στή λίμνη εἶναι κυπρῖνοι (τσουκάνια), γουλιανοί, γόπες, (πλατίκες) καί μαρίδες (τσιρόνια). Τό χειμῶνα ἡ λίμνη παγώνει συνήθως καί ἡ παγωμένη ἐπιφάνεια χρησιμοποιεῖται γιά παγοδρομίες μέ πρωτόγονα ἔλκηθρα (σάνιες). Δύο κίνδυνοι ὑπάρχουν: ὁ ἕνας, τό σπάσιμο τῆς ἐπιφανείας τοῦ πάγου· ὁ ἄλλος, τά ἀπότομα ρήγματα καί ἀνοίγματα τοῦ πάγου (ροκάνια), πού ἠμποροῦν νά προκαλέσουν σοβαρά δυστυχήματα.

Τό ἀνθρώπινο τοπίο δέν εἶναι ἐξ ἴσου γοητευτικό. Οἱ Καστοριανοί ἀντιπαθοῦν μᾶλλον τούς ξένους καί τό γεγονός αὐτό ἐπηρέασε καί τάς ἐπιλογάς μου καί τάς συμπαθείας μου. Ἐφρόντιζα νά συναναστρέφωμαι μαθητάς τοῦ γυμνασίου, πού κατήγοντο ἀπό ἄλλας περιοχάς καί εἶχαν καταλήξει ἐκεῖ γιά διαφόρους λόγους. Αἰσθανόμουνα, ἐπίσης, ἰδιαιτέρα συμπάθεια πρός τήν ἑβραϊκή μειονότητα. Τό σπίτι μας, ἄλλωστε, βρισκόταν στό δρόμο, πού ὡδηγοῦσε πρός τό πρωτοδικεῖο καί στήν ἀπέναντι πλευρά του κατοικοῦσαν ἑβραϊκές οἰκογένειες. Θρησκευτικάς προκαταλήψεις δέν εἶχα. Ἐπήγαινα στά σπίτια τους, τούς ἐξυπηρετοῦσα τά Σάββατα, πού ἐτηροῦσαν αὐστηρά καί

εἶχα πολλάς φιλίας μέ Ἑβραιόπουλα. Ὅταν κάποτε πνίγηκαν στή λίμνη δύο Ἑβραιόπουλα λυπήθηκα πολύ. Αἰσθανόμουνα καί τόν ἑαυτό μου ὡς μειονότητα κάπως καί ἀντιδροῦσα ἀνάλογα ὡς ἄνθρωπος.

Εἶχα τελειώση τήν πέμπτη γυμνασίου (1921-1922) ὅταν συνέβη ἡ μικρασιατική καταστροφή. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1922 αἱ πληροφορίαι γιά τήν τραγωδία τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς Σμύρνης ἦσαν συγκλονιστικαί. Ἕνα μεσημέρι εἶχε συγκεντρωθῆ στό σπίτι μας κόσμος πού ἀγωνιοῦσε. Μεταξύ τῶν ἐπισκεπτῶν ἦταν καί ὁ καθηγητής μου τῶν θρησκευτικῶν ἀρχιμανδρίτης Γερμανός Χρηστίδης, ὁ ὁποῖος ξαφνικά εἶπε: «Μᾶς τιμωρεῖ ὁ Θεός γιά τίς ἁμαρτίες μας». Ἦταν σάν νά δέχτηκα ἠλεκτρική ἐκκένωσι. Ποιοί ἁμάρτησαν-διερωτήθηκα. Ἐμεῖς ἤ τά θύματα πού ἐσφάζοντο καί μεταξύ τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν καί παιδιά καί βρέφη; Τί ἔφταιγαν αὐτά; Καί ἄν ἁμαρτήσαμε ἐμεῖς, γιατί ἡ θεία τιμωρία δέν ἔπληξε ἐμᾶς, ἀλλά ἄλλους; Ἡ ἐντύπωσί μου εἶναι ὅτι αὐτή ἡ θέσι τοῦ θεολόγου δέν βρῆκε σύμφωνο κανένα. Οὔτε τόν πατέρα μου, πού ἦταν καθηγητής στό γυμνάσιο καί εἶχε ἔντονη θρησκευτικότητα.

Ἀποφοίτησα ἀπό τό γυμνάσιο Καστορίας τό 1923, ἀριστοῦχος βέβαια, ἀλλά πολύ «ἄτακτος». Ὁ πατέρας μου ἐπέμενε νά μοῦ βάλουν στό ἀπολυτήριο διαγωγή «κοσμία», ὁ γυμνασιάρχης ὅμως καί ἄλλοι συνάδελφοί του ἔκριναν ὅτι δέν θά ἦτο σωστό ἕνα μαθητή πού διεκρίνετο γιά τήν ἐξαιρετική ἐπίδοσί του ὅλα τά χρόνια νά τόν ἐξαπολύσουν στή ζωή «στιγματισμένο». Τό καλοκαίρι τοῦ 1923 ἦταν γιά μένα περίοδος κρίσεως καί μεγάλης ἀγωνίας. Τί θά γινόμουν; Οἱ γονεῖς μου ἦσαν φτωχοί καί δέν ἠμποροῦσαν νά διαθέτουν περισσότερες ἀπό 300 δραχμές τό μῆνα ἄν πήγαινα στήν Ἀθήνα νά σπουδάσω. Τό ποσό ὅμως ἦτο ἀνεπαρκές καί γι' αὐτό δέν μοῦ ἐπέτρεπαν νά φύγω. Ἔμενε ἡ λύσι νά γίνω καί ἐγώ γουνεργάτης (μέ γρήγορη προοπτική ἱκανοποιητικῆς ἀμοιβῆς), πρᾶγμα πού δέν μοῦ ἄρεσε. Σκέφθηκα, λοιπόν, νά τά παίξω ὅλα γιά ὅλα. Τό

προηγούμενο ἔτος εἶχε φύγη γιά τήν Ἀθήνα ὁ φίλος μου μαθητής Π. Τσίπης καί εἶχε προσληφθῆ νυκτερινός ταμίας στό καφενεῖο «Ἀβέρωφ» τῆς ὁδοῦ Σταδίου. Τοῦ ἔγραψα, λοιπόν, νά μοῦ τηλεγραφήση ὅτι τάχα μοῦ βρῆκε δουλειά καί μέ τήν ἐπίδειξι τοῦ τηλεγραφήματος αὐτοῦ ἡσύχασαν οἱ γονεῖς μου καί μοῦ ἐπέτρεψαν νά ἀναχωρήσω γιά τήν πρωτεύουσα, ὅπου θά ἐσπούδαζα...

Μιάν αὐγή τοῦ Ὀκτωβρίου 1923 ἐξεκίνησα γιά τά πεπρωμένα μου καβάλα σ' ἕνα μουλάρι. Δέν θυμᾶμαι πόσες ὧρες κράτησε τό κοπιαστικό καί ἐπικίνδυνο (μέσω Βίτσι) ταξίδι μου ὡς τό Σόροβιτς. Ἀπό ἐκεῖ μέ τό τραῖνο κατευθύνθηκα στή Θεσσαλονίκη, ὅπου μέ 50 δραχμές ἐμπάρκαρα σ' ἕνα βαπόρι, πού μέ ἔφερε στόν Πειραιᾶ. Τώρα ὅμως ἄρχιζαν αἱ μεγάλαι δοκιμασίαι. Ἔναντι ἐνοικίου 50 δραχμῶν βολεύθηκα σ' ἕνα κορεοβριθές δωμάτιο τῆς ὁδοῦ Πατησίων 204. Τί θά ἐσπούδαζα ὅμως καί πῶς; Ἰδιαιτέρα κλίσι αἰσθανόμουν πρός τά φυσικά, μέ 300 ὅμως δραχμές τό μῆνα (τήν ἐπιχορήγησι τῶν γονέων μου) ἦταν ἀδύνατο ν' ἀντιμετωπίσω τάς δαπάνας τῶν σπουδῶν. Τότε οἱ φοιτηταί δέν εἶχαν κανένα προνόμιο. Ἐπλήρωναν δίδακτρα, ἐπλήρωναν ἐξέταστρα, ἀγόραζαν τά βιβλία καί ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά καταβάλλουν καί ἐκτάκτους εἰσφοράς. (Ἡ Πανεπιστημιακή Λέσχη τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας ἔχει κτισθῆ καί μέ δική μου εἰσφορά). Ἔπρεπε νά ἐπιτύχω κάποιαν ὑποτροφία καί τήν ὑποτροφίαν αὐτή εἶχα τήν ἐλπίδα νά ἐξασφαλίσω μόνον ἄν γινόμουν φιλόλογος, γιατί εἶχε προκηρυχθῆ κάποιος διαγωνισμός, πού θά ἐγίνετο στό γυμνάσιο Γαργαρέττας. Ἐπί ἡμέρας, λοιπόν, ἐπήγαινα μέ τό τράμ λαθραῖος ἀπό τά Πατήσια στή Γαργαρέττα καί μετεῖχα στό διαγωνισμό χωρίς καμμία προπαρασκευή. Τά θέματα ἦσαν ἀπό ὅλη τήν ὕλη τοῦ γυμνασίου. Ἐπέτυχα, ἐν τούτοις, μᾶλλον ἀπροσδόκητα, μιά μηνιαία ὑποτροφία 300 δραχμῶν. Ἔτσι μέ 600 συνολικά δραχμές θά μποροῦσα νά σπουδάσω, κάνοντας βέβαια αὐστηράς οἰκονομίας. Ἤμουν πλέον πρωτοετής φοιτητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ «Ἀθήνησιν Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ

Πανεπιστημίου». Αἱ εἰσιτήριοι ἐξετάσεις καθιερώθηκαν γιά τή Φιλοσοφική καί ἄλλας σχολάς ἀπό τό ἀκαδημαϊκό ἔτος 1926-1927.

IV. ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΗΣ

Ἔφθασα στήν Ἀθήνα μέ κομμουνιστικάς ἀντιλήψεις, πού εἶχα διαμορφώσει ὡς μαθητής ἀπό τό διάβασμα. *Κανένας δέν μοῦ τάς μετέδωσε.* Ἡ στιλβηδών τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἦταν ἀκόμη ἐκτυφλωτική. Ἐλάχιστα χρόνια εἶχαν περάσει ἀπό τίς «δέκα μέρες πού συγκλόνισαν τόν κόσμο» και τό ὅραμα μιᾶς τελείας κοινωνίας, ὅπως προεβάλλετο, ἦταν φυσικό νά μέ γοητεύση. Ἔχει λεχθῆ, ἄλλωστε, ἐπανειλημμένως καί ἀπό πολλούς (τόν Μπ. Κρότσε, τόν Τσῶρτσιλ κ.ἄ.) ὅτι «ὅποιος πρίν ἀπό τά 30 του δέν εἶναι ἐπαναστάτης, δέν ἔχει καρδιά καί ὅποιος μετά τήν ἡλικίαν αὐτή παραμένει ἐπαναστάτης δέν ἔχει μυαλό». Ὅταν κάποιος κατήγγειλε στόν Γ. Κλεμανσώ ὅτι ὁ γιός του εἶναι κομμουνιστής, ὁ Τίγρης ἀπάντησε: «Κύριε, ὁ γιός μου εἶναι 22 ἐτῶν. Ἄν δέν ἦταν κομμουνιστής τώρα, θά τόν ἀποκλήρωνα. Ἐάν ὅμως εἶναι ἀκόμη κομμουνιστής στά 30 του, θά τόν ἀποκληρώσω τότε». Οὔτε μετανοῶ, λοιπόν, οὔτε ντρέπομαι γιά τή νεανική εὐαισθησία μου. Λυποῦμαι ὅμως βαθύτατα, γιατί ἡ πεῖρα πού ἀπεκόμισα μελετῶντας συστηματικά τήν πορεία τοῦ μεγάλου πειράματος, μοῦ ἐπεφύλαξε πολύ ἐνωρίς τήν πικρία συγκλονιστικῆς διαψεύσεως τῶν προσδοκιῶν μου. Οἱ νέοι ὅμως εἶναι ἀνυπόμονοι καί θέλουν νά γίνωνται αὐτοί «κριταί περί τῶν μεγίστων», ἀγνοοῦντες τήν συμβουλή τοῦ Πλάτωνος (Νόμοι 888αβ) πού παρατηρεῖ: «ὦ παῖ, νέος εἶ, προϊών δέ σε ὁ χρόνος ποιήσει πολλά ὧν νῦν δοξάζεις μεταβαλόντα ἐπί τἀναντία τίθεσθαι· περίμεινον οὖν εἰς τότε κριτής περί τῶν μεγίστων γίγνεσθαι»...

'Εκεῖ ὅπου ἔμενα (Πατησίων 204) ὑπῆρχαν, στό βάθος μιᾶς πλατειούλας, δύο δωμάτια μέ ἕνα διάδρομο: τό δικό μου καί δεξιά τά γραφεῖα τοῦ Κομμουνιστικοῦ 'Ομίλου Πατησίων, ὅπου ὡς μορφωμένος ἔκαμνα μαθήματα καί ὅπου ἤρχοντο γιά τόν ἴδιο σκοπό καί στελέχη τοῦ Κόμματος. (Δέν εἶχε γίνει ἀκόμα ἡ «ἀναδιοργάνωσή» του ἐπί τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῶν πυρήνων, δηλαδή ἡ «μπολσεβικοποίησή» του). Γεμᾶτος ἀγωνία γιά τό μέλλον μου καί μέ τρικυμισμένη τήν ψυχή, ἐβγῆκα ἕνα βράδυ περίπατο πρός τά κάτω καί τά βήματά μου μέ ἔφεραν στόν Ἅγιο Λουκᾶ. 'Η ἐκκλησία ἦταν σχεδόν ἔρημη. Μόνο κάτι γρηοῦλες παρακολουθοῦσαν μέ μεγάλη κατάνυξι τήν ἀκολουθία τοῦ 'Εσπερινοῦ. Ξαφνικά, σέ μιά κρίσι συνειδήσεως, ἄρχισα νά κλαίω γιατί δέν μποροῦσα πιά νά ἔχω τήν εὐτυχία καί τήν ἠρεμία τῆς πίστεως, πού εἶχαν αὐτές. «Τί σοῦ συμβαίνει, παιδί μου;» μοῦ εἶπε μιά γρηά, πού ἦταν κοντά μου. «Τίποτα, γιαγιά», τῆς ἀπάντησα. «Θυμήθηκα κάτι πολύ λυπητερό καί γι' αὐτό κλαίω»...

Κατά τό πρῶτο ἔτος τῆς φοιτήσεώς μου στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν (1923-1924) ἔκαμνα προσεκτική «ἀναγνώρισι τοῦ ἐδάφους». 'Υπέθετα ὅτι θά εἶχε συγκεντρωθῆ ἐκεῖ ἡ ἀφρόκρεμα τῆς 'Ελλάδος ἀπό ἄποψι καταρτίσεως. Δέν ἄργησα ὅμως νά διαπιστώσω ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπό τούς συμφοιτητάς μου καί τάς συμφοιτητρίας μου εἶχαν ἔλθη νά σπουδάσουν χωρίς ν' ἀνοίξουν ἄλλο βιβλίο ἀπό τά σχολικά καί μέ πολύ μετρίας γνώσεις τῆς ἑλληνικῆς. Αὐτό μοῦ ἐτόνωσε τήν αὐτοπεποίθησι, ἀλλά ἐκεῖνο πού ἰδιαίτερα μέ ἀπασχολοῦσε ἦταν ἡ ἰδεολογία μου. Ἔτσι, τήν Πρωτομαγιά τοῦ 1924, ἀφοῦ εἶχε ἐγκαθιδρυθῆ πιά ἡ δημοκρατία, ἐπῆγα στή συγκέντρωσι τῆς πλατείας τοῦ Δημαρχείου παρά τή ρητή ἀπαγόρευσί της (πρωθυπουργός ἦταν τότε ὁ 'Α. Παπαναστασίου, ὑπουργός τῆς 'Εννόμου Τάξεως ὁ Θ. Πάγκαλος καί ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν ὁ Γ. Κονδύλης). Βρισκόμουνα κοντά στήν πύλη τοῦ Δημαρχείου καί ἐμπρός ἀπό μιά

ἀντλία, πού κατάβρεχε τούς συγκεντρωμένους γιά νά τούς διαλύση. Ὅταν τό νερό δέν ἔφερε ἀποτέλεσμα, ἄρχισαν οἱ πυροβολισμοί ἀπό τάς στρατιωτικάς δυνάμεις, πού εὑρίσκοντο ἐκεῖ. Δίπλα μου σχεδόν ἔπεσε, κτυπημένος ἀπό σφαῖρες ὁ τεχνίτης ζαχαροπλάστης Σ. Παρασκευαΐδης. Αὐτή ἦταν μιά ἀπό τάς πρώτας ἐμπειρίας, πού μοῦ ἔδωσεν ἡ δημοκρατία.

Ἄρχισα νά δοκιμάζω τάς δυνάμεις μου ὅταν ἔγινα δευτεροετής φοιτητής (1924-1925) συμμετέχοντας στά φροντιστήρια τῆς προτιμήσεώς μου. Ἡ πρώτη διατριβή, πού ἀνέλαβα εἶχε δοθῆ ἀπό τόν καθηγητή τῆς Φιλοσοφίας Θ. Βορέα καί εἶχε ὡς θέμα: «Τά τοῦ Πλάτωνος διδάγματα περί ἰδεώδους πολιτείας καί ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπί τούς ἔπειτα». Τήν ὑπέβαλα τόν Ἰανουάριο τοῦ 1925, ὕστερα ἀπό κοπιώδη ἐργασία καί μέ πολλούς δισταγμούς, γνωρίζοντας ὅτι εἶχα ἀναλάβει ἕνα πολύ δύσκολο ἐγχείρημα. Ἀπετελεῖτο ἀπό 53 χειρογράφους σελίδας (15.000 περίπου λέξεις) ἦταν διηρημένη σέ δύο μέρη, ἀπό τά ὁποῖα τό πρῶτο (κεφάλαια 6) ἀνέλυε τήν πλατωνική πολιτεία, στηριζόμενο ὄχι μόνο στήν «Πολιτεία», ἀλλά καί στά ἄλλα σχετικά ἔργα τοῦ φιλοσόφου καί στά «Πολιτικά» τοῦ Ἀριστοτέλους καί τό δεύτερο (κεφάλαια 3) ἀνεφέρετο στήν μεταπλατωνική πολιτική οὐτοπία. Μολονότι ἡ διατριβή ἦταν γραμμένη σύμφωνα μέ τούς κανόνας τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, αἰσθάνθηκα πολύ εὐχάριστη ἔκπληξι ὅταν ἄκουσα τόν καθηγητή μου νά τήν προκρίνη, νά μοῦ παραχωρῆ τήν ἕδρα του καί νά μέ καλῆ νά τήν ἀναπτύξω καί νά τήν ὑποστηρίξω ἀπό ἐκεῖ. Ὁ Θ. Βορέας ἦταν ὁ περισσότερο «ἀκουόμενος» καθηγητής καί τόν παρακολουθοῦσαν καί πολλοί φοιτηταί ἄλλων σχολῶν. Ἡ ἀνάπτυξι καί κριτική τῆς διατριβῆς μου ἐκράτησε ἐπί δύο φροντιστήρια, εἶχε πυκνό ἀκροατήριο, ἀπετέλεσε μεγάλη (ἀλλά ἐπικίνδυνη) ἐπιτυχία μου καί σημαντικό γεγονός τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Τριτοετής πλέον φοιτητής (1925-1926) ἀνέλαβα καί

δευτέρα διατριβή στό φροντιστήριο τοῦ Θ. Βορέα. Τό θέμα, πού μᾶς ἐδόθηκε («Ἡ προεπαναστατική Ἑλλάς κατά τόν Ἀ. Κοραῆν») ἦτο ἀνάλυσι τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Ἀ. Κοραῆ «περί τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος» (6.1.1803), πού περιέχεται στόν τρίτο τόμο (1890) τοῦ μνημειώδους ἔργου τοῦ Δ. Θερειανοῦ: «Ἀδαμάντιος Κοραῆς». Καί αὐτήν τή φορά προκρίθηκε ἡ δική μου ἐργασία, στήν ὁποία ὅμως εἶχα δώσει εὐρύτερο περιεχόμενο. Ἀλλά ἐν τῷ μεταξύ εἶχε κινηθῆ ἐναντίον μου ὁ γλοιώδης βυθός, ἀνήσυχος ἀπό τήν περυσινή μου ἐπιτυχία. Ἡ συζήτησι τῆς ἐργασίας μου ἔγινε τόν Φεβρουάριο τοῦ 1926 καί ὑπῆρξε τώρα πολύ «ἐπεισοδιακή». Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος πατριδοκάπηλοι ἐπροκάλεσαν στήν αἴθουσα ἐπεισόδια καί συμπλοκάς μέ ἀποτέλεσμα συλλήψεις φοιτητῶν ἀπό τήν ἀστυνομία. Προσωπικῶς εἶχα ἐξασφαλίσει ἕνα εἶδος ἀσυλίας. Κανένας δέν ἐπιχειροῦσε νά μέ πειράξη. Τήν πέτρα τοῦ σκανδάλου ἀπετέλεσαν τά ὅσα ὑποστήριζα. Σέ μία προκήρυξί τους (μνημεῖο ἀγραμματωσύνης καί κακοπιστίας), πού δημοσιεύθηκε στήν ἐφημερίδα «Ἡ Ἑλληνική» τῆς 20.5.1926 μέ χαρακτήριζαν ὡς «μέλος σπείρας, ἡ ὁποία ἐτόλμησεν εἰς φιλοσοφικόν φροντιστήριον νά ὑποστηρίξη ὅτι ὁ ἀγών τῶν γιγαντομάχων τοῦ 1821 εἶναι προϊόν ὑλικῆς εὐημερίας καί οὐχί τῆς καθολικῆς τοῦ Ἔθνους συνειδήσεως, ὁποία δέν ὑπῆρξεν» καί «ἥτις (σπεῖρα) διατείνεται ὅτι ἡ ὀρθόδοξος ἡμῶν ἐκκλησία κατεδούλωσε τό Ἔθνος καί ἐβύθισε εἰς ἐξευτελισμόν τούς Ἕλληνας». Ἡ διατριβή μου (12.000 περίπου λέξεις) μέ τόν εὐρύτερο τίτλο: «Ὁ πολιτισμός τῆς Ἑλλάδος πρό τοῦ 1821» ἐστηρίζετο βέβαια στό ὑπόμνημα τοῦ Ἀ. Κοραῆ, ἀλλά χρησιμοποιοῦσε καί ἄλλας πηγάς, πού ἐσημειώνοντο κανονικῶς καί ἀπετελεῖτο ἀπό τέσσαρα μέρη μέ τούς τίτλους: Γενική τοποθέτησις τοῦ θέματος· Οἰκονομική κατάστασις, εὐρωπαϊκαί ἰδέαι, ἱστορικά γεγονότα· Παιδεία καί κλῆρος· καί Ἡ ζωτικότης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅπως ἀποδείχθηκε, πολύ γρήγορα, σκοπός τῆς ἐναντίον μου ἐπιθέσεως ἦτο νά μοῦ φράξη τό δρόμο πρός τήν ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία, τήν ὁποία

ἐξασφάλισαν οἱ πατριδοκάπηλοι μέ το θόρυβο καί οἱ «κορέοι» μέ τήν «λούφα»...

Παράλληλα μέ ἀπασχολοῦσε ἡ Καστοριά μέ τήν ἱστορία της καί τά μνημεῖα της, πού εἶχαν ἀφήσει ἀδιαφόρους ἕως τότε τούς ἐντοπίους φιλολόγους καί θεολόγους. Διαισθανόμουνα ὅτι ἄξιζε νά μελετηθῆ ἡ μεσαιωνική αὐτή πόλις. Γι' αὐτό καί τό καλοκαίρι τοῦ 1925 ὅταν ἐπῆγα στήν Καστοριά, ὅπως κάθε χρόνο, ἄρχισα σχετική ἔρευνα μέ πρῶτο ἀποτέλεσμά της μιά σειρά ἄρθρων μου στήν ἐντοπία ἐφημερίδα «Καστορία» (20.2.1926 μέχρι 11.4.1926) μέ τόν τίτλο: «Ἡ Καστορία καί τά μνημεῖα της». Ἡ ἔρευνα αὐτή ἀπετέλεσε τήν ἀφορμή μιᾶς διατριβῆς μου στό φροντιστήριο τοῦ καθηγητοῦ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας καί τέχνης Ἀδ. Ἀδαμαντίου, τήν ὁποία ὑπέβαλα κατά τάς ἀρχάς τοῦ 1927 ὡς τεταρτοετής πλέον φοιτητής (1926-1927). Εἶχε καί αὐτή ἐπιτυχία, χωρίς νά εἶναι «ἐπεισοδιακή», ὅπως ἡ προηγουμένη ἐργασία μου στό φροντιστήριο τοῦ Θ. Βορέα, ὡλοκληρώθηκε ὅμως τό 1930 μέ ἕνα ἐκτεταμένο ἄρθρο μου, πού δημοσιεύθηκε στόν ΙΔ΄ τόμο τῆς «Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας» καί πού ἐκδόθηκε τόν ἴδιο χρόνο σέ βιβλιαράκι ἀπό 76 σελίδες καί μέ τόν τίτλο: «Ἡ Καστορία. Γεωγραφία. Ἱστορία. Τέχνη». Αὐτό εἶναι καί τό πρῶτο μου βιβλίο. Ἀσχολούμενος μέ τήν Καστορία ὁ καθηγητής τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης στο Ε.Μ.Π. Ἄγγ. Προκοπίου («Καθημερινή», 7.3.1954) γράφει γιά τήν ἐργασία μου αὐτή:

> «Στά σύγχρονα ἑλληνικά γράμματα ἡ Καστοριά ἀρχίζει ν' ἀποκτᾶ ἕνα κεντρικό ἐνδιαφέρον μέ τό ἄρθρο, πού ἐδημοσίευσε ὁ Θ. Φ. Παπακωνσταντίνου τό 1930 στόν ΙΔ΄ τόμο τῆς "Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας"».

Πραγματικά, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος, ὁ Ἀ. Ὀρλάνδος ἀσχολήθηκε μέ τήν Καστοριά 8 χρόνια ἀργότερα (1938) ὅπως καί ὁ Πικιώνης, πού τόν ἴδιο χρόνο (1938) ὠργάνωσε

μιά ἔκθεσι σχετική μέ τά ἀρχοντικά τῆς Καστοριᾶς. Καί μόνο μετά 20 χρόνια ὁ ἔφορος βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων Στυλ. Πελεκανίδης ἐμελέτησε τίς τοιχογραφίες τῶν ἐκκλησιῶν της καί τό 1953 ἐξέδωσε τό ἔργο του «Καστοριά Ι Βυζαντιναί τοιχογραφίαι». Ἔτσι τό ἄρθρο μου στή Μ.Ε.Ε. ἔστρεψε πρῶτο τήν προσοχή τῶν Ἑλλήνων πρός τήν Καστοριά καί μ᾽ αὐτό ἀνταπέδωσα τά τροφεῖα στήν δευτέρα πατρίδα μου καί στούς μᾶλλον μισοξένους κατοίκους της. Πρέπει νά ὑπενθυμίσω ὅτι οἱ ἐντόπιοι ἔδειξαν ἐνδιαφέρον γιά τήν πόλι τους μόνο ἀφοῦ πέρασαν πολλά χρόνια ἀπό τή δημοσίευσι (1926) τῆς σειρᾶς τῶν ἄρθρων μου στήν τοπική ἐφημερίδα «Καστορία» (13 χρόνια ὁ φιλόλογος Π. Τσαμίσης, 20 χρόνια ὁ θεολόγος Κ. Ἀ. Πηχιών, 25 χρόνια ὁ ἐρασιτέχνης Ἰ. Π. Μπακάλης κ.λπ.)...

Βρισκόμουνα στό τελευταῖο ἔτος τῆς φοιτήσεως (1926-1927) ὅταν τόν Μάρτιο τοῦ 1927 (13.3.1927) τρεῖς καθηγηταί, ὁ Κ. Λογοθέτης καί ὁ Ἐρ. Σκάσσης τῆς Φιλοσοφικῆς καί ὁ Γρ. Παπαμιχαήλ τῆς Θεολογικῆς ἄρχισαν ἀνακρίσεις ἐναντίον μου. Δέν ἠμπορῶ νά μή συνδέσω τό γεγονός αὐτό μέ τήν ἐπιδίωξι τοῦ γλοιώδους βυθοῦ νά μοῦ κλείση τό δρόμο πρός τήν ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία, γιατί εἶχε ἀνησυχήση ἀπό τάς ἐπιδόσεις μου. Δύο ἦσαν τά μέσα, που ἐχρησιμοποιοῦσαν οἱ ἐχθροί μου: ἡ πατριδοκαπηλεία καί ὁ γλωσσαμυντορισμός. Ἡ ἀνακριτική ἐπιτροπή (πρόεδρος Κ. Λογοθέτης) μέ ἀνέκρινε διά μακρῶν, ἀλλά μέ πολλή εὐγένεια καί κατόπιν ἐχρησιμοποίησε ὡς μάρτυρας κατηγορίας καί ἀρκετούς συμφοιτητάς μου, πού ἦσαν οἱ περισσότεροι συμπατριῶται καί ὁμοϊδεάται τοῦ βασικοῦ ὑποκινητοῦ τῆς ἐκστρατείας Π. Πατριαρχέα (πού τελικά κατάφερε νά γίνη ἕνας θλιβερός καθηγητής τῆς φιλοσοφίας, τήν ὁποία καί ἐξευτέλισε). Τά ὑποκείμενα αὐτά, πού βοηθοῦσα μέ ὅλας τάς δυνάμεις μου καί μέ ἀπόλυτη συναδελφικότητα ὅσας φοράς κατέφευγαν σέ μένα, ὅταν ἦλθεν ἡ στιγμή ἐπεδίωξαν νά καταβαραθρώσουν τόν εὐεργέτη τους «κατ᾽ ἐντολήν» (καί πολύ ἀργότερα «τό ἔπαιξαν» ἀριστεροί καί «δημοτικιστές» γιά νά ἐντα-

χθοῦν στόν ἐσμό τῶν «ἀντισταιακῶν») μέ κατηγόρησαν: ὅτι εἶμαι Σέρβος ὑπήκοος, πληρωνόμενος ἀπό τή σερβική κυβέρνησι γιά νά διαφθείρω τή γλῶσσα, τήν οἰκογένεια κ.λπ. (ἐνῶ εἶμαι πρόσφυγας ἀπό τή Σερβία καί δημότης 'Αθηναῖος ἀπό τό 1914), ὅτι ἔχω δύο ὀνόματα, ἕνα ἀληθινό Θεοφύλακτος καί ἕνα ψεύτικο Πέτρος γιά νά προκαλῶ σύγχυσι (ἐνῶ καί τά δύο εἶναι βαπτιστικά ὀνόματά μου)˙ ὅτι ποτέ δέν εἶχα σχέσεις μέ τό σπίτι μου, πού μέ εἶχε ἀποκηρύξη ἀπό μαθητή ἀκόμη (ἐνῶ εἶχα πάντοτε ἀγαθές σχέσεις μέ τήν οἰκογένειά μου) καί ὅτι ἐζοῦσα μέ ἔξοδα τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καί ἤξερα ρωσσικά (ἐνῶ ἐζοῦσα μέ ὑποτροφία πού εἶχα κερδίσει κατόπιν διαγωνισμοῦ καί μέ ἐμβάσματα τῶν γονέων μου καί δέν ἤξερα ρωσσικά). 'Η ἀνάκρισι ἔληξε μέ φιλοφρονήσεις τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς γιά τήν ἐπιμέλεια καί τήν ἐργατικότητά μου, ἀλλά τό πόρισμά της εἶναι ἀδύνατο νά μήν ἐπηρέασε τήν τύχη μου. Πάντως, δέν ἐφανταζόμουν τότε πόσο ὕπουλοι καί διπρόσωποι εἶναι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι. Τήν πικρή αὐτή ἐμπειρία τήν ἀπέκτησα μέ τόν καιρό, γιατί ἐπί ὁλοκλήρους δεκαετίας ἤμουν βιβλιακός ἰδεαλιστής.

'Αριστεύοντας κάθε χρόνο σ' ὅλα σχεδόν τά μαθήματα κατά τάς τμηματικάς ἐξετάσεις, κατέβηκα τόν 'Ιούνιο τοῦ 1927 στήν προπαρασκευαστική μάχη γιά τό πτυχίο. Σύμφωνα μέ τά ἰσχύοντα τότε ἔπρεπε πρῶτα νά περάσω στά θέματα ἀπό τά νέα στά ἀρχαῖα καί ἀπό τά ἑλληνικά στά λατινικά. Ἦταν αὐτά ἡ μεγάλη προπτυχιακή δοκιμασία καί τά πέρασα καί τά δύο μέ ἄριστα. Κατόπιν, ἐπειδή ἐσκόπευα ν' ἀκολουθήσω τήν ἐκπαιδευτική σταδιοδρομία, ἤμουν ὑποχρεωμένος νά πάρω εἰδικό παιδαγωγικό δίπλωμα. Αὐτό τό ἀπένεμε, κατόπιν ἐξετάσεων, τριμελής ἐπιτροπή πού ἀπετελεῖτο ἀπό τούς καθηγητάς τῆς παιδαγωγικῆς Ν. 'Εξαρχόπουλο, τῆς φιλοσοφίας Θ. Βορέα καί τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας Κ. Λογοθέτη. Ὅταν τελείωσε καί αὐτή ἡ δοκιμασία (11.6.1927) ἐβγῆκε σέ λίγο ἀπό τήν αἴθουσα ὁ πρόεδρος τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς Ν. 'Εξαρχόπουλος, μοῦ ἀνεκοίνωσε ὅτι ἀρίστευσα καί μέ

συνεχάρη θερμῶς. Ἤμουν πιά ἕτοιμος νά ὑποστῶ τάς πτυχιακάς ἐξετάσεις, πού ἐλογάριαζα νά τάς δώσω τόν Ὀκτώβριο ἤ Νοέμβριο τοῦ 1927 σέ ὅλα τά προκαθωρισμένα μαθήματα (καί σέ δύο προαιρετικά, πού θά ἐκληρώνοντο) καί ἐντός μιᾶς ἡμέρας. Οὐσιαστικῶς εἶχα παύσει πλέον νά ἔχω τήν ἰδιότητα τοῦ φοιτητοῦ.

Δέν θά ἦταν, νομίζω, ἄσκοποι μερικαί ὑπομνήσεις καί συγκρίσεις. Τότε οἱ φοιτηταί ἀγόραζαν τά βιβλία, πού ἐχρειάζοντο γιά τάς σπουδάς των (καί ἐπλήρωναν καί δίδακτρα καί ἐξέταστρα). Οἱ περισσότεροι ὅμως καθηγηταί (μέ τήν ἐξαίρεσι τοῦ Ν. Ἐξαρχοπούλου) δέν εἶχαν ἐκδώσει συγγράμματα καί οἱ φοιτηταί ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά παρακολουθοῦν τά μαθήματα καί νά κρατοῦν σημειώσεις κατά τή διάρκεια τῆς προφορικῆς διδασκαλίας. Ὑπό τάς συνθήκας αὐτάς τό κράτημα σημειώσεων μᾶλλον ὠφελοῦσε τούς φοιτητάς, γιατί τούς ὑποχρέωνε νά ξεχωρίζουν αὐτοστιγμεί τά οὐσιώδη ἀπό τά ἐπουσιώδη, πρᾶγμα ὅμως ὄχι καί τόσο εὔκολο. Ὅσοι, πάντως, κρατοῦσαν καλάς σημειώσεις εἶχαν τό πλεονέκτημα ὅτι καί τό μάθημα τό κατεῖχαν καί βοήθημα διέθεταν γιά τάς ἐπαναλήψεις κατά τάς τμηματικάς ἐξετάσεις. Τώρα οἱ φοιτηταί δέν πληρώνουν τίποτε. Παίρνουν δωρεάν ὅλα τά βιβλία —μερικοί ὄχι ἐγκαίρως. Δέν παρακολουθοῦν τά μαθήματα, ἀλλά μιλοῦν γιά «ἐξύψωσι» τῆς μορφωτικῆς στάθμης, μέ συνεχῆ αὔξησι τῶν δαπανῶν. Θεωροῦν φοβερό κατάντημα τό κράτημα σημειώσεων. Ἐξασφαλίζουν, διά τῆς βίας πολλάς φοράς, τό «δημοκρατικό πέντε» γιά νά περνοῦν ἀπό τό ἕνα ἔτος στό ἄλλο. Ἔχουν ἀποσπάση προνόμια, πού εὐνοοῦν τήν ἰσοβιότητα τῆς φοιτητικῆς ἰδιότητος. Στούς χώρους τῆς διδασκαλίας συχνάζουν γιά νά «διασκεδάζουν». Ζητοῦν τά πάντα ἀπό τό κράτος καί ἔχουν ἄκριτο συνήγορο στάς ἀξιώσεις των τόν εὐτελῶς δεκαρολογοῦντα Τύπο...

V. ΑΠΟΒΑΛΛΟΜΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Ἐπέστρεψα στήν Ἀθήνα κατά τά τέλη Σεπτεμβρίου τοῦ 1927 σχεδιάζοντας νά δώσω τάς πτυχιακάς ἐξετάσεις μου τόν Ὀκτώβριο ἤ τόν Νοέμβριο. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως, κατά τή διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ εἶχαν συσσωρευθῆ πολλά σύννεφα στόν πανεπιστημιακό χῶρο. Ἡ κυβέρνησι κατήργησε τήν ἐπιχορήγησι πού ἔδινε στό Πανεπιστήμιο καί αὐτό, γιά νά καλύψη τό ἔλλειμμα πού ἐδημιουργεῖτο ηὔξησε τά δίδακτρα (ἀπό 400 σέ 3000 καί ἀπό 1000 σέ 4000) καί τά ἐξέταστρα (ἀπό 400 σέ 800 καί ἀπό 1000 σέ 2000) κατά σχολάς. Ἡ αὔξησι τῶν διδάκτρων δέν μέ ἀφωροῦσε, γιατί εἶχα κλείση τόν κύκλο τῶν σπουδῶν μου. Ἐπλήρωσα, λοιπόν, τά ἐξέταστρα γιά τάς πτυχιακάς, τά ὁποῖα στήν περίπτωσί μου εἶχαν αὐξηθῆ ἀπό 400 σε 800 δραχμάς. Αἱ ἐπιβαρύνσεις ὅμως αὐταί εἶχαν προκαλέση σάλο στούς φοιτητάς, οἱ ὁποῖοι ἀνακοίνωσαν ὅτι στάς 18 Νοεμβρίου θά ἐκήρυσσαν γενική ἀπεργία. Ἡ Σύγκλητος τότε, γιά ν' ἀντιμετωπίση τήν κατάστασι, ἀποφάσισε νά κλείση τό Πανεπιστήμιο ἐπί μία ἑβδομάδα καί τήν παραμονή (στάς 17.11.1927) κάλεσε σέ ἀπολογία 6 φοιτητάς ἀπό ἐκείνους, πού εἶχαν ἀνακριθῆ (στάς 13.3.1927) ἀπό τήν τριμελῆ ἀνακριτική ἐπιτροπή (τέσσαρας τῆς Φιλοσοφικῆς). Μεταξύ αὐτῶν ἤμουν, φυσικά, καί ἐγώ. Τά στοιχεῖα, πού ὑπῆρχαν εἰς βάρος μου ἦσαν, ἐκτός ἀπό τό «πόρισμα» τῆς ἀνακρίσεως τοῦ Μαρτίου καί τό γεγονός ὅτι ἀπό τάς 15 Μαρτίου ἕως τάς 15 Ἰουλίου 1927 ἐξέδιδα τό δεκαπενθήμερο θεωρητικό περιοδικό «Μαρξιστική Βιβλιοθήκη», πού δημοσίευε ἀποκλειστικά μεταφράσεις ἔργων ανα-

φερομένων στό μαρξισμό καί τά προβλήματά του. Στήν ἀπολογία μου δέν ἀρνήθηκα τάς ἀντιλήψεις μου, ἀλλά ἀνέφερα ὅτι δέν εἶχα καμμία σχέσι μέ τή φοιτητική ἀναταραχή, γιατί δέν ἤμουν πιά φοιτητής καί ἑτοιμαζόμουν γιά τάς πτυχιακάς ἐξετάσεις μου. Ἔφυγα ἀπό τό γραφεῖο τῆς Συγκλήτου μέ τήν ἐντύπωσι ὅτι γιά μένα τουλάχιστον ἡ ἱστορία αὐτή δέν θά εἶχε συνέχεια. Εἶχα κάμη λάθος ὅμως στάς ἐκτιμήσεις μου, γιατί τήν ἐπομένη (18.11.1927) δημοσιεύθηκε ἡ ἑξῆς «Ἀνακοίνωσις»:

«Ἡ Σύγκλητος λυπεῖται ὅτι εὑρίσκεται εἰς τήν ἀνάγκην νά τιμωρήση φοιτητάς, διότι διά τῶν ταραχωδῶν ὑπέρ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐκδηλώσεων αὐτῶν παρέβησαν θεμελιώδεις περί τῶν φοιτητῶν διατάξεις τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Νόμου (ἄρθρον 149, νόμος 2905). Ἔχουσα δέ ὑπ' ὄψει τάς ἐπιληψίμους ἑκάστου τούτων πράξεις ἐπιβάλλει κατά τό ἄρθρον 150 τοῦ Ὀργανισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς μέν τόν Ἐμ. Καραφύλλαν τήν ποινήν τῆς διαρκοῦς ἀποβολῆς, εἰς δέ τούς Σπ. Λουκέρην καί Π. Παπᾶν τήν ποινήν ἀποβολῆς δύο ἐτῶν καί εἰς τούς Θεοφ. Παπακωνσταντίνου, Ἀλεξ. Σάλταν καί Ἑλένην Σακελλαρίου τήν ποινήν τῆς ἀποβολῆς ἑνός ἔτους».

Ἦτο φανερό ὅτι ἐπρόκειτο γιά πράξι σκοπιμότητος, πού ἀπέβλεπε στήν τρομοκράτησι τῶν φοιτητῶν. Στήν περίπτωσί μου ὅμως ἡ ἀποβολή ἦτο καί ἄδικη, γιατί ἀπό τόν Ἰούνιο τοῦ 1927 εἶχα δώση τά θέματά μου καί εἶχα πάρει τό παιδαγωγικό μου δίπλωμα καί δέν μέ ἀπασχολοῦσαν πλέον τά πανεπιστημιακά ζητήματα. Γι' αὐτό καί ἡ ἐναντίον μου ἀπόφασι ἐλήφθη μέ ψήφους 7 κατά 6, ἐνῶ ἡ ἐναντίον τοῦ Ἐ. Καραφύλλα ἐλήφθη παμψηφεί καί ἐναντίον τῶν ἄλλων τεσσάρων μέ ψήφους 11 κατά 2. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὑπέρ ἐμοῦ τάχθηκαν ὁ πρύτανις Ν. Ἀλιβιζάτος ἰατρός, οἱ καθηγηταί μου Ν. Ἐξαρχόπουλος καί Ἀδ. Ἀδαμαντίου (ἀντικομμουνισταί καί ὀπαδοί τῆς καθαρευούσης καί οἱ δύο), ὁ Κ. Λ. Λοῦρος καθηγητής τῆς

Μαιευτικῆς, ὁ Στυλ. Σεφεριάδης, καθηγητής του Διεθνοῦς Δικαίου (καί πατέρας τοῦ Γ. Σεφεριάδη-Σεφέρη) κ.ἄ. Ἐντυπωσιάσθηκαν οἱ συγκλητικοί ὅταν οἱ δύο συνάδελφοί των, Ν. Ἐξαρχόπουλος καί Ἀδ. Ἀδαμαντίου, τούς εἶπαν ὅτι ἤμουν ὁ καλύτερος φοιτητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καί ὑποστήριξαν ὅτι καταδίκη μου θά ἦταν καί ἄδικη καί ἄστοχη. Ἐπεκράτησεν ὅμως τελικῶς ὁ φεουδάρχης τῆς ἰατρικῆς Κ. Μέρμηγκας (πού κατόπιν διετέλεσε γερμανοδιωρισμένος δήμαρχος Ἀθηναίων ἐπί κυβερνήσεως Κ. Τσολάκογλου, ἀπό 11 Μαΐου ἕως 12 Αὐγούστου τοῦ 1941).

Πρέπει νά ὑπενθυμίσω ὅτι ὁ νόμος 2905, στόν ὁποῖο παραπέμπει ἡ ἀπόφασι τῆς Συγκλήτου, εἶχε δημοσιευθῆ τήν 27.7.1922, δηλαδή ἐπί κυβερνήσεως Π. Πρωτοπαπαδάκη (8.5.1922 μέχρι 28.8.1922) καί ὑπογράφεται ἀπό τόν ὑπουργό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.λπ. Κ. Η. Πολυγένη, τόν ὑπουργό ἐπί τοῦ Θησαυροῦ Κ. Λυκουρέζο, τόν ὑπουργό ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν Ν. Δ. Στράτο καί τόν ἐπί τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργό Δ. Γούναρη. Τό ἄρθρο 150, πού ἀπαριθμεῖ τάς ἐπιβαλλομένας στούς φοιτητάς πειθαρχικάς ποινάς προβλέπει: «α) ἐπίπληξιν, β) βαρεῖαν ἐπίπληξιν πρό τῆς Συγκλήτου, γ) πρόστιμον ἀπό 5 μέχρι 50 δραχμῶν, δ) ἔγγραφον ἀπειλήν προσωρινῆς ἤ διαρκοῦς ἀποβολῆς, ε) ἀποβολήν ἀπό 3 ἡμερῶν μέχρις ἑνός μηνός, στ) ἀποβολήν διά τό ἐνεστώς πανεπιστημιακόν ἔτος ἤ καί διά τό ἑπόμενον, ζ) διαρκῆ ἀποβολήν». Ἀπό ὅλας αὐτάς τάς ποινάς ἡ «δημοκρατική» πλέον Σύγκλητος τοῦ Νοεμβρίου 1927 μοῦ ἐπέβαλε τήν προτελευταία...

Τό πλῆγμα γιά μένα ἦτο βαρύτατο, γιατί μοῦ ἀποκλειόταν ἡ ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία. Ἀντέδρασα ὅμως μέ ψυχραιμία καί στωϊκότητα. Ἡ πρώτη μου ἐνέργεια ἦταν ἡ αὐθημερόν περικοπή τῶν δαπανῶν γιά διατροφή πού ἦσαν σχετικά μεγαλύτερες (γάλα καί αὐγά). Κατόπιν ἐπισκέφθηκα τόν καθηγητή Κ. Τριανταφυλλόπουλο στό σπίτι του τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, γιά νά ζητήσω τή συμβουλή του καί τή

βοήθειά του. Ἤθελα νά ἐξακριβώσω ἄν ἡ ἀπόφασι τῆς ἀποβολῆς μου ἦταν ἀνέκκλητη ἤ ἄν χωροῦσε κανένα ἔνδικο μέσο. Ὁ καθηγητής μέ δέχθηκε μέ προθυμία καί εὐγένεια καί μέ παρεκάλεσε νά ξαναπεράσω γιά να μοῦ ἀπαντήση ἀφοῦ μελετήση τή σχετική νομοθεσία. Ἡ ἀπάντησί του, κατά τή δευτέρα ἐπίσκεψί μου, ἦτο ἀπογοητευτική: Ἡ ἀπόφασι τῆς Συγκλήτου ἦτο ἀνέκκλητη καί ὁ νόμος 2905/1922 δέν προέβλεπε κανένα ἔνδικο μέσο. Δικαίωμα ἐφέσεως δέν ἀνεγνωρίζετο στούς φοιτητάς. Ἡ ἑπομένη ἐνέργειά μου στράφηκε πρός τήν ἐνημέρωσι τῶν γονέων μου. Τούς ἐξέθεσα τά καθέκαστα μέ μακρά ἐπιστολή μου: ὅλη τή σταδιοδρομία μου ἀπό τό 1923-1924, τάς ἐχθρότητας καί τάς ἀνησυχίας, πού ἐπροκάλεσε ἡ ὑπεροχή μου, τόν πανάθλιο ρόλο τοῦ γλοιώδους βυθοῦ τῶν Πατριαρχέων καί τῶν ὀργάνων των, τάς συνθήκας τῆς ἀποβολῆς μου καί τάς συνεπείας, πού θά εἶχαν γιά μένα. Ὁ πατέρας μου, ὁ ὁποῖος διαφωνοῦσε ἀνέκαθεν μέ τάς ἰδέας μου, πού τάς ἤξερε, μοῦ ἀπάντησε ὅτι δέν θεωρεῖ τήν τιμωρία μου ὡς λόγο προσθέτου τιμωρίας καί ἐκ μέρους του, ἀφοῦ ἀποβλήθηκα γιά ἰδέας καί ὄχι γιά ἀτιμωτική αἰτία. Ἡ ἀπάντησί του αὐτή μοῦ ἐτόνωσε ἀφάνταστα τό ἠθικό.

VI. ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ Η ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ

Προτοῦ προχωρήσω στήν ἐξιστόρησι τῶν γεγονότων μετά τήν ἀποβολή μου ἀπό τό Πανεπιστήμιο, νομίζω ὅτι πρέπει νά κάμω μιά «τοπογραφική» ἀναδρομή στάς περιοχάς ὅπου ἔζησα κατά τά φοιτητικά μου χρόνια. Κατά τό δεύτερο ἔτος τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν μου (1924-1925) μετακόμισα ἀπό τήν φοβερή Πατησίων 204 στήν ὁδό Πύλου τοῦ Κολωνοῦ, κάτω ἀπό τούς σταθμούς Λαρίσης καί Πελοποννήσου, στό λεγόμενο «Βούθουλα». Ἐκεῖ ἔμεινα σέ τρία διαδοχικά σπίτια: τῆς κυρά Θοδωρούλας (1924-25), τῆς κυρά Σουλτάνας (1925-26) καί τῆς κυρά μαμῆς (1926-28). Στό πρῶτο ἔμεναν καί μερικοί «ἀρχειομαρξιστές» (ὀπαδοί τῆς μυστικοπαθοῦς κομμουνιστικής αἱρέσεως τοῦ «Ἀρχείου τοῦ Μαρξισμοῦ»), μέ τούς ὁποίους δέν τά ἐπήγαινα καθόλου καλά. Ἕνα βράδυ, μάλιστα, ὁ ἀρχειομαρξιστής Π. Ἀνδρώνης, πού ἐσύχναζεν ἐκεῖ, ἐπεχείρησε νά μέ σκοτώση μέ φαλτσέτα, γιατί ἀμφισβήτησα μέ εἰρωνική διάθεσι τή «μεγαλοφυία» τοῦ ἀρχηγοῦ του Δ. Γιωτοπούλου. Τό ἔβαλα στά πόδια, καλώντας «βοήθεια». Ὁ Ἀνδρώνης φοβήθηκε καί σταμάτησε τό κυνηγητό, ἀφοῦ μέ εἶχε τραυματίσει στό χέρι. Ἀργότερα ἔφυγε γιά τή Γαλλία, ἀπό ὅπου ἐπέστρεψε τό 1940. Ἐν τῷ μεταξύ, φαίνεται ὅτι προσχώρησε στό Κ.Κ.Ε. Στάς 7.4.1944 συνελήφθη καί τήν 1.5.1944 τουφεκίσθηκε ἀπό τούς Γερμανούς, ἔπειτα ἀπό φρικτά βασανιστήρια.

Στό δεύτερο σπίτι, τῆς κυρά Σουλτάνας, ἔμεναν καί οἱ Ἀνδρουλιδάκηδες (Νῖκος, Βαγγέλης καί Γιῶργος), πού

ἦσαν τότε καί οἱ τρεῖς πολύ φανατικοί καί πειθαρχικοί ὀπαδοί τοῦ Κ.Κ.Ε. Θυμᾶμαι τό Βαγγέλη νά κυνηγᾶ τίς μύγες μέ μιά πετσέτα καί τό Νίκο νά μέ ἀπειλῆ ὅτι θά μέ καταγγείλη στόν πυρῆνα τῆς Ο.Κ.Ν.Ε. ὅπου ἀνῆκα, γιά τάς «σοσιαλδημοκρατικάς» τάσεις μου. Στῆς κυρά μαμῆς ἔμεινα ἐπί δύο χρόνια (1926-28), πού ἦσαν καί τά μαρτυρικώτερα τῆς ζωῆς μου. Τό δωμάτιο πού ἔβλεπε στό δρόμο ἦταν πολύ ὑγρό, γιατί ἡ ὀροφή του ἀπετελεῖτο ἀπό μιά κοινή πλάκα μπετόν. Χρήματα γιά ν' ἀλλάξω κατοικία δέν περίσσευαν. Στόν ἴδιο δρόμο καί ἀπέναντι, λίγα μέτρα πιό κάτω, ὑπῆρχε ἕνα καφενεδάκι, τοῦ Νίκου Κουσκούση, ὅπου σύχναζαν διάφοροι τύποι. Ἔπαιζαν μπουζούκι, μιλοῦσαν μάγκικα καί εἶχαν ἰδιότυπη νοοτροπία. Δέν ἄργησα νά κερδίσω τήν ἐμπιστοσύνη ὅλων καί νά μάθω τά μυστικά τους. Μέ ἐνδιέφερε, ἄλλωστε, ἀνέκαθεν ἡ ζωή τῶν ἀνθρώπων τοῦ ὑποκόσμου καί τοῦ περιθωρίου, γιά τήν ὁποία ἔχω συγκεντρώση πάρα πολλά στοιχεῖα.

Ὁ ὑπόκοσμος

Μελετῶντας καί βλέποντας κάπου-κάπου στό δρόμο, παρατήρησα ὅτι ὁ Κουσκούσης ἔκαμνε βόλτες μπροστά σχεδόν στό παράθυρό μου, ἀλλά ἐχρησιμοποιοῦσε ἕνα πολύ μικρό τμῆμα τοῦ δρόμου, πού ἦταν ἀρκετά μακρύς. Τό γεγονός μοῦ ἔκαμε ἐντύπωσι καί σκέφθηκα ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός θά ἦταν ὑποχρεωμένος ἐπί μακρό χρονικό διάστημα νά κινῆται σέ πολύ περιωρισμένο χῶρο. Μιά μέρα, λοιπόν, τόν ρώτησα: «Πόσα χρόνια ἔχεις κάνη φυλακή, Τάσο;». «Πολλά», μοῦ ἀπάντησε. «Γιά φόνο. Ἀλλά, πές μου, πῶς τό κατάλαβες;». Ὅταν τοῦ ἀνέλυσα τό συλλογισμό μου μοῦ εἶπε: «Ἐσύ ἔχεις βρῆ τό χαλκά τῆς γῆς». Αὐτό ἐσήμαινε ὅτι τό μυαλό μου ἔπαιρνε πολλές στροφές. Ἀπό τότε κέρδισα τήν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη του καί τήν ἐκτίμησί του. Μοῦ ἀποκάλυψε ὅτι πουλοῦσε ναρκωτικά (χασίς καί «ἄσπρα»), μοῦ ἔδειξε τήν κρύπτη τους καί μέ ἐξώρκισε νά μή χρησιμοποιήσω ποτέ, οὔτε

μία φορά, «άσπρα» ναρκωτικά (ήρωίνη, μορφίνη καί κοκαΐνη) γιατί θά καταστραφῶ. Μιά φορά μέ έφερε σέ έπαφή μέ τόν «προμηθευτή» του, έναν Κεφαλλωνίτη έγκατεστημένο στή Γερμανία. Τοῦ εἶχε πῆ ὅτι μποροῦσε νά μοῦ μιλήση χωρίς περιστροφάς καί φόβο καί αὐτός πέρασε ἀμέσως στό θέμα. «Πόσο μισθό θά ἔχης ὅταν πάρης τό δίπλωμά σου;» μέ ρώτησε. «3250 δραχμές», τοῦ ἀπάντησα. «Ἐγώ, λοιπόν, θά σέ πληρώνω πολύ περισσότερα, σοῦ ἐξασφαλίζω σπουδές στή Γερμανία καί θά σέ χρησιμοποιῶ σέ δουλειά ἀπολύτως ἀκίνδυνη. Θά ἐγκατασταθῆς σέ ἕνα γραφεῖο, ὅπου θά παίρνης μόνο τηλεφωνήματα, χωρίς νά πιάνης "πρᾶμα" στά χέρια σου. Τί λές;». Γιά ν' ἀποκρούσω εὐγενικά τήν πρότασί του ἀπάντησα ὅτι εἶναι πολύ δελεαστική, ἀλλά ὅτι εἶμαι πρόθυμος νά τήν ξανασυζητήσω μόνο ἀφοῦ πάρω τό πτυχίο μου ἐδῶ. Φυσικά δέν τόν ξαναεῖδα...

Οἱ ἄνθρωποι, πού σύχναζαν στό καφενεδάκι τοῦ Τάσου, ἦσαν ὅλοι «ἐκτός νόμου»: λωποδῦται, διαρρῆκται, σωματέμποροι καί ἔμποροι ναρκωτικῶν. Ἦτο καί ὁ σεβάσμιος «μπάρμπας», μεγάλος τοκογλύφος, πού τούς ἐδάνειζε ὅταν εἶχαν ἀνάγκη. Ὁ Ρουμελιώτης ἦταν λωποδύτης. Ὁ Γιάννης διαρρήκτης. Ὁ Ἀντώνης ὁ κουρέας, σωματέμπορος. Ἐκμεταλλευόταν τήν Τασία, μιά ἀγράμματη κοπέλλα, πού τοῦ ἔφερνε τήν εἴσπραξι κάθε βράδυ. Ἡ περίπτωσι τῆς Τασίας μέ ἀπασχόλησε ἰδιαιτέρως. Ἐκάθησα ὑπομονετικά καί τῆς ἔμαθα γράμματα στό καφενεδάκι μπροστά σέ ὅλους γιά νά μπορῆ νά βάζη τήν ὑπογραφή της καί νά διαβάζη τούς τίτλους τῶν ἐφημερίδων. Μετά ἀπό χρόνια διασταυρώθηκα τυχαῖα μέ τόν Ἀντώνη στή Νέα Ἰωνία. Μόλις μέ εἶδε, μέ ἀγκάλιασε καί μέ φίλησε. Καί ἐπειδή ἐγώ ἔδειξα εὔλογη ἔκπληξι γιά τή συμπεριφορά του, μοῦ εἶπε: «Παραξενεύεσαι, γιατί δέν ξέρεις ὅτι εἶσαι ὁ μόνος ἀπό τούς γνωστούς μας στοῦ Τάσου, πού μέ σεβάστηκε καί δέν ἄγγιξε τήν Τασία, ἐνῶ τῆς ἔμαθες καί γράμματα». Τόν «σεβάστηκα» τόν σωματέμπορο γιατί δέν διανοήθηκα νά κάνω ἔρωτα μέ μιά δυστυχισμένη πόρνη πού ἐκμεταλλευόταν! Αὐτή ἦτο ἡ «ἠθική» νοοτροπία τοῦ

ὑποκόσμου...

Ὁ τροτσκισμός

Ἄς περάσουμε τώρα στά «ἰδεολογικά». *Ποτέ δέν ὑπῆρξα μέλος τοῦ Κ.Κ.Ε.* Ἕνα διάστημα ἀνῆκα στόν ἐλεύθερο Ὅμιλο Πατησίων, ὅπου ἔκαμνα μαθήματα. Ἀρκετό καιρό μετά τήν «μπολσεβικοποίηση» τοῦ κόμματος (τήν ἀναδιοργάνωσί του μέ βάσι τό σύστημα τῶν «πυρήνων») προσχώρησα (τέλη τοῦ 1926) στήν Κομμουνιστική Νεολαία (Ο.Κ.Ν.Ε.) καί ἔγινα μέλος τοῦ πυρῆνα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, στόν ὁποῖο ἐπίσης ἔκαμνα πολύωρα μαθήματα μυήσεως στή μαρξιστική θεωρία. Κατόπιν ἐπέρασα στήν «Ἀντιπολίτευση», πού εἶχε ὡς βασική ἀφετηρία τήν ἀντίληψι ὅτι τό κομμουνιστικό κίνημα τό ἐμάστιζε ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς ἱδρύσεώς του μία χρονία καί βαθειά κρίσι μέ συμπτώματα: τήν ἔλλειψι ἱκανοῦ ἡγετικοῦ πυρῆνος, τήν κακή ποιοτική σύνθεσι τῶν μελῶν καί τή δυσαναλογία μεταξύ τοῦ αὐθορμήτου καί τοῦ συνειδητοῦ κινήματος. Ἐν τῷ μεταξύ, ὅλα τά κόμματα τῆς Διεθνοῦς εἶχαν κληθῆ νά συζητήσουν τάς ἀπόψεις, πού εἶχε διατυπώση ὁ Λ. Τρότσκυ μέ τήν ὁμάδα του γιά τή δυνατότητα τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ σέ μία μόνο χώρα (τή Ρωσία), γιά τήν κατάστασι τοῦ ρωσικοῦ Κ.Κ., γιά τήν ὀργάνωσι τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ. Ἡ διεθνής αὐτή κρίσι τοῦ κομμουνισμοῦ, πού ἐκδηλώθηκε μέ τήν ἐμφάνισι τοῦ τροτσκισμοῦ στή Ρωσία, συνέπεσε μέ τήν ἑλληνική κρίσι, πού εἶχε ξεχωριστάς αἰτίας στάς βασικάς της γραμμάς. Ἡ ἑλληνική «Ἀντιπολίτευση» ὑποχρεώθηκε νά πάρη θέσι ἔναντι τοῦ τροτσκισμοῦ καί νά συνδέση τήν τύχη της μ' αὐτόν. Ἡ σύμπτωσι αὐτή ἀποδείχθηκε, τελικῶς, ὀλεθρία γιά τήν προσπάθεια τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπολιτεύσεως, πού ἐμφανίσθηκε σάν ἁπλό παρακλάδι τοῦ διεθνοῦς τροτσκισμοῦ, ἐνῶ θά μποροῦσε νά σταθῆ στήν Ἑλλάδα μέ τάς ἰδίας ἀπόψεις κι ἄν ἀκόμη σ' ὅλον τόν ἄλλον κόσμο τά πράγματα ἦσαν ρόδινα. Οἱ Ἕλληνες κομμουνισταί χτύ-

πησαν τόν τροτσκισμό χωρίς νά τόν ξέρουν καί άργότερα χτύπησαν καί τήν άντιπολίτευσι ξέροντας ὅτι συμπαθεῖ τόν τροτσκισμό. Τελικά ἡ Ἑλληνική Ἀντιπολίτευσις διαγράφηκε καί στό Κ.Κ.Ε. καί στήν Ο.Κ.Ν.Ε. μέ τήν κατηγορία ὅτι αἱ ἀπόψεις της ἐπιδιώκουν νά διαλύσουν (λικβιντάρουν) τό κίνημα.

Κατά τή Συνέλευσι τῆς φοιτητικῆς Ἀχτίδας τῆς Ο.Κ.Ν.Ε. (τέλη τοῦ 1927), κατά τήν ὁποία πῆρε ὀξυτάτη μορφή ὁ ἀντίλογος μεταξύ ἐμοῦ καί τοῦ γενικοῦ γραμματέα τῆς Ο.Κ.Ν.Ε. Γ. Κολοζώφ (Μ. Νικολάου) μέ πλησίασε ὁ Κολοζώφ καί μοῦ εἶπε: «Εἶναι κρίμα, σύντροφε, ν' ἀκολουθῆς τήν τροτσκιστική ἀντιπολίτευσι. Εἶσαι μορφωμένος καί ὑπάρχει δυνατότητα νά πᾶς στή Ρωσία καί νά ὁλοκληρώσεις τή μόρφωσί σου, σπουδάζοντας στό "Κούτβ"(εἰδικό πανεπιστήμιο τῶν ἀνατολικῶν λαῶν)». Τοῦ ἀπάντησα ὅτι δέν ἀνταλλάσσω τίς ἀρχές μου μέ παροχές. (Ἄν τό εἶχα κάμει θά εἶχα ἀφήσει τά κόκκαλά μου στή Σιβηρία κατά τή φοβερή περίοδο τοῦ σταλινικοῦ «μεγάλου τρόμου», ὅπως τά ἄφησε ὁ Γ. Κολοζώφ). Ἡ Ἀχτίδα, ἔφερε τρεῖς φορές θέμα διαγραφῆς μου ἀπό τόν πυρῆνα καί τρεῖς φορές ἀπορρίφθηκε ἡ πρότασί της, ὥσπου ἀναγκάσθηκε νά μέ διαγράψη ἡ ἰδία ἀπ' εὐθείας, ἐνῶ ὁ ἀντιπρόσωπός της Ἰ. Εὐθυμίου μοῦ πρότεινε νά συνεχίσω καί μετά τή διαγραφή μου νά κάμνω μαθήματα στόν πυρῆνα... Κατόπιν, ἀφοῦ τόν προηγούμενο μῆνα εἶχα ἀποβληθῆ γιά ἕνα χρόνο ἀπό τό Πανεπιστήμιο, συνέταξα (30.12.1927) μέ τόν τίτλο: «Πρός τούς Νέους» (σελίδες 44) «ἀνοιχτή ἐπιστολή πρός τά μέλη τῆς Ο.Κ.Ν.Ε.», πού ὑπογράφεται γιά λόγους σκοπιμότητος ἀπό τούς Ν. Μουντράκη, Ν. Μανουσάκη, καί Π. Παπᾶ, ἀλλά ἔχει γραφῆ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπό ἐμένα. Τώρα ντρέπομαι καί ἀγανακτῶ πού ὑπῆρξα κάποτε τροτσκιστής, γιατί ἀναλογίζομαι ὅτι κατόπιν ὁ «τροτσκισμός» ἐκπροσωπήθηκε ἀπό ἕνα διεθνῆ τυχοδιώκτη, πού κατάντησε σφογγοκωλάριος τοῦ Ἀ. Καντάφι καί ἔφθασε στό σημεῖο νά διαφημίζη τήν «τζαμαχιρία» του ὡς «ἄμεση δημοκρατία ἀθηναϊκοῦ τύπου»! (Βῆμα τῆς 10.3.1977).

Ὁ χειμῶνας τοῦ 1927-1928 ὑπῆρξε ὁ ἐφιαλτικώτερος τῆς ζωῆς μου. Εἶχα ἀποβληθῆ ἀπό τό Πανεπιστήμιο. Ἔμενα σ' ἕνα ὑγρό δωμάτιο. Εἶχα προσχωρήσει στήν τροτσκιστική Ἀντιπολίτευσι. Ἀντιμετώπιζα μιά λυσσαλέα ἐπίθεσι τοῦ Κ.Κ.Ε. Γιά νά συμπληρώσω τά εἰσοδήματά μου ἐργαζόμουν στό «Ἀκαδημαϊκόν Βιβλιοπωλεῖον», τῶν ἀδελφῶν Πουρνάρα (γωνία Ὁμήρου καί Πανεπιστημίου) μεταφράζοντας βιβλία καί πληρωνόμενος μισά-μισά (μισά βιβλία στήν ὀνομαστική τους τιμή καί μισά χρήματα). Ἡ ἐπιχείρησι ἐξέδιδε τότε καί μιά «Σοσιαλιστική Ἐγκυκλοπαιδεία», ὅπου ἔγραψα 9 ἄρθρα (ἀγνωστικισμός, ἀθεΐα, ἀναγέννησις κ.ἄ) καί μεταξύ αὐτῶν τά ἄρθρα Ἀναξαγόρας, Ἀναξίμανδρος καί Ἀναξιμένης, στά ὁποῖα παρενέβαλα καί κείμενα σωζομένων ἀποσπασμάτων τῶν ἔργων των. Αὐτό, γιά τούς πνευματικούς ξυλοσχίστας τοῦ Κ.Κ.Ε. ἦτο ἀπόδειξι «λογοκλοπίας». Ἔβαλαν, λοιπόν, τόν Γ. Ἀνδρουλιδάκη νά γράψη μιά ἐπιστολή στό «Ριζοσπάστη», (27.10.1928), ὅπου μέ κατηγοροῦσε θριαμβευτικά ὅτι «κλέβω τούς ἀρχαίους». Τέτοια ἦτο τότε ἡ πνευματική στάθμη τοῦ «ὀρθοδόξου» ἑλληνικοῦ κομμουνισμοῦ...

Τήν ἄνοιξι τοῦ 1928 προσλήφθηκα στή «Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαιδεία» τοῦ Πυρσοῦ χάρις στόν καθηγητή μου Ἀδ. Ἀδαμαντίου, πού ὡς συγκλητικός εἶχε ἀγωνισθῆ γιά ν' ἀποτρέψη τήν ἀποβολή μου ἀπό τό Πανεπιστήμιο. Μέ συνήντησε τυχαῖα στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη καί ὡς μέλος τῆς ἑξαμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐπί τῆς Συντάξεως καί διευθυντής ταυτοχρόνως τοῦ κλάδου τῆς ἀρχαίας καί μεσαιωνικῆς ἱστορίας τῆς Μ.Ε.Ε. προσφέρθηκε ἀμέσως νά μέ βοηθήση γιά τήν πρόσληψί μου, χωρίς νά τοῦ τό ζητήσω. Στήν ἀρχή τοποθετήθηκα στήν ὑπηρεσία ἀποδελτιώσεων, μετά δύο μῆνας, ὅμως ἔγινα συντάκτης ἐπί τῆς ὕλης καί τακτικός συνεργάτης τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας μέ ἱκανοποιητικό μισθό καί μέ χωριστή ἀμοιβή τῆς συνεργασίας. Στή Μ.Ε.Ε. ἐργάσθηκα ἀπό τόν Ε' τόμο (1928) ἕως τόν ΚΔ' (1934) καί ἔγραψα συνολικά 700 περίπου

ἐνυπόγραφα ἄρθρα (ἀπό τά ὁποῖα τά 234 εἶναι ἰδιαιτέρως σημαντικά) καί 500 περίπου ἀνυπόγραφα.

Ἡ κατάρρευσι

Ἀντιπαθοῦσα ἀνέκαθεν τά καφενεῖα μέ τήν πνιγηρή ἀτμόσφαιρά τους καί τό ἐνοχλητικό βουητό τῶν θαμώνων τους. Καί αὐτό ἴσως ἀποδείχθηκε σωτήριο. Οἱ ἐργένηδες ἀντιπολιτευόμενοι ἐτρώγαμε συνήθως σ' ἕνα ἑστιατόριο τῆς ὁδοῦ Ἐμμανουήλ Μπενάκη καί στάς 22.2.1929 ἐπρόκειτο νά συνεχίσουμε μιά συζήτησί μας στό καφενεῖο «Πανελλήνιον» (γωνία Ἐμμ. Μπενάκη καί Πανεπιστημίου). Ἐγώ ὅμως ἀρνήθηκα μέ ἐπιμονή νά τούς ἀκολουθήσω. Τούς εἶπα ὅτι θά πάω γιά ἕναν περίπατο πρός τό Ζάππειο (ἡ ἡμέρα ἦταν ἡλιόλουστη) καί τούς ἐγκατέλειψα. Σέ μισή ὥρα συνέβη ἡ φοβερή κατάρρευσι τοῦ «Πανελληνίου». Στό ὑπόγειο τοῦ κτηρίου ἐγίνοντο «ἔργα», ἀλλά οἱ ἁρμόδιοι μηχανικοί, ὡς γνήσιοι Ἕλληνες, δέν ἔλαβαν ἐπαρκῆ μέτρα ὑποστηρίξεως τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος. Ἀπό τήν κατάρρευσι σκοτώθηκεν ὁ Γ. Νίκολης, ὑπέστη ἀκρωτηριασμό τοῦ δεξιοῦ ποδιοῦ ὁ Π. Γιατσόπουλος καί τραυματίστηκαν ὁ Σπ. Θεοδώρου (πού ἔμεινε κουτσός) καί ὁ Ν. Εὐαγγελόπουλος. Ἦσαν ὅλοι στελέχη τῆς Ἀντιπολιτεύσεως καί φίλοι μου. Ὁ Γ. Νίκολης ἐργαζόταν τότε στήν «Καθημερινή» καί ἔκλαψα πικρά γιά τόν θάνατό του ἔξω ἀπό τά γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος, ὅταν ἐπληροφορήθηκα ὅτι τόν εἶχαν μεταφέρει στό νεκροτομεῖο τῆς ὁδοῦ Σωκράτους.

Το πτυχίο τῆς Φιλ(̓σοφικῆς Σχολῆς δέν μοῦ ἐχρειάζετο «ἐπαγγελματικῶς» μετά τήν ἀποβολή μου ἀπό τό Πανεπιστήμιο, ἀφοῦ μοῦ εἶχε ἀποκλεισθῆ ἡ δυνατότης σταδιοδρομίας πρός τήν κατεύθυνσι αὐτή. Δέν ἤθελα ὅμως νά δώσω στό γλοιώδη βυθό τήν ἱκανοποίηση ὅτι μέ «ἐξώντωσε». Εἶχα περάσει, ἄλλωστε, τή μεγάλη προπτυχιακή δοκιμασία, ἀριστεύοντας καί στά δύο θέματα (ἀπό τό νέο

στό άρχαῖο καί άπό τά έλληνικά στά λατινικά) καί στό παιδαγωγικό δίπλωμα. Ἔπειτα, εἶχα παρακολουθήση συστηματικῶς τά μαθήματα καί διέθετα καλάς δικάς μου σημειώσεις. Ἀποφάσισα, λοιπόν, τόν Μάϊο τοῦ 1930 νά πάρω τό πτυχίο μου. Θυμᾶμαι τήν ἐξέτασί μου ἀπό τόν Π. Λορεντζᾶτο στό Φιλοσοφικό Σπουδαστήριο. «Τί ἔχεις διαβάσει», μέ ρώτησε. «Ὅλα τά βασικά κείμενα τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας», τοῦ ἀπάντησα. «Ὅλα;». «Μάλιστα». «Ὡραῖα». Μπροστά μου σ' ὅλο τό μῆκος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ σπουδαστηρίου ἦσαν τά κείμενα τῶν ἐκδόσεων Teubner τῶν ἀρχαίων. «Κλεῖσε τά μάτια σου, μοῦ εἶπε, πάρε ἕναν ὁποιοδήποτε τόμο, ἄνοιξέ τον σ' ἕνα σημεῖο, διάβασε καί μετάφρασε». Ἔκλεισα τά μάτια μου καί ἔκανα αὐτό πού μοῦ εἶπε. Ἄρχισα νά διαβάζω: «Ὥς οἱ μέν Τρῶες φυλακάς ἔχον' αὐτάρ Ἀχαιούς θεσπεσίη ἔχε φύζα...» καί ἀφοῦ προχώρησα σέ 8 στίχους ἄρχισα νά μεταφράζω. (Ἦταν ἡ ἀρχή τοῦ Ἰῶτα τῆς «Ἰλιάδος»). «Φτάνει» μοῦ εἶπε ὁ Π. Λορεντζᾶτος. «Μπράβο. Ἔρχονται ἐδῶ ὑποψήφιοι γιά πτυχίο καί μοῦ λέν ὅτι μποροῦν νά ἐξετασθοῦν μόνο σ' ἕνα ὡρισμένο κείμενο, γιατί αὐτό ἔχουν διαβάσει...». Ἐντύπωσι, ἐπίσης, μοῦ ἔκανε ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο μέ ἐξήτασε στήν ἀρχαιολογία ὁ καθηγητής καί ἀκαδημαϊκός Γ.Π. Οἰκονόμος. Μοῦ ἐζήτησε νά ἀποδώσω τή στάσι τοῦ δισκοβόλου τοῦ Μύρωνος καί ὅταν διεπίστωσε τήν ἀκρίβεια τῆς μιμήσεως τοῦ περιφήμου ἀνδριάντος μέ συνεχάρη.

«Περί τήν Φιλοσοφίαν ἐν τῷ Ἀθήνησι Πανεπιστημίω σπουδάσας καί μετ' ἀκριβῆ δοκιμασίαν ἀξιωθείς τοῦ βαθμοῦ "λίαν καλῶς" εἰς τούς πτυχιούχους τῆς Φιλοσοφίας ἐνεκρίθην, ἔτει τριακοστῷ καί ἐνακοσιοστῷ καί χιλιοστῷ μηνός Μαΐου ἐνάτη». Ἕνα ἔτος κατόπιν (1931) ἐδημοσίευσα τό δεύτερο βιβλίο μου. Εἶναι: «Αἱ παραποιήσεις τοῦ μαρξισμοῦ ἐν Ἑλλάδι», πού ἀποτελεῖ κριτικήν ἀνάλυσι τῶν ἀπόψεων, τάς ὁποίας διετύπωνε ὁ Π. Κανελλόπουλος (ὑφηγητής τότε τῆς κοινωνιολογίας) στό ἔργο του «Κάρολος Μάρξ-συμβολή εἰς τήν ἱστορίαν τῶν οἰκονομικῶν

καί κοινωνικῶν θεωριῶν». 'Ακολουθῶντας παλαιοτέρα συνήθειά του, (πού εἶχε ἤδη ἐγκαινιάση ἀπό τό 1928) ὁ κατόπιν πολιτικός κ.λπ. Π.Κ. ἀποκήρυξε ἀπό τήν ἕδρα του τό ἔργο του μετά τήν κριτική μου.

Οἱ γονεῖς μου ἦλθαν καί ἐγκαταστάθηκαν μαζί μου στήν 'Αθήνα τό 1932 καί τόν ἴδιο χρόνο νυμφεύθηκα τήν Εἰρήνη Π. Οἰκονομοπούλου. Προῖκα μοῦ προσεφέρθη, ἀλλά δέν τήν ἐδέχθηκα γιά λόγους πεποιθήσεων καί τή χάρισα στή μικρότερη ἀδελφή της. Στάς 8 Μαρτίου 1933 γεννήθηκε ἡ κόρη μου Ἔφη, τό μοναδικό παιδί μου, καί τήν ἴδια μέρα κυκλοφόρησε τό βιβλίο μου «Εἰσαγωγή στή διαλεκτική», πού εἶναι ἡ πρώτη ἐργασία ὀρθῆς τοποθετήσεως τῶν σχέσεων τυπικῆς καί διαλεκτικῆς λογικῆς. Γιά τό βιβλίο αὐτό ἔγραψε 7 ἄρθρα στήν «Κομμουνιστική 'Επιθεώρηση» (ἀπό τάς 15.11.1933) ὁ ξύλινος «θεωρητικός» τοῦ κομμουνισμοῦ Γ. Ζεῦγος μέ τόν τίτλο: «'Η φιλοσοφία τοῦ μαρξισμοῦ καί οἱ ἰδεολόγοι τῆς ἑλληνικῆς μπουρζουαζίας» σέ 88 ἐν ὅλῳ πυκνοτυπωμένες στῆλες μέ 174.600 περίπου γράμματα. (Τό κείμενο τοῦ βιβλίου μου ἀποτελεῖται συνολικῶς ἀπό 76 σελίδες τῶν 36 στίχων μέ στοιχεῖα τῶν 8 στιγμῶν καί μέ 130.000 περίπου γράμματα). 'Ο Ζεῦγος δολοφονήθηκε μυστηριωδῶς στή Θεσσαλονίκη τήν 20.3.1947.

'Η δημοσιογραφία

'Εν τῷ μεταξύ ἐτελείωνεν ἡ «Μεγάλη 'Ελληνική 'Εγκυκλοπαιδεία» (1934) καί ἔπρεπε ν' ἀναζητήσω καινούργια δουλειά. Προσελήφθην στήν ἐφημερίδα «'Ανεξάρτητος» (πού εἶχε ἀρχίσει νά ἐκδίδεται στάς 26.10.1933). Κατά τό διάστημα αὐτό ἡ ἐφημερίδα ἐξέδωκε τό «Κοινωνιολογικόν καί Πολιτικόν Λεξικόν» σέ 3.309 σελίδας, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξα ἀρχισυντάκτης καί συνεργάτης ἀπό τή σελίδα 1.056 (λ. δικαίωμα) ὡς τό τέλος (1934-1935). Τρία περίπου χρόνια μετά τήν ἄφιξί του στήν 'Αθήνα

πέθανε ὁ πατέρας μου (4.12.1935) σέ ἡλικία 60 ἐτῶν. (Ἡ μητέρα μου πέθανε τό 1969 σέ ἡλικία 93 ἐτῶν). Τήν ἄνοιξι τοῦ 1936, ἀφοῦ εἶχα παραιτηθῆ ἀπό τόν «Ἀνεξάρτητον», προσλήφθηκα στήν «Πρωΐα» μέ σύστασι τοῦ Γ. Ἀνδρουλιδάκη, πού ἐργαζόταν ἐκεῖ ἀπό τό 1934 καί μέ τή βοήθεια τοῦ ἀρχισυντάκτη τῆς ἐφημερίδος Πλ. Μεταξᾶ. Τότε ἤξερα μόνο γαλλικά. Σέ συντομώτατο ὅμως χρονικό διάστημα, χάρις στά λατινικά καί τά γαλλικά, ἔμαθα μόνος μου ἀγγλικά, ὥστε νά μπορῶ νά μεταφράζω μέ εὐχέρεια ἀπό τάς σοβαράς ἀγγλικάς ἐφημερίδας. Τό ἴδιο συνέβη ἀργότερα καί μέ τά ἰταλικά. Ἡ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου μέ βρῆκε στήν «Πρωΐα» καί στάς 10.8.1936 εἶδα μέ τά μάτια μου νά καίωνται ἀπό τήν Ε.Ο.Ν. στά Προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου τά βιβλία μου: «Αἱ παραποιήσεις τοῦ μαρξισμοῦ ἐν Ἑλλάδι» καί «Εἰσαγωγή στή διαλεκτική», πού εἶχαν κατασχεθῆ ἀπό τά βιβλιοπωλεῖα...

Ἤμουν συντάκτης ἐπί τῆς ὕλης τῆς «Πρωΐας» καί ἡ δουλειά μου ἐτελείωνε τότε στάς 3 τό πρωΐ. Βρισκόμουν στό τυπογραφεῖο ἀκόμη τή νύχτα ἐκείνη τῆς 20.7.1938 ὅταν ἕνας ἰσχυρός σεισμός συγκλόνισε τήν περιοχή τῆς Ἀττικῆς. Σέ λίγο πληροφορήθηκα ὅτι τό ἐπίκεντρό του βρισκόταν στή Μαλακάσα καί στή Σκάλα Ὠρωποῦ καί ὅτι ὑπῆρχαν ἀνθρώπινα θύματα καί καταστροφαί. Μόλις ἔκλεισα, ξεκίνησα μέ ἕνα ταξί καί τήν αὐγή βρισκόμουν στή σεισμόπληκτη περιοχή. Ἔμεινα ἐκεῖ ὡς τό μεσημέρι καί ὅταν ἐπέστρεψα ἔγραψα ἕνα κομμάτι, πού δημοσιεύθηκε στήν πρώτη σελίδα τῆς «Πρωΐας» μέ τά ἀρχικά Θ.Π. ὡς ὑπογραφή. Εἶναι ἕνα ἀπό τά καλύτερα γραπτά μου — λιτό καί μέ πολλή ἀνθρωπιά.

Μολονότι δέν γράφω ἱστορία, δέν ἠμπορῶ νά μή σταματήσω σέ μιά κοσμοϊστορική φάσι τοῦ σταλινικοῦ κυνισμοῦ: τό σύμφωνο Ρίμπεντροπ-Μολότωφ, πού ὑπογράφηκε στάς 23.8.1939 καί περιελάμβανε μυστικό πρωτόκολλο γιά τή διανομή τῆς λείας. Ἡ Σοβ. Ρωσία, ἡ ὁποία ἕως τότε ἐμφανιζόταν ὡς θανάσιμος ἐχθρός τοῦ χιτλε-

ρισμοῦ, ὑπέγραψε τό σύμφωνο «μή ἐπιθέσεως» μέ τή Γερμανία καί ὁ Χίτλερ, πού στάς 31.8.1939 ἐξυμνεῖτο ἀπό τόν Μολότωφ ὡς «νομιμόφρων φίλος τῆς Ρωσίας», ἐξησφαλισμένος ἀπό τά ἀνατολικά, ἐξαπέλυε τόν πόλεμο κατά τῆς Δύσεως στάς 3.9.1939. Γιά τούς Ρώσους ἡγέτας ἦταν ἀκλόνητη ἡ πεποίθησι ὅτι ὁ πόλεμος αὐτός, πού τόν ἐχαρακτήριζαν «ἰμπεριαλιστικό» θά συνεχιζόταν μέχρις ἐξαντλήσεως καί θά ἄφηνε ἄθικτη τή Σοβ. Ρωσία, ἡ ὁποία τήν τελευταία στιγμή θά ἐπενέβαινε πρωτοβούλως γιά νά ὑφαρπάση τή νίκη ἀπό τά χέρια τοῦ Χίτλερ. Τά πράγματα ὅμως συνέβησαν κάπως διαφορετικά καί ἡ Ρωσία ἐπλήρωσε βαρύτατα τόν κυνισμό της.

Ἐσυνεχίζετο τό σταλινοχιτλερικό εἰδύλλιο ὅταν ἡ Ἑλλάς ἐνεπλάκη στόν πόλεμο μέ τήν ἐπίθεσι τῆς Ἰταλίας ἐναντίον της (28.10.1940). Ἱλαροτραγικήν ἀντανάκλασι τοῦ εἰδυλλίου αὐτοῦ ἀποτελοῦν αἱ διάφοροι φάσεις τῆς στάσεως τοῦ Κ.Κ.Ε. ἔναντι τῆς ἀπροκλήτου ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Ὁ διωρισμένος ἀπό τούς Ρώσους γενικός γραμματέας τοῦ κόμματος Ν. Ζαχαριάδης πού βρισκόταν στάς φυλακάς Κερκύρας, ἐτάχθηκε μέ μιά ἀνοιχτή ἐπιστολή του τῆς 31.10.1940 ὑπέρ τῆς ἀμύνης κατά τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Μέ μιά δευτέρα ὅμως ἀνοιχτή ἐπιστολή τῆς 26.11.1940 ὑποστήριξε ὅτι δέν ἐχρειάζετο πιά ἀντίστασι κατά τῶν Ἰταλῶν, γιατί αὐτοί εἶχαν διωχτῆ ἀπό τό ἑλληνικό ἔδαφος καί ὅτι ἔπρεπε νά συναφθῆ ἑλληνοϊταλική εἰρήνη μέ τή μεσολάβησι τῆς Ρωσίας. Στάς 7.12.1940, μανιφέστο τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. ὑποστήριζε ὅτι «ὁ πόλεμος προκλήθηκε ἀπό τή βασιλομεταξική σπεῖρα, πού διατάχθηκε ἀπό τούς Ἐγγλέζους ἰμπεριαλιστές» καί ὅτι «δέ μπορεῖ νάχη τήν παραμικρή σχέσι μέ τήν ὑπεράσπισι τῆς Πατρίδας μας». Ἀκολούθησε τρίτη ἀνοιχτή ἐπιστολή τοῦ Ζαχαριάδη (15.1.1941) στήν ὁποία ἐπαναλαμβανόταν ἡ θέσι ὅτι ὁ πόλεμος τῆς Ἑλλάδος ἦταν πόλεμος κατακτητικός καί ἐζητεῖτο ὁλόπλευρος προσανατολισμός τῆς χώρας πρός τή Ρωσία. Γιά τήν ὁλοκλήρωσι τῆς γραμμῆς αὐτῆς, πού θά ἐξυπηρετοῦσε τόν σύμμαχο τῆς Ρωσίας

άξονικό φασισμό, τό Κ.Κ.Ε. έκαλοῦσε στάς 18.3.1941 (τότε πού ό Μουσολίνι ἔκαμνε τήν έαρινή έπίθεσι) όλόκληρο τόν έλληνικό λαό «νά πάρη παράδειγμα άπό τόν ήρωϊκό *άδελφό λαό* τῆς Βουλγαρίας», πού ύποδεχόταν τούς Γερμανούς μέ χορούς, τραγούδια και άνθοδέσμες...

VII. ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ

Ἡ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου ἦταν ἀνόητη καί οἱ ἐκπρόσωποί της, μέ ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις, ἀσφυκτικά ἠλίθιοι. Ἐπίστευαν ὅτι μποροῦσαν νά εἶναι φορεῖς ἑνός «τρίτου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ», τόν ὁποῖο θά ἐδημιουργοῦσαν ἀντιγράφοντας τάς μεθόδους τοῦ γερμανικοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Ὅπως ἦτο φυσικό, προκάλεσε ἀμέσως τήν ἀντίδρασι διαφόρων φιλελευθέρων στοιχείων. Ἤδη τό 1936 ὁ Ἐπ. Τσέλλος, ὁ Ἀγ. Βλάχος, ἐγώ, ὁ Γ. Ἀνδρουλιδάκης, ὁ Κ. Ζαφειρόπουλος, ὁ Εὐαγ. Ἀνδρουλιδάκης κ.ἄ. ἱδρύσαμε τήν Μ.Ε.Ο. («Μυστικήν Ἐθνικήν Ὀργάνωσιν»), πού ἔδρασεν ἀντιστασιακῶς ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος μέ κυκλοφορία φυλλαδίων, προκηρύξεων κ.λπ. καί ὄχι μέ «κροτίδες» ἤ δολοφονικάς «αὐτοσχέδιες» βόμβας ἕως τάς παραμονάς τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. (Ἀπό αὐτήν τήν ὁμάδα, πού ἐμπλουτίσθηκε καί μέ ἄλλα πρόσωπα συγκροτήθηκε πέντε μῆνας μετά τήν ὑποδούλωσι τῆς χώρας, τό Σεπτέμβριο τοῦ 1941, ἡ ἀντιστασιακή ὀργάνωσι «Δάσκαλος» —ψευδώνυμο τοῦ Ἐπ. Τσέλλου— πού ἀπετέλεσε τόν ἀρχικό πυρῆνα τοῦ «Ὁμήρου»).

Ἤμουν συντάκτης ἐπί τῆς ὕλης τῆς «Πρωΐας» καί ὑπέστην ἐπί χρόνια τήν τυραννική μωρία τοῦ διευθυντοῦ Τύπου τῆς 4ης Αὐγούστου Γ. Ἀθανασιάδη καί τῶν λογοκριτῶν τοῦ καθεστῶτος (Μ. Παπαστρατηγάκη, Ν. Καραουλάνη, Επ. Μπούφαλη κ.λπ.). Ὁ Γ. Ἀθανασιάδης ἐξέδιδε κάθε βράδυ γιά τάς ἐφημερίδας δακτυλογραφη-

μένας όδηγίας, πού ώφειλαν νά τηροῦν οἱ ἐπί τῆς ὕλης μέ θρησκευτική εὐλάβεια. Αἱ ὁδηγίαι αὐταί ὥριζαν σέ ποιά σελίδα θά ἐδημοσιεύετο τό ἀποστελλόμενο κείμενο, σέ τί ἔκτασι (πόσες στῆλες) καί μέ ποιούς τίτλους. Οἱ λογοκριταί φρόντιζαν νά τηρηθοῦν ἐπακριβῶς αἱ ἐντολαί αὐταί καί νά μή μένουν κενά στά ἀπαλειφόμενα σημεῖα, γιά νά μή φαίνεται ὅτι ὑπέστησαν λογοκρισία, πρᾶγμα πού ἐπέβαλλε τήν ἀποστολή καί δευτέρου δοκιμίου τῆς σελίδος γιά θεώρησι. Μερικοί ἀπό τούς λογοκριτάς ἦσαν ἁπλῶς ἀνόητοι καί εὐθυνόφοβοι. Ἄλλοι ὅμως ἐφρόντιζαν νά χρηματίζωνται ἐπιδεικνύοντας ἐλαστικότητα στάς ἐφημερίδας πού τούς ἐπλήρωναν κρυφά καί αὐστηρότητα γιά τά ἴδια ἀκριβῶς θέματα στάς ἐφημερίδας πού δέν ἦσαν διατεθειμέναι νά ἐξαγοράσουν τήν εὔνοια τους, ὅπως ἡ «Πρωΐα»...

Ἡ «Πρωΐα», προτοῦ συμπληρωθῆ μῆνας ἀπό τήν ἐπίθεσι τῆς Ἰταλίας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἔστειλε στό μέτωπο ὡς πολεμικό ἀπεσταλμένο της τόν Γ. Ἀνδρουλιδάκη, τοῦ ὁποίου δημοσιεύθηκαν ἑπτά ἀνταποκρίσεις ἀπό τάς 24 Νοεμβρίου ἕως τάς 23 Δεκεμβρίου τοῦ 1940. «Ὅταν ὅμως —ἀφηγεῖται ὁ Στ. Πεσμαζόγλου, στίς «Μαρτυρίες 40-41» τῶν Κ.Ν. Χατζηπατέρα καί Μ.Σ. Φαφαλιοῦ σ. 46— ἤρχισαν νά γίνωνται αἰσθηταί αἱ δυσχέρειαι τάς ὁποίας ἀντιμετώπιζεν ὁ στρατός μας μέσα εἰς τό Ἀλβανικόν ἔδαφος, ἀπεφασίσθη νά ἀποσταλοῦν εἰς τό Μέτωπον ἐπιφανεῖς δημοσιογράφοι διά νά ἐμψυχώσουν τόν μαχόμενον στρατόν καί τά μετόπισθεν. Προσωπικῶς ἐπρότεινα τόν κ. Θ. Παπακωνσταντίνου (σημ. ἀφοῦ προηγουμένως ἐζήτησε τή συγκατάθεσί μου καί μοῦ ἐξέθεσε τούς κινδύνους, πού θά διέτρεχα). Μέ ἐφώναξε ὁ Κ. Μανιαδάκης, καί μοῦ εἶπε: "τρελλάθηκες; αὐτός εἶναι κομμουνιστής, θά μοῦ τινάξη τό Μέτωπον εἰς τόν ἀέρα". Μέ τόν κ. Παπακωνσταντίνου εἶχα τήν εὐκαιρία νά συνδεθῶ ἀφ' ὅτου ὑπῆρξεν οὐσιαστικός συνεργάτης εἰς τάς ἐκδόσεις τῆς «Πρωΐας» καί μετά ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδος μου. Ἦτο ἀριστερός, ἀλλ' ἦτο ἀκόμη περισσότερον ἐ-

θνικόφρων. Ἠνωχλήθη ψυχικῶς ἀπό τήν Δικτατορίαν ὅσον ὀλίγοι. ὁ πόλεμος ὅμως τόν ἀνέδειξε ὁποῖος πραγματικῶς ἦτο: γνήσιος Ἕλλην. Ὁ Κ. Μανιαδάκης ἐπέμενε νά μή συμπεριληφθῆ εἰς τόν κατάλογον τῶν δημοσιογράφων πού θά ἐπήγαιναν εἰς τό Μέτωπον. Ἐπεσκέφθην τότε τόν Μεταξᾶν, ὁ ὁποῖος καί ἔδωσε τήν συγκατάθεσίν του. Ὁ κ. Μανιαδάκης μοῦ εἶπεν ἐπί λέξει: "Θά πάη εἰς τό Μέτωπον, ἀλλά ἐσένα θά κρεμάσω". Φυσικά ὄχι μόνο δέν μέ ἐκρέμασεν, ἀλλά εὐθέως ἀνεγνώρισεν ὅτι ἀπ᾽ ὅλα ὅσα ἐγράφησαν τά ἰδικά του ἦσαν τά καλύτερα».

Διετέλεσα πολεμικός ἀνταποκριτής τῆς «Πρωίας» ἀπό τάς 22 Ἰανουαρίου ἕως τάς 28 Φεβρουαρίου τοῦ 1941. Διέσχισα ὁλόκληρο τό Μέτωπο ἀπό τό βορειότατο ἕως τό νοτιώτατο ἄκρο του. Ἐπισκέφθηκα τήν Κορυτσά, τήν Μοσχόπολι, τό Πόγραδετς, τήν Ἐρσέκα, τό Λεσκοβίκι, τήν Πρεμετή, τήν Κλεισούρα, τό Ἀργυρόκαστρο, τό Δέλβινο, τούς Ἁγίους Σαράντα. Ἔστελνα στήν ἐφημερίδα τηλεγραφήματα κάθε μέρα γιά τήν πορεία τῶν ἐπιχειρήσεων καί ἀπό τάς 24 Ἰανουαρίου ἕως τά τέλη Φεβρουαρίου ἀνταποκρίσεις (14 συνολικῶς), μέ τάς ὁποίας περιέγραφα ὅλας τάς πλευράς τοῦ πολέμου. Αἱ ἀνταποκρίσεις αὐταί, πού δίνουν μέ λιτότητα καί χωρίς ὑπερβολάς τόν παλμό καί τήν ἀτμόσφαιρα τῆς δραματικῆς περιόδου ἐπρόκειτο νά ἐκδοθοῦν σέ βιβλίο τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1941, ἀλλά ἡ ἔκδοσι ἀνεκόπη μέ τήν ὑποδούλωσι τῆς χώρας.

Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1941 βρισκόμουν στό βόρειο μέτωπο. Εἶχα ξεκινήσει μέ μιά αὐτοσχέδια «στρατιωτική» στολή καί χωρίς χλαίνη. Ὅταν ἔφθασα στήν Κορυτσά ἀντελήφθηκα τό σφάλμα μου, ἀλλά ἦτο ἀργά. Ἀποφάσισα, ὡστόσο, νά πάω ἔτσι στό Πόγραδετς, πού κατείχετο μέν ἀπό τάς ἑλληνικάς δυνάμεις (30.11.1940), ἀλλά ἦτο ἀπομονωμένο γιατί ὅλος ὁ δρόμος ἐβάλλετο ἀπό τούς Ἰταλούς. Ξεκίνησα ἐπάνω σέ μιά στρατιωτική μοτοσυκλέττα, πού τήν ὡδηγοῦσε ἕνας ἱκανώτατος λοχίας καί, βαλλόμενοι, φθάσαμε στό Πόγραδετς. Ἐπέστρεψα τήν

ἴδια μέρα τό βράδυ, ἀλλά τό πρωΐ ξύπνησα μέ δυνατούς πόνους στό στῆθος. Σκέφθηκα ὅτι ἀσφαλῶς εἶχα προσβληθῆ ἀπό «διπλῆ περιπνευμονία». Μέ καθησύχασε ὅμως ὁ στρατιωτικός γιατρός, πού μέ ἐξήτασε. Ἐπρόκειτο μοῦ εἶπε, γιά «ἀρβανίτικο κρυολόγημα», πού θά περνοῦσε μέ μερικές καλές ἐντριβές σέ δύο τρεῖς μέρες. Θυμοῦμαι μέ πραγματική ἱκανοποίηση τήν ἱστορία αὐτή γιατί περιεῖχε δύο κινδύνους: πολεμικό καί φυσικό.

Ἡ ἀπόρρητη ἔκθεσι

Ἀναχωρώντας γιά τήν ἀποστολή μου ἐπῆρα τήν ἐντολή νά ὑποβάλω μόλις ἐπιστρέψω ἀπόρρητη ἔκθεσι μέ ὅλα τά στοιχεῖα, πού θά ὑπέπιπταν στήν ἀντίληψί μου, καί πού δέν ἦτο δυνατόν νά περιληφθοῦν στάς ἀνταποκρίσεις μου. Ἡ ἔκθεσί μου αὐτή ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ι. Παρ' ὅλας τάς δυσχερείας, τάς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ὁ στρατός μας οὐδεμίαν κάμψιν τοῦ ἠθικοῦ του διεπίστωσα. Παραμένει πάντοτε αἰσιόδοξος καί βέβαιος περί τῆς τελικῆς νίκης, οὐδέποτε δέ μεμψιμοιρεῖ διά τάς παρουσιαζομένας ἐλλείψεις. Πάντως, εἰς τό βάθος διαφαίνεται ἡ ἐπιθυμία του νά μή εἶναι πολύ μακρός ὁ πόλεμος αὐτός. Ἡ τεραστία ἔντασις τῆς προσπαθείας του γίνεται, ἔν τινι μέτρῳ, εἰς βάρος τῆς διαρκείας.

2. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰ. Μεταξᾶ προεκάλεσε πραγματικήν θλῖψιν τόσον μεταξύ τῶν ἀξιωματικῶν, ὅσον καί μεταξύ τῶν ὁπλιτῶν. Τήν σύγχυσιν καί τήν ὀδύνην τῆς πρώτης ἡμέρας διεδέχθη ταχέως ἡ ἀνανέωσις τῆς ἀποφάσεως νά ἀχθῆ εἰς αἴσιον πέρας ὁ ἀγών καί νά μή ἀφεθῆ εἰς τόν ἐχθρόν ἡ δυνατότης ὅπως ἐπωφεληθῆ τοῦ γεγονότος.

3. Κάθε παρερχομένη ἡμέρα καθιστᾶ ἐπιτακτικωτέραν τήν ἀνάγκην ἰσχυρᾶς ἀεροπορίας διά τήν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐχθρικῆς. Ὁ ἐχθρός σφυροκοπεῖ μεθοδικῶς ὁλόκληρον τήν ὄπισθεν τῆς πρώτης γραμμῆς ζώνην τοῦ μετώπου, δυσχεραίνοντας τάς μετακινήσεις καί τούς ἐ-

φοδιασμούς καί προκαλῶν φθοράς. Ἐπεμβαίνει ὡσαύτως διά τῆς ἀεροπορίας του εἰς τήν πρώτην γραμμήν διά ν' ἀκινητοποιήση τάς δυνάμεις μας, ὁσάκις αὗται ἐπιδιώκουν εὐρυτέραν ἐκμετάλλευσιν μιᾶς, τοπικῆς ἔστω, ἐπιτυχίας του. Τέλος, βομβαρδίζει ἤ κρατεῖ ἐν ἐκνευρισμῷ τό ἐσωτερικόν τῆς χώρας διά τῶν νυκτερινῶν ἤ ἐν καιρῷ ἡμέρας ἐπιδρομῶν του.

4. Διαπιστοῦται ἀπό τινος μεγαλυτέρα προσοχή τοῦ ἐχθροῦ εἰς τήν ἐπιλογήν τῶν στρατιωτικῶν στόχων καί μεγαλυτέρα τόλμη καί ἐπιδεξιότης τῶν πιλότων του. Οὐδεμία ἔνδειξις, καθόσον γνωρίζω, ὑπάρχει περί παρουσίας Γερμανῶν πιλότων εἰς τόν ἀλβανικόν οὐρανόν. Πιστεύεται ὅμως ὅτι ἡ ἡγεσία καί ὁ ἔλεγχος τῆς ἰταλικῆς ἀεροπορίας ἔχουν περιέλθει εἰς γερμανικάς χεῖρας.

5. Αἱ μαχόμεναι δυνάμεις ἀναμένουν ἀνυπομόνως μεγαλυτέραν καί οὐσιαστικωτέραν βοήθειαν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, δυσφοροῦν δέ ἐναντίον τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἄγγλων, πληροφορούμενοι ὅτι οὗτοι ἐπιδίδονται εἰς διασκεδάσεις κ.λπ. ἐν Ἀθήναις. Παρατηροῦν χαρακτηριστικῶς ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀντί νά "γαμπρίζουν" εἰς τήν πρωτεύουσα θά ἔπρεπε νά μᾶς βοηθοῦν μέ τήν καρδιά των.

6. Πολιτικά ἐνδιαφέροντα δέν διεπίστωσα μεταξύ τοῦ στρατεύματος. Είναι τόσον ἀπορροφημένον ἀπό τήν ὑπερτάτην προσπάθειάν του, ὥστε δέν ἀπομένει καιρός διά πολιτικάς συζητήσεις. Μάχεται κατά τῶν Ἰταλῶν, ὡς ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, οἱ ὁποίοι ἀπειλοῦν τήν ἐλευθερίαν του, τήν τιμήν του, τήν ἀκεραιότητά του, ἐλάχιστα δέ προσέχει εἰς τό πολιτικόν σύστημα διακυβερνήσεως, τό ὁποῖον ἔχουν οἱ Ἰταλοί. Θά ἐμάχετο κατ' αὐτῶν μέ τόν ἴδιον ἡρωϊσμόν καί ἄν ἡ Ἰταλία ἦτο ἡ ἰδεωδεστέρα δημοκρατία τοῦ κόσμου.

7. Πρέπει νά καταπολεμηθῇ ἡ καλλιεργηθεῖσα ὑπό τοῦ κιτρίνου τύπου κυρίως καί ὑπό τοῦ ἐλαφροῦ θεάτρου νοοτροπία εἰς τάς μάζας τοῦ λαοῦ τῶν μετόπισθεν ὅτι ὁ ἰταλικός στρατός εἶναι ἄθροισμα λαγωῶν. Ἐκεῖνοι πού χύνουν τό αἷμα τους καί ἀντιμετωπίζουν τόν ἀφάνταστον ὄγκον τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, δυσφοροῦν μέ τάς ἐλαφρό-

τητας αὐτάς. Περιφρονοῦν τούς Ἰταλούς ὡς ἀντιπάλους, ἀλλ᾽ οὐδόλως συμμερίζονται τήν δεκαρολόγον ὑπεραισιοδοξίαν τῶν ἐπιθεωρησιογράφων.

8. Ἀπό καιροῦ εἰς καιρόν κυκλοφοροῦν εἰς το μέτωπον φῆμαι περί ἐπικειμένης εἰρήνης μέ τήν Ἰταλίαν. Αἱ φῆμαι αὗται δημιουργοῦν μοιραίως προσδοκίαν μέ ἀποτέλεσμα ἴσως τήν χαλάρωσιν τῆς προσπαθείας, διαψευδόμεναι δέ προκαλοῦν δυσάρεστον ἀπογοήτευσιν. Φρονῶ ὅτι αἱ μεταπτώσεις αὐταί δύνανται νά ἔχουν ἐπιζημίας συνεπείας.

9. Ὁ στρατός διψᾶ δι᾽ εἰδήσεις ἐξηκριβωμένας. Πρέπει νά ὀργανωθῇ συστηματικῶς ἡ ὑπηρεσία πληροφορήσεως τοῦ στρατοῦ, ὥστε νά περιορισθῇ τό περιθώριον τῶν φημῶν καί διαδόσεων. Πρέπει, ὡσαύτως νά ὀργανωθῇ ἡ προώθησις τῶν ἐφημερίδων μέχρι καί τῶν πρώτων γραμμῶν.

10. Παρετήρησα ὅτι χωλαίνει μεγάλως ἡ παθητική ἀεράμυνα εἰς Κορυτσᾶν καί εἰς Ἰωάννινα. Ἄν ὁ ἐχθρός ἀποφασίσῃ νά προβῇ εἰς ἀδιακρίτους βομβαρδισμούς θά προκαλέσῃ τεραστίας καταστροφάς καί ἀπωλείας. Καί εἰς τάς δύο πόλεις δέν ὑπάρχουν καταφύγια πληροῦντα τούς στοιχειώδεις ὅρους ἀσφαλείας. Εἰς τά εὑρισκόμενα εἰς κεντρικά σημεῖα συρρέει ἀριθμός ἀτόμων, πενταπλάσιος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δύναται κανονικῶς νά χωρέσῃ. Εἰς τά Ἰωάννινα ὑπάρχει καταφύγιον κάτωθι τοῦ Π.Υ.Α.Μ., διά τοῦ ὁποίου διέρχεται παχύτατος ἀγωγός βόθρου πού ἔχει διαρραγῇ καί ἀναδίδει ἀποπνικτικήν ὀσμήν ὑδροθείου. Τήν νύκτα καί εἰς τάς δύο πόλεις ἡ συσκότισις εἶναι ἀτελεστάτη. Ὡρισμένα δημόσια καταστήματα φέγγουν ὡσάν ἰαπωνικά φανάρια.

11. Δύο ὅπλα θεωροῦνται ὡς ἀποτυχόντα κατά τόν παρόντα πόλεμον. Κατά πρῶτον λόγον τό Μηχανικόν καί κατά δεύτερον τό Ὑγειονομικόν. Μεγάλη εἶναι ἡ δυσφορία τῶν ἄλλων ὅπλων κατ᾽ αὐτῶν. Τό Μηχανικόν δέν ἀνταπεκρίθη εἰς τάς παρουσιασθείσας ἀνάγκας. Ἀγνοῶ τά αἴτια τῆς ἀνεπαρκείας ταύτης. Τό Ὑγειονομικόν, ἐξαιρέσει τῶν λίαν προωθημένων ὀρεινῶν χειρουργείων, ἐπιδεικνύει ἀμέλειαν περί τήν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του. Δέν

μοῦ διαφεύγει τό γεγονός ὅτι πάντοτε, ἐν εἰρήνῃ καί ἐν πολέμῳ, ὑπάρχει κατακραυγή ἐναντίον τῶν ἰατρῶν, ἀλλά νομίζω ὅτι τώρα πρέπει νά ἐρευνηθῇ τό ζήτημα προσεκτικώτερον. Δυσφορίαν μεταξύ τῶν κατερχομένων ἀπό τήν πρώτην γραμμήν προκαλεῖ ἡ στενή οἰκειότης μεταξύ ἀξιωματικῶν τοῦ Ὑγειονομικοῦ καί νοσοκόμων, τάς ὁποίας θεωροῦν αἰτίαν τῆς ἀμελείας τῶν ἰατρῶν.

12. Ἡ γενική ἐντύπωσίς μου διά τούς πληθυσμούς τῶν κατεχομένων ἐδαφῶν εἶναι ὅτι οὗτοι διάκεινται, κατά τό μέγιστον μέρος των, ἐχθρικῶς πρός τήν Ἑλλάδα. Βασικόν γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων τῆς Ἀλβανίας εἶναι ἡ φιλοχρηματία των. Αὐτήν εἶχαν κολακεύσει οἱ Ἰταλοί κατά τήν δεκαοκτάμηνον κατοχήν τῆς χώρας, δημιουργήσαντες σοβαράς συμπαθείας ὑπέρ αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλβανίας μᾶς θεωροῦν ὡς παροδικούς, ὡρισμένοι δέ ἐξ αὐτῶν κάνουν τό πᾶν διά νά δυσχεράνουν τήν διαβίωσίν μας. Οἱ ἑστιάτορες καί οἱ ξενοδόχοι ἐπίτηδες μαγειρεύουν διαρκῶς τά ἴδια φαγητά μέ τά ἀθλιέστερα τῶν ὑλικῶν, ἀδιαφοροῦντες διά τήν καλήν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιχειρήσεώς των, ἐφ᾽ ὅσον ἔχουν ἐξησφαλισμένην τήν πελατείαν, λόγῳ τῆς μεγάλης συρροῆς στρατιωτικῶν. Πρόκειται περί ἑνός ἰδιοτύπου σαμποτάζ, τό ὁποῖον πρέπει νά παταχθῇ. Εἰς τούς παραπονουμένους, ἄν εἶναι Ἄγγλοι ἤ Ἀμερικανοί, ἀπαντοῦν: "Τί νά κάνουμε. Ὅ,τι εἴχαμε τά ξοδέψαμε. Οἱ Ἕλληνες δέν φέρνουν τίποτε". Οἱ μορφωμένοι Ἀλβανοί —οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν ἀπόφοιτοι τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί συνεπῶς γνῶσται τῆς ἑλληνικῆς— ἐπιθυμοῦν μίαν ἡμιανεξάρτητον ἤ ἀνεξάρτητον Ἀλβανίαν, τήν ὁποίαν νά ἐκμεταλλεύωνται αὐτοί ὡς προνομιοῦχος καί πλουσιοπαρόχως ἀμειβόμενη τάξις. Οὕτω, ὁ καθοριστικός παράγων τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεώς των εἶναι μᾶλλον συμφεροντολογικός, παρά ἰδεολογικός».

Ἀμέσως μετά τήν ἐπιστροφή μου ἀπό τό μέτωπο μέ κάλεσε στο γραφεῖο του (στό ὑπόγειο τοῦ ξενοδοχείου τῆς «Μεγάλης Βρεταννίας») ὁ Κ. Μανιαδάκης, διά τοῦ παρατρεχαμένου πράκτορός του Γ. Δρόσου, πού ἐργαζόταν

στήν «Πρωία» καί μοῦ εἶπε τά ἑξῆς: «Μοῦ ἔκανεν ἐξαιρετικήν ἐντύπωσι ἡ ἀκρίβεια καί ἀντικειμενικότης τῶν παρατηρήσεων τῆς ἀπορρήτου ἐκθέσεώς σου πού ἀνταποκρίνονται ἀπολύτως εἰς τήν πραγματικότητα καί συμπίπτουν μέ τάς διαπιστώσεις τῶν εἰδικῶν διά κάθε θέμα ὑπηρεσιῶν μας, καί ἡ πατριωτική ἔξαρσις τῶν ἀνταποκρίσεών σου. Μόνον ἕνας ἄνθρωπος μέ τή δική σου πεῖρα καί τή δική σου ἱστορία ἦτο δυνατόν νά ἐκπληρώση τόσον ἄρτια τήν ἐθνική ἀποστολή του. Ἀπό ὅλα ὅσα ἐγράφησαν σχετικῶς, τά δικά σου κείμενα εἶναι τά καλύτερα καί τά πλέον θεμελιωμένα. Ἀποτελοῦσαν σφάλμα αἱ ἀντιρρήσεις μου γιά τήν ἀποστολή σου στό Μέτωπο»...

VIII. «ΟΜΗΡΟΣ» ΚΑΙ «ΜΑΧΟΜΕΝΗ ΕΛΛΑΣ»

Ἴσως πρέπει να ὑπενθυμίζω κάθε τόσο ὅτι δέν γράφω ἱστορία, ἀλλά περιγράφω τήν προσωπική καί τήν ἐθνική «περιπέτεια» καί αὐτήν ἀναγκαστικῶς μέ ἅλματα —γιατί λεπτομερής ἐξιστόρησι ἠμπορεῖ νά γίνη ἀνιαρή γιά τούς ἄλλους καί ὁπωσδήποτε δέν χωρᾶ σ' ἕναν τόμο... Τό «θαῦμα», λοιπόν, τῆς Ἀλβανίας τερματίσθηκε: μέ τή γερμανική ἐπίθεσι κατά τῆς Ἑλλάδος μέσω Βουλγαρίας στάς 6.4.1941, τήν ἡρωϊκή ἀντίστασι τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς «γραμμῆς Μεταξᾶ», τήν κατάληψι μέσα σέ 21 μέρες τοῦ κορμοῦ τῆς χώρας, πού τόν ὑπερήσπιζαν ἐπιβραδυντικῶς μέ σκληρές μάχες και λιγοσταί βρεταννικαί δυνάμεις καί τήν εἴσοδο τῶν Γερμανῶν στήν Ἀθήνα στάς 27.4.1941. Ἡ νύχτα τῆς δουλείας ἁπλωνόταν στήν Ἑλλάδα, παράλληλα ὅμως ἐγιγαντώνετο ἡ βεβαιότητα τῆς ἀπελευθερώσεως καί ἡ ἀπόφασι τοῦ ἀγῶνος γιά τήν πραγματοποίησίν της μέ κάθε θυσία.

Προτοῦ συμπληρωθοῦν πέντε μῆνες ἀπό τήν εἴσοδο τῶν Γερμανῶν στήν Ἀθήνα, σχηματίσθηκε τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1941 ἀπό τόν ἀντιδικτατορικό πυρῆνα τῆς «Μυστικῆς Ἐθνικῆς Ὀργανώσεως» (Μ.Ε.Ο.) πού ἐν τῷ μεταξύ ἐμπλουτίσθηκε καί μέ ἄλλα πρόσωπα, ἡ ἀντιστασιακή ὀργάνωσι «Δάσκαλος» (ψευδώνυμο τοῦ Ἐ. Τσέλλου), πού ἔταξε ἀρχικά ὡς σκοπό της τή διενέργεια κατασκοπείας εἰς βάρος τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπό τότε, ἕως τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1942 ὁ «Δάσκαλος» ὑπέστη ὡρισμένα ἀλλεπάλληλα «ἀτυχήματα συνδέσεως» (συνήθη σέ κάθε παράνομη δράσι) καί μόλις

τόν Ἰούλιο τοῦ 1942 ἀπέκτησε δικό του ἀσύρματο, πού τόν ἔφερε ἀπό τήν Μ. Ἀνατολή ὁ ὑπομοίραρχος Πέτρος Λώλας, πού ἐστάλη ἐπί τούτω. Ὁ ἀσύρματος αὐτός ὠνομάζετο «Χόμερ» καί ἀπό αὐτόν ἡ ἀντιστασιακή ὀργάνωσι πῆρε τό ὄνομα «Ὅμηρος». Ἐν τῷ μεταξύ, γιά τή μεταβίβασι πληροφοριῶν λειτουργοῦσε ἕνα «κλιμάκιο ταχυδρομείου», πού χρησιμοποιοῦσε καΐκια, ἀλλά καί οἱ σκοποί τῆς ὀργανώσεως διευρύνθηκαν. Ὁ «Ὅμηρος», ἐκτός τῆς συγκεντρώσεως πληροφοριῶν, εἶχε τάξη ὡς ἀποστολή του καί τή διεξαγωγή ψυχολογικοῦ πολέμου καί τήν ὀργάνωσι διαφυγῶν πρός τή Μ. Ἀνατολή. Ὁ πρῶτος ἀσύρματος τοῦ «Ὁμήρου» ἐπραγματοποίησε τήν πρώτη κανονική ἐπαφή του μέ τό Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς στάς 8 το πρωί τῆς 15.8.1942. Μετά ἕνα μῆνα περίπου διέφευγε (19.9.1942) στή Μ. Ἀνατολή ὁ Ἐ. Τσέλλος, διωκόμενος ἀπό τούς Ἰταλούς.

«Ὁ "Ὅμηρος" —γράφει ὁ συναρχηγός του Ἀγησίλαος Βλάχος σέ μιά «Ἐξώδικον Δήλωσίν» του τῆς 11.7.1952 πρός τόν ὑπουργόν Ἐθνικῆς Ἀμύνης Σοφ. Βενιζέλον καί ὑφυπουργόν Γ. Μαῦρον τῆς κυβερνήσεως Ν. Πλαστήρα— ἀπηρτίζετο κατ' οὐσίαν ἐκ τριῶν ὀργανώσεων. Πρῶτον, ἐκ τοῦ κυρίως "Ὁμήρου" (ἀγωνισταί 411) ὁ ὁποῖος ἀπετέλει ὀργάνωσιν πληροφοριῶν. Δεύτερον, ἐκ τῆς "Μαχομένης Ἑλλάδος" (ἀγωνισταί 5), ἡ ὁποία ἀπετέλει ὀργάνωσιν Τύπου. Καί τρίτον, ἐκ τῆς "Ἱερᾶς Ταξιαρχίας" (ἀγωνισταί 205), ἡ ὁποία ἀπετέλει ὀργάνωσιν Τύπου καί Δράσεως. Αἱ δύο τελευταῖαι ὀργανώσεις, πλήν τοῦ καθ' ἑαυτό ἔργου των ἀπετέλουν καί βοηθητικά ὄργανα τοῦ κυρίως "Ὁμήρου". Ἡ κατασκοπεία εἰς τήν ἡμετέραν ὀργάνωσιν εἶχεν ὑπερβῆ τά ἐκ παραδόσεως πλαίσιά της. Ὁ «Ὅμηρος» δέν περιωρίσθη μόνον εἰς τήν συλλογήν πληροφοριῶν καί εἰς τήν διαβίβασίν των εἰς τό ἐν Μέσῃ Ἀνατολῇ Στρατηγεῖον, ἀλλά πέραν τούτου εἶχε κάμη ἔργον του καί τήν ἀχρήστευσιν τῶν ἐχθρικῶν σχηματισμῶν, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τοῦ οὐσιωδῶς μειωμένου ἠθικοῦ των, ἐνεφανίζοντο ἐπιδεκτικοί πρός ἀποσύνθεσιν. Ὄργανα

πρός πραγματοποίησιν τοῦ δευτέρου τούτου ἔργου τοῦ "Ὁμήρου" ἦσαν αἱ ὀργανώσεις τῆς "Μαχομένης Ἑλλάδος" καί τῆς "Ἱερᾶς Ταξιαρχίας". Δέν ἀνήκει εἰς τά πλαίσια τοῦ παρόντος νά σᾶς ἐκθέσω οὔτε τούς κινδύνους, τούς ὁποίους διέτρεχον τά μέλη τῶν δύο τούτων ὀργανώσεων ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ ἔργου των τούτου, οὔτε τά ἀποτελέσματα, τά ὁποῖα ἐπετεύχθησαν. Σᾶς λέγω μόνον ὅτι ἕνα μέρος τῆς δόξης, ἡ ὁποία καλύπτει τόν "Ὅμηρον" ἀνήκει καί εἰς τάς δύο αὐτάς ὀργανώσεις».

Πιό συγκεκριμένα, ἀποστολή τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» ἦταν ἡ ὑπονόμευσι τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ, ἡ διατήρησι τοῦ ἠθικοῦ τοῦ λαοῦ μέ κάθε πρόσφορο μέσο, ἡ τόνωσι τῆς διαθέσεώς του γιά ἐθνική ἀντίσταση, ἡ καθοδήγησί του γιά νά προφυλάσσεται ἀπό τίς παγίδες τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ἐνημέρωσί του μέ ἀκρίβεια γιά τήν ἐσωτερική κατάστασι τῆς χώρας καί γιά τήν πορεία τῶν ἐπιχειρήσεων στά διάφορα μέτωπα τοῦ πολέμου καί ἡ συγκέντρωσι στρατιωτικῶν, πολιτικῶν, οἰκονομικῶν καί λοιπῶν χρησίμων πληροφοριῶν καί διαβίβασί των στήν Ἐλευθέρα Ἑλληνική Κυβέρνησι καί στό Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς (Σ.Μ.Α.) μέ τούς ἀσυρμάτους τοῦ «Ὁμήρου» ἤ τό μυστικό ταχυδρομεῖο του. Τό πρῶτο ἐγχείρημα τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» γιά τήν ἐκπλήρωσι τοῦ πρώτου σκοποῦ της (ὑπονόμευσι τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἐχθροῦ) ὑπῆρξε ἡ σύνταξι, ἐκτύπωσι καί διανομή προκηρύξεως, πού ἀπευθύνετο πρός τάς ἰταλικάς δυνάμεις τῶν Ἀθηνῶν, ἕνα τμῆμα τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο νά μεταφερθῇ στό μέτωπο τῆς Β. Ἀφρικῆς. Τήν προκήρυξι αὐτή τή συνέταξα ἐγώ, τήν μετέφρασε στά ἰταλικά ἡ συνεργάτις τοῦ «Ὁμήρου» παιδίατρος Ἀ. Ἰγγλέση, τήν ἐστοιχειοθέτησε καί τήν ἐξετύπωσε μονοσέλιδη σέ χαρτί διαστάσεων 0,23 πρός 0,16 ὁ ὑπαστυνόμος Γ. Κοντογιάννης (πιεστής) καί ἡ σύζυγός του (στοιχειοθέτρια), πού διατηροῦσαν στό σπίτι τους τό μυστικό τυπογραφεῖο τῆς ὀργανώσεως καί τήν ἐμοίρασαν κατά τό πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Αὐγούστου 1942 στούς ἰταλικούς στρατῶνας τῆς

περιοχῆς τοῦ Γουδί καί σέ διαφόρους ἄλλας ἰταλικάς ὑπηρεσίας γύρω ἀπό τούς Ἀμπελοκήπους ἀγωνισταί καί συνεργάται τῆς «Ἱερᾶς ταξιαρχίας» (Εἰρ. Λύτρα, Ἀλ. Αὐγουστᾶτος, Βέρνα Χαρδαλούπη, Χρ. Ἀθανίτης, Βασ. Λαμπίρης, Ἀντ. Σαούλης), τό ζεῦγος Γ. Κοντογιάννη καί ὁ Ἰταλός ἀντιφασίστας ἐπιλοχίας Ἰβάλντι.

Προκήρυξι πρός τούς Ἰταλούς

Τό κείμενο τῆς προκηρύξεώς μου αὐτῆς πρός τάς ἰταλικάς ἐνόπλους δυνάμεις, ὅπως συνετάγη στά ἑλληνικά γιά νά μεταφρασθῆ, ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΙΤΑΛΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ

Ἄνθρωποι ὅλων τῶν χωρῶν καί ὅλων τῶν πολιτικῶν ἀποχρώσεων, γιατί ἀλληλοκυνηγούμεθα, γιατί ἀτέλειωτα ματωνόμαστε; Ἡ γῆ εἶναι ἀρκετά πλατειά καί καρπερή ὅλον τόν καιρό. Μπορεῖ ὅλους νά μᾶς θρέψη. Μπορεῖ ὅλους νά μᾶς σκεπάση.
Karlo Bini: Manoscritto d'un prigioniero XXII.

Ἰταλοί ἀξιωματικοί καί στρατιῶτες.

Τό Ἔθνος σας πολεμᾶ ἀπό τό 1935. Ἀδελφοί σας, συγγενεῖς σας, φίλοι σας κοιμοῦνται τώρα τόν αἰώνιον ὕπνο στήν ἀφιλόξενη γῆ τῆς Αἰθιοπίας, στήν Ἱσπανία, στήν τραχειάν Ἀλβανία καί στήν ἀχανῆ Ρωσία. Αὔριο, ἴσως ἔλθη καί ἡ δική σας σειρά. Νά εἶχε, τουλάχιστον, κάποιο νόημα ἡ αἱμορραγία, πού ὀχτώ χρόνια τώρα ἐξαντλεῖ τήν πατρίδα σας; Ξέρετε καλύτερα ἀπό ἐμᾶς πόσο μάταιος καί ἄσκοπος εἶναι αὐτός ὁ πόλεμος. Ξέρετε πόσο τρελλό καί ἀνέφικτο εἶναι τό ὄνειρο μέ τό ὁποῖο σᾶς βαυκαλίζει ὁ τυχοδιώκτης φασισμός. Πέρασε γιά πάντα ἡ ἐποχή πού ἐδημιουργοῦντο αὐτοκρατορίες... Τώρα οἱ αὐτοκρατορίες καταρρέουν. Ἔπειτα, λαοί δοῦλοι δέν ἠμποροῦν νά χτίζουν αὐτοκρατορίας καί σεῖς εἶστε διπλᾶ δοῦλοι: δοῦλοι τοῦ φασισμοῦ στό ἐσωτερικό καί δοῦλοι τῆς «συμμάχου» σας Γερμανίας.

Ὁ φασισμός σᾶς καταδιώκει, σᾶς μετέβαλε σέ σφάγια, σᾶς προδίδει. Ἡ Γερμανία σᾶς ἐκμεταλλεύεται, σᾶς περιφρονεῖ καί σᾶς μισεῖ. Κάθε μέρα ἔχετε μπροστά σας παραδείγματα τοῦ τρόπου,

μέ τόν όποϊο σᾶς μεταχειρίζονται οἱ Γερμανοί. Σᾶς μεταχειρίζονται ὅπως σέ μιά συντροφιά μεταχειρίζονται τούς ἠλιθίους καί τούς ἀνικάνους. Δέν ἀφήνουν νά περάση εὐκαιρία χωρίς νά σᾶς δείξουν τήν ὑπεροψία τους καί τόν ἀπέραντο ἐγωϊσμό τους.

Πιστεύετε ὅτι εἶναι δυνατή ἡ γερμανική νίκη; Ἄν τό πιστεύετε καί ἄν χύνετε τό αἷμα σας μέ μιά τέτοια ἐλπίδα, τότε εἶστε ὁ πιό τραγικός λαός τῆς ἱστορίας. Γιατί τότε πιστεύετε στήν καταστροφή τῆς πατρίδας σας καί πολεμᾶτε γι' αὐτήν. Στήν Εὐρώπη δέν ἠμποροῦν νά ὑπάρχουν δυό ἀφεντικά, ὅταν τό ἕνα ἀπό αὐτά εἶναι ἡ Γερμανία. Δέν πιστεύετε στή δυνατότητα νίκης τοῦ Ἄξονος; Τότε γιατί συνεχίζετε τήν αἱματοχυσία, ἐνῶ μπορεῖτε ἀπελευθερούμενοι ἀπό τό φασιστικό ζυγό, ζητώντας μιάν ἔντιμη εἰρήνη, νά συντομεύσετε τίς δοκιμασίες σας καί τίς δοκιμασίες τῆς ἀνθρωπότητας καί νά ξαναγίνετε μέ τιμή δεκτοί στήν κοινότητα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν σάν πολύτιμος παράγων πολιτισμοῦ:

Ξέρουμε ὅτι μισεῖτε τό φασισμό καί τήν ἐγκληματική κλίκα τῶν μελανοχιτώνων. Ξέρουμε πώς περιφρονεῖτε τά μαντρόσκυλα τοῦ καθεστῶτος, τούς καραμπινιέρους.

Ξέρουμε πώς δέ θέλετε τόν πόλεμο, πώς δικαιολογημένα δέν καταλαβαίνετε τό νόημά του. Ἐμάθαμε μέ ἱκανοποίηση καί ἐκτίμηση γιά σᾶς τίς ἀντιδράσεις σας, ἐδῶ κι ἀλλοῦ, ἀντιδράσεις πού δείχνουν τά βαθιά εἰρηνόφιλα αἰσθήματά σας.

Ξέρουμε, τέλος, ὅτι ἡ πιό μεγάλη σας ἀγωνία εἶναι τό ὅτι ὁ ροῦς τῶν πραγμάτων καί ἡ διπλωματία σας σᾶς ἐπέβαλαν ὡς «συμμάχους» τούς αἰώνιους ἐχθρούς σας, τούς Γερμανούς. Θυμηθῆτε τί ἔγραφε γιά τόν ἐθνικοσοσιαλισμό καί γιά τούς Γερμανούς ὁ ἰταλικός Τύπος —ὁ φασιστικός— μετά τίς σφαγές τῆς 30 Ἰουνίου 1934. Μόλις πρίν ἀπό λίγες μέρες ὁ Ρόμμελ ἐτουφέκισε στήν Ἀφρική δεκάδες Ἰταλῶν ἀξιωματικῶν.

Ἰταλοί ἀξιωματικοί καί στρατιῶτες.

Κρατᾶτε στά χέρια σας τήν τύχη τῆς Πατρίδας σας καί τή δική σας τύχη. Παρατείνοντας τόν πόλεμο μέ τήν ἀνοχή σας συσσωρεύετε καινούργιες καταστροφές εἰς βάρος τῆς Πατρίδας σας. Ἴσως θά εἶναι πολύ ἀργά ὅταν ἀπό τόν ὡραῖον ἰταλικόν οὐρανό ἀρχίση νά βρέχη μέρα καί νύχτα φωτιά καί θάνατο πάνω στά σπίτια σας, στά παιδιά σας, στίς γυναῖκες σας, στ' ἀδέλφια σας, στίς μανάδες σας καί στίς ἀρραβωνιαστικές σας.

Ἐλευθερωθεῖτε ἀπό τό φασιστικό ζυγό. Καθαρίστε τήν Ἰταλία ἀπό αὐτό τό ὄνειδος. Ζητεῖστε μιάν ἔντιμη εἰρήνη, πού θά σᾶς

παραχωρηθῆ πρόθυμα. Δέν ἔχετε νά χάσετε τίποτε καί θά κερδίσετε τήν ἐλευθερία σας.

Κ.Ε.Π.

Σημ. Τά ἀρχικά Κ.Ε.Π. (C.P.N. στό ἰταλικό κείμενο) ὑποδηλοῦν ἀνύπαρκτον ὀργάνωσιν «Κέντρου Ἐθνικῆς Προπαγάνδας» γιά παραπλάνησι τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ἐπίδρασι τῆς προκηρύξεως αὐτῆς ὑπῆρξε πρωτοφανής. Στάς 3 τό πρωΐ τῆς 17.8.1942 ἐξεδηλώθη μεγάλη στασιαστική διαρροή σ' ἕνα ἰταλικό ὁπλιταγωγό πού ναυλοχοῦσε στόν Ἅγιο Γεώργιο Κερατσινίου καί ἦταν γεμάτο ἀπό ἕνα σύνταγμα Βερσαλλιέρων, πού προωρίζετο γιά τή Λιβύη. Πολλοί ἄνδρες του ἐγκατέλειψαν τό σκάφος χρησιμοποιώντας βάρκες ἤ κολυμβώντας καί διασκορπίσθησαν στόν Πειραιᾶ. Ὅταν διαπιστώθηκε τό γεγονός, οἱ ἀξιωματικοί τοῦ σκάφους ἐκάλεσαν σέ συναγερμό τή φρουρά τοῦ λιμένος, πού συνέλαβε ὅσους ἠμπόρεσε ἀπό τούς λιποτάκτας. Τήν ἄλλη μέρα τό σκάφος ἐξεκενώθη ἀπό τούς παραμείναντας, πού μεταφέρθηκαν στόν περίβολο τῆς Σέλλ καί στή μάνδρα τοῦ Κούμπου, ἐνῶ οἱ λιποτάκται, 300 περίπου, ἁλυσόδετοι καί φρουρούμενοι αὐστηρῶς, ἐκλείσθηκαν σέ στρατόπεδο τῆς Μαλακάσας. Ἡ μεταφορά τοῦ συντάγματος τῶν Βερσαλλιέρων ματαιώθηκε...

Δεκαπενθήμερη ἐφημερίδα

Λίγες μέρες μετά τή διανομή τῆς προκηρύξεώς μου πρός τάς ἰταλικάς ἐνόπλους δυνάμεις, ἡ θυγατρική τοῦ «Ὁμήρου» ὀργάνωσι τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» (ὁ τίτλος τῆς ὁποίας υἱοθετήθηκε ὕστερα ἀπό πρότασί μου) ἔθετε σέ κυκλοφορία τό πρῶτο φύλλο τῆς ὁμώνυμης μυστικῆς ἐφημερίδος. Ἡ «Μαχομένη Ἑλλάς» ἐξεδόθη στάς 15.8.1942 καί συνέχισε τήν ἔκδοσί της χωρίς διακοπή ἕως καί τήν 15.9.1943 ὡς δεκαπενθήμερη μυστική ἐφημερίδα σχήματος 0.26 πρός 0,18 σέ 4 ἤ 6 τρίστηλες

σελίδες μέ στοιχεῖα τῶν 5, τῶν 6 καί τῶν 7 στιγμῶν καί σέ 4.000 ἀντίτυπα κατά φύλλον. Ἐκυκλοφόρησαν 27 ἐν ὅλω φύλλα (13 τετρασέλιδα καί 14 ἑξασέλιδα) μέ σύνολο σελίδων 136 καί σύνολο ἀντιτύπων πού κυκλοφόρησαν 108.000. Ἔχει ἰδιαιτέρα σημασία ἡ χρονική στιγμή ἐκδόσεως τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος», γιατί ἦταν ἡ ζοφεροτέρα περίοδος τῆς Κατοχῆς καί τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ὁ Ἄξων βρισκόταν τότε στόν κολοφῶνα τοῦ δυναμισμοῦ του. Πρός δυσμάς εἶχε φθάση ἕως τά Πυρηναῖα. Πρός ἀνατολάς εὑρισκόταν στή γραμμή Λένινγκραντ, Μόσχα, Βερονέζε, Στάλινγκραντ, Γκρόζιν στόν Καύκασο. Πρός νότον ἐδέσποζε τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῆς Μεσογείου καί στήν Ἀφρική εἶχε προωθηθῆ ἕως τά πρόθυρα τῆς Ἀλεξανδρείας. (Στήν Ἄπω Ἀνατολή οἱ Ἰάπωνες ἐσάρωναν ἀσυγκράτητοι τήν ἠπειρωτική Ἀσία καί τόν Εἰρηνικό μέ ἐντυπωσιακάς ἐπιτυχίας). Στήν Ἑλλάδα, λόγῳ τῆς στρατηγικῆς θέσεώς της, οἱ Γερμανοί ἀσκοῦσαν αὐστηροτάτην ἐπαγρύπνησι γιά νά ἐλέγχουν κάθε ἀντιστασιακή ἐκδήλωσι καί τούς ἐνδιέφερε ἰδιαιτέρως νά μή ἐκδίδωνται μυστικαί ἐφημερίδες καί νά καταστέλλουν κάθε κροῦσμα ἰδίως στήν πρωτεύουσα. (Μόνο μετά δυό χρόνια καί συγκεκριμένως τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1944 κατήργησαν τό «Εἰδικόν Γραφεῖον παρακολουθήσεως καί διώξεως τοῦ μυστικοῦ Τύπου» καί ἀπό τότε ἕως τήν ἀπελευθέρωσι ἐκδόθηκαν πολλαί «μυστικές ἐφημερίδες», ὅπως τά «Καθημερινά Νέα» τοῦ Λ. Ἀκρίτα, ἡ «Ἐλευθερία» τοῦ Π. Κόκκα κ.ἄ. Ἡ «Μαχομένη Ἑλλάς» ἐκδόθηκε πρίν ἀπό τάς δύο πρώτας καί ἀποφασιστικάς νίκας τῆς ἀντιαξονικῆς παρατάξεως: τοῦ Ἀλαμέϊν στάς 3.11.1942 καί τοῦ Στάλινγκραντ στάς 5.11.1942).

Τό συντακτικό προσωπικό τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» τό ἀποτελοῦσαν οἱ Γ. Ἀνδρουλιδάκης, Θ. Παπακωνσταντίνου, Κ. Ζαφειρόπουλος καί Ἐ. Ἀνδρουλιδάκης, μόνιμος δέ σύνδεσμος τῆς συντάξεως μέ τό πρῶτο μυστικό τυπογραφεῖο τοῦ ζεύγους Γ. Κοντογιάννη, τό δεύτερο τοῦ ζεύγους Ν. Οἰκονομίδη καί τό τρίτο τοῦ Τ. Δημητρίου,

πού χρησιμοποιήθηκαν διαδοχικῶς, ἦταν ὁ Κ. Κελπέκης. Ἡ ἐφημερίδα περιελάμβανε ὅσο τό δυνατόν περισσότερο ἐξακριβωμένας πολιτικάς, οἰκονομικάς καί πολεμικάς εἰδήσεις καί πληροφορίας γιά τάς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ, γιά πράξεις σαμποτάζ, γιά τήν ἀνταρτική δράσι, γιά ἐκτελέσεις καί ἄλλας τρομοκρατικάς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ, γιά ἀπεργίας καί διαδηλώσεις, γιά τάς ἀντισημιτικάς διώξεις καί τά βουλγαρικά ἐγκλήματα, γιά τάς ἀντεθνικάς ἐνεργείας τῶν κατοχικῶν κυβερνήσεων καί γιά ἀποδεδειγμένους συνεργάτας τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ προσωπική προσφορά μου στή σύνταξι τῆς «Μ.Ε.» στάθηκε ἡ ἑξῆς: Ἔγραψα ὅλα τά κύρια ἄρθρα της (28 συνολικῶς), μέ τά ὁποῖα ἀνέλυα τήν ἐσωτερική ἤ τή διεθνῆ κατάστασι καί διωχέτευα συνθήματα καρτερίας, ἐμψυχώσεως, ἀντιστάσεως καί σώφρονος αἰσιοδοξίας. Συνέτασσα ὁδηγίας πρός τούς ἀναγνώστας γιά νά αὐτοπροστατεύωνται ἀπό τάς παγίδας τοῦ ἐχθροῦ. Περιέγραφα μέ συντομία ἐξακριβωμένας πράξεις κτηνώδους συμπεριφορᾶς τῶν δυνάμεων κατοχῆς στήν περιοχή τῶν Ἀθηνῶν. Διατύπωνα σύντομα συνθήματα ἀνάλογα μέ τήν ἐξέλιξι τῆς καταστάσεως, μέ ἀντικειμενικό σκοπό νά προφυλάσσωνται οἱ ἀγωνισταί τῆς ἀντιστάσεως ἀπό ἀσκόπους θυσίας.

Ἀπέκτησε γρήγορα μεγάλο κῦρος ἡ «Μαχομένη Ἑλλάς», γιατί γραφόταν καλά καί μέ προσοχή, ἀκολουθοῦσε ἐθνική καί ὄχι κομματική γραμμή, φρόντιζε νά ἐξακριβώνη τάς εἰδήσεις της καί εἶχεν ἐπισήμους πληροφορίας γιά τήν πολεμική δράσι τῶν Ἐλευθέρων Ἑλληνικῶν Δυνάμεων. Στό 4ο φύλλο της (1.10.1942 σελ. 6) δημοσίευσε πρώτη τήν ἀνακοίνωσι ὅτι «ἑλληνικαί δυνάμεις ἀρτίως ἐξωπλισμέναι, ἀρτίως ἐκγυμνασμέναι καί μέ ἄριστον ἠθικόν, εὑρίσκονται εἰς τάς πρώτας γραμμάς τοῦ αἰγυπτιακοῦ μετώπου καί ἔλαβον ἐπαφήν μετά τοῦ ἐχθροῦ». Στό 7ο φύλλο της (15.11.1942 σελ. 6) ἀνέγραψε πρώτη ὅτι προτοῦ ἀρχίση ἡ νικηφόρος συμμαχική ἐπίθεσι στό Ἀλαμέϊν, στό νότιο τμῆμα τοῦ μετώπου εἶχε ἐνταχθῆ μιά ἑλληνική Ταξιαρχία, πού συνέβαλε ἀποφασιτικῶς στή

νίκη, ὅτι σύμφωνα μέ τηλεγράφημα τοῦ στρατηγοῦ Ἀλεξάντερ «στή μεγάλη αὐτή νίκη ἡ ἑλληνική Ταξιαρχία ἐπολέμησεν ὑπέροχα», ὅτι σύμφωνα μέ δήλωσι τοῦ στρατάρχου Τέντερ, Ἄγγλου ἀρχηγοῦ τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων Μ. Ἀνατολῆς, «τά ἑλληνικά καταδιωκτικά συνέβαλαν γενναίως στή μάχη» καί ὅτι «25 ἑλληνικά πολεμικά σκάφη μέ 5.000 ἀξιωματικούς καί ἄνδρας μετέχουν τῆς μεγάλης μάχης τῆς Βορείου Ἀφρικῆς». Ἐπίσης, στό 9ο φύλλο της (15.12.1942 σελ. 6) δημοσιευόταν ὁ κατάλογος τῶν νεκρῶν καί τῶν τραυματιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατά τήν μάχη τοῦ Ἀλαμέϊν, προτοῦ τόν μεταδώση ἡ Ἐλευθέρα Ἑλληνική Κυβέρνησις διά τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Καΐρου.

Παγίδες τοῦ ἐχθροῦ

Αἱ ἀντικειμενικαί αὐταί ἀποδείξεις ἐγκυρότητος τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος», ἐπροκάλεσαν ὅπως ἦτο φυσικό, τήν προσοχή τῶν ὑπηρεσιῶν προπαγάνδας τοῦ ἐχθροῦ, πού γιά νά προκαλέσουν σύγχυσι στόν ἑλληνικό λαό, κυκλοφόρησαν στάς 20.3.1943 μέ τόν τίτλο τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» ἕνα μικρό τετρασέλιδο ἔντυπο, πού περιελάμβανε ἕνα μόνο ἄρθρο, μέ τό ὁποῖο συνιστοῦσε στούς «Ἕλληνες πατριῶτες», νά μήν ἔχουν ἐμπιστοσύνη στούς ξένους, κατηγοροῦσε τούς Ἄγγλους ὡς δειλούς καί ἐγωϊστάς καί διαφήμιζε «σημαντικάς» ἐπιτυχίας τῆς ἰταλικῆς ἀστυνομίας στή δίωξι τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν. Ἡ χονδροειδής αὐτή ἐνέργεια τῶν ἰταλικῶν ὑπηρεσιῶν προπαγάνδας καταγγέλθηκε καί ἀναλύθηκε ἀπό τή «Μαχομένη Ἑλλάδα» στό 16ο φύλλο της (1.4.1943 σελ. 2).

Μιά ἄλλη ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ, ἀπό γερμανική πλευρά αὐτή, ἀποτελοῦσε θανάσιμη παγίδα γιά μένα προσωπικῶς, ἀλλά δέν ἀπέδωσε, χάρις στήν εὐσυνειδησία μέ τήν ὁποία συνετάσσετο ἡ «Μαχομένη Ἑλλάς». Πράκτορας τοῦ ἐ-

χθροῦ πολύ ἐπικίνδυνος, ὅπως ἀποδείχτηκε κατόπιν, ὑποπτευόμενος ὅτι εἶχα σχέσι μέ τήν ἔκδοσι τῆς μυστικῆς αὐτῆς ἐφημερίδος, μοῦ παρέδωσε τό Νοέμβριο τοῦ 1942 γιά νά δημοσιεύσω «σέ καμμιά παράνομη ἐφημερίδα», μιά περιγραφή τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν κρατουμένων στάς φυλακάς 'Αβέρωφ ἀγωνιστῶν τῆς 'Αντιστάσεως μέ ἀνατριχιαστικάς λεπτομερείας, πού ἦσαν μεγάλος πειρασμός γιά ἕνα δημοσιογράφο. 'Η περιγραφή ὅμως αὐτή δέ δημοσιεύθηκε γιατί ὕστερα ἀπό ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα στάς φυλακάς 'Αβέρωφ, ἐξακριβώθηκε ὅτι ἦταν ψεύτικη καί ὕποπτη. Ἔτσι καί τό κῦρος τῆς ἐφημερίδος προστατεύθηκε καί ἐγώ διέφυγα τή σύλληψη καί τό ἀπόσπασμα, γιατί δημοσίευσι τοῦ κειμένου αὐτοῦ στή «Μ.Ε.» θ' ἀποτελοῦσε ἀμάχητο ἀποδεικτικό στοιχεῖο τῆς ἐνοχῆς μου καί τῆς σατανικῆς ἐπιτυχίας τοῦ πράκτορος, πού θ' ἀμειβόταν βέβαια γι' αὐτήν. (Πρόκειται γιά τόν Πολύκαρπο Νταλιάνη —ψευδώνυμο Ψαρᾶς— πληροφοριοδότη τοῦ «'Ομήρου» καί σύνδεσμο μέ τήν «Πεάν», πού ἀποδείχτηκε διπλός πράκτορας. 'Ο Νταλιάνης ὡμολόγησε ὅτι κατέδωσε τά μέλη τῆς «Πεάν», πού στάς 22.9.1942 ἀνατίναξαν τά γραφεῖα τῆς προδοτικῆς ὀργανώσεως «'Εσπό» στήν ὁδό Πατησίων, καταδικάσθηκε σέ θάνατο ἀπό εἰδικό δικαστήριο τοῦ «'Ομήρου» καί ἐκτελέσθηκε στάς 18.12.1942. Τό πτῶμα του ρίχθηκε στήν ὑπόνομο τοῦ Προφήτου Δανιήλ καί ἡ ἐξαφάνισί του ἀποδόθηκε σέ διαφυγή του στή Μ. 'Ανατολή).

Στά πλαίσια τῆς μάχης τοῦ ἠθικοῦ, πού ἔδινε κατά τοῦ ἐχθροῦ ἡ ὀργάνωσι τῆς «Μαχομένης 'Ελλάδος» ἐντάσεται καί μιά προκήρυξί της πρός τάς γερμανικάς ἐνόπλους δυνάμεις. Καί ἡ προκήρυξι αὐτή συνετάγη ἀπό ἐμένα στά ἑλληνικά, μεταφράσθηκε στά γερμανικά, στοιχειοθετήθηκε καί ἐκτυπώθηκε στό ἕνα τότε μυστικό τυπογραφεῖο τῆς «Μαχομένης 'Ελλάδος» καί διανεμήθηκε κατά τά μέσα Σεπτεμβρίου 1942 ἀπό τούς ἀγωνιστάς τῆς «'Ιερᾶς Ταξιαρχίας» Βέρναν Χαρδαλούπη, Εἰρήνην Λύτρα, Ζαφείριο Στάλιο καί Κ. Δημητριάδη. 'Η προκήρυξι αὐτή, τυπωμένη

καί στάς δύο όψεις τού χαρτιού, είχε διαστάσεις 0,21 πρός 0,16 καί καθώς μετέδωσε ό Ραδιοφωνικός Σταθμός τοῦ Λονδίνου βρέθηκε στά χέρια πολλῶν Γερμανῶν αἰχμαλώτων τοῦ «Ἄφρικα Κόρπς» μετά τή μάχη τοῦ Ἀλαμέϊν, πού κρίθηκε στάς 5.11.1942...

Προκήρυξι πρός τούς Γερμανούς

Τό κείμενο τῆς προκηρύξεώς μου πρός τούς Γερμανούς, ὅπως συνετάγη στά ἑλληνικά γιά να μεταφρασθῆ ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ

Ἡ συνείδηση τοῦ ἐφικτοῦ καί τοῦ ἀνέφικτου
ξεχωρίζει τόν ἥρωα ἀπό τόν τυχοδιώκτη.
Th. Mommsen: Römische Geschichte III, 1855

Γερμανοί ἀξιωματικοί καί στρατιῶτες.

Συμπληρώθηκε πιά καί ὁ τρίτος χρόνος τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, τοῦ ὁποίου πάλι ἐσεῖς εἶσθε οἱ κυριώτεροι ἥρωες, καί ἀνατέλλει ζοφερός καί αἱματηρός ὁ τέταρτος. Τρία ὁλόκληρα καί ἀτελείωτα χρόνια μεγάλων ἀπογοητεύσεων καί ἀπερίγραπτων θυσιῶν, ἀσκόπου αἱματοχυσίας καί στυγνῶν καταστροφῶν ἐπεράσατε σεῖς καί ὁ κόσμος. Ἀγωνισθήκατε κατά τά τρία αὐτά χρόνια μέ πραγματικά ἀδιαφιλονίκητον ἡρωϊσμό καί ὕψιστο πνεῦμα θυσίας. Ἐπετύχατε τό ὑπεράνθρωπο. Ὁλόκληρη σχεδόν ἡ Εὐρώπη βρίσκεται ὑπό τόν ζυγόν σας. Ὅ,τι θά ἐθεωρεῖτο σέ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐποχή ὡς παράλογο ὄνειρο, ἐσεῖς τό καταστήσατε πραγματικότητα. Καί ὅμως, παρ' ὅλα ταῦτα, βρίσκεσθε ἀκόμη στόν προθάλαμο τῆς ἀρχῆς!

Φρικτό ἀνθρώπινο λίπασμα τριῶν ἠπείρων ἔγιναν τά κορμιά τῶν ἀδελφῶν σας καί κάθε σπιθαμή γῆς, ἀπό τό νορβηγικό Τρόμσο ὥς τό ἀφρικανικό Τζαραμπούμπ καί ἀπό τίς δυτικές ἀκτές τῆς Γαλλίας ὥς τίς ὄχθες τοῦ Βόλγα, ποτίσθηκε μέ τό πολύτιμο αἷμα σας... Καί, παρ' ὅλα ταῦτα, ὁ πόλεμος γιά σᾶς τώρα μόλις ἀρχίζει.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἰσοπεδώνονται οἱ πόλεις τῆς πατρίδας σας, ἐνῷ ἀναρίθμητοι τραυματίες γεμίζουν ἀσφυκτικά τίς κλινικές καί τά

νοσοκομεῖα καί χιλιάδες ἀνάπηροι ψηλαφοῦν καί σύρονται ἀγκομαχώντας στούς δρόμους τῶν πόλεων καί τῶν χωριῶν τῆς πειναςμένης Πατρίδας. Μέ κάθε μέρα πού περνᾶ εἰσχωροῦν βαθύτερα στήν Πατρίδα ὁ πόλεμος, ἡ ἐρήμωση, ὁ θάνατος καί ὁ κίνδυνος καί ἡ οἰκογενειακή ἑστία τῶν ἀπροστάτευτων προσφιλῶν σας στά μετόπισθεν σκιάζεται ὁλοένα περισσότερο μέ κάθε μέρα πού περνᾶ ἀπό τό ἄγχος τοῦ πολέμου, ἀπό τά ἀπαίσια νέφη τοῦ ἴδιου πολέμου, τόν ὁποῖο τόσο φρικτά ἐγκαινίασε ὁ «Φύρερ» σας στή Βαρσοβία καί στό Ρόττερνταμ, στό Λονδῖνο καί στό Κόβεντρυ καί στό Βελιγράδι, ἐνῷ σεῖς ἐχύνατε ἄσκοπα τό θερμό αἷμα σας στή μυστηριώδη καί ἀχανῆ Ρωσία καί στήν ἀποπνικτική 'Αφρική χιλιάδες χιλιάδων χιλιόμετρα μακρυά ἀπό τούς κάμπους καί τούς δρυμούς τῆς ἀγαπητῆς Πατρίδας.

Καί ὅταν τό βράδυ, ἀποκαμωμένοι ἀπό τόν μόχθο τῆς ἡμέρας, αἰσθάνεσθε σπάνια κάποιαν ἠρεμία καί ἀρχίζουν νά προβάλλουν οἱ ἀναμνήσεις ἀπό τήν χαραμάδα τῆς ψυχικῆς γαλήνης, ὀρθώνεται μέσα σας πιεστικό τό ἀμείλικτο ἐρώτημα —ἐρώτημα πού δέν πρέπει ν' ἀκούση ἡ Γκεστάπο: Γιατί; Γιατί αὐτή ἡ ἀνθρωποσφαγή; Καί... καί πότε θά τελειώση;— Δέν βρίσκετε ὅμως καμμιάν ἀπάντηση ἐπειδή ἀπάντηση δέν ὑπάρχει.

Διότι κανένας λαός, ὁσοδήποτε μεγάλος καί ὁσοδήποτε ἰσχυρός καί σκληρός, δέν ἠμπορεῖ νά ὑποδουλώση ὁλόκληρο τόν Κόσμο. Σεῖς ὅμως βρίσκεσθε μπροστά στό ἀδήριτο δίλημμα: ἤ θά ἐξανδραποδίσετε ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα, μαζί μέ τόν λαό τῶν 'Ιαπώνων ἤ θά καταστραφῆτε ὁλοσχερῶς!

Κατακτήσατε τήν Εὐρώπη. Θυσιάσατε ὡς τώρα 5.000.000 ἀνδρῶν στήν ἀκμή τῆς ἡλικίας των —ὁλόκληρο τό ἀνθρώπινον ἄνθος τῆς Γερμανίας— καί, ὡστόσο, δέν ἀρχίσατε ἀκόμα τόν πόλεμο μέ τήν 'Αγγλία, οὔτε μέ τήν 'Αμερική καί οὔτε ἀναγκάσατε κάν τή Ρωσία νά γονατίση. 'Εν τῷ μεταξύ ὅμως Ἄγγλοι καί 'Αμερικανοί χαλκεύουν ὁλοένα περισσότερα καί τελειότερα ὅπλα —ἐνῷ στήν ἀρχή τοῦ πολέμου δέν εἶχαν σχεδόν καθόλου— μέ τά ὁποῖα ἀπειλοῦν νά κονιορτοποιήσουν τήν καρδιά τῆς Εὐρώπης, τή χώρα σας.

Μή αὐταπατᾶσθε: Τώρα πρόκειται νά κριθοῦν τά πεπρωμένα τοῦ λαοῦ σας γιά χίλια χρόνια. Τό εἶπεν, ἄλλωστε, καί ὁ «Φύρερ» σας. Καί τά χρόνια αὐτά δέ θά εἶναι γιά σᾶς χρόνια δόξας καί δύναμης, ἀλλά χρόνια πένθους καί ὀδύνης καί πτώσης καί ἀποσύνθεσης καί ἀφανισμοῦ. Κάθε σφαῖρα πού ρίχνετε σήμερα ἐναντίον ἐκείνων, τούς ὁποίους θεωρεῖτε ἐχθρούς σας, χτυπᾶ κατάκαρδα καί ἀπό μιά γερ-

μανική οἰκογένεια. Ὅ,τι κάνετε σήμερα θά βαρύνη ἐπάνω στό ἔθνος σας ὡς ἀνηλεής κατάρα ἐπί αἰῶνες.

Πιστέψατε στό δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου. Τό θεοποιήσατε καί τό λατρεύσατε. Μερικοί ἀπό σᾶς πιστεύουν ἀκόμα καί σήμερα σ' αὐτό ἐπηρεασμένοι ἀπό τό μεθύσι των. Σκεφθήκατε ὅμως τή στιγμή, κατά τήν ὁποία τό δίκαιο αὐτό εἶναι δυνατόν νά στραφῆ ἐναντίον σας; Καί θα στραφῆ αὔριο ἐναντίον σας — ἀναπόφευκτα...

Ὑπάρχει ὅμως ἀκόμη γιά σᾶς μιά διέξοδος ἀπό ὅλα αὐτά. Ἕνας στενός δρόμος, πού ἠμπορεῖ νά σᾶς βγάλη ἀπό τήν ἀπόγνωση, στήν ὁποία σᾶς ὤθησαν ὁ «Φύρερ» σας καί ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός. Ἀρχίζετε σιγά-σιγά ν' ἀντιλαμβάνεσθε ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι ὁριστικῶς χαμένος γιά σᾶς. Βλέπετε, βέβαια, ὅτι ὅλες οἱ θυσίες σας δέν ἀπέδωσαν ἕως τώρα τίποτε τό σταθερό, τίποτε τό διαρκές. Ἡ ἀποκαλυπτική φράση: «τώρα πλέον ἄμυνα», τήν ὁποίαν ὁ «Φύρερ» σας χρησιμοποίησε στόν τελευταῖο λόγο του, ἀποτελεῖ τήν ἐπίσημη ὁμολογία χρεωκοπίας τῆς παράφρονος καί γελοίας πολιτικῆς τῶν ἀπεριορίστων κατακτήσεων.

Ἡ τύχη τοῦ Ἔθνους σας βρίσκεται στά χέρια σας. Οἱ λαοί τῆς ὑπόδουλης Εὐρώπης δέν ἐζήτησαν τίποτε ἀπό σᾶς, δέ θέλουν τίποτε νά σᾶς πάρουν, δέν ἔχουν τίποτε νά μοιράσουν μέ σᾶς, μέ τόν γερμανικό λαό, τόν ὁποῖο πολλοί ἀπό ἐμᾶς ἔμαθαν νά ἐκτιμοῦν καί νά ἀγαποῦν. Ὁ λαός σας ἔχει τή δική του δύναμη, τό γερμανικό του πλοῦτο, τήν Τέχνη του, τήν Ἐπιστήμη του, τήν Ἐργασία του καί τήν ἀνθοῦσα Βιομηχανία του. Καί θά τά διατηρήση ὅλα αὐτά πρός ὄφελος δικό του καί τῆς Ἀνθρωπότητας. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ἔχουμε ἐπίσης τό δικό μας μικρό πλοῦτο καί τά περιωρισμένα ἀγαθά, ἀλλά περισσότερο ἀπό ὅλα αὐτά ἔχουμε τή δίψα τῆς προόδου καί τή νοσταλγία ἑνός εἰρηνικοῦ πολιτισμοῦ. Γιατί μᾶς πολεμᾶτε; Γιατί μᾶς σκλαβώνετε; Γιατί μᾶς σκοτώνετε; Ἐλᾶτε, λοιπόν, ἐλᾶτε μαζί μας! Θά σᾶς ὑποδεχθοῦμε μέ χαρά, μέ ὅλες τίς τιμές, πού ἁρμόζουν σ' ἕνα μεγάλο καί γενναῖο λαό. Θεραπευμένοι ἀπό τήν ἐθνικοσοσιαλιστική λέπρα, ἐλᾶτε πίσω στήν ἀγκαλιά τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινότητας, πίσω στήν ἀγκαλιά τῆς ἀνθρωπότητας καί τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἀπό τήν ὁποία σᾶς ἀπέσπασε μιά κατηραμένη συμμορία ὑστερικῶν ἀνθρώπων. Λυτρωθῆτε ἀπό τόν ἐθνικοσοσιαλισμό, ἀπό τή δικτατορία, ἀπό τό πάθος τῆς κυριαρχίας, ἀπό τή λατρεία καί τόν ἡδονισμό τῆς δυνάμεως καί ἐπιστρέψατε στήν Εὐρώπη. Ἀδελφωθῆτε μέ τούς λαούς τῆς Εὐρώπης...

Τότε καί μόνο τότε θά σώσετε τόν μεγάλο καί γενναῖο λαό σας

καί τήν ὡραία σας πατρίδα ἀπό τήν κατάπτωση καί τόν ἀφανισμό!

Κ.Ε.Π.

Σημ. Τά ἀρχικά Κ.Ε.Π. (Κ.Ν.Ρ. στό γερμανικό κείμενο) ὑποδηλοῦν ἀνύπαρκτο ὀργάνωσι «Κέντρου Ἐθνικῆς Προπαγάνδας» γιά παραπλάνησι τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ συνολική προσφορά

Μιά ἀπό τάς βασικάς ἀποστολάς τῆς ἀντιστασιακῆς ὀργανώσεως «Ὅμηρος» καί τῆς θυγατρικῆς ὀργανώσεώς της «Μαχομένη Ἑλλάς» ἦτο ἡ συγκέντρωσι καί διαβίβασι πληροφοριῶν. Χρήσιμοι ἦσαν κάθε εἴδους πληροφορίαι, κυρίως ὅμως —ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ 1942— αἱ πληροφορίαι γιά ἀπόπλους ἐχθρικῶν σκαφῶν μέ στρατό καί ὑλικό γιά τό μέτωπο τῆς Β. Ἀφρικῆς, ὅπου αἱ ἀξονικαί δυνάμεις εἶχαν φθάσει στά πρόθυρα τῆς Ἀλεξανδρείας. Στάς 15.8.1942 εἶχε ἀρχίσει ἡ «μάχη τῶν νηοπομπῶν», ὅπως ὠνομάσθηκε καί σ' αὐτήν συνέβαλαν σημαντικά δύο κλιμάκια τοῦ «Ὁμήρου»: τό κλιμάκιο συγκεντρώσεως πληροφοριῶν, πού ἦτο ἐγκατεστημένο στόν Πειραιᾶ κυρίως καί τό κλιμάκο διαβιβάσεώς των μέ τόν ἀσύρματο στό Στρατηγεῖο Μέσης Ἀνατολῆς. Αἱ πληροφορίαι ἔπρεπε νά εἶναι ἀπολύτως ἀκριβεῖς γιατί μέ βάσι αὐτάς ἐξεπονοῦντο τά σχέδια ἀμέσου ἐνεργείας τῶν συμμαχικῶν — ἀεροπορικῶν καί ναυτικῶν— δυνάμεων. Τό ἔργο ἦτο κατ' ἐξοχήν ὑπεύθυνο καί πάρα πολύ ἐπικίνδυνο, τόσο γιά ἐκείνους πού συνεκέντρωναν τάς πληροφορίας, ὅσο καί γιά ἐκείνους πού τάς διεβίβαζαν μέ τόν ἀσύρματο. Λυποῦμαι πού δέν ἠμπορῶ —ἀπό ἄγνοια— ν' ἀναφέρω ὑπευθύνως καί ἀξιολογικῶς τά ὀνόματα ὅλων ἐκείνων πού ἐπροκινδύνευσαν στόν ἀποφασιστικό αὐτόν ἀγῶνα. Πόσο μεγάλη στάθηκε ἡ συμβολή τοῦ «Ὁμήρου» στήν ἐπιτυχία τῆς «μάχης τῶν νηοπομπῶν» ἀποδεικνύεται καί ἀπό τό ραδιογραφικό μήνυμα τοῦ Στρατηγείου Μέσης Ἀνατο-

λῆς πρός τόν «Ὅμηρο», πού ἐστάλη στάς 2.11.1942, δέκα δηλαδή ἡμέρας ἀφότου ἄρχισε ἡ μάχη τοῦ Ἀλαμέϊν: «Ἡ ένταθεῖσα ναυτική κίνησις τοῦ ἐχθροῦ —λέγει τό μήνυμα— εἰς τήν Ἀνατολικήν Μεσόγειον πρό τῆς νικηφόρου μάχης ἀντιμετωπίσθη ὑπό τοῦ ἡμετέρου Ναυτικοῦ καί τῆς Ἀεροπορίας *κατά τό μέγιστον αὐτῆς μέρος* χάρις εἰς τήν ὑμετέραν αὐτοθυσίαν».

Αἱ ἄλλαι πληροφορίαι, τάς ὁποίας διεβίβαζε ἡ ὀργάνωσι τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» εἴτε μέ τόν ἀσύρματο, εἴτε μέ τό μυστικό ταχυδρομεῖο εἶχαν τή μορφή περιοδικῶν ἐκθέσεων καί ἀνεφέροντο στήν πολιτική κατάστασι τῆς Ἑλλάδος (κυβερνητικά προβλήματα τῶν συνεργατῶν τοῦ ἐχθροῦ κ.λπ.), στήν οἰκονομική κατάστασι τῆς χώρας, στήν ψυχολογία τοῦ λαοῦ, στάς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ, στήν κατάστασι τοῦ ἠθικοῦ του καί σέ διάφορα ἄλλα θέματα, πού ἐρευνοῦσε ἡ ὀργάνωσι τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» κατόπιν ἐρωτημάτων τοῦ Στρατηγείου Μέσης Ἀνατολῆς ἤ τῆς Ἐλευθέρας Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἔτσι ἐστάλησαν ἐκθέσεις μέ λεπτομερεῖς στατιστικάς καί ἄλλας πληροφορίας γιά τόν «νόμιμο» ἑλληνικό Τύπο καί τάς τεχνικάς δυνατότητάς του, γιά τά θέατρα καί τούς κινηματογράφους, πού λειτουργοῦν, γιά τό εἶδος τῶν ἔργων πού ἀνεβάζουν καί τάς ταινίας πού προβάλλουν, γιά τό ρόλο τοῦ Κ.Κ.Ε. καί τοῦ Ε.Α.Μ., γιά τή στάσι τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνισμοῦ ἔναντι τῆς Βουλγαρίας καί γιά πολλά ἄλλα εἰδικώτερα θέματα.

Ἡ συνολική προσφορά τοῦ «Ὁμήρου» καί τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» συνάγεται ἀπό τό ὑπ' ἀριθ. 41/42 κρυπτογραφικό τηλεγράφημα, πού ἀπηύθυνε ἀπό τό Κάϊρο πρός τόν «Ὅμηρον»· στάς 21.4.1943 ἡ Ἐλευθέρα Ἑλληνική Κυβέρνησις. (Ἡ Κυβέρνησις ἤδρευε τότε στό Λονδίνο, ἀναγκάσθηκε ὅμως νά ἐπιστρέψη ἐσπευσμένως στό Κάϊρο τήν 14.3.1943 γιά ν' ἀντιμετωπίση τήν στρατιωτική καί πολιτική κρίσι πού εἶχε προκληθῆ μέ τά ἱλαροτραγικά πού συνέβησαν στάς ἑλληνικάς ταξιαρχίας εἰς

βάρος τοῦ τότε ἀντιπροέδρου Π. Κανελλοπούλου, πού εἶχε πάη πρό μηνός στό Κάϊρο καί ὑποχρεώθηκε νά παραιτηθῆ στάς 8.3.1943). Τό κείμενο τοῦ τηλεγραφήματος, πού προέρχεται ἀπό τόν φειδωλό σέ ὅλα, πρωθυπουργό τότε, Ἐμμ. Τσουδερό ἔχει ὡς ἑξῆς: Ἀπό Τσουδερόν πρός «Ὅμηρον». Ἅμα ἀφίξει Κάϊρον Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεύς καί ἐγώ ἐπληροφορήθημεν ἔξοχον ἐργασίαν ὑμῶν καί συναδέλφων σας. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης καί ἡ Κυβέρνησις συγχαίρουν ὑμᾶς δι' ἐργασίαν ταύτην, ἥτις ἐξετιμήθη παρά Ἄγγλων συναδέλφων σας. Γνωρίζω ὅτι θά ἐξακολουθήσετε ἔργον σας μέ ἔτι μεγαλυτέραν ἐνεργητικότητα ἐπειδή ἡ ὥρα ἀπελευθερώσεως ἐγγίζει. Οἱαδήποτε πληροφορία ἰδιαιτέρου κυβερνητικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐπιπροσθέτως τῶν ἤδη σταλεισῶν εἰς ἀγγλικάς ὑπηρεσίας θά ἦτο ἀνεκτίμητος εἰς ἐμέ κατά τήν λῆψιν ἀποφάσεων». (Ὑπενθυμίζεται στούς σημερινούς καπήλους τῆς δημοκρατίας, πού ἤ δέν εἶχαν γεννηθῆ τότε ἤ ἐφησύχαζαν ἤ προετοιμάζοντο γιά τόν «μεγάλο Δεκέμβρη», ἤ συνειργάζοντο μέ τόν ἐχθρό γιά ν' ἀποτελέσουν αὐτοί καί τά τέκνα των τμῆμα τοῦ σημερινοῦ «κατεστημένου», ὅτι τά πρόσωπα αὐτά —ὁ Γεώργιος καί ὁ Τσουδερός— ἐνσάρκωναν τήν τότε ἑλληνική νομιμότητα καί ὅτι ὑπό τάς διαταγάς αὐτῶν καί τοῦ Συμμαχικοῦ Στρατηγείου ἀγωνίσθηκαν καί ἔχυσαν τό αἷμα των γιά τήν ἐλευθερία τῆς πατρίδος δεκάδες χιλιάδες γενναίων Ἑλλήνων).

Ἡ ἔκδοσι τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» διεκόπη τό δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτεμβρίου 1943, ἀφοῦ πλέον εἶχε συνθηκολογήση ἡ Ἰταλία, γιατί στάς 3.10.1943 διαφύγαμε στή Μ. Ἀνατολή μέσω Τουρκίας ὁ οὐσιαστικός ἀρχηγός τοῦ «Ὁμήρου» Ἀγησίλαος Βλάχος καί ἐγώ. (Ὁ Ἐπ. Τσέλλος βρισκόταν ἐκεῖ ἀπό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1942). Δύο λόγοι συνετέλεσαν στήν ἐσπευσμένη αὐτή ἀπόδρασί μας ἀπό τήν Ἑλλάδα: πρῶτος, οἱ διάφοροι ὁλοένα συχνότεροι καταδοτικοί ὑπαινιγμοί κομμουνιστικῶν ἐντύπων γιά τή «Μαχομένη Ἑλλάδα», πού ἀπό μηνῶν ἔκαμναν οἱ κομμουνισταί γιά νά μονοπωλήσουν τόν ἀπε-

λευθερωτικόν ἀγῶνα καί δεύτερος, ἀκριβεῖς πληροφορίαι ὅτι ἐπρόκειτο νά συλληφθοῦμε ἀπό τούς Γερμανούς. Σέ λίγο ἀνεχώρησε ἀπό τήν Ἀθήνα γιά τούς ἰδίους λόγους καί ὁ Γ. Ἀνδρουλιδάκης. Αὐτός ὅμως δέν κατώρθωσε νά διαφύγη γιατί στήν Εὔβοια συνελήφθη ἀπό τούς ἐλασίτες, στά χέρια τῶν ὁποίων διέτρεξε σοβαρό κίνδυνο νά τουφεκισθῆ καί ἐσώθηκε μόνο γιατί τόν ἐβοήθησε ἕνας παλαιός γνωστός του, «ἀναγκαστικός» ἐλασίτης.

Συνοψίζοντας πρέπει νά ἀναφέρω ὅτι ἀρχηγός τοῦ «Ὁμήρου», ἦτο ἀπό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1941 ἕως τάς 19.9.1942, ὁπότε διέφυγε γιά τή Μ. Ἀνατολή, ὁ Ἐπ. Τσέλλος. Τόν διαδέχθηκε τότε στήν ἀρχηγία ὁ συνταγματάρχης Στυλ. Κιτριλάκης, πού τήν ἐκράτησε ἕως τήν ἀπελευθέρωσι. Ὑπαρχηγός, ἀπό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1941 ἕως τάς 3.10.1943 ἦτο ὁ Ἀγησίλαος Βλάχος. Τό καλοκαίρι τοῦ 1942 φιλοξενοῦσα κατά διαστήματα σπίτι μου (Κολοκοτρώνη 57, γ΄ ὄροφος) τόν Ἐπ. Τσέλλο, πού τόν κυνηγοῦσαν αἱ ἰταλικαί ἀρχαί κατοχῆς καί πού διατηροῦσε ἐκεῖ τό γραφεῖο του μέ τό ἀρχεῖο του, τό ὁποῖο παρέλαβε μετά τήν ἀπελευθέρωσι. Ἐπίσης, ἐπανειλημμένως προσέφερα τό σπίτι μου ὡς τόπο συνεδριάσεως μέ τούς ἀρχηγούς κλιμακίων καί ἄλλα στελέχη τῆς Ἀντιστάσεως στόν Στυλ. Κιτριλάκη, πού ἀποδείχθηκε τελικά εὐτελῶς διπρόσωπος μετά τήν ἐπικράτησι τοῦ Ἀλ. Παπάγου. Τόν θεωροῦσαν ἱκανό «ἐπιτελικό», ἀλλά ἐμένα μοῦ ἄφησε τήν ἐντύπωσι πολύ σκάρτου καί δειλοῦ ἀνθρώπου.

Μιά ἀτιμία κατά τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος», ἀνάλογη μέ ἐκείνη πού διέπραξαν στάς 20.3.1943 οἱ Ἰταλοί, ἐπιχειρήθηκε ἀπό θλιβερούς «ἀντιστασιακούς» στάς 5.5.1985. Ἀνακοινώθηκε τήν ἡμέρα αὐτή ὅτι ἡ «Ἑνωμένη Ἐθνική Ἀντίσταση 1940-41» ἑορτάζει τήν ἐπέτειο τῆς νίκης τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης κατά τοῦ φασισμοῦ καί τοῦ νατσισμοῦ, ὅτι «στήν Κίνηση αὐτή μετέχουν ἀγωνιστές ἀπό ὅλες τίς παρατάξεις τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης ἐναντίον τῆς τριπλῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς» καί ὅτι μεταξύ

αὐτῶν συγκαταλέγεται, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί ἡ Ι.Τ. (δηλ. ἡ Ἱερά Ταξιαρχία), ἡ «Μαχομένη Ι.Τ.» κ.λπ. *«Ἱερά Ταξιαρχία»* ὅμως *μέ τόν τίτλο «Μαχομένη Ἱερά Ταξιαρχία» δέν ὑπῆρξε ποτέ.* Ὑπῆρξαν ἁπλῶς «Ἱερά Ταξιαρχία», ὀργάνωσι καί «Μαχομένη Ἑλλάς», ὀργάνωσι καί μυστική ἐφημερίδα. Πρόκειται περί καθαρᾶς ἀπάτης καί ἀηδιαστικῆς ταχυδακτυλουργίας, πού ἀποβλέπει στήν πρόκλησι συγχύσεως καί σέ ἄνανδρο σφετερισμό τοῦ τιμημένου τίτλου τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος».

IX. Η ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ...

Ἡ διαφυγή στή Μ. Ἀνατολή ἦταν ἕνα ἀπό τά πιό ἐπικίνδυνα ἐγχειρήματα. Πολλοί τό πλήρωσαν μέ τή ζωή τους, γιατί καί οἱ Γερμανοί καί οἱ Ἰταλοί ἀσκοῦσαν πολύ αὐστηρή ἐπαγρύπνησι καί ἐπέβαλλαν τήν ποινή τοῦ θανάτου στούς συλλαμβανομένους. Ἐξεκινήσαμε ἀπό τήν Ἀθήνα μαζύ μέ τόν Ἀγησ. Βλάχο στάς 1.10.1943 μέ πρῶτο σταθμό τόν Μαραθῶνα. Μή περιμένετε ἀκρίβεια στήν περιγραφή, γιατί δέν εἴχαμε βέβαια, μαζύ μας χάρτες καί γιατί πάσχω ἀπό αὐτό πού ὁ Λ. Τρότσκυ εἶχε χαρακτηρίσει «τοπογραφική ἠλιθιότητα», μιλώντας γιά τόν ἑαυτό του. Ἀπό τόν Μαραθῶνα περάσαμε νύχτα στή δυτική ἀκτή τῆς Εὐβοίας, μέ μιά βάρκα, πού προσπαθοῦσε νά εἶναι ὅσο τό δυνατό πιό ἀθόρυβη γιατί σέ διάφορα σημεῖα ὑπῆρχαν ἰταλικά φυλάκια. Κατόπιν ἄρχισε ἡ προσπάθεια νά βγοῦμε στήν ἀνατολική ἀκτή, μέσω Στύρων, ἀνεβαίνοντας καί κατεβαίνοντας τήν ὀρεινή ραχοκοκκαλιά τοῦ νησιοῦ. Διανυκτερεύσαμε στήν κορυφή καί τό πρωί ἀρχίσαμε τήν κάθοδο πρός τήν ἀνατολική πλευρά γιά τούς Τσακαίους, ὅπου θά ἐρχόταν τό καΐκι νά μᾶς παραλάβη. Τό καΐκι, ὅμως δέν ἦλθε καί στούς Τσακαίους βρεθήκαμε σ' ἕνα μπουλούκι 70 ἐπιδόξων φυγάδων (στρατιωτικῶν, ἀστυνομικῶν, διπλωματικῶν ὑπαλλήλων κ.λπ.). Ἐπεριμέναμε ἐκεῖ, τρεφόμενοι προχείρως, ἕως τή νύχτα τῆς 3.10.1943, ὁπότε μᾶς παρέλαβε τό καΐκι τοῦ καπετάν Σταμάτη καί ξεκινήσαμε ἀκολουθώντας τή συντομότερη διαδρομή ἀπό τήν Ἑλλάδα πρός τήν Τουρκία, χωρίς δυσάρεστα ἀπρόοπτα, ἀλλά μέ εὔλογη ἀγωνία. Στόχος μας

ἦταν ὁ Τσεσμές τῆς Σμύρνης, ἀπέναντι ἀπό τήν Χίο.

Ἐφθάσαμε τό πρωΐ σέ μιάν ἔρημη καί βραχώδη ἀκτή, κάπου κοντά στόν Τσεσμέ, πού τή χτυποῦσε ἄγρια ὁ πρωϊνός ἥλιος. Ἐκεῖ μᾶς ἐγκατέλειψε πιά τό καΐκι. Ἀφοῦ ἐμείναμε ἕνα διάστημα ἐπήραμε τό δρόμο πρός τόν Τσεσμέ γιά νά συναντήσουμε τούς Τούρκους. Δέν ἀργήσαμε νά τούς βροῦμε, ἀλλά ἡ ὑποδοχή πού μᾶς ἔκανεν ἡ περίπολος ἦταν ἀπαισία. «Κερατανλάρ γκιαούρ! Ἄλτ!», μᾶς διέταξε ὁ ἐπί κεφαλῆς. Καί ἐμεῖς ἐσταματήσαμε, βέβαια. Οἱ ἄνδρες τῆς περιπόλου φοροῦσαν ὅλοι ψηλές λαστιχένιες μπότες καί τό σημεῖο ὅπου εἴχαμε σταματήσει ἦταν ἐλῶδες. Ἐσχηματίζετο ἐκεῖ μιά μικρή καί ρηχή λιμνούλα, πού θά μπορούσαμε εὔκολα νά τήν παρακάμψουμε ἀπό τά δεξιά ἤ ἀριστερά, ἀλλά ἡ περίπολος μᾶς ὑπεχρέωσε νά περάσουμε μέσα ἀπό τή λιμνούλα γιά νά βγοῦμε ἀπέναντι. Ὅταν βγήκαμε ὅμως ἦσαν μούσκεμα τά παπούτσια μας, οἱ κάλτσες μας καί τά πανταλόνια μας σέ ὕψος 15 πόντων. Σέ αὐτή τήν κατάστασι ἐστρατοπεδεύσαμε κοντά στό «καρακόλι», ἐφάγαμε ψωμί καί τυρί πού μᾶς ἐμοίρασαν καί πήραμε κατόπιν τό δρόμο πρός τόν Τσεσμέ, ὅπου «ἀπολυμάνθηκαν» κωμικά τά ροῦχα μας σέ κάποιον κλίβανο καί ἀπό κεῖ κατευθυνθήκαμε πρός τή Σμύρνη ὅπου θά ἐκρίνετο ἡ τύχη μας —δηλαδή ἤ θά μᾶς ἐξαγόραζαν κατά κεφαλήν οἱ σύμμαχοι ἤ θά μᾶς ἔδιωχναν πίσω οἱ Τοῦρκοι γιά νά μᾶς παραλάβουν οἱ Γερμανοί καί νά μᾶς στήσουν στόν τοῖχο...

Αἱ διαπραγματεύσεις εὐωδόθηκαν, ἐμεῖς διατιμηθήκαμε —δέν ξέρω γιά τί ποσόν ὁ καθείς μας— καί ἀφοῦ ἐμείναμε λίγες μέρες (κατά τό διάστημα τῶν ὁποίων ἄρχισα νά συνεννοοῦμαι μέ τούς Τούρκους στή γλῶσσα τους, ἐξ ἀναμνήσεων, πρός μεγάλη ἔκπληξι τῶν Ἑλλήνων) στό κονάκι τῆς «μαντάμ Καούκη», ἐφύγαμε (ὁ Ἀγησ. Βλάχος καί ἐγώ) γιά τή Μ. Ἀνατολή διασχίζοντας σιδηροδρομικῶς τήν Τουρκία ἀπό τή Σμύρνη ἕως τήν Ἀλεξανδρέττα (Ἰσκεντερούν) ὡς Κύπριοι (ὅπως «ἐδηλώσαμε») καί μέ

«κυπριακόν διαβατήριον». Ἡ διαδρομή, ἀπό τό Ἀφιόν Καραχισάρ καί πέρα, γίνεται σέ μεγάλη ἔκτασι διά μέσου τῆς ἐφιαλτικῆς Ἀλμυρᾶς ἐρήμου, ὅπου δέν βλέπει κανείς ψυχή ζωντανή καί ἔργα ἀνθρώπων. Ἰδιαίτερη ἐντύπωσι μᾶς ἐπροξένησε τό ὅτι στό τραῖνο ὁλόκληρα διαμερίσματα ἦσαν ἄδεια, ἀλλά «ἀπαγορευμένα». Αὐτά, ὅπως ἐμάθαμε, προωρίζοντο γιά τούς στρατιωτικούς πού θά ἤθελαν τυχόν νά ταξιδέψουν, ὥστε νά βροῦν ἕτοιμες θέσεις. Ἡ Τουρκία ἦταν ἀνέκαθεν στρατοκρατικό καθεστώς μέ πολιτικό μανδύα κατά καιρούς, πρᾶγμα πού δέν τό ἀντελήφθησαν ποτέ οἱ «ἔξυπνοι» Ἕλληνες.

Από τήν Ἀλεξανδρέττα καί πέρα τό ταξίδι μας ἦτο ἐντυπωσιακό. Ὅταν φθάσαμε στό Χαλέπι τῆς Συρίας (ὅπου ὑπῆρχε συμμαχικό στρατόπεδο ἐλέγχου) ἔγινε τό πρῶτο κοσκίνισμα. Ἐμεῖς οἱ δύο προωθηθήκαμε γρήγορα πρός τήν Αἴγυπτο, μέσω Χόμς, Τριπόλεως καί Βηρυττοῦ καί σέ κάθε σταθμό τοῦ τραίνου μᾶς περικύκλωναν παιδιά μέ ἐπαιτική διάθεσι καί ἱστορικάς ἀναμνήσεις (ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου), ἐνῶ Ἄραβες προύχοντες καθισμένοι σέ τεράστια τραπέζια ἔτρωγαν κτηνωδῶς καί ἔπιναν ἀρωματισμένο καφέ, πού ἀναστάτωνε τά ρεβιθοσυνηθισμένα κατοχικά ρουθούνια μας. Προτοῦ φθάσουμε στό Κάϊρο μᾶς ὑποδέχθηκε ἕνας ἄγριος «σιμούν» καί γεμίσαμε οἱ ἴδιοι καί τό βαγόνι μας μέ μιά λεπτοτάτη ἄμμο, πού τήν ἀναπνέαμε καί τήν αἰσθανόμαστε στό στόμα μας, παρ' ὅλα τά μέτρα προφυλάξεως, τά ὁποῖα εἴχαμε πάρει.

Ὁ χαφιές τῆς Υ.Π.

Βρεθήκαμε, ὁ Ἀγησ. Βλάχος καί ἐγώ, σέ ἀσφυκτική ἀτμόσφαιρα ὅταν ἐφθάσαμε στό Κάϊρο, πού ἦτο πρωτεύουσα τῆς Ἐλευθέρας Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Οἱ Αἰγυπτιῶται Ἕλληνες φιλοδοξοῦσαν νά κυβερνήσουν τήν Ἑλλάδα (καί ἦσαν βέβαιοι γι' αὐτό, ὅπως ἀργότερα

οἱ Κύπριοι τοῦ Μακαρίου). Οἱ Ἑλλαδικοί ἦσαν χωρισμένοι σέ «δημοκρατικούς» καί σέ «βασιλόφρονες» καί εἶχαν ἐπικρατήσει πρό πολλοῦ οἱ «δημοκρατικοί» πού ἐκοσκίνιζαν κάθε ἀφικνούμενο ἀπό τήν Ἑλλάδα ὄχι μέ ἐθνικά, ἀλλά μέ φατριαστικά κριτήρια. Ὁ Ἀγησ. Βλάχος ταξινομήθηκε πολύ γρήγορα στούς «βασιλόφρονες» (λόγω τῆς ἀντιστασιακῆς ἱστορίας τοῦ «Ὁμήρου», τοῦ ὁποίου ἦτο ὑπαρχηγός) καί μόνο ἀργότερα, τόν Ἰούλιο τοῦ 1944, ξέμπλεξε ἀπό τούς ἱστούς τῆς ἀράχνης, ὅταν ὁ Ἐπ. Τσέλλος ἔγινε γενικός γραμματεύς τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν καί τόν προσέλαβε νομικό σύμβουλο. Γιά μένα ὑπῆρχαν ὡρισμένα ἐρωτηματικά. Ἤμουν ἀρχισυντάκτης τῆς «Πρωΐας» («βασιλόφρονος»), ἀλλά ποιά ἦσαν τά πολιτικά μου φρονήματα, μέ τή γνωστή ἱστορία μου; Μοῦ ἔστειλαν, λοιπόν, κολλητό τόν Γρηγ. Δαφνῆ, χαφιέ τότε τῆς Ὑπηρεσίας Πληροφοριῶν (τῆς ὁποίας προΐστατο ὁ πλοίαρχος Τσαγκάρης) γιά νά ἐξακριβώση καταλλήλως τί πίστευα. Βασιλόφρων δέν ὑπῆρξα ποτέ καί τό 1935 εἶχα ὑπογράψη ὡς δημοσιογράφος, πρίν ἀπό τό δημοψήφισμα τῆς 3.11.1935 δημοκρατικό μανιφέστο. Καί αὐτό πού τό ἐπληροφορήθηκε ὁ Γρηγ. Δαφνῆς πολύ εὔκολα (χωρίς νά ὑποπτεύωμαι τότε τό ρόλο του) συνετέλεσε στό νά δοθῆ τό πράσινο φῶς γιά νά τοποθετηθῶ στό Γραφεῖο Τύπου τοῦ Καΐρου, πού τό διηύθυνε ὁ Γ. Σεφεριάδης καί ὅπου ἐργαζόταν ὡς ὑπάλληλος ὁ Ἀλ. Ξύδης. Ἀρκετά ἀργότερα, τόν Ἰούνιο τοῦ 1944, ἐφρόντισα ἐπί ὑπουργοῦ Τύπου τοῦ Γ. Καρτάλη, νά προσληφθῆ στό Γραφεῖο Τύπου ὁ Γρ. Δαφνῆς, ὁ ὁποῖος ἔτσι ἔγινε δημοσιογράφος...

Τρία ἄρθρα μου

Μόλις ἐτοποθετήθηκα στήν Ἑλληνική Ὑπηρεσία Εἰδήσεων τοῦ Καΐρου, μέ διευθυντή τόν Γ. Στ. Σεφεριάδη, ἐθεώρησα καθῆκον μου νά διαφωτίσω, μέ συγκεκριμένα στοιχεῖα, τήν ἑλληνική καί τή συμμαχική κοινή γνώμη γιά τήν οἰκονομική κατάστασι, τόν κοινωνικό της ἀντίκτυπο

καί τάς άμέσους άνάγκας τῆς Ἑλλάδος. Ἡ προσπάθειά μου αὐτή ἐνσωματώθηκε σέ τρία ἄρθρα. Τό πρῶτο, μέ τόν τίτλο: «Ἡ οἰκονομική κατάστασις τῆς Ἑλλάδος» ἔκαμνε μιά γενική τοποθέτησι τοῦ θέματος καί ἐπραγματεύετο συγκριτικά τόν νομισματικό πληθωρισμό, τήν τιμή τῆς χρυσῆς λίρας καί τάς τιμάς τῶν τροφίμων. Τό δεύτερο, μέ τόν τίτλο: «Ὁ κοινωνικός ἀντίκτυπος» ἀνέλυε τάς συνεπείας τῆς καταστάσεως στούς μισθωτούς, τούς μικροεισοδηματίας, τούς ἀγρότας, τούς ἐλευθεροεπαγγελματίας, τούς ἐμπόρους καί τούς βιομηχάνους. Καί τό τρίτο, μέ τόν τίτλο: «Αἱ ἄμεσοι ἀνάγκαι τῆς Ἑλλάδος», ἀπαριθμοῦσε μέ τήν προοπτική ἑνός ἀκόμη χειμῶνος δουλείας, τάς ἀμέσους ἀνάγκας τῆς χώρας, πού ποτέ δέν ἦτο αὐτάρκης. Τά τρία αὐτά ἄρθρα δημοσιεύθηκαν στάς ἑλληνικάς ἐφημερίδας τῆς Ἀλεξανδρείας καί στήν «Journal d' Alexandrie», τήν «Bourse Egyptienne» τοῦ Καΐρου, τήν «The Egyptian Gazette» καί τήν «Istanbul» κατά τό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκεμβρίου 1943.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐμπῆκα μοιραῖα στά «καμώματα τῆς Μ. Ἀνατολῆς». Πρωθυπουργός τότε ἦτο ὁ Ἐμμ. Τσουδερός, ὁ ὁποῖος φρόντιζε (Φεβρουάριος τοῦ 1944) νά ἐπανδρώση μιά ἀγγλική ὑπηρεσία (τό P.W.E. Ἐκτελεστικό Πολιτικοῦ Πολέμου) τοῦ ταγματάρχου Ντ. Οὐάλλας μέ ἐμένα. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι αὐτό μποροῦσε νά γίνη μόνο μέ γραπτή προσωπική ἐντολή τοῦ Ἕλληνος πρωθυπουργοῦ πρός ἐμένα, πρᾶγμα πού δέν δέχθηκε νά κάμη —ἐνῶ ὁ Γ. Σεφεριάδης σημείωνε στό «Πολιτικό Ἡμερολόγιό του (Α΄ σελ. 149): «Ὁ μόνος, πού ἔχω γιά νά μέ βοηθήσει στό γραφεῖο γιά καθαρά δημοσιογραφική δουλειά εἶναι ὁ Παπακωνσταντίνου», ὅτι «ὁ Παπακωνσταντίνου εἶναι ἀπαραίτητος γιά τήν ὑπηρεσία καί καταντᾶ ἐπιτέλους ἀνυπόφορο νά μοῦ χαλοῦν τή δουλειά μου κάθε φορά πού πᾶμε νά φτιάξουμε κάτι» (Α΄ σελ. 150) καί ὅτι «ὁ Τσουδερός ἐπιμένει ὅτι ἡ ἀποστολή τοῦ Παπακωνσταντίνου θά εἶναι πιό σπουδαία ἐκεῖ», ὁ δέ Γ. Σεφεριάδης τοῦ ἀπαντοῦσε γιά μένα (Α΄ σελ. 151) ὅτι εἶμαι «ὁ μόνος

συνεργάτης» πού ἔχει καί ὅτι θά πρέπει νά σταματήσει ὅλη τή δουλειά ξανά. (Ἀργότερα, τόν Αὔγουστο τοῦ 1944, ὁ Ντ. Οὐάλλας σκοτώθηκε κατά τή μάχη τῆς Μενίνας).

Καινούργιο κεφάλαιο στήν ἑλληνική ἱστορία ἀνοίγει μέ τήν ἵδρυσι (12.3.1944) «στό βουνό» τῆς «Πολιτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῆς Ἀπελευθερώσεως» (Π.Ε.Ε.Α.) Προτοῦ συμπληρωθῆ μήνας ἀπό τήν ἵδρυσί της ξεσπᾶ (7.4.1944) στά πολεμικά σκάφη τῶν Ἐλευθέρων Ἑλληνικῶν Δυνάμεων καί στήν 1η Ταξιαρχία (πού ἐπρόκειτο να σταλῆ στήν Ἰταλία) κομμουνιστική στάσι ἡ ὁποία κατεστάλη. (Μετά τήν καταστολή της οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ε.Α.Μ. ἔστελναν τηλεγραφήματα πρός τόν Τσῶρτσιλ καί τόν Ροῦσβελτ μέ τά ὁποῖα χαρακτήριζαν τή στάσι «ἄφρονας πράξεις ἀνευθύνων προσώπων, αἱ ὁποῖαι ὡδήγησαν εἰς ἀξιοθρήνητα καί καταστρεπτικά ἀποτελέσματα, πού πρέπει νά καταδικασθοῦν ἀπό ὅλους»). Σέ λίγο ὁ Ἐλάς ἐπετίθετο (28.4.1944) κατά τοῦ Συντάγματος 5/42 καί δολοφονοῦσε τόν ἀρχηγό του Δ. Ψαρρό καί πολλούς ἀξιωματικούς του. Ὑπό τάς συνθήκας αὐτάς ἐκδιώκεται ὁ Ἐμ. Τσουδερός καί ἀναλαμβάνει τήν πρωθυπουργία (26.4.1944) ὁ Γ. Παπανδρέου, πού εἶχε φθάσει πρόσφατα ἀπό τήν Ἑλλάδα καί διακηρύσσει ὅτι ἀποστολή του εἶναι ἡ δημιουργία Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος. Μέ τάς μεταβολάς αὐτάς ἀρχίζουν νέαι περιπέτειαι γιά τήν Ἑλληνική Ὑπηρεσία Εἰδήσεων τοῦ Καΐρου, τήν ὁποία διηύθυνε ὁ Γ. Σεφεριάδης. Ὁ νέος πρωθυπουργός τοῦ δηλώνει ὅτι θεωρεῖ ὅλους τούς ὑπαλλήλους του «ὑπό παραίτησιν» καί ὁ Γ. Σεφεριάδης τοῦ ὑποβάλλει τή δική του παραίτησι (28.4.1944) μαζί μέ τρεῖς ἀναφοράς του. Στάς ἀναφοράς αὐτάς τονίζει ὅτι ἡ Ὑπηρεσία δέν ἔχει αὐτοτέλεια καί προσθέτει: «Δεδομένου ὅτι ἀρχίζω ἀμέσως τήν προετοιμασία διά τήν παράδοσιν τῆς Ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία ὡς γνωρίζετε, εἶναι ἀρκετά ὀγκώδης, θέλω ὁρίσει, ἐάν δέν ἔχετε ἀντίρρησιν, τούς παρά τῆ Διευθύνσει ὑπαλλήλους κ.κ. Ξύδην καί Παπακωνσταντίνου διά τήν διεκπεραίωσιν

τῆς τρεχούσης ὑπηρεσίας μέχρις οὗ ὁρισθῇ ὁ ἀντικαταστάτης μου. Τόν πρῶτον διά τήν ἐπαφήν μέ τάς συμμαχικάς ὑπηρεσίας καί τούς ξένους ἀνταποκριτάς του, τόν δέ δεύτερον διά τά δημοσιεύματα καί τήν ἐπεξεργασίαν προπαγανδιστικοῦ ὑλικοῦ».

῾Η ἀνάληψι τῆς πρωθυπουργίας ἀπό τόν Γ. Παπανδρέου, ἀνέβασε στήν ἐπιφάνεια τόν Δ. Γεωργόπουλο, ἕναν ἐπιχειρηματία, πού ἐργάσθηκε καί πλούτισε στήν Περσία, προοριζόταν γιά τήν ῾Ελληνική ῾Υπηρεσία Εἰδήσεων καί προσπαθοῦσε νά μέ πείση νά ἀναλάβω ἐγώ τήν διεύθυνση τῆς ῾Υπηρεσίας. Γράφει σχετικά ὁ Γ. Σεφεριάδης στό «Πολιτικό ῾Ημερολόγιο» του (Α΄ σ. 218): «Πρώτη φορά πού εἶδα τόν Παπακωνσταντίνου σέ τέτοιο βρασμό ψυχής. Τοῦ εἶπε μέ δυό λόγια: "Κύριε Γεωργόπουλε, προσπάθησα νά εἶμαι πάντα τίμιος στή ζωή μου. Δέ θέλω νά μοῦ ποῦν πώς ἐπωφελήθηκα ἀπό μιά τέτοια τραγική κρίση τοῦ ἑλληνισμοῦ γιά νά ἀναρριχηθῶ". "῾Ο κ. Πρόεδρος ἐπιμένει. ᾿Ακριβῶς ἐπειδή εἴσαστε τόσο τίμιος, σᾶς θέλουμε. ῾Η στάσι σας ἰσοδυναμεῖ μέ ἄρνησι ὑπηρεσίας". ῾Ο Παπακωνσταντίνου τρομερά δυστυχής μού τά λέει, χωρίς νά ξέρει πῶς θα ξεκολλήσει ἀπό πάνω του αὐτή ἡ βδέλλα. ῾Ο Ξύδης πού ἀκούει τήν κουβέντα, δηλώνει ἐπίσης ὅτι κι αὐτός δέν ἐννοεῖ νά ἀναλάβει οὔτε γιά μιά μέρα τήν διεύθυνση... Παρέδωσα στόν Σκέφερι τίς 3 ἀναφορές μου. ῾Ο Παπανδρέου πῆρε τά χαρτιά νά τά διαβάσει, καί τά ἐπέστρεψε μέ τή σημείωση νά ἀναλάβει ὁ Παπακωνσταντίνου. Χτές (2.5.1944) πῆγε ὁ Παπακωνσταντίνου στοῦ Σκέφερι γιά νά τοῦ ἐξηγήσει γιατί δέν θέλει καί δέν μπορεῖ νά ἀναλάβει τήν ὑπηρεσία. Στό τέλος ὁ Σκέφερις τοῦ εἶπε περίεργα: μά δέν ἔχετε καμιά φιλοδοξία; ᾿Αποκρίθηκε: ὄχι στή Μέση ᾿Ανατολή. Προηγουμένως ὁ Γεωργόπουλος τοῦ ἔλεγε ἐπίσης: ἀκατανόητο, ἀκατανόητο, ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ μαζεύονται ἔξω ἀπό τά γραφεῖα τοῦ κ. Προέδρου, κατηγορῶντας τόν ἕνα καί τόν ἄλλον γιά ν᾿ ἁρπάξουν μιά θέση καί σεῖς ἀρνεῖσθε. ᾿Αργά τό μεσημέρι (3.5.1944) κάλεσε πάλι τόν

Παπακωνσταντίνου ὁ Γ. Παπανδρέου στό γραφεῖο του. Παρών καί ὁ Σκέφερης. Τοῦ ζήτησε πάλι ν᾿ ἀναλάβει — πάλι ἄρνηση».

Ἀξίωσι τοῦ Γ. Παπανδρέου ἦταν ν᾿ ἀπολυθοῦν ἀμέσως ἀπό τό Γραφεῖο ὁ Ἀ. Μπρούσαλης καί ἡ Κασιγόνη, πού εἶχε ἐκτεθῆ κατά τό κίνημα. «Καλά ἡ Κασιγόνη, εἶπε ὁ Παπακωνσταντίνου στόν πρωθυπουργό (Γ. Σεφεριάδη Α΄ σ. 220), ἀλλά ὁ Μπρούσαλης δέν ἔκανε τίποτε, οὔτε εἶχε καμιάν ἀνάμειξη στά τελευταῖα γεγονότα. Παρατήρησα μάλιστα ὅτι δέν ἤξερε πράγματα πού τά ἤξερε ὅλος ὁ κόσμος». «Αὐτά δέν τά ἐξετάζω τώρα», εἶπε ὁ Παπανδρέου, «εἶμαι ὑποχρεωμένος νά λάβω ὑπ᾿ ὄψη μου τήν κοινή γνώμη». «Ἀλλά ἔχει ὁ Μπρούσαλης οἰκογενειακές ὑποχρεώσεις —γυναίκα, παιδί, μητέρα». «Θά ἀπολυθοῦν, ἀλλά δέν πρόκειται νά πάθουν τίποτε», εἶπε ὁ Παπανδρέου. «Θά πάρουν τό μισθό τους τοῦ Μαΐου καί ἔπειτα θά τοποθετηθοῦν σέ μιά οὐδέτερη θέση. Σᾶς δίδω τό λόγο τῆς τιμῆς μου». Αὐτά μπρός στό Σκέφερι. Ἔμειναν σύμφωνοι νά διοικεῖ τό γραφεῖο προσωρινά ὁ Ξύδης, ὥσπου νά βρεθῆ κάποιος ἄλλος. Ὁ Παπακωνσταντίνου μέ παρεκάλεσε νά πείσω τόν Ξύδη νά δεχτεῖ. Τό ἀπόγευμα ἦρθε ὁ Ξύδης καί παραδέχτηκε νά κάνει τήν τρέχουσα δουλειά». Ὁ Μπρούσαλης καί ἡ Κασιγόνη ἀπολύθηκαν καί μέ ἀπόφασι τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἡ παύση τους ἄρχισε ἀπό τήν 1.6.1944. Δέν τοποθετήθηκαν ὅμως ἀργότερα «σέ οὐδέτερη θέση», ὅπως εἶχε ὑποσχεθῆ ὁ Γ. Παπανδρέου. (Γιά τόν Ἀ. Μπρούσαλη, πού διηύθυνε τό «Συγκρότημα ψυχαγωγίας», ὕστερα ἀπό ἀνάθεσι, ὁ Γ. Σεφεριάδης γράφει (Α΄ σ. 157) «Ὁ Μπρούσαλης τά ἔκανε κυριολεκτικά θάλασσα. Τρομαχτικός τσαπατσούλης»).

Τό συνέδριο τοῦ Λιβάνου (17-20.5.1944), πού χαρακτηρίσθηκε ὡς ἀντιπροσωπευτικό καί ἀπέβλεπε στήν «πραγματοποίησιν τῆς Ἐθνικῆς Ἑνώσεως», ἔφερε στήν ἐπιφάνεια τή θλιβερή ἱστορία τοῦ Στ. Σαράφη. Ὁ γνωστός αὐτός, ἀπό τό κίνημα τοῦ 1935 στρατιωτικός, ἔφυγε ἀπό

τήν 'Αθήνα γιά τή Θεσσαλία, όπως ό ίδιος όμολογεῖ, τόν 'Ιανουάριο τοῦ 1943 μέ είδική ἄδεια τοῦ κατοχικοῦ ὑπουργοῦ 'Εσωτερικῶν 'Α. Ταβουλάρη καί μέ χρυσές λίρες τοῦ Γιάννη Τσιγάντε, γιά νά όργανώση ἐθνικές ἀνταρτικές όμάδες μαζί μέ τόν ταγματάρχη Γ. Κωστόπουλο. Συνελήφθη ὅμως μέ δόλο στάς 6.3.1943 ἀπό τόν Κ. Καραγιώργη, δέθηκε χειροπόδαρα ἀπό αὐτόν καί διαπομπεύθηκε ὡς προδότης ἀπό τούς κομμουνιστάς. Μετά τόν ἐξευτελισμόν αὐτόν καί γιά νά σώση τό σαρκίο του, συνθηκολόγησε μέ τούς διαπομπευτάς του (12.5.1943) καί διωρίσθη, «στρατιωτικός ἀρχηγός τοῦ 'Επιτελείου τοῦ ΕΛΑΣ». «'Ανηγορεύθης ἀρχιστράτηγος τοῦ ΕΛΑΣ δι' ἐμπτυσμοῦ», τοῦ εἶπεν ὁ Γ. Καρτάλης ἀτενίζοντας τόν θλιβερόν «ἀρχιστράτηγον», ὁ ὁποῖος δέχθηκε μέ σκυμμένο τό κεφάλι τάς ἀποκαλύψεις, πού τόν ἀφωροῦσαν καί δέν εἶπεν οὔτε λέξιν...

"Οταν στάς 9.6.1944 ὁ Γ. Καρτάλης ἀνέλαβε τό ὑπουργεῖο Τύπου καί Πληροφοριῶν τῆς κυβερνήσεως Γ. Παπανδρέου, τοῦ ἐξέθεσα συνοπτικῶς τήν ἱστορία μου γιά νά ἔχη ὑπ' ὄψιν του τό παρελθόν τοῦ ὑπευθύνου τῆς Διευθύνσεως Τύπου καί μόνο ἀφοῦ μοῦ ἐξέφρασε τήν ἐμπιστοσύνη του, συνέχισα τήν ἐργασία μου. Λίγο κατόπιν διακόπηκαν (6.7.1944) αἱ διαπραγματεύσεις πού εἶχαν ἀρχίσει γιά τήν εἴσοδο στήν κυβέρνησι τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Π.Ε.Ε.Α., τοῦ Ε.Α.Μ. καί τοῦ Κ.Κ.Ε. γιατί αὐτοί ἄρχισαν νά διατυπώνουν καινούργιες ἀξιώσεις. Μετά 8 μέρες ὁ Γ. Καρτάλης, συνοδευόμενος ἀπό τόν Γ. Σεφεριάδη, ἔφυγεν ἀεροπορικῶς γιά τό Λονδῖνο. Προηγουμένως ὅμως, ἐπειδή ὑπωπτευόμουν ὅτι ὅλη αὐτή ἡ ἱστορία τῶν κομμουνιστικῶν ὑπαναχωρήσεων ἀποτελοῦσεν ἑλιγμό τακτικῆς καί ἐπειδή κάθε ἐπικοινωνία μου μέ τόν ἀπουσιάζοντα ὑπουργό μου περνοῦσε ἀπό τήν ἀγγλική λογοκρισία, κατήρτισα ἕνα συνθηματικό τηλεγράφημα πού θά ἐσήμαινε ὅτι οἱ κομμουνισταί ἀποφάσισαν νά μποῦν στήν κυβέρνησι, ἄν εἶχα τέτοια πληροφορία. "Ετσι ὁ Γ. Καρτάλης, προτοῦ ἐπιστρέψει στό Κάϊρο (14.8.1944) ἤξερε χάρις στό συν-

θηματικό μου τηλεγράφημα καί άνακοίνωσεν όπου έπρεπε, ότι οί κομμουνισταί θά έμπαιναν στήν κυβέρνησι, πρᾶγμα πού άνακοινώθηκε έπίσημα στάς 18.8.1944 (Ή όρκωμοσία τῶν 5 ύπουργῶν τοῦ «βουνοῦ» έγινε στάς 2.9.1944).

Ἐπλησίαζε πιά ή τόσο ποθητή άπελευθέρωσι. Στάς 13.9.1944 ή κυβέρνησι Γ. Παπανδρέου (πού άποκλήθηκε «Κυβέρνησις Ἐθνικῆς Ἐνώσεως») έφευγε γιά τήν Ἰταλία (Καζέρτα καί Κάβα ντεῖ Τιρρένι). Λίγες μέρες κατόπιν ύπέβαλα στήν Κεντρική Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν σύντομη έκθεσι, στήν όποία διατύπωνα τή γνώμη (πρόβλεψι) ότι ή εἴσοδος τοῦ «βουνοῦ», στήν Κυβέρνησι δέν δικαιολογεῖ μεγάλη αἰσιοδοξία, γιατί τό Κ.Κ.Ε. μόλις κρίνη κατάλληλη τή στιγμή θά έπιδιώξη νά καταλάβη τήν έξουσία διά τῆς βίας γιά νά όλοκληρώση τήν προπαρασκευή πού εἶχε κάμη. Τόν ἴδιο μῆνα έξέδωσα (μέ τό ψευδώνυμο Π. Μοναστηριώτης) τό βιβλίο μου: «Οἱ Πρῶσσοι τῶν Βαλκανίων» πού άναφέρεται μέ πολλά άποκαλυπτικά στοιχεῖα, στή στάσι τῆς Βουλγαρίας, έναντι τῆς Ἑλλάδος άπό τόν 19ον αἰῶνα μέχρι τό Σεπτέμβριο τοῦ 1944. Τό βιβλίο αὐτό μεταφράσθηκε καί στά άγγλικά καί κυκλοφόρησε εὐρύτατα στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες.

Ἀναχώρησα άπό τήν Ἀλεξάνδρεια γιά τήν Ἑλλάδα μέ πολεμικό πού προχωρῶντας έξουδετέρωνε νάρκες καί έφθασα τήν αὐγή τῆς 14.10.1944 στόν όρμο τοῦ Κερατσινίου, όπου «πολιτοφύλακες» τοῦ ΕΛΑΣ μέ ρωτοῦσαν τί πρέπει νά κάνουν γιά νά ένταχθοῦν στόν άγγλικό στρατό. Ἀπό τό Κερατσίνι άνέβηκα στήν Ἀθήνα μέ τζήπ, πού μέ άφησε έξω άπό τήν κλινική τοῦ Σμπαρούνη. Ἀπό έκεῖ έφθασα πεζῇ στό σπίτι μου (Κολοκοτρώνη 57), άφοῦ γιά ένα διάστημα έχοντας χάση τόν προσανατολισμό μου, έπήγαινα πρός τή λεωφόρο Ἀλεξάνδρας. Ἔτσι έληγε ή περιπέτεια τῆς Μ. Ἀνατολῆς καί άρχιζε ή καινούργια περιπέτεια τῆς έλλαδικῆς Ἑλλάδος...

Χ. ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ — ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ»

Ἐπέστρεψα στήν Ἑλλάδα (14.10.1944) μέ τό βαθμό τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐσωτερικοῦ Τύπου ἀλλά μόλις ἀνέλαβα ὑπηρεσία μέ ἔπιασε ναυτία. Κάθε πρωί ἔβρισκα στά συρτάρια τοῦ γραφείου μου δακτυλογραφημένες ἀνώνυμες ἀλληλοκαταγγελίες εἰς βάρος τῶν ἐγχωρίων στελεχῶν τοῦ ὑπουργείου. Πῶς μποροῦσα νά ἐργασθῶ σ' ἕνα τέτοιο περιβάλλον; Μόλις, λοιπόν, ἀνέλαβε ὡς ὑφυπουργός τό ὑπουργεῖο ὁ Π. Γαρουφαλιᾶς καί ὁ Γ. Καρτάλης ἔγινε ὑπουργός ἄνευ χαρτοφυλακίου (23.10.1944) παραιτήθηκα ἀπό τή δημοσία θέσι μου, πράγμα πού προκάλεσε κατάπληξι γιατί —ὅπως μοῦ εἶπαν— «εἶναι πρωτοφανές νά ἐγκαταλείπη κανείς μιά τέτοια ἐπίζηλη δημοσιοϋπαλληλική θέσι». Ἡ στάσι μου συνεκίνησε τόν Γ. Καρτάλη (μονονότι οἱ λόγοι τῆς παραιτήσεώς μου ἦσαν μᾶλλον προσωπικοί) καί γι' αὐτό μοῦ πρότεινε νά μοιραζώμεθα τό μισθό του ὡς ὑπουργοῦ. Δέν ἦτο δυνατόν ὅμως ν' ἀποδεχθῶ μιά τέτοια πρότασι καί τήν ἀπέριψε μέ πολλές εὐχαριστίες, ὅπως ἀπέρριψα καί τήν πρότασί του ν' ἀναλάβω τήν ἀρχισυνταξία τῆς «Ἐλευθερίας» τοῦ Π. Κόκκα. «Ἡ «Ἐλευθερία» —τοῦ εἶπα— θεωρεῖται ἀπό τήν κοινή γνώμη ὄργανο τῆς Ἰντέλλιτζενς Σέρβις καί αὐτό ἀποτελεῖ γιά μένα σοβαρό κώλυμα»...

Ὅταν οἱ Γερμανοί ἐγκατέλειπαν τάς Ἀθήνας (12.10.1944) τό Κ.Κ.Ε. μέ τούς συνοδοιπόρους του διέθετε στήν κυβέρνησι Γ. Παπανδρέου 5 ὑπουργεῖα καί ἕνα

ὑφυπουργεῖο καί ἐδέσποζε δυναμικῶς (καί τρομοκρατικῶς) ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος μέ τόν Ε.Λ.Α.Σ., τήν ἔνοπλη «Ἐθνική Πολιτοφυλακή» του καί τήν Ο.Π.Λ.Α. Ἡ προνομιακή αὐτή θέσι του (ἀποτέλεσμα μακρᾶς προπαρασκευῆς) τό ὡδήγησε στή *Δεκεμβριανή Ἐπανάσταση*, πού τήν ἐξαπέλυσε μέ τή βεβαιότητα καταλήψεως τῆς ἐξουσίας. Δύο βασικῶς χειρισμοί ἔγιναν τότε ἐκ μέρους του: ὁ πρῶτος ἦτο ἡ παραίτησι τῶν 6 μελῶν τῆς κυβερνήσεως, τά ὁποῖα κατηύθυνε καί ὁ δεύτερος ἡ αἴτησι γιά τή συγκρότησι συλλαλητηρίου στάς 3 Δεκεμβρίου. Ὁ Γ. Παπανδρέου προσπάθησε (ματαίως) νά ἐπιτύχη ἀνάκλησι τῶν παραιτήσεων καί παρεχώρησε τήν ἄδεια τοῦ συλλαλητηρίου, τήν ὁποία ὅμως ἀνεκάλεσε τήν παραμονή. Ἀλλά στάς 3 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε τό ἀπαγορευμένο συλλαλητήριο. Οἱ «διαδηλωτές» προσῆλθαν σ' αὐτό ἔνοπλοι καί τό ἄρχισαν μέ ἐπίθεσι κατά τῆς κατοικίας τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὅπου ἔρριξαν χειροβομβίδες καί τραυμάτισαν ἕναν φρουρό ἀστυφύλακα. Κατόπιν, στήν πλατεῖα Συντάγματος ἐπετέθηκαν κατά τῆς Ἀστυνομίας, ἀφώπλισαν ἀστυφύλακες καί σκότωσαν ἕνα ἀρχιφύλακα, ἐξαναγκάσαντες τελικῶς τήν ἀστυνομία νά κάμη χρῆσιν τῶν ὅπλων. Ἡ Ἐπανάστασι εἶχε ἀρχίση, ὑπό συνθήκας τραγικῆς ἀνεπαρκείας τῶν δυνάμεων ἀμύνης τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἔμενα στήν ὁδό Κολοκοτρώνη (ἀριθ. 57 τρίτος ὅροφος) ὅταν ἐξαπολύθηκε ἡ Ἐπανάστασι καί σέ λίγο ὁλόκληρος ὁ ὅροφος ἔγινε κέντρο διαμονῆς πολλῶν συγγενῶν, φίλων καί γνωστῶν, πού ἐπωφελοῦντο τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ὁδός εὑρίσκετο στήν περιοχή τῆς «Σκομπίας» καί συνέρρεαν ἐκεῖ κατά τήν ὥρα τῆς «ἀνακωχῆς». Ἡ συρροή τόσου κόσμου καί ἡ δυνατότης νά παρακολουθῶ ἀπό ἐπάνω τά ἔξω διαδραματιζόμενα μέ πλούτισε μέ πολλάς «ἐμπειρίας», ἀπό τάς ὁποίας θ' ἀναφέρω τάς χαρακτηριστικοτέρας. Ὁ Γ. Ἀνδρουλιδάκης καί ἐγώ μή ἔχοντας καμμιά εἴδησι γιά τήν τύχη τοῦ φίλου μας Κ. Ζαφειροπούλου, ἐβγήκαμε μιά μέρα σέ ἀναζήτησί του, περάσαμε τήν πλατεῖα Μη-

τροπόλεως, πού ἐβάλλετο, προχωρήσαμε πρός τά ἐπάνω καί τελικά τόν βρήκαμε στό σπιτάκι του. Ὅταν ὁ Γρ. Δαφνῆς, πού ἐφιλοξενεῖτο καί πού δέν διακρινόταν γιά εὐψυχία, πληροφορήθηκε τό «τόλμημά» μας, μᾶς ἔκανε δριμυτάτας παρατηρήσεις γιά τήν τρέλλα μας. Ὁ ἴδιος, ἀνήσυχος γιά τήν τύχη του, ὅταν ἄρχισαν αἱ ἀνατινάξεις στήν περιοχή, ἐπῆγε γιά περισσότερη ἀσφάλεια στή «Μεγάλη Βρεταννία», μόλις ὅμως ἔφθασε ἐκεῖ ἔπεσε ἕνας ὅλμος, πού τόν ἀνάγκασε νά ἐπιστρέψη περιδεής στήν ὁδό Κολοκοτρώνη. Ἄλλος, ἐξ ἴσου γενναῖος, ἔστελνε τή γυναίκα του νά πάρη τά εἴδη πού ἐμοιράζοντο, γιατί ὁ ἴδιος —φανατικός κομμουνιστής— φοβόταν. Κάποτε χτύπησαν τήν πόρτα δύο ἐλασίτες «συναγωνιστές» (ἀπό τήν Πελοπόννησο εὐτυχῶς, γιατί ἄν ἦσαν τῆς περιοχῆς θά μέ εἶχαν συλλάβη «γιά μιά μικρή ἀνάκριση»), πού ἤθελαν νά καταλάβουν τήν ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ. Τούς ἀνέβασα ἐπάνω καί τούς ἔκανα μαθήματα... βλητικῆς. Ἡ ταράτσα δέν προσφερόταν γιά κατάληψι γιατί ἦταν χαμηλότερη ἀπό τίς ταράτσες τῆς δεξιᾶς καί τῆς ἀριστερᾶς πολυκατοικίας. Οἱ «συναγωνιστές» τό εἶδαν καί ἔφυγαν εὐχαριστώντας. Κάποια μέρα, κυττῶντας ἀπό τό μπαλκόνι, εἶδα στή γωνιά τῆς ἀπέναντι ὁδοῦ Νικίου ἕναν ὡπλισμένο μικρό, ἡλικίας ὄχι μεγαλύτερο ἀπό 15 ἐτῶν, νά σκοπεύη ἀπυρόβλητος πρός τή γωνία Κολοκοτρώνη καί Λέκκα καί ἄκουσα ἕναν πυροβολισμό. Ἀπό τήν ὁδό Λέκκα (ὅπου τό Α' Ἀστυνομικό Τμῆμα), ἔβγαινε ἕνας βαθμοφόρος τῆς Ἀστυνομίας πού ἔπεσε νεκρός, ὅπως ἔμαθα κατόπιν. Ὁ δολοφόνος του ἦταν ὁ «μικρός» σκοπευτής τῆς ὁδοῦ Νικίου...

Ἐμαίνετο ἡ Ἐπανάστασι στήν Ἀθήνα ὅταν μαζί μέ τόν Γ. Καρτάλη ὑποβάλαμε στόν Ἀλ. Σβῶλο ἕνα σχέδιο Ἐκκλήσεως γιά τήν κατάπαυσι τοῦ πυρός καί τήν ἀναζήτησι εἰρηνικῆς λύσεως τῆς αἱματοχυσίας. Ὁ Σβῶλος (παραιτηθείς ὑπουργός τῶν Οἰκονομικῶν, πού ἐκπροσωποῦσε τήν Π.Ε.Ε.Α.) εἶχε ἄμετρες πολιτικές φιλοδοξίες, ἀλλά ἦταν ἄβουλος καί πάντοτε «κατευθυνόμενος». Ἀρ-

νήθηκε νά υἱοθετήση τήν Ἔκκλησι, μολονότι αὐτή δέν ἦτο ἀντίθετη οὔτε πρός τάς φιλοδοξίας του, οὔτε πρός τό ἦθος του καί τήν ἱστορία του. Δειλός καί φιλόδοξος ταυτοχρόνως ἐτελείωσε τάς ἡμέρας του ὡς ἕνας καθηγητής, πού ἀπέτυχε οἰκτρά ὡς πολιτικός.

Τά Χριστούγεννα τοῦ 1944 ἔφθασαν αἰφνιδίως στάς Ἀθήνας ὁ Τσῶρτσιλ καί ὁ Ἤντεν καί ἀμέσως συνεκλήθη ὑπό τήν προεδρία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ σύσκεψι γιά τήν ἐξεύρεσι λύσεως τῆς ἐμφυλίου διαμάχης, πού ἀπέληξε στό διορισμό τοῦ Δαμασκηνοῦ ὡς Ἀντιβασιλέως, στήν παραίτησι τοῦ Γ. Παπανδρέου καί τῆς κυβερνήσεώς του καί στήν ἀνάληψι τῆς πρωθυπουργίας ἀπό τόν Ν. Πλαστήρα (3.1.1945), πού εἶχεν ἔλθη ἀπό τό Παρίσι στάς 12 Δεκεμβρίου ὕστερα ἀπό πρόσκλησι τοῦ Παπανδρέου. Στάς 10 Ἰανουαρίου τοῦ 1945 ἐσταμάτησαν οὐσιαστικῶς αἱ ἐχθροπραξίαι στήν πρωτεύουσα καί ἔληγε ὁ «μεγάλος Δεκέμβρης», τά βασικά χαρακτηριστικά τοῦ ὁποίου ὑπῆρξαν: ἡ ἀποτυχία τοῦ Κ.Κ.Ε. νά κινητοποιήση, δυναμικῶς καί ψυχολογικῶς ὁλόκληρη τή μάζα τοῦ Ε.Α.Μ. πού μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς Ἐπαναστάσεως βρισκόταν ὑπό τήν ἐπιρροή του˙ ἡ κτηνώδης σφαγή ἀνδρῶν, γυναικῶν καί παιδιῶν είς ἕνα τυφλόν ξεχείλισμα ἐνστίκτων καί παθῶν˙ ἡ ἄνανδρος χρησιμοποίησι ἀκατατοπίστων μαζῶν, ἐνῶ δέν σκοτώθηκε κατά τήν ἐξέγερσι οὔτε ἕνα σημαντικό κομματικό στέλεχος˙ ἡ θανάτωσις πτωχῶν ἀνθρώπων καί ἡ προστασία εὐπόρων δοσιλόγων πού ἠμποροῦσαν νά καταβάλουν λύτρα˙ ἡ ὠργανωμένη διαρπαγή καί συστηματική ἀπογύμνωσι σπιτιῶν καί καταστημάτων ἀπό κομματικούς ἐμπίστους˙ καί ἡ ἀπαγωγή χιλιάδων ὁμήρων, πού ὠδηγοῦντο διά μέσου χιονισμένων χαραδρῶν, ἐνῷ καθ' ὁδόν ἐξετελοῦντο οἱ βραδυποροῦντες καί ἀπό τούς προχωροῦντας ἐγίνετο κάθε τόσο ἐπιλογή γιά ἐκτελέσεις. Στάς 5 Ἀπριλίου τοῦ 1945 δημοσιεύθηκε στό «Ριζοσπάστη» ὑπόμνημα πρός τόν Ἀντιβασιλέα Δαμασκηνό καί τόν Πρωθυπουργό Ν. Πλαστήρα μέ τάς ὑπογραφάς τοῦ Σιάντου, τοῦ Ζεύγου, τοῦ Πορφυρογένη, τοῦ Σβώλου,

τοῦ Ἀγγελόπουλου, τοῦ Ἀσκούτση κ.λπ. πού ἔγραφαν: «Ἔγινε ἕνα κίνημα, πού ὅλοι ἀναγνωρίζουν ὅτι δέν ἔπρεπε νά γίνη καί ἔπρεπε νά εἶχε ἀποφευχθῆ. Καί δυστυχῶς κατά τό κίνημα αὐτό ἔγιναν ὅσα ἔγιναν ἐναντίον ἀμάχων καί ἀθώων»...

Κατά τό τρίτο δεκαήμερο τοῦ Δεκεμβρίου 1944 ὁ Γ. Καρτάλης ἐπανῆλθε στήν πρότασί του ν' ἀναλάβω τήν ἀρχισυνταξία της «Ἐλευθερίας» καί μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι ἡ ἐφημερίδα αὐτή δέν ἔχει σχέσι μέ τήν Ἰντέλλιτζενς Σέρβις, ὅπως ἐπίστευα, ἀλλά ὅτι ἐνδιαφερόταν γι' αὐτήν προσωπικῶς ὁ ἴδιος. Ὕστερα ἀπό τή διαβεβαίωσί του αὐτή, πού δέν εἶχα κανένα λόγο νά τή θεωρήσω παραπλανητική, ἦλθα σ' ἐπαφή μέ τόν σύγγαμβρό του Γ. Παππᾶ, μέ τόν ὁποῖο συζήτησα τάς λεπτομερείας τῆς συμμετοχῆς μου καί μόνο ὅταν ἔκλεισε ἡ συμφωνία συναντήθηκα μέ τόν Π. Κόκκα, τόν ὁποῖο εἶχα γνωρίσει στό Κάϊρο, ὅπου εἶχε καταφύγη τό Σεπτέμβριο τοῦ 1944. Στάς 10 Ἰανουαρίου τοῦ 1945 ἀναλάμβανα τήν ἀρχισυνταξία καί τήν ἀρθρογραφία τῆς «*Ἐλευθερίας*» μέ κυρίους συνεργάτας μου τά στελέχη τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος» Γ. Ἀνδρουλιδάκη, (πού εἶχε ἐργασθῆ ἕνα διάστημα στή «Μάχη» τῆς Ε.Λ.Δ.), Εὐάγ. Ἀνδρουλιδάκη καί Κ. Ζαφειρόπουλο. Ἀπό τό προσωπικό, πού εἶχε ἤδη ἡ «Ἐλευθερία» δέν ἀπολύθηκε κανείς καί οἱ περισσότεροι ἔμειναν στήν ἐφημερίδα ἐπί ἀρκετό διάστημα μετά τήν ἀναδιοργάνωσί της. (Ἀντιθέτως, κατά τό 1948, ἔφυγε ἀπό τήν «Ἐλευθερία» ὁ Εὐάγ. Ἀνδρουλιδάκης, ἀνήσυχος γιά τό μέλλον του καί ἀκολούθησε δικό του δρόμο, πού τόν ὡδήγησε σέ ἐπιχειρηματικάς ἐπιτυχίας).

XI. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ, ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ, ΣΟΦΟΥΛΗΣ

Ὅταν ἀνελάμβανα τήν ἀρχισυνταξία καί τήν ἀρθρογραφία τῆς «Ἐλευθερίας» πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος ἦταν ὁ Ν. Πλαστήρας ἀπό τάς 3.1.1945. Γιά λίγο διάστημα στήν ἀρχή εἴχαμε γραφεῖα ἐπί τῆς ὁδοῦ Σκουφᾶ, πολύ κοντά στήν πλατεῖα Φιλικῆς Ἑταιρείας (Κολωνακίου), γρήγορα ὅμως φύγαμε ἀπό ἐκεῖ καί ἐγκατασταθήκαμε στήν ὁδό Καραγιώργη Σερβίας 4 (τρίτος ὄροφος, χωρίς ἀνελκυστῆρα), ὅπου μείναμε ἀρκετά χρόνια. Στάς 10.1.1945 εἶχε συναφθῆ ἀνακωχή καί τό Κ.Κ.Ε. εἶχε χάσει τή μάχη τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλά ἡ κυβέρνησι Πλαστήρα δέν εἶχε κερδίσει τή μάχη τῆς Ἑλλάδος. Μοιραῖο προϊόν τῆς ἰδιοτύπου αὐτῆς καταστάσεως ὑπῆρξεν ἡ συμφωνία μεταξύ τῆς κομμουνιστικῆς πλευρᾶς καί τῆς κυβερνήσεως, πού ὠνομάσθη «*Συμφωνία τῆς Βάρκιζας*» καί συνήφθη ὕστερα ἀπό κοπιώδεις διαπραγματεύσεις, πού ἄρχισαν στάς 2 καί τελείωσαν στάς 12 Φεβρουαρίου τοῦ 1945. Ἐπῆρε πολλά καί ἔδωσε ἐλάχιστα τό Κ.Κ.Ε. κατά τήν ἀναγκαστική ἐκείνη συναλλαγή. Τοῦ δόθηκαν ὅλα ὅσα ζήτησε, ἐκτός τῆς γενικῆς ἀμνηστίας: ἐλευθερία προπαγάνδας τοῦ κομμουνισμοῦ, ἄρσι τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, ἀτιμωρησία τῶν ἡγετῶν τῆς Ἐπαναστάσεως (πού χαρακτηρίστηκε πολιτικό ἀδίκημα), ἐκκαθάρισι τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, διεξαγωγή δημοψηφίσματος γιά τό πολιτειακό πρόβλημα μέσα στό 1945 κ.ἄ. Δέχθηκε νά διωχθοῦν ποινικῶς «τά συναφῆ κοινά ἀδικήματα κατά τῆς ζωῆς καί τῆς περιουσίας, τά ὁποῖα δέν ἦσαν ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα διά τήν ἐπιτυχίαν

τοῦ πολιτικοῦ ἀδικήματος», ν᾽ ἀποστρατεύση τόν ΕΛΑΣ κ.λπ. καί νά παραδώση ὡρισμένον ἀριθμό ὅπλων. Ἔτσι οἱ μέν ἡγέται τῆς δεκεμβριανῆς Ἐπαναστάσεως ἐξασφάλιζαν ἀτιμωρησία, αἱ δέ μᾶζαι πού τούς εἶχαν ἀκολουθήση καθηλώνοντο ὑπό τήν ἐπιρροήν των, γιατί ἦσαν ἐκτεθειμέναι στόν κίνδυνο ποινικῶν διώξεων καί ἐξηρτῶντο ἐφεξῆς ἀπό τήν προστασία τοῦ Κ.Κ.Ε...

Αὐτή περίπου ἦτο ἡ κατάστασι ἕως τάς 5.4.1945 ὁπότε ἡ ἐφημερίς «Ἑλληνικόν Αἷμα» ἐδημοσίευσε τό κείμενο μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ Ν. Πλαστήρα, πού εἶχε γραφῆ στάς 16.7.1941 καί ἀπευθυνόταν πρός τόν Π. Μεταξᾶν πρεσβευτή τῆς Ἑλλάδος στό Βισύ. Στήν ἐπιστολή αὐτή ὁ τώρα πρωθυπουργός (πού ἀπό τό 1934 ζοῦσε ἐξόριστος στό Παρίσι καί μετά τήν κατάληψί του ἀπό τούς Γερμανούς τό 1940 στή Νίκαια) ὑπεστήριζε ὅτι ἀποτελοῦσε *λάθος τόσο ἡ ἀντίστασι κατά τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως* τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1940 ὅσο καί ἡ *ἀντίστασι κατά τῆς γερμανικῆς εἰσβολῆς* τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1941, ἐβεβαίωνεν ὅτι εἶχε προσφερθῆ νά ἐνεργήση ὥστε μέ τή μεσολάβησι τῆς Γερμανίας, νά σταματήση ὁ ἑλληνοϊταλικός πόλεμος στήν Ἀλβανία καί ἐξέφραζε τήν ἄποψι ὅτι «*ἡ Ἑλλάς ἤχθη πρός αὐτοκτονία* παρά μιᾶς Β. Κυβερνήσεως δεχθείσης μετ᾽ ἀπεριγράπτου ἀφελείας νά ἀντιμετωπίση τάς δύο μεγαλυτέρας στρατιωτικάς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, καίτοι τῆς ὑπεδείχθη ὑπό τῆς συμμάχου Ἀγγλίας ὅτι ἡ βοήθεια θά εἶναι αὐστηρῶς περιωρισμένη». Μετά δύο ἡμέρας (7.4.1945) ὁ Ν. Πλαστήρας ἀναγκάστηκε νά παραιτηθῆ.

Στό χαράκωμα τῆς «Ἐλευθερίας»

Θά ἦταν Ἰούνιος τοῦ 1945 ὅταν ἦλθε στά γραφεῖα τῆς «Ἐλευθερίας» ἕνας ψηλός καί μελαχροινός νέος καί μοῦ εἶπε ὅτι ἐκδίδει στά Χανιά μιάν ἐφημερίδα (τόν «Κήρυκα»), ὅτι εἶχε μείνη ἀπό χαρτί καί ὅτι παρακαλεῖ νά τόν

βοηθήσουμε, ἄν εἶναι δυνατόν. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι ἐγώ προσωπικῶς δέν ἠμπορῶ γιατί αὐτά τά ζητήματα τά χειρίζεται ὁ Π. Κόκκας καί ν' ἀπευθυνθῇ σ' αὐτόν μέ τήν βεβαιότητα ὅτι θά λυθῇ τό πρόβλημά του. Ἦταν ὁ Κ. *Μητσοτάκης*, ὁ ὁποῖος ἀμέσως μετά τήν ἀποχώρησι τῶν Γερμανῶν ἀπό τήν Κρήτη (Μάϊος 1945) ἐξέδωσε τήν ὀνομαστή ἐφημερίδα τοῦ Ἐ. Βενιζέλου. Ἔτσι ἐγνώρισα τόν Κ. Μητσοτάκη (ἡλικίας τότε 27 ἐτῶν), καί τόν συνέδεσα μέ τόν Π. Κόκκα, τοῦ ὁποίου πολύ γρήγορα ἔγινε στενός φίλος καί συνεργάτης στάς πολιτικάς ἐπιδιώξεις του.

Δύο κυρίους στόχους εἶχε ἡ «Ἐλευθερία» μόλις ἐξεδόθη ἀναδιωργανωμένη. Πρῶτον, νά ἐκφράση τήν ἰδεολογία ἑνός προοδευτικοῦ καί δημοκρατικοῦ *Κέντρου* (σέ ἀντίθεσι μέ τήν Δεξιά καί τόν Κομμουνισμό). Καί δεύτερον, νά συνενώση πολιτικῶς ὅλας τάς δυνάμεις τοῦ Κέντρου αὐτοῦ. Ὁ πρῶτος στόχος πραγματοποιήθηκε μέ ἀρκετή ἐπιτυχία. Ὁ δεύτερος ὅμως, πού πρέπει νά συνδεθῇ καί μέ τάς εἰδικάς πολιτικάς βλέψεις καί ἀντιλήψεις τοῦ *Γ. Καρτάλη* ἐπί 12 χρόνια καί τοῦ Π. Κόκκα ἐπί 22, ἀποδείχθηκε στήν πράξι ἀνέφικτος. Γιατί τό Κέντρο πολιτικά εἶναι ἄθροισμα ἐξατομικευμένων καί ἀλληλομαχομένων ἡγετῶν καί ἡγετίσκων πού μόνο περιστασιακά καί προσωρινά ἐπιδέχονται «συγκόλλησι», ὅπως συνέβη γιά λίγο ἐπί Γ. Παπανδρέου. Ὁ πολιτικός ρόλος τῆς «Ἐλευθερίας» ἦτο ἄχαρος καί εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καταδικασμένος σέ ἀποτυχία, γιατί «πολιτική εἶναι πορεία διά μέσου τοῦ βούρκου». Καί ὅπως σωστά ἐλέχθη «πρέπει συχνά ν' ἀλλάζης κόμμα ἄν θέλης νά μείνης στίς ἴδιες ἰδέες καί συχνά ν' ἀλλάζης γνώμη ἄν θέλης νά μείνης στό ἴδιο κόμμα».

Ὅταν τόν Ἰούλιο τοῦ 1945 τό «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἐπανεξεδόθη ὡς «Τό Βῆμα», ὁ Δ. Λαμπράκης μοῦ ἔστειλε τρεῖς ἀλληλοδιαδόχως ἀπεσταλμένους (τόν Ἀστ. Στάγκο, τόν Λευτ. Δρανδάκη καί τόν Ἀ. Δημᾶκο) γιά νά μοῦ προτείνουν νά φύγω ἀπό τήν «Ἐλευθερία» καί ν' ἀναλάβω

μέ άδρή άμοιβή τήν άρθρογραφία τοῦ «Βήματος». Ἀπάντησα καί στούς τρεῖς ὅτι ή ίδιοκτησία τῆς ἐφημερίδος στήν όποία έργαζόμουνα μοῦ εἶχε ἐμπιστευθῆ ἕνα χαράκωμα καί ὅτι θά ἦταν άνανδρία ἐκ μέρους μου νά τό ἐγκαταλείψω κατά τήν κρίσιμη στιγμή ἐξαγοραζόμενος. Ὀφείλω νά δώσω τή μάχη (ἐφ' ὅσον τό «Βῆμα» ἐκινεῖτο στόν ἴδιο περίπου χῶρο) καί μόνο ἄν ήττηθῶ ήμπορεῖ νά γίνη συζήτησι. Φυσικά αὐτοῦ τοῦ εἴδους τά ήθικά άναστaλτικά ἐξαφανίστηκαν πολύ γλήγορα καί κατήντησε κανών τό φαινόμενο δημοσιογράφων πού βγαίνουν σέ δημοπρασία καί λιποτακτοῦν ἀναίσχυντα, θεωρούμενοι μάλιστα καί ἐπαγγελματικῶς καί «δεοντολογικῶς» ἔξυπνοι...

Τό «Μακεδονικό»

Ἑπτά μῆνες προτοῦ ἡ *Γιουγκοσλαβία* ἀνακηρυχθῆ «Ὁμοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία» (31.1.1946) μέ ἕξ «ὁμόσπονδες λαϊκές δημοκρατίες» (μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ «Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Μακεδονίας» μέ πρωτεύουσα τά Σκόπια), ἄρχισε νά καλλιεργῆ τή θεωρία ὅτι ὑπάρχει χωριστή «μακεδονική ἐθνότητα», πού ἕνα τμῆμα της στενάζει, τάχα, ὑπό τόν ἑλληνικό ζυγό. Ἡ θεωρία αὐτή διατυπώθηκε γιά πρώτη φορά, ὡλοκληρωμένη στάς 21 Ἰουνίου 1945 μέ ἕνα ἄρθρο τῆς «Μπόρμπα» (ἐπισήμου ὀργάνου τοῦ Κ.Κ. τῆς Γιουγκοσλαβίας), πού ἔφερε τόν τίτλο: «Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου». Στό ἄρθρο αὐτό ὑπεστηρίζοντο τά ἑξῆς: Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου εἶναι ἡ Μακεδονία πού κατέχεται ἀπό τήν Ἑλλάδα, μαζί μέ τήν Χαλκιδική «πού γεωγραφικῶς μέν ἀνήκει στή Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου, ἀλλά ἀπό ἐθνολογική ἄποψι στήν Ἑλλάδα» «Ἀπό τούς σημερινούς κατοίκους τῆς Μακεδονίας οἱ 300.000 εἶναι Μακεδόνες. Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου κατοικήθηκε ἀπό τόν 7ο μ.Χ. αἰῶνα ἀπό Σλάβους πού παρέμειναν τό ἐπικρατοῦν στοιχεῖο καί σ' ὅλη τή διάρκεια τῆς τουρκοκρατίας, ὅταν οἱ «Φαναριῶται» ἤρχισαν νά

κάμνουν ἐποικισμό Ἑλλήνων. Κατά τήν περίοδο αὐτή «οἱ Ἕλληνες ἐπίσκοποι, οἱ Φαναριῶται καί οἱ ἔμποροι διέπρατταν αὐθαιρεσίες σέ βάρος τῆς Μακεδονίας μαζί μέ τίς τουρκικές ἀρχές». Τό 1903 ἔγινε μιά μεγάλη ἐπανάστασι τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ, πού πνίγηκε στό αἷμα. Σκοτώθηκαν τότε 30.000 Μακεδόνες μέ τή συνενοχή «μεγάλου ἀριθμοῦ πλούσιων Ἑλλήνων πού ὠργάνωσαν τίς "ἀντάρτικες" ληστοσυμμορίες». Ὁ «μακεδονικός λαός» ἐπῆρε μέρος ἐνεργητικά στούς βαλκανικούς πολέμους, ἐλπίζοντας νά ἐπιτύχη τήν ἐλευθερία τῆς Μακεδονίας, ἀλλά διαψεύσθηκε στίς προσδοκίες του, μολονότι ἔδωσε μεγάλο ἀριθμό θυμάτων. Ἀπό τό 1913 ὁ ἑλληνικός στρατός διέπραξε πάρα πολλά ἐγκλήματα στή Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου. Μόνο ἀπό τήν περιφέρεια τοῦ Κιλκίς κατέφυγαν τότε στή Βουλγαρία 30.000 περίπου κάτοικοι. Ἀπό τότε ἄρχισε πυκνή μετανάστευσι Ἑλλήνων, πού συνεχίσθηκε ὡς τό 1922 καί ὠλοκληρώθηκε μετά τή μικρασιατική καταστροφή, ὁπότε ἐγκαστάσταθηκαν 540.000 νέοι ἄποικοι. Συνολικά ἀπό τό 1916 ἕως τό 1928 ἐγκαταστάθηκαν στή Μακεδονία 630.253 «Ἕλληνες» (σημ. τά εἰσαγωγικά εἶναι τῆς «Μπόρμπα»). «Οἱ ἄποικοι αὐτοί εἶναι ὀλιγώτεροι Ἕλληνες καί οἱ περισσότεροι "Καραμανλῆδες" χριστιανοί ἀπό τή Μ. Ἀσία, τουρκικῆς καταγωγῆς, πού οἱ μακρινοί πρόγονοί των ἦσαν μισθοφόροι καί στρατιῶται τῶν Βυζαντινῶν. Ὑπάρχουν σήμερα ἀπό αὐτούς στή Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου 210.000 περίπου, 100.000 περίπου Ἀρμένιοι καί πολλοί πού ἀνήκουν σέ καυκάσιες φυλές, μεταξύ τῶν ὁποίων περισσότεροι εἶναι οἱ "Λαζοί". Ἕλληνες μετώκησαν 160.000 περίπου». Γιά νά ἐγκατασταθοῦν οἱ νέοι ἄποικοι οἱ Ἕλληνες δημιούργησαν τόν ἀναγκαῖο χῶρο μέ διωγμούς, φόνους, ἐξορίες καί ἐξαφανίσεις τῶν Μακεδόνων καί τάς πράξεις αὐτάς τάς συνέχισαν καί κατόπιν. Ἡ σύνθεσι τοῦ πληθυσμοῦ τῶν περιφερειῶν Καστοριᾶς, Φλωρίνης, Πτολεμαΐδος, Ἐδέσσης καί Ναούσης ἦταν τό 1896 ἡ ἑξῆς: Μακεδόνες 137.000, «Ἕλληνες» 6.780. Τό 1941, παρ' ὅλα αὐτά, οἱ Μακεδόνες ἦσαν 163.013 καί οἱ «Ἕλληνες» 94.621. «Ὁ

μακεδονικός λαός ἀντιστεκόταν καί ἀντιστέκεται μέ γενναιότητα στίς ἐπιθέσεις τῶν διαφόρων συμμοριῶν καί στήν ἐπίσημη πολιτική τῆς ἐθνολογικῆς ἀλλοιώσεως». «Ἡ ἀδελφότης μεταξύ τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν καί ἀντιφασιστῶν καί τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ σφυρηλατήθηκε κυρίως κατά τήν γερμανοϊταλική κατοχή. Ἀπό τό 1941 ἄρχισαν νά δημιουργοῦνται κοιναί ὁμάδες ἀντιστάσεως, πού ἠγωνίζοντο κατά τοῦ Γερμανοῦ κατακτητοῦ καί τῶν Ἑλλήνων συνεργατῶν του. Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου ἔδωκε στό Ε.Α.Μ. 15.000 περίπου ἀγωνιστάς καί οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦν μέ θηριώδεις μεθόδους νά ἐξελληνίσουν τήν σλαβική αὐτή περιοχή». (Δεκαεπτά μέρες κατόπιν, στάς 8.7.1945, ὁ Τίτο σ' ἕνα λόγο του κατηγοροῦσε τήν Ἑλλάδα ὅτι διώκει τή «σλαβική μειονότητά» της καί ὑποστήριζε ὅτι χιλιάδες «σλαβομακεδόνες» ἀναγκάζονται ἀπό τήν «τρομοκρατία» νά ζητοῦν ἄσυλο στή Γιουγκοσλαβία).

Μόλις ἔλαβα γνῶσιν τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ τῆς «Μπόρμπα» ἐδημοσίευσα στήν «Ἐλευθερία» τῆς 4.7.1945 οὐσιαστική περίληψί του καί ἀπηύθυνα πρός τήν ἡγεσία τοῦ Κ.Κ.Ε. τά ἀκόλουθα ἐρωτήματα: Θεωρεῖ τήν ἑλληνική Μακεδονία σλαβική περιοχή; Δέχεται ὅτι ὑπάρχει «μακεδονικός λαός» μέ ξεχωριστή ἐθνική συνείδησι; Πιστεύει ὅτι ἀπό τούς ἐγκατασταθέντας στήν Μακεδονία ὕστερα ἀπό τή συνθήκη τῆς Λωζάννης πρόσφυγες οἱ 380.000 εἶναι τουρκικῆς καταγωγῆς; Δέχεται ὅτι μόνο ἡ Χαλκιδική ἀνήκει ἐθνολογικά στήν Ἑλλάδα; Ἀναγνωρίζει ὅτι ἀπό τάς 257.634 κατοίκων πέντε περιοχῶν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας Ἕλληνες εἶναι μόνο 94.621 καί οἱ λοιποί εἶναι «Μακεδόνες»; Παραδέχεται ὅτι ἡ «Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου» ἔδωκεν εἰς τό Ε.Α.Μ. 15.000 «Μακεδόνας» ἀγωνιστάς μέ μή ἑλληνική ἐθνική συνείδησι; Συμφωνεῖ μέ τόν ἰσχυρισμό τοῦ Κ.Κ.Γ. ὅτι οἱ Ἕλληνες προσπαθοῦν νά «ἐξελληνίσουν» τήν Μακεδονία; Ἐπιδοκιμάζει στό σύνολό τους τάς χονδροειδεῖς ἰμπεριαλιστικάς προσπαθείας τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος; Τό ἄρθρο μου ἐτε-

λείωνε μέ τήν ύπόδειξη ότι τό έλληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα. όφείλει, άφοῦ άπαντήση στά 8 αύτά έρωτήματα, νά συντάξη μιά διακήρυξι, νά τήν άπευθύνη πρός όλα τά Κομμουνιστικά Κόμματα τοῦ κόσμου καί νά καταγγέλλη τό Κ.Κ.Γ. ώς κόμμα ίμπεριαλιστικό. «Άν δέν προβῆ είς τήν καταγγελίαν αύτή —έγραφα—, θά εἶναι κοινός πράκτωρ τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ ίμπεριαλισμοῦ». (Αύτό ἦταν τό πρῶτο ἄρθρο γιά τό «Μακεδονικό», γιά τό όποῖο έγραψα συνολικῶς 36 ἄρθρα: 29 στήν «Έλευθερία», 2 στίς «Εἰκόνες», 2 στή «Μεσημβρινή» 1 στή «Μακεδονία» καί 2 στήν «Άκρόπολι»). Τό Κ.Κ.Ε. όμως έσιώπησε...

Ή σιωπή του δέν ἦτο άνεξήγητη. Στάς 29.5.1945 εἶχεν έπιστρέψη ό Ν. Ζαχαριάδης στήν Έλλάδα άπό τή Γερμανία (όπου οί χιτλερικοί τόν εἶχαν μεταχειρισθῆ προνομιακῶς γιά άνεξιχνιάστους λόγους) μέ τήν έντολή νά προπαρασκευάση καί πραγματοποιήση καινούργια έπανάστασι (τόν συμμοριτοπόλεμο) γιά τήν ένταξι τῆς χώρας στό σιδηροῦν παραπέτασμα. Τά βασικά χαρακτηριστικά τῆς έπαναστάσεως αύτῆς θά ἦσαν: ή ήθική ύποστήριξί της άπό τή Σοβ. Ρωσία καί τούς δορυφόρους της, ή στρατηγική ένίσχυσί της άπό τάς βορείους «λαϊκάς δημοκρατίας» καί ίδιαίτερα άπό τή Γιουγκοσλαβία, ή άντάρτικη μορφή της, ό όσον τό δυνατόν μαζικώτερος χαρακτήρας της, ή θεωρητική θεμελίωσί της σέ οίκονομικά καί νομικά έπιχειρήματα καί ή παραπλανητική παρουσίασί της —έπί όσον τό δυνατόν μακρότερο χρονικό διάστημα— ώς κινήματος «αύθορμήτου» καί άνεξαρτήτου άπό τό Κ.Κ.Ε. Ό Ζαχαριάδης εἶχε διορισθῆ τό 1931 άπό τόν Στάλιν γραμματεύς τοῦ Κ.Κ. καί τό 1935 εἶχε άναγορευθῆ μόνιμος άρχηγός τοῦ Κ.Κ.Ε. Τό 1936 όμως τόν έπιασε ή έλληνική άστυνομία καί μετά τήν κατάρρευσι τῆς Έλλάδος οί Γερμανοί τόν μετέφεραν στό Νταχάου. Εἴκοσι ήμέρας μετά τήν έπιστροφή του στήν Έλλάδα έφρόντισε ν' άπαλλαγῆ άπό τήν παρουσία τοῦ «Άρη Βελουχιώτη» (Θανάση Κλάρα ἤ Μιζέρια), πού εἶχε διαφωνήσει γιά τή «Συμφωνία τῆς Βάρκιζας» καί παρέμενε στό «βουνό» μέ μιά όμάδα συ-

νεργατῶν του. Ὁ Κλάρας ἐξωντώθηκε στάς 19.6.1945 ὑπό συνθήκας πού μαρτυροῦν ὅτι εἶχε *καταδοθῆ* τό κρησφύγετό του, ἀφοῦ προηγουμένως τό Π.Γ. τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. τόν κατήγγειλε δημοσία μέ ἀπόφασί του ὡς προδότη καί τυχοδιώκτη.

Ὁ συμμοριτοπόλεμος

Ἡ ἀπόφασι γιά τήν ἐξαπόλυσι τοῦ συμμοριτοπολέμου πάρθηκε στάς 12.2.1946, ἕνα ἀκριβῶς χρόνο μετά τή «συμφωνία τῆς Βάρκιζας» μέ τή ρητή ἐπίσημη βεβαίωσι τοῦ Τίτο —ὅπως δήλωσε ὁ Ν. Ζαχαριάδης— ὅτι «θά μᾶς δώσει οὐσιαστική συμπαράστασι». Καί τήν ἔδωσε πράγματι τήν «συμπαράσταση» αὐτή ἡ Γιουγκοσλαβία, πολύ *περισσότερο* ἀπό τή Βουλγαρία καί τήν Ἀλβανία, ἐλπίζοντας ν' ἀποσπάση ἀπό τήν Ἑλλάδα τό τμῆμα τῆς Μακεδονίας μας. (Τήν ἀπόσπασι αὐτή τήν ὑποσχέθηκε ρητῶς ἡ διαβόητη 5η ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. πού συνῆλθε τόν Ἰανουάριο τοῦ 1949 καί διακήρυξε ὅτι ἡ Β. Ἑλλάδα κατοικεῖται ἀπό λαό ἰδιαιτέρας ἐθνικότητας, τόν «Μακεδονικό», στόν ὁποῖο τό Κ.Κ.Ε. ὑπόσχεται ὅτι «ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τοῦ Δ.Σ.Ε. θά εἶναι ἡ πλήρης ἐθνική ἀποκατάστασί του, ἔτσι ὅπως τή θέλει ὁ ἴδιος»). Κατέστησε τό «Μπούλκες» κύριο καταφύγιο τῶν φυγοδίκων κομμουνιστῶν, τό μετέτρεψε σέ στρατιωτική ἀκαδημία ἐκπαιδεύσεώς των καί ἕως τόν Ἰούλιο τοῦ 1949, ὁπότε ἐσφράγισε τά σύνορά της, παρεῖχε στόν συμμοριτισμό ὑλική, ἰατρική, στρατιωτική καί στρατηγική βοήθεια. Ἡ ἐφαρμογή τῆς ἀποφάσεως γιά τήν ἐξαπόλυσι τοῦ συμμοριτοπολέμου ἄρχισε στάς 30.3.1946 μέ τήν ἐπίθεσι τοῦ «καπετάν Μπαρούτα» κατά τοῦ σταθμοῦ χωροφυλακῆς Λιτόχωρου, κοντά στήν Κατερίνη. Δέν πρόκειται, βέβαια, νά περιγράψω τόν συμμοριτοπόλεμο, τόν ὁποῖο ἔχω ἀναλύση διά μακρῶν στό βιβλίο μου «Ἀνατομία τῆς ἐπαναστάσεως» (1952). Πρέπει ὅμως νά ὑπενθυμίσω δυό γεγονότα: Τό πρῶτο εἶναι ὅτι ἕως τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1947 τό Κ.Κ.Ε. πού εἶχε ἤδη ἀρχίση τόν

«τρίτο γῦρο» του ἦτο «νόμιμο» καί ἐξέδιδε τόν «Ριζοσπάστη» του, μέ τόν ὁποῖο ἀσκοῦσε τήν προπαγάνδα του. Καί τό δεύτερο ὅτι ἡ ἐπίσημη κήρυξι τῆς νέας ἐπαναστάσεως ἐκ μέρους τοῦ Κ.Κ.Ε. ἔγινε τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1947 καί διήρκεσε ἕως τάς 30.8.1949 (μῆνες 23).

Κομμουνιστική ἀτιμία

Ἕνα δεῖγμα τοῦ παραπλανητικοῦ καί ἀντεθνικοῦ ρόλου τοῦ «Ριζοσπάστη» ἀποτελεῖ καί τό ἀκόλουθο περιστατικό, πού τό ἀναφέρω γιατί μέ ἀφορᾶ προσωπικῶς: Τόν Ἰούνιο τοῦ 1947 συναντήθηκαν στό Μπλέντ τῆς Γιουγκοσλαβίας ὁ Τίτο καί ὁ Γκ. Δημητρώφ τῆς Βουλγαρίας καί ὑπέγραψαν μιά πολύπλευρη συμφωνία. Στάς 16.7.1947 τό ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Κ.Κ.Ε. «Ραμποτνιτσέσκο Ντιέλο» δημοσίευσε συνέντευξι τοῦ Βουλγάρου ἡγέτου, στήν ὁποία αὐτός ἀξιοῦσε τή Δ. Θράκη ἀπό τήν Ἑλλάδα καί προσέφερε στή Γιουγκοσλαβία τήν ἑλληνική καί τή βουλγαρική Μακεδονία. Ἡ συνέντευξι αὐτή, πού εἶχε δοθῆ ἀπό τόν Δημητρώφ στή σουηδική ἐφημερίδα «Γκότεμποργκς Χάντελς κ.λπ.», καί εἶχε δημοσιευθῆ στό φύλλο τῆς 20.6.1947 προκάλεσε σάλο στήν Ἑλλάδα, ὅπως ἦταν φυσικό. Ἐνεφανίσθη ὅμως τότε ὁ «Ριζοσπάστης» καί ἄρχισε νά ὑποστηρίζη ἐπί ἡμέρας (ἀπό τάς 22 ἕως τάς 29.6.1947) ὅτι «τέτοιες δηλώσεις τοῦ Δημητρώφ δέν ὑπάρχουν» καί ὅτι «*καμμιά ἐφημερίδα στόν κόσμο* δέν ἐδημοσίευσε αὐτές τίς δηλώσεις, πού χαλκεύτηκαν στήν Ἀθήνα». Τήν ἴδια διάψευσι ἔκαμαν ἡ βουλγαρική καί ἡ γιουγκοσλαβική πρεσβεία τῶν Παρισίων καί τό Πολιτικό Γραφεῖο τοῦ Δημητρώφ. Ἤμουν τότε ἀρχισυντάκτης καί ἀρθρογράφος τῆς «Ἐλευθερίας» καί στά φύλλα τῆς 30.7.1947 καί τῆς 1.8.1947 δημοσίευσα φωτοτυπία τῆς συνεντεύξεως τοῦ Δημητρώφ στή σουηδική ἐφημερίδα τῆς 20.6.1947, στό «Ραμποτνιτσέσκο Ντιέλο» τῆς 16.7.1947 καί στά φύλλα τῆς 17.7.1947 τῆς «Μπόρμπα» καί τῆς «Πολίτικα», ἐπισήμων ὀργάνων τοῦ Κ.Κ. τῆς Γιουγκοσλαβίας.

Ἀποδείχθηκε, ἔτσι, περίτρανα ἡ δουλική καί ἀηδιαστική προσπάθεια τοῦ «Ριζοσπάστη» ν' ἀποκρύψη μέ ἀναίσχυντα ψεύδη τάς προθέσεις τῆς Βουλγαρίας καί τῆς Γιουγκοσλαβίας εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος. Γιά τήν ἱστορία πρέπει ν' ἀναφέρω ὅτι διευθυντής τότε τοῦ «Ριζοσπάστη» ἦταν ὁ Κ. Καραγιώργης καί ἀρχισυντάκτης ὁ Χρ. Καβαφάκης, πού εἶχε φύγει ἀπό τά «Νέα» ὅπου ἔγραφε «σοῦπες» ὅπως χαρακτηρίζαμε εἰρωνικῶς τά γραπτά του τά στελέχη τῆς «Ἐλευθερίας» καί ὁ Π. Κόκκας. Τό 1956 ὁ Χρ. Καβαφάκης προσελήφθη, ἐν τούτοις, ἀπό τήν «Ἐλευθερία» γιά νά τήν «ἐκσυγχρονίσει» μέ ἀποτέλεσμα νά φθάση ἡ κυκλοφορία της στά 2.000 φύλλα κατά τήν ἀποστασία...

Ἡ στρατηγική τῆς «κλάρας»

Ἦταν καλοκαίρι τοῦ 1947, τρεῖς ἤ τέσσαρας μῆνας μετά τήν ἐξαγγελία τοῦ «δόγματος Τρούμαν», ὅταν ὁ Ν. Πλαστήρας μοῦ τηλεφώνησε νά περάσω ἀπό τό διαμέρισμά του (στήν ὁδό Β. Σοφίας). Μέ τόν στρατηγό εἶχα γνωριμία καί ἐπαφές ἀπό τό 1945, ὅταν ἦτο πρωθυπουργός καί ἐγώ ἀρχισυντάκτης καί ἀρθρογράφος τῆς «Ἐλευθερίας». Ἡ ἐφημερίδα εἶχε ἐκφράσει τή συμπάθειά της πρός αὐτόν ἀμέσως (6.4.1945) μετά τή δημοσίευσι τῆς πολυκρότου κατοχικῆς ἐπιστολῆς του, πού εἶχε ὡς συνέπεια τόν ἐξαναγκασμό του σέ παραίτησι (7.4.1945). Ἐπῆγα στό ἀπέριττο δωμάτιό του γεμᾶτος ἀγωνία καί ἐρωτηματικά. Μοῦ ἔδειξε ἕνα τηλεγράφημα, μέ τό ὁποῖο ὁ ἐκδότης τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος» τῆς Ἀμερικῆς Β. Βλαβιανός τοῦ ἀνακοίνωνεν ὅτι οἱ Ἀμερικανοί πρόκειται νά τοῦ ἀναθέσουν τήν πρωθυπουργία (εἴχαμε τότε κυβέρνησι Δ. Μαξίμου κ.λπ.) καί μέ παρακάλεσε νά τοῦ συντάξω ἕνα διάγγελμα. Τήν ἐποχή ἐκείνη ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔμπαινε σέ καινούργια ἀποφασιστική φάσι. Ὁ Ν. Ζαχαριάδης εἶχε πάη στό «βουνό», οἱ συμμορῖται εἶχαν ἀρχίση συστηματική βιαία στρατολογία καί ἐπιθέσεις ἐναντίον πόλεων καί ἡ

«ἐαρινή ἐκστρατεία» τοῦ ἀντιστράτηγου *Κ. Βεντήρη* κατά τῶν συμμοριτῶν εἶχεν ἀποτύχη. Ἦταν, λοιπόν, πολύ φυσικό νά ρωτήσω τόν στρατηγό πῶς σκέπτεται ν' ἀντιμετωπίση στρατιωτικῶς τήν κατάστασι. «Ἅμα ἀναλάβω ἐγώ τήν πρωθυπουργία», μοῦ εἶπε, «ὁ Ζαχαριάδης καί οἱ συμμορῖται θά καταθέσουν τά ὅπλα». «Καί ἄν δέν τά καταθέσουν, μέ ποιόν τρόπο θά τούς ἀντιμετωπίσετε;». «Τότε θά τούς πάρω μέ τήν κλάρα» —μοῦ ἀπήντησε καί αἰσθάνθηκα τά γόνατά μου νά παραλύουν στό ἄκουσμα αὐτῆς τῆς «στρατηγικῆς». Κατάλαβα ὅτι ὁ στρατηγός δέν εἶχε ἰδέα γιά τόν χαρακτήρα τοῦ συγκεκριμένου αὐτοῦ πολέμου καί ὅτι ὡς πολιτικός ἦτο πολύ ἀφελής. (Πολύ ἀργότερα πληροφορήθηκα ὅτι σέ μιά συνάντησι πού εἶχε μέ τόν Ν. Ζέρβα στάς 11.1.1945, τοῦ εἶχε πῆ ὅτι «μέ δύο τάγματα θά ξεκαθάριζε τό Ε.Α.Μ. ἀπό τήν Ἑλλάδα», ὅτι «μέ ἕνα διάγγελμά του», οἱ στασιασταί τοῦ Δεκεμβρίου ἔφυγαν ἀπό τήν Ἀθήνα» καί ὅτι εἶχε προσθέση: «Ἐάν σέ ἕνα μῆνα ὑπάρχη Ε.Α.Μ. στήν Ἑλλάδα, νά μέ φτύσετε». Ὅταν πέθανε, ἔγραψα γι' αὐτόν σέ ἄρθρο μου τῆς 28.7.1953: Μέ τόν θάνατό του «χάθηκεν ἕνας ὡραῖος θρῦλος, πού ζοῦσε ἀνάμεσά μας ἐπί τριάντα χρόνια. Δέν μένει τώρα τίποτε ἄλλο ἀπό τόν κουρνιαχτό, πού ἐσήκωσε τό ποδοβολητό τοῦ ἀλόγου του... Ἀγνοοῦσε πολλά πράγματα καί ἡ σκέψη του εἶχε τήν ἁπλότητα τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, ἀπ' ὅπου ἀναδύθηκε ἡλιοψημένος, εὐθυτενής καί γεμάτος αὐτοπεποίθησι»...

Ὁ πολέμαρχος «γέρος»

Τό φθινόπωρο τοῦ 1947 (7 Σεπτεμβρίου) ὁ ἀρχηγός τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας Κ. Τσαλδάρης, μέ μιά σπανία γιά τά ἑλληνικά πολιτικά ἤθη συναίσθησι εὐθύνης καί ἀνωτερότητα, παραχωροῦσε τήν πρωθυπουργία στόν ἀρχηγό τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων Θεμιστοκλῆ Σοφούλη γιά νά ἐξασφαλισθῆ πλήρης *ἐθνική ἑνότης* στόν διεξαγόμενο σκληρό ἀγῶνα κατά τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἦταν

τότε ἡ δυσχερεστέρα περίοδος τοῦ πολέμου, πού μᾶς εἶχε ἐπιβληθῆ ἀπό ἔξω, ὡς τρίτη ἀπόπειρα γιά τή βιαία ἔνταξι τῆς χώρας στήν κομμουνιστική αὐτοκρατορία. Μέ τήν ἰδιότητα τοῦ ἀρχισυντάκτου καί ἀρθρογράφου τῆς «Ἐλευθερίας» εἶχα τό προνόμιο καί τήν τιμή νά βλέπω τόν πολιό ἡγέτη (ἡλικίας 88 ἐτῶν) στό ἰσόγειο διαμέρισμά του ἐπί τῆς ὁδοῦ Δημοκρίτου. Ὅσες φορές τόν ἐπισκεπτόμουν τά βράδια τόν εὕρισκα νά διαβάζη Πλάτωνα ἤ Πλούταρχο ἤ Λουκιανό κατά προτίμησι (στό πρωτότυπο φυσικά) ἤ νά δυσανασχετῆ γιά τήν εὐτέλεια μερικῶν «πολιτικῶν» (ὅπως ἐκεῖνος, πού κλαίοντας τόν ἐκλιπαροῦσε νά τόν κάνη ὑπουργό σέ κάποιον ἀνασχηματισμό), ἤ νά ἀφηγῆται τά καμώματα ἄλλων, τῶν ὁποίων τά ὀνόματα παραμόρφωνε πρός τό κωμικό, «γεροντική ἀδείᾳ», τάχα. Πρός δύο κατευθύνσεις ἔστρεψε ἀμέσως ὁ Σοφούλης τήν προσοχή του μόλις ἀνέλαβε τήν πρωθυπουργία. Ἡ πρώτη ἦταν ἡ ὀργάνωσι τοῦ κράτους καί τοῦ στρατοῦ γιά τήν μάχη πού προεβλέπετο μακρᾶς διαρκείας, μέ σειρά νομοθετικῶν καί ἀστυνομικῶν μέτρων κατά τῆς ἀνταρσίας καί μέ τήν θέσπισι τῆς ἀρχιστρατηγίας, τήν ὁποίαν ἀνέθεσε στάς 20.1.1949 στόν ἀντιστράτηγο Ἀ. Παπάγο. (Ὁ Σοφούλης εἶχε διαγνώση ὅτι ἀποτελοῦσε μειονέκτημα τῆς τότε στρατιωτικῆς ἡγεσίας τό γεγονός ὅτι στήν κορυφή της εὑρίσκοντο ἀνώτατοι ἀξιωματικοί τῆς ἰδίας περίπου «ἀρχαιότητος», ἀπό τούς ὁποίους μερικοί ἀμφιβόλου ἱκανότητος καί ἀντιμαχόμενοι (ὅπως ἕνας πολύ βλοσυρός, γιά τόν ὁποῖο μοῦ ἔλεγε ὅτι «εἶναι κατάλληλος μόνον ὡς χωροφύλακας τοῦ στρατοῦ») καί ὅτι ἐχρειάζετο γιά νά ἐπιβληθῆ σέ ὅλους ἕνας «ἀρχαιότερος» μέ κῦρος ὅπως ὁ Ἀλ. Παπάγος, ὥστε νά ἐξασφαλισθῆ ἡ ἑνότης τῆς διευθύνσεως). Ἡ δευτέρα κατεύθυνσι ἦταν ἡ τόνωσι τοῦ ἠθικοῦ τῶν μαχομένων καί τῶν μετόπισθεν μέ τό παράδειγμα.

Πέντε ἐξορμήσεις πρός τό μέτωπο καί τήν Β. Ἑλλάδα ἔκαμεν ὁ Θ. Σοφούλης στά ὀγδόντα ὀκτώ του χρόνια, γιά τήν τόνωσι τοῦ ἠθικοῦ τῶν μαχομένων καί τῶν *μετόπισθεν*.

Καί τόν συνώδευσα σέ ὅλας μέ τήν ἐξουσιοδότησι νά τόν ἐκφράζω, κατά τάς ὑποδείξεις του, ὡς ἀφανής συνεργάτης του. Ἡ πρώτη (πενθήμερος) ἔγινε πρός τή Θεσσαλονίκη στάς 21.11.1947 καί ἀπό ἐκεῖ πρός τίς προκεχωρημένες μονάδες (ὅπου παρ' ὀλίγο νά εὕρισκε τόν θάνατο ἀπό νάρκη) πρός τό Κιλκίς καί ἀπό ἐκεῖ στήν Ἀλεξανδρούπολη καί τό Βόλο. Στή μακεδονική πρωτεύουσα ὁ πολέμαρχος πρωθυπουργός κήρυξε *ἐθνικό συναγερμό* μέ ἕνα, *γεμάτον πίστι καί πεποίθησι* λόγο του πρός τούς ἐκεῖ ἀξιωματικούς τῶν τριῶν ὅπλων καί τῆς χωροφυλακῆς. «Ἀφ' ὅτου εἰς τόν τόπον αὐτόν ἐκφωνοῦνται λόγοι ἐπίσημοι —ἔγραφεν ὁ Γ. Βλάχος στήν «Καθημερινή» τῆς 23.11.1947— πρώτην φοράν συνέβη λόγος πρωθυπουργοῦ νά εἶναι τόσον βαρύς, τόσον σύντομος, τόσον σημαντικός, τόσον εἰς κατανόησιν εὔκολος καί τόσον μεστός ἐννοιῶν». Ἡ δευτέρα ἐξόρμησι ἔγινε ἐπίσης πρός τή Θεσσαλονίκη στάς 10.5.1948. (Καί τάς δύο τάς ἔκαμε μέ τό ἀντιτορπιλλικό «Πίνδος», πού τό κυβερνοῦσε ὁ Βορειοηπειρώτης ἀξιωματικός τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ Π. Σπυρομήλιος, τόν ὁποῖο περιέβαλλε μέ πατρική ἀγάπη καί βαθειά ἐκτίμησι ὁ «Γέρος». Πέθανε τό 1961 ὡς Γενικός Διευθυντής τοῦ Ε.Ι.Ρ. μέ τόν καημό ὅτι δέν ἠμπόρεσε νά δῇ γιά τελευταία φορά τή μητέρα του, πού εἶχε μείνη στό Ἀργυρόκαστρο. Οἱ Ἀλβανοί κομμουνισταί εἶχαν ἀπορρίψη ἀπανθρώπως ἐπανειλημμένας αἰτήσεις του γιά νά τοῦ ἐπιτρέψουν νά τήν ἐπισκεφθῇ). Ἡ τρίτη ἐξόρμησί του ἔγινε τήν 25.6.1948 στήν Κοζάνη, ὅπου ἀπηύθυνε πρός τάς Ἐνόπλους Δυνάμεις τήν ἑξῆς Ἡμερησία Διαταγή (τήν ὁποία τό μέν «Βῆμα» χαρακτήριζε εἰς τάς 27.6.1948 «κλασσικόν κείμενον, τό ὁποῖον εἰς ὀλίγας παραγράφους περιέλαβεν ὅλην τήν νεωτέραν ἱστορίαν καί ὅλον τό θέμα τῆς ἀντιθέσεως τοῦ Κομμουνισμοῦ πρός τόν Ἐθνικόν Πολιτισμόν», ἡ δέ «Καθημερινή» ἐξῆρε τήν «ἀνάγλυφον διατύπωσιν τῶν νοημάτων, τήν κλασσικήν λιτότητα καί τήν πληρότητα, πού δέν ἀφήνει κανένα κενόν»):

«Ἔχω τό αἴσθημα ὅτι ἐκφράζω τήν συνείδησιν ὁλοκλήρου

τοῦ Ἔθνους ἐκδηλώνων πρός σᾶς τούς λαμπρούς Μαχητάς τοῦ Ἱεροῦ Πολέμου πού διεξάγομεν, τόν θαυμασμόν μου διά τόν ἡρωϊσμόν σας καί τήν ἱκανοποίησίν μου διά τήν ὁρμητικότητά σας εἰς τήν ἐπιδιωξιν τῆς τελικῆς Νίκης. Εἶσθε οἱ ἀξιώτεροι τῶν ἀξίων τῆς Πατρίδος. Διότι ποτέ ἄλλοτε δέν διεκυβεύθησαν εἰς τόν αἱματόβρεκτον αὐτόν τόπον τόσα ταυτοχρόνως ἀγαθά καί ποτέ ἄλλοτε τό ἄνθος τοῦ Ἔθνους δέν ἐπροκινδύνευσεν ὑπέρ τόσων μαζί σκοπῶν. Ὁ σημερινός ἐχθρός ἐνσαρκώνει ὅλους συγχρόνως τούς κινδύνους τούς ὁποίους ἐπέρασεν ἡ Ἑλλάς ἀφ' ὅτου μέ τό αἷμα τῶν τέκνων της ἀνέκτησε τήν ἐθνικήν της Ἐλευθερίαν. Οἱ ἀγωνισταί τοῦ 1821 μᾶς ἔδωσαν τήν ἐθνικήν ὕπαρξιν. Χάρις εἰς αὐτούς ὡρμήσαμεν διά μίαν ἀκόμη φοράν εἰς τόν ἱστορικόν στίβον γεμᾶτοι αὐτοπεποίθησιν καί ὡραίας προθέσεις. Ὁ σημερινός ἐχθρός ἐργάζεται διά νά κατακλυσθῶμεν ἀπό τήν θάλασσαν τοῦ σλαυϊσμοῦ, μέσα εἰς τήν ὁποίαν θά εἶναι βέβαιος ὁ ἐθνικός πνιγμός μας. Οἱ πολεμισταί τοῦ 1912-18 ἀπηλευθέρωσαν τούς ὑποδούλους ἀδελφούς μας τῆς Βορείου Ἑλλάδος, πού ἀνεδείχθησαν ἔκτοτε ἀπαράμιλλοι προασπισταί τοῦ Ἔθνους. Ὁ σημερινός ἐχθρός ἐξυπηρετεῖ τάς κατακτητικάς βλέψεις τῶν γειτόνων εἰς βάρος τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν ὡς μερικόν σκοπόν τῆς ἐνόπλου ἐξεγέρσεώς του. Οἱ μαχηταί τοῦ 1940-41 μᾶς ἐχάρισαν τό μεγαλεῖον τῆς ἐνδόξου καί ἀπέλπιδος θυσίας διά τήν ἐθνικήν ἀνεξαρτησίαν καί τήν ἀπόκρουσιν τῆς ξενικῆς εἰσβολῆς. Ὁ σημερινός ἐχθρός ἀποτελεῖ τό προκάλυμμα τῆς ἀνανδρίας γειτόνων, πού δέν ἔχουν τήν παρρησίαν τῆς ἀπ' εὐθείας ἐπιδρομῆς. Κατά τῆς ἀνεξαρτησίας μας στρέφεται καί αὐτός. Οἱ ἀγωνισταί τῆς Ἀντιστάσεως τοῦ 1941-44 μᾶς ἔδωσαν τήν ὑπερήφανον προσφοράν τῶν ἀτόμων, πού ἐθελοντικῶς ἐθυσιάσθησαν προκινδυνεύοντες ὑπέρ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας καί τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι ἠπειλοῦντο ὁριστικῶς ἀπό μίαν ἐνδεχομένην ἐπικράτησιν τοῦ Ἄξονος. Ὁ σημερινός ἐχθρός εἶναι φορεύς ἑνός ἀσφυκτικοῦ καθεστῶτος, πού κατ' οὐδέν διαφέρει ἀπό τόν φαιόν φασισμόν. Νά διατί μαχόμενοι κατά τοῦ συμμοριτισμοῦ μάχεσθε δι' ὅλα μαζί τά ἐπιτεύγματα καί τά ἰδανικά τῆς νεωτέρας ἱστορίας μας. Εἶσθε ταυτοχρόνως καί ἀγωνισταί τοῦ '21 καί πολεμισταί τοῦ '12 καί μαχηταί τοῦ '40 καί ἥρωες τῆς Ἀντιστάσεως. Ὁ ἐχθρός, πού ἀντιμετωπίζετε καί πού συντρίβετε εἶναι ὁ πλέον ὕπουλος τοῦ ἱστορικοῦ μας βίου ἐχθρός. Γνωρίζετε τώρα τελείως

τήν φυσιογνωμίαν του. Μισεῖ θανασίμως τήν Δημοκρατίαν καί κραυγάζει ἀναισχύντως ὑπέρ αὐτῆς. Ἀπεργάζεται τήν στυγνοτέραν δουλείαν καί δημοκοπεῖ ἐν ὀνόματι τῆς Ἐλευθερίας. Περιφρονεῖ τόν ἄνθρωπον, πρός τόν ὁποῖον συμπεριφέρεται μέ τερατώδη σκληρότητα καί ὁμιλεῖ περί Ἀνθρωπισμοῦ. Ὑποκρίνεται τόν πονοῦντα διά τά δεινά τοῦ λαοῦ καί ὁραματίζεται μίαν κοινωνίαν κατέργων. Πλήξατέ τον εἰς τήν καρδίαν μέ σταθεράν χεῖρα. Τό Ἔθνος ὁλόκληρον σᾶς παρακολουθεῖ κρατώντας τήν ἀναπνοήν του. Σᾶς παρακολουθεῖ ὅμως καί ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότης ὁλόκληρος καί θαυμάζει διά μίαν ἀκόμη φοράν τήν προνομιοῦχον μοῖραν μας, πού ἠθέλησε κάθε ἔργον μας νά εἶναι ταυτοχρόνως ἀγών διά τόν ἑαυτόν μας καί ἀγών διά τά ὑψηλότερα ἰδανικά τῆς ἀνθρωπότητος. Εὐγενεῖς μαχηταί τοῦ Ἱεροῦ Πολέμου ὑπέρ ὅλων τῶν ἀξιῶν: Ἐμπρός διά τήν τελικήν Νίκην».

Τετάρτη ἐξόρμησι πρός τό μέτωπο ἔκαμε ὁ Θ. Σοφούλης εἰς τάς 7.8.1948. Κατευθύνθηκε στήν Καστοριά, σέ μιά πολύ κρίσιμη στιγμή της, ὅταν προετοιμαζόταν ἡ ἐπίθεσι τῶν συμμοριτῶν ἐναντίον της ἀπό τό Βίτσι. Καί πέμπτη ἐξόρμησι (τήν τελευταία) ἐπεχείρησε στάς 21.9.1948 στή Μακεδονία πάλι, τήν παραμονή τῆς συντριβῆς τῶν συμμοριτῶν στό ἐγχείρημά των κατά τῆς Καστοριᾶς. Καί αἱ πέντε αὐταί ἐξορμήσεις ἦσαν γεμᾶται ἀπό κινδύνους *ὑπούλους* (ὅπως ἡ πρώτη) ἤ τυχαίους πού ἠμποροῦσαν ὅμως ν᾽ ἀποβοῦν μοιραῖοι γιά τόν «Γέρο» λόγω τῆς ἡλικίας του. Ἐστάθη ἀδύνατον ὅμως νά μεταπεισθῆ καί νά τάς ματαιώση. Ὁ θάνατος τόν βρῆκε λίγες μόλις ἑβδομάδες (24.6.1949) πρίν ἀπό τήν συντριβή τοῦ συμμοριτισμοῦ τόν Αὔγουστο τοῦ 1949. Μιλῶντας κάποτε γιά τήν περίπτωσί μου στόν γαμβρό του Ἀθαν. Κονταργύρη, καθηγητή τῆς Ὀρθοπεδικῆς, εἶχε πῆ: «Αὐτός ὁ Παπακωνσταντίνου μᾶς προσφέρει πάρα πολλά καί δέν μᾶς ἐζήτησε ποτέ τίποτε...»

XII. ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΕΙΣ

Μέ τή συντριβή τοῦ συμμοριτισμοῦ κατά τό τέλος Αὐγούστου τοῦ 1949 ἀρχίζει ἔντονη «πολιτικοποίησι» τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, πού ἐπηρεάζει, φυσικά, καί τόν Τύπο. Ὁ ἀριθμός τῶν σελίδων τῶν ἐφημερίδων αὐξάνει. Ἡ δουλειά γίνεται περισσότερη καί πιό δύσκολη. Εἶναι πιά ἀνθρωπίνως ἀδύνατο νά ἀσκῶ ταυτοχρόνως τά καθήκοντα τοῦ ἀρχισυντάκτου καί νά γράφω καί τό ἄρθρο τῆς «Ἐλευθερίας», πού ἔτσι ὅπως τό εἶχα διαμορφώσει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς προϋπέθετε μεγάλο μόχθο. Γι᾿ αὐτό καί στό τέλος τοῦ 1951 (18 Δεκεμβρίου) παρέδωσα τήν ἀρχισυνταξία στόν Γ. Ἀνδρουλιδάκη καί κράτησα τήν ἀρθρογραφία. Ἀπό τό 1945 ἕως τότε ἐγώ εἶχα ὡς πρότυπο τούς «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου. Ἡ ἐφημερίδα ἔδινε τό δικαίωμα τῆς ὑπογραφῆς στούς συντάκτας της σπανιώτατα καί ὡς ἐπιβράβευσι εἰδικῶν ἱκανοτήτων. Τό ρεπορτάζ καί τά ἄλλα κομμάτια των ἦσαν ἀνυπόγραφα, πρᾶγμα μᾶλλον δυσάρεστο γιά τούς ἀδημονοῦντας, οἱ ὁποῖοι ὅμως δέν παρέλειπαν νά καμαρώνουν ὅτι ἐργάζονται στήν «Ἐλευθερία». Ὁ Γ. Ἀνδρουλιδάκης, πού προηγουμένως εἶχε διατελέσει ἐπί διετίαν ἀνταποκριτής τῆς ἐφημερίδος στό Λονδῖνο, ἐπῆρε ὡς πρότυπό του τό «Νταίηλυ Ἐξπρές», τοῦ ὁποίου διετέλεσε κατόπιν καί ἀνταποκριτής: Ὑπογραφή κάτω καί ἀπό τό πιό ἀσήμαντο κομμάτι, ἀκόμα καί τό κοινότερο ρεπορτάζ. Ἡ μέθοδος αὐτή ἦταν (ἐσωτερικά) δημοκοπικώτερη, πιθανόν δέ καί «δημοκρατικώτερη», ἱκανοποιοῦσε δέ ὁπωσδήποτε περισσότερο τούς βιαστικούς...

Ὁ ἀγών ὑπέρ τῶν ἀεροπόρων

Ἔξη μῆνας κατόπιν ἀρχίζω ἀπό τάς στήλας τῆς «Ἐλευθερίας» (6.7.1952) τόν μεγάλο ἀγῶνα μου ὑπέρ τῶν ἀεροπόρων, χωρίς νά γνωρίζω καί ἕνα ἔστω ἀπό τούς κατηγορουμένους. Ἐσχημάτισα ὅμως πολύ γρήγορα τήν πεποίθησι ὅτι ἦσαν θύματα μεγάλης σκευωρίας καί τελικά ἐγώ μέν δικαιώθηκα, αὐτοί δέ βγῆκαν ἀπό τάς φυλακάς στάς 14.11.1955. Κατά τό διάστημα αὐτό ἔγραψα 50 ἐν ὅλῳ ἄρθρα, μέ τά ὁποῖα παρακολούθησα ὅλας τάς φάσεις τοῦ μαρτυρίου των καί κατήγγειλα τά ἀνακριτικά καί δικαστικά ἐγκλήματα πού διαπράχθηκαν εἰς βάρος των. Τήν ἐπομένη τῆς ἀπελευθερώσεώς των ἔγραψα τά ἑξῆς σέ ἄρθρο μου στήν «Ἐλευθερία» (τό πεντηκοστό, τότε) μέ τόν τίτλο: «Τό κυλώνειον ἄγος»: «Ἀναπνέουν τόν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας ἀπό χθές τό ἀπόγευμα οἱ ἀεροπόροι. Πρό δύο ἐτῶν δύο ἀπό αὐτούς ἦσαν ἕτοιμοι διά τό ἐκτελεστικόν ἀπόσπασμα˙ τέσσαρες, μόνον ὡριζοντιωμένοι ἐπρόκειτο νά ἐξέλθουν ἀπό τάς φυλακάς˙ καί οἱ ἄλλοι πέντε θά ἐπανέβλεπαν τούς οἰκείους των ἔπειτα ἀπό 17, 12, 8 καί 7 ἔτη. Κάποιος ὅμως τούς ἀπέσπασε ἀπό τόν ἐναγκαλισμόν τοῦ θανάτου καί τῆς ἐξουθενώσεως —εἰς τόν ὁποῖον τούς εἶχαν ὠθήσει κακοῦργοι σκευωροί— καί τούς ἀπέδωσεν εἰς τάς ἀγκάλας τῶν προσφιλῶν των. Ποῖος εἶναι αὐτός; Εἶναι ἡ κοινή γνώμη — τό ὕψιστον, ἀλάθητον καί παντοδύναμον δικαστήριον τῶν ἐλευθέρων κοινωνιῶν. Ἡ κρίσις της εἶναι νυστέρι, πού ἀνοίγει δοθιῆνας. Καί ἡ κατακραυγή της λαῖλαψ, που σαρώνει τά κατασκευάσματα τῶν δικαστηρίων ὅταν εἶναι χάρτινα. Οἱ ἕνδεκα ἀεροπόροι εἶναι σήμερα ἐλεύθεροι διότι ἡ κοινή γνώμη διαφωτισθεῖσα —χάρις καί εἰς τήν ἐφημερίδα αὐτήν— ἐπείσθη ἀκραδάντως ὅτι ὑπῆρξαν θύματα ἐγκληματικῶν κατηγόρων καί βραχυκυκλωμένων δικαστῶν».

Μέ τά ἄρθρα μου στήν «Ἐλευθερία» ἀποκάλυψα, ἐπίσης, τήν οἰκτρά καί καθαρῶς φασιστική νοοτροπία τοῦ

Π. Κανελλοπούλου (πού ἦτο ὑπουργός Ἐθνικῆς Ἀμύνης τῆς κυβερνήσεως Συναγερμοῦ τό Νοέμβριο τοῦ 1953 καί μόνο ἔπειτα ἀπό 25 χρόνια, ἀνακάλυψε στάς 20.3.1977 ὅτι «οἱ ἀεροπόροι δέν ἦσαν ἔνοχοι»), καί κατήγγειλα τήν ἄνανδρο ἔναντι τῶν θυμάτων συμπεριφορά τοῦ Κ. Καραμανλῆ, πού τό 1955 ὡς πρωθυπουργός ἀμνήστευσε καί ἀπελευθέρωσε τούς ἀεροπόρους, ἀλλά τό 1956 ἐθέσπισε τήν «παραγραφή» **ὅλων** ἀνεξαιρέτως τῶν ἀδικημάτων, τά ὁποῖα εἶχαν διαπράξει εἰς βάρος των οἱ σκευωροί, ὥστε νά ἐξασφαλίσουν τό ἀκαταδίωκτο. Κρατῶ, ὡς τό πολυτιμώτερο δῶρο τῆς ζωῆς μου, ἕνα θαυμάσιο λεπτούργημα, ἔργον τῆς φυλακῆς, μέ τό ὁποῖο οἱ ἀεροπόροι μέ τίμησαν γιά νά μοῦ δείξουν τήν εὐγνωμοσύνη τους γιά τούς ἀγῶνες μου ὑπέρ αὐτῶν. Ἀπό τότε ἀγωνίσθηκα γιά τήν πλήρη δικαίωσί των μέ ἄλλα 17 ἄρθρα: 10 στήν «Ἐλευθερία» (ὥς τάς 19.9.1962), 3 στήν «Μεσημβρινή» καί 4 στήν «Ἀκρόπολι». Τό εἶχα ὑποσχεθῆ καί τήρησα τήν ὑπόσχεσί μου.

Ὁ δοτός Καραμανλῆς

Τό πολιτικό κίνημα τοῦ «Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ» εἶχε ἐξαπολυθῆ τό καλοκαίρι τοῦ 1951 (ὡς ἀποτέλεσμα πλήθους φιλοδοξιῶν, ἐπιδιώξεων, μαγειρευμάτων καί ὑστεροβουλιῶν) μέ ἀρχηγό τόν Ἀλ. Παπάγο, πού παραιτήθηκε ἀπό τό στράτευμα ὅπου εἶχε κατακτήσει τόν βαθμό τοῦ στρατάρχου, ὁ ὁποῖος ποτέ ἄλλοτε δέν χορηγήθηκε, καί ἀνακοίνωσε ὅτι ἀποφάσισε ν᾿ ἀναμιχθῆ στήν πολιτική. Τόν ἀκολούθησαν τό Λαϊκόν Κόμμα, πού διεσπάσθη, τό Νέον Κόμμα, τό Ἑνωτικόν Κόμμα, στελέχη τοῦ κόμματος Γ. Παπανδρέου καί ὁ κατ᾿ ἐξοχήν ἐκφραστής τοῦ πολιτικοῦ κοθορνισμοῦ Ἐμμ. Τσουδερός. Κατά τάς ἐκλογάς τῆς 9.9.1951 ὁ «Ἑλληνικός Συναγερμός» ἐπῆρε τό 36,5% τῶν ψήφων καί ἡ «Ἐθνική Προοδευτική Ἕνωσις Κέντρου» (Ἐπέκ) τοῦ Ν. Πλαστήρα, πού ἦτο πρωθυπουργός, τά 23,5%. Κατά τάς νέας ὅμως ἐκλογάς τῆς 16.11.1952 ὁ

Ε.Σ. ἐθριάμβευσε: Ἐξασφάλισε 247 ἕδρας (στάς 300) μέ τό 49,2% τῶν ψήφων, ἐνῶ ὁ συνασπισμός Ἐπέκ καί Φιλελευθέρων ἀντιπροσωπεύθη μέ 51 μόνον ἕδρας πού τοῦ ἔδωσαν τά 34,2% τῶν ψήφων. Ὁ Ν. Πλαστήρας καί οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ὑπουργούς του ἀπέτυχαν. «Μία σπάθη ἀρχιστρατήγου ἀπετέθη εἰς τό ἱστορικόν μουσεῖον καί μία τήβεννος πολιτικοῦ ἀνεσύρθη ἀπό τό βεστιάριον τῆς ζωῆς» ἔγραφα στάς 6.6.1951, ὅταν γιά πρώτη φορά ἐφάνησαν αἱ προθέσεις τοῦ Ἀλ. Παπάγου. Τώρα ὁ ἀρχηγός τοῦ Ε.Σ. ἦτο πανίσχυρος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος. Ὁ θάνατος ὅμως ὑπῆρξε ἀδυσώπητος καί γιά τόν ἀντίπαλό του καί γιά τόν ἴδιο. Ὁ Ν. Πλαστήρας πέθανε μετά 8 μῆνας στάς 26.7.1953 καί ὁ Ἀλ. Παπάγος μετά τρία χρόνια, στάς 4.10.1955. Τόν διεδέχθη ὄχι ἕνας ἀπό τούς δύο ἀντιπροέδρους τῆς κυβερνήσεώς του (ὁ Στ. Στεφανόπουλος ἤ ὁ Π. Κανελλόπουλος) ἀλλά, διωρισμένος ἀπό τόν βασιλέα, ὁ ***Κ. Καραμανλῆς,*** ἕως τότε ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων. Μέ τό βασιλικό αὐτό πραξικόπημα ἄρχιζε γιά τήν Ἑλλάδα μία περίοδος πρωτοφανοῦς πολιτικοῦ ἀμοραλισμοῦ.

Εἶναι γνωστά ὅσα ἐπακολούθησαν, ἀλλά πρέπει νά τά ὑπενθυμίσω συνοπτικῶς. Μέ τό θάνατο τοῦ Ἀλ. Παπάγου ὁ «Ἑλληνικός Συναγερμός» διαλύθηκε (4.1.1956). Τόν ἐκληρονόμησε οὐσιαστικῶς ὁ δοτός πρωθυπουργός, ἵδρυσε νέο κόμμα πού τό ὠνόμασε «Ἐθνική Ριζοσπαστική Ἕνωσις» (Ε.Ρ.Ε.), προσεταιρίσθηκε καί ὡρισμένα στελέχη τοῦ κόμματος Φιλελευθέρων καί τῆς Ἐπέκ καί προκήρυξε ἐκλογάς γιά τάς 19.2.1956 μέ τό *φαυλότερο ἐκλογικό σύστημα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας*. Τό σύστημα αὐτό ἦτο «τριῶν ταυτοτήτων»: πλειοψηφικό στάς περιφερείας, πού ἔβγαζαν ἕως 3 βουλευτάς, πλειοψηφικό μέ ἐκπροσώπησι καί τῆς μειοψηφίας στάς περιφερείας πού ἐξέλεγαν ἕως 10 βουλευτάς καί ἀναλογική γιά τήν κατανομή τῶν ἑδρῶν μεταξύ τῶν δύο πρώτων κομμάτων στάς περιφερείας, πού ἐξέλεγαν περισσοτέρους ἀπό 10 βουλευτάς. Ἡ ἀθλιότητα αὐτή ἐξώθησε ἐκβιαστικῶς τά ἀστικά κόμματα νά δημι-

ουργήσουν τή «Δημοκρατική Ένωσι» συμπράττοντας μέ τήν άκρα άριστερά, δηλαδή νά συμπήξουν «λαϊκό μέτωπο», πού έφθειρε τά άστικά κόμματα καί ένομιμοποίησε τόν κομμουνισμό πρός όφελος τής Ερέ, ή όποία μέ τό 47,1% τών ψήφων έπήρε τά 55% τών έδρών, ένώ ή «Δ.Ε.» μέ τό 48,1% τών ψήφων έπήρε τά 44% τών έδρών. Αί όλέθριαι συνέπειαι τοῦ σφάλματος αὐτοῦ, στό όποῖο έξώθησε ά-ναγκαστικώς τά άστικά κόμματα ή καραμανλική φαυλότης, έφάνηκαν μετά δύο χρόνια στάς έκλογάς τής 11.5.1958, όπότε ή «Ένιαία Δημοκρατική Άριστερά» (Ε.Δ.Α.) έξα-σφάλισε τό 24,4% τών ψήφων, άναδεικνύοντας 79 βου-λευτάς, κατέλαβε τήν δευτέρα θέσι στήν Βουλή μετά τήν Ερέ καί έγινε «άξιωματική άντιπολίτευσι».

Έπειτα άπό άλλεπαλλήλους κρούσεις τής Ε. Βλάχου άποφάσισα τόν Νοέμβριο τοῦ 1956 νά γίνω τακτικός συ-νεργάτης τών «Εικόνων», τάς όποίας έξέδιδε. Αντιγράφω άπό τό κείμενο άναγγελίας τής συνεργασίας μου, πού δημοσιεύθηκε στήν προμετωπίδα τοῦ ύπ' άριθμ. 56 τεύ-χους τής 19-25 Νοεμβρίου 1956 τοῦ περιοδικοῦ: «Δύο νέες συνεργασίες πλουτίζουν τά περιεχόμενα τοῦ τεύχους μας αὐτοῦ. Ό κ. *Θ. Παπακωνσταντίνου* κι ό κ. *Ήλίας Βενέζης* (ύπογραμμισμένα στό κείμενο) —δυό όνόματα πού δέν χρειάζονται παρουσίαση στό έλληνικό κοινό— προσφέρουν τήν πολύτιμη συμβολή τους στήν προσπάθεια τών «Εικόνων» νά δίνουν άπό τίς στήλες τους τά άρτιώτερα κείμενα στά θέματα πού δημιουργεῖ ή έπικαιρότης κι' έπιβάλλει ή φύση τοῦ περιοδικοῦ. Πραγματικά ποιός θά μποροῦσε νά έπιχειρήση τήν άνάλυση τών συνταρακτικών γεγονότων πού δεσπόζουν σήμερα στή διεθνή κατάσταση —τήν τραγωδία τών άνατολικών χωρών— μέ τόν όξύ τρόπο πού ό κ. Παπακωνσταντίνου, βαθύς γνώστης τών ζητημάτων αὐτών, έπιτυγχάνει; Καί ποιός θά μποροῦσε νά έκφράση τήν όμορφιά, τήν ίστορία καί τό θρῦλο τών Δελφών τόσο πηγαῖα καί μέ τόση συγκίνηση όπως ό συγγραφέας τοῦ "Αιγαίου" καί τής "Αιολικής γής";»...

Συνώνυμοι, ἀνόητοι καί ἀντιγραφεῖς

Στό διάστημα αὐτό ἀρκετάς φοράς μέ ἔφεραν σέ δύσκολη θέσι οἱ «συνώνυμοί» μου —τρακαδόροι καί μωροφιλόδοξοι. Κάποτε ἦλθε στό γραφεῖο μου μιά κυρία καί μοῦ ζήτησε νά τῆς δώσω ὡρισμένο ποσό, πού «εἶχε δανείσει στό γυιό μου», ὁ ὁποῖος σπούδαζε μουζικάντες στήν Ἰταλία. Τῆς ἀπάντησα ὅτι εἶμαι πατέρας μιᾶς κόρης μόνο, πού βρίσκεται στήν Ἑλλάδα, ὅτι δέν ἔχω κανένα γυιό οὔτε στήν Ἰταλία, οὔτε σέ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου καί ὅτι εἶχε πέσει θῦμα ἀπάτης. Ἕνας ἄλλος πάλι, ἀξιωματικός αὐτός, πού διέμενε στή Λάρισα, ἰσχυρίζετο στούς γνωστούς του ὅτι εἶναι ὁ ἀρθρογράφος τῆς «Ἐλευθερίας» καί ὁ ἰσχυρισμός του αὐτός εἶχε πάρει εὐρεῖα διάδοσι μεταξύ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων. (Ἔχω ἐπιστολή στρατιωτικοῦ ἀπό τήν Ἡγουμενίτσα, πού ἐκφράζει τήν ἱκανοποίησί του διότι καί ἐγώ προέρχομαι «ἀπό τόν στρατιωτικόν κλάδον»). Ἐπανειλημμένως ἔφθασαν στό γραφεῖο μου καλάθια μέ αὐγά καί διάφορα ἄλλα εἴδη πού προωρίζοντο γιά τόν συνώνυμό μου στρατιωτικό καί πού ἐφρόντισα νά περιέλθουν σ' αὐτόν, ἀποκαλύπτοντας μέ λύπη μου ὅτι ὁ ἀξιωματικός ἐψεύδετο καί βεβαιώνοντας ὅτι ἐγώ στό στρατό εἶχα μόνο τόν τιμημένο βαθμό τοῦ ἁπλοῦ φαντάρου.

Ἕνα ἄλλο πρόβλημα, ἀνάλογο ἀλλά διαφορετικῆς ποιότητος καί μεταγενέστερο, δημιουργήθηκε μέ ἀντικείμενο τήν πατρότητα τῶν ἄρθρων τῆς «Ἐλευθερίας». Ὁ πρῶτος πού τό ἔθεσε (λόγω συγγνωστῆς καί διαβοήτου ἐπιπολαιότητος) εἶναι ὁ συγγραφεύς τοῦ ἑνός βιβλίου καί τῶν πολλῶν φλυαριῶν Β. Βασιλικός. Ὁ χολερικός αὐτός τύπος μέ ἄρθρο του, πού δημοσιεύθηκε στήν «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 13.10.1975 ἀπέδωσε στόν Π. Κόκκα τήν ἀρθρογραφία τῆς «Ἐλευθερίας» καί ἀπεφάνθη ὅτι ὁ «ἔνοχος» καί «προδότης» Π.Κ. «στά θέματα τῆς κουλτούρας, τά πολιτιστικά, εἶχε σκέψεις πλατιές, ἀδέσμευ-

τες, ἀληθινά πρωτοποριακές». Διευθυντής τῆς «Ἐλευθεροτυπίας» τότε ἦταν ὁ κ. Ἀλ. Φιλιππόπουλος, που εἶχε ἐργασθῆ στήν «Ἐλευθερία» ἀπό τήν ἀρχή, καί πού ἤξερε καλά τά ἀφορῶντα τήν ἐφημερίδα. Μέ μιά ἐπιστολή μου, λοιπόν, πρός τήν «Ἐλευθεροτυπία» (20.10.1975) ἐτόνισα ὅτι διετέλεσα ἐπί 18 χρόνια ἀποκλειστικός ἀρθρογράφος τῆς «Ἐλευθερίας», στήν ὁποία ἔγραψα 4.000 περίπου ἄρθρα, πού περιλαμβάνουν καί αὐτές τίς «πλατιές, ἀδέσμευτες, ἀληθινά πρωτοποριακές» σκέψεις, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδονται σέ ἄλλον. Μετά 10 χρόνια, τόν Ἰούνιο τοῦ 1984, τό μηνιαῖο περιοδικό «Τύπος» σ' ἕνα «ἀφιέρωμά» του στόν Π. Κόκκα (τεῦχος 6ο) περιέλαβε (κατά ὑπόδειξι τοῦ ἀδελφοῦ του Πάρη Κόκκα) ὡς ἄρθρα του 22 δικά μου ἄρθρα, πού ποτέ δέν θά ἐπεδίωκε νά σφετερισθῆ ὁ ἐκδότης καί διευθυντής τῆς «Ἐλευθερίας». Μέ ἐπιστολή μου πρός τόν κ. Γρ. Μιχαλόπουλο, ἐκδότη-διευθυντή τοῦ «Τύπου», ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε στό 7ο τεῦχος του (Ἰούλιος 1984 σ. 18-19) ἀποκαθιστοῦσα τήν ἀλήθεια. Τρίτο κροῦσμα ἐσημειώθηκε στό χριστουγεννιάτικο τεῦχος τῆς «Νέας Ἑστίας» 1984. Σ' αὐτό ὁ κ. Γ. Καράγιωργας, ἀναφερόμενος στόν Π. Κόκκα (σ. 447-450) τοῦ ἀποδίδει ἐκ λάθους 2 ἄρθρα μου καί τήν πατρότητα τοῦ ὅρου: «ἀδαμάντινος νόμος τῶν ἐφεδρειῶν». Τοῦ ἐτηλεφώνησα (15.2.1985) καί τοῦ διευκρίνισα ὅτι τά ἄρθρα τῆς 28.1.1945 καί τῆς 10.3.1945 εἶναι δικά μου καί ὅτι ὁ ὅρος «ἀδαμάντινος νόμος τῶν ἐφεδρειῶν» χρησιμοποιήθηκε ἀπό ἐμένα σέ ἄρθρο μου τήν 9.8.1951. Ὁ κ. Γ. Καράγιωργας μοῦ ζήτησε συγγνώμη γιά τό λάθος του, μοῦ ὑποσχέθηκε νά τό ἐπανορθώση, ἀλλά ἡ ἐπανόρθωσι δέν ἔχει γίνη...

Τρίτο πρόβλημα, σχετιζόμενο μέ τήν ἀρθρογραφία μου, ἀφορᾶ τή λεηλασία, πού ὑφίστανται τά γραπτά μου — παλαιά καί νέα. Εἶναι πολλοί ἐκεῖνοι πού μέ τιμοῦν μέ τόν σφετερισμό τοῦ πνευματικοῦ μόχθου μου καί φυσικά δέν τούς γνωρίζω ὅλους. Θά ἀναφέρω δύο μόνο «δείγματος χάριν». Στάς 25.3.1964 δημοσιεύθηκε στήν ἐφημερίδα

τῆς Ρόδου «Ἡ Ροδιακή» ἕνα ἄρθρο πού ἔφερε τήν ὑπογραφή: *Κυριάκος Τσέλιος*, δικηγόρος, διπλωματοῦχος Πολιτικῶν καί Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, καί τίτλο: «Διά νά εἴμεθα ἀντάξιοι ἐκείνων». Τό ἄρθρο λοιπόν αὐτό εἶναι κατά λέξιν ἀντιγραφή ἄρθρου μου, πού εἶχε δημοσιευθῆ στήν «Ἐλευθερία» τῆς 24.3.1946 μέ τόν τίτλο: «Ἐκεῖνοι καί ἡμεῖς» καί εἶχε περιληφθῆ στή συλλογή μου «Ἐναντίον τοῦ ρεύματος» (σ. 12-14). Ὁ δεύτερος ἀντιγραφεύς μου, πονηρότερος, εἶναι ὁ δημοσιογράφος *Ἀπόστολος Μαγγανάρης*. Αὐτός, στάς 8.6.1979 ἐδημοσίευσε στήν «Ἐλευθεροτυπία», μέ τήν ὑποβλητική ἔνδειξι «Σέ βάθος» καί τόν τίτλο: «Τά ναρκωτικά ἀπειλή γιά τό ἔθνος μας» ἕνα ἄρθρο πού ἀποτελεῖ ἄσεμνη λεηλασία δικοῦ μου ἄρθρου στήν «Ἀκρόπολι» τῆς 8.4.1979 μέ τόν τίτλο: «Ἡ ναρκομανία εἰς τήν Ἑλλάδα». Ὁ κομψός αὐτός λαφυραγωγός, πού δέν μέ ἀναφέρει βεβαίως πουθενά, ἔχει ἰδιαιτέρα ἐπίδοσι καί στήν ἄνετη μυθοποίησι τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ στό «Λεξικό Προσωπικοτήτων» (1979) γράφει ὁ ἴδιος γιά τόν ἑαυτό του ὅτι «ἔργο του εἶναι ἡ εἰσαγωγή στή χώρα μας τοῦ ἀστικοῦ περιοδικοῦ» (τύπου «Μάσκας» προφανῶς) καί «ἡ ἐπιβολή τῆς δημοτικῆς στόν Τύπο...»!

Καρτάλης καί Κόκκας

Πολύ μοῦ στοίχισε ὁ θάνατος τοῦ Γ. Καρτάλη στάς 27.9.1957, μολονότι ὁ σύνδεσμός μου μαζύ του δέν εἶχε συναισθηματικό χαρακτῆρα. Τόν γνώρισα τόν Ἰούνιο τοῦ 1944 στό Κάϊρο, ὅταν ἀνέλαβε τό ὑπουργεῖο Τύπου καί Πληροφοριῶν καί ἦλθε στά γραφεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ὑπηρεσίας Εἰδήσεων, τήν ὁποία διηύθυνε ὁ Γ. Σεφεριάδης. Μέ περιέβαλε μέ τήν ἐμπιστοσύνη του καί ἀπό τότε τοῦ ἀνταπέδωσα μέ εὐθύτητα τήν ἐκτίμησί του σ' ὅλας τάς πολιτικάς περιπετείας του καί στούς περισσοτέρους ἀγῶνας του. Βαθειά ἐντύπωσι μοῦ προξένησε ἡ μεγάλη μόρφωσί του καί ἡ στοχαστική ἐπιστημοσύνη του. Τά ἀνώτερα μαθηματικά ἦσαν γι' αὐτόν παιγνίδι, στό ὁποῖο

ἐπιδιδόταν μέ χαρά, ὅταν τόν κατελάμβανε ἡ τάσι τῆς φυγῆς καί ἤθελε νά ξεκουρασθῆ. Ἦτο κατά βάθος τραγικός τύπος ὁ Γ. Καρτάλης. Πολύ πλούσιος, μέ μεγάλας ἱκανότητας, ἀλλά πάντοτε ἀνικανοποίητος, προσπαθοῦσε νά ἰσορροπήση τάς συγκρούσεις τοῦ περιβάλλοντός του μέ τάς προσωπικάς κλίσεις του. Τοῦ ἄρεσε ὁ ἀντίλογος καί τακτικώτατα ἔκαμνα χρῆσι αὐτῆς τῆς διαλεκτικῆς του. Ἀνέλαβα τήν ἀρχισυνταξία καί τήν ἀρθρογραφία τῆς «Ἐλευθερίας» μόνο ὅταν μέ ἐβεβαίωσε ὅτι ἐνδιαφέρεται προσωπικά γιά τήν ἐφημερίδα αὐτή καί ὅτι δέν εὐσταθοῦν *πιά* αἱ φῆμαι γιά πρακτόρευσι ξένων συμφερόντων ἐκ μέρους της. Πέθανε νέος, σέ ἡλικία μόλις 49 ἐτῶν, καί ὁ πρόωρος θάνατός του ἦταν *πραγματική ἀπώλεια*, ἀλλά ἀναπόφευκτος. Γιατί κατείχετο ἀπό τό πνεῦμα τῆς αὐτοκαταστροφῆς.

Ἦτο ἀγχώδης «συλλογική προσπάθεια» ἡ «Ἐλευθερία» —τόσο κατά τήν πρώτη φάσι της ὑπό τήν ἀρχισυνταξία μου (1945-1952), ὅσο καί κατά τή δευτέρα φάσι ὑπό τήν ἀρχισυνταξία τοῦ Γ. Ἀνδρουλιδάκη (ἀπό τάς 18.12.1951). Ἀποτελοῦσε ὅμως γιά μένα, ὡς ἀρθρογράφο, μιά μοναδική δυνατότητα ἐσωτερικῆς «ἀσυλίας», ὡσάν ἐκείνη πού εἶχα ὡς ἀρθρογράφος τῆς «Μαχομένης Ἑλλάδος». Γιατί ἀπό τή στιγμή, πού ἀπεφασίζετο τί θά ὑποστηρίζαμε στό ἄρθρο, ἡ διατύπωσί του ἦταν δική μου ὑπόθεσι καί κανένας πλέον δέν ἐπενέβαινε στό κείμενό του. Τό καθεστώς αὐτό διατηρήθηκε ἀδιατάρακτο ἐπί 15 περίπου χρόνια. Σιγά σιγά ὅμως συντελέσθηκαν ὡρισμέναι μεταβολαί, πού ἐπέδρασαν στή μορφή τῶν σχέσεων μεταξύ τοῦ ἐκδότου —διευθυντοῦ καί τοῦ συντακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἡ «Ἐλευθερία» ἐκινεῖτο στόν ἴδιο σχεδόν χῶρο μέ τό «Βῆμα», τό συναγωνιζόταν, τό ἔβλεπε νά δικτατορεύεται ἀπό τόν ἐκδότη— διευθυντή του καί διαπίστωνε ὅτι δέν τό ἐζημίωνε κυκλοφοριακά ἡ προκλητική συνοδοιπορία του, πού γινόταν πρότυπο καί γιά τόν Π. Κόκκα. Ἔπειτα ὁ θάνατος τοῦ Γ. Καρτάλη τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1957 καί ἡ σύσφιγξη τῆς συνεργασίας τοῦ Π.Κ. μέ τόν Κ. Μητσοτάκη, διώγκωσαν τάς πολιτικάς

φιλοδοξίας του. Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἐμαραίνετο ἡ «συλλογική προσπάθεια» καί ἡ προσωπική «λαβή» ἐπί τῆς ἐφημερίδας ἐγίνετο ἀναπόφευκτη. Ἤδη, πρίν ἀπό τάς ἐκλογάς τῆς 29.10.1961 ὁ Π. Κόκκας ἄρχισε νά ἐπεμβαίνη στά χειρόγραφά μου, χωρίς ἀποχρῶντα λόγο, πρᾶγμα πού ἀποτελοῦσε γιά μένα πρόκλησι ἀπαράδεκτη καί μέ ἀποξένωνε ἀπό τόν Γ. Ἀνδρουλιδάκη, πού κατείχετο ἀπό τό αὐτομειωτικό σύμπλεγμα τοῦ μή γράφοντος. Ἔτσι, τό Σεπτέμβριο τοῦ 1963 ἀποχώρησα ἀπό τήν «Ἐλευθερία» παραιτηθείς καί χάρισα στό διευθυντή της τά δικαιώματα ἀποζημιώσεως γιά ἀφάνταστα ἐπίμοχθη ἐργασία μου 18 ἐτῶν, τά ὁποῖα εὐκολώτατα μποροῦσα νά διεκδικήσω...

XIII. ΤΟ «ΕΙΔΥΛΛΙΟ» ΜΟΥ

«Τί θά γίνη μέ τό είδύλλιό μας;». Μέ αὐτά τά λόγια ἡ Ἑ. Βλάχου μέ ὑποδέχθηκε μιά μέρα τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1963 στό γραφεῖο της, ὅπου μέ εἶχε προσκαλέση γιά νά μοῦ ἐπαναλάβη παλαιοτέρας προτάσεις συνεργασίας. Ἤμουν τότε ἀρθρογράφος τῆς «Ἐλευθερίας», ἀλλά ἀπό ἀρκετό καιρό αἱ σχέσεις μου μέ τόν ἐκδότη καί διευθυντή της εἶχαν διαταραχθῆ, γιά δύο λόγους: πρῶτα, γιατί εἶχε ἀρχίσει νά φαλκιδεύεται τό καθεστώς τῆς συλλογικῆς προσπαθείας καί ὁμοφωνίας, πού εἴχαμε καθιερώσει καί πού ἴσχυε στήν ἐφημερίδα ἀπό τόν Ἰανουάριο τοῦ 1945· καί δεύτερο γιατί μέ τή φαλκίδευσι αὐτή γινόταν στροφή τῆς γραμμῆς πρός συνοδοιποριακάς κατευθύνσεις, πού δέν μέ εὕρισκαν σύμφωνο. Αὐτά τά εἶχε πληροφορηθῆ ἡ Ε.Β. καί ἔκρινε κατάλληλη τή στιγμή γιά μιά καινούργια κρούσι. Δέν εἶχε, ἄλλωστε, ἄδικο νά μιλᾶ γιά «είδύλλιο». Ἀπό τό Νοέμβριο τοῦ 1956 συνεργαζόμουν ἁρμονικώτατα στό περιοδικό της «Εἰκόνες» καί ὅταν τό 1960 ἵδρυσε τόν ἐκδοτικό οἶκο «Γαλαξίας» μοῦ ζήτησε ἀμέσως νά κάνω μιά ἐπιλογή ἀπό τά ἄρθρα μου, πού εἶχα δημοσιεύσει ἕως τότε στό περιοδικό. Ἡ ἐπιλογή αὐτή κυκλοφόρησε ὡς τρίτο βιβλίο τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου της (μετά τήν «Πάπισσαν Ἰωάνναν» τοῦ Ἐμμ. Ροΐδη καί «Τό μηδέν καί τό ἄπειρον» τοῦ Ἄρθουρ Καῖστλερ) μέ τόν τίτλο: «Προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας» καί σημείωσε τέτοια ἐπιτυχία, ὥστε σέ λίγο ἡ Ε.Β., πού ἐν συνεχεία ἔκαμε ἄλλας ἐπτά ἐκδόσεις τοῦ βιβλίου, μοῦ ἀνακοίνωσε περιχαρής: «Εἶσαι ἡ βεντέττα τοῦ "Γαλαξία"».

Ἡ κρούσι τοῦ Ἰουλίου 1963 ἀπέδωσε γιατί ἀναζητοῦσα πλέον τήν ἐλευθερία μου καί τό Σεπτέμβριο τοῦ 1963 παραιτήθηκα ἀπό τήν «Ἐλευθερία» καί ἔγινα ἀρθρογράφος καί «κόλουμνιστ» τῆς «Μεσημβρινῆς», πού ἐξεδίδετο ἀπό τό 1961. Ἔτσι ὠλοκληρώθηκε τό «εἰδύλλιο». Σέ μιά συνάντησι πού εἶχα στάς 31.7.1963 μέ τόν Π. Λαμπρία, ἀπεσταλμένο τῆς Ε.Β., ἀποφασίσαμε νά γράφω στή «Μεσημβρινή» τρία ἐνυπόγραφα ἄρθρα μέ *ἀπόλυτη ἐλευθερία ἐκφράσεως τῆς προσωπικῆς μου γνώμης* καί δύο ἀνυπόγραφα κύρια ἄρθρα, μέ θέματα ἐσωτερικά καί ἐξωτερικά, ὕστερα ἀπό συνεννόησι μέ τήν ἐκδότρια τῆς ἐφημερίδος, πού θά ἐδημοσιεύοντο στήν πρώτη σελίδα μονόστηλα. Ἡ συνεργασία μου θά ἄρχιζε στάς 12.9.1963 μέ τό πρῶτο ἀπό αὐτά καί στάς 9.10.1963 μέ τό πρῶτο ἐνυπόγραφο ἄρθρο μου. Καί τηρήθηκε πιστά ὄχι μόνο τό χρονοδιάγραμμα, ἀλλά καί ἡ οὐσία τῆς συμφωνίας. Ὀφείλω νά διακηρύξω ὅτι ἕως τάς 20.4.1967 ἡ συνεργασία μου μέ τήν Ἑ. Βλάχου ὑπῆρξε ἀδιατάρακτη καί ἄψογη —καί ἀπό τά δυό μέρη. Δέν ἐπενέβη ποτέ στά κείμενα τῶν ἐνυπογράφων (ἀλλά καί τῶν συμφωνημένων ἀνυπογράφων) ἄρθρων μου. Μόνο μιά φορά μέ παρακάλεσε ν᾽ ἀλλάξω μιά λέξι. «Ἡ "Μ" —ἔγραφε στάς 9.10.1963, ὅταν δημοσιεύθηκε τό πρῶτο ἐνυπόγραφο ἄρθρο μου— αἰσθάνεται ὑπερήφανος ὅτι ἐγκαινιάζει τήν εἴσοδόν της εἰς τόν τρίτον χρόνον τῆς ἐκδόσεώς της ἐξασφαλίσασα τήν ἀποκλειστικήν τακτικήν συνεργασίαν τοῦ κ. *Θ. Παπακωνσταντίνου.* Κορυφαῖος ἀρθρογράφος καί ἀνατόμος τῆς νεοελληνικῆς κοινωνικῆς ζωῆς μέ ρωμαλεότητα ὕφους καί σκέψεως ὁ κ. Π. ἀνήκει ἤδη εἰς τό ἐπιτελεῖον τῆς ἐφημερίδας καί ἀπό τῆς ἰδικῆς του αὐτῆς στήλης, πέραν τῆς ἄλλης συμβολῆς του, θά σχολιάζῃ ἐλευθέρως τήν ἐπικαιρότητα, ἑλληνικήν καί ξένην, παρέχων εἰς τούς ἀναγνώστας τάς ἀπόψεις καί τάς γνώμας ἑνός δοκίμου κοινωνικοῦ ἐρευνητοῦ ἐπί θεμάτων τά ὁποῖα ὀφείλουν νά διατηροῦνται ἀνοικτά πρός συζήτησιν πέραν τῆς καθημερινότητος».

Ἡ «Μάχη τῆς Ἑλλάδος»

Τήν ἄνοιξι τοῦ 1965 ἡ Ἑ. Βλάχου εἶχε μιά «ἰδέα». Ἡ συνεργασία μας στίς «Εἰκόνες» ἀπό τό Νοέμβριο τοῦ 1956 καί στή «Μεσημβρινή» ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1963 ἦταν ἰδεώδης. Ἐσκέφθηκε, λοιπόν, νά τήν ἀξιοποιήση ἀκόμη περισσότερο καί μοῦ ἐπρότεινε νά γράψω γιά τίς «Εἰκόνες» τήν ἀφήγησι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔπους κατά τόν πόλεμο 1940-1941 καί νά ἀρχίση ἡ δημοσίευσί της κατά τήν ἐπέτειο τοῦ «Ὄχι». Τῆς ἀπάντησα ὅτι τό ἐγχείρημα ἦταν πάρα πολύ δύσκολο, ἀλλά θά τό ἐπιχειροῦσα γιατί ἔχω ἤδη ἀρκετά στοιχεῖα καί γιατί τό θέμα μέ συγκινεῖ ἰδιαιτέρως. Ἡ δημοσίευσι ἄρχισε πραγματικά στάς 29.10.1965 (φύλλο 523 τῶν «Εἰκόνων») μέ τόν τίτλο: «Ἡ Μάχη τῆς Ἑλλάδος» καί μέ τήν ἀκόλουθη «εἰσαγωγή» τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ: «Εἴκοσι πέντε χρόνια μετά τήν ἔκρηξη ἑνός πολέμου πού ἔδωσε στήν Ἑλλάδα τίς ἐνδοξότερες, ἀλλά καί τραγικώτερες σελίδες τῆς ἱστορίας της, δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά ἀπό τίς σελίδες τῶν "Εἰκόνων" ἡ ὡλοκληρωμένη, ἀκριβής, ἀλλά καί θερμή ἀφήγηση τοῦ ἔπους. Πολλά ἔχουν λεχθῆ, πολλά ἔχουν γραφῆ, πολλά, πρό παντός, ἔχουν ζήσει ὅσοι ἔγραψαν μέ τίς πράξεις τους, μέ τό αἷμα καί τήν ψυχική τους ἔξαρση τίς φάσεις τοῦ ἐνδόξου δράματος. Ἀλλά τό συνθετικό ἔργο, αὐτό πού ξεκαθαρίζει τίς παρεξηγήσεις, πού καλύπτει τά σκόπιμα κενά, πού ἀξιολογεῖ ὅλους τούς συντελεστάς τοῦ μεγαλείου, δέν εἶχε βρῆ τόν ἐργάτη του. Οἱ "Εἰκόνες" ἀνέθεσαν στόν συνεργάτη τους κ. *Θ. Παπακωνσταντίνου* τό βαρύ φορτίο, μέ τήν βεβαιότητα ὅτι ἦταν ὁ καταλληλότερος γιά νά ἀνταποκριθῆ στίς ἀξιώσεις τοῦ ἐγχειρήματος: νά δοθῆ μέ τήν ἔναρξη τῆς νέας δεκαετίας τοῦ περιοδικοῦ, πού συμπίπτει μέ τήν ἐπέτειο τοῦ "Ὄχι", ἕνα ἐθνικό ἔργο σ᾽ ὅλους τούς Ἕλληνες, ἕνα ἔργο γραμμένο μέ ἱστορική εὐσυνειδησία, ἀλλά καί μέ καρδιά πού συγκινεῖται ἀπό τά κατορθώματα τῆς ἀνθρώπινης εὐψυχίας

καί τῆς ὑπερηφανείας ἑνός λαοῦ, ἕνα ἔργο πού θά παρακολουθῇ ἑβδομάδα μέ τήν ἑβδομάδα, ἔτσι καθώς διαδραματιζόταν ὁ πόλεμος, τίς συγκλονιστικές του φάσεις, σέ ἀπόλυτη χρονική παραλληλία, ὥς τήν ἡμέρα πού ἡ τερατώδης βία ἔπνιξε τήν νικήτρια ἐλευθερία. Ἔτσι, τά 32 τεύχη τῶν "Εἰκόνων" —ὅσες καί οἱ ἑβδομάδες τοῦ ἔπους— θ' ἀπαρτίσουν τήν πρώτη καί μοναδική σέ εὐρύτητα, ἀλλά καί πυκνότητα ἐξιστόρηση τῆς δόξης τοῦ 40-41. Συγγραφεύς, κοινωνιολόγος καί δημοσιογράφος ὁ κ. *Θ. Παπακωνσταντινου* εἶναι πολλά χρόνια συνεργάτης τῶν "Εἰκόνων" καί πολιτικός ἀρθρογράφος τῆς "Μεσημβρινῆς". Ἡ εὐρυμάθειά του, ἡ κριτική του ὀξύνοια καί ἡ ἄγρυπνη παρακολούθηση τῶν συγχρόνων προβλημάτων τόν ἔχουν καθιερώσει ὡς μοναδικό σχολιαστή τῆς ἐπικαιρότητος. Ἡ στιλπνότης, ἡ ἐνάργεια καί ἡ ἀκρίβεια τοῦ ὕφους του, ἐδημιούργησαν νέο εἶδος στήν ἑλληνική ἀρθρογραφία».

Ἡ δημοσίευσι τῆς «Μάχης τῆς Ἑλλάδος» τελείωσε στάς 3.6.1966 (φύλλο 554 τῶν «Εἰκόνων») καί σημείωσε τεραστία ἐπιτυχία. Μετά 6 μῆνες, τό Δεκέμβριο τοῦ 1966, ἡ Ἐκδοτική Ἑταιρία Ἀθηνῶν Γαλαξίας-Κεραμεικός (τῆς Ε. Βλάχου) ἐξέδωσε σέ αὐτοτελῆ τόμο «τό βιβλίο τοῦ ἔτους» —ὅπως ἐχαρακτήρισε τή «Μάχη τῆς Ἑλλάδος»— ἀφοῦ ἐπέφερα ὡρισμένας μεταβολάς στή διάταξι τῆς ὕλης καί ἔκανα ἀρκετάς συμπληρώσεις μέ ὑποσημειώσεις, χρονολογικούς πίνακας, πίνακας ὀνομάτων καί πλουσία, ἀλλά ἐνδεικτική, ἑλληνική καί ξένη βιβλιογραφία. Ἀπό ὅλας αὐτάς τάς μεταβολάς καί τάς προσθήκας προέκυψε οὐσιαστικῶς ἕνα νέο καί αἰσθητῶς πληρέστερο ἔργο 433 σελίδων 8ου μεγάλου σχήματος (0,252 πρός 0,178) μέ 70 φωτογραφίας καί 9 χάρτας. Μέ αὐτό καί μέ ἀλλεπαλλήλους ἀνατυπώσεις τῶν «Προβλημάτων τῆς Ἐποχῆς μας» (ἐπιλογῆς 32 ἄρθρων μου στίς «Εἰκόνες») *τερματίσθηκε τό ὡραῖο εἰδύλλιό μου μέ τήν Ἑ. Βλάχου.* (Τό 1970 καί τό 1971 ἔκαμα μιά καινούργια ἔκδοσι τοῦ ἱστορικοῦ ἔργου μου μέ τόν τίτλο: «Ἡ Μάχη τῆς Ἑλλάδος.

1940-1941». Ἡ καινούργια αὐτή ἔκδοσι σέ 510 σελίδας μεγάλου σχήματος (0,292 μ. πρός 0,22 μ.) περιελάμβανε 271 φωτογραφίας- ντοκουμέντα, 12 φωτοτυπίας, 16 χάρτας, 16 σχεδιάσματα- γελοιογραφίας καί ἐπί πλέον 14 πολεμικάς ἀνταποκρίσεις, πού ἔστειλα ἀπό τό μέτωπο ἀπό τάς 24 Ἰανουαρίου ἕως τάς 28 Φεβρουαρίου 1941 καί ἕνα καινούργιο κεφάλαιο μέ τόν τίτλο: «Ἡ νέμεσις», στό ὁποῖο περιέγραφα τό τέλος τῶν ὑπευθύνων τοῦ πολέμου (Μπ. Μουσσολίνι καί Ἀδ. Χίτλερ).

XIV. Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΞΙΟΠΙΣΤΗ...

Νέο κεφάλαιο στάς σχέσεις μου μέ τήν 'Ε. Βλάχου άνοιξε μέ τήν έκρηξι τῆς 'Επαναστάσεως τῆς 21ης 'Απριλίου καί ώδήγησε στό τέλος τοῦ είδυλλίου μου μαζί της. Τή νύχτα τῆς 20ῆς πρός τήν 21η 'Απριλίου όλαι αί έφημερίδες διέκοψαν τήν έκδοσί τους καί ξαναβγῆκαν στάς 24 αί πρωϊναί καί κατόπιν αί άπογευματιναί, έκτός τῆς «'Ελευθερίας», τῆς «Αύγῆς», τῆς «Δ. 'Αλλαγῆς», τῆς «Καθημερινῆς» καί τῆς «Μεσημβρινῆς». Τά μεσάνυχτα τῆς ίδίας ήμέρας πραγματοποιήθηκε στήν κατοικία τῆς 'Ε. Βλάχου (Μουρούζη 1 καί 'Ηρώδου τοῦ 'Αττικοῦ) συνάντησι καί συνομιλία μέ τόν Σ. Παττακό, παρουσία καί τοῦ συζύγου της Κ. Λούνδρα καί τοῦ άρχισυντάκτου τῆς «Καθημερινῆς» Κ. Ζαφειρόπουλου. ('Επιθυμία γιά τή συνάντησι αύτή «τό συντομώτερο» εἶχε έκφράσει ή ίδία). 'Η συνομιλία κράτησε 45 λεπτά καί τερματίσθηκε μέ τήν έξῆς στιχομυθία, πού τήν παραλαμβάνω αύτολεξεί άπό λεπτομερές ίδιόγραφο μνημόνιο τοῦ συναδέλφου τό όποῖο βρίσκεται στά χέρια μου:

*«**Σ. Παττακός**: Σᾶς μίλησα καθαρά καί ξάστερα. Εἶπα, ἴσως, περισσότερα άπό όσα έπρεπε. 'Αλλά εἶσθε άνθρωποι τῆς παρατάξεώς μας καί ἦλθα στό σπίτι σας γιά νά σᾶς εἰπῶ ότι εἶναι καθῆκον σας νά βγάλετε τίς έφημερίδες σας.*

*'**Ε. Βλάχου**: Βέβαια, δέν πρόκειται νά τρομάξετε σεῖς έμένα κ' έγώ έσᾶς. Γιατί, άλλωστε; Σεῖς καί έγώ έχουμε βγῆ άπό τήν ἴδια κοιλιά. Έχουμε τίς ἴδιες άντιλήψεις καί οί σκοποί μας εἶναι κοινοί.*

*Σ. **Παττακός**: Τό πιστεύω. Λοιπόν, πότε ύπολογίζετε ὅτι θά ἐκδώσετε τίς ἐφημερίδες;*
*'Ε. **Βλάχου**: Εὐθύς μετά τό Πάσχα (σ.σ.: δηλαδή εὐθύς μετά τάς 30 'Απριλίου). Μοῦ χρειάζεται αὐτή ἡ ἑβδομάδα γιά τίς συνεννοήσεις. 'Αλλά μόνον αὐτή ἡ ἑβδομάδα. Δέν θά χρειασθῶ περισσότερο χρόνο.*
*Σ. **Παττακός**: Πολύ καλά. Εἴμεθα σύμφωνοι...*
*'Ε. **Βλάχου**: Φαίνεσθε πολύ κουρασμένος. Ἔχω τύψεις γιατί σᾶς ἔφερα ἐδῶ τά μεσάνυκτα. Πότε θά ἀναπαυθῆτε; 'Ησυχάστε... 'Εγώ θά τακτοποιήσω τά προβλήματά μου. 'Αφῆστε με ἐμένα. Ὅπως εἴπαμε. **Μετά τό Πάσχα θά γίνῃ ἡ ἐπανέκδοσις**».*

'Η ὑπαναχώρησι

Τήν ἄλλη ἡμέρα ὅμως (25.4.1967) ἡ Ε.Β. ἐκοινοποίησε πρός τό προσωπικό (συντάκτας, τυπογράφους καί ὑπαλλήλους) «ἐξώδικον δήλωσιν **καταγγελίας τῆς συμβάσεως**», στήν ὁποία διελάμβανε τά ἑξῆς: «'Η 'Επανάστασις τῆς 21ης 'Απριλίου 1967 ἐπικράτησε ἀπό τῆς αὐτῆς ἡμέρας, τύποις καί οὐσία κατήργησε τό Σύνταγμα καί ἀσκεῖ τήν διακυβέρνησιν τῆς Χώρας ἐπαναστατικῷ δικαίῳ... Τά ὑπό τῆς 'Επαναστατικῆς Κυβερνήσεως ληφθέντα διά τόν Τύπον μέτρα εἶναι μέν νόμιμα, ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι εἶναι μέτρα ἐπικρατησάσης ἐπαναστάσεως, ἀλλά κατήργησαν ὁριστικῶς καί ἀπολύτως τάς προϋποθέσεις ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἔκδοσις τῶν παρ' ἐμοῦ ἐκδιδομένων ἐντύπων... 'Υπό τάς συνθήκας ταύτας καθίσταται εἰς ἐμέ συνολικῶς καί ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ συνέχισις τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκδόσεως τῶν ἡμερησίων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων "'Η Καθημερινή" καί "Μεσημβρινή", ὡς καί τοῦ ἑβδομαδιαίου περιοδικοῦ "Εἰκόνες", διακοπείσης τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης τελείως **ἐξ ἀνωτέρας βίας**».

'Από τή στιγμή αὐτή μπαίνουμε στό «βασίλειο τῆς παρανοίας», ὅπου εἶναι ἀδύνατο νά προβλέψῃ κανείς τί

θά ἐπακολουθήση. Τή μιά μέρα ἔχουμε κατηγορηματική ὑπόσχεσι ἐπανεκδόσεως καί τήν ἄλλη μέρα κυνική ὑπαναχώρησι, πού ἐνθυμίζει τούς πασοκικούς ὑδραργυρισμούς. Ἀφήνοντας κατά μέρος τήν ἀναγνώρισι τοῦ γεγονότος τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ἐπαναστάσεως καί τῆς δημιουργίας δικαίου, πού ἔρχονται σέ κραυγαλέα ἀντίθεσι πρός τό τερατῶδες Δ΄ Ψήφισμα, ἔχουμε ἐκ μέρους τῆς Ε.Β. ἄρνησι νά καταβάλη στούς ἀπολυομένους τή νόμιμη ἀποζημίωσι μέ τήν ἐπίκλησι «ἀνωτέρας βίας». Ἔτσι, μέ μιά ἰδιότυπη «κατανομή τῶν ἔργων» τό μέν προσωπικό θά πλήρωνε τά ἔξοδα τοῦ «ἀγῶνα», αὐτή δέ θά εἰσέπραττε τή «δόξα» του ὡς «ἀντιστασιακή» —ἐνῶ σέ συνεντεύξεις της πρός ξένους δημοσιογράφους διακήρυσσε κλασαυχενιζόμενη: «εἶμαι πλούσια»... Ὅπως ἦταν φυσικό οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ἀπολυθέντας δέν ἀποδέχθηκαν τήν «πολύ ἔξυπνη» αὐτή κατανομή τῶν ρόλων καί διεξεδίκησαν τά νόμιμα δικαιώματά των. Κατέθεσαν ἐμπροθέσμως ἀγωγάς ἀποζημιώσεως, ἀφοῦ ματαίως προσπάθησαν νά ἔλθουν σέ συμβιβασμό μαζί της. Μεταξύ αὐτῶν ἦσαν: ὁ διευθυντής συντάξεως τῆς «Καθημερινῆς» Αἰμ. Χουρμούζιος, ὁ ἀρχισυντάκτης Κ. Ζαφειρόπουλος, ὁ πρώην ἀρχισυντάκτης καί γνωστός «Ἀθηναῖος» Β. Σπανόπουλος, (πού εἶχαν διαθέσει τά καλύτερα χράνια τῆς ζωῆς των γιά τήν προκοπή τῆς «Καθημερινῆς» ὑπό τόν Γ. Βλάχο καί τήν κληρονόμο του, ἡ ὁποία τούς τιμώρησε γιά τή διαφωνία τους καί κατά τήν ἐπανέκδοσι τό Σεπτέμβριο τοῦ 1974 δέν τούς ἀφιέρωσε οὔτε μιά λέξη εὐγνωμοσύνης), ὁ πολιτικός ἀρθρογράφος Ἀ. Ἀντωνακάκης, ὁ βοηθός ἀρχισυντάκτης Τ. Πηλείδης, ὁ γραμματεύς συντάξεως Β. Νικολόπουλος, ὁ οἰκονομικός ἀρθρογράφος Ἐ. Ἀνδρουλιδάκης, οἱ πολιτικοί συντάκται Γ. Ἀναστασόπουλος καί Σ. Δρόσος καί πολλά ἄλλα στελέχη καί παλαιοί συνεργάται. Ἐπίσης, τό σύνολο τῶν τυπογράφων καί μέρος τῶν ὑπαλλήλων τοῦ λογιστηρίου. Ἀπό τό συντακτικό καί λοιπό προσωπικό τῆς «Μεσημβρινῆς» κατέθεσαν ἀγωγάς λιγώτεροι, γιατί ἡ ἐφημερίδα αὐτή εἶχε ἐκδοθῆ πολύ ἀργότερα καί αἱ νόμιμοι διεκδικήσεις

τῶν περισσότερων δέν ἦσαν ἀξιόλογοι. Τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1967 ἡ δικαιοσύνη μέ τάς ἀποφάσεις της 5269 καί 5292 ἀπέρριψε ὡς νόμῳ ἀβάσιμον τήν πρόφασι τῆς «ἀνωτέρας βίας» καί κατεδίκασε τήν Ε.Β. νά καταβάλη τάς νομίμους ἀποζημιώσεις.

Ἔκκλησι τῆς Ε.Σ.Η.Ε.Α.

Ἤμουν ἀρθρογράφος καί «κόλουμνιστ» τῆς «Μεσημβρινῆς» ἀπό τό Σεπτέμβριο τοῦ 1963 καί ἀμέσως μετά τήν ἐπικράτησι τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος μοῦ προτάθηκε (26 Ἀπριλίου) νά μπῶ στήν κυβέρνησι. Δέν ἀποδέχθηκα ὅμως καί αὐτή τήν πρότασι καί ἄλλας δύο, πού μοῦ ἔγιναν τόν Μάιο καί τόν Ἰούνιο. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπειδή ἔκλεισαν καί ἄλλαι ἐφημερίδες οἱ ἄνεργοι συντάκται ἔφθασαν τούς 490, οἱ συνταξιοῦχοι αὐξήθηκαν κατά 110, οἱ πόροι τῶν Ταμείων κατρακυλοῦσαν πρός τήν ἐκμηδένισι καί τό «Λαχεῖον τῶν Συντακτῶν» ἠπειλεῖτο μέ κατάργησι, πού πραγματοποιήθηκε στάς 18 Ἰουλίου. Ὑπό τάς συνθήκας αὐτάς καί ἐνῷ ἐκκρεμοῦσαν αἱ ἀγωγαί ἀποζημιώσεως τῶν συντακτῶν κ.λπ., πού εἶχαν ἀπολυθῆ ἀπό τήν Ε.Β. ἐπῆρα στάς 5.6.1967 τό ἀκόλουθο ἔγγραφο ἀπό τό Διοικητικό Συμβούλιο τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν, πού εἶχεν ἐκλεγῆ κανονικά στάς 16.6.1965 καί ἀπετελεῖτο ἀπό τούς Λ. Πετρομανιάτη πρόεδρο, Π. Τρουμπούνη ἀντιπρόεδρο, Δ. Σταματόπουλο γεν. γραμματέα, Μ. Ρέππα ταμία καί μέλη τούς Γ. Κάτρη, Γ. Δρόσο, Χρ. Φιλιππίδη, Γ. Βαβαρέτο καί Ἰ. Μανωλικάκη:

«Κύριε Συνάδελφε,

Τό Δ. Συμβούλιον τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Η.Ε.Α. κατά τήν Συνεδρίασίν του τῆς 5.6.67 συνεζήτησεν ἐκ νέου διά μακρῶν ἐπί τῶν ἀπασχολούντων τόν Δημοσιογραφικόν κόσμον τῆς χώρας προβλημάτων καί ἀπεφάσισεν ὅπως διά τῆς παρούσης σᾶς καταστήση ἐνήμερον ἐπί τῶν πορισμάτων, εἰς τά ὁποῖα κατέληξε.

1. —Εἶναι πολλά τά προβλήματα, τά σχετιζόμενα μέ τήν ἐξύψωσιν τοῦ Δημοσιογραφικοῦ λειτουργήματος εἰς τήν Ἑλλάδα, τά ὁποῖα μᾶς ἐκληροδότησε τό παρελθόν καί τά ὁποῖα ἀναμένουν λύσιν.

2. —Εἰς ταῦτα προσετέθησαν ἀπό τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου ἐ.ἐ. καί νέα, ἠθικῆς κυρίως ἀλλά καί ὑλικῆς φύσεως, τά ὁποῖα προσέλαβον ἐπείγοντα καί πιεστικόν χαρακτῆρα.

3. —Ἡ ἐκκρεμότης τῶν παλαιῶν προβλημάτων ὀφείλεται κατά μέγα μέρος εἰς τό γεγονός ὅτι ἀπό τῆς εἰρηνεύσεως τῆς χώρας δέν εὑρέθη ἐπί ἱκανόν χρόνον ἐπί κεφαλῆς τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργείου πρόσωπον προερχόμενον ἐκ τοῦ Δημοσιογραφικοῦ κόσμου, κατέχον τά θέματα τοῦ Τύπου καί ἐνδιαφερόμενον ἀποκλειστικῶς διά τήν ἐξύψωσίν του.

4. —Σήμερον, παρά τήν συσσώρευσιν καί νέων προβλημάτων, τό Ὑφυπουργεῖον Προεδρίας Κυβερνήσεως ἐξακολουθεῖ νά παραμένη ἀσυμπλήρωτον, καί τό γεγονός τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέρως δυσμενῆ ἀντίκτυπον, διότι στερεῖ τήν Ἕνωσίν μας ἁρμοδίου συνομιλητοῦ.

5. —Θά ἀποτελέσῃ σημαντικήν ἐγγύησιν ὀρθῆς, ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων πού ἀπασχολοῦν τόν Δημοσιογραφικόν κόσμον ἡ ἀνάληψις τοῦ Ὑφυπουργείου τούτου ὑπό συναδέλφου διαθέτοντος κῦρος μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἑνώσεως, ἀλλά καί τῆς κοινῆς γνώμης, διά τό ἦθος του, τάς ἱκανότητάς του, καί τήν προσήλωσίν του πρός τάς ἀρχάς τῆς ὑπευθύνου ἀσκήσεως, ἐκ μέρους τού Τύπου καί τῶν ἐπαγγελματιῶν Δημοσιογράφων, τῶν δικαιωμάτων ἀλλά καί τῶν καθηκόντων των.

Τό Δ. Συμβούλιον ὁρμώμενον ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαπιστώσεων καί φρονοῦν ὅτι συγκεντρώνετε ὅλας τάς ἠθικάς προϋποθέσεις διά τήν ἀνάληψιν τοῦ Ὑφυπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως, τό ὁποῖον σᾶς ἐπροτάθη ὑπό τῆς Κυβερνήσεως καί ὅτι θά προσφέρετε θετικάς ὑπηρεσίας εἰς τήν χώραν γενικώτερον καί εἰς τό δημοσιογραφικόν ἐπάγγελμα εἰδικώτερον, ὁμοφώνως ἀπεφάσισε

—διερμηνεῦον καί τήν ἐπιθυμίαν τῆς ὁλότητος τῶν συναδέλφων— ὅπως σᾶς ἀπευθύνη ἔκκλησιν καί δεχθῆτε νά ἐπωμισθῆτε τήν τιμητικήν εὐθύνην τῆς ἀξίας ἐκπροσωπήσεως τοῦ Δημοσιογραφικοῦ κόσμου είς τήν 'Εθνικήν Κυβέρνησιν».

Στήν κυβέρνησι

'Εμπῆκα στήν κυβέρνησι στάς 24.7.1967 γιά τρεῖς λόγους: γιατί μοῦ ἠσκεῖτο τεραστία ἠθική πίεσι καί ἀπό φίλους καί ἀπό τά μέλη γιά νά βοηθήσω τήν Ένωσι· γιατί ἐξασφάλισα προηγουμένως ρητή ὑπόσχεσι καί τοῦ πρωθυπουργοῦ καί τοῦ ὑπουργοῦ Προεδρίας Κυβερνήσεως ὅτι θ' ἀποκαθίστατο ἡ ἐλευθεροτυπία καί θά γινόταν ἀποδεκτή ἡ λύσι τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος τῶν δημοσιογράφων, πού θά ὑπεδείκνυα· καί γιατί θεώρησα καθῆκον μου νά παύσω κάποτε νά «κρίνω» τούς ἄλλους καί ν' ἀναλάβω εὐθύνας ὁ ἴδιος. Δέν μετανοῶ γιά τίποτε γιατί αἱ προθέσεις μου εἶχαν κρυσταλλίνη καθαρότητα. Πρίν ὁρκισθῶ συνεννοήθηκα μέ τήν Ε.Β., ἡ ὁποία μοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θά ἐξέδιδε τάς δύο ἐφημερίδας της ἐφ' ὅσον πρόκειται νά καταργηθῆ ἡ λογοκρισία. Τήν διαβεβαίωσι γιά ἀποκατάστασι τῆς ἐλευθεροτυπίας εἶχε δώσει προκαταβολικῶς ἐκείνας τάς ἡμέρας ὁ ὑπουργός Προεδρίας Κυβερνήσεως στούς ἐκδότας τῶν ἐφημερίδων, πού κυκλοφοροῦσαν , τούς ὁποίους ἐκάλεσε στό γραφεῖο του καί πρόσθεσε ὅτι εἶχε δοθῆ ὑπόσχεσι νά ἐπανεκδοθῆ ἀμέσως ἡ «Καθημερινή» καί ἡ «Μεσημβρινή». (Τήν πληροφορία αὐτή τήν ἔχω ἀπό τόν μετασχόντα τῆς συναντήσεως ἐκείνης ἐκδότη τῆς «'Ακροπόλεως» Ν. Μπότσην). Τό σχέδιο, δηλαδή, ἦταν ν' ἀρθῆ ἡ λογοκρισία λίγες μέρες μετά τήν ἐπανέκδοσι. Όταν ὅμως μετά τήν ὁρκωμοσία μου συναντήθηκα μέ τήν 'Ε. Βλάχου στό σπίτι της στάς 6.30 μ.μ. τῆς 29 'Ιουλίου καί τῆς ζήτησα νά ἐπανεκδώση τάς ἐφημερίδας της, ὅπως εἶχε ὑποσχεθῆ, γιά νά ἐπακολουθήση ἀμέσως ἡ ἄρσι τῆς λογοκρισίας, μέ

τή διαβεβαίωσί μου ὅτι θά ὑπέβαλλα ἀμέσως τήν παραίτησί μου ἄν ἡ κυβέρνησι ἀθετοῦσε τήν ὑπόσχεσί της, αὐτή ἀρνήθηκε καί μοῦ ἀπάντησε μέ «βλάχικο» κυνισμό: «*Ἀπορῶ πῶς ἔλαβες σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τήν ὑπόσχεσι μιᾶς γυναίκας*»...

Ἔφυγα ἀπό τό σπίτι της ἀποσβολωμένος καί διερωτώμενος σέ ποιούς, ἄραγε, λόγους ὠφείλετο αὐτή ἡ ἀπροσδόκητη ὑπαναχώρησί της. Λίγο ἀργότερα ὅμως βρῆκα τήν ἐξήγησι. Ἡ Ε.Β.. εἶχε πληροφορηθῆ ἐν τῷ μεταξύ, χάρις στούς στενούς δεσμούς της μέ τά Ἀνάκτορα, ὅτι στάς 26 Ὀκτωβρίου θά ἐγίνετο βασιλικό κίνημα γιά ν' ἀνατραποῦν οἱ συνταγματάρχαι, πού ματαιώθηκε τότε καί ἐκδηλώθηκε στάς 13 Δεκεμβρίου, ἀλλ' ἀπέτυχε. Μετά δέκα ἡμέρας (22.12.1967) ἡ Ε.Β., πού εἶχε ὑπαναχωρήσει μέ τήν βεβαιότητα ὅτι τό κίνημα θά ἐπετύγχανε, διέφευγε ἀπό τήν Ἑλλάδα καί ἐγκαθίστατο στό Λονδῖνο. Ἡ λογοκρισία καταργήθηκε ἀργότερα, προτοῦ παραιτηθῶ στάς 18 Ἰουνίου 1969, ἀλλά τά οἰκονομικά προβλήματα τῶν δημοσιογράφων λύθηκαν ἀμέσως καί ἱκανοποιητικώτατα μέ τόν Α.Ν. 248, τόν ὁποῖον ὡς μέλος τῆς κυβερνήσεως, συνέταξα καί ἐδημοσίευσα στάς 30.12.1967. Μέ τό νόμο αὐτό ἡ Ἕνωσις Συντακτῶν Ἡμερησίων Ἐφημερίδων Ἀθηνῶν ἀνέκτησε τό μέγαρό της, πού τό εἶχε πουλήσει, τά μέλη ἀπέκτησαν τόν Ἑνιαῖον Δημοσιογραφικόν Ὀργανισμόν Ἐπικουρικῆς Ἀσφαλίσεως καί Περιθάλψεως (Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π.) καί τό Ταμεῖο Ὑγείας, ἡ ΕΣΗΕΑ ἀνακουφίσθηκε ἀπό χρέη 17,5 ἑκατομμυρίων τῆς ἐποχῆς, συνεχίσθηκε τό στεγαστικό πρόγραμμα, ἀπέκτησαν θαυμασία ἰατροφαρμακευτική καί νοσοκομειακή περίθαλψι 2.500 ἐνεργά μέλη καί συνταξιοῦχοι κ.λπ. Δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ δημοσιογραφικοῦ κόσμου γιά τάς ὑπηρεσίας μου αὐτάς ἀποτελεῖ Ψήφισμα ἐπί περγαμηνῆς τῆς 12.1.1968, πού ἐξέδωκαν καί μοῦ ἐπέδωσαν τά Δ.Σ. τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν, τοῦ Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π. καί τοῦ Ταμείου Ὑγείας. Ὅταν στάς 12.9.1974 συνῆλθε ἡ γενική συνέλευσι τῆς Ἑνώσεως ζήτησε μέ ψήφισμά της νά καταργηθοῦν

ἀπό τούς τρεῖς νόμους, πού ἐσχετίζοντο μέ τό δημοσιογραφικό λειτούργημα μόνο δύο: τό Ν.Δ. 346 τῆς 15.11.1969 καί τό Ν.Δ. 1004 τῆς 12.10.1971, πού εἶχαν δημοσιευθῆ ἔπειτα ἀπό τήν παραίτησί μου καί πού καταργήθηκαν τό 1975 καί τό 1978. Ὁ δικός μου Α.Ν. 248/1967 διαφεντεύεται ἀπό τήν Ἕνωσιν ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ καί ὡς ἡ μεγαλυτέρα κατάκτησί της.

Δέν ξανασυναντήθηκα μέ τήν Ἑ. Βλάχου μετά τήν δραματική ἐκείνη συνομιλία μου τῆς 27.7.1967, κατά τήν ὁποία μοῦ ἐξέφρασε τήν ἀπορία της «πῶς ἔλαβα σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τήν ὑπόσχεσι μιᾶς γυναίκας». Μοῦ ἔστειλε στό σπίτι τήν ἄλλη μέρα τόν Τάκη Λαμπρία ὡς εἶδος διαιτητοῦ. Καί αὐτός ἦλθε ἀμέσως καί ὅταν τοῦ ἐξέθεσα λεπτομερῶς ὁλόκληρο τό ἱστορικό *μέ ἐδικαίωσε ἀπολύτως* καί μοῦ συνέστησε, μάλιστα, νά μετονομάσω τό ὑφυπουργεῖο Προεδρίας σέ «ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ» (Δέν ἐπεκαλέσθηκα ποτέ τήν μαρτυρία του γιά να μή τόν φέρω σέ δύσκολη θέσι ὡς ἀναξιόπιστο πλέον πολιτικό). Στήν μεταπολιτευτική ἀφήγησι τῆς ἱστορίας αὐτῆς (27.4.1975) ἡ Ἑ. Βλάχου παραλείπει αἰδημόνως κάθε ἀναφορά στό ἀποτέλεσμα τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς τοῦ Τ. Λαμπρία.

Ψέματα καί μῖσος

Κινουμένη μεταξύ Εὐρωπαίων ἡ Ε.Β. μετά τή διαφυγή της ἄρχισε νά τούς μεταχειρίζεται ὡς «κουτόφραγκους» καί νά χρησιμοποιῆ συστηματικά τό ψέμα γιά τή «διαφώτισί» τους. Το θρασύ «ντεμποῦτο» της τό ἔκανε στάς 19.12.1968 ὅταν προσῆλθε ὡς μάρτυς κατηγορίας κατά τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος στήν Εὐρωπαϊκή Ὑποεπιτροπή τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης, πού συνεδρίαζε στό Στρασβοῦργο. Ὅταν ὁ πρόεδρος ἔθεσε ὑπ' ὄψιν της ἄρθρο τῆς «Καθημερινῆς» τῆς 23.2.1967, στό ὁποῖο ἐξεφράζοντο φόβοι ἐπικρατήσεως τῆς συμμαχίας Ἀνδρέα Παπανδρέου καί Ἀριστερᾶς καί

τήν ἐρώτησε ἄν τό ἄρθρο αὐτό εἶναι ἀνακριβές, αὐτή ἀπάντησε: «Ἀσφαλῶς δέν ἔχω γράψει ἐγώ τέτοιο πρᾶμα. Ἀλλά δυστυχῶς, ἀνεκάλυψα μετά τό πραξικόπημα ὅτι εἶχα πρόσωπα τῆς πέμπτης φάλαγγος στήν ἐφημερίδα. Εἶχα τόν κ. Παπακωνσταντίνου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἤδη στήν ὁμάδα πού θά ἔκαμνε τό πούτς. Εἶχα τόν κ. Ἀνδρουλιδάκην καί ἄλλους ἀκόμη, γιά τούς ὁποίους δέν θέλω νά μιλήσω... Πιθανῶς ὁ κ. Παπακωνσταντίνου ἔγραψε αὐτό καί πιθανῶς ἐγώ τό ἀνέγνωσα τήν ἐπομένη μέ μεγάλες τύψεις». Ἀλλά ἐγώ *ποτέ δέν ὑπῆρξα συντάκτης τῆς «Καθημερινῆς»* καί στήν ἐφημερίδα αὐτή δέν ἔχει δημοσιευθῆ οὔτε μία γραμμή μου.

Αὐτό εἶναι τό πρῶτο ψέμα τῆς Ε.Β. πρός χρῆσιν τῶν «κουτόφραγκων». Ἐπακολούθησε καί σωρεία ἄλλων, πού τά ἀπαριθμῶ μέ τή χρονολογική των σειρά, γιατί δέν εἶναι λίγα καί ὅσα χρησιμοποιήθηκαν ἐκ μέρους της μετά τή μεταπολίτευσι γιά νά «διαφωτισθοῦν» οἱ ἰθαγενεῖς. Τό 1970 ἡ Ε.Β. ἐξέδωκε στό Λονδῖνο καί στήν ἀγγλική γλῶσσα τό βιβλίο: «House arrest» στό ὁποῖο διατυπώνει τά ἑξῆς ἀσύστολα ψέματα: ὅτι ὑπῆρξα κατά τή νεότητά μου διαπρεπές μέλος τοῦ Κ.Κ.Ε. (σ. 43 καί 46, ἐνῶ ποτέ δέν διετέλεσα μέλος τοῦ κόμματος αὐτοῦ)· ὅτι εἶχα ἐπιδοκιμάση ὁλοψύχως τή στάσι της (σ. 43, ἐνῶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τῆς εἶπα ὅτι ἀπό αὐτήν μόνο ἡ ἀριστερά θά ὠφεληθῆ)· ὅτι ἐξεφράσθην μέ περιφρόνησι γιά τόν Γ. Παπαδόπουλο (σ. 43 καί 46, ἐνῶ πάντα περιέβαλλα μέ ἐκτίμησι τό πρόσωπό του)· καί ὅτι ἤμουν μεταξύ τῶν πρώτων πού τήν συνεχάρην γιά τό κλείσιμο τῶν ἐφημερίδων της (σ. 46, ἐνῶ δέν εἶχα κανένα λόγο νά ἐκδηλώσω τήν ἱκανοποίησί μου γι' αὐτό). Τέσσαρα ψέματα καί ἀποσιώπησι τῆς ἀποστολῆς τοῦ Τ. Λαμπρία στό σπίτι μου καί τοῦ ἀποτελέσματός της.

Νέο ψέμα ἐσέρβιρε στούς ἰθαγενεῖς ἀναγνώστας της ἡ Ε.Β. μέ χρονογράφημα τῆς 1.10.1978, πού φέρει τόν τίτλο: «Διαμαρτυρία...» Σ' αὐτό ἰσχυρίζεται ὅτι ἐνῶ στήν

α΄ ἔκδοσι τῆς «Μάχης τῆς Ἑλλάδος» (1966) καταφέρομαι κατά τοῦ καθεστῶτος τῆς 4ης Αυγούστου καί τῆς λογοκρισίας, στή β΄ ἔκδοσι (1971) ἔχουν ἀφαιρεθῆ αὐτά (ὅπως καί ἡ ἐπιστολή τοῦ Γ. Βλάχου πρός τόν Ἀ. Χίτλερ) καί ἔχει ἀντικατασταθῆ ἡ φωτοτυπία τῆς «Καθημερινῆς» τῆς 28 Ὀκτωβρίου μέ φωτοτυπία τῆς «Πρωΐας» (τῆς ὁποίας ἤμουν συντάκτης ἀπό τό 1935 καί λίγο κατόπιν πολεμικός ἀνταποκριτής). Ἀλλά ἀπάλειψι χαρακτηρισμοῦ γιά τήν 4η Αὐγούστου καί τήν λογοκρισία δέν ἔγινε στήν β΄ ἔκδοσι, ὅπως φαίνεται καθαρά ἀπό ἀντιπαραβολή τῶν σελίδων 17 τῆς α΄ ἐκδόσεως καί 19 τῆς β΄ ἐκδόσεως. Προστέθηκε ὅμως στή β΄ ἔκδοσι τό κείμενο φιλοδικτατορικοῦ ἄρθρου τοῦ Γ. Βλάχου στήν «Καθημερινή» τῆς 8.12.1940, πού δέν εἶναι, ἄλλωστε, τό μόνο του, γιατί ἄλλα δυό τῆς 7.8.1936 καί τῆς 13.8.1936 ὀφείλονται ἐπίσης στή γραφίδα του. Ἡ Ε.Β. εἶχε φαίνεται τήν ἀξίωσι νά διαφημίζω τήν «Καθημερινή» ἐφ΄ ὅρου ζωῆς καί διατύπωσε τό ψέμα της μέ τήν κυνική βεβαιότητα ὅτι κανένας δέν θά ὑποβαλλόταν στόν κόπο νά κάμη παραβολή τῶν δύο ἐκδόσεων εἴτε στό σπίτι του, εἴτε στήν Ἐθνική Βιβλιοθήκη...

Τό ὡραῖο «εἰδύλλιό» μου μέ τήν Ἑ. Βλάχου μετουσιώθηκε ἀπότομα σέ βαθύ μῖσος πρός τό πρόσωπό μου ὕστερα ἀπό τή μεταπολίτευσι καί τήν ἐπανέκδοσι τῆς «Καθημερινῆς» στάς 15.9. 1974. Στό βιβλίο της «House arrest», τοῦ 1970 διατυπώνει, βέβαια, σειρά ἀπό ψεύτικους ἰσχυρισμούς, ἀλλά μέ κάποια προσοχή. Κατόπιν ὅμως, χωρίς νά ἐνοχληθῆ καθόλου ἀπό ἐμένα, τόσο ἡ ἴδια, ὅσο καί διάφοροι παρατρεχάμενοί της (ὅπως ἐκεῖνος ὁ θλιβερός χαφιές τῆς 4ης Αὐγούστου Γ. Δρόσος κ.ἄ.) ἄρχισαν νά μοῦ ἐπιτίθενται ὡς λυσσαλέοι κεφαλοκυνηγοί μέ ἄρθρα, χρονογραφήματα καί χυδαιότητας. Ἡ ἰδία στό φύλλο τῆς 27.4.1975 περιγράφει διατρεβλωτικά καί ἐλλειπτικά τή δραματική συνομιλιά μας τῆς 29.7.1967. Κατόπιν, ἀναδημοσιεύει περιχαρής ὁλόκληρη τήν ἀπόφασι τοῦ πρωτοβαθμίου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου (τῆς 28.1.1976) γιά

τή διαγραφή μου άπό τήν Ένωσι, ένῶ ξέρει ότι δέν εἶναι τελεσίδικη, γιατί ύπάρχει καί δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο. Όταν ύστερα άπό τάς άλλεπαλλήλους αύτάς προκλήσεις δημοσίευσα, άμυνόμενος, στήν «Ἀκρόπολι» (24.4.1977) τό άρθρο μου: «Δημοσιογραφικά καί κυκλοφοριακά» κινητοποίησε τήν «Ἐλευθεροτυπία» (26.4.1977) καί τήν «Αύγή» (28.4.1977) καί άργότερα τά «Πολιτικά θέματα» (14.5.1977) τοῦ γνωστοῦ Ἰ. Χόρν γιά νά αύτοεξευτελισθοῦν ώς κωμικοί σκύλακές της καί ν᾽ άμφισβητήσουν ήλιθίως τάς άποκαλύψεις μου. Ἀπό τότε κάθε τόσο έκδηλώνει τή λύσσα της έναντίον μου μέ τά ύδραργυρικά «Ἐπίκαιρά» της. Ποτέ δέν κατώρθωσα νά βρῶ τή λογική αίτία αύτοῦ τοῦ άσιγάστου μίσους της. Ἴσως νά όφείλεται στό ότι μέ ύπολόγιζε γιά δοῦλο της λόγῳ «είδυλλίου»...

XV. ΑΙ ΠΙΚΡΙΑΙ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Ἡ εἴσοδός μου στήν Κυβέρνησι γιά τούς τρεῖς λόγους, πού ἀναφέρω, μοῦ φόρτωσε εὐθύνας, ἀλλά δέν μοῦ χάρισε ἱκανοποιήσεις. Ἔμεινα 100 ἡμέρας στό ὑφυπουργεῖο Προεδρίας Κυβερνήσεως καί κατά τό διάστημα αὐτό ἔκανα ἀρκετάς πικράς διαπιστώσεις πού πληθύνθηκαν καί ἐνισχύθηκαν μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου. Τό πρῶτο, πού διαπίστωσα, ἦταν ὅτι ὅπως ὅλαι αἱ Κυβερνήσεις, ἔτσι καί αὐτή στήν ὁποία μετεῖχα δέν ἀποτελοῦσε ἕνα ὀργανικῶς ἑνιαῖο σύνολο. Ὁ κάθε ὑπουργός ἔκαμνε τούς προσωπικούς ὑπολογισμούς του καί φρόντιζε γιά τήν ἀτομική προβολή του, χωρίς καμμιά διάθεσι θυσίας καί αὐτοθυσίας γιά τήν ἐπιδίωξι κοινῶν σκοπῶν. Μέ τήν κατάληψι τοῦ ὑπουργικοῦ θώκου τά μέλη τῆς Κυβερνήσεως ἔγιναν «πολιτικοί» καί ἔπαυσαν νά εἶναι «ἐπαναστάται». Ἐλάχιστοι ἦσαν οἱ «ρωμαντικοί», πού ἔβλεπαν τήν ὅλη ὑπόθεσι ὡς καθῆκον καί ὑποχρέωσι προσφορᾶς. Ἡ δευτέρα διαπίστωσί μου ἦταν ὅτι εἶναι βαθιά ριζωμένη στόν Ἕλληνα ἡ ἐπιθυμία τοῦ ρουσφετιοῦ. Θεωρεῖ ὡς αὐτονόητη προϋπόθεσι κάθε «ἐξυγιάνσεως» καί «ἀλλαγῆς» τήν προσωπική ἐξαίρεσί του ἀπό τάς ἐνοχλητικάς δεσμεύσεις τοῦ νόμου. Ἀκολουθεῖ εἰλικρινῶς τό νέο καθεστώς ἤ ὑποκρίνεται ὅτι τό ἀκολουθεῖ γιά νά καρπωθῆ τάς εἰδικάς εὐνοίας τῆς ἐξουσίας καί ὄχι γιά νά συμβάλη στήν ἐγκαθίδρυσι μιᾶς νέας τάξεως πραγμάτων μέ σκληρά πειθαρχία στούς καινούργιους θεσμούς.

Τό Νοέμβριο τοῦ 1967 (1.11.1967) μοῦ ἀνατέθηκε τό

ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων. Μέ ἀπασχόλησε ὅμως ἐπί δύο μῆνας ἡ ὑπόσχεσι πού εἶχα δώσει στούς δημοσιογράφους ὅτι θά ἔλυα τό οἰκονομικό τους πρόβλημα καί πού ἐκπληρώθηκε στάς 30.12.1967 μέ τή δημοσίευσι τοῦ Α.Ν. 248, πού ἐξεπόνησα. Ἦσαν πολλά καί τεράστια τά προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ὅταν ἀνέλαβα τό ὑπουργεῖο. Ἡ «Ἐκπαιδευτική Μεταρρύθμιση» τῆς τριετίας 1964-1967 εἶχε δημιουργήση χαώδη κατάστασι, γιατί τά περισσότερα ἀπό τά μέτρα, πού ἐπέβαλε ἦσαν ἄστοχα καί χωρίς ὑποδομή καί γιατί ἐνήργησε μέ κριτήρια ὄχι ἐπιστημονικά καί παιδαγωγικά, ἀλλά καθαρῶς δημοκοπικά. Μέ τά μέτρα αὐτά («ἀκαδημαϊκόν ἀπολυτήριον», εἰσαγωγή τῶν μαθητῶν στά γυμνάσια χωρίς ἐξετάσεις, κατάργησι τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καί ἀντικατάστασί του ἀπό τό διαβόητο «Παιδαγωγικό Ἰνστιτοῦτο» κ.λπ. πού «παρεδόθησαν εἰς τήν δόξαν τῆς ἱστορίας», (κατά τόν Γ. Παπανδρέου), καί χαρακτηρίσθηκαν «πνευματική ἐποποιΐα» ἀπό τόν γοερῶς ἡμιμαθῆ καί ὑπεύθυνον παρακεντέ του), ἔπεσεν ἡ ἐκπαιδευτική στάθμη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅπως ἦταν ἀναπόφευκτο.

Θά ἦταν ἀνιαρά καί ἄσκοπος μιά λεπτομερής περιγρηφή τῶν μέτρων, πού χρειάσθηκε νά ληφθοῦν γιά τήν ἀντιμετώπισι τῆς καταστάσεως. Ἀρκεῖ νά ὑπενθυμίσω ὡρισμένα μόνον ἀπό αὐτά ἐνδεικτικῶς. Τό κυριώτερο ἦταν ἡ ἐξυγίανσι τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων μέ τήν ἀπομάκρυνσι ἐκείνων ἀπό τά μέλη τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ των, πού εἶχαν ταχθῆ ἀποδεδειγμένως ἐναντίον τοῦ κοινωνικοῦ καί τοῦ πολιτειακοῦ καθεστῶτος (Θ΄ Συντακτική Πρᾶξις) καί ἐκείνων, πού εἶχαν ἐπιδείξη διαγωγή ἀσυμβίβαστο πρός τό λειτούργημά των, ἀνεπάρκεια καί ἠθική ἀκαταλληλότητα (Ι΄ Συντακτική Πρᾶξις). Οἱ ἀπομακρυνθέντες βάσει τῶν δύο αὐτῶν Συντακτικῶν Πράξεων ἀνῆλθαν συνολικῶς σέ 41. Σέ ὅλους ὅμως δόθηκε τό δικαίωμα τῆς ἐπανακρίσεως, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπανέλθουν οἱ 11 (5 τῆς Θ΄Σ.Π. καί 6 τῆς Ι΄Σ.Π.) Ἀπομακρύνθηκαν

δηλαδή, τελικῶς 30 μόνο καθηγηταί καί ὑφηγηταί Α.Ε.Ι. ἐπί συνόλου 434. Μεταξύ τῶν ἐπανελθόντων ἦτο καί ὁ καθηγητής τῆς Παντείου Διον. Καράγιωργας, στά χέρια τοῦ ὁποίου, λίγας ἡμέρας μετά τήν ἐπαναφορά του (Ἰούνιος τοῦ 1969) ἐξερράγη ἐκρηκτικός μηχανισμός, πού κατεσκεύαζε, καί τόν τραυμάτισε σοβαρῶς.

Σέ μιά συνέντευξι πού ἔδωσα στάς 15.10.1968 ἀνέφερα ὅτι μεταξύ τῶν ἄλλων φροντίδων μου ὡς ὑπουργοῦ Παιδείας ἦταν (μετά τή συγκρότησι τοῦ Ἀνωτάτου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, πού ἔγινε τήν 17.10.1967), ἡ πλήρωσι τῶν κενῶν τοῦ ἐποπτικοῦ προσωπικοῦ τῆς Μέσης καί τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἡ ἀναδιοργάνωσι τοῦ Ὀργανισμοῦ Σχολικῶν Κτιρίων, ἡ ἐφαρμογή τοῦ νέου συστήματος εἰσιτηρίων ἐξετάσεων εἰς τά Α.Ε.Ι. (μέ ἑνότητας —«κύκλους» σχολῶν) καί κατέληγα: «Ὑπό τήν δικαιοδοσίαν τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας ὑπάγονται 45.000 ἐκπαιδευτικοί λειτουργοί, 65.000 φοιτηταί καί σπουδασταί, 500.000 μαθηταί Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καί ἄνω τῶν 770 Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, μεταξύ τῶν ὁποίων δύο κολοσσοί: τό Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καί τό Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Ὅλα αὐτά τά ἄτομα καί τά ἱδρύματα ἀποτελοῦν μόνιμον πηγήν προβλημάτων καί αἰτημάτων, προσωποπαγῶν καί ἀνανεουμένων. Καί διά τήν ἀντιμετώπισιν τῆς ἀπειρίας αὐτῆς τῶν αἰτημάτων ὑπάρχουν 270 ἐν ὅλῳ ὑπάλληλοι. Κάθε ἡμέραν ἄνω τῶν 70 ἀτόμων ζητοῦν ἀκρόασιν ἀπό τόν ὑπουργόν, ὁ ὁποῖος ἄν διέθετε 10 λεπτά τῆς ὥρας δι᾽ ἕκαστον, θά ἔπρεπε ν᾽ ἀσχολῆται μόνον δι᾽ ἀκροάσεις ἐπί 11 καί πλέον ὥρας ἡμερησίως. Ἐν τῷ μεταξύ, εἶναι ἐξοντωτικός ὁ φόρτος τῆς ἄλλης ἐργασίας του —ἐντός τοῦ ὑπουργείου καί ἐκτός αὐτοῦ... Οὐδείς διενοήθη ἔξω τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἀποστολή τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας εἶναι νά παίρνη σβάρνα τά σχολεῖα καί νά ἐκφωνῆ λόγους. Εἰς τήν χώραν μας ὅμως ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι ὁ βερμπαλισμός καί ἡ λογοκοπία ἠμποροῦν ν᾽ ἀναπληρώσουν τόν μόχθον»...

Ν. Βεντήρης

Τριῶν εἰδῶν ἐπιθέσεις ἀντιμετώπισα ὡς ὑπουργός τῆς Παιδείας: ἀνακριβεῖς, ὑπούλους καί ἀνάνδρους. Ἐκφραστής τοῦ πρώτου εἴδους ὑπῆρξεν ὁ «ἀπόκοσμος» Ν. Βεντήρης, πομφολυγώδης ἀρθρογράφος τῆς «Βραδυνῆς», πού ἤθελε τόν ὑπουργό περιοδεύοντα τραπεζορήτορα καί περιεβάλλετο, φαίνεται, ἀπό πολύ ἠλιθίους ὑποβολεῖς, οἱ ὁποῖοι τόν παρέσυραν σέ γοερά ψέματα. Αὐτοπαγιδευτικό κορύφωμα τῶν ἐπιθέσεων αὐτῶν ἀποτέλεσε ἕνα ἄρθρο του τῆς 19.10.1968, στό ὁποῖο γιά πρώτη φορά, ἀφήνοντας τούς ὑπαινιγμούς, τάς ἀοριστίας καί τάς γενικότητας, διατυπώνει ἐναντίον μου τάς ἑξῆς συγκεκριμένας κατηγορίας: 1) Ὅτι ὑπῆρξα μέχρι πρό ὀλίγου μέγας παράγων τοῦ ἑλληνικοῦ κομμουνισμοῦ, ἐνῶ ποτέ δέν ὑπῆρξα, ἔστω καί ἐπί μιά ἡμέρα μέλος τοῦ Κ.Κ.Ε. Ὑπῆρξα, κατά τά φοιτητικά μου χρόνια, γιά λίγο χρονικό διάστημα, μέλος τῆς Ο.Κ.Ν.Ε., ἀλλά μελέτησα συστηματικά τή φιλοσοφία, τή δράσι καί τάς ἐφαρμογάς τοῦ κομμουνισμοῦ, τοῦ ὁποίου εἶμαι ἐπί δεκαετίας ἀδυσώπητος ἐχθρός, ὅπως ἀποδεικνύει καί ἡ ἀντιεαμική δρᾶσι μου κατά τήν Κατοχή, ἡ διαφυγή μου στή Μ. Ἀνατολή, ἡ ἀρθρογραφία μου στήν «Ἐλευθερία» καί ἡ ἀποχώρησί μου ἀπό τήν ἐφημερίδα αὐτή ὅταν διεπίστωσα ὅτι ἐσύρετο πρός τή συνοδοιπορία. 2) Ὅτι «ἐφωράθην νά ἐξαιρῶ ἀπό τό ἀνασυσταθέν Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικόν Συμβούλιον διακεκριμένους Συμβούλους», ἐνῶ τό συνελθόν τήν 17.10.1967 (δηλαδή ἐπί ὑπουργοῦ Παιδείας τοῦ προκατόχου μου ἀρεοπαγίτου) ἀπέκλεισεν ἀπό τό Α.Ε.Σ. ὅλους τούς προστατευόμενους του. 3) Ὅτι ὑπῆρξα «ἐξυμνητής» τοῦ Ε. Παπανούτσου, ἐνῷ ἔχω γράψει στή «Μεσημβρινή» 9 ἄρθρα κατά τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεώς του, ἀλλά τόν ὑπερήσπισα («Ἐλευθερία» τῆς 7.6.1950) ὅταν πρίν ἀπό 20 χρόνια ὁ Ν. Βεντήρης (ἀντιγράφοντας μωρῶς κάποιον κακοήθη παράφρονα) γιά νά τόν «ἀποδείξη» ἀνήθικο, φαῦλο καί ἐπικίνδυνο, παρουσίασε ἀνεντίμως ὡς

προσωπικάς του απόψεις τάς απόψεις τῶν κυνικῶν, τῶν ἡδονιστῶν, τῶν ἀμοραλιστῶν κ.λπ., πού ἐξέθετε στήν «Ἠθική» του. 4) Ὅτι ἀπέκλεισα ἀπό τόν Ὀργανισμόν Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων «τά ἱκανώτερα, εἰδικώτερα καί ἐμπειρότερα μέλη του, διότι δέν κατελέγοντο εἰς τούς θαυμαστάς τοῦ Παπανούτσου, ἐνῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αὐτά τά πρόσωπα εἶχαν ἐπιδείξη ἀσυγχώρητη ἀδράνεια καί ὅτι μέ τήν ἀντικατάστασί των μειώθηκε τό κόστος τῶν βιβλίων κατά 12,5 ἑκατομμύρια.

Στ. Κορρές

Ἐνσαρκωτής τοῦ δευτέρου εἴδους τῶν ἐπιθέσεων ἐναντίον μου, τῶν ὑπούλων, ὑπῆρξε ὁ Στυλιανός Κορρές. Προτοῦ ὅμως ἀσχοληθῶ μέ αὐτάς πρέπει ν' ἀναφέρω μιά πρωτοφανῆ ἀπάτη του στόν ἐπιστημονικό τομέα. Εἶναι ὁ μόνος συγγραφεύς πού αὐτοβιογραφούμενος ἀναφέρει ὄχι τί ἔγραψε καί ἐξέδωσε, ἀλλά τί *θά ἐκδώση*. Ἔτσι στό Ἑλληνικό Who's Who τοῦ 1965 (σ. 271) βεβαιώνει ὅτι «ἑτοιμάζει πλήρη ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Λυρικῶν», ὅτι «τό ἔργον θά περιληφθῆ εἰς 7 τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τελευταῖος θά περιλαμβάνη λεξικόν ἑρμηνευτικόν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λυρικῆς ποιήσεως», ὅτι «ἐξεδόθη ἤδη ὁ πρῶτος τόμος», τό 1949 (Θέογνις) καί ὅτι «εἶναι ἕτοιμοι πρός ἔκδοσιν οἱ ἑπόμενοι τρεῖς». Δέκα τέσσαρα ἔτη μετά τάς ἐξαγγελίας αὐτάς καί τριάντα μετά τήν ἔκδοσιν τοῦ Θεόγνιδος γράφει τό 1979 στό «Βιογραφικόν Λεξικόν Προσωπικοτήτων» (σ. 306): «ἀσχολήθηκε κυρίως μέ τήν ἀρχαία ἑλληνική ποίηση καί ἐξέδωσε μέ σχόλια τό Θέογνι (1949)». Τί ἔγιναν ἐν τῷ μεταξύ, οἱ «ἑπόμενοι τρεῖς ἀπό τούς ἑπτά τόμους», πού ἦσαν «ἕτοιμοι πρός ἔκδοσιν» τό 1965 καί πῶς ἔκλεισεν ὁλόκληρο τό παραμύθι μέ τόν Θέογνι τοῦ 1949;

Στάς 14.9.1968 ἦλθε στό γραφεῖο μου ὁ Στ. Κορρές, πολύ ἀνήσυχος καί γεμᾶτος δουλοπρέπεια. Εἶχε κατορθώση

νά ὑποδειχθῆ ὡς πρύτανις γιά τό νέο ἀκαδημαϊκό ἔτος, ἤξερε, ὅτι ὡς φιλόλογος ἐγνώριζα καλά τή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν καί τάς καθαρῶς ὑπηρετικάς μεθόδους ἀναρριχήσεως, πού εἶχε χρησιμοποιήση καί ἤθελε νά ἐξασφαλίση τήν ἔγκρισι τῆς ἐκλογῆς του, γιατί σύμφωνα μέ τόν νόμο ἠμποροῦσα νά προκρίνω τόν ἐπιλαχόντα. «Θά σᾶς βοηθήσω, κύριε ὑπουργέ, μέ ἀπόλυτον εἰλικρίνειαν καί μέ ὅλας μου τάς δυνάμεις εἰς τήν δυσχερῆ προσπάθειάν σας», μοῦ εἶπε σέ μιά δευτέρα ἐπίσκεψί του (17.9.1968). Δέν εἶχα τήν πρόθεσι νά κάμω χρῆσι τοῦ δικαιώματος μου καί ἐπεκύρωσα τήν ἐκλογή του. Μόλις ὅμως ἐξασφάλισε τόν περιπόθητο τίτλο («πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν») ἄρχισε ὕπουλη ἐπίθεσι ἐναντίον μου. 'Επλεύρισε τόν ἀντιπρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως Στ. Παττακό καί τοῦ διωχέτευε κάθε τόσο διάφορες ἀνακρίβειες γιά τάς ἐνεργείας μου, χρησιμοποιῶντας τον ὡς καλόπιστον «κριό» γιά τήν ὑπονόμευσί μου. Τά ψέματά του ἀπεκαλύπτοντο, βέβαια, ἀμέσως παρουσία καί τοῦ ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν 'Α. 'Ανδρουτσοπούλου, ἀλλά ὁ Στ. Κορρές εἶχε ἐπιτύχη αὐτό πού ἐπεδίωκε ὡς «κορέος» τῆς 'Επαναστάσεως: τήν ψυχολογική καταπόνησί μου...

'Ανώνυμα σκουλήκια

Μιά ἄλλη κατηγορία ὑποκειμένων, πού μέ γέμισε ἀηδία, ἦσαν οἱ ἀνωνυμογράφοι. Ποτέ δέν φανταζόμουνα ὅτι εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχουν τόσο ἄνανδροι ἄνθρωποι. 'Η 'Επανάστασις εἶχε διακηρύξη στάς 29.5.1967 διά τοῦ τότε ὑπουργοῦ Προεδρίας Γ. Παπαδοπούλου ὅτι «αἱ ἀποστελλόμεναι ἀνώνυμοι ἐπιστολαί θά σχίζωνται ἀμέσως» ἀλλά δέν ἐφάρμοσε τήν ἀρχή αὐτή γιά τόν ἑαυτό της. Ἔτσι, ὑπουργοί καί ὑπάλληλοι, ὑποχρεώθηκαν στήν ἄγονη καί περισπαστική ἀπασχόλησι γιά τήν ἀνασκευή ἀνωνύμων «ἐκθέσεων» καί «ἐπιστολῶν». Γιατί μέ τά ἀνώνυμα κείμενα ἐπεκρίνοντο οἱ πάντες καί τά πάντα καί ἐπιδιωκόταν ἡ

ὑποτίμησι σημαντικῶν μέτρων μέ τήν ἐπίκλησι ἐλαχίστων μόνο περιπτώσεων, πού ἀφοροῦν συνήθως φοιτητάς, οἱ ὁποῖοι δέν παρακολουθοῦν εὐδοκίμως τάς σπουδάς των καί ζητοῦν χαριστική μεταχείρισι. Γιά τήν ἐξακρίβωσι τῶν ἀναποφεύκτων ἐλλείψεων ἔπρεπε νά χρησιμοποιῆται ἄλλος μηχανισμός, ἀντί νά ἐνθαρρύνεται ἡ κακοήθεια τῶν ἀνάνδρων, νά μεταβάλλεται τό πρωθυπουργικό γραφεῖο σέ «bocca di leone» καί νά καλοῦνται οἱ ὑπουργοί ν' ἀπολογηθοῦν, οὐσιαστικῶς, σέ ἐπικρίσεις ἀγνώστων καί ἀνευθύνων κατηγόρων. Ἡ ἀνεπάρκεια ἄλλων ὑπηρεσιῶν δέν εἶναι δυνατόν ν' ἀναπληρωθῆ μέ τήν ἐνθάρρυνσι τῶν ρουφιάνων...

Ἡ παραίτησί μου

Ὕστερα ἀπό ὅλα αὐτά ἀπηύθυνα στάς 18.6.1969 τήν ἑξῆς ἐπιστολή παραιτήσεως στόν πρωθυπουργό: «Καταληφθείς ὑπό κοπώσεως λόγω τοῦ φόρτου τῶν καθηκόντων μου, τοῦ ὁποίου εἶσθε πλήρως ἐνήμερος, ἀδυνατῶν δέ ὑπό τάς διαμορφωθείσας συνθήκας νά ἐξακολουθήσω προσφέρων κατά συνείδησιν τάς ὑπηρεσίας μου ὡς Ὑπουργός Ἐθνικῆς Παιδείας καί Θρησκευμάτων, ἐπανέρχομαι ἐπί τῆς ὑποβληθείσης τήν 5ην Ἀπριλίου ἐ.ἔ. παραιτήσεώς μου καί παρακαλῶ θερμῶς ὅπως τήν ἀποδεχθῆτε. Ἐπί τῇ εὐκαιρία αἰσθάνομαι τήν ὑποχρέωσιν νά σᾶς εὐχαριστήσω καί πάλιν διά τήν τιμητικήν ἐμπιστοσύνην, μέ τήν ὁποίαν μέ περιεβάλατε μέχρι τοῦδε καί νά σᾶς εὐχηθῶ ἐκ βάθους καρδίας ἐπιτυχίαν τοῦ τιτανείου καί δυσχερεστάτου ἔργου, ὅπερ ἀνελάβατε ὡς ἀρχηγός τῆς Ἐπαναστάσεως».

Ἡ παραίτησί μου ἔγινε ἀποδεκτή. Τήν εἶχα ὑποβάλη, ἄλλωστε, ἀπό τόν Ἀπρίλιον καί κάθε τόσο τήν ὑπενθύμιζα μέ φορτικότητα στόν Γ. Παπαδόπουλο. Μετά τήν ὁριστικοποίησί της μοῦ προτάθηκαν ἀπό τόν ἴδιο διάφορες λύσεις: νά γίνω ὑπουργός ἄνευ χαρτοφυλακίου· νά ανα-

λάβω είδικό ύπουργεῖο παρά τῷ Πρωθυπουργῷ· νά τεθῶ ἐπί κεφαλῆς τοῦ «Δημοκρίτου»· νά μοῦ ἀνατεθῇ ἡ σκανδιναυϊκῆς ἐμπνεύσεως ἁρμοδιότης τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου Ἐλέγχου (Ombudsman) κ.λπ. Ἀπέρριψα μέ ἐπιμονή ὅλας αὐτάς τάς προτάσεις. Μοῦ ἦτο ἀδύνατον νά συνεχίσω «ὑπό τάς διαμορφωθείσας συνθήκας» τό πείραμα τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐξουσίας, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσα τό διπλοῦν καθῆκον μου τῆς ἀνακουφίσεως τῶν συναδέλφων μου καί τῆς ἀναλήψεως εὐθυνῶν ἔπειτα ἀπό μακρά θητεία κριτικῆς τῶν ἄλλων. Δέν ἀπηρνούμην τίποτε καί θά συνέχιζα τήν προσφορά μου πρός τόν τόπο ὑπό ἄλλη μορφή. Καί εἶχα ἤδη ἐπιλέξη τή μορφή αὐτή: ἦτο ἡ συγγραφή καί ἔκδοσι μιᾶς «Πολιτικῆς Ἀγωγῆς» γενικῆς χρήσεως, γιά τήν ἀνάγκη τῆς ὁποίας εἶχα ἐπανειλημμένως ἀσχοληθῆ μέ ἄρθρα μου πρίν ἀπό τήν Ἐπανάστασι, ἀπό τό 1949 ἕως τό 1965.

Ἡ «Πολιτική Ἀγωγή»

Τό ἔργο ἀπαρτίσθηκε ἀπό 4 κύρια μέρη (σελίδες 550), ἕνα ἐπίμετρο (σελίδες 110) καί ἕνα εὑρετήριο ὅρων καί ὀνομάτων (ἀπό 22 δίστηλες σελίδες) καί ἐκτυπώθηκε τό 1970 σέ 400.000 ἀντίτυπα. Στό Α΄ μέρος (σελ. 62) ἀναλύονται τά βασικά φαινόμενα τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως καί τῆς πολιτικῆς ζωῆς καί δίνονται ὡρισμέναι θεωρητικαί καί ἱστορικαί γνώσεις, ἀπαραίτητοι γιά νά κατανοηθῇ ἡ σημερινή πραγματικότης καί τά προβλήματά της. Στό Β΄ μέρος (σελ. 114) περιγράφονται αἱ ἀρχαί καί οἱ βασικοί θεσμοί τῆς δημοκρατίας, ἐκτίθενται τά ἐπιχειρήματα πού τή θεμελιώνουν, ἀναλύονται τά γνωρίσματα τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ καί κρίνεται ἡ θεωρία καί ἡ πρακτική τοῦ κομμουνισμοῦ μέ βάσι τά σύγχρονα ἐπιστημονικά δεδομένα καί τήν ἱστορική πεῖρα, πού ἔχει συσσωρευθῆ. Στό Γ΄ μέρος (σελ. 306) περιγράφεται ἡ διάρθρωσι καί λειτουργία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτεύματος, ἡ δικαστική, ἀμυντική, οἰ-

κονομική, θρησκευτική, έκπαιδευτική, κοινωνική καί ά-θλητική όργάνωσι τῆς χώρας, ἡ συμβολή τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους στόν πολιτισμό, οἱ κίνδυνοι πού διέτρεξε καί τά ἐθνικά ζητήματα, πού ἀπασχολοῦν τήν 'Ελλάδα. Στό Δ' μέρος (σελ. 52) δίνονται ὡρισμένα στοιχεῖα, γιά τήν όρ-γάνωσι τοῦ κόσμου καί τή θέσι τῆς 'Ελλάδος σ' αὐτόν. Στό 'Επίμετρο ἔχουν περιληφθῆ διεθνοῦς σημασίας κεί-μενα (ἀπό τό 431 π.Χ.) πού μαρτυροῦν τήν πορεία καί τάς τάσεις τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος ἤ τή δεσμεύουν σήμερα. Τό βιβλίο δόθηκε δωρεάν σ' ὅλους τούς ἐκπαι-δευτικούς λειτουργούς καί δημοσίους ὑπαλλήλους, στά στελέχη καί τούς ὑπαξιωματικούς τῶν 'Ενόπλων Δυνάμεων, στούς ἀξιωματικούς καί τούς ἄνδρας τῶν Σω-μάτων 'Ασφαλείας, στούς νομάρχας καί ἐκπροσώπους τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, στόν κλῆρο, στούς φοιτητάς καί σπουδαστάς, στά στελέχη τῶν συνδικαλιστικῶν καί συνεταιριστικῶν κινημάτων.

'Η 'Επανάστασις τῆς 21ης 'Απριλίου κατηγορεῖται ἀπό τούς ἀντιπάλους της ὡς καθεστώς, πού τείνει πρός τόν ὁλοκληρωτισμό. Σέ ποιά ὅμως ἀπό τάς ὁλοκληρωτικάς (καί δικτατορικάς) χώρας τοῦ κόσμου γίνεται ἀνάλογος πολιτική διαπαιδαγώγησι τοῦ λαοῦ, πού νά ἀναλύῃ καί νά ὑπερασπίζῃ μέ θέρμη τή δημοκρατία καί νά ἐπικρίνῃ ἐντόνως τόν ὁλοκληρωτισμό; 'Αλλά καί σέ ποιά ἀπό τάς ἀναμφισβητήτως δημοκρατικάς χώρας καταβάλλεται σή-μερα τόσο ἐντατική προσπάθεια γιά τήν ἔξαρσι τοῦ δη-μοκρατικοῦ τρόπου ζωῆς καί τῶν πλεονεκτημάτων του καί γιά τή διαφώτισι τοῦ λαοῦ περί τῆς ἀπειλῆς πού ἀ-ποτελεῖ ὁ ὁλοκληρωτισμός γιά τάς κατακτήσεις τοῦ ἀν-θρωπίνου γένους; Καί ποιός λογικευόμενος ἄνθρωπος εἶναι δυνατόν νά ὑποστηρίξῃ ὅτι ἕνα καθεστώς, πού τείνει στόν ὁλοκληρωτισμό θά εἶχε τήν ἀφέλεια νά διαπαιδα-γωγήσῃ δημοκρατικῶς τό λαό μέ τρόπο τόσο ἐμφαντικό ἤ ὅτι ἕνα καθεστώς πού διαπαιδαγωγεῖ τό λαό βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς δημοκρατίας ἀποβλέπει στήν κατάλυσί της; Πρέπει νά ὑπενθυμίσω ὅτι πολύ πρίν ἀποχωρήσω ἀπό τήν

Κυβέρνησι εἶχε καταργηθῆ ἡ λογοκρισία, ὅπως εἶχα ὑποσχεθῆ, καί ἑπομένως διέθεταν ὅλοι τή δυνατότητα καί τήν εὐχέρεια νά ἐπικρίνουν τήν «Πολιτική Ἀγωγή» καί ν' ἀποκαλύψουν τάς τυχόν «ὁλοκληρωτικάς» τάσεις της. Κανένας ὅμως ἀπό τούς σταφυλοκόκκους τοῦ μεταπολιτευτικοῦ δοθιῆνος τῆς «ἀντίστασης» δέν ἐχρησιμοποίησε αὐτήν τήν εὐκαιρία. Μιά μόνο ἐπίκρισι διατυπώθηκε καί αὐτή ἀπό τή «Δεξιά» καί ἀπό ἠθικά διάτρητο καί ἀνάξιο ὑποκείμενο μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι τό βιβλίο εἶναι ὑπερβολικά καί ὅσο δέν θά ἔπρεπε δημοκρατικό καί ὅτι «ἐξωραΐζει καί ἐξιδανικεύει τήν Δημοκρατία» («Ἐλεύθερος Κόσμος» 21.6.1970).

(Πρόκειται γιά τόν ἀδίστακτο *Σάββα Κωνσταντόπουλο*, στενό φίλο τοῦ δοσιλόγου στρατηγοῦ Κ. Τσολάκογλου, κάτοχο ἐπιστολῶν τοῦ ἀντιβασιλέως Δαμασκηνοῦ πρός τάς κατοχικάς κυβερνήσεις, πού προσέφερε πρός πώλησι ἀντί πολλῶν χρυσῶν λιρῶν, ἐκδότη τοῦ «Ἐλευθέρου Κόσμου», τό 1964, ἀλλοιθωρίζοντα μονίμως πρός τή μοναρχία καί πρός τόν Μακάριο, ἕτοιμο νά ἑορτάση τήν πτῶσι τῆς δικτατορίας στάς 13.12.1967 μέ ἄρθρο του, πού ἔφερε τόν τίτλο: «Τά κτήνη ἔπεσαν», δῆθεν «θεωρητικό», ἔπειτα τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως τῆς 21.4.1957, θερμόν ὑποστηρικτή τοῦ Δ. Ἰωαννίδη μετά τήν 25.11.1973, ἀπό τήν κυβέρνησι τοῦ ὁποίου ἐπαιτοῦσε ὑλική βοήθεια, ἐνθουσιώδη χειροκροτητή τοῦ Κ. Καραμανλῆ μετά τήν 24.7.1976 καί τελικά, ἐπειδή ἀπελακτίσθη ἀπό αὐτόν, ἐπίδοξο ὀργανωτή νέας δικτατορίας).

Ἐχάρισα στό κράτος τά συγγραφικά μου δικαιώματα γιά τήν «Πολιτική Ἀγωγή», πού ἄν ὑπολογισθοῦν σέ 5 δραχμάς κατά ἀντίτυπο μᾶς δίνουν 2 ἑκατομ. δραχμάς τῆς ἐποχῆς. Τό γεγονός αὐτό ἀναγγέλθηκε σέ ἐπίσημο λόγο (10.4.1970) ἀπό τόν πρωθυπουργό Γ. Παπαδόπουλο, ὁ ὁποῖος καί ἐξῆρε ἰδιαιτέρως τήν προσφορά μου. Ἡ ἀνιδιοτέλεια μου ὅμως αὐτή δέν μέ προστάτευσε ἀπό τήν κομμουνιστική ἀτιμία. Στάς 29.5.1970 (ὥρα 12.00' ἕως

12.30΄) ὁ ραδιοφωνικός σταθμός τοῦ Κ.Κ.Ε. «Φωνή τῆς Ἀλήθειας» εἶπε τά ἑξῆς: «Δεκαπέντε ἑκατομμύρια δρχ. εἰσέπραξε ὁ Θεοφ. Παπακωνσταντίνου γιά τό βιβλίο πού συνέγραψε καί ἐξέδωσε, γιά λογαριασμό τῆς Χούντας, καί τό ὁποῖο φέρει τόν τίτλο "Ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου". Ἐκτός ἀπό αὐτά, πρόκειται νά εἰσπράξη κι ἄλλα ποσά, γιατί ὅπως ἔγινε γνωστό τό ἐν λόγω βιβλίο του πρόκειται νά μεταφρασθῆ σέ 3-4 ξένες γλῶσσες». Στάς 20.9.1971 (ὥρα 20.00΄ ἕως 20.40΄) ὁ ἴδιος σταθμός ὑποστήριζε τά ἑξῆς: «Εἶναι πασίγνωστη ἡ περίπτωσι τοῦ Θεοφύλακτου Παπακωνσταντίνου, τοῦ ὁποίου τό βιβλίο "Ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου" ἐκδόθηκε μέ δαπάνη τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ καί ὁ συγγραφέας του κέρδισε τεράστια ποσά ἀπό τήν ὑποχρεωτική διάθεσί του σ᾽ ὅλη τή χώρα». Εἶναι φανερό ὅτι αἱ «πληροφορίαι» αὐταί διωχετεύοντο ἀπό τήν Ἀθήνα στό σταθμό τοῦ Κ.Κ.Ε. Ἐναντίον ποιοῦ ὅμως ἀνωνύμου καθάρματος ἠμποροῦσα νά ὑποβάλω μήνυσι γιά νά προστατεύσω τόν ἑαυτό μου καί νά ζητήσω τήν τιμωρία τοῦ συκοφάντου;

Συνεργάτης τῆς «Ἀκροπόλεως»

Τό Νοέμβριο τοῦ 1972 σέ μιά συνάντησί μου μέ τό Νάσο Μπότση συμφώνησα νά δίνω στήν «Ἀκρόπολιν» ἕνα κομμάτι τήν ἑβδομάδα «χωρίς ὑπόδειξι τοῦ θέματος» καί «χωρίς λογοκρισία στό κείμενό του». Ἔτσι ἀνακτοῦσα, κατά κάποιον τρόπο, τήν προνομιακή ἐλευθερία αὐτοεκφράσεως, πού εἶχα χάση μέ τήν ἀποχώρησί μου ἀπό τήν «Ἐλευθερία» τό 1963 καί τήν μεταλλαγή τοῦ «εἰδυλλίου» μου μέ τήν Ἑ. Βλάχου σέ ἀβυσσαλέο ἐκ μέρους της μῖσος μετά τήν ἐπικράτησι τῶν συνταγματαρχῶν (καί ὄχι τῶν ἀντιστρατήγων) τό 1967. «Ἀπό αὔριον Κυριακήν καί κάθε Κυριακήν στήν «Ἀκρόπολιν» —προανήγγειλε ἡ ἐφημερίς— ὁ Θεοφ. Παπακωνσταντίνου σχολιάζει Ἐλευθέρως τήν Ἐπικαιρότητα. Μιά νέα στήλη εὐθαρσοῦς κριτικῆς τῆς καθημερινῆς πολιτικῆς καί κοινωνικῆς πρα-

γματικότητος». Τό πρῶτο μου ἄρθρο δημοσιεύθηκε στάς 12.11.1972 καί ἔφερε τόν τίτλο: «Αἱ παιδικαί ἀσθένειαι τῆς Ἐπαναστάσεως».

Ὀκτώ ἦσαν αὐταί καί ὄχι τόσο «παιδικαί», γιατί εἶχαν ἤδη περάση 66 μῆνες ἀπό τήν ἐπικράτησι τῆς Ἐπαναστάσεως. Πρώτη, ἡ *πολυνομία*, πού ὠφείλετο ἐν μέρει στήν ἐπιθυμία ὑπουργῶν νά ἐμφανίσουν ἐντυπωσιακή δραστηριότητά των στά χαρτιά καί πού ἀπέληγε στή δημιουργία νόμων-φαντασμάτων. Δευτέρα, ἡ *παράλυσι* τῆς λειτουργίας τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ μέ τήν ἀναζήτησι νέων διαρκῶς σχημάτων διαρθρώσεώς του. Τρίτη, αἱ *δεσμεύσεις* τῆς Ἐπαναστάσεως, πού ὠφείλοντο στάς φλυαρίας καί τούς αὐτοσχεδιασμούς τών διαφόρων φορέων της, ἐνῶ ἐχρειάζετο ἑνιαία καί συνεπής πληροφόρησι τοῦ κοινοῦ γιά τάς ἐπιδιώξεις της. Τετάρτη, ἡ *λανθασμένη* χρήσι τῆς ἀρχῆς τῆς «*συλλογικότητος*», πού ἐπηρέαζε τήν ἀπόδοσι καί τό πλῆθος τῶν ἀγόνων «*συσκέψεων*» ὑπουργῶν καί ὑπηρεσιακῶν παραγόντων. Πέμπτη, ἡ *ὑπερβολική ἐκτίμησι* πρός τάς δυνατότητας προσφορᾶς τῶν «*αὐγοκεφάλων*», οἱ ὁποῖοι ἔρχονται ἀπό τό ἐξωτερικό κατάφορτοι μέ ἀμφιβόλου ἀξίας «τίτλους σπουδῶν». Ἕκτη, ἡ μή σύλληψις τοῦ *ἀσφαλιστικοῦ προβλήματος* εὐθύς ἐξ ἀρχῆς κατά τρόπο πρακτικό μέ τήν ἐξυγιάνσι τοῦ Ι.Κ.Α., πού καλύπτει τά 64% τῶν ἀσφαλισμένων. Ἑβδόμη, ἡ μεγάλη καί ὀλεθρία λαβή τῶν *σκοτεινῶν δυνάμεων* ἐπί τῆς Ἐπαναστάσεως. Καί ὀγδόη, ἡ διόγκωσι τῆς *γραφειοκρατίας*, πού ποτέ δέν ἦτο ἰσχυροτέρα καί ἀπεχθεστέρα ἀπό σήμερα, γιατί ὁ κρατικός μηχανισμός δέν ἐξυγιάνθηκε καί ἀντιθέτως, ἔχασεν ἔμπειρα στελέχη μέ τή θέσπισι τῆς τριακονταπενταετίας...

XVI. Η ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΙ

Ένα χρόνο μετά τό ἄρθρο μου αὐτό μιά ἐπανάστασι κατά τῆς Ἐπαναστάσεως (25.11.1973) ἐπιβεβαίωνε τάς διαπιστώσεις μου καί ἀπεδείκνυε ὅτι τό καθεστώς ἔπασχε κυρίως ἀπό τήν ἀνίατη ἀσθένεια ὅλων τῶν δικτατοριῶν, τήν παντοδυναμία τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων. Ὁ κατ' ἐξοχήν ἔμπιστος τοῦ κλειστοῦ στόν ἑαυτό του Γ. Παπαδοπούλου ταξίαρχος Δ. Ἰωαννίδης, πού καλλιεργοῦσε ἰδιοτύπους δεσμούς ἐξυπηρετήσεως τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, τόν ἀνέτρεψε τήν ὥρα πού εἶχε προγραμματίσει ἐκλογάς (ἀπό τάς 3.10.1973) καί ἐγκαθίδρυσε τή δική του δικτατορία μέ πρόεδρο τόν θλιβερό ἀντιστράτηγο Φ. Γκιζίκη καί πρωθυπουργό, ὑπουργό Συντονισμοῦ καί ὑπουργό Οἰκονομικῶν τόν Ἀδ. Ἀνδρουτσόπουλο. Ὀκτώ μῆνας ἔζησε ἡ νέα αὐτή δικτατορία, πού μέ τήν τραγική ἐμπλοκή της στό κυπριακό (τό ὁποῖο θά μέ ἀπασχολήση ἰδιαιτέρως) ὡδήγησε στήν ἀνέλπιστη ἐπιστροφή καί ἀναβίωσι τοῦ ἐφθαρμένου παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Στάς 23.7.1974 τό στρατιωτικό καθεστώς παρέδωσε τήν ἐξουσία στούς «πολιτικούς» καί τήν ἑπομένη ἔφθασε ἀεροπορικῶς ἀπό τό Παρίσι ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἔπειτα ἀπό 11 χρόνια «αὐτοεξορίας» καί «περισυλλογῆς» καί χάρις στούς δολίους χειρισμούς τοῦ συνενόχου του καί ὑπηρέτου του Ἑ. Ἀβέρωφ.

Ἡ ἐμπλοκή στήν ὑπόθεσι αὐτή τοῦ Ἀ. Ἀνδρουτσοπούλου ἀποτελεῖ πρόβλημα, γιατί αὐτός ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ Γ. Παπαδοπούλου ἐπί 6 ὁλόκληρα χρόνια, ὡς

ὑπουργός Οἰκονομικῶν (ἕως τάς 25.8.1971) καί ὡς ὑπουργός Ἐσωτερικῶν (ἕως τάς 10.5.1973, ὁπότε παραιτήθηκε). Εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι σ' αὐτόν κυρίως, ὡς ὑπουργό Οἰκονομικῶν, ὀφείλεται ἡ ἀνόρθωσι τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἡ ἄνοδος τοῦ κατά κεφαλήν ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί ἡ ἀνάδειξι τῆς δραχμῆς σ' ἕνα ἀπό τά σκληρότερα νομίσματα τῆς Εὐρώπης. Ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησι τῆς στάσεώς του εἶναι ἡ μετά τήν μετάθεσί του στό ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν πικρία, πού αἰσθάνθηκε γιά τήν ἀπροθυμία τοῦ Γ. Παπαδοπούλου νά τόν προστατεύση ἀποτελεσματικῶς ἀπό τάς μωράς ἐπιθέσεις τοῦ ὑπόπτως βραχυκυκλωμένου διαδόχου του στό Ὑπουργεῖο Οἰκονομικῶν Ἰ. Κούλη. Ἐπανειλημμένως (γνωσταί μου) γραπταί διαμαρτυρίαι τοῦ Ἀδ. Ἀνδρουτσοπούλου δι' αὐτάς τάς ἐπιθέσεις στόν Γ. Παπαδόπουλο, δέν εἶχαν ἱκανοποιητικόν ἀποτέλεσμα. Ὁ Ἰ. Κούλης ἀφήνετο ν' ἀνοηταίνη χωρίς λόγο, ἐνθαρρυνόμενος ἀπό τούς ὑποβολεῖς του, ἐνῶ ἐπεβάλλετο ἡ ἐπαναφορά του στήν τάξι, ἀφοῦ μάλιστα ὡς ὑπουργός Οἰκονομικῶν μόνο ζημία προκαλοῦσε στήν Ἐπανάστασι.

Μέ τήν μοιραία γιά τήν Ἑλλάδα περίπτωσι τοῦ Κ. Καραμανλῆ θ' ἀσχοληθῶ σέ ἰδιαίτερο κεφάλαιο. Ἐδῶ ὅμως πρέπει νά ὑπενθυμίσω τήν ἐξαπάτησι τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, πού βρισκόταν στό Λονδῖνο καί ἦταν ἕτοιμος νά κατέβη στήν Ἑλλάδα μετά τήν αὐτοκατάλυσι τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος. Ἡ τύχη τοῦ Κωνσταντίνου δέν μ' ἐνδιαφέρει, γιατί ποτέ δέν ὑπῆρξα βασιλόφρων. Ἡ ἀτιμία ὅμως τοῦ Καραμανλῆ ἀπέναντί του μέ ἐξεγείρει. Στάς 22.7.1974 εἶπε τηλεφωνικῶς ἀπό τό Παρίσι στόν Κωνσταντῖνο: «Ἀφῆστε, Μεγαλειότατε, νά πάω ἐγώ πρῶτος διά νά προετοιμάσω τό ἔδαφος». Καί ὁ ἐστεμμένος υἱός τῆς Φρειδερίκης, ὁ ὁποῖος θά ἠμποροῦσε νά εἶναι βασιλεύς τῶν Ἑλλήνων ἀπό τάς 14.9.1968, ὁπότε δημοσιεύθηκε τό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ἀντί νά παριστάνη τόν «ἀντιστασιακόν» (παρά τάς ἀλλεπαλλήλους ἐκκλήσεις τῆς Ἐπαναστάσεως), τόν «ἄφησε» καί τελικά ἔμεινε ἐξόριστος

καί ἔγινε «πρώην» μέ ἀλλεπαλλήλους δολίας μεθοδεύσεις τοῦ Καραμανλῆ.

Οἱ «γορίλλαι» τοῦ Καραμανλῆ

Ἀφάνταστα δειλός καί ἄνανδρος ὁ Καραμανλῆς (ὅπως καί ὁ Ἀ. Παπανδρέου) ἐπέλεξεν ὡς *γορίλλας* του τούς κομμουνιστάς, στούς ὁποίους παρεχώρησε τά πάντα καί χωρίς ὅρους (24.9.1974), φανταζόμενος, ὅτι ἔτσι θά τούς ἔκαμνε ὑπηρέτας του. Τό ἀποτέλεσμα, μετά τήν εὔλογο ἔκπληξί των, ὑπῆρξε ἡ ἀποθράσυνσί των, γιατί εἶχαν «δικό τους μαγαζί» καί αὐτό τούς ἐνδιέφερε. Ἐνῶ, λοιπόν, κατά τή διάρκεια τῆς δικτατορίας ἀκολούθησαν τήν τακτική τῆς «λούφας», τώρα «ἀνακάλυψαν» ὅτι αὐτοί τά ἔκαναν ὅλα! Ὡς πρωθυπουργός ὁ Καραμανλῆς, ἐσχημάτισε ἀμέσως «Κυβέρνησιν Ἐθνικῆς Ἑνότητος» (πού διαχειρίσθηκε οὐσιαστικῶς τήν ἐξουσία ἕως τάς ἐκλογάς τῆς 17.11.1974) μέ ἀρκετούς ἀσπάλακας, ἀλεξιπτωτιστάς καί χαφιέδες (ὡς «ὑπουργούς», «συμβούλους» καί «ἐκτελεστάς») πού τακτοποίησαν ἀναισχύντως τούς ἑαυτούς των καί ἔθεσαν τάς βάσεις ἑνός ὀλεθρίου ἐθνικοῦ διχασμοῦ μέ τή μεσαιωνική πρακτική τοῦ «κυνηγητοῦ τῶν μαγισσῶν» ἐν ὀνόματι τῆς «δημοκρατίας» καί τῆς «ἀντίστασης». Τό κυνηγητό αὐτό ὁ Καραμανλῆς δέν εἶχε τό θάρρος νά τό ἀναλάβη ὁ ἴδιος ἤ νά τό ἐκχωρήση στή δικαιοσύνη, ἀλλά τό ἀνέθεσε σ' ἕναν Ἀθηναῖο δικηγόρο, τόν Ἀλ. Λυκουρέζο, πού διέτριβε στό Λονδῖνο κατά τή διάρκεια τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος καί πού ἀνέλαβε νά καθορίζη αὐτός ἐπιλεκτικῶς ποιός εἶναι «ἔνοχος» συνεργασίας μέ τή «χούντα» (καί νά τόν μηνύη) καί ποιός δέν εἶναι. Ἔτσι δημιουργήθηκε ἡ εὐχέρεια γιά ἄγρευσι ὀπαδῶν καί γιά ἀπαλλαγή ἀπό κάθε ἐνόχλησι διαβοήτων σφογγοκωλαρίων τῶν συνταγματαρχῶν πού ἦσαν δικτυωμένοι μέ τήν ἀριστερά ἤ δήλωσαν προσχώρησι στόν Καραμανλῆ (Ἀηδιαστικό παράδειγμα ὁ καθηγητής Ν. Κοντολέων).

'Ανάκλησι ἀμνηστίας

Μόλις ὡρκίσθηκε ἡ «Κυβέρνησις 'Εθνικῆς 'Ενότητος» ὁ Καραμανλῆς δημοσίευσε τό ὑπ' ἀριθ. 519 Προεδρικό Διάταγμα (26.7.1974), μέ τό ὁποῖο ἀμνηστεύοντο ὅλα τά καθ' οἱονδήποτε τρόπον τελεσθέντα ἐγκλήματα διά παραβιάσεως εἰδικῶν καί γενικῶν νόμων, εἴτε πρίν ἀπό τήν 21η 'Απριλίου 1967, εἴτε ὕστερα ἀπό αὐτήν ἕως τάς 26 'Ιουλίου. Μετά 45 ὅμως ἡμέρας (στάς 9.9.1974) ὁ ἐξουσιοδοτημένος κριτής τῶν πάντων δικηγόρος 'Α. Λυκουρέζος ἄρχισε νά ὑποβάλλη ἐπιλεκτικάς μηνύσεις καί τό παράδειγμά του μιμήθηκαν καί ἄλλοι γιά νά «ὑπάρξουν». Στάς 23.9.1974 τό Πρακτορεῖο «Ρώϋτερ» μετέδωσε τήν πληροφορία ὅτι ὁ ἀρχηγός τῆς 'Επαναστάσεως Γ. Παπαδόπουλος ἔχει τήν πρόθεσι νά δημιουργήση πολιτική κίνησι καί ὅτι θά κάμη δηλώσεις μέσα στήν ἑβδομάδα. 'Ο Καραμανλῆς τήν ἑπομένη, 24 Σεπτεμβρίου, τοῦ ἔστειλε τόν τότε ἐπιθεωρητή τῆς Χωροφυλακῆς ὑποστράτηγο Ν. Πορρικό, ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε: «Κύριε πρόεδρε, σᾶς ἐπισκέπτομαι κατ' ἐντολή τῆς κυβερνήσεως. 'Επιθυμία τοῦ Πρωθυπουργοῦ εἶναι νά μή προβῆτε σέ οἱανδήποτε δήλωσι καί βεβαίως νά ἐγκαταλείψετε κάθε σκέψη καθόδου σας στίς ἐκλογές. Γιατί σέ διαφορετική περίπτωση θά ὑποχρεωθῆ καί εἶναι ἀποφασισμένος νά πάρη μέτρα ἐναντίον σας, μέχρι φυλακίσεως». (Τήν ἴδια ὑπόσχεσι ἔδωσαν στήν ἐπαναστατική κυβέρνησι, καί δέν τήν ἐτήρησαν βεβαίως, ὁ κ. Μητσοτάκης, τήν 10.5.1967 καί ὁ 'Α. Παπανδρέου τήν 15.1.1968). Καί ὅταν αὐτός ἀρνήθηκε νά δώση μιά τέτοια ὑπόσχεσι (πού τήν θεώρησε ταπεινωτική ὡς στρατιωτικός, ἐνῷ τήν εἶχαν δώσει «πολιτικοί» γιατί ὁ δόλος καί τό ψέμα εἶναι νόμος καί τοῦ πολέμου καί τῆς πολιτικῆς), ὁ Καραμανλῆς ἐξέδωσε στάς 3.10.1974 Συντακτική Πρᾶξι, μέ τήν ὁποία ἐξηροῦντο τῆς γενικῆς ἀμνηστίας τοῦ Π.Δ. 519 εἰδικῶς οἱ «πρωταίτιοι» ἐγκαθιδρύσεως τοῦ καθεστῶτος τῆς 21ης 'Απριλίου, ὥστε νά ἐπωφεληθοῦν αὐτῆς

μόνον οἱ κομμουνισταί, καί ὡρίζετο ἁρμόδιο νά τούς δικάσῃ σέ πρῶτο καί τελευταῖο βαθμό τό Πενταμελές Ἐφετεῖο Ἀθηνῶν. Οἱ ἔγκλειστοι τοῦ Κορυδαλλοῦ ἔχουν χάσει τόσα χρόνια ἐλευθερίας λόγῳ τῆς ἐκβιαστικῆς δειλίας τοῦ Καραμανλῆ καί τῆς στρατιωτικῆς ὑπερηφανείας τοῦ Παπαδοπούλου...

Ἡ «Νέα Δημοκρατία»

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι δέν γράφω τήν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Περιγράφω ἁπλῶς σταθμούς τῆς δικῆς μου ἱστορίας. Πῶς ὅμως ἠμπορῶ νά μή ὑπενθυμίσω τή μεταμφίεσι τῆς παλαιᾶς καί διαβοήτου Ε.Ρ.Ε. σέ «Νέα Δημοκρατία» (μέ τόν τίτλο τῆς ὁποίας ἐξεδίδετο στό Λονδῖνο καί σέ ρόζ χαρτί ἀπό τάς 22.4.1972 ἕνα ἑβδομαδιαῖο περιοδικό τῶν ἐμιγκρέδων τοῦ καφενείου), τάς ἐκλογάς τῆς 17.11.1974, πού ἔδωσαν τήν περιπόθητη αὐτοδυναμία στή Ν.Δ., τό δημοψήφισμα τῆς 8.12.1974, πού ὠργάνωσε ὁ εὐγνώμων Καραμανλῆς κατά τοῦ ἀφελοῦς Κωνσταντίνου καί τό ἐπαίσχυντο Δ᾽ Ψήφισμα τῆς 18.1.1975, πού ἀφ᾽ ἑνός ἐπανέλαβε τήν ἀνάκλησι τῆς ἀμνηστίας καί ἀφ᾽ ἑτέρου ὥριζε ὅτι ἡ «δημοκρατία δικαίῳ οὐδέποτε κατελύθη» καί ὅτι «τό στασιαστικόν κίνημα τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967, ἔργον ὁμάδος ἀξιωματικῶν, καί ἡ ἐκ τούτου προελθοῦσα κατάστασις μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974 ἀπετέλεσαν πραξικόπημα, δι᾽ οὗ ἐσκοπεῖτο ὁ σφετερισμός τῆς ἐξουσίας καί τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ καί αἱ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέουσαι κυβερνήσεις ὑπῆρξαν κυβερνήσεις βίας»; Μέ τάς νομικάς αὐτάς κατασκευάς παραβιάσθηκαν τρεῖς θεμελιώδεις καί παγκόσμιοι κανόνες δικαίου: ὁ κανών ὅτι ἔγκλημα δέν ὑπάρχει, οὔτε ποινή ἐπιβάλλεται χωρίς νόμο, πού νά ἰσχύῃ πρίν ἀπό τήν τέλεσι τῆς πράξεως· ὁ κανών ὅτι ἐπανάστασι, πού ἐπικρατεῖ δημιουργεῖ δίκαιο· καί ὁ κανών πού θεσπίζει ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτος ἡ ἐπέμβασι τῆς Ἐκτελεστικῆς καί τῆς Νο-

μοθετικῆς ἐξουσίας στό ἔργο τῆς Δικαστικῆς.

Αἱ σημεριναί ὁμολογίαι

Ἔρχεται, λοιπόν τώρα, δώδεκα σχεδόν χρόνια μετά τά γεγονότα αὐτά ὁ Ἀ. Λυκουρέζος καί (μέ δηλώσεις, συνεντεύξεις καί ἄρθρα του) διακηρύσσει ἀπό τάς 28. 12.1986 ὅτι: ἡ καταδίκη τῶν ἡγετῶν τῆς 21ης Ἀπριλίου, ὕστερα ἀπό δικές του μηνύσεις «θεμελιώθηκε στήν διαστρεβλωτική ἑρμηνεία τῆς ἱστορικῆς καί πολιτικῆς πραγματικότητας»· ὅτι «μετά τίς μηνύσεις ἡ κυβέρνηση μέ τή Σ.Π. τῆς 3.10.1974 εἰσήγαγε γιά πρώτη φορά στή νομική γλῶσσα τόν ὅρο "πρωταίτιοι"»· ὅτι τούς «ἐξήρεσε ἀπό τήν ἀμνηστία πού εἶχε χορηγηθῆ μέ τό Π.Δ. 519 τῆς 26.7.1974»· ὅτι «ὥρισε ἁρμόδιο δικαστήριο γιά τήν ἐκδίκαση τό Πενταμελές Ἐφετεῖο Ἀθηνῶν»· ὅτι «ἡ Ε΄ Ἀναθεωρητική μέ τό Δ΄ Ψήφισμα τῆς 18.1.1975 τούς ἐξήρεσε γιά ἄλλη μιά φορά ἀπό τήν ἀμνηστία τοῦ Π.Δ. 519 τῆς 26.7.1974» καί ὅτι «μέ τό Δ΄ Ψήφισμα καί μέ τή Συντακτική Πράξη παραμορφώθηκε προκλητικά ἡ ἱστορική ἀλήθεια καί τραυματίσθηκε βάναυσα ἡ συνταγματική νομιμότητα» γιά τούς ἑξῆς πέντε λόγους («Ἀκρόπολις» 4.1.1987):

1. Γιατί «ἡ κυβέρνηση τῆς Ἐθνικῆς Ἑνότητας στήν ἀμνηστία πού χορήγησε συμπεριέλαβε μέ ἀπόλυτη γραμματική σαφήνεια καί ὅλους ὅσους εἶχαν μέ ὁποιοδήποτε τρόπο συμμετάσχει στό στασιαστικό κίνημα τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967». 2. Γιατί «τό Δ΄ Ψήφισμα ἐγέννησε ἕνα ἱστορικό καί νομικό τέρας ὁρίζοντας ὅτι ἡ κατάσταση πού διαμορφώθηκε μέχρι τῆς 23 Ἰουλίου 1974 ἦταν "πραξικόπημα"». 3. Γιατί «ὅλα τά συντεταγμένα ὄργανα τῆς πολιτείας, ὅλοι οἱ φορεῖς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας (ἐκτός ἀπό ἐλαχίστους) ἔδωσαν στούς πραξικοπηματίες καί στούς συνεργούς τους, τήν δυνατότητα νά ἀσκήσουν τήν πολιτική ἐξουσία σέ ὁλόκληρη τή χώρα». 4. Γιατί «τό προοίμιο τοῦ Δ΄ Ψηφίσματος ἀποτύπωσε τό ἐπιθυμητό,

όχι όμως τό άληθινό. Ἡ Κοινοβουλευτική Δημοκρατία καταλύθηκε ούσιαστικά καί νομικά. Στήν διάρκεια τῆς Ἀπριλιανῆς δικτατορίας ἡ διακυβέρνησι ὑπῆρξε ἑνιαία, ἀδιάσπαστη καί οὐσιαστικά ἀδιατάρακτη. Τό δικτατορικό σύνταγμα τοῦ 1968 ἐφαρμόσθηκε ἀπό τά δικαστήρια πού ἄμεσα καί ἔμμεσα εἶχαν ἀναγνωρίσει ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῆς "χούντας" ἦταν νόμιμες. Οἱ ξένες χῶρες μέ πρῶτες τίς χῶρες τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ, συνεργάσθηκαν ἁρμονικά μέ τούς δικτάτορες. Τό νομοθετικό ἔργο τῶν κυβερνήσεων τῆς "βίας" ἰσχύει μέχρι σήμερα, ἀφοῦ, σάν "νόμιμες" κυβερνήσεις ἀποτελοῦσαν πρωτογενῆ πηγή δικαίου» καί 5. Γιατί «μέ τή διατύπωση τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Δ΄ Ψηφίσματος καταρρακώθηκε ἡ συνταγματική ἀρχή τῆς μή ἀναδρομικότητας τῶν ποινικῶν νόμων, ἀφοῦ μέ αὐτό τέθηκε στήν πραγματικότητα οὐσιαστικός κανόνας ποινικοῦ δικαίου, ὑποδείχτηκαν οἱ ἔνοχοι καί παγιδεύθηκε ἡ δικαστική ἐξουσία». Καί ἐπιλέγει: «Ἡ καταδικαστική ἀπόφαση δέν ἀντέχει στήν κριτική. Τό σκεπτικό της εἶναι διάτρητο. Θέλω νά πιστεύω πώς σήμερα δέν θά ὑπεγράφετο. Ἡ ἐμμονή σέ παραμορφωτικές ἱστορικές περιγραφές δέν προωθεῖ τή δημοκρατική συνείδηση, δέν καλλιεργεῖ τήν πολιτική ὡριμότητα... Πιστεύω πώς, τό Σεπτέμβριο τοῦ 1974, καταθέτοντας τήν μήνυση ἔκανα τό χρέος μου. Θέλω νά πιστεύω πώς καί σήμερα κάνω τό χρέος μου ζητῶντας τήν ἀποφυλάκιση ἐκείνων πού ἀπό τήν πρώτη στιγμή ὑπῆρξαν καί παραμένουν πολιτικοί μου ἀντίπαλοι...»

Προσπαθῶντας νά δικαιολογήση τό ρόλο πού διαδραμάτισε στήν τραγική αὐτή ὑπόθεσι καί νά ἐξηγήση τήν καταφανῆ ἀντίφασι μεταξύ τῆς τότε στάσεώς του καί τῆς σημερινῆς, ὁ Ἀ. Λυκουρέζος ὑποστηρίζει στήν ἀρχή ὅτι «τήν ἐποχή ἐκείνη ἡ πολιτική καί συναισθηματική φόρτιση ἦταν μεγάλη καί ἀπόλυτα δικαιολογημένη. Ἐπίστευα, καί δέν ἔχω μετανοήσει, ὅτι ὁ δρόμος τῆς τιμωρίας ἦταν μονοσήμαντος καί ἀναπόφευκτος. Μπροστά στήν ἱστορική αὐτή ἐπιταγή δέν ὑπῆρχε περιθώριο γιά τήν ἔρευνα ἤ τήν

ἀναζήτησι τῆς νομιμότητας. Πέρασαν ὅμως τά χρόνια. Τήν ὀργή ἀντικατέστησε ἡ ψυχραιμία καί ἡ νηφαλιότητα. Καί σήμερα δέ διστάζω νά τονίσω ὅτι ἡ ἐθνικά σκόπιμη ἐκείνη καταδίκη, θεμελιώθηκε στή διαστρεβλωτική ἑρμηνεία τῆς ἱστορικῆς καί πολιτικῆς πραγματικότητας». Αὐτά ὑποστηρίζει γιά τούς δύο ἑαυτούς του ὁ ἀναγορευθείς ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆν κριτής τῶν πάντων δικηγόρος... Τόν κολοφῶνα ὅλης αὐτῆς τῆς περιπετείας ἀποτελεῖ τό Σύνταγμα τῆς 9.6.1975, πού ἐξεπόνησε ὁ Καραμανλῆς γιά τόν ἑαυτό του, ὥστε νά εἶναι παντοδύναμος ὅταν θά ἐγίνετο «πρόεδρος τῆς δημοκρατίας» (15.5.1980) καί νά ἀποδεικνύη κατόπιν μέ «ἄψογη» ἀδράνεια παραλύτου, μέ σκοπό τήν ἐπανεκλογή του, τή «νομιμοφροσύνη» του πρός τόν Ἀ. Παπανδρέου, ὁ ὁποῖος καί τόν ἐλάκτισε, ὅπως τοῦ ἄξιζε, στάς 10.3.1985 χάριν τοῦ πολυχρώμου Χρ. Σαρτζετάκη...

Κάποτε ἦλθε καί ἡ σειρά μου στό «κυνηγητό τῶν μαγισσῶν», γιατί «καμμιά καλή πράξι δέν μένει ἀτιμώρητη». Ἐνῶ τά Πειθαρχικά Συμβούλια τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν σωματείων (δικηγόρων, διπλωματῶν κ.λπ.) ἐπέβαλαν συμβολικάς καί ὅλως ἀσημάντους ποινάς στά μέλη των, πού διετέλεσαν ὑπουργοί τῆς δικτατορίας, τό πρωτοβάθμιο Π.Σ. τῆς Ε.Σ.Η.Ε.Α. ἔκρινε τόν Ἰανουάριο τοῦ 1976 μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 22 ἀπόφασί του ὅτι ἔπρεπε νά μοῦ ἐπιβληθῆ ἡ ποινή τῆς «ὁριστικῆς διαγραφῆς» μου ἐκ τοῦ μητρώου τῶν μελῶν. Ἡ ἀπόφασι αὐτή (πού ἀκυρώθηκε ὑπό τοῦ δευτεροβαθμίου Π.Σ. τῆς 24.6.1976) ἀποτελοῦσε, προφανῶς, ἰδιότυπη ἔκφρασι εὐγνωμοσύνης γιά ὅσα ὑπέρ τῶν δημοσιογράφων ἔπραξα. (Πρέπει νά προσθέσω ὅτι ποτέ δέν μέ εἵλκυε ἡ ἐξουσία καί ὅτι ὅταν ἐμπῆκα στήν κυβέρνησι εἶχα τριακονταετῆ δημοσιογραφική δράσι καί ἤμουν πρό πολλοῦ εὐρύτατα καί εὐφημότατα γνωστός στό ἑλληνικό κοινό). Οἱ Ἕλληνες γραικύλοι τοῦ 1976 ἀποδείχθηκαν κατώτεροι τῶν Περσῶν τῆς ἐποχῆς Κύρου τοῦ Μεγάλου (θαν. 529 π.Χ.) πού, κατά τόν Ξενοφῶντα («Κύρου Παιδεία» Ι,2,7) «δικάζουσι καί ἐγκλήματα...

ἀχαριστίας, καί ὅν ἄν γνῶσι δυνάμενον μέν χάριν ἀποδιδόναι μή ἀποδίδοντα δέ, κολάζουσι καί τοῦτον ἰσχυρῶς... ἕπεσθαι δέ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ *ἀναισχυντία*· καί γάρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπί πάντα τά αἰσχρά ἡγεμών»...

XVII. ΤΟ ΚΑΤΑΝΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι «σοσιαλιστική» ἀπό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1981, ὅταν τό ἐκλογικό σῶμα μέ τήν ἐτυμηγορία του ἔδωσε στό «κίνημα» τοῦ ΠΑΣΟΚ τό 48,07% τῶν ψήφων (2.726.309) καί, χάρις στό ἐκλογικό σύστημα, τήν ἀπόλυτη πλειοψηφία τῆς Βουλῆς (172 ἕδρας), ἐνῶ ἡ «Νέα Δημοκρατία» ἐπῆρε τά 35,87% (2.034.496) καί 115 ἕδρας στή Βουλή καί κατέλαβε τή θέσι τῆς «Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολίτευσης». Θά ἦταν ὅμως ἐξωφρενική ἱστορική ἀνακρίβεια καί μεγάλο πολιτικό ψέμα ὁ εὔκολος ἰσχυρισμός ὅτι ἡ σημερινή κατάστασι εἶναι ἀποτέλεσμα ἑνός αἰφνιδιαστικοῦ ἅλματος. Παραφράζοντας τή διαβόητη σταλινική «φόρμουλα» τοῦ σοσιαλφασισμοῦ («ὁ φασισμός καί ἡ σοσιαλδημοκρατία δέν εἶναι ἀντίποδες, ἀλλά δίδυμοι ἀδελφοί») τῆς περιόδου 1928-1933 μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι «**ἡ Ν.Δ. καί τό Πασόκ δέν εἶναι ἀντίποδες, ἀλλά** ὅτι ἡ ἱστορική σχέσι των εἶναι **σχέσι πλαδαροῦ προδρόμου** καί **ὁλοκληρωτικοῦ συνεχιστοῦ**». Ἡ Ν.Δ. πού ἐκυβέρνησε τήν Ἑλλάδα ἀπό τάς 17.11.1974 ἕως τάς 18.10.1981 «ἐσπεκούλαρε» πολιτικά σέ ὁλόκληρο σχεδόν τό ὑπαρκτό φάσμα «προγραμμάτων», διακήρυξε ὅτι εἶναι «λίγο ἀπό ὅλα» («ἀπό ριζοσπαστικοῦ φιλελευθερισμοῦ μέχρι καί δημοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ») καί ἐτσαλαβούτησεν εἰς ὅλα. Ἐπολιτεύθηκε ὡς λίγο δεξιά, πολύ κέντρο, ἀρκετά σοσιαλιστική καί λίγο μαρξιστική καί ἡ «πολυχρωμία» αὐτή, πού θεωρήθηκε «ὑψηλή πανουργία» μπερτολδείου ἐπινοήσεως, ὡδήγησε τελικά στό θρίαμβο τοῦ Πασόκ (καί σέ ἐνίσχυσι τῆς ἀριστερᾶς), γιατί τό ἐκλογικό σῶμα ἀν-

τέδρασε μέ βάσι τόν άπλό συλλογισμό: άφοῦ ἡ Ν.Δ. ἐφαρμόζει ἐπιλεκτικῶς σοσιαλιστικά μέτρα (ἐθνικοποιήσεις κ.λπ.) γιατί νά μή δοκιμασθῆ καί ὁ ὠλοκληρωμένος «σοσιαλισμός», πού τόν ὑπόσχονται αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐπαγγέλλονται τόν «σοσιαλιστή»;

Πέντε ἱστορικάς φάσεις ἐπέρασεν ἡ χώρα μας ἕως σήμερα. Ἡ **πρώτη** (μετά τή διαβόητη «Κυβέρνησιν Ἐθνικῆς Ἑνότητος» τῶν διαφόρων ἀσπαλάκων) εἶναι ἡ ἐμφάνισι τῆς παλαιᾶς Ἐθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἑνώσεως (Ε.Ρ.Ε.) ὡς «Νέας Δημοκρατίας» (Ν.Δ.) καί ἡ ἀνάδειξί της σέ αὐτοδύναμη, κυβέρνησι μέ τάς ἐκλογάς τῆς 17.11.1974, πού τῆς ἔδωσαν ποσοστό ψήφων 54,37% καί 215 ἕδρας. Ἡ **δευτέρα** εἶναι αἱ ἐκλογαί τῆς 20.11.1977, πού ἐπεσπεύθησαν γιατί ὁ ἀρχηγός τῆς Ν.Δ. εἶχε τήν πεποίθησι ὅτι τώρα θά συνεκέντρωνε τά 80% τῶν ψήφων, ἐνῶ ἐπῆρε μόνο τό 41,84% καί 172 ἕδρας. Ἡ **τρίτη** εἶναι ἡ προεδροποίησι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ν.Δ. (15.5.1980). Ἡ **τετάρτη**, ἡ ἀνάθεσι τῆς ἀρχηγίας τῆς Ν.Δ. καί ἡ μεταβίβασι τῆς πρωθυπουργίας στόν θλιβερό ἐκεῖνο Γ. Ράλλη, (πού κατά τάς ἐκλογάς τῆς 20.11.1977 εἶχε πάρει ὕστερα ἀπό διημέρους ἀγωνιώδεις «καταμετρήσεις» 15.434 σταυρούς ἔναντι 45.385 τοῦ 1974) γιά νά προλειανθῆ ὁ δρόμος πρός *συγκυβέρνησι* Ν.Δ. καί Πασόκ, γιατί ὁ Κ. Καραμανλῆς, προέβλεπε καί προσδοκοῦσε (ὅπως ὁ πασᾶς μέ τά σῦκα) ὅτι αἱ δύο παρατάξεις θά ἔβγαιναν αὐτο-ἀδύναμες καί σχεδόν ἰσοδύναμες κατά τήν ἀναμέτρησι τοῦ 1981, ἐνῶ αὐτή ἀπέληξε σέ θρίαμβο τοῦ Πασόκ. Καί ἡ **πέμπτη**, τῶν ἐκλογῶν τῆς 2.6.1985, πού ξανάδωσαν τή νίκη στό «κίνημα» τοῦ Πασόκ, τό ὁποῖο προχωρεῖ στό *σοσιαλιστικό μετασχηματισμό*» τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ ὁ μοιραῖος γιά τήν Ἑλλάδα ἄνθρωπος εἶχε δεχθῆ τό λάκτισμα τοῦ Ἀ. Παπανδρέου (11.3.1985) καί ἄρχισε νά ξηλώνεται ὡς ἄνθρωπος (ὅπως ὅλοι ὅσοι ὑπέχουν εὐθύνας), ἐνῷ ἕως τότε παρίστανε τό «θεό» καί ἀπολάμβανε ἐξασφαλισμένος, ὅπως ἐνόμιζε, θεϊκή ἀσυλία...

Ἐσωτερικός διχασμός

Ἀμέσως μετά τή μεταπολίτευσι τό ἔθνος ὑπέστη ἕνα *βαθύ* ἐσωτερικό *διχασμό*. Δέν ἦτο, ἴσως, συνειδητή ἐπιδίωξι ὁ διχασμός αὐτός. Προκλήθηκε, πάντως, ἀπό ἀστόχους καί ἰδιοτελεῖς χειρισμούς, πού δημιούργησαν παράδοσι καί συνεχίζονται. Τό στρατιωτικό καθεστώς δέν ἀνατράπηκε. Αὐτοκαταλύθηκε. Τό διάδοχο ὅμως καθεστώς ἔκρινε σκόπιμο νά «παραλλαγῆ» κομματικῶς, νά ἀλλάξη ὄνομα (ἀφοῦ δέν ἦταν δυνατόν ν᾽ ἀλλάξη ἡγεσία) καί νά «διαφοροποιηθῆ» μέ λυσσαλέα δίωξι ἐκείνων, πού ἐπέβαλαν καί πού ὑπηρέτησαν τή δικτατορία. Ξεπέρασαν τάς 120.000 αὐτοί πού διώχθηκαν καί πού στερήθηκαν τά μέσα διαβιώσεως (οἱ ἴδιοι καί αἱ οἰκογένειαι των), ὅπως διακηρύχθηκε θριαμβευτικῶς. Σέ καμμιά ἄλλη χώρα, πού βρέθηκε ὑπό παρομοίας συνθήκας, δέν ἐπεδείχθη τέτοια σκληρότης καί ἀπανθρωπία. Τό καθεστώς τῆς μεταπολιτεύσεως δημιούργησε ἀπό τό ἐθνικό σῶμα ἕνα τμῆμα «παριῶν» καί «ἀθίκτων» τῆς προγκαντικῆς ἐποχῆς τῶν Ἰνδιῶν (οὔτε ἀριθμητικῶς, οὔτε ἱστορικῶς εὐκαταφρόνητον). Διέσυρεν ὅσον ἠμποροῦσε τή «δεξιά» καί κατέστησε «πολίτας δευτέρας τάξεως» ὅλους ἐκείνους πού ἔμειναν πιστοί στάς ἀρχάς, μέ τάς ὁποίας κυβέρνησαν τή χώρα ἀπό τό 1955 ἕως τό 1963, αὐτοί πού μεταμφιέσθηκαν σέ πολυδιαστάτους «νεοδημοκράτας». Ἡ «Νέα Δημοκρατία» (δηλαδή ὁ ἀρχηγός της) ἐπίστευε ὅτι τῆς ἐχρειάζετο αὐτή ἡ πολιτική ἀνθρωποθυσία γιά ν᾽ «ἀνανεωθῆ». Τώρα ὑφίσταται καί αὐτή τήν ἴδια μεταχείρισι ἀπό τό Πασόκ ὡς «δεξιά».

Διαφθορά συνειδήσεων

Τό δεύτερο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ πρωτοφανής *διαφθορά τῶν συνειδήσεων* καί ἡ καθίζησι τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας. Ἀπό τούς πρώτους μῆνας

τῆς μεταπολιτεύσεως ἐξαπολύθηκαν ὅλα τά πάθη, αἱ μικρότητες, αἱ φοβίαι καί αἱ ἰδιοτέλειαι καί σ' αὐτά στηρίχθηκε τό νέο καθεστώς γιά νά ἐφαρμόση τήν ἀπηνῆ διωκτική πολιτική του καί νά προσεταιρισθῆ ἐξωμότας καί δημίους. Ἡ διαφθορά τῶν συνειδήσεων ἄρχισε μέ τή διαβόητη Σ.Π. τῆς 3.9.1974 «περί ἀποκαταστάσεως τῆς νομιμότητας είς τά Α.Ε.Ι.», τήν ὁποία κατασκεύασε ὁ τότε «ὑφυπουργός τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως» Δημ. Θ. Τσάτσος (καί ἀπό τό 1974 ἤδη ἀποδεδειγμένος μέ αὐτόγραφά του χαφιές τῆς Ἀσφαλείας ἐπί στρατιωτικοῦ καθεστῶτος). Μέ τή Συντακτική αὐτή Πράξι τό ὑποκείμενο αὐτό ἐθέσπισε ἀναδρομικῶς ἀδικήματα, ἔθεσε σέ διαθεσιμότητα καί παρέπεμψε σέ ἔκτακτο Εἰδικό Πειθαρχικό Συμβούλιο ἄνω τῶν 70 καθηγητῶν γιατί «συνεργάσθηκαν» μέ τό στρατιωτικό καθεστώς ἤ «ἐκφράσθηκαν» ὑπέρ αὐτοῦ, κατέλυσε τήν ἀρχή τοῦ φυσικοῦ δικαστοῦ, καθώρισε τή σύνθεσι τῶν Ε.Π.Σ. κατ' ἐπιλογήν, σάν εἶδος ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος, παρενέβαλε διατάξεις γιά τήν προνομιακή καί ἐκβιαστική καθηγητοποίησι τοῦ ἑαυτοῦ του καί τῶν φίλων του καί (μέ ἄλλη Σ.Π.) κατήργησε τό ἀσυμβίβαστο τῆς καθηγητικῆς καί βουλευτικῆς ἰδιότητος, πού ὑπῆρχε σ' ὅλα τά Συντάγματα. Μέ τή Σ.Π. τῆς 3.9.1974 καί τήν ἐφαρμογή τῶν «καθαρτικῶν» διατάξεών της ἀπό τό Ε.Π.Σ. γελοιοποιήθηκαν ἀνώτατοι δικαστικοί λειτουργοί, ἔχασαν τό κῦρος των καθηγηταί καί διεφθάρησαν οἱ φοιτηταί, στούς ὁποίους δόθηκε ἐνθάρρυνσι νά στραφοῦν ἀνωνύμως ἤ ψευδωνύμως κατά καθηγητῶν των. Γιατί τό Ε.Π.Σ. συγκροτήθηκε ἀπό 4 συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας ὑπό τήν προεδρία τοῦ προέδρου Μ. Στασινοπούλου καί ἑνός ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων (τοῦ Γ. Μαραγκοπούλου), πού τό 1968 καί τό 1969, ὡς μέλη τοῦ Σ.τ.Ε., εἶχαν γνωματεύση προσωπικῶς ὅτι «ἡ ἐπανάστασις τῆς 21.4.67 εἶχε ἐπικρατήση καί δημιουργήση νέαν ἔννομον τάξιν» καί ἀπό 4 καθηγητάς πού διωρίσθηκαν ἐπί τούτῳ ἀπό τόν ὑπουργό Παιδείας Ν. Λοῦρο, εἴτε γιατί εἶχαν λόγους μνησικακίας, εἴτε γιατί προσφέρθηκαν νά γίνουν δήμιοι συναδέλφων των, γιά νά μή παραπεμφθοῦν οἱ ἴδιοι. Ἀλλά καί γενικωτέρα καθίζησι

τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας προκλήθηκε στά Α.Ε.Ι. Οἱ πιό διαβλητοί καθηγηταί γιά νά ἐξαγοράσουν τούς φοιτητάς των μεταμορφώθηκαν σέ δημοκρατικούς μέντορες, κάνοντας μειοδοτική ἐπιστημονική πολιτική μέ μοίρασμα βαθμῶν. Ἕνας ἄλλος, τέλος, παράγων διαφθορᾶς τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ὑπῆρξε ἡ νομοθετηθεῖσα μεταμφίεσι σέ «ἀντιστασιακό» κάθε καταχραστοῦ, ἀνικάνου, διεφθαρμένου καί ἐκφύλου, πού εἶχε ἀπομακρυνθῆ ἀπό τό στρατιωτικό καθεστώς καί ἡ ἐπαναφορά του στή θέσι του ἐν τιμῇ καί μέ προαγωγή...

Τό γλωσσικό ζήτημα

Τό τρίτο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ *ἀποκοπή τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπό τάς ρίζας του* καί *ἡ ἐκβαρβάρωσι τῆς γλώσσης*. Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1976 ἕνα κογκλάβιο ἀπό 13 μέλη, μέ πρόεδρο τόν ἄσχετον Κ. Καραμανλῆ, κατεδίκασε σέ θάνατο τήν καθαρεύουσα καί ἐπέβαλε τήν δημοτική σ' ὅλας τάς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Δέν μετεῖχε ὅμως τοῦ συμβουλίου αὐτοῦ οὔτε ἕνας πανεπιστημιακός καθηγητής τῆς γλωσσολογίας ἤ τῆς ἑλληνικῆς ἤ τῆς παιδαγωγικῆς καί δέν ἔγινε καμμιά συζήτησι. Δημιουργήθηκαν ἔτσι αἱ προϋποθέσεις γιά τήν ἀποκοπή τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπό τάς ρίζας του καί ἐκβαρβαρώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τό γλωσσικό ζήτημα, πού εἶχε χάσει τήν παλιά του ὀξύτητα, ὠθήθηκε πάλι στό προσκήνιο καί «ἐλύθη» μέ πραγματικό πραξικόπημα, ἐνῶ δέν ὑπῆρχε κανένας ἐπιστημονικός ἤ πρακτικός λόγος γιά ν' ἀντιμετωπισθῆ μέ τέτοια βιαιότητα. Αἱ δύο μορφαί τῆς ἑνιαίας ἑλληνικῆς γλώσσης (ἡ καθαρεύουσα καί ἡ δημοτική) ὑφίσταντο φυσιολογική ἐξέλιξι καί ἀλληλεπίδρασι καί κέρδιζαν καί αἱ δύο. Ἡ καθαρεύουσα ἔχει ἐμπλουτισθῆ μέ τύπους, ἁπλουστεύσεις καί φραστικούς τρόπους τῆς δημοτικῆς καί ἡ δημοτική ἔχει ἐνσωματώση πάρα πολλά στοιχεῖα τῆς καθαρευούσης καί στή γραμματική καί στό συντακτικό καί στό λεξιλόγιο. Διαφέρουν ὅμως ἀκόμη

ἀρκετά. Ἡ καθαρεύουσα ἔχει καθωρισμένη μορφή, σαφές τυπικό, εὔληπτο συντακτικό καί ἀμετάβλητη ὀρθογραφία. Ἱκανοποιεῖ ἔτσι τό θεμελιῶδες αἴτημα τῆς ὁμοιομορφίας, πού ἔχει τεραστία πρακτική σημασία. Ἡ δημοτική, ἀντιθέτως, δέν ἔχει ἀποκτήση ἀκόμη πλήρη ὡριμότητα. Τό τυπικό της παραμένει ἀσταθεροποίητο. Ἐμπλουτίζεται, καλλιεργεῖται καί μεταβάλλεται συνεχῶς. Γραμματική της, κοινῶς ἀποδεκτή, δέν ὑπάρχει.

Ἡ χρῆσι τῆς «δημοτικῆς» ἐπιβλήθηκε, ἐν συνεχεία, στή διοίκηση καί στή δικαιοσύνη, ἀφοῦ προηγουμένως (ἀπό τοῦ τέλους τοῦ 1974) εἶχε δώσει δοκιμαστικῶς ἀθλίας ἐξετάσεις μέ τά κρατικά μέσα ἐνημερώσεως. Παραλλήλως, ἐν ὀνόματι τοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ» τῆς ἐκπαιδεύσεως, καταργήθηκε ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς στά γυμνάσια καί συρρικνώθηκε στά λύκεια. (Ἐδιώξαμε τούς ἀρχαίους ἀπό τά σχολεῖα καί τούς βάλαμε στά κέρματα!). Ἔτσι ἀνοίχθηκε βαθεῖα τάφρος χωρισμοῦ ἀπό τό πνευματικόν παρελθόν τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ διά τάς ἐρχομένας γενεάς θά εἶναι ἀπρόσιτος καί ἡ ἀρχαία γραμματεία καί ἡ νεοελληνική λογοτεχνία μέ τήν πλουσιωτάτη ἐπιστημονική καί ἱστορική γραμματεία, πού ἔχει γραφῆ στήν καθαρεύουσα καί παραλλήλως προκλήθηκε ραγδαία ἐκβαρβάρωσι τῆς γραφομένης καί ὁμιλουμένης γλώσσης. Ἡ προσπάθεια «δημοτικοποιήσεως» τοῦ χρησιμοποιουμένου γλωσσικοῦ ὀργάνου ἔχει δημιουργήσει λεκτικά, γραμματικά καί συντακτικά τέρατα, ἔχει μειώσει τόν λεκτικό πλοῦτο σέ ἐπίπεδο παιδισμοῦ, ἔχει εἰσαγάγη στή γλῶσσα τή μονοτονία τῶν ἰδιωμάτων τοῦ ὑποκόσμου (στά ὁποῖα μιά «λέξι» ἔχει δεκάδες σημασιῶν) καί ἔχει διαμορφώσει μέ ἅλματα ἕνα κοινό νεοαναλφαβήτων. Στό κατάντημα αὐτό (γιά τό ὁποῖο θλίβομαι βαθύτατα, γιατί εἶμαι δημοτικιστής ἀπό τά μαθητικά μου χρόνια), εἶναι τεραστία καί ἐγκληματική ἡ συμβολή τοῦ ἑσμοῦ τῶν ἀμαθῶν, πού ἔχουν συρρεύσει στά κρατικά μέσα ἐνημερώσεως. (Ὁ γνωστός ἀγωνιστής τοῦ δημοτικισμοῦ ἰατρός τοῦ Βόλου Δ. Σαράτσης ἔλεγε γιά μένα: «Ὁ μεγαλύτερος ἀντίπαλος

τοῦ δημοτικισμοῦ εἶναι ὁ δημοτικιστής δημοσιογράφος τῆς "'Ελευθερίας" Θ. Παπακωνσταντίνου γιατί ἀπέδειξε μέ τά ἄρθρα του ὅτι καί ἡ καθαρεύουσα εἶναι ζωντανή γλῶσσα»).

Κομματικοποίησι τῆς νεολαίας

Τό τέταρτο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ ἐξανδραποδιστική *κομματικοποίησι τῆς νεολαίας*. 'Από τή μεταπολίτευσι οἱ νέοι τῆς 'Ελλάδος ἀποτελοῦν εἰδικό στόχο τῶν πολιτικῶν κομμάτων γιατί εἶναι ἀνώριμοι, ἀνήσυχοι, χωρίς πεῖρα, παρορμητικοί καί «ἀκοινωνικοποίητοι» ἀκόμη. 'Η βιολογικῶς μεταβατική κατάστασι, στήν ὁποία βρίσκονται καί ὁ χαρακτήρας των ὁ εὐεπηρεάστος ἀπό συνθήματα, τούς καθιστᾶ ἰδεώδεις κομματικούς ὑπηρέτας καί νεροκουβαλητάς. Στά ὁλοκληρωτικά καθεστῶτα (τόν κομμουνισμό, τό φασισμό καί τόν ἐθνικοσοσιαλισμό, πού εἶναι μονοκομματικοί καί πού ἐμφανίσθηκαν κατά τόν 20όν αἰῶνα ὡς πρῶτοι ἐκμεταλλευταί τῆς νεολαίας) ὁ προσεταιρισμός γινόταν καί γίνεται διά τοῦ καταναγκασμοῦ (μέ τήν ὑποχρεωτική ἔνταξι) καί μέ διαφόρους παροχάς. Στά ἐλεύθερα (πλουραλιστικά) καθεστῶτα ἡ προσέλκυσι ἐπιτυγχάνεται μέ θεωρητική συνθηματολογία, πού ἀποβλέπει στήν ἀπόσπασι τῶν νέων ἀπό τήν οἰκογενειακή ἐπιρροή καί τή διεύρυνσι τοῦ φυσικοῦ χάσματος μεταξύ τῶν γενεῶν καί μέ τήν προσφορά εὐκαιριῶν γιά δράσι καί ἱκανοποίησι τῶν ἐνστικτωδῶν ροπῶν τοῦ ἀνθρώπου, πού εἰσβάλλει στή ζωή. Δέν χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια γιά νά παγιδευθῆ ὁ νέος. Τοῦ μιλοῦν γιά «καταπίεσι» (ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας), γιά «πνευματοκτόνο αὐθεντία» (τοῦ σχολείου), γιά «αὐτοπροσδιορισμό» (μέσα στό κοινωνικό σύνολο), γιά «δικαιώματα παρέμβασης» (στή λῆψι ἀποφάσεων) κ.λπ. "Ολα αὐτά τονώνουν τόν ἐγωϊσμό τῶν νέων, ἐντείνουν τή φυσική ἀντίδρασί των κατά τῆς πειθαρχίας, τούς ἀποξενώνουν ἀπό τό ὑπεύθυνο περιβάλλον καί τούς σύρουν πρός τάς

κομματικάς στρούγγας, πού ίκανοποιοῦν τό «ἔνστικτο τοῦ ἀνήκειν κάπου» καί προσφέρουν πολλά ἀντισταθμίσματα γιά τήν ὑποδούλωσι πού ἀπαιτοῦν. Τοῦ προσφέρουν παντός εἴδους διασκεδάσεις, ψευδαίσθησι δυνάμεως, αὐταπάτας «γνώσεως», εὐκαιρίας προβολῆς κ.λπ. Ἀποκορύφωσι αὐτῆς τῆς ἐπιθέσεως τῶν κομμάτων κατά τῆς νεολαίας ἀποτελεῖ κάθε χρόνο ἡ τερατώδης «φεστιβαλῖτις», πού προσβάλλει ὅλα τά κόμματα. Ἡ ἐξανδραποδιστική αὐτή κομματικοποίησι τῶν νέων ἔχει ὡς μοιραῖο ἀποτέλεσμα τήν παράλογη αὔξησι τῶν ἀπαιτήσεών των, τή σπατάλη πολυτίμου χρόνου (τοῦ πιό ἀποδοτικοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς), τήν καλλιέργεια τῆς τάσεως πρός τόν εὐδαιμονισμό, τήν πνευματική παθητικότητα καί «ἀσκεψία» (ἐπειδή παπαγαλίζουν συνθήματα) καί τή ροπή πρός τή βία καί τήν αὐθαιρεσία. Ὁ «προβληματισμός», πού ἐνθαρρύνουν τάχα τά κόμματα ὁδηγεῖ τελικῶς τούς νέους στόν ἀρνητισμό, στήν ψυχική κένωσι, λόγῳ τῆς μαστιγώσεως τῶν αἰσθήσεων, στή χυδαιοποίησι, στά ναρκωτικά καί στό ἔγκλημα. Τά κόμματα εἶναι σέ μεγάλο βαθμό ὑπεύθυνα γιά τήν τραγωδία τῆς συγχρόνου νεολαίας.

Ἀριστεροκρατία

Τό πέμπτο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι *ἡ ἀριστεροκρατία*, πού φιλοτεχνήθηκε μέ τήν παράδοσι βασικῶν κλειδιῶν τῆς δημοσίας ζωῆς στόν κομμουνισμό. Οἱ καρπωταί τῆς μεταπολιτεύσεως, ἀναζητοῦντες περιδεεῖς γορίλλας γιά τόν ἑαυτό τους, ἔσπευσαν μετά τήν ἐγκαθίδρυσί των ν᾽ ἀναγνωρίσουν τή νομιμότητα τοῦ κομμουνισμοῦ χωρίς κανένα ὅρο. Τό γεγονός ἐπροκάλεσε κατάπληξι καί σ᾽ αὐτούς πού εὐνοήθηκαν, οἱ ὁποῖοι ἀποθρασύνθηκαν ὅταν ἐσυνειδητοποίησαν πόσον ἠλίθιοι ἐξακολουθοῦν νά εἶναι αὐτοί πού ἐκπροσωποῦν τό ἀστικό καθεστώς. Ἀκολούθησαν ραγδαῖαι παραχωρήσεις στόν κομμουνισμό (πού εἶχεν αἱματοκυλήσει τήν Ἑλλάδα τρεῖς

φοράς), εἴτε ὕστερα ἀπό μικρά πίεσι, εἴτε χωρίς πίεσι. Ἐγκαταλείφθηκε ἀπροστάτευτος ὁ ἰδεολογικός τομεύς γιά νά μή ἐνοχλῆται ὁ κομμουνισμός, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐπιδόθηκε σέ λυσσώδη προπαγάνδα τῆς δικῆς του «ἰδεολογίας». Στρατολογήθηκαν ὡς σύμμαχοι κάθε εἴδους κομμουνισταί μέ τήν ἐτικέττα τοῦ «προοδευτικοῦ», εἰσέδυσαν ὡς ἀφεντικά στόν κρατικό μηχανισμό γενικῶς καί ἰδιαιτέρως στήν ἐκπαίδευσι καί τά μέσα ἐνημερώσεως καί ἐπεδόθησαν ἀνενόχλητοι σέ ἐξοργιστικάς παραχαράξεις ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐπαναπατρίσθηκαν χιλιάδες κομμουνιστικά στελέχη, ἐκπαιδευμένα γιά ὅλας τάς μορφάς ἀνατρεπτικοῦ ἀγῶνος, μέ ἐξειδικευμένας ἱκανότητας, πού ὑπερβαίνουν στόν καθένα τάς ἱκανότητας 1.000 «στελεχῶν» ἀστικοῦ κόμματος. Ἀποσύρθηκε ἀρχικῶς τό κράτος ἀπό τήν ἀπότισι τιμῆς στούς πολεμιστάς κατά τοῦ κομμουνισμοῦ καί τά θύματά του καί τελικῶς καταργήθηκαν τά μνημόσυνα στό Σύνταγμα Χωροφυλακῆς Μακρυγιάννη (3 Δεκεμβρίου) καί ὁ ἑορτασμός τῆς Πολεμικῆς Ἀρετῆς τῶν Ἑλλήνων (τελευταία Κυριακή κάθε Αὐγούστου). Κάθε τι πού ἐνθυμίζει τήν κομμουνιστική ἐπιβουλή κατά τοῦ ἔθνους χαρακτηρίσθηκε «ἑορτή μίσους» καί ἔφθασεν ἡ Ἑλλάδα ἐπί Ν.Δ. στό σημεῖο νά καταδικάζωνται ὅσοι διανέμουν προκηρύξεις μέ ἀντικομμουνιστικό περιεχόμενο καί κατά τοῦ Ἀθ. Κλάρα (Ἄρη) ἤ τελοῦν τοπικά μνημόσυνα ἐθνικοφρόνων, τούς ὁποίους ἔσφαξαν οἱ κομμουνισταί. Κατόπιν θεσπίσθηκε ὁ ἀκώλυτος ἐπαναπατρισμός τῶν συμμοριτῶν, ἡ ἀπόδοσι τῆς ἰθαγενείας των καί ἡ ἀναγνώρισί των ὡς «ἀντιστασιακῶν». Οἱ «καπεταναῖοι» τῶν συμμοριτῶν προβάλλονται στήν ἀνίδεο νεολαία ὡς ἥρωες ἰσότιμοι πρός τούς ἥρωας τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Παραχώρησι πρός τούς κομμουνιστάς ὑπῆρξε καί ἡ μετονομασία ἀπό τή Ν.Δ. τοῦ ξενοκινήτου συμμοριτοπολέμου (κατά διαπίστωσι τοῦ Ο.Η.Ε.) σέ «ἐμφύλιο πόλεμο» ἤ «ἰδεολογικό πόλεμο» ἤ «ἰδιότυπο πόλεμο», ἐνῶ κατά τάς ἀποκαλύψεις τοῦ Μ. Βαφειάδη, στόν ἀγῶνα γιά τό

Γράμμο Βίτσι, ἀπό τάς 65.000 ἀνδρῶν τοῦ «Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ» οἱ 30.000 ἦσαν «σλαβομακεδόνες» πού πολεμοῦσαν γιά τήν αὐτονόμησι τῆς Μακεδονίας, πού τούς τήν εἶχεν ὑποσχεθῆ ἡ διαβόητος Ε΄ Ὀλομέλεια τοῦ Κ.Κ.Ε. (31.1.1949). Δέν εἶναι ὑπερβολικός ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ζοῦμε ὑπό ἀπόλυτη ἀριστεροκρατία. Οἱ κομμουνισταί ἔχουν ἐξασφαλίσει πλήρη ἀσυλία. Δέν κρίνονται ἀπό κανένα καί ἀσκοῦν ὡς «προοδευτικοί» σταλινική πνευματική τρομοκρατία καί ἀστυνόμευσι. «Προοδευτικοί» ἐμφανίζονται ἀκόμη περισσότερο οἱ «ἀναθεωρηταί» τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσ., πού χρειάσθηκαν οἱ εὐφυέστατοι 40 χρόνια γιά ν' ἀντιληφθοῦν ὅτι ὁ Στάλιν ὑπῆρξε ὁ πιό αἱμοβόρος τύραννος τῆς παγκοσμίου ἱστορίας καί 12 χρόνια γιά νά πληροφορηθοῦν τί εἶπε γι' αὐτόν ὁ Κροῦστσεφ τό 1956. Ὁ «ἀντικομμουνισμός», μέ τήν ἀνοχή ἐκείνων, πού ἐνεφανίζοντο ὡς μαχητικοί ἐκπρόσωποί του, ἔχει δυσφημισθῆ γιά τούς ἀνιδέους καί ἡ γενική κατάληψι τῶν καναλιῶν προβολῆς ἀπό τούς κομμουνιστάς, ὠθεῖ πρός τήν ἀριστερά κάθε ἀσπόνδυλο τσανακογλύφτην. Ἡ βιβλιοεκδοτική δραστηριότητα, τά περιοδικά, ἡ δημοσιογραφία, τό θέατρο, ὁ κινηματογράφος, ἡ τηλεόρασι, αἱ εἰκαστικαί τέχναι, ἡ μουσική κ.λπ. βρίσκονται κατά πλειοψηφία, σέ χέρια κομμουνιστῶν καί «ἀριστερῶν». Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νά προβληθοῦν, ὅσοι θέλουν ν' ἀνέβουν, ὅσοι ἐπιδιώκουν νά διατηρήσουν τήν «φίρμαν» των σπεύδουν νά προσκυνήσουν δουλικῶς τήν ἀριστερά. Ἰδιαιτέρως ἐμετική καί ἀναίσχυντος εἶναι ἡ στάσι τῶν λεγομένων «καλλιτεχνῶν» (θεατρίνων, συνθετῶν, τραγουδιστῶν, ὀργανοπαικτῶν κ.λπ.), τούς ὁποίους ὁ κομμουνισμός διαφημίζει ὡς μεγαλοφυΐας, ὅταν τόν ὑπηρετοῦν δουλικῶς. Ἐν ὀνόματι τῆς «λήθης», τοῦ «ἠπίου κλίματος» καί τῆς «ἐθνικῆς ὁμοψυχίας» ἡ Ἑλλάς ἔχει παραδοθῆ ἠλιθίως στή διάθεσι μιᾶς μειοψηφίας, πού δέν ἔχει ἐνδοιασμούς, πού ἐπαίρεται γιά τά φρικαλέα «πεπραγμένα» της, πού χαρακτηρίζει κάθε ἀντίθετο ὡς «φασίσταν», πού ἀξιώνει τό πέρασμα τῆς «δεξιᾶς» ἐν στόματι μαχαίρας, πού ἐπιβάλλει τή μεσαιωνική μισαλλοδοξία της ὡς δημοκρατικό κανόνα καί πού κορ-

δακίζεται ὅτι κάποτε, ἀξιοποιῶντας τάς δυνατότητας αὐτάς θά θάψη τό σημερινό καθεστώς γιά νά κτίση ἐπάνω του τόν παράδεισο τῶν «γκουλάγκ» καί τῶν ψυχιατρείων.

Διάλυσι τῆς ἐκπαιδεύσεως

Τό ἕκτο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ *ἀγελαιοποίησι καί διάλυσι* καί τῶν τριῶν βαθμίδων τῆς *ἐκπαιδεύσεως*. Στή γενική ἐκπαίδευσι (τή Δημοτική καί τή Μέση) μετά τήν «ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση» (τήν καθιέρωσι τῆς «δημοτικῆς», τήν ἐπιβολή τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐννεαετοῦς φοιτήσεως, τήν κατάργησι τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων, ἀπό τό δημοτικό στό γυμνάσιο καί ἀπό τό γυμνάσιο στό λύκειο), τήν εἰσβολή τοῦ «διδακτικοῦ» κομμουνισμοῦ (ὕστερα ἀπό τή νομιμοποίησι τοῦ Κ.Κ.Ε. χωρίς ὅρους καί τήν κατάργησι τῆς 1010 Ἐγκυκλίου τοῦ Γ. Παπανδρέου) καί μετά τήν ἐπιβολή ἀπό τά τέλη τοῦ 1974 τοῦ θεσμοῦ τῶν διαβοήτων «μαθητικῶν κοινοτήτων» (πού διωγκώθηκε καί διευρύνθηκε κατόπιν δολίως μέ τήν προσθήκη στή σχολική αὐτοδιοίκησι καί ἄλλων «καθηκόντων») δημιουργήθηκε τελικῶς κατάστασι χάους, πού παρουσιάζει τά ἑξῆς βασικά χαρακτηριστικά: Ἡ ἐκπαιδευτική ἀπόδοσι τῶν σχολείων ἐσημείωσε γενική πτῶσι. Ἡ ἀξία τῶν τίτλων σπουδῶν ὑποβαθμίσθηκε κοινωνικῶς. Τό διδακτικό προσωπικό τῶν σχολείων ἔχασε τό κῦρος του καί ὑποδουλώθηκε στάς ἐπιταγάς τῆς πολιτικῆς καί στάς πιέσεις τῶν μαθητικῶν μαζῶν. Ἡ σχολική πειθαρχία καταλύθηκε. Ὁ χρόνος διδασκαλίας μειώθηκε στήν πράξι γιατί σημαντικό τμῆμα του χρησιμοποιεῖται γιά «συνεδριάσεις», «συζητήσεις», «πολιτιστικάς» γελοιότητας καί φλυαρίας. Μεγάλο μέρος τῶν μαθητῶν ἐπηρεάσθηκε ἀπό τήν κομματική εἰσβολή στά σχολεῖα, κατάντησε ἀγέλη, κατελήφθη ἀπό ἀσχέτους πρός τήν μάθησι φιλοδοξίας, ἔγινε φυγόπονο (ἐν ὀνόματι τῆς καταργήσεως τῆς «ἀντιπαιδαγωγικῆς» καί «ἀντιδημοκρατικῆς» ἁμίλλης καί τῆς «ψύχωσης τοῦ καλοῦ βαθμοῦ»), ἀποθρασύνθηκε ἀφοῦ

ἐξασφάλισε ἀτιμωρησία, ἐξοικειώθηκε μέ τόν ἀηδιαστικό βερμπαλισμό, τήν κενολογία, τή «δημοκρατική» τρομοκρατία τῶν δυναμικῶν μειοψηφιῶν καί ἐκχυδαΐστηκε.

Ἀκόμη χειροτέρα εἶναι ἡ κατάστασι, πού δημιουργήθηκε στά Α.Ε.Ι. Ἀμέσως μετά τήν μεταπολίτευσι τό καθηγητικό προσωπικό δεκατίσθηκε μέ τήν πρόφασι τοῦ «χουντισμοῦ». Ἀπομακρύνθηκαν πολλοί ἀξιόλογοι ἀκαδημαϊκοί διδάσκαλοι, ἐνῶ δέν ἐνωχλήθηκαν ὅσοι ἐδικτυώθηκαν μέ τήν ἀριστερά ἤ ἐδέχθηκαν νά γίνουν ἐκτελεσταί συναδέλφων των. Παραλλήλως ἐπεβλήθησαν στά Α.Ε.Ι. ἀριστεραί φοιτητικαί μειοψηφίαι, πού δέν ἀντιπροσωπεύουν συνολικῶς περισσοτέρους ἀπό τά 35% τῶν φοιτητῶν γιατί οἱ ἀνεκδιήγητοι ὑπουργοί Παιδείας τῆς Ν.Δ. δέν ἐτόλμησαν νά θεσπίσουν καί νά κατοχυρώσουν τή δημοκρατική ἀρχή τῆς συμμετοχῆς στάς ἀρχαιρεσίας ὅλων τῶν φοιτητῶν, πού ἔχουν ἐγγραφῆ νομίμως. (Ἡ ὀρθή, δικαία καί δημοκρατική λύσι τοῦ προβλήματος τῶν φοιτητικῶν «ἐκλογῶν» ἔχει ὑποδειχθῆ ἀπό ἐμένα ἀπό τήν ἐποχή τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος, ἀλλά κακῶς δέν ἔγινε ἀποδεκτή τότε). Οἱ φοιτηταί εἶναι καί αὐτοί πολῖται καί μάλιστα τόσο προνομιοῦχοι, ὥστε νά τούς ζηλεύουν οἱ ἁπλοῖ πολῖται. Τό ἑλληνικό κράτος τούς ἔχει ἀπαλλάξη ἀπό τά δίδακτρα, τούς χορηγεῖ δωρεάν τά συγγράμματα, τούς παρέχει δωρεάν ἰατροφαρμακευτική περίθαλψι, στεγάζει καί σιτίζει σημαντικό μέρος ἀπό αὐτούς, τούς ἀνακουφίζει ἀπό τάς δαπάνας τῶν μετακινήσεων, δίδει στούς ἐπιμελεστέρους ὑποτροφίας καί ἄτοκα δάνεια καί μόνο ἐπίδομα «γκαρσονιέρας» δέν τούς ἔχει δώσει ἀκόμη ἐν ὀνόματι τῆς «σεξουαλικῆς ἀπελευθέρωσης». Ἐνῶ ὅμως γιά τούς ἁπλούς πολίτας, πού δέν ἀσκοῦν τό δικαίωμα ψήφου, προβλέπονται ποινικαί καί διοικητικαί κυρώσεις, γιά τούς προνομιούχους φοιτητάς καμμιά κύρωσι δέν προβλέπεται. Τό μειονέκτημα, πού παρουσιάζει ὁ τρόπος διενεργείας τῶν φοιτητικῶν ἐκλογῶν τό εἶχαν ἀντιληφθῆ οἱ ἁρμόδιοι ἐγκαίρως καί τόν Ἰούλιο τοῦ 1975 κατήρτισαν σχέδιο

νόμου, πού ἐθέσπιζεν ὅτι ἐφεξῆς οἱ φοιτητικοί σύλλογοι (ἕνας γιά κάθε Σχολή) θά ἦσαν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ὅτι μέλη των θά εἶναι αὐτοδικαίως ὅλοι οἱ ἐγγεγραμένοι σέ κάθε Σχολή φοιτηταί, ὅτι ἡ διοικοῦσα ἐπιτροπή των θά ἐκλέγεται γιά ἐτησία θητεία ἀπό τό σύνολο τῶν φοιτητῶν καί ὅτι «ὁ φοιτητής, ὁ ὁποῖος δέν ἀσκεῖ τό δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἀποκλείεται τῶν ἐξετάσεων τῆς ἀμέσως ἑπομένης ἐξεταστικῆς περιόδου». Ὅταν ὅμως δημοσιεύθηκε τό νομοσχέδιο αὐτό ξεσπάθωσαν οἱ κεκράκται τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς καί τῆς ἀριστερᾶς. Τό ὑπουργεῖο Παιδείας ἀπέσυρε τελικῶς τό νομοσχέδιο, γιατί οἱ ἐκπρόσωποί του δέν εἶχαν τό σθένος νά ὑπερασπίσουν τή δημοκρατία ἔναντι τῶν καπήλων της.

Τό ἄκρον ἄωτο τῆς πανεπιστημιακῆς καταπτώσεως ἐκφράζεται εὐγλώττως διά τοῦ διαβοήτου «*ἀσύλου*». Ἐνῶ τά πτυχία ἔχουν ὑποβαθμισθῆ ἐξευτελιστικῶς καί στήν ἐσωτερική ἀγορά (γιά τάς προσλήψεις στόν ἰδιωτικό τομέα τῆς οἰκονομίας) καί τό ἐξωτερικό (γιά τήν εἰσδοχή σέ μεταπτυχιακάς σπουδάς), τό «ἄσυλον» ἔχει καταστήση τούς ἐσωτερικούς καί τούς ἐξωτερικούς χώρους τῶν Α.Ε.Ι. χώρους ἀσυδοσίας, βρωμιᾶς, ἐκβακχεύσεων, ὀργιαστικῶν πάρτυ καί ντουντουκοφορικῶν κατασκηνώσεων ἀτσιγγάνων, ὁμοφυλοφύλων, τοξικομανῶν, Τουρκαλάδων, Παλαιστινίων, Κούρδων καί παντός φυράματος ἀλητῶν καί ἀσχέτων πρός τά Πανεπιστήμια.

Καταδημαγώγησι τοῦ λαοῦ

Τό ἕβδομο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ ἀφόρητη *καταδημαγώγησι τοῦ λαοῦ* ἀπό τούς πολιτικούς, πού ἀποδεικνύει πόσο δίκαιο εἶχε ὁ Ἀμερικανός ἐκεῖνος συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι «ὑπάρχουν πολιτικοί, πού ἄν οἱ ψηφοφόροι των ἦσαν καννίβαλοι, θά τούς ἔταζαν παιδάκια γιά τό γεῦμα των». Εἶναι γενικῶς ἀνενδοίαστοι στάς μεθόδους «ἐπικοινωνίας» μέ τόν λαό οἱ περισσότεροι

ἀπό ἐκείνους, πού ἐπιδιώκουν νά τόν κυβερνήσουν καί ὅσοι τόν ἐκυβέρνησαν μετά τήν μεταπολίτευσι ἀποδείχθηκαν ἀκόμη περισσότερο ἀνενδοίαστοι. Ἰσχυρίζονται ὅτι ἐκληρονόμησαν «χάος» καί «καμένη γῆ» καί ὅτι τώρα ἀγωνίζονται νά δημιουργήσουν μιά ὡραία Ἑλλάδα ἀπό τό τίποτε. Ὁ ἰσχυρισμός ὅμως εἶναι ἀναίσχυντος καί τό γνωρίζουν αὐτό πολύ καλά. Ὑπολογίζουν ὅμως ἀφ' ἑνός στή διαπιστωμένη γρήγορη λησμοσύνη τῶν μαζῶν καί ἀφ' ἑτέρου στήν ἀποδοτικότητα τῆς «πλύσεως τοῦ ἐγκεφάλου» τοῦ κοινοῦ μέ τήν καταχρηστική μονοπώλησι τῶν μέσων ἐνημερώσεως. Ἡ τηλεόρασι καί τό ραδιόφωνο ἔχουν ἀποκτήσει τεραστία δύναμι ἐπηρεασμοῦ τῶν μαζῶν. Μέ τήν «εἰκόνα» τῆς πραγματικότητος, πού προσφέρουν στό κοινό δέν τό ἐνημερώνουν, ἀλλά τό ἀποβλακώνουν. Γιατί διαστρεβλώνουν, ἀποσιωποῦν ἤ ὑποβαθμίζουν γεγονότα, προβάλλουν ἀνύπαρκτα «ἐπιτεύγματα», ἀποκρύπτουν κάθε δυσάρεστο γιά τό ὁποῖο εὐθύνονται καί σφυροκοποῦν συνεχῶς τό κρανίο τῶν θεατῶν καί ἀκροατῶν μέ φαιδράς ὑποσχέσεις. Ὁ λαός ἀποπροσανατολίζεται ἀπό τά ἄμεσα καί πιεστικά προβλήματά του, διαβουκολεῖται μέ διάφορα στατιστικά ψέματα καί φανατίζεται μέ τάς συνθηματολογίας.

Μυθοποίησι τῆς ἱστορίας

Τό ὄγδοο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ ἀπόκρυψι, παραποίησι καί *μυθοποίησι τῆς ἱστορίας*. Ὅταν μετά τό 1928 ὁ Στάλιν ἔγινε κύριος τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ στή Ρωσία, ἐφρόντισε νά προσαρμόση στά μέτρα του, δηλαδή νά ξαναγράψη, τήν προηγουμένη ἱστορία. Τό ἴδιο περίπου ἔκαναν καί ἐκεῖνοι, πού διαδέχθηκαν τό αὐτοκαταλυθέν στρατιωτικό καθεστώς, μολονότι ἦτο ἐντελῶς διαφορετική ἡ περίπτωσι. Ἀπέκρυψαν ὅσα εἶχαν γίνη ἐπί στρατιωτικοῦ καθεστῶτος στούς τομεῖς τῆς οἰκονομίας, τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς διοικήσεως κ.λπ. Ἰσχυρίσθηκαν ψευδέστατα ὅτι ἡ μετα-

πολίτευσι ἔγινε χάρις στήν «ἀντίσταση» τοῦ ἐσωτερικοῦ καί τοῦ ἐξωτερικοῦ. Προσπάθησαν νά κατασκευάσουν διαφόρους μύθους, ὅπως ὁ χονδροειδής μῦθος τοῦ Πολυτεχνείου, πού ἀπεκαλύφθη καί δικαστικῶς. Εἰδική περίπτωσι ἀναθεωρήσεως καί στρεβλώσεως ὁλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ ἡ λυσσαλέα ἐκμετάλλευσι ἀπό τούς κομμουνιστάς τῶν δυνατοτήτων πού τούς παραχώρησε ἡ μεταπολίτευσι. Εἶναι ἀφάνταστη ἡ ἀναισχυντία, μέ τήν ὁποία ἡ ἄκρα ἀριστερά, πού ἔχει δεσπόση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, πλαστογραφεῖ καί παραμορφώνει τά ἱστορικά γεγονότα γιά νά ἐπηρεάση τούς νέους κυρίως.

Μαρασμός τῆς οἰκονομίας

Τό ἔνατο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ὁ *μαρασμός τῆς οἰκονομίας* μέ ὅλα τά κοινωνικά ἐπακόλουθά του. Ἡ Ἑλλάς δέν ἦτο δυνατόν νά μείνη ἀνεπηρέαστος ἀπό τή διεθνῆ συγκυρία τῆς ὑφέσεως, πού εἶχε ἀρχίσει ἤδη τό 1973. Ὅλα ὅμως σχεδόν τά μέτρα πού ἐφαρμόσθηκαν ἀπό τότε γιά τήν ἀντιμετώπισι τῆς κρίσεως ἐπροκάλεσαν τήν ἐπιδείνωσί της. Ἡ Ν.Δ., πού τήν κατεῖχαν τά συμπλέγματα: τοῦ ἀνταγωνισμοῦ πρός τήν ἐντεινομένη «σοσιαλιστική» δημοκοπία, τῆς τάσεως νά «διαφοροποιηθῆ» ἀπό τό παρελθόν της (μέ τόν προηγούμενο τίτλο) καί τῶν προσωπικῶν ἐχθροπαθειῶν ὡρισμένων ἀπό τά στελέχη της, κατάφερε τό πρῶτο βαρύ πλῆγμα κατά τῆς ἐλευθέρας οἰκονομίας μας, παίρνοντας σειρά μέτρων πού ἐστρέφοντο κατά τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας (ὅπως ὡρισμέναι σοσιαλμανεῖς «ἐθνικοποιήσεις» κ.λπ.). Τό ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ὑπῆρξε μοιραῖο γιά τήν ἑλληνική οἰκονομία, γιατί προκάλεσε εὔλογο διστακτικότητα στάς ἰδιωτικάς ἐπενδύσεις, ἐμείωσε τήν παραγωγή, ἐμηδένισε τό ρυθμό τῆς ἀναπτύξεως καί ἀνέκοψε τήν παραγωγικότητα. Ἡ γενική οἰκονομική ὕφεσι εἶχε καί τάς κοινωνικάς συνεπείας της. Ὁ πληθωρισμός, εἰσαγόμενος καί παρα-

γόμενος ἐσωτερικῶς, ἀπέκτησε ταχύν ρυθμό. Καί τόν πληθωρισμό, ὅπως εἶναι γνωστό, τόν πληρώνουν κυρίως αἱ ἀσθενέστεραι οἰκονομικῶς κοινωνικαί κατηγορίαι (ὑπάλληλοι τοῦ δημοσίου καί τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως τῆς οἰκονομίας, ἐργάται, συνταξιοῦχοι κ.λπ.). Ἡ συνεχής ἄνοδος τῶν τιμῶν καί ἡ μείωσι τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν μισθωτῶν, ἐπροκάλεσε κῦμα κοινωνικῶν ἀναταραχῶν (ἀπεργιῶν καί ἄλλων ἐκδηλώσεων), τάς ὁποίας ἐξεμεταλλεύοντο κυρίως τά κόμματα τῆς ἀριστερᾶς. Ἡ Ν.Δ. μέ τήν ἄστοχο οἰκονομική πολιτική της «ἐλειτούργησε» ὡς ἀκούσιος νεροκουβαλητής τοῦ Πασόκ.

Κρατική παράλυσι

Τό δέκατο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ νοσηρά *διόγκωσι* καί ἁλματώδης *παράλυσι τοῦ κράτους*. Τό ἑλληνικό κράτος εἶχε ἀνέκαθεν περισσοτέρους ὑπαλλήλους ἀπό ὅσους ἐχρειάζετο καί ἦτο πάντοτε «ἀναποτελεσματικό». Ἀποκτοῦσε ὅμως καινούργιες συνεχῶς ἁρμοδιότητας (ἀπό ἀνάγκη, ἀπό φιλοδοξία, ἀπό «ἰδεολογία» καί ἀπό ἰδιοτέλεια τῶν κυβερνώντων καί τοῦ «μανδαρινάτου»). Ἡ αὔξησι αὐτή τοῦ «παρεμβατισμοῦ» καί ἡ συνεχής ἐπέκτασι τοῦ δημοσίου τομέως τῆς οἰκονομίας τοῦ ἐχρησίμευε ὡς ἀφορμή νέων διορισμῶν καί ἐπιδείνωνε τήν ἀναποτελεσματικότητα. Ὁ φαῦλος αὐτός κύκλος (ὑπερυπαλληλισμός — ὑπερπαρεμβατισμός — ἀναποτελεσματικότης) ἔγινε φαυλότερος μέ τήν μεταπολίτευσι. Αἱ τρεῖς ἐκλογικαί ἀναμετρήσεις (καί ἰδιαιτέρως ἡ δευτέρα τοῦ 1977 καί ἡ τρίτη τοῦ 1981) ἔγιναν ἀφορμή ἀθρόων προεκλογικῶν προσλήψεων μέ διαφόρους προφάσεις καί μέ ποικίλας μεθοδεύσεις γιά νά παρακαμφθοῦν οἱ τυπικοί περιορισμοί τῆς νομοθεσίας.

Κατά τό διάστημα αὐτό εἰσέβαλαν καί ἀπό τό ἐξωτερικό χιλιάδες ἐραστῶν τοῦ δημοσίου Ταμείου, πού ἀναρριχήθηκαν εὔκολα σέ ὑψηλάς θέσεις γιά νά σώσουν τήν

'Ελλάδα μέ τή διπλωματοφόρο σοφία τους ώς «είδικοί σύμβουλοι», «έπιστημονικοί συνεργάται», «έρευνηταί» κ.λπ. Είναι αύτοί ένα καινούργιο είδος τρωκτικών, πού οί περισσότεροί των δέν έχουν παρουσιάση καμμιά μελέτη, πού δέν ξέρουν έλληνικά γιατί έφυγαν άπό έδώ μή τολμώντας νά δώσουν έξετάσεις, πού κατέχονται άπό μεγάλη έπαρσι καί πού χαρακτηρίζουν ώς «άντιδραστικό», όποιον διαφωνεί μέ τάς άπόψεις των. Ήδη τόν 'Ιανουάριο τού 1975 ό τότε ύπουργός Προεδρίας Γ. Ράλλης μίλησε μέ ύπερηφάνεια γιά 350 «διϋπουργικούς» λειτουργούς, πού θά έκαμναν θαύματα (άλλά δέν έκαναν τίποτε. Πού άραγε έχουν τρυπώσει αύτοί οί ράλλειοι θαυματοποιοί;). Αί περισσότεραι άπό τάς άναριθμήτους άνοησίας, μωρίας, γελοιότητας, άστοχίας κ.λπ., πού διεπράχθησαν άπό τό κράτος καί τάς ύπέστησαν οί άτυχείς Έλληνες πολίται όφείλονται στάς μεγαλοφυείς «είσηγήσεις» αύτών τών παχυλότατα άμειβομένων τενεκέδων.

Πολλάς ύποσχέσεις έδωσε ό άρχηγός τής Ν.Δ. μετά τή μεταπολίτευσι. Τουλάχιστον όκτώ φοράς έδήλωσεν έπισήμως ότι θά θεραπεύση όριστικώς τή μεγάλη πληγή τού *ρουσφετιού* καί γράφηκαν κάθε φορά ύμνοι γιά έκείνους πού έπωμίζοντο τό σοβαρό αύτό καθήκον. 'Αλλά τό ρουσφέτι δέν έχει έξαλειφθή. Κατά τά τέλη 'Ιανουαρίου τού 1975 ό ίδιος ένεφανίσθη ώς πολέμαρχος κατά τής *γραφειοκρατίας* καί άπηύθυνε πρός τούς κρατικούς λειτουργούς κ.λπ. έγκύκλιο στήν όποία έτόνιζε ότι «οί ύπάλληλοι δέν είναι αύθένται, άλλά ύπηρέται τού λαού» (Παρομοία έκστρατεία κατά τής γραφειοκρατίας είχε γίνει άπό τόν ίδιο καί τό 1955 καί κατά τάς παραμονάς τού νέου έτους τό 1962). Τόν Αύγουστο τού 1978 συγκροτήθηκε γιά τήν «όριστικήν έξόντωσιν» τής γραφειοκρατίας έκτελεστικό άπόσπασμα άπό 5 βουλευτάς, πού έφωτογραφήθη κατά τήν ήρωϊκή έξόρμησί του. 'Αλλά πολύ γρήγορα, άφού διετύπωσαν ένα κωμικό εύχολόγιο, έπαψε άπότομα νά γίνεται λόγος γι' αύτούς καί γιά τή γραφειοκρατία, πού ζεί καί βασιλεύει...

Τά κύρια συμπτώματα τῆς *παραλύσεως τοῦ κράτους* εἶναι ἡ διοικητική ἀναποτελεσματικότης του καί ἡ ἀνικανότης νά προστατεύση τούς πολίτας. Όποιος ἔχει δοσοληψίας μέ τόν κρατικό μηχανισμό καταλαμβάνεται ἀπό ἀγανάκτησι γιά τήν βραδυκινησία, τήν ἀδιαφορία, τήν ἀνεπάρκεια καί τόν τυπολατρικό σαδισμό τῶν ἁρμοδίων. Συμπεριφέρονται πρός τούς πολίτας ὡς κατακτηταί καί χρησιμοποιοῦν τήν ἰδιότητά των ὡς πρυτανεῖο. Ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι, πού ἔχουν τή διάθεσι νά ἐξυπηρετήσουν πρόθυμα τόν πολίτη. Ἀκόμη περισσότερο ἀνησυχητική εἶναι ἡ ἐπίσης ἀποδεδειγμένη ἀνικανότης τοῦ κράτους νά προστατεύση τούς πολίτας ἀπό τό κῦμα τῆς *ἐγκληματικότητος*. Ἀλλεπάλληλοι δολοφονίαι ξένων διπλωματῶν καί Ἑλλήνων ἀστυνομικῶν διευθυντῶν ἔχουν μείνει ἀνεξιχνίαστοι. Ἐμπρησμοί μεγάλων καταστημάτων δέν ἔχουν διαλευκανθῆ. Σκοτειναί παραμένουν μεγάλαι ληστεῖαι, πού ἔχουν δημιουργήση αἴσθημα ἀνασφαλείας. Ἡ ἐπιείκεια τῆς νομοθεσίας καί τῆς δικαιοσύνης πρός τούς παραβάτας τοῦ νόμου, ἔχουν ἀποθρασύνη τούς ἐγκληματίας, πού βρίσκονται σέ προνομιοῦχο θέσι ἔναντι τῶν θυμάτων των καί κάθε νομοταγοῦς πολίτου.

Νευρωτική ἐξωτερική πολιτική

Τό ἐνδέκατο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ἡ *νευρωτική* καί χωρίς καμμιά θετική ἀπόδοσι *ἐξωτερική πολιτική* μας. Ἡ μεταπολίτευσι εἶχε νά ἀντιμετωπίση δυσκόλους συνθήκας γιατί καί σφάλματα εἶχαν διαπραχθῆ ἀπό ἑλληνική πλευρά καί ἡ τουρκική ἐπιθετικότης εἶχε ἐπιδεινωθῆ. Ὁ ἀρχηγός τῆς Ν.Δ. (μέ ἀφετηρία τούς ἀνακριβεῖς ἰσχυρισμούς «περί πλήρους ἀπομονώσεως τῆς Ἑλλάδος ἐπί ἑπταετίας» καί «περί ἀποδυναμώσεως τῆς ἀμυντικῆς ἰσχύος της καί τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας της») ἐγκαινίασε ἀπό τούς πρώτους μῆνας τοῦ 1975 «μιά πολυσήμαντη διπλωματική ἐκστρατεία στό διεθνῆ χῶρο

μέ στόχους: τήν ένημέρωσι έπί τῆς ούσίας τοῦ κυπριακοῦ, τή μεταστροφή τῆς εύρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης, τή σύσφιγξη τῶν δεσμῶν μέ τά άραβικά κράτη καί τήν έπίσπευσι τῆς πλήρους έντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν Ε.Ο.Κ.». Ἀπό τούς στόχους αὐτούς μόνον ὁ τελευταῖος έπετεύχθη, ἀφοῦ πέρασαν πέντε ὁλόκληρα χρόνια (1.1.1981). Ὁ τρίτος (σύσφιγξη τῶν δεσμῶν μέ τά ἀραβικά κράτη) ἀποδείχθηκε ἀναποδοτικός γιατί τά ἀραβικά κράτη εἶναι ἀνομοιογενῆ καί πολύ ἐπιζήμιος, γιατί ἐπέσυρε τήν ἐχθρότητα τοῦ Ἰσραήλ. Οἱ ἄλλοι δύο παρέμειναν ἀπραγματοποίητοι, μολονότι ξεπέρασαν τά 40 τα πρωθυπουργικά ταξίδια πρός ὅλα τά σημεῖα τοῦ κόσμου καί σχεδόν ἄλλοι τόσοι ἀρχηγοί κρατῶν καί πρωθυπουργοί ἐπισκέφθηκαν τήν Ἑλλάδα γιά νά τῆς προσφέρουν τά μειδιάματά των. Οἱ Τοῦρκοι κατέχουν ἀμετακίνητοι τό ἕνα τρίτο τῆς Κύπρου.

Τά βασικά γεγονότα τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἕως τάς 18.10.1981 εἶναι τά ἑξῆς: Στάς 14.8.1974 ἡ Ἑλλάς ἀποχώρησε ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ Νάτο γιατί ἡ συμμαχία δέν ἐμπόδισε τήν ἐπίθεσι τῶν Τούρκων στήν Κύπρο καί τήν ἐκεῖ ἐγκατάστασί των. Ἡ ἀπόφασι αὐτή (πού ἀνακλήθηκε στάς 20.10.1980 ἐπί πρωθυπουργίας Γ. Ράλλη) αὔξησε σέ μέγιστο βαθμό τό εἰδικό βάρος τῆς Τουρκίας μέσα στό Νάτο, τήν ἀποθράσυνε, τήν ἔκανε ἐπιθετικωτέρα, ἀφοῦ τῆς ἐχαρίσαμε τό μονοπώλιο στό ἀνατολικό σκέλος καί συνετέλεσε στό νά χάση ἡ χώρα μας ἐπί ἕξι χρόνια τά νατοϊκά στρατιωτικά ὠφελήματα. (Ἕνα χρόνο μετά τήν ἀποχώρησι καί ἐνῶ ἀγρίευε ἡ τουρκική ἐπιθετικότης, ὁ Κ. Καραμανλῆς ἔλεγε στόν Στ. Στεφανόπουλο, πού τοῦ ὑπεγράμμιζε τόν τουρκικό κίνδυνο: «Ἀναμένω κάποιον Τοῦρκον σώφρονα καί συνετόν, μέ τόν ὁποῖον θά ἠμπορέσω νά συνεννοηθῶ». Ὁ ἀναμενόμενος αὐτός, ἄργησε λίγο, ἀλλά ἦλθε πάντως μέ τήν κήρυξι τῆς ἀπροκαλύπτου στρατιωτικῆς δικτατορίας στήν Τουρκία τήν 12.9.1980...). Ἡ ἐνίσχυσι τοῦ ἀντιαμερικανικοῦ καί ἀντιδυτικοῦ πνεύματος, πού τό καλλιεργοῦσε ἀνέκαθεν

ή άριστερά, στάθηκε τό δεύτερο γνώρισμα τῆς νεοδημοκρατικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. (Ὁ Κ. Καραμανλῆς ἀρνήθηκε ν' ἀποδεχθῆ πρόσκλησι τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου Φόρντ στάς 17.8.1974 καί τήν ἴδια στάσι ἐτήρησε καί σέ ἄλλας παρομοίας περιπτώσεις). Τρίτο γνώρισμα εἶναι τά πεισματικά ἀνοίγματα πρός Ἀνατολάς, τά ὁποῖα χωρίς νά ὠφελήσουν στό παραμικρό τήν Ἑλλάδα, τήν κατέστησαν ἁπλῶς παίγνιο τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς. Τέταρτον εἶναι ἡ τρεμαλέα ἀντιμετώπισι τῆς τουρκικῆς ἐπιθετικότητος, πού διαρκῶς ὠξύνετο, γιατί ἐν τῷ μεταξύ, διεπράττοντο καί ἄλλα σφάλματα ἀπό τήν πλευρά μας. Τέτοιο χονδροειδές σφάλμα ὑπῆρξε ἡ πρότασι πού ἔκανε στάς 27.1.1975 ἡ Ἑλλάς γιά τήν παραπομπή στό Διεθνές Δικαστήριο τῆς Χάγης τοῦ θέματος τῆς ὑφαλοκρηπῖδος, γιατί ἔτσι ἀναγνωρίζαμε ἔμμεσα ὅτι ὑπῆρχαν καί τουρκικά δικαιώματα. Ἡ Τουρκία ἐκμεταλλευομένη τάς ἠλιθιότητάς μας ἐπιδόθηκε σέ πυκνάς καί διαρκῶς θρασυτέρας παραβιάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐναερίου καί θαλασσίου χώρου, σέ ἐδαφικάς προκλήσεις, σέ διατύπωσι ἀξιώσεων περί Δυτικῆς Θράκης κ.λπ. καί ηὔξησε τήν ἀδιαλλαξία της στό κυπριακό, μολονότι διαπιστώθηκαν ἐπίσημα τά ἐγκλήματα γενοκτονίας, πού διέπραξε στήν Κύπρο.

Ἐξευτελισμός στά Βαλκάνια

Τό δωδέκατο γνώρισμα τῆς ἐθνικῆς τραγωδίας εἶναι ὁ ἐκπεσμός τῆς Ἑλλάδος σέ **«μαλακή κοιλία» τῶν Βαλκανίων»**. Ἡ χώρα μας. ἀπό τήν ἐποχή τῆς μεταπολιτεύσεως καί τῆς «ἐπανόδου τῆς δημοκρατίας στήν κοιτίδα της» ἔχει δώσει στούς βαλκανικούς γείτονάς μας τήν ἐντύπωσι ὅτι εἶναι εὔκολος λεία καί ἀπυθμένως ἀφελής. Ἀποδείξεις τοῦ ξεπεσμοῦ αὐτοῦ ὑπάρχουν ἄφθονοι. Οἱ *Τοῦρκοι*, πού μᾶς ἔρχονται ἐδῶ καί δηλώνουν ὅτι εἶναι «δημοκρατικοί ἀγωνιστές», ἀποφεύγουν συστηματικῶς νά ἀποδοκιμάσουν τά ἐγκλήματα τοῦ «σοσιαλιστοῦ» Ἐτζεβίτ καί τάς ἐπεκτατικάς βλέψεις τοῦ Ἐβρεν καί

ἐνῶ τούς περιποιούμεθα (γιατί ἀγωνιζόμεθα οἱ ἠλίθιοι ν' «ἀποκαταστήσουμε τή δημοκρατία» στήν Τουρκία, ἡ ὁποία ἐρήμαξε τούς Κυπρίους), αὐτοί κατά μεγάλο ποσοστό ἐπιδίδονται σέ «δημοκρατικές» κλοπές καί διαρρήξεις. Ἀπό *βουλγαρική* πλευρά ἔχουμε μπουχτίσει μέ «κουλτούρα», μέ χαμόγελα καί μέ λόγια. Τό θέμα ὅμως τῶν νερῶν τοῦ Νέστου παραμένει ἐκκρεμές ἀπό τό 1978, ἐνῶ τότε εἶχε ἀναγγελθῆ ὅτι ἐπίκειται ἡ ρύθμισί του καί μολονότι ἀπό τότε ἔγιναν δέκα τουλάχιστον ταξίδια Ἑλλήνων στή Σόφια καί τοῦ χορευταρᾶ Ζίφκωφ στήν Ἑλλάδα καί μολονότι ἡ «ἀμοιβαία φιλία» παραμένει ἀκλόνητη, ὅπως προκύπτει ἀπό τάς σχετικάς συγκινητικάς προπόσεις. Ἀπό *γιουγκοσλαβική* πλευρά ἡ ἐκμετάλλευσι τῆς ἀφελείας μας εἶναι ἀκόμη πιό ἐξοργιστική. Γιατί εἶναι μόνιμοι αἱ ἐπεκτατικαί βλέψεις τοῦ πολυεθνικοῦ κατασκευάσματος τῆς Γιουγκοσλαβίας είς βάρος μας, μέ τόν κομμουνιστικό μῦθο γιά τήν ὕπαρξι χωριστῆς «μακεδονικῆς» ἐθνότητος. Ἀπό τήν μεταπολίτευσι οἱ κυβερνῆται τῆς γείτονος ἐχρησιμοποίησαν ἐπανειλημμένως τόν μῦθο αὐτό καί ἐπαγίδευσαν τούς ἀνοήτους καί ἀκατατοπίστους ἐκπροσώπους τῆς Ἑλλάδος. Παραλλήλως, ὠργανωμέναι συμμορίαι λωποδυτῶν, κλεπτῶν καί διαρρηκτῶν, πού συρρέουν ἀπό τή «σοσιαλιστική» Γιουγκοσλαβία λυμαίνονται τήν πρωτεύουσα καί τάς μεγάλας πόλεις τῆς χώρας μας. Ἀπό *ἀλβανική* πλευρά, τέλος, ὁ ἐμπαιγμός τῆς Ἑλλάδος εἶναι κυνικώτατος. Ἐνῶ ἀγωνιζόμεθα γιά τό «Πολισάριο», τό «Φαραμποῦτο Μαρτί», τούς Παλαιστινίους κ.λπ. ἀδιαφοροῦμε γιά τήν τραγική τύχη τῶν 400.000 Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἠπείρου, πού καταπιέζονται κτηνωδῶς, διαφημίζουμε τά «ἐπιτεύγματα» τοῦ ἀλβανικοῦ καθεστῶτος καί ἐπιτρέπουμε στούς ἐκπροσώπους του νά προπαγανδίζουν καί νά ὀργανώνονται μέσα στή χώρα μας...

XVIII. ΔΟΥΛΑΓΩΓΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Τό Πασόκ κατά τά πέντε χρόνια πού βρίσκεται στήν ἐξουσία, ὡλοκλήρωσε σ' ὅλους τούς τομεῖς τό καταστροφικό ἔργο τῆς Νέας Δημοκρατίας, ὡς πλαδαροῦ προδρόμου του καί ἐδημιούργησε τάς προϋποθέσεις *δουλαγωγίας* τῆς Ἑλλάδος καί τῶν πολιτῶν της πρός τούς «όραματισμούς» ἑνός ἀνεπανορθώτου φασιστικοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ, πού αὐτοχαρακτηρίζεται «σοσιαλισμός».

Παρανοϊκή τακτική

Ἡ **ἐξωτερική πολιτική** του ἔχει καθαρῶς παρανοϊκό χαρακτῆρα. Τήν 15.12.1981 ὁ Ἀ. Παπανδρέου ὑποδέχεται στάς Ἀθήνας μέ τιμάς ἀρχηγοῦ κράτους τόν διαβόητο *Ἀραφάτ*, τόν ἀγκαλιάζει μέ περιπάθεια, τοῦ προσφέρει ὑστερική ραδιοτηλεοπτική προβολή κατά τάς μάχας τῆς Βηρυτοῦ καί τελικῶς μένει στά κρύα τοῦ λουτροῦ γιατί οἱ Ἄραβες τάσσονται μέ τό μέρος τῆς Τουρκίας, ὁ Ἀραφάτ ἀπομονώνεται καί οἱ ἐκπρόσωποί του ἀποδεικνύεται ὅτι μᾶς ἐμπαίζουν. Τήν 5.1.1982 ἀπολύει ραδιοτηλεφωνικῶς τόν ὑφυπουργό Ἐξωτερικῶν γιατί ταυτίσθηκε μέ τάς ἀπόψεις τῆς ΕΟΚ κατά τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς δικτατορίας *Γιαρουζέλσκι* στήν Πολωνία (13.12.1981). Κατόπιν ὑπογράφει μέ τήν *Τουρκία* συμφωνία (24.1.1983) γιά «ἀποχή» τῶν δύο χωρῶν ἀπό προκλητικάς ἐνεργείας (τό ἠλίθιο «μορατόριουμ»), πού σημαίνει ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀποδέχεται πώς προβαίνει καί αὐτή σέ «προκλητικάς»

ἐνεργείας. Ἀκολουθεῖ, ὕστερα ἀπό ὀκτάμηνες μυστικοπαθεῖς διαπραγματεύσεις μέ τάς Η.Π.Α., ἡ ὑπογραφή τῆς πολυκρότου συμφωνίας γιά τάς *βάσεις*, πού μολονότι εἶναι πιό ἀπεχθής ἀπό τήν παλαιά στό σημεῖο τῆς λήξεως καί πανομοιότυπος μέ τήν ἀμερικανοτουρκική (τοῦ Μαρτίου 1980) διαφημίζεται ἀηδῶς ὡς μέγα «σοσιαλιστικό» ἐπίτευγμα. Ἦλθε κατόπιν ὁ σωρείτης τῶν μεγαλοφυῶν ἐμπνεύσεων τοῦ Α.Γ.Π.: ἡ ἀντίδρασι κατά τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς Δύσεως μέ τούς ἀμερικανικούς εὐρωπυραύλους γιά τήν ἀντιμετώπισι τῶν ἐγκατεστημένων ἤδη σοβιετικῶν˙ ἡ αἰφνιδία ἑλληνική παρέμβασι γιά ν᾽ ἀναβληθῆ ἐπί ἑξάμηνον ἡ λῆψι ἀποφάσεως˙ τό μοναδικό ἑλληνικόν «βέτο», μέ τό ὁποῖο ματαιώθηκε ἡ λήψη ἀπό τήν Ε.Ο.Κ. ὁμοφώνου ἀποφάσεως γιά τήν καταδίκη τῆς καταστροφῆς ἀπό τούς σοβιετικούς τοῦ νοτιοκορεατικοῦ ἀεροπλάνου μέ τούς 269 ἐπιβάτας˙ ἡ ἐξοργιστική ὑποδούλωσι στάς ἀξιώσεις τῆς Ἀλβανίας καί ἡ ἀδιαφορία γιά τήν τύχη τῶν μαρτυρικῶν Βορειοηπειρωτῶν˙ ἡ τρυφερότης ἀπέναντι τοῦ θρασυτάτου ὀργανωτοῦ δολοφονιῶν συνταγματάρχου *Καντάφι* (πού φαίνεται ὅτι διαθέτει ἀποτελεσματικά μέσα ἐκβιασμοῦ τοῦ Πασόκ)˙ ἡ πλήρης ἀποθράσυνσι τῆς Τουρκίας, πού παραβιάζει συστηματικῶς τόν ἑλληνικό ἐναέριο καί θαλάσσιο χῶρο καί ἀσκεῖ ἐπιθετική πολιτική κατά τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ «ὑπερηφάνως» (καί ψοφοδεῶς) τακτική ὑποβαθμίσεως ὅλων τῶν ἐπεισοδίων.

Ὁλοκληρωτικός «σοσιαλισμός»

Ἀλλά καί στό ἐσωτερικό ἡ κατάστασι ἐπεδεινώθη. Τό κράτος, ἐφαρμόζοντας ἕνα ὁλοκληρωτικοῦ χαρακτῆρος «σοσιαλισμό», ἐπιδόθηκε στή μεθοδική ἀπόπνιξη τῶν ἐπιχειρήσεων γιά νά τάς καταλάβη μέ τή μορφή τῶν κρατικοποιήσεων κ.λπ. καί νά τάς παραδώση στούς ἀδηφάγους κομματικούς ὀπαδούς, πού ἀφοῦ τάς ἐλεηλάτησαν, τάς διέλυσαν τελικῶς. Μέ τάς διαβοήτους, ἐπίσης, ἑταιρείας «κοινῆς ὠφελείας», πού τάς κατέστησε πολυάνθρωπα

πρυτανεία άργοσχόλων καί άσχέτων, έχει αύξήση τάς άφαιμακτικάς δυνατότητάς του είς βάρος τοῦ λαοῦ, πού δέν διαθέτει κανένα μέσον άμύνης. Τά άποτελέσματα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς εἶναι: ὁ μηδενισμός τῶν ἐπενδύσεων, ἡ ἀποπνικτική ἔξαρσι τοῦ πληθωρισμοῦ, πού μᾶς τοποθετεῖ στήν κορυφή τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. καί τοῦ Ο.Ο.Σ.Α., τό σταμάτημα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἡ ἀποβιομηχανοποίησι τῆς χώρας, ἡ ἁλματώδης αὔξησι τοῦ κόστους διαβιώσεως, ὁ καταποντισμός τῆς δραχμῆς, ἡ αὔξησι τῆς ἀνεργίας, ἡ μείωσι τῶν ἐξαγωγῶν, ἡ κάμψι τῆς ἀποδοτικῆς τουριστικῆς κινήσεως κ.λπ. Ἐν τῷ μεταξύ «ἑτεροχρονίζονται» κανονικῶς ὑπεσχημέναι ἀναπροσαρμογαί τῶν ἀπολαβῶν τῶν μισθωτῶν καί ἀντικαθίστανται μέ παρηγορητικάς κωμικότητας περί «κοινωνικοῦ μισθοῦ», πού προκαλοῦν καγχασμούς. Ὁ «ποταμός» τῶν ἀραβικῶν δολλαρίων, πού ἀνεμένετο μέ τήν γελοία «παλαιστινίτιδα», δέν ἔφερε οὔτε ἕνα δολλάριο καί ἡ «πολυδιάστατη» ἐξωτερική πολιτική μας εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νά μειωθοῦν αἱ ἑλληνικαί ἐξαγωγαί πρός τάς «φιλτάτας» ἀνατολικάς χώρας. Ποτέ ἄλλοτε τό συναλλαγματικό ἀπόθεμα τῆς Ἑλλάδος δέν βρέθηκε σέ χαμηλότερη στάθμη. Ἡ κατάστασι αὐτή χαρακτηρίζεται ἀπό τούς ὑπευθύνους (στάς «ἐνημερωτικάς» διακηρύξεις των) ὡς ἀνταποκρινομένη στάς προβλέψεις καί τάς «ἐπιλογάς» τῆς κυβερνήσεως. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ οἰκονομική ἀπόγνωσι ἐκφράζεται εὐγλώττως μέ τήν πρόσφατη (καί χωρίς ἀποτέλεσμα) ἔκκλησι πρός τούς ὁμογενεῖς τῆς Ἀφρικῆς νά κάμουν ἐπενδύσεις στήν Ἑλλάδα. Αἱ ἄλλοτε ὅμως ἀνθοῦσαι ἑλληνικαί παροικίαι τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Σουδάν, τῆς Αἰθιοπίας, τοῦ Κογκό, τῆς Ροδεσίας κ.λπ. ἔχουν ἀποπνιγῆ καί ἄν ὑπάρχουν ἐκεῖ ἀκόμη περιουσίαι Ἑλλήνων εἶναι «μπλοκαρισμέναι» ἀπό τά καθεστῶτα. Ποῖοι ὁμογενεῖς τῆς Ἀφρικῆς ἠμποροῦν νά κάμουν ἐπενδύσεις στήν Ἑλλάδα; Μήπως οἱ τῆς Νοτιοαφρικανικῆς Ἑνώσεως, πού τήν ἀντιμετωπίζουμε ὡς ἐχθράν καί πού γνωρίζουν τί τούς ἀναμένει στήν Ἑλλάδα;

Παράλυσι τοῦ κράτους

Ἐνῶ διογκώνεται γενικῶς ὁ παρασιτικός κρατισμός, μηδενίζονται αἱ στοιχειώδεις ὑπηρεσίαι πού πρέπει νά παρέχωνται ἀπό τό *κράτος* στούς ἀγρίως φορολογούμενους πολίτας. Ἐφθάσαμε πλέον εἰς τό σημεῖον ἡ Ἀστυνομία νά συνιστᾶ στούς καταστηματάρχας νά φυλάγουν οἱ ἴδιοι τά καταστήματά των. Ἀστυνομικοί παρακολουθοῦν ἀστυνομικούς γιατί σύμφωνα μέ καταγγελίας ὄργανα τῆς τάξεως καλύπτουν χαρτοπαικτικάς λέσχας, αἰθούσας μέ ἠλεκτρονικά παιχνίδια, καφετερίες ὅπου διακινοῦνται ναρκωτικά καί νυχτερινά κέντρα μέ μεγάλα κέρδη, ἐνῶ ἄλλα φθάνουν μέχρι λαθρεμπορίου. Ἡ ἔννοια τῆς πειθαρχημένης ἐργασίας ἔχει ἐξαφανισθῆ. Ἡ κρατική διοίκησι καί ἡ διοίκησι τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν ἔχει διαλυθῆ ἀπό τήν ἀθρόα εἰσβολή γυμνοσαλιάγκων, πού ἔφθασαν ἀπό τόν βυθό στάς κορυφάς «ἕρποντας καί γλείφοντας καί μέ τά κέρατά των». Οἱ καταληψίαι αὐτοί οὔτε ἠμποροῦν, οὔτε θέλουν νά ἐργασθοῦν, γιατί ἔγιναν ἀνελπίστως «ἀφεντικά», ἐνῶ ἦσαν τῆς κατωτάτης ὑποστάθμης. Ἡ τεμπελιά, ἄλλωστε, ἔχει ἀναχθῆ σέ ἰδεολογία. Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ ὡραία χώρα μας κατέχει τό παγκόσμιο καί ἀπόλυτο πρωτεῖο τοῦ καθισιοῦ. Σήμερα ὁ Ἕλλην «ἐργάζεται» (δηλαδή διαθέτει θεωρητικῶς γιά τήν «παραγωγή»), ὄχι περισσοτέρας ἀπό 185 ἡμέρας μέσα σ' ἕνα χρόνο. Ὁ ζῆλος τῆς ἐργασίας ἔχει σχεδόν ἐξαφανισθῆ, ἀλλά καί ἡ ἐκτίμησι πρός αὐτήν ἔχει ἐλαττωθῆ αἰσθητῶς. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἀποβλέπει ἤ στήν ἄμεση ἐπιτυχία μέ κάποιο ἅλμα ἤ στήν ἐξασφάλισι μιᾶς ὅσον τό δυνατόν περισσότερο παρασιτικῆς διαβιώσεως.

Ὅλοι κλέβουν...

Ἐκεῖνο, πού χαρακτηρίζει βασικῶς τή νοοτροπία τῆς συγχρόνου «κοινωνίας» ὅπως διαμορφώθηκε ἀπό τό 1974

εἶναι ἡ **ἐξαφάνισι τῶν ἠθικῶν ἀνασταλτικῶν**. Ὁ καθείς προσπαθεῖ ν' ἀποκτᾶ ὅσον τό δυνατόν περισσότερα μέ ὅσον τό δυνατόν ὀλιγώτερο μόχθο. Ὁ κυνισμός καί ἡ χυδαιότης θεωροῦνται δείγματα «πνευματικῆς ἀνωτερότητας». Ἀμέσως μετά τήν μεταπολίτευσι ἐβιάσθησαν κτηνωδῶς οἱ χαρακτῆρες. Ὁ ἄτιμος καί ἄνανδρος χαφιεδισμός ἀνακηρύχθηκε ἀπό τό ἴδιο τό κράτος ὡς «δημοκρατική» ἀρετή: Τά «καρφιά» χρησιμοποιήθηκαν ὡς ἐντεταγμένοι σμπίροι. Καί ἡ κατάστασι αὐτή τῆς ἠθικῆς κατακρημνίσεως ἐπιδεινώθηκε μετά τήν κατάληψι τῆς ἐξουσίας ἀπό τό Πασόκ. Ἡ ἀθλία αὐτή κρατική μεθοδολογία ἐπηρέασε καί τά ἄτομα καί ἐπροκάλεσε αὔξησι τῆς **ἐγκληματικότητος**. «Ἀφοῦ τό κράτος γιά νά ἐπιβληθῆ κάμνει ἀτιμίες, γιατί ἐγώ πρέπει νά εἶμαι πιό ἔντιμος ἀπό αὐτό;». Ἔτσι σκέφθηκαν αἱ χιλιάδες τῶν ἑτοιμορρόπων καί ἀνωρίμων, πού κατασκευάζονται συνεχῶς ἀπό τό ἐργαστήριο τῆς φύσεως. Προϊόν αὐτῆς τῆς συλλογιστικῆς, στήν ὁποία ἐξωθεῖ ἡ «παιδαγωγοῦσα πολιτεία» εἶναι ἡ διάχυτη ἀνομική τάσι τοῦ πληθυσμοῦ καί ἡ γενική (ὠφελιμιστική) καί εἰδική (ἐκτονωτική) ἐγκληματικότης. Ἡ παράβασι τῶν νόμων κατάντησε ἄθλημα, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ θρασυτάτη ἀποστροφή τοῦ προέδρου τῶν ὁδηγῶν βυτιοφόρων πετρελαίου πρός τόν κωμικόν ὑφυπουργό Ἐμπορίου κατά τή γενική συνέλευσι τοῦ κλάδου: «Κλέβουμε ὅλοι καί θά κλέβουμε. Ἐσεῖς τί θέλετε;». Ἡ προσφυγή στό ἔγκλημα καθιερώθηκε ὡς κανονικός τρόπος λύσεως τῶν προβλημάτων τῆς ἀνεργίας, τῆς ἀκριβείας, τοῦ πληθωρισμοῦ, πού γίνονται κάθε μέρα πιεστικώτερα. Ἡ πολιτεία ὅμως, μέ τήν παράλυσί της, εὐθύνεται καί γιά τήν είδική ἐγκληματικότητα —τήν ἀλήτικη καί τήν πολιτική, δηλαδή τήν ἐγκληματικότητα τῶν «χούλιγκανς» καί τῶν γελοίων πιθήκων τοῦ ἀναρχισμοῦ (χρωματισμένων ἤ γενάτων) πού κάνουν «ἡρωϊκάς» ἐπιδείξεις περιφρονήσεως πρός ὅλους...

Καταστροφή τῆς ἐκπαιδεύσεως

Στήν *ἐκπαίδευσι* ἔχει γίνει ἀνεπανόρθωτος καταστροφή. Ἄρχισε ἀμέσως σχεδόν μετά τή μεταπολίτευσι μέ τό πραξικόπημα ἐκεῖνο τῶν ἀσχέτων κατά τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καί ἀπό τότε συνεχίζεται καί ἁπλώνεται πρός ὅλας τάς κατευθύνσεις. Τά παιδιά τοῦ σχολείου ἔχουν ὑποστῆ (ἐν ὀνόματι τῆς «προόδου») τραγική γλωσσική ἐξαθλίωσι. Τό λεξιλόγιό των περιορίζεται συνεχῶς καί ὑποκαθίσταται ἀπό γρυλλισμούς ἤ ἀλήτικην πολυσημία. Οἱ καθηγηταί των ἤ «λειτουργοῦν» ὡς κομματικοί προαγωγοί καί ἀφισοκολληταί ἤ κατέχονται ἀπό ἀπόγνωσι. Τά σχολεῖα τά διευθύνουν τά σατραπικά συμβούλια τῶν «μαθητικῶν κοινοτήτων» πού κατευθύνονται ἀπό ἔξω. Ἀκόμη χειροτέρα εἶναι ἡ κατάστασι στήν ἀνωτάτη ἐκπαίδευσι. Ἐκεῖ ἡ ἀποσύνθεσι εἶναι ἀπόλυτος. Οἱ φοιτηταί τρομοκρατοῦν τούς καθηγητάς μέ κτηνώδη βία, ἀποκτοῦν τούς βαθμούς πού θέλουν χωρίς νά ξέρουν τίποτε, βοηθοῦν στήν καθηγητοποίησι (μέ εὐνόητα ἀνταλλάγματα) διαφόρους εὐκαιριακούς καί καταφερτζῆδες «λέκτορες» καί βγαίνουν μέ «πτυχία», πού κανείς ποτέ δέν θά τούς ζητήση. Αὔριο ἡ ἑλληνική κοινωνία θά διαθέτη χαρτούχους τενεκέδες, ἀντί ἐπιστημονικῶν στελεχῶν. Σέ καμμιά χώρα τοῦ κόσμου, εἴτε στή Δύσι, εἴτε στήν Ἀνατολή, εἴτε στόν κονιορτό τοῦ «τρίτου κόσμου» ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσι δέν εὑρίσκεται σέ τέτοιο ἀθεράπευτο χάλι.

Δικαιοσύνη καί Ὑγεία

Ἀλλά καί ἄλλοι κοινωνικοί θεσμοί παρουσιάζουν ἀνησυχητικά συμπτώματα καθιζήσεως. Γιά πρώτη φορά ἴσως στήν ἱστορία μας ἡ *δικαιοσύνη* ἔχει προκαλέσει τόσας ἀμφισβητήσεις καί τόσας ἀμφιβολίας περί τῆς ἀκεραιότητός της καί τῆς ἐπαρκείας της μέ τά σφάλματα, τάς ἀδεξιότητας, τάς ἐξαρτήσεις καί τάς φιλοδοξίας τῶν ἐκπροσώπων της. Ἐάν δέν ἦτο ἕνας θεσμός, πού αὐτοπροστατεύεται σκληρῶς καί ἀμειλίκτως, θά ἠκούοντο τώρα

γι᾿ αὐτήν, ὅσα ποτέ δέν ἀκούσθηκαν. Οἱ σχετικοί ὅμως ψίθυροι στούς κλειστούς κύκλους εἶναι ἐξοντωτικοί καί προκαλοῦν βαθεῖα θλίψι. Ὁ τομεύς τῆς *ὑγείας*, ἐπίσης παρουσιάζει πλήρη παράλυσι. Ὁ μεγαλύτερος ἀσφαλιστικός ὀργανισμός τῆς χώρας, τό Ι.Κ.Α., πού εἶναι μιά παμφάγος καταβόθρα, ἔχει γίνει κόλασι γιά τούς ἀσφαλισμένους του ἀπό τήν ἀποδιοργάνωσί του. Ἀλλά καί τά νοσηλευτικά ἱδρύματα, ὅπου ἔχουν εἰσβάλει διάφοροι καταληψίαι, κατήντησαν ἐφιαλτικά. Τά ἑκατομμύρια τῶν Ἑλλήνων τρέμουν τώρα μήπως ἀρρωστήσουν καί χρειασθοῦν νοσοκομειακή περίθαλψι. Ἄρρωστοι μέ ἐγκεφαλικά ἐπεισόδια ἐγκαταλείπονται στήν τύχη τους καί πεθαίνουν γιατί ὁδηγοί ἀσθενοφόρων δέν δέχονται νά ἐργασθοῦν ἐπειδή «ἔχει τελειώσει ἡ βάρδια τους». Ὅταν τέτοια κτήνη ἠμποροῦν νά γίνουν φονιάδες, πῶς νά μή ἀγωνιοῦν οἱ πολῖται;

«Διανοούμενοι» καί Δημοσιογράφοι

Ἔχουν λιγοστέψη φοβερά ὅσοι εἶναι ἄξιοι νά φέρουν μέ ἀξιοπρέπεια τόν τίτλο τοῦ *διανοουμένου*. Οἱ περισσότεροι ἀπό ἐκείνους, πού τόν χρησιμοποιοῦν, ἐξαγοράζονται ἐξευτελιστικῶς, σκυλοκαυγαδίζουν μεταξύ των γιά ἀσήμαντα πράγματα πού δέν ἐνδιαφέρουν τό κοινό, ξεσκονίζουν ἀηδιαστικῶς τούς ἰσχυρούς τῆς ἡμέρας καί κατέχονται ἀπό τό μόνιμο ἄγχος πῶς θά «βολευτοῦν», ἐνῶ δέν παύουν νά χαρακτηρίζουν τούς ἑαυτούς των «πνευματικούς ἀνθρώπους» καί νά δίνουν τήν ὑπογραφή των σ᾿ ὁποιονδήποτε τούς ἀπονείμη αὐτόν τόν χαρακτηρισμό. Ἀλλά ἐπειδή καί ὁ τίτλος τοῦ «λογοτέχνου» καί τοῦ «καλλιτέχνου» ἐξασφαλίζει τήν προβολή, τόν σφετερίζονται διάφοροι κοινότατοι ἐφημεριδογράφοι καί μουζικάντες, χωρίς καμμιά προσωπική ἀξία. Ἡ Ἑλλάς εἶναι σήμερα ἡ χώρα στήν ὁποία ἐκδίδονται τά περισσότερα **περιοδικά**, συγκριτικά μέ τόν πληθυσμό της. Κανένα ἀπό αὐτά δέν καλύπτει μέ τήν κυκλοφορία του τάς δαπάνας

του καί ὅλα συντηροῦνται ἀπό τάς διαφόρους «κλίκας», πού τά ἐκδίδουν γιά νά προβάλλωνται τά μέλη των.

Καθρέπτη τοῦ γενικοῦ καταντήματος ἀποτελεῖ τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ Τύπου. Ἀπό μακροῦ ἔχει διαπιστωθῆ ἡ συνεχής πτῶσι τῆς ποιότητος τῆς ἑλληνικῆς *δημοσιογραφίας*. Τώρα ὅμως ἔχουμε καί ἐπίσημη καταγγελία τοῦ ἰδίου τοῦ σωματείου τῶν ἐπαγγελματιῶν δημοσιογράφων ὅτι «πληθαίνουν τά περιστατικά ἀνεύθυνης καί συχνά εὐτελοῦς δημοσιογραφίας». Εἶναι ἀνατριχιαστική ἡ ἀγραμματωσύνη πολλῶν νεοκόπων δημοσιογράφων καί ἡ κτηνώδης ἀδιαφορία των γιά τήν ἀλήθεια... Διαστρέφουν τήν πραγματικότητα χωρίς ἐντροπή, συμπεριφέρονται στόν καθένα μέ τήν εὐκολία πού χαρακτηρίζει τό «ἀρχαιότερο ἐπάγγελμα», ἐνῶ ἀποκαλοῦν ἀναίσχυντα τή δουλειά των «λειτούργημα». Ὅσοι ἐργάζονται στά κρατικά μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως (στήν τηλεόρασι καί στό ραδιόφωνο) προσφέρουν μέ κυνικότητα σ᾽ ὁλόκληρο τό ἔθνος (πού δέν διαθέτει κανένα μέσο ἀμύνης καί αὐτοπροστασίας) διεστραμμένη καί ἐλλειπτική εἰκόνα τῶν συμβάντων, τοῦ κάνουν συνεχῆ «πλύσιν ἐγκεφάλου», τό ἀποκόπτουν ἀπό τάς ἱστορικάς ρίζας του καί διοχετεύουν στήν ψυχή τῶν νέων, μαζύ μέ τούς διεστραμμένους «καλλιτέχνας», ὅλας τάς ἐπινοήσεις τῆς ἐκφύλου φαντασίας των.

Κατά κανόνα σχεδόν ὅλα τά ὀφφίκια (καί τά ὑπουργικά φυσικά) δέν περιέρχονται στούς ἱκανωτέρους, ἀλλά στούς ἐπιτηδειοτέρους καί τούς «ἀσφαλεστέρους» γιά τόν ἀρχηγό. Ὁ κανών αὐτός ἴσχυσε ἀπολύτως καί ἐπί τῆς «σοσιαλιστικῆς» ἀλλαγῆς. Πρόσωπα χωρίς κῦρος καί ἱκανότητας, στερούμενα πείρας καί μορφώσεως, ὡπλισμένα ὅμως μέ θρασύτητα, προωθήθηκαν ἕως τάς κορυφάς καί ἀπό ἐκεῖ κατέκλυσαν τήν Ἑλλάδα μέ τούς μηρυκασμούς τοῦ «ἄλλοθι τοῦ παρελθόντος» («κληρονομήσαμε χάος») καί μέ ἀσύστολα ψέματα, πού θά ἦταν ἀνιαρό νά τά ἀπαριθμήση κανείς, γιατί ὅλοι τά ἔχουν διαπιστώσει.

Τραγωδία τῆς νεολαίας

Ἕνα ἰδιαιτέρως ἐφιαλτικό κεφάλαιο τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς καταστάσεως εἶναι ἡ *τραγωδία τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας*, πού θά ἠμποροῦσε —γιά πολλούς λόγους— νά εἶναι ἡ εὐτυχεστέρα τῆς ἱστορίας. Τρία εἶναι τά βασικά χαρακτηριστικά αὐτῆς τῆς νεανικῆς τραγωδίας. Τό πρῶτο εἶναι ὁ **κομματικός ἀχθοφορισμός** της. Οἱ διάφοροι πολιτικοί ὀργανισμοί τῆς χώρας (μιμούμενοι ἐν ὀνόματι τῆς «δημοκρατίας» τά ἐρυθρά, μελανά καί φαιά ὁλοκληρωτικά καθεστῶτα) ἐπέπεσαν μέ μανία κατά τῶν νέων καί ἐπιδόθηκαν στή στρατολόγησί των μέ ὑποσχέσεις καί «πλύσιν ἐγκεφάλου». Ἔτσι, ἐπί χρόνια, οἱ νέοι ἐκτελοῦν ὅλες τίς *«χαμάλικες δουλειές» τῶν κομμάτων* καί εἶναι τόση ἡ ψυχική «ἀλλοτρίωσή» των, ὥστε νομίζουν ὅτι κάνουν κάτι σπουδαῖο καί ὑψηλῆς ποιότητος ἔργο κολλῶντας ἀφίσες, βραχνιάζοντας μέ συνθηματοκραυγάς, μεταφερόμενοι ἐδῶ καί ἐκεῖ ὡς «κεκράκται», ἀσχολούμενοι μέ χειρωνακτικάς ἐργασίας καί ἐπιδεικνύοντας ἠλίθιο θαυμασμό πρός τόν κομματικόν ἀφέντην. Τό μάντρωμα τῶν νέων στάς κομματικάς στρούγγας καί ἡ ἀξιοποίησί των ὡς ὑπηρετῶν ἀποκορυφώθηκε κατά τάς ἐκλογάς τῆς 2.6.1985. Τό δεύτερο χαρακτηριστικό εἶναι ὁ *καταστροφισμός* των. Συμπεριφέρονται τάς περισσοτέρας φοράς ὡς ὀρδαί βανδάλων, πού τούς ἀρέσει νά ἀφήνουν ἐρείπια ἀπ' ὅπου περάσουν ἤ γοητεύονται τόσον πολύ ἀπό τόν ἴλιγγο, ὥστε νά φθάνουν μέχρις αὐτοκαταστροφῆς. Σοβαρό πλῆγμα κατά τοῦ χαρακτῆρος τῶν νέων κατέφερε (τρίτο χαρακτηριστικό) ἡ *«ἀπομυθοποίησι τοῦ σέξ»* καί ἡ *«ἀπελευθέρωσι» τῆς γυναικός*. Αἱ δύο αὐταί «ἐπαναστάσεις» ἐπροκάλεσαν πρώϊμον ἐρωτισμόν, ἀνεύθυνη ἱκανοποίησι τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου, ζωώδη πολυμιξία, ἐξευτελισμό τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καί ψυχική κένωσι, πού ὁδηγεῖ γλήγορα στήν ἀναζήτησι νέων «συγκινήσεων» καί στό θανάσιμο ὀνειρισμό τῶν ναρκωτικῶν. Συνέπεια αὐτῆς τῆς ψυχολογικῆς παραλύσεως εἶναι ἡ τάσι τῶν νέων πρός τήν

συνεχῆ διασκέδασι. Μή ἔχοντας καμμιά νύξι γιά τή δραματικότητα τῆς ζωῆς, ἀφυπνίζονται αἰφνιδιαστικῶς ἀπό τάς ἀντιξοότητας τῆς πραγματικότητος καί χάνουν εὔκολα τό ἠθικόν των. Ὅλα αὐτά, πού διανοίγουν τόν δρόμο πρός τήν δουλεία τά περιγράφει ὁ Πλάτων στήν «Πολιτεία» του (πρό 2.361 χρόνων) μέ προφητική γιά τάς ἡμέρας μας ἐνόρασι. Πέντε εἶναι κατ᾽ αὐτόν τά κύρια χαρακτηριστικά τῆς πτωτικῆς διαδικασίας τῆς δημοκρατίας: α) Ἡ *ἄμετρος ἀνοχή*. Ἡ κοινωνία ἐκδηλώνει ἐπιείκεια πρός τούς ἐγκληματίας, ἀδιαφορία γιά τήν προσωπική ἱστορία τῶν πολιτικῶν καί ἐκτίμησι πρός τούς λαοκαπήλους. β) Ἡ *γενική διάλυσι*. Ὁ πατέρας γίνεται ὅμοιος μέ τά παιδιά του καί φοβεῖται τούς γυιούς του, ὁ γυιός θεωρεῖ τόν ἑαυτό του ἴσο πρός τόν πατέρα καί οὔτε ἐντρέπεται, οὔτε φοβεῖται τούς γονεῖς, ὁ δάσκαλος φοβεῖται καί περιποιεῖται τούς μαθητάς καί οἱ μαθηταί δέν τοῦ δίδουν καμμιά σημασία. γ) Ὁ *ἀλλοπροσαλλισμός τῶν νέων*. Ὁ νέος περνᾶ τήν ἡμέρα του ἱκανοποιώντας τήν πρώτη ἐπιθυμία, πού θά τόν καταλάβη, δέν ἔχει καμμιά τάξι στή ζωή του καί οὔτε αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά στενοχωρηθῆ γιά τίποτε. δ) Ἡ *κατακρήμνησι τῶν ἀξιῶν*. Ἐπικρατοῦν στήν ψυχή τοῦ νέου ψευδεῖς κρίσεις καί ἐπιπόλαιοι καί ἀλαζονικαί δοξασίαι. Ἡ ἐντροπή ὀνομάζεται βλακεία, ἡ σωφροσύνη ἀποκαλεῖται ἀνανδρία, ἡ ὀλιγάρκεια προστυχιά, ἡ αὐθαιρεσία εὐπαιδευσία, ἡ ἀναρχία ἐλευθερία, ἡ ἀκολασία μεγαλοπρέπεια καί ἡ ἀναίδεια ἀνδρεία. ε) Ἡ *ὑποταγή στά πλήθη*. Ἡ ἀπληστία τῆς ἐλευθερίας ὁδηγεῖ στήν κατάπτωσι τῆς δημοκρατίας, γιατί οἱ ἄρχοντες ἄν δέν ὑποχωροῦν συνεχῶς κατηγοροῦνται ὡς ὀλιγαρχικοί καί ὅσοι ἀπό τούς πολίτας ἐξακολουθοῦν νά ὑπακούουν στούς ἄρχοντας, προπηλακίζονται ὡς ἐθελόδουλοι. Ὅταν ὅλα αὐτά μαζευθοῦν ἔχει τόσο χαλάση ἡ ψυχή τῶν πολιτῶν, ὥστε τελικῶς *οὔτε τούς νόμους λογαριάζουν*, γιά νά μήν ἔχουν κανένα «ἀφεντικό». Ἔτσι, ἡ ὑπερβολική ἐλευθερία ὁδηγεῖ καί τούς ἰδιώτας καί τά κράτη σέ μεγάλη καί ἀγριωτάτη δουλεία...

Ὑπερομιλία καί ὑποσκέψις

Ἡ χώρα μας περνᾶ, ἐδῶ καί χρόνια, μιά περίοδο «*ὑπερομιλίας καί ὑποσκέψεως*» καί αὐτό ἀποτελεῖ τό τελευταῖο σύμπτωμα τῆς τραγωδίας της. Τά κόμματά της ἀπό τήν ἐποχή τῆς μεταπολιτεύσεως συναγωνίζονται πῶς ν' ἀποβλακώσουν τό λαό, ὅσον ἠμποροῦν περισσότερο, μέ τήν ἀκαταληψία τῶν διαβεβαιώσεών των. Ἐνῶ ὁ λεκτικός πλοῦτος τῆς γλώσσης ἔχει συρρικνωθῆ μέ τήν ἐγκληματική «ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση», τά κόμματα προσπαθοῦν νά ἐπινοήσουν καινούργιους ὅρους (τούς περισσοτέρους ἀκαταλήπτους) γιά νά μή μπορῆ ὁ λαός ν' ἀντιλαμβάνεται τί ἀκριβῶς γίνεται εἰς βάρος του. Κατά τά δώδεκα τελευταῖα χρόνια ρίχθηκαν στήν ἀγορά 100 περίπου βαρύγδουποι κενολογίαι, ἀπό τάς ὁποίας αἱ 30 περίπου πρέπει νά πιστωθοῦν στήν Ν.Δ. καί αἱ ὑπόλοιποι στό Πασόκ. Ἔτσι ἔχομε πρωτοφανῆ ἄνθησι τοῦ κομματικοῦ βερμπαλισμοῦ (τῆς λεξιμαγείας), ἐνῶ ὁ λαός ἔχει ὑποστῆ «λεξιπενίαν» (πτώχυνσι τοῦ λεξιλογίου του). Ἀλλά καί γενικώτερα, ποτέ ἄλλοτε τό κοινό δέν βομβαρδίστηκε μέ τόση κομματική φλυαρία. Μέ τήν λεγομένη «πολιτική τοῦ ἀνοικτοῦ στόματος», ἔχουμε μπῆ θριαμβευτικῶς στή «δημοκρατία τῆς ἀρλούμπας». Διακηρύξεις καί κείμενα ὑπουργῶν ἀποτελοῦν περιβόλια ἀσυναρτησίας, πνευματικῆς πλατυποδίας καί ἐξοργιστικῆς ἀγραμματωσύνης. Δείγματα τῆς γελοιότητος αὐτῆς, στήν ὁποία τό Πασόκ ἔχει κατακτήση τά ἀναμφισβήτητα πρωτεῖα, μᾶς προσφέρει καί ἡ ἐφημεριδογραφία. Μιά μέθοδος, μέ τήν ὁποία ἐπιδιώκουν βλακωδῶς νά ἐξαπατήσουν τό λαό εἶναι καί ἡ μετονομασία τῶν μέτρων καί τῶν καταστάσεων: ἡ αὔξησι τῶν τιμῶν μετονομάζεται «ἀναπροσαρμογή», ἡ ἐπιβολή καινούργιων φόρων «φορολογική διαρρύθμιση», ἡ ὑποτίμησι τῆς δραχμῆς «ἀποδέσμευσι» κ.λπ. Ὅλαι αἱ σοβαραί λέξεις ἔχουν χάση στό στόμα τῶν πολιτικῶν τό εἰδικό βάρος των. Μέ τόν καταιγισμό τῶν λεκτικῶν πυροτεχνημάτων, τήν ἀκατάσχετο φλυαρία, τόν ἀλλοπροσαλλισμό τῶν μέτρων, τήν ἀνακολουθία τῶν διακηρύξεων, τά χονδροειδῆ ψέματα

καί τάς ἀναισχύντους ὑποσχέσεις, πού ποτέ δέν πραγματοποιοῦνται, ὁ πολίτης εἶναι ἀδύνατο νά σχηματίσῃ γνώμη γιά τήν ἑκάστοτε κατάστασι. Εὔγλωττη ἔνδειξι γιά τή γνώμη τοῦ λαοῦ περί τῶν κυβερνήσεών του εἶναι ἡ μοναδική στήν ἑλληνική ἱστορία ἄνθησι τῆς σατίρας κατά τάς ἡμέρας μας. Ἐπιθεωρησιογράφοι, κωμωδιογράφοι, χρονογράφοι, γελοιογράφοι (καί τῶν κυβερνητικῶν ἀκόμη ἐφημερίδων) καί ἐκδόται περιοδικῶν ἐπιδίδονται στήν καυστική σάτιρα τῆς «κυβερνήσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων».

Αἱ τελευταῖαι ἐκλογαί

Παρά ταῦτα, ὁ ἑλληνικός λαός κατά τάς ἐκλογάς τῆς 2.6.1985 ἔδωσε πάλι τήν ἐξουσία στόν Α.Γ.Π. —αὐτοδύναμο χάρις στό ἐκλογικό σύστημα, πού αὐτήν τήν φορά ἦτο πολύ ἀθλιέστερο. Ὑπάρχουν ὅμως οὐσιώδεις διαφοραί μεταξύ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ 1981 καί τοῦ 1985. Τό Πασόκ *ἔχασε* 2,25 ποσοστιαίας μονάδας ἀπό τήν ἐκλογική ἀκτινοβολία του (ἐπῆρε τά 45,82% τῶν ψήφων ἔναντι 48,07% τοῦ 1981) καί 11 ἕδρας (161 ἔναντι 172 τοῦ 1981). Ἡ Ν.Δ. *ἐκέρδισε* 4,98 ποσοστιαίας μονάδας (ἐπῆρε τά 40,85% τῶν ψήφων ἔναντι 35,87% τοῦ 1981) καί 11 ἕδρας (126 ἔναντι 115). Τό Κ.Κ.Ε. *ἔχασε* 1,04 ποσοστιαίας μονάδας (ἐπῆρε τά 9,89% τῶν ψήφων ἔναντι 10,93% τοῦ 1981) καί 1 ἕδρα (12 ἔναντι 13). Τό Κ.Κ.Ε. ἐσ. *ἐκέρδισε* 0,50 ποσοστιαίας μονάδας (ἐπῆρε τά 1,84% τῶν ψήφων ἔναντι 1,34% τοῦ 1981) καί 1 ἕδρα, ἐνῶ δέν εἶχε καμμιά τό 1981. Καί ἡ Ἐπέν πού δέν εἶχε κατεβῆ στάς ἐκλογάς τοῦ 1981 ἐπῆρε τό 1985 τά 0,60 τῶν ψήφων.

Εἶναι ἀδύνατον νά ὑπολογίσῃ κανείς πόσο ἐστοίχισαν αἱ ἐκλογαί αὐταί. Πρέπει νά ἐξωδεύθησαν συνολικῶς ἰλιγγιώδη ποσά ἀπό τά κόμματα, πού διεξεδίκησαν τή «λαϊκή ἐμπιστοσύνη» ὑπό τάς «δημοκρατικάς» συνθήκας τῆς ἐπαισχύντου «λίστας». Ἡ *ρύπανσι* πάντως (ὑλική καί ἠχητική) τῆς πρωτευούσης καί τῶν μεγάλων πόλεων τῆς

χώρας ὑπῆρξε πρωτοφανής καί ἡ «μυσταγωγία» τῶν «ὠκεανείων» *λαϊκῶν συγκεντρώσεων* (πού ὑποκαθιστοῦσε τόν διάλογο μέ τόν βάρβαρο μονόλογο τῶν μπαλκονιῶν) ἀπεδείχθη χονδροειδής ἀπάτη. Διότι ἐνῶ ἡ Α' καί ἡ Β' περιφέρεια τῶν 'Αθηνῶν εἶχαν τό 1981 ψηφοφόρους τοῦ Πασόκ 508.000 καί τῆς Ν.Δ. 438.000, αἱ ἐφημερίδες τῶν δύο κομμάτων ὑπελόγιζαν εἰς ἑκατομμύρια αὐτούς πού εἶχαν παρευρεθῆ τό 1985 στάς δύο τελευταίας προεκλογικάς συγκεντρώσεις. 'Ο «ὠκεανός τῶν μαζῶν» καί ἡ «λαοθάλασσα» τῶν ἐφημεριδογράφων ἀπό ποιά κανάλια ἔρρευσαν πρός τάς 'Αθήνας; Εἰς τήν πραγματικότητα, *τεράστιαι μᾶζαι ὄχλου μετεφέροντο* ἀπό ὅλα τά σημεῖα τῆς 'Ελλάδος καί μέ ὅλα τά μέσα στήν προκαθωρισμένη πλατεῖα γιά νά παριστάνουν μέ τούς γρυλλισμούς των καί τά ἄλλα ἀηδιαστικά καμώματα τούς ἐνθουσιώδεις «ἐντοπίους» ὀπαδούς...

Νικηταί καί ἡττημένοι

Μέ τή «μεθόδευσι» αὐτή τῶν ὀχλοκρατικῶν συγκεντρώσεων παρέλυσε ἡ κοινωνική ζωή τῶν μεγαλοπόλεων γιατί προκλήθηκαν ἀλλεπάλληλοι κυκλοφοριακαί συμφορήσεις καί ταλαιπωρήθηκαν ἐξοργιστικῶς ὅλοι οἱ πολῖται, ἀνεξαρτήτως κομματικῆς τοποθετήσεως. 'Αλλά καί ὁ ἑορτασμός τῶν «ἐπινικείων» —μέ τήν χουλιγκανοποίηση τῶν πολιτῶν καί τήν ποδοσφαιροποίησι τῆς πολιτικῆς ζωῆς— κατακρήμνισε τήν «ποιότητα» τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος καί ἀπέδειξε ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχασαν τήν ἱκανότητα νά κερδίζουν καί τήν ψυχική ἀντοχή νά χάνουν. Οἱ νικηταί ἐξεδήλωσαν τή χαρά τους γιά τή νίκη μέ πρωτόγονο φανατισμό καί βανδαλικάς πράξεις, οἱ δέ ἡττημένοι ὑπέστησαν καταθλιπτική συναισθηματική συρρίκνωσι. Γιά τήν ἐξαθλίωσι αὐτή τῶν λαϊκῶν μαζῶν ὑπεύθυνα εἶναι τά δύο μεγάλα κόμματα (Πασόκ καί Ν.Δ.), πού διεξεδίκησαν τήν ἐξουσία κατά τάς ἐκλογάς. Ὅλα τά συνθήματα, πού

χρησιμοποιήθηκαν κατά τήν προεκλογική περίοδο (εἰς γιγαντοαφίσες, ἀφίσες, φυλλάδια, τρύκ, ταινίες, κ.λπ.) ἀπευθύνοντο μέ τήν μονοτονία των καί τήν ἀπλοϊκότητά των πρός τό ἔνστικτο τῶν ψηφοφόρων καί ὄχι πρός τή λογική των. Γιατί χρησιμοποιήθηκε γιά τόν ἐπηρεασμό των ἡ *διαφημιστική τεχνική*, πού στηρίζεται ἐπί τῆς ἀρχῆς ὅτι σέ κάθε κοινωνία τά περισσότερα ἄτομα εἶναι ἠλίθια καί προσφέρονται γιά ἀπεριόριστη ὑποβολή. Μέ τήν τεχνική αὐτή ἐπιδιώχθηκε ἡ μετατροπή τῶν πολιτῶν σέ ὑπνωτισμένους καί φανατισμένους δέκτας τῶν παραπλανητικῶν κομματικῶν «μηνυμάτων». Οὔτε τά νήπια σεβάσθηκε ἡ ἀνίερος αὐτή ἐπιδρομή., Ἐπιστρατεύθηκαν καί αὐτά, ἔγιναν ἄβουλα ὄργανα ἐπιδιώξεων, πού δέν ἔχουν καμμιά σχέσι μέ τά ἐνδιαφέροντά των καί κατάντησαν ἀκούσιοι κομματικοί διαφημισταί, γιατί ἔτσι ἀποφάσισαν οἱ ἀνάξιοι καί εὐτελεῖς γονεῖς των.

Ὡς κατακτηταί τῆς Ἑλλάδος συμπεριφέρονται, κυρίως μετά τάς ἐκλογάς τοῦ 1985, οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἐξουσίας καί οἱ πίθηκοί των. Ὁ πρόεδρος καί ὁ πρωθυπουργός, ὅπως καταγγέλλεται, ζοῦν ὡς νεόπλουτοι καί μέ προκλητική χλιδή, εἰς βάρος τῶν φορολογουμένων, σέ πανάκριβα θέρετρα ἐπί ἐτησίας βάσεως, χρησιμοποιοῦν δαπανηρότατα μέσα μετακινήσεως καί ἐπιχειροῦν ἄσκοπα, μακρινά καί πολυμελῆ ταξίδια, χωρίς κανένας νόμος νά θεσπίζη αὐτή τήν ἐξοργιστική χλιδή. Οἱ παρατρεχάμενοί των (τῆς κομματικῆς «νομενκλατούρας») κάμουν πολυτελῆ διαβίωσι ὡς ἰδιοκτῆται τοῦ κράτους, σπαταλοῦν τό δημόσιο χρῆμα γιά δαπανηροτάτη προβολή τῆς μηδαμινότητος των, φοροῦν πανάκριβα καί εἰσαγόμενα εἴδη ἐπιδείξεως, ὀργανώνουν πανευτυχεῖς ἑορτάς καί πανηγύρεις καί θεωροῦν ὡς κανονική «φύρα» τάς ἰλιγγιώδεις καταχρήσεις εἰς βάρος συνεταιρισμῶν, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καί κρατικῶν μέσων χρηματοδοτήσεως.

Κινητοποίησι τοῦ βυθοῦ

Τόν τάπητα τοῦ Πασόκ πρός τήν ἐξουσία τόν ἔστρωσε, βεβαίως, ἡ Ν.Δ. μέ τήν ἠλιθία ἰδεολογική «πολυχρωμία» της, πού ἐξώθησε τάς λαϊκάς μάζας πρός τή «δοκιμή» τοῦ αὐθεντικοῦ «σοσιαλισμοῦ», τόν ὁποῖον ὑποσχόταν ὁ ἀρχηγός τοῦ «Κινήματος». Ἡ ἐπιτυχία του ὅμως εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους ἐκλογάς (τοῦ 1981 καί τοῦ 1985) δέν ἠμπορεῖ νά ἐξηγηθῇ μέ τήν «προδρομική» μόνο προσφορά τῆς Ν.Δ., ἀφοῦ μάλιστα εἶχε ἀποδειχθῇ ἤδη ἡ παταγώδης ἀποτυχία τῆς «δοκιμῆς» κατά τό μεσοδιάστημα μεταξύ τῶν δύο ἐκλογῶν. Γιά νά διατηρήση τήν ἐξουσία ὁ Ἀ. Παπανδρέου ἐχρησιμοποίησε τό ἀποδοτικό μέσο τῆς ἀνακυκήσεως τοῦ **ἑλληνικοῦ κοινωνικοῦ βυθοῦ** καί τῆς ἀνασύρσεώς του στήν ἐπιφάνεια. Αὐτό εἶναι τό μεγάλο μυστικό του. Ἔδωσε τήν αἴσθησι τῆς ἐξουσίας, τή δυνατότητα τοῦ διατάσσειν, τά προνόμια τοῦ νικητοῦ, τήν ἱκανοποίησι τῆς «ἐπιτυχίας» σ' ὅλους τούς ἡττημένους, τούς διψῶντας τή δύναμι, τούς λάτρεις τῆς αὐθαιρεσίας, τούς μισοῦντας κάθε ἐπιτυχημένο. Μέ τήν ἀναγωγή τοῦ βυθοῦ στήν κοινωνική ἐπιφάνεια ἔχασε κάθε πολιτική σημασία (καί ἐπιρροή) ἡ τραγική ἀποτυχία τῆς «δοκιμῆς». Ὁ Ἀ. Παπανδρέου ἐπιδιώκει τήν πρόκλησι μιᾶς ***ριζικῆς καταστροφῆς*** στή χώρα, ὥστε ἡ δουλεία της νά εἶναι ἀνάγκη καί τό «πισωγύρισμα» στήν ἐλευθερία νά εἶναι ἀδύνατο.

Κατάπτωσι τοῦ Τύπου

Ἐγράφη ὅτι «ἡ **δημοσιογραφία** τῶν ἡμερῶν μας εἶναι ἡ εὐτελέστερη τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλλάδος». Ὁ χαρακτηρισμός εἶναι βαρύτατος, ἀλλά ὄχι ἄδικος, δυστυχῶς. Γιατί μεγάλη μερίς τοῦ Τύπου ἀναδίδει τώρα ἀναθυμιάσεις βόθρου, προσφέρει πρωτοφανῆ δείγματα καταπτώσεως, κυνισμοῦ καί φασιστικῆς νοοτροπίας καί ἐπιδίδεται στή μεγαλοποίησι τοῦ μηδαμινοῦ καί τή μηδαμινοποίησι τοῦ μεγίστου. Εἶναι πολλά τά αἴτια τοῦ κατάντήματος αὐτοῦ,

πού ἔχει ἀρχίση ἀπό τήν μεταπολίτευσι: ὁ σκληρός ἀνταγωνισμός μεταξύ τῶν ἐκδιδομένων σήμερα ἐφημερίδων˙ ἡ οἰκονομική ἀποστράγγισί των ἀπό τήν τηλεόρασι καί τό ραδιόφωνο, πού τούς ἀφήρεσαν τό ὀξυγόνο τῶν διαφημίσεων˙ ἡ εἰσβολή στόν ἐκδοτικό χῶρο ἀσχέτων καί ἀνενδοιάστων ὑποκειμένων˙ ἡ ἀποβλάκωσι τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ ἀπό τήν πασοκική «πλύσι ἐγκεφάλου»˙ καί ἡ συρροή στή δημοσιογραφία πολλῶν ἀσπονδύλων ὑποκειμένων ἑτοίμων νά προσφέρουν τά πάντα καί νά πουληθοῦν σέ ὅλους.

Στήν κατάπτωσι αὐτή τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας συνέβαλαν ἰδιαιτέρως καί τά θήλεα (ἡ Ντέπη, ἡ Μπίτσυ, ἡ Ντίνα, ἡ Ἐλίζα, ἡ Νατάσα, ἡ Ντόρα, ἡ Τάνια, ἡ Μάνια, ἡ Ξένια, ἡ Τίτα, ἡ Λίλα, ἡ Πέγκυ κ.λπ.), πού ἔχουν εἰσρεύση μέ διαφόρους τρόπους στόν ἑλληνικό Τύπο ἀπό τό 1974 καί πού ἔφεραν μαζύ των: τήν ἀκατάσχετη γυναικεία φλυαρία, τήν ἰδιαιτέρα συμπάθεια πρός τούς κιναίδους (γιά ἕναν ἐκ τῶν ὁποίων, γνωστό τραβεστί, πού ψωνίζεται στή λεωφόρο Συγγροῦ ἔγραφε στό «Ἔθνος» τῆς 28.11.1981 ἡ Τίτα Παπαδοπούλου ὅτι «ζεῖ τολμηρά»), τό γλυκερό καί ἀηδιαστικό ὕφος «μελό», τήν ἀκυριολεξία, τήν ἀγραμματωσύνη καί πολλά ἄλλα χαρακτηριστικά τῆς «γυναικείας γραφῆς» καί πού ἐπηρέασαν ἀνταγωνιστικῶς καί τούς ἄρρενας συναδέλφους των. Αἱ ἑλληνικαί ἐφημερίδες σήμερα ἔχουν περιοδικοποιηθῆ ἀφορήτως, χάρις στήν ἅλωσί των ἀπό τάς γυναίκας. Θά ἦτο, βεβαίως, μεγάλη ἀδικία ἄν ἰσχυρίζετο κανείς ὅτι ὅλαι ἀνεξαιρέτως αἱ γυναῖκες δημοσιογράφοι παρουσιάζουν αὐτά τά γενικῶς διαπιστωμένα μειονεκτήματα. Γιατί ὑπάρχουν, εὐτυχῶς, καί ἐξαιρέσεις σοβαρότητος, ὑπευθυνότητος καί μεγάλης δημοσιογραφικῆς ἱκανότητος, πού ἐπιβεβαιώνουν ὅμως τόν κανόνα.

Μέ τό κεφάλαιο αὐτό τερματίζεται ἡ καθαυτό αὐτοβιογραφία μου. Ἔμειναν ὅμως ἔξω ἀπό αὐτήν ὁλόκληρα θέματα, πού πρέπει ν' ἀναλυθοῦν «σφαιρικά» γιατί ἀνα-

φέρονται σέ πρόσωπα, προβλήματα καί γεγονότα, τά όποῖα ἤσκησαν ἀποφασιστική ἐπίδρασι στήν ιστορία τῆς χώρας. Τέτοια θέματα εἶναι: ὁ Κ. Καραμανλῆς, ὁ 'Α. Παπανδρέου, τό Κυπριακό, τό Πολυτεχνεῖο, οἱ «'Αντιστασιακοί» καί μερικά ἄλλα. Ὅλα αὐτά, μοιραίως, θά ἀπαρτίσουν ξεχωριστά κεφάλαια τῆς «Μεγάλης Περιπετείας» —τῆς δικῆς μου καί τοῦ Ἔθνους...

B

ΔΥΟ ΜΑΣΤΙΓΕΣ

XIX-XX

Οὐδέποτε Ἐργάσθηκε
στὴν Ζωή του, ...
ὁ Ἀγράμματος-ψευδοεθνάρχης

XIX. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Γράφει κάπου ὁ Ν. Καζαντζάκης: «Ὅποιος λέει τήν ἀλήθεια πρέπει νά ἔχει σελωμένο τό ἀλογό του». Ἐπειδή τό ἔχω «σελλωμένο» πρό πολλοῦ, θά πῶ ὅλη τήν ἀλήθεια γιά τόν *Κωνσταντῖνο Γ. Καραμανλῆ*, πού ταλαιπωρεῖ τήν Ἑλλάδα ὡς πολιτικός ἐπί 40 χρόνια καί πού ἄρχισε τή ζωή του ὡς *ἐνεργητική ἀρσενική πόρνη* προσφέροντας τήν ἀρρενωπότητά του σ' ἕνα ζάπλουτο παθητικόν ὁμοφυλόφιλο. Ὅταν ξεκινᾶ κανείς τόσο βρώμικα στήν ἡλικία τοῦ ὑπερτάτου αὐτοσεβασμοῦ καί τῆς ὑπερηφανείας, σημαίνει ὅτι εἶναι ἕτοιμος γιά ὅλας τάς ἀτιμίας. Ἔτσι ἐξηγεῖται καί ἡ ὀλεθρία σταδιοδρομία του στόν τόπο αὐτό, πού ἀνέχεται δυστυχῶς τά πάντα...

(Πρόσφατη βιβλιογραφική ἐνημέρωσι «γιά κάθε περίεργο» καί γιά τόν πρώην ἐπίγειο «θεό», πού ποτέ δέν ἐτόλμησε νά ζητήση τήν προστασία τῆς δικαιοσύνης: Ἦτο βασιλικός δοτός πρωθυπουργός ὁ Κ.Κ. καί εἶχεν ὡς ὑπουργό Συγκοινωνιῶν καί Δημοσίων Ἔργων τόν Λάμπρον Εὐταξίαν κατά τήν κηδεία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Συναγερμοῦ στρατάρχου Ἀ. Παπάγου (6.10.1955), ὅταν ὁ Γ. Παπανδρέου, μέ τή γνωστή δηκτικότητά του, παρατήρησε: «Γιά πρώτη φορά εἶδα τόν Εὐταξία πίσω ἀπό τόν Καραμανλῆ» («Νέοι Ἄνθρωποι» φ. 540 τῆς 21.6.1986, σ. 1. Σύμφωνα μέ ἄλλην ἐκδοχή τή δηκτική αὐτή παρατήρησι ἔκαμεν ἕνας ἄλλος διαβόητος ἀθυρόστομος τῆς ἐποχῆς, πού ἤξερε ὅλους τούς πολιτικούς). Ὁ Κ.Κ. «ἔκανε τά μπάνια του παρέα μέ τόν Εὐταξία στό "Ἐδέμ" γιατί πα-

ριστάνοντας τόν κουφό άπαλλάχτηκε άπό τήν έπιστράτευση τήν ώρα πού όλοι οί πατριώτες πολεμοΰσαν τούς Γερμανοϊταλούς έπιδρομεΐς» («Αύριανή» τής 4.7.1986). Έρώτησι 11η τοΰ Έμμ. Χαριτάκη (Μάνου Χάρη) πρός τόν Κ.Κ. τήν 15.5.1985: «Είναι άλήθεια ότι άπό νέος εΐχατε όμοφυλοφιλικάς έπαφάς ένεργητικάς καί ποΐαι ήσαν αί σχέσεις σας μέ τόν παθητικόν όμοφυλόφιλον Εύταξίαν, στό ξενοδοχεΐο τοΰ όποίου, στήν πλατεΐα Κλαυθμώνος εΐχατε έγκαταστασθή άπό νεαρός;» (*Ί. Δ. Πασσά.* Έλληνική προϊστορία 1986 καί «Νέοι Άνθρωποι» φ. 545 τής 26.7.1986). Έπίσης: *Π. Βίγλαρη.* Ή κάθοδος τών όλεθρίων. 1987 καί «*Νέοι Άνθρωποι*» φ. 576 τής 28.2.1987 καί φ. 577 τής 7.3.1987). Αύτά, τά πολύ όλίγα γιά τήν νεανική «τεχνική» μέ τήν όποία έπέδραμε κατά τής Έλλάδος ό Κωνσταντΐνος Καραμανλής...

Τήν κατάληψι τής έξουσίας δέν έπέτυχε, βεβαίως, διά τής «τεχνικής» αύτής, άλλά διά τής πολιτικής, στήν όποία είσέβαλε τό 1935 όπότε έξελέγη βουλευτής τοΰ Λαϊκοΰ Κόμματος. Ύπουργός έγινε γιά πρώτη φορά τό 1946 καί ύπηρέτησε ύπό τόν Κ. Τσαλδάρην, τόν Δ. Μάξιμον, τόν Θ. Σοφούλην, τόν Ά. Διομήδην, τόν Σοφ. Βενιζέλον καί τόν Ά. Παπάγον, στόν «Έλληνικόν Συναγερμόν» τοΰ όποίου προσχώρησε γιά νά γίνη ύπουργός Συγκοινωνιών καί Δημοσίων Έργων. Ή κυβέρνησι τοΰ στρατάρχου εΐχε δύο άντιπροέδρους (τόν Στέφ. Στεφανόπουλο καί τόν Π. Κανελλόπουλο) όταν στάς 6.9.1955 οί Τοΰρκοι διέπρατταν τούς καννιβαλισμούς των στήν Κωνσταντινούπολι καί τή Σμύρνη, ένώ ό Παπάγος ήτο βαρύτατα άσθενής καί έτοιμοθάνατος. Φυσικός καί νόμιμος διάδοχός του ήτο ό Στέφ. Στεφανόπουλος. Ό βασιλεύς Παΰλος όμως διώρισε τήν 6.10.1955 πρωθυπουργό τόν Κ. Καραμανλήν, τόν όποΐον έπέβαλαν πραξικοπηματικώς στόν έλληνικό λαό σκοτειναί δυνάμεις μέ σωρεία βιασμών τής εύπρεπείας, τής συνταγματικής τάξεως καί τής δημοκρατίας.

Φαυλότητες τῆς Ε.Ρ.Ε.

Μέ τήν αὐθαίρετη καί «βασιλικῇ εὐνοίᾳ» δοτή ἐξουσία ὁ Κ. Καραμανλῆς ἐπέτυχε νά πάρῃ τήν πλειοψηφία τῆς Βουλῆς ὡς κληρονόμος τοῦ «Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ», τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχηγός πέθανε τήν 4.10.1955. Μή ἔχοντας ἐθνική πολιτική ἐπί τοῦ κυπριακοῦ, πού ἤθελε νά τό κλείσῃ, χωρίς νά τό τολμᾷ, ἀποδέχθηκε τήν ἐμπαικτική ἐκείνη «τελετή» τῆς Σμύρνης ὡς «ἱκανοποίησι» τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας μας, ἀπέφυγε νά παραπέμψῃ στή δικαιοσύνη τούς κακοήθεις δυναμιτιστάς τῆς Θεσσαλονίκης (προβοκάτορας τῶν τουρκικῶν καννιβαλισμῶν), ὁ κυριώτερος ἀπό τούς ὁποίους ἐδραπέτευσε ὑπό συνθήκας ἐξευτελιστικάς γιά τό ἑλληνικό κράτος καί δημιούργησε στούς ἐνόχους τήν πεποίθησι ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι πλέον ἕνα ἔθνος πρόθυμο νά δέχεται ραπίσματα. Κατόπιν ἵδρυσε δικό του κόμμα (τήν «Ἐθνικήν Ριζοσπαστικήν Ἕνωσιν»), κατασκεύασε μέ τό ν. 3457/1955 ἕνα ἄτιμο ἐκλογικό σύστημα (πλειοψηφικόν στάς ἕως 3 ἕδρας περιφερείας, πού ἦσαν 9, πλειοψηφικόν μέ ἐκπροσώπους τῆς μειοψηφίας στάς ἕως 10 ἕδρας περιφερείας, πού ἦσαν 26, καί ἀναλογική κατανομή μεταξύ τῶν δύο πρώτων κομμάτων στάς ἄνω τῶν 10 ἑδρῶν περιφερείας, πού ἦσαν 6), διέλυσε τή Βουλή καί διεξήγαγε ὁ ἴδιος ἐκλογάς τήν 19.2.1956, χρησιμοποιῶντας ὁλόκληρο τόν κρατικό μηχανισμό καί τά ὑλικά του μέσα γιά τήν φαλκίδευσι τῆς θελήσεως τοῦ ἔθνους. Δειλός καί ἄνανδρος ταυτοχρόνως, ὅταν διαπίστωσε ὅτι ἡ λαϊκή ἀγανάκτησι γιά τούς ἐξευτελισμούς, πού συσσώρευε, μεγάλωνε καί ἐδῶ καί στήν Κύπρο, αἱματοκύλησε τάς Ἀθήνας στάς 9.5.1956, πέταξε τόν ὑπουργό Ἐξωτερικῶν Σπ. Θεοτόκη (πού παραιτήθηκε στάς 28.5.1956) καί ἔβαλε ἀμέσως στή θέσι του τόν Ἑ. Ἀβέρωφ, θλιβερῶς γνωστό καί εὐτελῆ ὑπηρέτη του...

Ὅταν τόν Ἰανουάριο τοῦ 1956 μεταμφίεζε σέ Ε.Ρ.Ε. τόν «Ἑλληνικόν Συναγερμόν», πού κληρονόμησε κατά βασιλική παραχώρησι, ἐμφανίσθηκε στόν ἑλληνικό λαό ὡς

φορεύς μιᾶς εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως, πού θά πραγματοποιοῦσε τήν ἠθική ἀνόρθωσι τοῦ τόπου, θά ἐξυγίαινε καί θά δραστηριοποιοῦσε τήν κρατική μηχανή, θά συμφιλίωνε τό κράτος μέ τούς πολίτας, θά ἐπέβαλλε αὐστηρά καί ἀμείλικτα ἤθη διοικήσεως καί θά συνέτριβε τά λείψανα τῆς φαυλοκρατίας, γιατί ἐκπροσωποῦσε —τάχα— ἕνα ρωμαλέο νεοανδρικό κίνημα χωρίς τάς ἁμαρτίας καί τήν σαβούραν τοῦ Συναγερμοῦ. «Ὁ ἑλληνικός λαός γνωρίζει ὅτι κρατῶ τάς ὑποσχέσεις μου» —διεκήρυσσε σέ ἕνα προεκλογικό φυλλάδιό του. Καί τάς «ἐκράτησε» μετονομάσας «ὑπηρεσιακούς» τούς νομάρχας, πού ἦσαν κομματικοί ὑπηρέται του, ἐπιδοθείς σέ ἀθρόας παροχάς πρός τούς φίλους του ἀπό τόν κρατικό προϋπολογισμό, διαφθείρας τόν Τύπο μέ ἀγύριστα δάνεια καί μυστικάς ἐπιχορηγήσεις, χαρίσας ἑκατομμύρια εἰς χρεωκόπους, πού δέν εἶχαν καμμιάν ἐλπίδα, «παραλλάξας» ἀποκρυπτικῶς ὅλα τά κρατικά αὐτοκίνητα γιά νά ἀλωνίζουν μέ αὐτά ἀνεξελέγκτως τήν Ἑλλάδα πεθεραί, μανδαρῖνοι, ἰδιαίτεροι καί ὅλος ὁ ἑσμός τῶν λυμεώνων τῆς ἠθικῆς ἀνορθώσεως...

Στόν οἰκονομικό τομέα, ὅπου ἀπό τήν ἀρχή ἡ κυβέρνησι Καραμανλῆ ὑποσχέθηκε δικαιοσύνη, μέριμνα γιά τούς ἀσθενεστέρους, ὑγιᾶ πιστωτική πολιτική, δραστηριοποίησι τῆς οἰκονομίας, ἐξαπέλυσε κατά τοῦ ἔθνους μιά πρωτοφανῆ φορομπηχτική ἐπιδρομή, ἐπιβάλλοντας μέ διαφόρους ὀνομασίας ἀναριθμήτους ἐμμέσους καί ἀμέσους φόρους, ἐπροκάλεσε (μέ τάς φορολογίας καί τάς ὑπερτιμήσεις ὅλων τῶν ὑπηρεσιῶν, πού παρέχονται ἀπό τό κράτος καί ἀπό τάς ἐπιχειρήσεις «κοινῆς ὠφελείας») σοβαράν ἄνοδον τοῦ τιμαρίθμου, ὑποχρέωσε τάς ἀσθενεστέρας τάξεις νά ὑποστοῦν αὐταί τάς ἐξαθλιωτικάς συνεπείας τῆς ἀνόδου τοῦ τιμαρίθμου μέ καθήλωσι τῶν ἀποδοχῶν των, ἐνέπαιξε τούς δημοσίους ὑπαλλήλους, στούς ὁποίους εἶχε ὑποσχεθῆ ὁριστική ρύθμισι τοῦ μισθολογικοῦ προβλήματος, καί ἐνέκρωσε στή χώρα τήν οἰκονομική δραστηριότητα μέ τήν χαριστική καί ἀνέντιμη

καί άντιοικονομική διάθεσι τῶν πιστώσεων. Ἀλλά καί γενικώτερον, αἱ βασιλικαί κυβερνήσεις Καραμανλῆ, πού κατεσκευάζοντο ἀπό τάς 6.10.1956 ἕως τό τέλος τῆς διαβοήτου «ὀκταετίας» ἐπροκάλεσαν εἰς τό ἔθνος καί μίαν ἄλλη ζημία μέ ἀνυπολογίστους συνεπείας: τοῦ ἐκλόνισαν τήν πίστι πρός τόν αὐτοσεβασμό καί τήν φιλαλήθεια τῶν κυβερνώντων. Οἱ ἄνθρωποι τῆς 6ης Ὀκτωβρίου, μέ τόν Κ. Καραμανλῆν ἐπί κεφαλῆς, ἀπεδείχθησαν ἀνερυθρίαστοι χειρισταί τοῦ ψεύδους καί τῆς ἀπάτης καί ὑπῆρξαν *—καί κατά τοῦτο— πρόδρομοι* τοῦ Πασόκ.

«Ὀκταετία» καί λιποταξία

Τέσσαρας φοράς διετέλεσε πρωθυπουργός ὁ Κ. Καραμανλῆς κατά τήν διαβόητο «ὀκταετία» του: Εἰς τάς 6 Ὀκτωβρίου τοῦ 1955, ὅταν τόν διώρισε πραξικοπηματικῶς ὁ βασιλεύς Παῦλος καί ἄλλας τρεῖς φοράς (τό 1956, τό 1958 καί τό 1961) κατόπιν ἐκλογῶν, τά ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων κατεσκεύαζε ὁ ἴδιος μέ τά ἐκλογικά συστήματα τῆς ἐμπνεύσεώς του καί τάς ἄλλας μεθοδεύσεις του. Εἶχε τόσο «καταβοηθῆ» διά τάς φαυλότητάς του, ὥστε διά νά διεξαχθοῦν αἱ ἐκλογαί τῆς 29.10.1961 ἐχρειάσθη ν' ἀναλάβη τήν ἀρχήν «ὑπηρεσιακή» κυβέρνησις (μέ πρωθυπουργόν τόν ἀντιστράτηγον Κ. Δόβαν). Αἱ ἐκλογαί ὅμως αὐταί (πού ἔδωσαν τά 50,8% τῶν ψήφων καί 176 ἕδρας στήν Ε.Ρ.Ε., τά 33,6% καί 100 ἕδρας στήν Ἕνωσιν Κέντρου Προοδευτικούς καί τά 14,6% καί 24 ἕδρας στήν Ε.Δ.Α.) καταγγέλθηκαν ἀπό τήν Ἕνωσι Κέντρου (Γ. Παπανδρέου) ὡς «ἐκλογαί βίας καί νοθείας» καί τελικῶς ἠνάγκασαν τόν Κ. Καραμανλῆ μετά τάς ἐκλογάς τῆς 3.11.1963 (πού τάς διεξήγαγε ἡ ὑπηρεσιακή κυβέρνησι Στ. Μαυρομιχάλη καί πού ἔφεραν τήν Ἕνωσι Κέντρου μέ 42,0% καί 138 ἕδρας, τήν Ε.Ρ.Ε. μέ 39,3% καί 132 ἕδρας, τήν Ε.Δ.Α. μέ 14,3% καί 28 ἕδρας καί τούς Προοδευτικούς μέ 3,7% καί 2 ἕδρας) νά παραιτηθῆ ἀπό τήν ἡγεσία τῆς Ε.Ρ.Ε. ὑπέρ τοῦ

Π. Κανελλοπούλου (3.11.1963) νά έγκαταλείψη τήν Ἑλλάδα τήν 9.12.1963 μέ τήν δήλωσι ὅτι «παραιτεῖται ὁριστικῶς τῆς πολιτικῆς» καί νά ἐγκατασταθῆ στό Παρίσι, ὅπου ἐπεδόθη στή «μελέτη», τήν «περισυλλογή» καί τάς ὑψηλάς ἐπαφάς μέ ἐφοπλιστικούς κύκλους. (Ὁ Κ. Τσάτσος, ἐν τούτοις, προλογίζοντας τό βιβλίο τοῦ Μ. Ζενεβουά: «Ἡ Ἑλλάδα τοῦ Καραμανλῆ», πού ἐξεδόθη τό 1972 στά ἑλληνικά, ὑποστηρίζει τά ἑξῆς καταπληκτικά στάς σελ. 13 καί 14: «Ὁ Καραμανλῆς, ὅσο βρισκόταν στήν ἐξουσία δέν ἔλαβε κανένα ἀνελεύθερο μέτρο, ὅπως ἔκαναν ἄλλες πρίν ἀπό αὐτόν κυβερνήσεις... Ζητοῦσε ἁπλῶς τόν σεβασμό τοῦ νόμου... Ἀλλά καί ἄν δεχθοῦμε ὅτι ἡ δημοκρατία δέν λειτούργησε ἰδανικά κατά τήν περίοδο τῆς ὀκταετίας, εὐθύνεται τάχα γι᾽ αὐτό ὁ Καραμανλῆς, ἤ ὅλοι οἱ ἄλλοι, μηδέ τοῦ λαοῦ ἐξαιρουμένου;»). Τόν Ἰούνιον ὅμως τοῦ 1967 (δύο μήνας μετά τήν ἐπικράτησι τῆς Ἐπαναστάσεως) ἔλεγεν εἰς τόν Π. Βαρδινογιάννην: «Δικά μου παιδιά εἶναι αὐτοί. Ἐμένα θά φωνάξουν τώρα» («Νέοι Ἄνθρωποι» φ. 404 τῆς 12.11.1983). Ἀλλά αὐτοί δέν τόν «ἐφώναξαν» καί γι᾽ αὐτό τούς ἐξεδικήθη ἀπανθρώπως μετά τήν ἐπάνοδό του εἰς τήν Ἑλλάδα...

Μεταπολίτευσι καί χουντοφαγία

Ὅταν ἐπανῆλθε στήν Ἑλλάδα ὁ Κ. Καραμανλῆς, ἔπειτα ἀπό 11 χρόνια ἀπουσίας, ἐκυβέρνησε τήν χώρα ἐπί 70 ἡμέρας ὡς πρωθυπουργός τῆς ἐπαισχύντου ἐκείνης «Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος» (μέ ἀντιπρόεδρο τόν ἀνεκδιήγητο Γ. Μαῦρο «ἀρχηγό» τοῦ κόμματος τῆς Ἑνώσεως Κέντρου) καί πρίν ἀπό τήν ταφή της, γιά ν᾽ ἀποσυνδεθῆ ἀπό τήν ἁμαρτωλή Ε.Ρ.Ε. ἀνήγγειλε τήν 28.9.1974 τήν ἵδρυσι τοῦ κόμματος τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Στήν ἱδρυτική διακήρυξί του ἐβεβαίωσε ὅτι «τό μέγα θέμα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ἡ δημοκρατία», ὅτι τό κόμμα του «ἀγνοεῖ τάς διενέξεις καί τούς διχασμούς τοῦ παρελθόντος καί προσανατολίζεται στά εὐρύτερα δυνατά

σχήματα ἐθνικῆς ἑνότητας», ὅτι θά ἐπιδιώξη τήν δημιουργία «μιᾶς καινούργιας πολιτικῆς ζωῆς γιά τήν ἐπιβίωση, τήν πρόοδο καί τήν εὐτυχία τῆς Ἑλλάδος» καί ὅτι ἡ παράταξί του «συγκροτεῖται ἀπό ἔμπειρες καί ὑγιεῖς, ἀλλά καί ἀπό νέες προοδευτικές καί ριζοσπαστικές πολιτικές δυνάμεις». Τά ἴδια περίπου ἀναμασοῦν καί αἱ «ἰδεολογικές ἀρχές» τῆς «Νέας Δημοκρατίας», πού δημοσιεύθηκαν τήν 12. 7.1975, μέ τήν κωμική προσθήκη ὅτι «ἡ Ν.Δ. μολονότι ἔχει δημιουργηθῆ ἀπό ἕνα πρόσωπο, δέν εἶναι προσωπικό κόμμα»...

Λυσσώδης «**χουντοφαγία** κατέλαβε τόν Καραμανλῆν ἀμέσως μετά τήν ἐπιστροφή του. Ἀπέκρυψε ἤ διέστρεψε συστηματικῶς ὅλα τά ἐπιτεύγματα τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος στόν διπλωματικό, τόν διοικητικό, τόν οἰκονομικό καί τόν τεχνικό τομέα. Ἰσχυρίσθη ὅτι, τάχα «παρέλαβε χάος καί καμμένην γῆν». Ὅπως εἶπε κορδακιζόμενος ἀπό τήν τηλεόραση τήν 13.11.1974 «ἡ κυβέρνησί μου ἀντικατέστησε ἄνω τῶν 100.000 ἀτόμων, ἀπό τόν τελευταῖο κοινοτάρχη μέχρι τόν πρόεδρο τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἄνοιξε τό δρόμο γιά τήν δικαστική δίωξι τῶν πρωταιτίων τῆς τυραννίας καί γιά νά διευκολύνη τό ἔργο τῆς δικαιοσύνης ἔλαβε μέτρα ἀσφαλείας κατά τῶν ὑπευθύνων, τούς δέ κορυφαίους ἐξ αὐτῶν τούς ἐξετόπισε σέ νῆσο τοῦ Αἰγαίου». Μιλώντας προεκλογικῶς τήν 14.11.1974 στό Σύνταγμα διεκήρυξε: «Πιστεύουμε στήν ἀνάγκη τῆς ἐπιβολῆς κυρώσεων ἐναντίον τῶν πρωταιτίων τῆς τυραννίας. Ἤδη γιά ὅλα τά ἀνομήματα τῆς ἑπταετίας ἔχει ἐπιληφθῆ ἡ δικαιοσύνη. Κυρώσεις θά ἐπιβληθοῦν. Ὄχι ὅμως γιά νά ἱκανοποιήσουν πάθος ἐκδικήσεως, ἀλλά γιά λόγους ἠθικῆς τάξεως καί φρονηματισμοῦ». (Στήν Ἱσπανία καί τήν Πορτογαλία, δύο χώρας πού διετέλεσαν ἐπί δεκαετίας ὑπό δικτατορικά καθεστῶτα —ἡ Ἱσπανία ἀπό τό 1939 ἕως τό 1973 καί ἡ Πορτογαλία ἀπό τό 1932 ἕως τό 1970—, ὄχι μόνο δέν ἔγιναν παρόμοιοι διώξεις, ἀλλά τά στελέχη των ἐχρησιμοποιήθηκαν γιά τήν διακυβέρνησι μετά τήν ἀποκατάστασι τῆς δημοκρατίας (στήν Ἱσπανία ὁ δεύτερος

πρωθυπουργός τοῦ Χουάν Κάρλος Σουάρεθ Γκονζάλεθ καί ὁ πρῶτος πρόεδρος τῶν Κορτές Φερνάντες Μιράντα υ Χέβια καί στήν Πορτογαλία ὁ πρωθυπουργός Σά Καρνέϊρο). Καί ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, ὁ Καραμανλῆς εἶχεν ἐπιλέξη ὡς ἀντιπρόεδρο τῆς κυβερνήσεώς του ἐπί Ε.Ρ.Ε. τόν Ἀνδρέαν Ἀποστολίδην, ὑπουργόν Οἰκονομικῶν τοῦ Ἰ-Μεταξᾶ καί ὑπουργό Δημοσίας Τάξεως τόν Εὐάγγ. Καλαντζῆν, πού ὑπῆρξε ὑπουργός-διοικητής Θράκης τῆς 4ης Αὐγούστου καί μετά τήν μεταπολίτευσι ἐχρησιμοποίησεν ὡς πολιτικό ἐκφραστή του τόν γνωστό χαφιέ τοῦ Κ. Μανιαδάκη Γ. Δρόσο.

Διπλωματικαί ἀνοησίαι

Ὅταν μετά τάς ἐκλογάς τῆς 17.11.1974 ὁ Καραμανλῆς ἀπέκτησεν «αὐτοδυναμίαν» (τό 54,35% τῶν ψήφων καί 220 ἕδρας) καί ἐσχημάτισε τήν πρώτη μεταπολιτευτική κυβέρνησί του, ἰσχυρίσθηκε κατά τάς προγραμματικάς δηλώσεις του στή Βουλή (11.12.1974) ὅτι «ἡ Ἑλλάς ἀπεχώρησεν ἀσυζητητί ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ Νάτο» (ἐπί «Κυβερνήσεως Ἐθνικῆς Ἑνότητος») καί «εἰσέρχεται στή διαδικασία ἀναθεωρήσεως τοῦ καθεστῶτος τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων» διότι ἡ «Βορειοατλαντική Συμμαχία ἀπεδείχθη ἀνίκανος νά ἀποτρέψη τήν τουρκικήν εἰσβολήν είς τήν Κύπρον καί τήν ἠνέχθη». Κατόπιν, ἐβεβαίωσε λεοντοθύμως ὅτι «ἡ Ἑλλάς γνωρίζει νά ὑπερασπίζη τά ἐθνικά συμφέροντά της ὅταν ἀπειλοῦνται» καί πρόσθεσε: «παρέχω τήν διαβεβαίωσιν ὅτι ἡ κυβέρνησις δέν πρόκειται νά ὑποκύψη είς τετελεσμένα γεγονότα». Ὡς στόχους γιά τό 1975 ἔταξε: «τήν ἐξασφάλισι σχετικῆς νομοθετικῆς σταθερότητος, τήν ὑπερνίκησι τῆς στασιμότητος τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καί τήν ἄσκησι κοινωνικῆς εἰσοδηματικῆς πολιτικῆς». Σχετικῶς μέ τήν παιδεία ὑπεσχέθη ὅτι «θά ἐπιδιώξη τήν ἄνοδο τοῦ γενικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου» καί «τήν ἀποκατάστασι τῆς εὐρυθμίας καί της τάξεως στά ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα»

(«Βραδυνή» τῆς 12.12.1974). Μετά τρεῖς μῆνας, τήν 19.3.1975, σέ μιά συνέντευξί του πρός τούς «Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου, γιά νά δώση προφανῶς δείγματα «ριζοσπαστικότητος» διεκήρυξε τά ἑξῆς: «Μ᾽ ὅλη τήν ἀφοσίωσί μου στίς ἀρχές μιᾶς ἐλευθέρας οἰκονομίας δέν θά διστάσω νά προχωρήσω στήν *κοινωνικοποίησι* τῶν παραγωγικῶν μονάδων, ἄν ἐκρίνετο ἀπαραίτητο γιά λόγους κοινωνικῶν, τεχνικῶν καί οἰκονομικῶν ἀναγκῶν». («Ἀκρόπολις» 19.3.1975)...

Ἕνα τραγικό δεῖγμα τῆς διπλωματικῆς γελοιότητος τοῦ Καραμανλῆ ἀποτελεῖ ἡ στάσι του στό θέμα τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων κατά τήν ἐποχή ἐκείνη. Τήν 19.5.1975 δημοσιεύθηκε στή γαλλική ἐφημερίδα «Μόντ» μιά συνέντευξι, στήν ὁποία ὁ πρωθυπουργός τῆς Τουρκίας Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ ἔθετε ὠμῶς ὅλα τά θέματα πού ἐνδιαφέρουν τήν Τουρκία (κυπριακό, νησιά τοῦ Αἰγαίου, χωρικά ὕδατα, ὑφαλοκρηπίδα, πτῆσιν ἀεροπλάνων, δυτική Θράκη) καί ὑποστήριζε ὅτι αἱ τουρκικαί θέσεις εἶναι ἀμετακίνητοι καί ὅτι «ἀποτελοῦν *κατάστασι πραγμάτων, πού οἱ Ἕλληνες ὀφείλουν νά τήν ἀποδεχθοῦν*» («Νέα» 20.5.1975). Παρά ταῦτα ὅμως ὁ Καραμανλῆς, μετά 11 ἡμέρας, ὄχι μόνον συνηντήθη μέ τόν Ντεμιρέλ στάς Βρυξέλλας, ἀλλά καί ἄφησε νά ἐννοηθῆ ὅτι ἐπείσθη γιά τήν εἰλικρινῆ ἐπιθυμία τῶν Τούρκων νά διεξαγάγουν «ἕνα τίμιο διάλογο μέ τήν Ἑλλάδα» καί κατά τήν ἐπιστροφή του στάς Ἀθήνας ἐδήλωσε στό ἀεροδρόμιο ὅτι «ἡ σημερινή συνάντησι μέ τόν Τοῦρκο πρωθυπουργό ἀποτελεῖ μιά σημαντικήν πρόοδον, δεδομένου ὅτι συμβάλλει εἰς τήν μείωσιν τῆς ἐντάσεως καί δημιουργεῖ τάς προϋποθέσεις δι᾽ ἕνα ἐποικοδομητικόν διάλογον» καί ὅτι «δυνάμεθα νά ἀποβλέπωμεν μέ αἰσιοδοξίαν εἰς τό μέλλον» («Καθημερινή» 1.6.1975). Τά δώδεκα χρόνια πού ἐπέρασαν ἀπό τότε ἀποδεικνύουν ποίαν ἀξίαν ἔχουν αἱ προβλέψεις τοῦ Καραμανλῆ...

Ἡ ἐτυμηγορία-ράπισμα

«Ἄν ἐπρόκειτο νά διεξαχθοῦν ἐκλογαί σήμερα —ἐδήλωνε τήν 29.11.1976 στό ἑβδομαδιαῖο ἀμερικανικό περιοδικό «Τάϊμ» ὁ πεφυσιωμένος Καραμανλῆς —τά 80% τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ θά ἐψήφιζαν γιά μένα. Δέν βλέπω δυσαρεστημένους Ἕλληνες πουθενά, οὔτε μέσα οὔτε ἔξω ἀπό τήν Ἀθήνα». Μέ αὐτά τά μυαλά ἐπέσπευσε τάς ἐκλογάς. Ἡ ἐτυμηγορία ὅμως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅπως ἀναδύθηκε ἀπό τάς κάλπας τῆς 20.11.1977 ὑπῆρξε ἕνας μπάτσος καί γι᾽ αὐτόν καί γιά τήν διακυβέρνησί του καί γιά τό κόμμα του, γιατί ὑπέστη καί ποσοτική καί ἠθική μείωσι τῆς δυνάμεώς του. Ἀπό τό 54,37% τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος, πού εἶχε ἐξασφαλίση τό 1974, ἔπεσε τώρα εἰς τό 41,84% δηλαδή ἔχασε 12,53 ποσοστιαίας μονάδας. Ἡ μείωσι αὐτή θά ἦτο πολύ μεγαλυτέρα ἄν τάς ἐκλογάς τάς διεξῆγε ὑπηρεσιακή κυβέρνησι, γιατί ἡ κυβέρνησι Καραμανλῆ ἐπηρέασε τό ἐκλογικό σῶμα μέ προεκλογικάς παροχάς, ἐνισχύσεις, ἐκβιασμούς, ἀπειλάς καί ἀτομικήν τρομοκρατίαν ἀκόμη. (Ἀμέσως μετά τάς ἐκλογάς, διά νά δικαιολογήση τό κατρακύλισμά του, ἰσχυρίσθη ἀναισχύντως μέ δηλώσεις του ὅτι ἡ δύναμις τῆς Ν.Δ. ἐμειώθη διότι «παρεπλανήθη ὁ λαός» καί διότι «διεπράχθη δολιοφθορά» κατά τῆς Ν.Δ.!). Ἀλλά καί ἡ ἠθική μείωσί του ὑπῆρξε κολοσσιαία, γιατί τό πρωτοπαλλήκαρό του μέ τά δύο ὑπουργεῖα, ὁ Γ. Ράλλης, ἔπεσεν ἀπό τούς 45.385 σταυρούς τοῦ 1974 στούς 15.424 (ἄν εἶναι καί αὐτοί πραγματικοί) καί γιατί ἀποδοκιμάσθηκαν καί ἀπέτυχαν ἑπτά ὑπουργοί του καί ὑφυπουργοί του: ὁ Π. Λαμπρίας, ὁ Κ. Στεφανάκης, ὁ Ἐ. Δεβλέτογλου, ὁ Κ. Κονοφάγος, ὁ Κ. Τρικούπης, ἡ Λ. Κουτήφαρη καί ὁ Κ. Χρυσανθακόπουλος.

Μητσοτάκης καί Καραμανλῆς

Ἔλεγε τόν Νοέμβριο τοῦ 1977 ὁ Κ. Μητσοτάκης: «Τό 1974 μᾶς ἀπειλοῦσε ὁ Καραμανλῆς μέ τό σύνθημα:

"Καραμανλῆς ἤ τάνκς". Σήμερα ὁ ἴδιος ἔδωσε τό σύνθημα: "Καραμανλῆς ἤ χάος". Τί μεγαλύτερη ἀπόδειξι ἀποτυχίας ἑνός ἡγέτη χρειάζεται ὅταν ὕστερα ἀπό τρίχρονη μονοδιάστατη διακυβέρνησι τῆς χώρας ἀπειλεῖ μέ χάος σέ περίπτωσι ἀποχωρήσεώς του ἀπό τήν ἐξουσία; Τό σύνθημα τῶν ἐκλογῶν τῆς 20ῆς Νοεμβρίου δέν εἶναι "Καραμανλῆς ἤ χάος". Τό σύνθημα εἶναι: "Καραμανλῆς σημαίνει χάος". Θέλεις κυβέρνησι ἑνός ἀνδρός καί ὑπουργούς-κλητῆρες; Τί μπορεῖ νά βγῆ πιά ἀπό τόν Καραμανλῆ καί τούς ξεζουμισμένους πλέον συνεργάτες του»; Μετά 21 μῆνας, τόν Αὔγουστο τοῦ 1979, ὁ ἴδιος Κ. Μητσοτάκης ἔλεγε τά ἑξῆς γιά τόν Καραμανλῆ, πού τά ἐπανέλαβε ἀπό τότε πολλάς φοράς: «᾿Αλλοίμονο γιά τήν ᾿Ελλάδα ἄν ἔλειπε ὁ Καραμανλῆς καί τό κόμμα τῆς πλειοψηφίας. ῎Εχουμε ἕνα μεγάλο ἀγαθό, πού προσφέρει στήν ᾿Ελλάδα ὁ κ. Καραμανλῆς. Εἶναι ἡ σοβαρότητα καί ἡ ὑπευθυνότητα μέ τήν ὁποία ἀντιμετωπίζει τά προβλήματα. ῾Η ὕπαρξι στήν ᾿Ελλάδα ἑνός ἀναγνωρισμένου διεθνοῦς κύρους ἡγέτη, ἀποτελεῖ ἕνα μεγάλο κεφάλαιο, πού ὅλοι οἱ ῞Ελληνες ἐκτιμοῦν καί εὔχονται νά διατηρηθῆ». Χρειάζεται, ἄραγε, καμμιά ἄλλη ἀπόδειξι τῆς βαθυτάτης περιφρονήσεως πρός τόν «κυρίαρχο λαό» ἐκ μέρους τῶν ἐπαγγελματιῶν τῆς πολιτικῆς καί τῆς βρωμερότητος τῆς ἰδίας τῆς πολιτικῆς;

Στρατηγικά σφάλματα

῾Η ἐξωτερική πολιτική τοῦ Καραμανλῆ μετά τήν μεταπολίτευσι (ὡς πρωθυπουργοῦ καί ὡς προέδρου) ὑπῆρξε νευρωτική, χωρίς καμμιά θετική ἀπόδοσι καί σέ πολλές περιπτώσεις ὀλεθρία. Τρία εἶναι τα κολοσσιαῖα στρατηγικά σφάλματα, πού διέπραξε κατά τό διάστημα αὐτό:

1. ᾿Αποχώρησε ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ Νάτο (14.8.1974) γιατί ἡ συμμαχία δέν ἐμπόδισε τήν ἐπίθεσι τῶν Τούρκων κατά τῆς Κύπρου καί τήν ἐκεῖ ἐγκατάστασί των.

Ἡ ἄστοχη αὐτή ἀπόφασι (πού ἀνακλήθηκε μετά 6 χρόνια στάς 20.10.1980 ἐπί πρωθυπουργίας Γ. Ράλλη) συνετέλεσε στό ν᾽ αὐξήση σέ τεράστιο βαθμό τό ειδικό βάρος τῆς Τουρκίας μέσα στό Νάτο, νά τήν κάμη θρασυτέρα καί ἐπιθετικωτέρα, ἀφοῦ τῆς ἐχαρίσαμε ἠλιθίως τό μονοπώλιο στό ἀνατολικό σκέλος τῆς συμμαχίας καί νά στερήση τήν Ἑλλάδα ἐπί 6 ὁλόκληρα χρόνια ἀπό τά νατοϊκά στρατιωτικά ὠφελήματα. (Ἕνα χρόνο μετά τήν ἀποχώρησι καί ἐνῶ ὠξύνετο ἡ τουρκική ἐπιθετικότης, ὁ Καραμανλῆς ἔλεγε στόν Στ. Στεφανόπουλο, πού τοῦ ὑπογράμμιζε τόν τουρκικό κίνδυνο: «Ἀναμένω κάποιον Τοῦρκον, σώφρονα καί συνετόν, μέ τόν ὁποῖον νά μπορέσω νά συνεννοηθῶ». Ἄργησε λίγο αὐτός ὁ «ἀναμενόμενος», ἀλλά ἦλθε πάντως μέ τήν κήρυξι τῆς ἀπροκαλύπτου στρατιωτικῆς δικτατορίας στήν Τουρκία τήν 12.9.1980).

2. Ἐνίσχυσε, γιά ν᾽ ἀποσείση δικάς του βαρυτάτας εὐθύνας, τό ἀντιαμερικανικό καί ἀντιδυτικό πνεῦμα, πού καλλιεργοῦσε στήν Ἑλλάδα «ἐπαγγελματικῶς» ἡ ἄκρα ἀριστερά. Ἀρνήθηκε ν᾽ ἀποδεχθῆ πρόσκλησι τοῦ Ἀμερικανοῦ προέδρου Φόρντ πού τοῦ ἔγινε στάς 17.8.1974 καί τήν ἴδια στάσι τήρησε καί σέ ἄλλας παρομοίας περιπτώσεις. Μέ τόν ἀντιαμερικανισμό ὅμως αὐτό, πού ἐξασθένισε τήν ἄμυνά μας ἰσχυροποιήθηκε ἡ σοβιετική ἐπιρροή πρός ζημία καί τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Εὐρώπης. Παράλληλα ἔκαμε διάφορα πεισματικά ἀνοίγματα πρός ἀνατολάς, τά ὁποῖα μετέβαλαν τήν Ἑλλάδα σέ παίγνιο τῆς σοβιετικῆς πολιτικῆς, χωρίς νά τήν ὠφελήσουν στό παραμικρό.

3. Ἀντιμετώπισε περιδεής τήν τουρκική ἐπιθετικότητα, πού μεγάλωνε λόγω τῶν ἀλλεπαλλήλων σφαλμάτων τακτικῆς, τά ὁποῖα διεπράττοντο ἀπό ἑλληνικῆς πλευρᾶς. Τέτοιο ἀσυγχώρητο σφάλμα ὑπῆρξεν ἡ ἑλληνική πρότασι στάς 27.1.1975 νά παραπεμφθῆ τό θέμα τῆς ὑφαλοκρηπῖδος στό Διεθνές Δικαστήριο τῆς Χάγης, γιατί ἔτσι ἡ Ἑλλάς ἀποδεχόταν ἐμμέσως ὅτι ὑπάρχουν καί

τουρκικά δικαιώματα. Ἡ Τουρκία ἐκμεταλλευομένη τά σφάλματά μας ἐπεδόθηκε σέ συνεχεῖς καί διαρκῶς θρασυτέρας παραβιάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐναερίου καί θαλασσίου χώρου, σέ ἐδαφικάς προκλήσεις, σέ διατύπωσι ἀξιώσεων γιά τή Δυτική Θράκη κ.λπ. καί αὔξησε τήν ἀδιαλλαξία της στό κυπριακό, μολονότι εἶχαν διαπιστωθῆ ἐπισήμως τά ἐγκλήματα γενοκτονίας, πού εἶχε διαπράξη στή νῆσο.

Μικρότητες νάνου

Τρία καί πλέον χρόνια ἀφοῦ ὁ Καραμανλῆς ἐγκατέλειψε τήν πρωθυπουργία γιά νά γίνη ἀνεύθυνος, «ἄσυλος» καί ἰσόθεος «πρόεδρος τῆς δημοκρατίας» (15.5.1980) ἐδημοσίευσα στήν κυριακάτικη «Ἀκρόπολιν» μιά σειρά ἕξ ἄρθρων (4.9.1983 ἕως 9.10.1983), στά ὁποῖα ἀνέλυα τά συστατικά στοιχεῖα τῆς περιπετείας καί ὑπεστήριζα τή θέσι ὅτι «ἡ σημερινή Ἀξιωματική Ἀντιπολίτευσις καί τό Πασόκ δέν εἶναι ἀντίποδες, ὅπως βεβαιώνει κατά περίστασιν ἡ Ν.Δ., ἀλλά ὅτι ἡ ἱστορική σχέσις των εἶναι σχέσις πλαδαροῦ προδρόμου καί νευρωτικοῦ συνεχιστοῦ». Ἡ ἀνάλυσι ἦταν γεμάτη ἀπό συγκεκριμένα στοιχεῖα καί ἐνώχλησε πολύ τόν Καραμανλῆ, πού ἀνέκαθεν ὁμιλεῖ στομφωδῶς περί «δημοκρατίας» (καί στάς 19.6.1979 εἶχε δηλώσει ἀναισχύντως ὅτι «δέν μπορεῖ νά ὑπάρξη Δημοκρατία, χωρίς ἐλεύθερο Τύπο»), ἀλλά δέν ἐδέχετο καμμιά κριτική καί φρόντιζε μέ κάθε τρόπο νά ἐξασφαλίζη τόν λιβανωτό τῶν νάνων, πού τόν περιστοίχιζαν. Ἐκάλεσε, λοιπόν, τόν ἐκδότη τῆς «Ἀκροπόλεως» Γ. Λεβίδη καί *ἀπήτησε* ἀπό αὐτόν *νά μέ ἀπολύση* ἀπό τήν ἐφημερίδα. Ἐπειδή ὅμως ὁ ἐκδότης φαίνεται ὅτι τόν ἐπληροφόρησε ὅτι ἔχω φανατικούς ἀναγνώστας καί ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσί μου θά ἐζημίωνε τήν ἐφημερίδα, ἀξίωσε ν' *ἀποσυνδεθῆ*, τουλάχιστον, ἡ *στήλη μου* ἀπό τήν πολιτική τῆς ἐφημερίδος. Ἡ ἀξίωσί του αὐτή πραγματοποιήθηκε ὅταν δημοσιεύθηκε τό ἄρθρο μου: «Ἡ ἐκδίκησις καί ἡ πολιτική»

(19.1.1984) καί ἔκπληκτος ἐδιάβασα στό τέλος του τήν ἑξῆς δήλωσι: «Τά ὅσα γράφει ὁ συντάκτης τῆς στήλης "Ὁ Θ. Παπακωνσταντίνου σχολιάζει ἐλεύθερα τήν ἐπικαιρότητα" εἶναι εὐνόητο ὅτι ἀπηχοῦν τίς προσωπικές του γνῶμες καί ὄχι κατ' ἀνάγκην τήν πολιτική τῆς ἐφημερίδας». Ἐπρόκειτο περί δηλώσεως ἀνοήτου, ἀφοῦ μόνο στή δική μου στήλη ἀνεφέρετο μονίμως (βάσει τῆς συμφωνίας, πού εἶχα κάμει μέ τόν Ν. Μπότση στάς 6.11.1972) ὅτι σχολιάζω «*ἐλεύθερα*» τήν ἐπικαιρότητα. Ἡ δήλωσι αὐτή ἐπανελήφθη, στήν κορυφή πλέον καί τῶν ἑπομένων κυριακάτικων φύλλων, μέ τή διατύπωσι: «Οἱ ἀπόψεις τοῦ συνεργάτη μας ἐκπροσωποῦν τίς προσωπικές του γνῶμες καί ὄχι κατ' ἀνάγκην τήν πολιτική τῆς ἐφημερίδος». Βρέθηκα τότε στό δίλημμα: ν' ἀποχωρήσω καί νά χάσω ἕνα βῆμα ἐκφράσεως τῶν ἀπόψεών μου μέ κάποια ἐλευθερία ἤ ν' ἀνεχθῶ προσωρινῶς τήν κατάστασι. Στάς 9.9.1984, ὅταν ἐπανῆλθα ἀπό τήν ἄδειά μου, ἐδήλωσα ὅτι παραιτοῦμαι, ἄν δέν ἀπαλειφθῆ ἡ «ἐπιφύλαξις» καί ἡ ἐφημερίς ἀναγκάσθηκε νά τήν ἀπαλείψη πρός μεγάλη θλῖψι τοῦ «δημοκράτου» καί ὑπερασπιστοῦ τῆς «ἐλευθεροτυπίας» Καραμανλῆ...

Ὁ στεῖρος τουρισμός

Μέ τήν πρόφασι ἐνημερώσεως τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης γιά τά ἑλληνικά προβλήματα, ἀλλά καί τῆς εὐρυτέρας καί παγκοσμίου προβολῆς τῆς χώρας μας, τόσο ὁ Καραμανλῆς, ὅσο καί ὁ Παπανδρέου ἐχρησιμοποίησαν τό ἀξίωμά των γιά ν' ἀλωνίσουν τόν κόσμο ὡς ἐπίσημοι περιηγηταί καί νά ἐπιβαρύνουν τούς Ἕλληνας φορολογουμένους μέ δαπανηροτάτας προσκλήσεις ὁμολόγων των ἤ καί κατωτέρων των ἀπό ὅλα σχεδόν τά κράτη. Ὁ «καραμανλισμός» ὑπῆρξε καί σ' αὐτόν τόν τομέα τῆς «δραστηριότητος» πρόδρομος τοῦ «παπανδρεϊσμοῦ».

Ὁ Καραμανλῆς κατά τήν περίοδο 1957-1963 ὡς ἀρ-

χηγός τῆς Ε.Ρ.Ε. ἐπεσκέφθη 12 χώρας. Μετά τήν μεταπολίτευσι, μέ ἀφετηρία τούς χονδροειδῶς ἀνακριβεῖς ἰσχυρισμούς ὅτι «ἡ Ἑλλάς εἶχε ἀπομονωθῆ πλήρως ἐπί ἑπταετίας» καί ὅτι εἶχε «ἀποδυναμωθῆ ἡ ἀμυντική ἰσχύς της καί ἡ ἐθνική οἰκονομία της» ἐγκαινίασε ἀπό τούς πρώτους μῆνας τοῦ 1975 «μιά πολυσήμαντη διπλωματική ἐκστρατεία στό διεθνῆ χῶρο μέ στόχους: τήν ἐνημέρωση ἐπί τῆς οὐσίας τοῦ κυπριακοῦ, τή μεταστροφή τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης, τή σύσφιγξη τῶν δεσμῶν μέ τά ἀραβικά κράτη καί τήν ἐπίσπευση τῆς πλήρους ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδος στήν Ε.Ο.Κ.». Ἀπό τούς τέσσαρας αὐτούς στόχους μόνο ὁ τελευταῖος ἐπιτεύχθηκε, καί αὐτός μετά 5 ὁλόκληρα χρόνια τήν 1.1.1981. Οἱ ἄλλοι τρεῖς παραμένουν ἀνεπίτευκτοι. Οἱ Τοῦρκοι κατέχουν ἀμετακίνητοι τό τμῆμα τῆς Κύπρου, πού κατέλαβαν ἐπί Καραμανλῆ, ἡ εὐρωπαϊκή καί ἡ ἄλλη κοινή γνώμη δέν ἔχει μεταστραφῆ θετικῶς ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος καί ἡ σύσφιγξι τῶν δεσμῶν μέ τά ἀραβικά κράτη ἀποδείχθηκε μεγαλοπρεπής ἀνοησία καί ἐπικίνδυνο ἐγχείρημα γιατί τά «ἀραβικά κράτη» δέν ἔχουν ὁμοιογένεια καί γιατί ἡ «ἀραβική» πολιτική μας ἐπέσυρε τήν ἐχθρότητα τοῦ Ἰσραήλ. Ἐν τῷ μεταξύ θά ὑπερβαίνουν μεταπολιτευτικῶς τά 50 τά στεῖρα τουριστικά ταξίδια τοῦ Καραμανλῆ πρός ὅλα τά σημεῖα τῆς ὑδρογείου καί εἶναι ἀκόμη περισσότεραι αἱ μετά μειδιαμάτων καί προπόσεων ἐπισκέψεις ξένων πρωθυπουργῶν καί ἀρχηγῶν κρατῶν στήν Ἑλλάδα...

Τήν ἴδια ἀκριβῶς τακτική ἀκολούθησε καί ὁ Παπανδρέου μετά τήν κατάληψι τῆς ἐξουσίας τό 1981 μέ κύριο στόχο τήν αὔξησι τῆς διεθνοῦς «ἐμβελείας» τῆς Ἑλλάδος καί τήν προβολή της ὡς χώρας πού ἀγωνίζεται, ὑπό τήν ἡγεσία του, ὑπέρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου. Φθάνουν τά 70, ἴσως, τά ταξίδια τοῦ Παπανδρέου στό ἐξωτερικό καί περί τόν ἴδιο περίπου ἀριθμό κυμαίνονται αἱ προσκλήσεις στήν Ἑλλάδα διαφόρων ἀχρήστων, παρασιτικῶν καί ὑπούλων «φίλων» της, πού ἤ τήν ἐμπαίζουν ἤ τήν χρησιμοποιοῦν ὡς χῶρο ἀνεμποδίστου προπαγάνδας.

Τό λάκτισμα τοῦ 'Ανδρέα

'Αποβλέπων τελικῶς στήν προεδρία τῆς δημοκρατίας ὁ Καραμανλῆς ἐξεπόνησε ἕνα Σύνταγμα στά μέτρα του (9.6.1975) μέ σκανδαλώδεις ὑπερεξουσίας γιά τόν πρόεδρο, τάς ὁποίας ὅμως δέν ἐχρησιμοποίησε διότι ἐπίστευε ὅτι τόν Μάρτιο τοῦ 1985 ὁ Παπανδρέου θά τόν ἀνεδείκνυε καί γιά δευτέρα φορά πρόεδρο, ὅπως τοῦ εἶχε ὑποσχεθῆ. Γι' αὐτό καί «**ἄσκησε ἄψογα τίς ἁρμοδιότητές**» του, δηλαδή χωρίς νά τόν ἐνοχλήση στό παραμικρό κατά τή λήψη τῶν ἐξουθενωτικῶν γιά τήν 'Ελλάδα μέτρων τοῦ «σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ». 'Ο Παπανδρέου ὅμως, πού τόν παραπλανοῦσε μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, τοῦ ἔδωσε τήν 9.3.1985 τό λάκτισμα καί ἀνέδειξε πρόεδρο (μέ τόν γνωστό ἀναίσχυντο τρόπο) τόν Χρ. Σαρτζετάκη. Εἰς τάς 10 Μαρτίου, ὁ Καραμανλῆς, «τήν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος», παρητήθη τοῦ ὑπολοίπου τῆς θητείας του καί ἐγκατέλειψε τό προεδρικό μέγαρο, χωρίς κανείς νά ἀγωνισθῆ διά τήν ὑπεράσπισίν του. 'Η ἑλληνική παροιμία ὅτι «ἐδῶ πληρώνονται ὅλα», ἀποδείχθηκε γιά μιά ἀκόμη φορά σοφή, γιατί ἐθύμισε τόν ἄθλιο τρόπο, μέ τόν ὁποῖο ὁ Καραμανλῆς ἔγινε κληρονόμος τοῦ Συναγερμοῦ (6.10.1955), χάρις στή σκανδαλώδη εὔνοια τοῦ βασιλέως Παύλου. Τό λάκτισμα πού ὁ Παπανδρέου ἔδωσε στόν Καραμανλῆ ἀποτελεῖ ἴσως τή μόνη δικαίωσι ὑπάρξεως τοῦ Πασόκ. Τώρα ὁ Καραμανλῆς εἶναι «ψόφιο ἄλογο», πού προσπαθοῦν νά τό ζωντανεύσουν μέ χειροκροτήματα κλάκας γνωστοί βλαχοϋπηρέται του γιά νά ἐπιβιώσουν οἱ ἴδιοι.

Ἕνας εὐτελής ὑπηρέτης

Ἕνας ἀπό τούς ὑπηρέτας αὐτούς εἶναι ὁ πολύ καί πολλαπλῶς γνωστός **Εὐάγγελος 'Αβέρωφ**, πού φέρει

τώρα τόν τίτλο τοῦ «ἐπιτίμου προέδρου» τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Δέν θά ἀσχολούμην μέ αὐτόν ἄν δέν ἐνεφανίζετο προσφάτως (15.9.1986) μέ μακροσκελεῖς δηλώσεις γιά νά ὑπογραμμίση δουλοπρεπῶς τόν ὑπηρετικό ρόλο του μέ ἀνακριβείας, ψευδεῖς ἰσχυρισμούς καί παραπλανητικάς διαβεβαιώσεις. Προερχόμενος ἀπό τό Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, τοῦ ὁποίου ἐξελέγη βουλευτής τό 1946, τό 1950 καί τό 1951, προσχώρησε στήν Ε.Ρ.Ε. ὅταν ὁ Καραμανλῆς, βασιλικῇ εὐνοίᾳ ἔγινε κληρονόμος τοῦ Συναγερμοῦ (6.10.1955) καί τήν 28.5.1956 ἀνέλαβε τό ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ἀμέσως μετά τήν ἐκπαραθύρωσι τοῦ Σπ. Θεοτόκη. Ὁ Ἀβέρωφ εἶναι ὁ δράστης τῆς ἀθλίας ἐκείνης συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου (15.2.1959), πού εἰσήγαγε τούς Τούρκους εἰς τήν Κύπρον μέ τερατώδη δικαιώματα καί ἀπέκλεισε διά παντός τήν Ἕνωσιν καί πού τήν ἡμέρα τῆς ὑπογραφῆς της ὁ Καραμανλῆς ἐχαρακτήρισε γραικυλικῶς ὡς *«τήν εὐτυχεστέραν ἡμέρα» τῆς ζωῆς του!* Τό θέμα ὅμως αὐτό θά μέ ἀπασχολήση σέ ἰδιαίτερο κεφάλαιο. Ἐκεῖνο, πού πρέπει νά ὑπομνησθῇ τώρα εἶναι ὅτι αὐτός ἐπίσης ὑπῆρξε, προηγουμένως, ὁ εἰσηγητής τῆς *ἰδέας τῆς διχοτομήσεως* τῆς νήσου. Τόν ἰσχυρισμό αὐτό διατύπωσε ἐπανειλημμένως ὁ διαβόητος Ζορλοῦ, ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας, καί τόν Ἰούνιο τοῦ 1958 τόν ἐνσωμάτωσε σέ ψήφισμά της ἡ Τουρκική Ἐθνοσυνέλευσι. Ἐνῶ ὅμως ὁ Ἀβέρωφ διέψευδε ἁπλῶς τούς τουρκικούς ἰσχυρισμούς, ὅταν εἰς τάς 27.6.1958 ἡ Ἀντιπολίτευσι ἐπρότεινε ν' ἀπαντήση καί ἡ ἑλληνική Βουλή στό ψήφισμα τῆς τουρκικῆς μέ δικό της ψήφισμα, νά διακηρύξη τήν ἐμμονή στό αἴτημα τῆς αὐτοδιαθέσεως καί ν' ἀπορρίψη ὡς «καταπτύστως συκοφαντικόν» τόν ἰσχυρισμό ὅτι ἡ ἰδέα τῆς διχοτομήσεως προῆλθε ἀπό τήν Ἑλλάδα, ὁ Ἀβέρωφ καί ἡ κυβέρνησι Καραμανλῆ ἀπέκρουσαν πανικόβλητοι τήν πρότασι. Ὕστερα ἀπό τήν ἐπαίσχυντη αὐτή στάσι ἡ ὑπόθεσι περιῆλθε στή δικαιοδοσία τοῦ Τούρκου πρωθυπουργοῦ —τοῦ Ἀντνάν Μεντερές— πού ἰσχυρίσθηκε μέ τήν ἀπό 29.6.1958 ἐπιστολή του πρός τόν Μάκ Μίλλαν ὅτι «ἡ ἰδέα τῆς διχοτομήσεως ἐρρίφθη

τό πρῶτον ὑπό τοῦ Ἕλληνος ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἀβέρωφ»...

Εἰς τάς δηλώσεις του τῆς 15.9.1986 ὁ Ἀβέρωφ κάμνει —καθώς λέγει— «ὁρισμένες ἐπισημάνσεις πάνω σέ θέματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς», ἐπειδή διετέλεσε ὑπουργός Ἐξωτερικῶν «κατά τή χρυσῆ ὀκταετία τοῦ Καραμανλῆ» καί μέ αὐτή τήν ἀφετηρία διατυπώνει σειρά ἀπό θρασύτατα ψέματα, ἀποσιωπᾶ ἀλλεπάλληλα ἐγκλήματα κατά τοῦ ἔθνους, προσπαθεῖ νά παραπλανήση τόν ἑλληνικό λαό καί ἀποδεικνύεται ἀσυγχωρήτως ἀκατατόπιστος. Αὐτή ἡ «χρυσῆ ὀκταετία» Καραμανλῆ (1955-1963) εἶναι ἡ περίοδος τῶν κακοήθων ἐκλογικῶν νόμων, τῆς βίας καί νοθείας», τῶν ἀλήτικων ὕβρεων ἐναντίον ὅλων (καί ἰδιαιτέρως τοῦ ταλαιπώρου ὑπουργοῦ του Κ. Τσάτσου) καί τῶν μανιακῶν αὐθαιρεσιῶν τοῦ νέου ἀφεντικοῦ του. «Στή Μέση Ἀνατολή —γράφει— οἱ κυβερνήσεις τῆς Νέας Δημοκρατίας ἀκολούθησαν μιά ἰσορροπημένη πολιτική μεταξύ τῶν Ἀράβων» καί «ἔλαβαν τολμηρότατες θέσεις πάνω σέ καίρια θέματα γιά τόν ἀραβικό κόσμο, ὅπως οἱ κρίσεις Σουέζ κ.λπ. καί εἶχαν ἔτσι τή φιλία ὅλων τῶν ἀραβικῶν χωρῶν». Τό χωρίο αὐτό τῶν δηλώσεων εἶναι σκοπίμως καί δολίως θολό, γιατί «Νέα Δημοκρατία» δέν ὑπῆρχε κατά τήν κρίσι τοῦ Σουέζ (Ἰούλιος 1956 — Ἰανουάριος 1957) καί γιατί ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως αὐτῆς καί τῶν «τολμηροτάτων θέσεων» τοῦ Καραμανλῆ ἦταν ἡ ἐξόντωσι τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου ἀπό τόν Νασέρ, μολονότι οἱ αἰγυπτιῶται Ἕλληνες τόν ἐβοήθησαν κατά τήν περίοδο τοῦ ἀγῶνος του ἐναντίον τῶν Ἀγγλογάλλων μετά τήν ἐθνικοποίησι τῆς διώρυγος. Ἡ «ἰσορροπημένη», ἀφ' ἑτέρου, «πολιτική τῆς "Νέας Δημοκρατίας" μεταξύ τῶν Ἀράβων» μετά τήν μεταπολίτευσι δέν ἀπέδωσε οὐσιαστικῶς τίποτε, γιατί οἱ Ἄραβες δέν ἀποτελοῦν ἑνιαῖο ἔθνος καί κατατρύχονται ἀπό ἀγεφυρώτους ἀντιθέσεις.

«Ἡ χαλάρωσι τῶν σχέσεων μέ τούς συμμάχους — παρατηρεῖ ὁ Ἀβέρωφ στάς δηλώσεις του— αὔξησε αὐ-

τομάτως σέ βάρος μας τή δύναμι τῆς Τουρκίας». Ποῖος ὅμως ἐγκαινίασε τήν ὀλεθρία αὐτή «χαλάρωση»; Ὅπως ὅλοι θυμοῦνται, ἡ Ἑλλάς ἤδη ἐπί «Κυβερνήσεως τῆς Ἐθνικῆς Ἑνότητος» τοῦ Καραμανλῆ ἀποχώρησε ἀπό τό στρατιωτικό σκέλος τοῦ Νάτο (14.8.1974) καί μόνο μετά 6 χρόνια ἀνεκάλεσε τήν ἐγκληματική αὐτή ἐνέργεια, πού μοιραίως ηὔξησε τό εἰδικό βάρος τῆς Τουρκίας μέσα στήν Ἀτλαντική Συμμαχία, τήν ἀπεθράσυνε καί σταθεροποίησε τήν ἐκ μέρους της κατάληψι τοῦ 37% τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους. Ὅταν, ἄλλωστε, εἰς τάς 14.8.1974 ἐξαπελύθη κατά τῆς Κύπρου ὁ «Ἀττίλας ΙΙ» (καί ἀφοῦ ὁ θλιβερός Γ. Μαῦρος εἶχεν ἀσπασθῆ περιπαθῶς τόν ὁμόλογό του Τοῦρκο καί εἶχε δηλώσει στή Γενεύη ὅτι «ἡ Ἑλλάς μεταξύ ἀτιμώσεως καί πολέμου θά προτιμήση τόν πόλεμο») ὁ Καραμανλῆς ἀνεκάλυψε ὅτι «ἡ Κύπρος εὑρίσκεται μακράν» καί τήν ἄποψι αὐτή ἐπιβεβαίωσε τό 1978 καί ὁ Ἀ. Παπανδρέου μέ τήν ἐνθαρρυντική προσθήκη ὅτι «ἡ Κύπρος ἠμπορεῖ νά καταληφθῆ ὑπό τῶν Τούρκων ἐντός 48 ἕως 72 ὡρῶν»... Πόσο κωμική ὑπῆρξε ἡ ἑλληνική στάσι γενικῶς ἀποδεικνύεται καί ἀπό τήν ἀβερώφειο δήλωσι τῆς 9.1.1975 ὅτι «διά τό Αἰγαῖον εἴμεθα ἐπιθετικοί», τήν ὁποία ἀνεκάλεσε μετά μία ἑβδομάδα ὁ καραμανλικός Μέττερνιχ!

«Στή Βαλκανική —βεβαιώνει ὁ Ἀβέρωφ— ὁ Καραμανλῆς εἶχε θεμελιώση ἰσχυρότατες διμερεῖς σχέσεις, ἐνῶ τώρα τά πράγματα χαλαρώνονται». Καί συνεχίζει: «Ἡ πολύτιμη φίλη *Γιουγκοσλαβία* δέν παύει πλέον, ἄμεσα ἤ ἔμμεσα, νά ἀναφέρει τό "μακεδονικό"». Ἀλλά τό «μακεδονικό» (πού γιά πρώτη φορά τέθηκε ἐπισήμως στάς 21.6.1945 μέ ἕνα ἄρθρο τῆς «Μπόρμπα») ἐπροβάλλετο μονίμως ἐπί μεταπολιτεύσεως καί ἀπό τόν ἴδιο τόν Τίτο (κατά τή συνάντησί του μέ τόν Καραμανλῆ στό Μπλέντ τόν Ἰούνιο τοῦ 1975 καί στάς Ἀθήνας τόν Μάϊο τοῦ 1976) καί κατόπιν, τόσο ἐδῶ ὅσο καί στό ἐξωτερικό, ἀπό τούς διαφόρους νάνους τῶν Σκοπίων. Γι' αὐτό χαρακτηρίζεται ἀπό τόν Ἀβέρωφ «πολύτιμη φίλη» ἡ Γιουγκοσλαβία; «Μέ τή *Βουλ-*

γαρία, παρατηρεῖ, συζητᾶμε γενικές θεωρητικές ἀρχές, ἀλλά οὔτε λόγος γίνεται γιά τό μόνο σοβαρό θέμα, πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν δύο χωρῶν καί πού εἶναι τά νερά τοῦ Νέστου». Πραγματικῶς ἔχουμε μπουχτίσει ἀπό τήν πλευρά τῆς Βουλγαρίας μέ «κουλτούρα», μέ μειδιάματα καί μέ λόγια. Πῶς ξεχνᾶ ὅμως ὁ Ἀβέρωφ ὅτι ἤδη τό 1978 ἐπί Καραμανλῆ, εἶχε ἀνακοινωθῆ ἐπισήμως, ὅτι ἐπίκειται ἡ ἄμεσος ρύθμισι τοῦ θέματος τῶν νερῶν τοῦ Νέστου; Ποῖος εὐθύνεται γιά τήν παράτασι τῆς ἐκκρεμότητος αὐτῆς;

Πολύ, τέλος, στενοχώρησε τόν εὐφυέστατο Ἀβέρωφ τό ὅτι «μόλις πρίν ἀπό λίγες μέρες ὁ γυιός τῆς ἀείμνηστης Ἴντιρα Γκάντι, πρωθυπουργός σήμερα τῆς Ἰνδίας, ὑποδεχόμενος τόν κ. Ὀζάλ διαδήλωσε τήν χαρά του γιατί οἱ Τοῦρκοι πρίν ἀπό 50 χρόνια συνέτριψαν τούς Ἕλληνες στή Μικρά Ἀσία». Ἀλλά ὁ «γυιός τῆς ἀείμνηστης» ἁπλῶς ἀναμηρύκασε ὅσα ὁ πάπος του Παντίτ Νεχρού ἔγραφε στήν κόρη του καί μητέρα τοῦ Ρατζίβ ἀπό τάς φυλακάς τῆς Ντέρα Ντάν στάς 7.5.1933. «Θυμᾶμαι καλά —γράφει ὁ Νεχρού— πόσο χαρήκαμε ὅταν πληροφορηθήκαμε τή μεγάλη νίκη τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ κατά τῶν Ἑλλήνων πρίν ἀπό ἕντεκα περίπου χρόνια. Ἦταν ἡ μάχη τοῦ Ἀφιόν Καραχισάρ τόν Αὔγουστο τοῦ 1922 ὅταν ἔσπασε τό ἑλληνικό μέτωπο καί ἀπώθησε τόν ἑλληνικό στρατό πρός τή Σμύρνη καί τή θάλασσα. Πολλοί ἀπό ἐμᾶς βρισκόμαστε τότε στή φυλακή τῆς περιοχῆς τοῦ Λάκνοου καί ἑωρτάσαμε τόν τουρκικό θρίαμβο διακοσμώντας τό κτίριο τῆς φυλακῆς μας μέ διάφορα μικροπράγματα πού μπορούσαμε νά συγκεντρώσουμε καί ἔγινε μάλιστα μιά, μᾶλλον ἀσθενής ἀπόπειρα φωταγωγήσεως τό βράδυ». (Τό κείμενο αὐτό εὑρίσκεται στό τέλος τῆς σελίδος 704 τῆς δ΄ ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τοῦ Π. Νεχρού: «Ματιές στήν παγκόσμια ἱστορία», πού περιλαμβάνει 196 ἐπιστολάς του πρός τήν θυγατέρα του Ἴντιρα).

Ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης ἔχει τώρα ὅλα τά στοιχεῖα γιά

νά κρίνῃ μόνος του τελικῶς τήν πολιτική ἐντιμότητα, τήν ἱστορική ἐνημερότητα, τήν πνευματική σοβαρότητα καί τάς ὑπηρετικάς ἱκανότητας τοῦ «ἐπιτίμου προέδρου»...

Ἐκθεμελίωσι τῆς παιδείας

Ἐπί ἕνδεκα σχεδόν χρόνια ἐνέμετο τήν ἐξουσία ὁ Καραμανλῆς —ἀπό τάς 24.7.1974 ἕως τάς 9.3.1985, ὁπότε αἰφνιδιάστηκε μέ τό λάκτισμα τοῦ Παπανδρέου. Καί κατά τό διάστημα αὐτό ἦτο ἀπόλυτος κυρίαρχος (εἴτε ὡς πρωθυπουργός, εἴτε ὡς πρόεδρος) καί διέθετε ἰλιγγιώδη μέσα καταναγκασμοῦ, προσεταιρισμοῦ καί διαφθορᾶς τῶν ἄλλων καί μυθοποιήσεως τοῦ ἑαυτοῦ του. (Ἐννοεῖται ὅτι ἐπί ἀρκετά χρόνια προηγουμένως εἶχε στά χέρια του τόν τρόπο πιεστικῆς διαφημίσεώς του ὡς πρωθυπουργός τῆς ἀθλίας περιόδου 1955-1963 καί παλαιότερα ὡς περιηγητής τῶν διαφόρων κομμάτων ἀπό τό 1946, πού ἔγινε γιά πρώτη φορά ὑπουργός. Οὐσιαστικῶς, δηλαδή, τό ἑλληνικό ἔθνος ταλαιπωρεῖται ἀπό τόν Καραμανλῆ καί τό μῦθο του ἐπί 30 σχεδόν χρόνια). Ἰδού ἐν συντομίᾳ τά «ἔργα» του κατά τήν ἑνδεκαετία αὐτή τῆς μεταπολιτευτικῆς παντοδυναμίας του:

1. Ἐξεθεμελίωσε τήν ἀνωτάτη ἐκπαίδευσι μέ τή διαβόητη Συντακτική Πράξι τῆς 3.9.1974 «περί ἀποκαταστάσεως τῆς νομιμότητας εἰς τά Α.Ε.Ι.», βάσει τῆς ὁποίας ἀπομακρύνθηκαν ὁριστικῶς ἤ προσωρινῶς ὑπό σκανδαλώδεις καί ἐξοργιστικάς συνθήκας 80 περίπου δοκιμασμένα καί ἱκανά στελέχη της. Ἐδημιούργησε τάς προϋποθέσεις γιά τήν εἰσβολή στά Πανεπιστήμια κομμουνιστῶν. Παρέδωσε τά Α.Ε.Ι. στά φοιτητικά «σοβιέτ», πού ἐκβιάζουν καί τρομοκρατοῦν ἀπό τότε τό διδακτικό προσωπικό. Ἔχει τόσο πέση ἡ ἐπιστημονική ἀπόδοσι τῶν Α.Ε.Ι., ὥστε νά εἶναι ἄχρηστα γιά τήν «ἀγορά» καί νά παραμένουν ἀζήτητα τά πτυχία, πού ἔχουν ἐκδοθῆ μετά τήν μεταπολίτευσι. Μέ τήν ἀμελέτητη, ἀφ᾽ ἑτέρου, «ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση»

(νόμος 309 τῆς 30.4.1976 καί ἐκεῖνοι πού ἀκολούθησαν) κατάφερε παρόμοιο πλῆγμα καί κατά τῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως. Γιατί ἐπέβαλε τήν «μεταρρύθμιση» μηχανικῶς, μέ τούς ἀνικάνους ἐπί τῆς Παιδείας ὑπουργούς του, χωρίς νά ὑπάρχη καμμιά (ὑποκειμενική, ὑλική καί τεχνική) ὑποδομή, ἐπέτρεψε νά μεταβληθοῦν ἁπλοῖ παιδαγωγικοί θεσμοί, ὅπως αἱ «μαθητικαί κοινότητες», σέ δουρείους ἵππους τῆς φαυλοποιοῦ πολιτικῆς, κατήργησε τάς ἐξετάσεις εἰς τά γυμνάσια καί τά δημοτικά καί ἀνέχθηκε τήν παραποίησι τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας μέσα εἰς τά σχολεῖα, ἀπό τούς ἀποθρασυνθέντας πράκτορας τῆς ἀναρχίας.

Ὑποδούλωσι τῆς δικαιοσύνης

2. Ἐξευτέλισε τή δικαιοσύνη προαναγγέλλοντας ἀποφάσεις της καί χρησιμοποιώντας τή Βουλή ὡς ὑποκαταστάτη τῶν δικαστηρίων. Ἀπευθυνόμενος τήν 26.10.1974 στούς Θεσσαλονικεῖς, εἶπε, μεταξύ ἄλλων: «Πέραν τῶν περιπτώσεων, πού προβλέπονται ὑπό τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου, κυρώσεις θά ἐπιβληθοῦν μόνον εἰς τούς πρωταιτίους διά τήν περιπέτειαν τῆς ἑπταετίας. Καί αὐταί ὑπό τῆς δικαιοσύνης καί σύμφωνα μέ τούς νόμους». Μετά 20 μέρες, κατά τόν προεκλογικό λόγο του τῆς 14.11.1974 στό Σύνταγμα εἶπε: «Πιστεύομεν στήν ἀνάγκην τῆς ἐπιβολῆς κυρώσεων ἐναντίον τῶν πρωταιτίων. Ἤδη γιά ὅλα τά ἀνομήματα τῆς ἑπταετίας ἔχει ἐπιληφθῆ ἡ δικαιοσύνη. *Κυρώσεις θά ἐπιβληθοῦν.* Ἀλλά δέν θά ἐπιβληθοῦν γιά νά ἱκανοποιήσουν πάθος ἐκδικήσεως. *Θά ἐπιβληθοῦν* ἀπό τήν δικαιοσύνη γιά λόγους ἠθικῆς τάξεως καί φρονηματισμοῦ». Προκαθώρισε, δηλαδή, θρασύτατα ὁ ἴδιος τήν ἐτυμηγορία τῆς δικαιοσύνης, ὡσάν νά ἦτο αὐτός ὁ ὑπαγορευτής τῶν ἀποφάσεών της. Ὅταν κατόπιν ἀπέκτησεν «αὐτοδυναμίαν» μετέβαλε τήν Βουλήν εἰς δικαστήριον διά τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐπαισχύντου ἐκείνου Δ΄ Ψηφίσματος τῆς 18.1.1975, πού καθώρισε τό «ἔγκλημα» τῶν πρωταιτίων, ἀπεφαίνετο ὅτι εἶναι ὑποχρεωτική ἡ τιμωρία

των, τούς στέρησε τοῦ φυσικοῦ δικαστοῦ των καί τοῦ δικαιώματος τῆς ἐφέσεως καί ἄφηνε στό δικαστήριο (τό «πενταμελές ἐφετεῖο») μόνο τήν ἁρμοδιότητα ἐπιμετρήσεως τῆς ποινῆς γιά τόν καθένα. Τό Δ΄ Ψήφισμα παραβιάζει ὡμῶς ὅλους τούς παγκοσμίου ἰσχύος κανόνας δικαίου καί καταρρακώνει τήν ἔννοια τῆς δικαιοσύνης.

Ἐπαναφορά τῶν κιναίδων

3. Ἐπανέφερε τόν Ἰούνιο τοῦ 1975 «μετά τιμῶν καί προαγωγῶν» καί μέ τά «προοδευτικά» χειροκροτήματα τῆς Ἑ. Βλάχου, ὅλους τούς κιναίδους —κληρικούς καί λαϊκούς— πού εἶχε ἀπολύση τό στρατιωτικό καθεστώς γιά εὐνοήτους λόγους. Διεθνῶς γνωστός καί δημοσία κλασαυχενιζόμενος κίναιδος, ὁ Γ. Καβουνίδης, πού εἶχε ἀπολυθῆ μέ ἀπόφασι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὄχι μόνο ἐπανεφέρθη στή Διεύθυνσι Ἐξωτερικοῦ Τύπου, ἀλλά καί προήχθη σέ γενικό διευθυντή ὡς «ἀντιστασιακός» —αὐτός πού δέν «ἀντιστάθηκε» ποτέ σέ κανένα. Ἡ ἰδιαιτέρα αὐτή εὔνοια τοῦ Καραμανλῆ πρός τούς κιναίδους πρέπει νά ὀφείλεται στάς παλαιάς ἀδυναμίας του καί τάς νέας ἀξιώσεις τοῦ ὁμοφυλοφίλου φίλου του. Ἄλλη ἐξήγησι τῆς τρυφερότητός του αὐτῆς δέν βρίσκω...

4. Συμπεριεφέρθη μέ ἀπάνθρωπη σκληρότητα πρός τήν παράταξι τῶν ἐθνικοφρόνων, τήν ὁποία ἀποκεφάλισε κυριολεκτικῶς. Ἀπονεύρωσε τήν ἐθνική ζωή μέ τούς ἐξοντωτικούς διωγμούς ἀξιωματικῶν, δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν, διοικητῶν καί συμβούλων Τραπεζῶν, δημοσίων ὀργανισμῶν, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δημοτικῶν καί κοινοτικῶν ἀρχόντων. Σέ δεκάδας χιλιάδων ἀνέρχονται τά θύματα τῶν προγραφῶν αὐτῶν, πού ὑπαγορεύθηκαν ἀπό τούς κομμουνιστάς καί τούς συνοδοιπόρους των, καί σέ ἑκατοντάδας χιλιάδων αὐτοί πού στερήθηκαν αὐθαιρέτως ἀπό κάθε πόρο ζωῆς.

Ἐκτέλεσι τῆς γλώσσης

5. Ἀπέκοψε τόν ἑλληνισμό ἀπό τάς ρίζας του καί ἐξεβαρβάρωσε τή γλῶσσα. Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1976 ἕνα δεκατριμελές κογκλάβιο —μέ πρόεδρο τόν Καραμανλῆ καί ὑπουργό Παιδείας τόν Γ. Ράλλη — ἐπέβαλε τήν «δημοτική» ὡς ἐπίσημη γλῶσσα τῆς ἐκπαιδεύσεως καί τοῦ κράτους καί κατεδίκασε σέ θάνατο καί ἔθαψε τήν καθαρεύουσα. Στό κογκλάβιο αὐτό δέν μετεῖχε οὔτε ἕνας καθηγητής τῆς γλωσσολογίας ἤ τῆς ἑλληνικῆς ἤ τῆς παιδαγωγικῆς, ἐνῶ ὑπῆρχαν σ᾿ αὐτό πολλοί ἄσχετοι καί ἀδαεῖς (μέ ἐπί κεφαλῆς τούς δύο νεκροθάπτας). Ἔτσι τό γλωσσικό, πού εἶχε χάσει τήν παλαιά ὀξύτητά του, ὠθήθηκε πάλι στό προσκήνιο καί «λύθηκε» πραξικοπηματικῶς, χωρίς νά ὑπάρχῃ κανένας ἐπιστημονικός ἤ πρακτικός λόγος γιά μιά τέτοια βιαία ἀντιμετώπισί του. Γιατί αἱ δύο μορφαί τῆς ἑνιαίας ἑλληνικῆς γλώσσης (ἡ καθαρεύουσα καί ἡ δημοτική) ἐξελίσσοντο φυσιολογικῶς καί ἐπιδροῦσε ἡ μία στήν ἄλλη. Ἡ καθαρεύουσα ἔχει ἐμπλουτισθῆ καί ἐμπλουτίζεται μέ τύπους, ἁπλουστεύσεις καί φραστικούς τρόπους τῆς δημοτικῆς καί ἡ δημοτική ἔχει ἐνσωματώσει πάρα πολλά χαρακτηριστικά στοιχεῖα τῆς καθαρευούσης καί στή γραμματική καί στό συντακτικό καί στό λεξιλόγιο. Διαφέρουν ὅμως ἀκόμη αἰσθητῶς. Ἡ καθαρεύουσα ἔχει καθωρισμένη μορφή, σαφές τυπικό, εὔληπτο συντακτικό καί ἀμετάβλητη ὀρθογραφία, ἐνῶ ἡ δημοτική ἔχει ἀσταθεροποίητο τυπικό καί μεταβάλλεται συνεχῶς. Ἡ χρῆσι τῆς δημοτικῆς ἐπεβλήθη, ἐν συνεχεία, στή διοίκησι καί στή δικαιοσύνη, ἀφοῦ προηγουμένως (ἀπό τά τέλη τοῦ 1974) ἔχει δώσει ἀθλίας ἐξετάσεις ἀπό τά κρατικά μέσα ἐνημερώσεως. Παραλλήλως, ἐν ὀνόματι τοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως» καταργήθηκε ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς στά γυμνάσια καί συρρικνώθηκε στά λύκεια. Τώρα ὅλοι ἀναγκάζονται νά ὁμολογήσουν ὅτι τό πανάθλιο ἐγχείρημα ἀπέτυχε καί ὅτι

μέ αὐτό προκλήθηκε ραγδαία ἐκβαρβάρωσι καί τῆς γραφομένης καί τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης.

Ἰδεολογικός εὐνουχισμός

6. Κατέστησε τόν κομμουνισμό ἀποφασιστικό παράγοντα τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς καί πνευματικῆς ζωῆς μέ τήν ἀσυδοσία πού τοῦ παρεχώρησε. Δέν περιωρίσθηκε στήν νομιμοποίησί του, ἀλλά τοῦ ἐπέτρεψε νά εἰσδύση στάς ἐνόπλους δυνάμεις, σέ ὅλας τάς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως, στά κρατικά μέσα ἐνημερώσεως, στόν κρατικό μηχανισμό. Ὑποχώρησε πάντοτε στάς πιέσεις του καί ποτέ δέν τόλμησε νά ἐπιβάλη μέτρο, πού δέν ἄρεσε στόν κομμουνισμό ἤ περιώριζε τή δραστηριότητά του. Ἔγινε πειθήνιο ὄργανο καί ἐκτελεστής τῶν προγραφῶν πού τοῦ ὑπαγόρευε ὁ κομμουνισμός, εἰς βάρος τοῦ 54% πού ποτέ δέν τοῦ ἔδωσεν ἔγκρισι γιά μιά τέτοια ἐθνοκτόνο πολιτική.

7. Σταμάτησε ἐγκληματικῶς κάθε ἰδεολογικό ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς. Ἡ χώρα μας εἶναι ἡ μόνη χώρα τῆς Εὐρώπης, πού ἔχει ἀφοπλισθῆ ἰδεολογικῶς, γιατί μόνο ἐδῶ τό παράλυτο κράτος παρέδωσε ἀνυπεράσπιστο τό λαό καί εἰδικώτερα τή νεολαία του στήν παραπλανητική κομμουνιστική προπαγάνδα. Ὁ «ἀντικομμουνισμός» στήν Ἑλλάδα θεωρεῖται ἔγκλημα, ἐνῶ ὁ κομμουνισμός ἔχει ἐξασφαλίση ἀσύδοτος ὅλα τά μέσα διαδόσεώς του, χάρις στόν Καραμανλῆ.

Τουριστικαί ἀπάται

8. Ἐκαλλιέργησε τήν ἐντύπωσι παγκοσμίου συμπαραστάσεως πρός τήν Ἑλλάδα μέ τά ἀναρίθμητα ταξίδιά του στό ἐξωτερικό (περισσότερα τῶν 70 ἀπό τό 1957 ἕως τό 1963 καί ἀπό τό 1974 ἕως τό 1985) καί μέ τάς ἀκόμη

περισσοτέρας καί δαπανηροτάτας προσκλήσεις ἐκπροσώπων ξένων χωρῶν στάς 'Αθήνας, χωρίς νά ἐπιτύχη τίποτε τό οὐσιαστικό. Ἡ χώρα μας δέν ἔχει ἐξασφαλίση κανένα ὑποστηρικτή, εἶναι διπλωματικῶς ἀπομονωμένη καί αἱ περισσότεραι δυτικαί χῶραι τηροῦν ἀπεριφράστως φιλοτουρκική στάσι γιατί οἱ Τοῦρκοι κάμνουν πολιτική καί ὄχι τουριστική αὐτοδιαφήμισι, ἐπωφελούμενοι ἀπό τά ἀλλοπρόσαλλα σφάλματα τοῦ φιγουρατζῆ Καραμανλῆ.

9. 'Επροκάλεσε γενική ἀποδιοργάνωσι καί μέ τό αἴσθημα ἀσυδοσίας, πού ἁπλώθηκε πρός ὅλας τάς κατευθύνσεις, παρέλυσε ἡ κρατική διοίκησι, ἐγιγαντώθη ἡ γραφειοκρατία, ηὐξήθη ἡ ἐγκληματικότης καί ἐπεκράτησε γενικωτέρα ἐξαχρείωσι καί ἀποθράσυνσι τῶν ἠθικῶς ἑτοιμορρόπων κοινωνικῶν στοιχείων.

10. Λόγῳ τοῦ χυδαίου αὐταρχισμοῦ του ποτέ δέν ἐθεώρησε τόν ἑαυτό του ὑποχρεωμένο νά ἐνημερώση τιμίως τόν ἑλληνικό λαό γιά τήν πορεία τῶν ἐθνικῶν θεμάτων, ἐνῷ πάντοτε προσπάθησε ν' ἀποτινάξη ἀπό τούς ὤμους του τάς βαρυτάτας εὐθύνας του μέ συνεχῆ ψέματα.

11. 'Επέβαλε, ὡς ἄνευ στέμματος ἀνενδοίαστος μονάρχης, ἐμετική προσωπολατρία, χρησιμοποιώντας ὅλα τά μέσα ἐκβιασμοῦ, τρομοκρατήσεως, ἐξαγορᾶς καί διαφθορᾶς πού εἶχε στά χέρια του ἐπί τόσα χρόνια. Εἶναι ἀμέτρητοι οἱ νάνοι πού τόν περισαίνουν.

12. Ἕνας στυγνός δικτάτωρ, πού ὡμιλοῦσε συνεχῶς περί «δημοκρατίας» ὑπῆρξε ὁ Καραμανλῆς γιά τήν 'Ελλάδα. Καμμιά πραγματική λύσι στά προβλήματα τῆς χώρας δέν κατώρθωσε νά δώση καί καμμιά πρόβλεψί του δέν ἀποδείχθηκε σωστή. Μέ τό πέρασμά του ἔδωσε ἁπλῶς διέξοδο στήν ἀκόρεστη φιλαρχία του.

Ἐξοργιστική αὐτοδιαφήμισι

Ἔντονο αἴσθημα ἐνοχῆς κατεῖχε ἀνέκαθεν τόν Καραμανλῆ. Ὁ μῦθος, τόν ὁποῖο εἶχε κατασκευάσει γιά τόν ἑαυτό του μέ τή βοήθεια τῶν ἐγχωρίων δημοσιογράφων καί τοῦ προθύμου Τύπου του δέν τόν ἱκανοποιοῦσε. Καταλάβαινε ὅτι ἐστηρίζετο στόν ἀέρα καί ὅτι κάποτε θά ἐσαρώνετο ἀπό τήν πραγματικότητα (καί ὄχι βέβαια ἀπό τήν πόρνη «ἱστορία» πού συνήθως τήν γράφουν οἱ νικηταί ἤ οἱ ἀπατεῶνες). Γι' αὐτό ἐφρόντισε (ἀκόμη καί πρίν ἀπό τήν ἐπιστροφή του) νά σφυροκοπήση τό ἑλληνικό κοινό μέ ἀλλεπαλλήλους «βιογραφίας» του γραμμένας ἀπό συναλλαγματοβόρους ξένους καί Ἕλληνας λιβανιστάς, πού τόσον ἀφθονοῦν. Ἔτσι, τό 1972 ἐκυκλοφόρησε καί στά ἑλληνικά τό βιβλίο τοῦ Μ. Ζενεβουά: «Ἡ Ἑλλάς τοῦ Καραμανλῆ». Τό 1981, ὁ Γάλλος ἐπίσης, Ρ. Μασσίπ ἐδημοσίευσε στοιχεῖα περί Καραμανλῆ, τά ὁποῖα τοῦ ὑπαγόρευσε ὁ ἴδιος! Τό 1982, ὁ γνωστός Ἄγγλος πράκτωρ Κ. Γουντχάουζ ἔγραψε τό βιβλίο: «Καραμανλῆς, ὁ ἀνανεωτής τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας». Τό 1984 ὁ Κ. Τσάτσος (πού ἔχει ὑποστῆ τά πάνδεινα ἀπό τήν καραμανλική προστυχιά) ἐφιλοτέχνησε τόν ἐξυπηρετικό: «Ἄγνωστο Καραμανλῆ» καί τό ἴδιο ἔτος κάποιος Π. Τζερμιᾶς μέ τό βιβλίο του: «Ὁ Καραμανλῆς τοῦ ἀντιδικτατορικοῦ ἀγῶνα» προσπάθησε νά προβάλη τόν Καραμανλῆ καί ὡς ἀγωνιστή...

Οὔτε αὐτά ὅμως ἠρέμησαν τόν Καραμανλῆ. Καί, ἀντιθέτως πρός τά «διεθνῶς κρατοῦντα», ἐνῷ ζῆ ἀκόμη, ἐπαίχθηκε τό Μάϊο τοῦ 1983 μιά κωμωδία «ὑψηλῆς πανουργίας»: παρουσιάσθηκαν στόν εὐγενέστατο ἐκ Κιούπκιοῖ πολιτικό ὁ πρώην πρόεδρος τῆς δημοκρατίας Κ. Τσάτσος, ὁ πρώην ὑπουργός καί γενικός γραμματεύς τῆς Ἀκαδημίας Κ. Τρυπάνης καί ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Κ. Σβολόπουλος καί τοῦ ζήτησαν νά παραχωρήση τό προσωπικό του ἀρχεῖο «γιά τήν ἀντικειμενική καί ἀκομμάτιστη ἀξιοποίησί του ἀπό τούς

ἐρευνητές τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας». Ὕστερα, βεβαίως ἀπό τή συγκατάθεσι τοῦ Καραμανλῆ συνεστήθη ἀπό τούς τρεῖς «πρωτεργάτες» τό «Ἵδρυμα Ἀρχείων Κωνσταντίνου Καραμανλῆ» μέ ἑπταμελές (τήν 10.6.1983) καί κατόπιν ἐννεαμελές (τήν 25.4.1984) διοικητικό συμβούλιο, τό ὁποῖο θά ἐργασθῆ γιά τήν πληρεστέρα διαφώτισι τῆς ἱστορίας τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας καί γιά τή συστηματική μελέτη καί ἔρευνα τοῦ ἔργου τοῦ Κωνσταντίνου Καραμανλῆ, πού διέθεσε γιά τήν ἀνέγερσι τοῦ κτιρίου τοῦ «Ἱδρύματος» ἕνα ἀπό τά διαβόητα «βραχώδη οἰκόπεδά» του τῆς Φιλοθέης. Ἔτσι ὡλοκληρώθη ἡ ταρίχευσι... Μετά τρία σχεδόν χρόνια (στάς 29.8.1986) ἔκαμε τήν ἐμφάνισί του καί τό αἰγυπτιακό του «Κά» μέ τήν ἀκόλουθη ἀνακοίνωσι «ἀπό τό περιβάλλον» του: «Ὁ τέως πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆς δέν ἀναπτύσσει κανενός εἴδους καί πρός οἱανδήποτε κατεύθυνσι πολιτική δραστηριότητα. Καί τοῦτο γιατί δέν ἐπιθυμεῖ νά ἀναμιγνύεται σ' αὐτό πού λέγεται σήμερα "δημόσια ζωή" τοῦ τόπου μας».

Μεσαιωνικός αὐταρχισμός

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς εἶχε μεσαιωνική ἀντίληψι γιά τόν ἑαυτό του καί νοσηρά ἔπαρσι. Δέν ἀνεχόταν τήν παραμικρά κριτική καί θεωροῦσε δικαιολογημένο ἀκόμη καί τόν δουλοπρεπέστερο λιβανωτό. Ἦτο δειλός καί ὡς ἄτομο καί ὡς κυβερνήτης. Εἶχε μετρία νοημοσύνη καί περιωρισμένας ἱκανότητας ν' ἀξιοποιῆ τήν πεῖρα καί νά προβλέπη τάς συνεπείας τῶν ἐνεργειῶν του. Εἶχε, ἀντιθέτως, ἀνεπτυγμένη τήν πονηρία, ἀλλά μᾶλλον χαμηλῆς ποιότητος. Θεωροῦσε τόν ἑαυτό του ἀνεύθυνο γιά ὅλα. Ἐπέρριπτε στούς ἄλλους τάς ἰδικάς του εὐθύνας μέ ἐξοργιστική ἄνεσι. Δέν εἶχε γενναιότητα, εὐθύτητα καί ἱπποτισμό. Πίστευε ὅτι μοναδική ἀποστολή τοῦ λαοῦ εἶναι νά τόν ψηφίζη. Θεωροῦσε θεμιτό νά μή ἐνημερώνη τήν κοινή γνώμη, νά τή βαυκαλίζη καί νά τῆς ἀποκρύπτη τά

δυσάρεστα. Τοῦ ἔλειπε τόλμη ἀκόμη καί σέ δευτερεύοντα θέματα καί δέν εἶχε κανένα ἠθικό ἐνδοιασμό. Ἦταν ἕνας στυγνός, χωρίς καμμιά ἀνάτασι, δικτάτωρ, πού ὡμιλοῦσε ἀκατάπαυστα περί «δημοκρατίας». Θύματά του καί θύματα τοῦ βλάχικου «κατεστημένου» του εἶναι οἱ ἔγκλειστοι τοῦ Κορυδαλλοῦ, «πρωταίτιοι» ἀπό τούς ὁποίους ὁ στρατηγός Ὀδ. Ἀγγελῆς πλήρωσε μέ τή ζωή του τήν καραμανλική ἀτιμία στάς 28.3.1987. Ἀλλά, ἄς μή τό λησμονοῦν οἱ ὑπεύθυνοι: «ἐδῶ πληρώνονται ὅλα»...

XX. ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

῾Ο Σόλων, ἕνας ἀπό τούς «ἑπτά σοφούς» τῆς ῾Ελλάδος καί νομοθέτης τῶν ᾿Αθηνῶν «βλέποντας ὅτι ἡ μέν πόλις περιήρχετο συχνά σέ κατάστασι ἐσωτερικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἀπό δέ τούς πολίτας μερικοί ἐπροτιμοῦσαν, γιά λόγους ραθυμίας, νά ἀφήσουν τά προβλήματα νά λυθοῦν μόνα των, ἔκαμε γι᾿ αὐτούς ἕνα εἰδικό νόμο, πού ὥριζε ὅτι θά εἶναι *ἄτιμος* καί δέν θά μετέχη τῆς πόλεως ὅποιος δέν τάσσεται παρά τό πλευρό τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης παρατάξεως, ὅταν ἡ πόλις τελῆ ὑπό ἐσωτερικό ἀνταγωνισμό» («Σόλων ὁρῶν τήν μέν πόλιν πολλάκις στασιάζουσαν τῶν δέ πολιτῶν ἐνίους διά τήν ραθυμίαν ἀγαπῶντας τό αὐτόματον, νόμον ἔθηκε πρός αὐτούς, ἴδιον, ὅς ἄν στασιαζούσης τῆς πόλεως μή θῆται τά ὅπλα μηδέ μεθ᾿ ἑτέρων *ἄτιμον* εἶναι καί τῆς πόλεως μή μετέχειν». ᾿Αριστοτέλους: ᾿Αθηναίων Πολιτεία 8,5 καί Πλουτάρχου: Σόλων 20).

῾Ο Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς, πάλι, αὐτός ὁ μεγαλοφυής πρόδρομος τῆς ᾿Επαναστάσεως τοῦ 1821, πού μαζύ μέ ἑπτά συντρόφους του ἐστραγγαλίσθη στό Βελιγράδι τή νύχτα τῆς 24.6.1798 ἀπό τήν αὐστριακή ἀστυνομία καί τά πτώματά τους πετάχθηκαν στό Δούναβη, ὥριζε στό ἄρθρο 5 τοῦ Συντάγματός του ὅτι: «χάνει τά δίκαια τοῦ πολίτου ἐκεῖνος ὅπου ἔγινεν ἐντόπιος εἰς ξένον βασίλειον καί δέν βοηθεῖ τήν πατρίδα του... μέ ὅποιον τρόπον ἠμπορεῖ, ἀλλ᾿ ἀδιαφορεῖ εἰς τάς προσταγάς της... ῾Ο τοιοῦτος δέν

λεγεται πλέον πολίτης, ἀλλά προδότης· ὅθεν καί νά ἀποδιώκεται μακράν και ἐμπιστοσύνη αὐτῷ νά μή δίδεται» (Λ.Ι. Βρανούση: Ρήγας, Βασική Βιβλιοθήκη, τομ. 10ος, 1958, σ. 378).

Ἀπό τόν Φεβρουάριο τοῦ 1964 πολιτεύεται στήν Ἑλλάδα ὁ *Ἀνδρέας Γ. Παπανδρέου* καί ἀπό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1981 τήν κυβερνᾶ, ὕστερα ἀπό δύο ἐκλογικάς νίκας —τῆς 18.10.1981 καί τῆς 2.6.1985. Τί τῆς προσέφερεν ὅμως, ὄχι ὡς ἥρως ἀλλά ὡς ἕνας ἀπό τά τρία καί πλέον ἑκατομμύρια τῆς γενεᾶς τῶν θυσιῶν, πού ἐπέρασεν ἕξ δραματικάς περιόδους φοβερῶν δοκιμασιῶν; Στό εὔλογο αὐτό ἐρώτημα τήν ἀπάντησι μᾶς τή δίνει ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς του (curriculum vitae).

«Δηλωσίας»

Ἡ πρώτη περίοδος τῆς δοκιμασίας ὑπῆρξε ἡ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου. Σημαντικό μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀντιπαθοῦσε τή δικτατορία αὐτή καί ἔγιναν ἀρκεταί ὀργανώσεις ἐναντίον της καί μερικαί ἀπόπειραι γιά τήν ἀνατροπή της. Ἡ προσέγγισι ὅμως τοῦ πολέμου τήν εὐνόησε. Κατά τό πρῶτο αὐτό προσκλητήριο τῆς ἱστορίας ὁ Α.Γ.Π. ὡς ἐκ γενετῆς «δημοκράτης», πού τό 1939 ἦτο 20 ἐτῶν, δέν προσχώρησε σέ καμμιά ἀντιστασιακή ὀργάνωσι, ἀλλά ἔγινε στέλεχος τῆς τροτσκιστικῆς αἱρέσεως καί ὅταν συνελήφθη ἀπό τήν Ἀσφάλεια, ὑπέγραψε ἀμέσως «δήλωσι μετανοίας» γιά νά μή διωχθῆ ποινικῶς, κατέδωσε ὅλους τούς φίλους καί συνεργάτας του (ἀπό τούς ὁποίους μερικοί τουφεκίσθηκαν ἀργότερα ἀπό τούς Γερμανούς) καί μολονότι εἶχε στρατεύσιμη ἡλικία, τοῦ ἐπετράπη ν' ἀποδημήση στάς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἔτσι ἔθεσε τόν ἑαυτό του, γενναιότατα, «μακράν τῆς δοκιμασίας». Ὅλα αὐτά ἀποκαλύφθηκαν τό 1985 καί τό 1986 ἀπό τήν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Τύπος» (τῆς 15.5.1985), πού δημοσίευσε καί τό κείμενο τῆς «δηλώσεως μετανοίας» τοῦ

᾿Ανδρέα μέ τάς καταδόσεις του (7.7.1939) καί ἀπό τόν φιλόσοφο Κορνήλιο Καστοριάδη, τοῦ ὁποίου διαφωτιστική ἐπιστολή δημοσιεύθηκε στό «Βῆμα» τῆς 10.8.1986. Ἡ «δήλωσι μετανοίας» τοῦ Α.Γ.Π. καταλήγει ὡς ἑξῆς: «Αἰσθάνομαι νῦν μετάνοιαν διά τήν ἐν λόγῳ δρᾶσιν μου. ᾿Αντιλαμβάνομαι πλέον σαφῶς ὅτι ἡ κομμουνιστική δρᾶσις εἶναι καταστρεπτική δι᾿ ὅλας τάς ἠθικάς ἀπολύτους ἀξίας, δέν δύναται δέ ἤ νά δημιουργήσῃ ἐρείπια. Πεισθείς πλέον ὁριστικῶς καί ἀνεκκλήτως εἰς τοῦτο ἀποκηρύσσω καί καταδικάζω τάς κομμουνιστικάς ἰδέας, δηλῶ δέ ὅτι τοῦ λοιποῦ θά διάγω βίον ὅστις θά πλαισιοῦται ἐντός τῶν ἀπολύτων ἠθικῶν ἀξιῶν καί τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως»...

᾿Απών τό 1940-1941

Δευτέρα ἀποφασιστική περίοδος τῆς μεγάλης δοκιμασίας ὑπῆρξεν ἡ περίοδος τοῦ «ἑλληνικοῦ θαύματος» — τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ καί τοῦ ἑλληνογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1940-1941. Τό ἔθνος ἐπέδειξε τότε ἀσύλληπτον ὁμοψυχία καί ἔξαρσι. Ὁ «λαός» μέ τήν πνοή του καί τήν αὐτοθυσία του ἔγινεν ἥρως-δημιουργός ἱστορίας. Καί τό ἑλληνικό θαῦμα εἶχε παγκοσμία ἀπήχησι. ᾿Από ὅλα τά μέρη τοῦ κόσμου, ὅπου ζοῦσαν Ἕλληνες, συνέρρεαν προθύμως ὅσοι εἶχαν στρατιωτική ὑποχρέωσι. ᾿Αλλά καί οἱ ἐθελονταί, δέν ἦσαν λίγοι. Στήν ᾿Αμερική, πού ἦτο ἀκόμη οὐδετέρα, ἡ νικηφόρος ἑλληνική ἀντίστασις εἶχε προκαλέση θύελλα ἐνθουσιασμοῦ καί θαυμασμοῦ γιά κάθε Ἕλληνα. Ὁ Α.Γ.Π. ὅμως ἐχάρισε τόν ἐνθουσιασμό στούς ἠλιθίους καί ἔγραψε στά παλιά του ὑποδήματα τήν ὑποχρέωσι πού εἶχε νά σπεύσῃ στήν ᾿Ελλάδα ὡς κληρωτός τοῦ 1940, ἔμεινε στάς Η.Π.Α. καί εἰσέπραξε τόν θαυμασμό, πού προκαλοῦσαν αἱ θυσίαι τῶν ἄλλων. Ὁ ᾿Ανδρέας Παπανδρέου ἦτο ἀπών.

Ἡ τριπλή κατοχή

Τρίτη περίοδος, ἀκόμη δραματικωτέρα, ἦτο ἡ τριπλῆ κατοχή —ἰταλική, γερμανική καί βουλγαρική (1941-1944). Χιλιάδες, πάλι, Ἕλληνες ἔδωσαν τό «παρών». Ὁ ἀγών γιά τήν ἐλευθερία ἐπῆρε δύο μορφάς: ἐσωτερική καί ἐξωτερική. Ἐδῶ ἀγωνίζοντο καί πέθαιναν στάς πόλεις καί τά βουνά ἄνδρες καί γυναῖκες καί παιδιά. Ἔξω, ἐμάχοντο αἱ ἐλεύθεραι ἑλληνικαί δυνάμεις κατά ξηράν (στήν ἔρημο καί τήν Ἰταλία), κατά θάλασσαν (ἕως καί πέραν τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ) καί στόν ἀέρα (σ' ὁλόκληρο τόν οὐρανό τῆς Μεσογείου). Κατά τήν τετραετία αὐτή τῶν νέων θυσιῶν τοῦ ἔθνους, ὁπότε ὑπηρέτησαν καί στήν Ἑλλάδα καί μέ τάς ἐλευθέρας δυνάμεις τόσοι Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς, ὁ Α.Γ.Π. ἔμεινε στάς Η.Π.Α. ὅπου ἐπῆρε τό πτυχίο του, ἔγραψε τή διδακτορική διατριβή του καί παρίστανε τόν πανεπιστημιακό βοηθό στό Χάρβαρντ, ἀπών καί πάλι ἀπό τόν ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά καί ἀπό τόν ἀγῶνα τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

Ἀμερικανός βοηθητικός

Τετάρτη περίοδος δοκιμασίας ὑπῆρξεν ἡ περίοδος τοῦ ἐφιαλτικοῦ «Δεκέμβρη» (1944). Ὁ πατέρας του τότε, ἔπειτα ἀπό ἀλλεπάλληλα καί θανάσιμα σφάλματα, πού εἶχε διαπράξει ὡς πρωθυπουργός, ἀντιμετώπιζε μιά αἱματηρά κομμουνιστική ἐπανάστασι. Ἄν ἦτο σύμφωνος μέ αὐτήν ὁ Α.Γ.Π., ἠμποροῦσε νά ἔλθη γιά νά τήν βοηθήση. Ἄν διαφωνοῦσε, ὤφειλε, πάλι, νά ταχθῆ παρά τό πλευρό τοῦ πατρός του καί τοῦ λαοῦ. Αὐτός ὅμως ἀπουσίασε καί πάλι, γιατί ἀπό τόν Ἰανουάριο τοῦ 1944 εἶχε ζητήση νά καταταγῆ στό ἀμερικανικό ναυτικό ὡς ἐκπαιδευόμενος ναύτης καί ὑπηρετοῦσε ὥς τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1945 ὡς τρίτης τάξεως βοηθός νοσοκόμος, χωρίς ποτέ ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπό τό ἀμερικανικό ἔδαφος, πού στό σύνολό του δέν ὑπέστη κανένα βομβαρδισμό. Ἐνδιεφέρετο νά ἐξασφαλίση τήν ἀκαδημαϊκή σταδιοδρομία του στάς Η.Π.Α.

καί γιά νά τήν ἐξασφαλίση ἔπρεπε νά γίνη Ἀμερικανός πολίτης. Ἀλλά γιά νά γίνη γλήγορα Ἀμερικανός πολίτης ἔπρεπε νά ἔχη ὑπηρετήση (καί ὡς βοηθητικός ἐσχάτης κατηγορίας) στάς ἀμερικανικάς ἐνόπλους δυνάμεις.

Κατά τῆς Ἑλλάδος

Πέμπτη περίοδος δοκιμασίας τῆς Ἑλλάδος ἦτο ὁ συμμοριτοπόλεμος (1946-1949). Ἐπί τριάμισι χρόνια ὁ κομμουνισμός ἐπιχειροῦσε, γιά μιά ἀκόμη φορά, νά ὑποδουλώση τή χώρα μέ τή μέθοδο τοῦ ἀνταρτοπολέμου, βοηθούμενος πολλαπλῶς ἀπό τούς τρεῖς βορείους γείτονας: τήν Ἀλβανία, τή Γιουγκοσλαβία, καί τή Βουλγαρία. Ἐνῶ ὁ ἑλληνικός λαός ὑφίστατο τά πάνδεινα, ὁ Α.Γ.Π. ὄχι μόνο ἦτο πάλι ἀπών, ἀλλά καί παραιτήθηκε ἀπό Ἕλλην ὑπήκοος γιά νά γίνη Ἀμερικανός πολίτης καί νά ἠμπορῆ νά ἐπιτύχη μιά πανεπιστημιακή ὑφηγεσία, χάριν τῆς ὁποίας ὡρκίζετο —ὁ «πατριώτης»— ὅτι εἶναι πρόθυμος νά πολεμήση καί ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἄν ποτέ ἡ νέα πατρίδα του (αἱ Η.Π.Α.) βρεθοῦν σέ πόλεμο μέ αὐτή...

Τίποτε γιά τούς Κυπρίους

Μία τελευταία φάσι δραστηριότητος τῆς γενεᾶς τῶν θυσιῶν, γεμάτη ἐθνική ἔξαρσι, ὑπῆρξε ἡ περίοδος συμπαραστάσεως τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῶν Κυπρίων γιά τήν Ἕνωσι (1955-1959). Καί οἱ ἐντός τῆς Ἑλλάδος καί οἱ ἐκτός αὐτῆς Ἕλληνες, οἱ ἐπώνυμοι καί οἱ ἀνώνυμοι, ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν γιά νά βοηθήσουν τούς Κυπρίους ἤ τουλάχιστον ἦσαν ψυχικῶς παρά τό πλευρό τους. Ὁ ἐπώνυμος ὅμως Α.Γ.Π., πού ἠμποροῦσε νά συμβάλη στή διαφώτισι τῆς ἀμερικανικῆς κοινῆς γνώμης γιά τό δίκαιο τῶν Κυπρίων, ἀπουσίασε καί ἀπό αὐτή τή φάσι, πρᾶγμα πού δέν ἐμπόδισε τό προσωπικό του ὄργανο νά διατυπώση ἀναισχύντως τόν Μάρτιο τοῦ 1966 τή θρασυτάτη ἐρώτησι:

«Καί ποιός εἶναι ὁ Γρίβας;».

«Οἰκονομολόγος» στήν Ἑλλάδα

Ὅταν ἔκλεισε ὁ κύκλος τῶν δοκιμασιῶν τοῦ ἔθνους καί ὁ Α.Γ.Π. δέν ἠμποροῦσε πλέον νά περιμένη τίποτε ἀπό τάς Η.Π.Α. ὡς ἕνας ἀπό τάς μυριάδας τῶν πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν (καί μάλιστα ἑνός τομέως χωρίς μεγάλη ζήτησι, ὅπως εἶναι ὁ τομεύς τῆς θεωρητικῆς οἰκονομίας) θυμήθηκε ξαφνικά, ἔπειτα ἀπό 20 χρόνια, ὅτι εἶναι Ἕλληνας. Καί μέσῳ τοῦ πατρός ἐκλιπάρησε τό 1960 τόν Π. Κανελλόπουλο νά πείση τόν Κ. Καραμανλῆ γιά νά τόν χρησιμοποιήση ὡς οἰκονομικό ἐμπειρογνώμονα. Ἡ πρότασι ἔγινε δεκτή καί ἐνέσκηψε ἔτσι στήν Ἑλλάδα ὁ Α.Γ.Π. γιά νά τήν κατακτήση, χωρίς νά τῆς ἔχη προσφέρη τό παραμικρό. Ἐγκατέλειψε τότε τήν ἀμερικανική ὑπηκοότητα, πού δέν τοῦ ἐχρειάζετο πιά, γιά νά πάρη μιά «οἱονεί» ἀργομισθία 60.000 δραχμῶν τό μῆνα (ἀφορολογήτων) ὡς οἰκονομικός σύμβουλος τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καί ἀνέλαβε τήν προεδρία τοῦ Κέντρου Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας. Καί μόλις ἐτακτοποιήθη, ἐπῆρεν ὁ πατέρας του στό τηλέφωνο τόν Κ. Μανιαδάκη καί τοῦ εἶπε: «Κώστα, εἶναι ἐδῶ μαζί μου ὁ καθηγητής Ἀνδρέας Παπανδρέου, πού σοῦ ὀφείλει αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην διά τό πατρικόν ἐνδιαφέρον, πού εἶχες δείξει ὑπέρ αὐτοῦ», ὁ δέ ἴδιος ἐπεσκέφθη τόν Καραμανλῆ καί τοῦ δήλωσε δουλοπρεπέστατα: «Κύριε πρόεδρε δέν ἦλθα διά τήν Ἑλλάδα, οὔτε διά τόν πατέρα μου. Ἦλθα μόνο διότι πιστεύω σέ σᾶς»...

Πολιτικός καί συνωμότης

Στάς 12.2.1965 ὁ Ἀνδρέας Γ. Παπανδρέου ἐδήλωνε χωρίς ἐντροπή: «Ὑπηρέτησα είς ὅλην μου τήν ζωήν τήν Ἑλλάδα καί τά δημοκρατικά ἰδεώδη», ἀφοῦ εἶχε κηρυχθῆ

τέσσαρας φοράς ἀνυπότακτος: τό 1941, τό 1945, τό 1948 καί τό 1949 γιατί βρισκόταν στήν ἄνετη Ἀμερική. Μετά τήν ἐπιστροφή του στήν Ἑλλάδα ἐπολιτεύθη γιά πρώτη φορά τό 1964 καί ἐξελέγη (κατά τάς ἐκλογάς τῆς 16.2.1964) βουλευτής Ἀχαΐας τῆς Ἑνώσεως Κέντρου, διορισθείς στήν ἀρχή ὑπουργός Προεδρίας καί κατόπιν ὑπουργός Ἀναπληρωτής Συντονισμοῦ. Τή θέσι αὐτή διετήρησε ἕως τάς 15.11.1964, ὁπότε ἀναγκάσθηκε νά παραιτηθῆ γιατί ἀποκαλύφθηκαν διάφορα σκάνδαλα, πού διέπραξε ὑπό τήν ὑπουργική ἰδιότητά του (σκάνδαλα: Τρίτση, Σκιαδαρέση, Μάντερσταμ). Παρά ταῦτα, στάς 29.4.1965 ξανάγινε ὑπουργός Ἀναπληρωτής Συντονισμοῦ, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ εἶχε ἀποκαλυφθῆ δημοσίᾳ (19.3.1965) ὅτι ἦτο ὁ ὀργανωτής τῆς πολιτικοστρατιωτικῆς ὀργανώσεως «Ἀσπίδα» (ἀρχικά τῶν λέξεων: «Ἀξιωματικοί, Σώσατε Πατρίδα, Ἰδανικά, Δημοκρατία, Ἀξιοκρατία»). Στή θέσι αὐτή παρέμεινε ἕως τάς 15.7.1965, ὁπότε παρητήθη ὁ πατέρας του Γ. Παπανδρέου καί σχηματίσθηκαν διαδοχικῶς αἱ κυβερνήσεις Γ. Ἀθανασιάδη-Νόβα, Ἡ. Τσιριμώκου, Στ. Στεφανοπούλου, Ἰ. Παρασκευοπούλου καί Π. Κανελλοπούλου, πού ἀνετράπη στάς 21.4.1967.

Ἀργόμισθος τῶν Ἀμερικανῶν

Ἀπό τό 1964 ἕως τήν ἐπιβολή τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος ὁ Α.Γ.Π. ἀποδείχθηκε: ἀοριστολόγος, ἀργόμισθος τῶν Ἀμερικανῶν, δειλός καί ἀναιδής, ἐνῷ ἡ Ἀμερικανίδα σύζυγός του Μάργκαρετ χρησιμοποιοῦσε κατά τῆς Ἑλλάδος τάς γνωριμίας της στάς Η.Π.Α. Τό 1964 ἰσχυρίσθηκε ὅτι «συνωμόται» τόν ἀνάγκασαν νά παραιτηθῆ στάς 15.11.1964 ἀπό ὑπουργός. Ὅταν ὅμως ἐρωτήθηκε ποιοί ἦσαν συγκεκριμένως οἱ «συνωμόται» ἀρνήθηκε νά τούς κατονομάση —κατά τήν προσφιλῆ συνήθειά του. Στάς 30.7.1965 ἀποδείχθηκε ὅτι ἦτο ἀργόμισθος τῶν Ἀμερικανῶν, ἐνῷ στήν Ἑλλάδα εἶχε τήν ἰδιότητα τοῦ βουλευτοῦ καί τό ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ,

εἰσπράξας ἀπό τό πανεπιστήμιο τῆς Καλιφορνίας σ' ἕνα ἑξάμηνο 8.700 περίπου δολλάρια. Τήν ἑπομένη ὡμολόγησε τό γεγονός, ἀλλά ἐχαρακτήρισε τήν ἀποκάλυψι ὡς «χαμερπῆ συκοφαντία» καί ἰσχυρίσθηκε ψευδῶς ὅτι ἦτο ἐπί 20 χρόνια καθηγητής στό πανεπιστήμιο αὐτό (ἐνῶ τό ὑπηρέτησε μόνο ἐπί 9 χρόνια), ὅτι τά λεφτά πού πῆρε τά πῆρε ὡς «ἀποζημίωσι» (ἐνῶ τό πανεπιστήμιο δέν τόν εἶχε ἀπολύση γιά νά τόν ἀποζημιώση καί τοῦ κατέβαλε μισθούς γιατί τό ἐξαπάτησε παραιτηθείς στό τέλος τοῦ ἔτους). Ἔτσι ὁ Α.Γ.Π. ἀποδείχθηκε ἐπισημότατα καί ἀναξιοπρεπής ἀργόμισθος καί θρασύς ψεύτης («Ἐλευθερία» 31.7.1965 καί 8.12.1965).

Ὀργανωτής τοῦ «Ἀσπίδα»

Ὅταν ἀποκαλύφθηκε ὅτι ἦτο ὁ ὀργανωτής τοῦ «Ἀσπίδα» ἐδήλωσε: «Στιγματίζω τήν σκευωρίαν ὅτι ἦτο δυνατόν νά ἔχω ἀνάμιξιν εἰς τό στράτευμα. Καταγγέλλω ἐνώπιον τῆς δημοκρατικῆς κοινῆς γνώμης ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κινούμενοι ἀπό προσωπικήν ἐμπάθειαν —ἄν ὄχι καί ἄλλα κίνητρα— δέν διστάζουν νά ἐπαναλάβουν τάς ἐναντίον μου συκοφαντικάς κατηγορίας τῶν ἐξάλλων τῆς Δεξιᾶς καί νά προβάλλουν τό αἴτημα τῶν κύκλων τῆς ἀνωμαλίας». Αὐτά ἰσχυρίζετο ὁ δειλός, ἐνῶ ἐδικάζοντο οἱ ἀξιωματικοί τοῦ «Ἀσπίδα», οἱ ὁποῖοι τόν καθύβριζαν γιατί ἀφοῦ τούς παρέσυρε τούς ἐγκατέλειψε. («Ἐλευθερία» 29.6.1965). Ἡ ἀναίδειά του ἔφθασεν εἰς τό ἀποκορύφωμα μετά τήν ἐπίσημο ἀπόδειξι τῆς ἀμερικανικῆς ἀργομισθίας του, πού ἀπεκάλυψε ἡ «Ἐλευθερία». Τότε ἀντί νά ὑποβάλη μήνυσι κατά τῶν «συκοφαντῶν» του, τούς ἐπροκάλεσε νά τοῦ ὑποβάλουν αὐτοί μήνυσι γιά τάς συκοφαντίας των! «Ἀφοῦ, ἐδήλωσεν ἀναιδῶς, αἱ συνοδοιποροῦσαι ἐφημερίδες συνεχίζουν τήν συκοφαντικήν των ἐπίθεσιν καί εἶναι βέβαιοι ὅτι ὑπέπεσα εἰς παραβάσεις τάς προκαλῶ νά ὑποβάλουν δι' αὐτάς ἐναντίον μου μήνυσιν». Ὅπως πολύ σωστά παρατηρεῖ ἡ «Ἐλευ-

θερία» (1.8.1965) «διά πρώτην φοράν ἀσφαλῶς εἰς τά παγκόσμια πολιτικά καί δικαστικά χρονικά, ὁ «συκοφαντούμενος» ἀντί νά μηνύσῃ τούς «συκοφάντας» ἔχει τήν ἀξίωσιν νά τόν μηνύσουν ἐκεῖνοι. Αὐτό ἀρκεῖ διά νά χαρακτηρίσῃ τό διανοητικόν καί ἠθικόν ἐπίπεδον τοῦ κ. Ἀνδρέα»...

Ἡ διαβόητη Μάργκαρετ

Πληγή μεγάλη γιά τήν Ἑλλάδα ἀποδείχθηκε ἐνωρίτατα ἡ Ἀμερικανίδα σύζυγος τοῦ Α.Γ.Π. Μάργκαρετ ἤ Μάγκυ. Τήν 8.7.1965 ἔστειλε σέ πολλούς γνωστούς συμπατριώτας της —καί στόν δημοσιογράφο Ντριού Πῆρσον— ἕνα «ὑπόμνημα ἐπί τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς καταστάσεως» (πού δημοσιεύθηκε ὁλόκληρο στήν «Ἐλευθερία» τῆς 28.7.1965), στό ὁποῖο βεβαιώνει ὅτι ἡ ἀμερικανική πρεσβεία τῶν Ἀθηνῶν δέν μάχεται τόν πεθερό της Γ. Παπανδρέου καί τόν σύζυγό της καί ζητᾶ ἀπό τούς φίλους της νά χρησιμοποιήσουν ὅση ἐπιρροή διαθέτουν στήν Οὐάσιγκτων γιά νά ἀλλάξῃ ἡ στάσι τῆς C.I.A. καί νά ὑποστηρίξῃ καί αὐτή τούς δικούς της, ὅπως κάνει ἡ πρεσβεία —ζητᾶ, δηλαδή, παρέμβασι στά ἐσωτερικά τῆς Ἑλλάδας τῆς ἀμερικανικῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας, ὄχι δέ ὡς Ἑλληνίδα, ἀλλά ὡς Ἀμερικανίδα, γιατί σαφῶς ἀναφέρει «τί πρέπει νά πράξωμεν καί τί δέν πρέπει νά διαπράξωμεν στήν Ἑλλάδα». Γιά τόν «Ἀσπίδα» ἡ ὑπομνηματογράφος ἰσχυρίζεται ὅτι εἶχε ὀργανωθῆ πρό ἐτῶν ὑπό τόν Καραμανλῆ, ὅτι ἦτο «μιά δημοκρατικῶς σκεπτομένη φιλελευθέρα ὀργάνωσις», ὅτι ἡ ὕπαρξίς της ἦταν ἀπό μηνῶν γνωστή καί ὅτι «αἰφνιδίως ἐπεχειρήθη ἡ ἀνάμιξις τοῦ Ἀνδρέα σ' αὐτήν»! Μετά μιά ἑβδομάδα (στάς 15.7.1965) ἡ Μάργκαρετ ἔστειλε καί δεύτερο ὑπόμνημα — ἐπιστολή πρός τάς κυρίας Λύντον Τζόνσον (προέδρου τῶν Η.Π.Α.), Χιοῦμπερτ Χάμφρεϋ (ἀντιπροέδρου) καί Ντήν Ράσκ (ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν), στό ὁποῖο ἀναφέρει ὡς μεγάλο γεγονός τήν ἐφαρμογή τοῦ «προγράμματος μαθητικῶν συσσιτίων

στά δημοτικά σχολεῖα τῆς χώρας» (πού καταργήθηκε ὕστερα ἀπό λίγο, ἀφοῦ γελοιοποιήθηκε) καί ζητᾶ ἀπό τάς 'Αμερικανίδας νά βοηθήσουν τόν πεθερό της καί τόν σύζυγό της («'Ελευθερία» 3.8.1965)...

'Υποσχέσεις στόν Παττακό

Τή νύχτα τῆς 21.4.1967 συνελήφθη μαζύ μέ πολλούς ἄλλους καί ὁ 'Ανδρέας Γ. Παπανδρέου, καί κλείσθηκε τελικῶς στάς φυλακάς 'Αβέρωφ, ἀπό ὅπου ἀφέθη ἐλεύθερος μετά τή γενική ἀμνηστία πού ἐχορήγησε ἡ 'Επανάστασις ἐντός τοῦ 1967. Ἔτσι, στάς 15.1.1968 εἶχε στό γραφεῖο τοῦ ὑπουργοῦ 'Εσωτερικῶν μιά συνάντησι μέ τόν ἀντιπρόεδρο τῆς κυβερνήσεως καί ὑπουργό 'Εσωτερικῶν ταξίαρχο Στ. Παττακό, ὁ ὁποῖος ἔπειτα ἀπό μιά ἐνδιαφέρουσα συζήτησι τοῦ παρέδωσε τό διαβατήριο γιά τήν 'Αμερική κατόπιν ἀπαιτήσεως τῆς κυβερνήσεως τοῦ προέδρου Λύντον Τζόνσον. Τό κείμενο τῆς συνομιλίας αὐτῆς δημοσιεύθηκε ἐπανειλημμένως, δέν ἀμφισβητήθηκε ποτέ ἀπό κανένα καί μᾶς δίνει ἀνάγλυφο τόν χαρακτῆρα τοῦ 'Ανδρέα. Σέ ὑπόμνησι τοῦ Παττακοῦ γιά τόν «'Ασπίδα» ὁ 'Ανδρέας ἀπαντᾶ: «'Ο "'Ασπίδα" δέν ξέρω τί ἦταν, κύριε Πρόεδρε. Εἶναι κάτι τό ὁποῖον δέν ἔχω καταλάβη πολύ ἐγώ»... Γιά τήν 'Επανάστασι λέγει: «Νομίζω ὅτι τό κοινωνικό καί οἰκονομικό περιεχόμενο τῆς ἐπαναστάσεώς σας εἶναι σέ γραμμή, πού ἀνταποκρίνεται στίς ἀνάγκες τοῦ τόπου. Συγχρόνως νομίζω ὅτι τό προχωρεῖτε μέ τέτοιο γρήγορο ρυθμό, ὥστε ἡ μηχανή νά κλωτσάη... Τά μέτρα νά μή εἶναι πολλά καί πολύ γλήγορα. 'Αλλά γενικά εἰς τόν τομέα τόν οἰκονομικόν, τόν κοινωνικόν, προοδευτική εἶναι ἡ πολιτική σας καί ἀνταποκρίνεται στίς ἀνάγκες τῆς ἀναπτύξεως. Στό θέμα τῆς παιδείας ἀνησυχῶ ἐγώ λιγάκι διότι φοβοῦμαι ὅτι ἡ ἐπάνοδος εἰς τήν ἀρχαίαν καί ἡ ἔμφασις εἰς τήν καθαρεύουσαν ὅσο σωστή καί νά εἶναι ἀπό ἀπόψεως παραδόσεως (καί ποιός ἀρνεῖται πώς εἶναι) ἀφαιρεῖ χρόνον πολύ σημαντικόν ἀπό τά σύγχρονα

προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας γιά τούς μαθητάς τοῦ γυμνασίου. Φοβοῦμαι ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ ἔμφασις εἰς τήν παράδοσιν». Στό θέμα τῶν μελλοντικῶν πολιτικῶν φιλοδοξιῶν του ὑπεστήριξε τά ἑξῆς: «Αὐτήν τή στιγμή βρίσκομαι σέ μιά ἀτμόσφαιρα ἐπιθυμίας νά ἀσχοληθῶ μέ τήν οἰκογένειά μου καί τήν ἐπιστήμη μου. Τήν πολιτική θά τήν ξανασκεφθῶ μόνο ἐάν εἶναι σαφές ἄν πρόκειται νά εἶναι χρήσιμη γιά τόν τόπο. Φιλοδοξία προσωπικῶς δέν ἔχω. Φιλοδοξίας πρωθυπουργίας, ἀρχηγίας δέν ἔχω. Δέν ὑπάρχει νομίζω σήμερα καί ἴσως γιά πάντα καί γιά πολύ καιρό ἀκόμα περιθώριο γιά δική μου συμμετοχή στήν πολιτική ζωή». Σέ ἐρώτησι τοῦ Παττακοῦ γιά τή στάσι, πού θά τηρήση στό ἐξωτερικό εἶπε: «Δέν θά ἐπιδιώξω νά χρησιμοποιηθῶ ἀπό τόν ξένο Τύπο καί ἀπό τόν ξένο κόσμο. Ἄν μέ πλησιάσουν οἱ ξένοι καί μοῦ ποῦν νά ἡγηθῶ ὀργανώσεως ἤ πολιτικῆς κινήσεως ἐναντίον τοῦ παρόντος καθεστῶτος, δέν θά δεχθῶ. Ὁ Ἀνδρέας θά μείνη μέ τό παρελθόν. Δέν θά γίνη ὄργανο. Νά πᾶμε στό ἐξωτερικό γιά νά ὀργανώσουμε τί; Θά ξεκουρασθῶ λιγάκι, γιά νά ξανάβρω τίς δυνάμεις μου». Τέλος, ἐβεβαίωσε ὅτι γενικῶς «ἦταν ἄψογος ἡ μεταχείρισις», πού τοῦ ἔκανε ἡ Ἐπανάστασις.

«Σοσιαλιστής» στή Δύσι

Μόλις ἐπάτησε τό ἀμερικανικό ἔδαφος ὁ Α.Γ.Π. (χάρις στό ὑπ' ἀριθ. 215.026 τοῦ 1968 ἑλληνικό διαβατήριο, πού τοῦ παρέδωσε ὁ Στ. Παττακός μετά τή συνομιλία τῆς 15.1.1968) ἄρχισε ν' ἀναπτύσση ἔντονη πολιτική δραστηριότητα. Ἡ ἐξιστόρησί της ὅμως εἶναι ὄχι μόνο ἄσκοπος, ἀλλά καί ἀνέφικτος γιά λόγους πρακτικούς. (Τό ἀρχεῖο μου δέν ἐκτείνεται στάς πέντε ἠπείρους). Ἁπλῶς πρέπει νά τονισθῆ ὅτι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ Α.Γ.Π., μέ σημαία τήν ἀντίθεσί του πρός τό καθεστώς τῆς 21ης Ἀπριλίου, ἐκινεῖτο ὡς ἀπόστολος τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀλλά εἶχε γι' αὐτόν δυναμολατρικάς ἀντιλήψεις, ὅπως μαρτυρεῖ μιά

συνέντευξι πού ἔδωσε τήν 1η Ἀπριλίου τοῦ 1974 στό γαλλικό περιοδικό «Νουβέλ Ὀμπσερβατέρ». Κατ' αὐτήν τά σοσιαλιστικά κόμματα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὀφείλουν νά ἐπιδοθοῦν ἀμέσως στή συγκρότησι μυστικῶν δυναμικῶν ὀργανώσεων καί νά δημιουργήσουν παράνομα δίκτυα ἐνόπλου δράσεως μέ αὐτόνομα μέσα ἐπικοινωνίας καί καθοδηγήσεως σέ πολλά ἐπίπεδα καί μέ στελέχη ἀποφασισμένα. Τά σοσιαλιστικά κόμματα χρειάζονται ἕνα ἔνοπλο, ἀλλά ἀφανῆ κομματικό στρατό, πού μετά τήν ἐκλογική ἐπιτυχία τους, συμφώνως πρός τούς κανόνας τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, θά τόν χρησιμοποιήσουν γιά τή δυναμική ἀναμέτρησί των μέ τό καθεστώς καί τήν ὁριστική ἐπιβολή των. Ὁ Α.Γ.Π. ἀπεδεικνύετο ἔτσι θιασώτης ἑνός «σοσιαλισμοῦ» τροτσκιστομπολσεβικικοῦ τύπου...

Ἐπάνοδος καί «Ἰδεολογία»

Γιά νά εἶναι πλήρως ἀσφαλής ὁ Α.Γ.Π. ἐπανῆλθε στήν Ἑλλάδα (16.8.1974) εἴκοσι τέσσαρας ἡμέρας μετά τήν ἑκουσία παράδοσι τῆς ἐξουσίας στούς πολιτικούς ἐκ μέρους τοῦ καθεστῶτος Γκιζίκη-Ἰωαννίδη (23.7.1974). Μετά 17 ἡμέρας ἔδωσε στή δημοσιότητα τή «Διακήρυξη τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ Πανελληνίου Σοσιαλιστικοῦ Κινήματος», (3.9.1974), πού ἀποτελεῖ τό πρῶτο «ἰδεολογικό» κείμενο τοῦ Πασόκ στήν Ἑλλάδα. Δέν διακρίνεται τό κείμενο αὐτό γιά σαφήνεια, ἀλλά εἶναι ἀξιόλογο δεῖγμα βερμπαλισμοῦ καί μονοτόνου ἐπαναλήψεως κτυπητῶν συνθημάτων. Κατά τή «Διακήρυξη» τό Πασόκ, ὡς πολιτικό Κίνημα «ἀγωνίζεται γιά τούς ἀκολούθους στόχους: «Ἐθνική ἀνεξαρτησία, λαϊκή κυριαρχία, κοινωνική ἀπελευθέρωση, δημοκρατική διαδικασία. Ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιά τήν πραγμάτωση τῆς κοινωνικῆς ἀπελευθέρωσης καί ἡ κοινωνική ἀπελευθέρωση προϋπόθεση γιά τήν πραγμάτωση τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας». Ὁ τελικός σκοπός τοῦ Πασόκ, κατά τήν «Διακήρυξη» εἶναι «ἡ κοινωνική ἀπελευθέρωση

τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού μακροπρόθεσμα ταυτίζεται μέ τόν *σοσιαλιστικό μετασχηματισμό* τῆς κοινωνίας, πού προϋποθέτει γιά τό σήμερα ὁρατό μέλλον: τήν κοινωνικοποίηση τοῦ χρηματοδοτικοῦ συστήματος στό σύνολό του, τήν ἔνταξη τῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων σέ συνεταιρισμούς νέας μορφῆς, τόν περιφερειακό ἀποκεντρωμένο κοινωνικό προγραμματισμό τῆς οἰκονομίας, τή διοικητική ἀποκέντρωση, τό κλείσιμο τοῦ ἀνοίγματος ἀνάμεσα στά κατώτερα καί τά ἀνώτερα εἰσοδήματα, τήν ἐξασφάλιση πολιτισμένης κατοικίας γιά κάθε ἑλληνική οἰκογένεια, τήν κατάργηση τῶν φραγμῶν πού ἐμποδίζουν τό πλάτεμα τῆς γνώσης, τήν κοινωνικοποίηση τῆς ὑγείας, τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος». Ἀπό τά διάσπαρτα συνθήματα πού ὑπάρχουν στόν πρόλογο τῆς «Διακήρυξης» (ὁ ὁποῖος εἶναι μεγαλύτερος ἀπό τό κύριο σῶμα της) καί στό κύριο σῶμα της χαρακτηριστικώτερα εἶναι τά ἑξῆς: «Νά τιμωρηθοῦν οἱ ἔνοχοι τῆς ἑπταετίας, τῆς σφαγῆς τοῦ Πολυτεχνείου καί τῆς κυπριακῆς τραγωδίας˙ ν᾽ ἀποκατασταθοῦν πλέρια τά θύματα τῆς κατοχῆς˙ ἡ Ἑλλάδα νά ἀποχωρήση καί ἀπό τό στρατιωτικό καί ἀπό τό πολιτικό Νάτο, πίσω ἀπό τό ὁποῖο βρίσκονται οἱ μονοπωλιακές πολυεθνικές ἐπιχειρήσεις καί τά ντόπια ὑποκατάστατά τους˙ νά συμμετέχη ἐνεργά ὁ λαός στόν προγραμματισμό τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καί πολιτικῆς πορείας τῆς χώρας˙ νά ἐξασφαλισθῆ ἡ κοινωνική καί οἰκονομική ἰσότητα τῶν δύο φύλων˙ νά συμμετέχουν ὅλοι οἱ πολῖτες στήν πολιτική ζωή τοῦ τόπου μέ γνήσιες δημοκρατικές διαδικασίες˙ νά διαχωρισθῆ ὁριστικά ἡ Ἐκκλησία ἀπό τό κράτος καί νά κοινωνικοποιηθῆ ἡ μοναστηριακή περιουσία˙ νά ἀποσυνδεθῆ ἡ Ἑλλάδα ἀπό τούς στρατιωτικούς, πολιτικούς καί οἰκονομικούς συνασπισμούς, πού ὑπονομεύουν τήν ἐθνική της ἀνεξαρτησία˙ ν᾽ ἀκολουθήση ἡ Ἑλλάδα δυναμική ἀνεξάρτητη ἐξωτερική πολιτική˙ νά ἀκυρωθοῦν οἱ διεθνεῖς συμβάσεις καί συμφωνίες, πού ἔχουν ὁδηγήσει τήν Ἑλλάδα σέ οἰκονομική, πολιτική καί στρατιωτική ἐξάρτηση».

Κατά τήν «Διακήρυξη» (στόν μακρόσυρτο «πρόλογό» της) «θεμελιακή άρχή τοῦ Κινήματος εἶναι ἡ ἀπόλυτα κατοχυρωμένη δημοκρατική διαδικασία —ἀπό τή βάση μέχρι τήν ἡγεσία— γιά ἀπόλυτη ἰσοτιμία ὅλων τῶν μελῶν πού θά τό στελεχώσουν. Γιατί καθολικό εἶναι τό αἴτημα γιά πολιτικούς ὀργανισμούς ἀρχῶν, πού νά τούς διακρίνει ἡ ἐλεύθερη δημοκρατική ἔκφραση τῆς βάσης γιά νά δεσμεύεται ἡ ἡγεσία στίς πολιτικές ἀποφάσεις καί γιά νά ὑπάρχει συνέπεια καί συνέχεια». Ἡ «Διακήρυξη» δημοσιεύθηκε στάς 4.9.1974. Μετά 9 μῆνας (στάς 4.6.1975) μέ ἐγκύκλιο τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου τοῦ Πασόκ *διεγράφησαν* 11 μέλη τοῦ Κινήματος (μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Β. Φίλιας, ὁ Ἀ. Στάγκος κ.ἄ.) καί δύο ἡμέρας κατόπιν (στάς 6.6.1975) διεγράφησαν ἄλλα 36 μέλη (μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ Ἀ. Φλέμινγκ, ἡ Μελίνα Μερκούρη, ὁ Διον. Καράγιωργας, ὁ Κ. Νικολάου, ὁ Γ. Νοταρᾶς, ὁ Γ. Κάτρης, κ.ἄ.). Ἐπρόκειτο γιά «πρακτική» ἐφαρμογή τῶν «δημοκρατικῶν διαδικασιῶν» ἀπό τόν ἀρχηγό τοῦ Πασόκ, πού —ὅπως κατήγγειλαν οἱ διαγραφέντες— «θεωρεῖ τόν ἑαυτό του σάν τή μοναδική πηγή ἐξουσίας». Κατά τή διαμαρτυρία τῶν διαγραφέντων «ἡ βάση ἔχει μονάχα μιά λειτουργική ἀποστολή: νά ὑποτάσσεται καί νά χειροκροτῆ τίς θελήσεις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μέ τή νοοτροπία τοῦ *ἀρχηγικοῦ ἐτσιθελισμοῦ* ὅλα τελοῦν ὑπό διαρκῆ ἀνατροπή μέσα στό Πασόκ, ὅπου ἀναζητοῦνται σκοτεινοί δάκτυλοι τοῦ κατεστημένου στήν ἔκφραση τῆς διαφωνίας καί στήν ἀντίσταση πρός τήν *ἀρχηγική δικτατορία*»...

Περί «λαϊκοῦ ἐλέγχου»

Ὅταν τόν Ἰούλιο τοῦ 1977 συνῆλθε ἡ πρώτη Πανελλήνια Συνδιάσκεψη τοῦ Πασόκ γιά νά ἐκλέξη τήν Κεντρική Ἐπιτροπή του, ὁ Α.Γ.Π. ἔκαμε μιά μακρά εἰσήγησι πρός τά κεχηναῖα μέλη τοῦ Κινήματος γιά τό ρόλο τοῦ «λαϊκοῦ ἐλέγχου» στόν «κοινωνικό μετασχηματισμό». Τέσσαρα εἶναι τά κύρια χαρακτηριστικά τῆς εἰσηγήσεως αὐτῆς: ὁ

ἀφορήτως ἀνιαρός καί δασκαλίστικος τόνος της˙ ὁ μηρυκασμός λενινιστικῶν συλλογιστικῶν τρόπων˙ ἡ προβολή τοῦ Πασόκ ὡς «κινήματος τῆς ἀλλαγῆς»˙ καί ἡ θρασύτης —ἀφοῦ ὁ κατ' ἐξοχήν κατασκευαστής καί χρήστης ἀφηρημένων ἐννοιῶν ἰσχυρίσθηκε ὅτι «οἱ ἀφηρημένες λέξεις καλλιεργοῦν ψευδαισθήσεις καί σύγχυση» καί ὁ ἀπουσιάσας ἀπό ὅλας τάς δοκιμασίας τῆς 'Ελλάδος ἐπεκαλέσθη τή «μνήμη καί τήν πεῖρα» τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κατά τήν Εἰσήγηση, τό Πασόκ, «πρέπει νά παρουσιάση στό λαό συγκεκριμένο πρόγραμμα, πού νά ὁδηγῆ μέσα ἀπ' τήν ἐξουσία στήν 'Εθνική 'Ανεξαρτησία, τή Λαϊκή Κυριαρχία καί τήν Κοινωνική 'Απελευθέρωση. Εἴμαστε ὅμως βέβαιοι ὅτι ὅταν ὁ λαός δώση στό Πασόκ τήν ἐξουσία (σ.σ.: ὅπως συνέβη κατά τάς ἐκλογάς τῆς 18.10.1981) θά ἔχουμε στά χέρια μας ἕνα κρυστάλλινο καί ἐφαρμόσιμο πρόγραμμα». Γιά νά πραγματοποιηθῆ ὁ κοινωνικός «σοσιαλιστικός μετασχηματισμός» χρειάζεται, κατά τήν Εἰσήγηση, «δημοκρατικός προγραμματισμός», δηλαδή «προγραμματισμός στήν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ, ὥστε νά γίνεται ἀπό τό λαό καί τίς ὀργανώσεις του ἀποτελεσματικός ἔλεγχος τοῦ σχεδιασμοῦ, ὅσο καί τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀναπτυξιακῆς στρατηγικῆς». Ἔτσι, «τό πλάτεμα τῶν διαδικασιῶν τοῦ προγραμματισμοῦ καί ἡ δημοκρατικοποίησή τους μπορεῖ ν' ἀποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα στήν ἴδια τήν διαδικασία τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ». Γιά τό σκοπό αὐτό, ὅπως καί γιά τήν κάλυψι τῶν ὀργανωτικῶν ἀναγκῶν τοῦ Κινήματος, ὁ Α.Γ.Π. εἰσηγήθη τή σύστασι «'Αναπτυξιακῶν 'Επιτροπῶν Βάσης» (Α.Ε.Β.) πού ἀποτελοῦν πρόδρομο τῶν «'Αναπτυξιακῶν Συνελεύσεων Κοινωνικοῦ 'Ελέγχου» (Α.Σ.Κ.Ε.), αἱ ὁποῖαι καθιερώθηκαν μετά τάς «κοινωνικοποιήσεις» τοῦ Αὐγούστου 1985. Πρέπει νά προστεθῆ ὅτι στήν Εἰσήγηση ὁ Α.Γ.Π. τάσσεται κατηγορηματικῶς κατά τῆς Ε.Ο.Κ. καί συνιστᾶ, ἀντιθέτως, «τήν διατήρηση καί ἐπέκταση τῶν οἰκονομικῶν μας σχέσεων μέ τό ἀνατολικό μπλόκ καθώς καί μέ τήν πλειονότητα τῶν μεσογειακῶν λαῶν» («Τό Βῆμα» 9.7.1977).

Τά τρία «μοντέλα»

Κατά τό 1977 ὁ Α.Γ.Π. προτοῦ συγκαλέση τήν Πανελλαδική Συνδιάσκεψη τοῦ Πασόκ ἐπεσκέφθη τή Λιβύη καί ἀνακάλυψε (ὅπως καί ὁ ἄλλος «τροτσκιστής» Μ.Ν. Ράπτης) ὅτι τό καθεστώς της (ἡ στυγνή δικτατορία τοῦ παρανοϊκοῦ Μουαμάρ Καντάφι) ἐνθυμίζει τήν «ἀθηναϊκή δημοκρατία»! Τό ἑπόμενο ἔτος (Ἀπρίλιος τοῦ 1978) σέ συνέντευξί του στούς «Τάιμς τῆς Νέας Ὑόρκης» ἐδήλωσε ὅτι ἄν ἀναλάβη τήν ἐξουσία θά ἐγκαινιάση ἕνα πρόγραμμα «πού θά κρατᾶ τούς Ἕλληνες σέ ἐφεδρεία γυμνασμένους καί προετοιμασμένους σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς ζωῆς τους» καί σέ νεωτέρα, ἐπεξηγηματική συνέντευξί του στό ἑβδομαδιαῖο ἔντυπο τοῦ Κινήματος ἐδήλωσε: «Ἀναφέρομαι οὐσιαστικά σέ παλλαϊκή ἄμυνα τύπου Γιουγκοσλαβίας, δηλαδή ἐδαφική ἄμυνα σέ βάθος μέ συμμετοχή ὅλου ἀνεξαίρετα τοῦ πληθυσμοῦ, γιατί μακρόχρονη ἐμπειρία σέ παγκόσμια κλίμακα ἔχει ἀποδείξει ὅτι μικρές χῶρες μποροῦν νά ἐξασφαλίσουν τήν ἐθνική τους ἀκεραιότητα μονάχα σ' αὐτή τή βάση καί ὅτι μακροπρόθεσμα δέν ἀρκεῖ ὁ τακτικός στρατός. Ἡ ἄμυνα τῆς χώρας εἶναι ὑπόθεση κάθε Ἕλληνα πολίτη καί ὄχι μόνον ἐκείνου πού φοράει χακί». Στά δυό αὐτά *«μοντέλα» θαυμασμοῦ* τοῦ Α.Γ.Π. (τή Λιβύη καί τή Γιουγκοσλαβία) προστέθηκε ἀργότερα καί τρίτο: ἡ Ἀλβανία τοῦ ἀκανθοχοίρου Ἐμβέρ Χότζα καί τοῦ διαδόχου του, πού δυναστεύει κτηνωδῶς 400.000 Ἕλληνας τῆς Βορείου Ἠπείρου...

Ἡ κατάληψι τῆς ἐξουσίας

Ἐφθάσαμε κάποτε στάς ἐκλογάς τῆς 18.10.1981. Τό Πασόκ διεκήρυσσε μέ τίς γιγαντοαφίσες του καί μέ κεφαλαῖα: «Ὁ λαός θέλει. Τό Πασόκ μπορεῖ νά σταματήσει τήν ἀκρίβεια». Καί ἀπό κάτω μέ πεζά: «Μέ τό Πασόκ στήν κυβέρνηση θά ξεπεραστεῖ ἐπιτέλους ἡ οἰκονομική κρίση

καί τό λαϊκό εἰσόδημα θά πάψει πιά νά ἐξανεμίζεται». Ἀπό κάτω ἕνα χιλιάρικο μέ τό καροτσάκι φορτωμένο μέ ὅλα τά ἀγαθά τοῦ κόσμου. Ὁ ἑλληνικός λαός ἐπίστευσε τάς διαβεβαιώσεις αὐτάς τοῦ Α.Γ.Π. γιατί τό καθεστώς Καραμανλῆ, μέ τάς μωρίας του, τόν εἶχε προϊδεάση γιά τό «σοσιαλισμό» καί τόν ἔστρεψε πρός τό Πασόκ, πού ἐμφανιζόταν ὡς αὐθεντικώτερος ἐκπρόσωπος τοῦ «σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ». Ὅπως ἔχω ἤδη γράψει «ἡ Νέα Δημοκρατία τοῦ Καραμανλῆ καί τό Πασόκ τοῦ Ἀντρέα δέν εἶναι ἀντίποδες· ἡ ἱστορική σχέσι των εἶναι σχέσι πλαδαροῦ προδρόμου καί ὁλοκληρωτικοῦ συνεχιστοῦ». Πολύ γλήγορα ἀπεδείχθη τί ἐσήμαινε ὁ αὐθεντικός «σοσιαλισμός» καί πόσον βάσιμοι ἦσαν αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Πασόκ περί «σταματήματος τῆς ἀκρίβειας καί τοῦ ἐξανεμισμοῦ τοῦ λαϊκοῦ εἰσοδήματος καί ξεπεράσματος τῆς οἰκονομικῆς κρίσης». Ἀπό τήν ἑπομένη τῶν ἐκλογῶν δημόσιαι ὑπηρεσίαι, ν.π.δ.δ., ὀργανισμοί τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, συνεταιρισμοί καί σωματεῖα κατακλύσθηκαν ἀπό ὀπαδούς τοῦ Πασόκ καί τῆς ἀριστερᾶς πού διώγκωσαν τό κόστος των καί ἐφαρμόζοντας εἰς βάρος τῶν μονίμων ὑπαλλήλων τάς «δημοκρατικάς μεθόδους» τῶν μεταθέσεων, τῶν διωγμῶν καί τοῦ χαφιεδισμοῦ, ἔκαμαν κατάληψι τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ. Ἀνθοῦσαι οἰκονομικῶς ἰδιωτικαί ἐπιχειρήσεις «ἐκοινωνικοποιήθηκαν» καί σέ ἄλλας ἐπιβλήθηκαν «ἐποπτικά συμβούλια» πασοκικῆς καί κομμουνιστικῆς συνθέσεως. Οἱ γεωργικοί συνεταιρισμοί ὠργανώθηκαν κατά τά ἀνατολικά πρότυπα. Οἱ πολῖται στερήθηκαν τό δικαίωμα ἐπιλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων των μέ τήν καθιέρωσι τῆς διαβοήτου «λίστας» καί πολλοί κλάδοι ἐργαζομένων ἔχασαν τό δικαίωμα τῆς ἀπεργίας. Καί μέ τήν καθιέρωσι τοῦ Ε.Σ.Υ. ἡ ἀσθένεια τῶν πολιτῶν ἔγινε τραγωδία καί τά νοσοκομεῖα μεταβλήθηκαν σέ χώρους διοικητικῆς καί ἐπιστημονικῆς παντοδυναμίας τῶν καθαριστριῶν.

Ὅλοι «καθηγητές»...

Ἡ ἀνωτάτη παιδεία, πού ἐκάλπαζε πρός τήν ὑποβάθμισι ἀπό τήν ἀρχή τῆς μεταπολιτεύσεως, διαλύθηκε οὐσιαστικῶς μετά τήν ἄνοδο τοῦ Πασόκ στήν ἐξουσία. Χρησιμοποιώντας ὡς πρόσχημα τήν ἀφαίρεσι ἀπό τούς τακτικούς καθηγητάς «φεουδαρχικῶν ἐξουσιῶν», ὁ Α.Γ.Π. μέ τό διαβόητο «νόμο-πλαίσιο» 1268/1982 διέλυσε ἀκόμη καί τήν στοιχειώδη ἱεραρχική κλίμακα καί καθιέρωσε μιά παραλυτική ἐξίσωσι τῶν μελῶν τῆς πανεπιστημιακῆς κοινότητος. Μέ τό νόμο-πλαίσιο «καθηγητοποιήθηκε» πρακτικῶς ἀκόμη καί τό βοηθητικό διδακτικό προσωπικό (πού μεταπολιτευτικῶς εἶχε αὐτομετονομασθῆ σέ «ἐπιστημονικό») καί παραχωρήθηκαν στούς φοιτητάς δικαιώματα «συμμετοχῆς», πού ὅμοιά των σέ καμμιά ἄλλη χώρα δέν ἔχουν ἀναγνωρισθῆ. Ἀκόμη καί ἐκεῖ ὅπου θεσπίσθηκε, μικροτέρα πάντως, «συμμετοχή», ἡ ἀποτυχία ὑπῆρξε οἰκτρά γιατί ἀποδείχθηκε ὅτι οἱ φοιτηταί, ὅπως εἶναι φυσικό, δέν ἔχουν τήν ἱκανότητα νά εἰσηγηθοῦν κάτι καινούργιο καί ἀξιόλογο καί παπαγαλίζουν πολιτικά συνθήματα, πού τούς τά ἔχουν ἑτοιμάση ἄλλοι. Ἡ κατάστασι πού δημιουργήθηκε στά Α.Ε.Ι. εἶναι καταλυτική καί ἀφόρητος. Καθηγηταί καί μέλη τοῦ λοιποῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ προπηλακίζονται βαναύσως (ἤ καί δέρνονται ἀκόμη), ἐνῶ ἄλλοι ὑποκινοῦν ἐπιδρομάς τραμπούκων φοιτητῶν γιά νά ματαιώσουν νομίμους συνεδριάσεις σχολῶν. Οἱ βαθμοί ἀποσπῶνται διά τῆς τρομοκρατίας καί χωρίς μελέτη, τά δέ πτυχία ἔχουν ὑποβαθμισθῆ ἐξευτελιστικῶς καί στήν ἐσωτερική «ἀγορά» (γιά τάς προσλήψεις στόν ἰδιωτικό τομέα τῆς οἰκονομίας) καί στό ἐξωτερικό (γιά τήν εἰσδοχή γιά μεταπτυχιακάς σπουδάς). Γιά ὅλας τάς ἀπεριγράπτους φοιτητικάς ἀθλιότητας οὐδεμία πειθαρχική δίωξι ἐκινήθη ἐπί χρόνια.

«Πρόγραμμα 100 ἡμερῶν»

Προεκλογικῶς τό Πασόκ ἐκαλλιέργησε τήν ἐντύπωσι ὅτι διαθέτει ἑτοίμους καί ἀποδοτικάς λύσεις τῶν σοβα-

ρωτέρων ἑλληνικῶν προβλημάτων. Ὡμιλοῦσε γιά ἕνα θαυματουργό *«πρόγραμμα 100 ἡμερῶν»*, γιά ἕνα «*πενταετές σχέδιο* οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως» κ.λπ. Ὅταν ὅμως κατέλαβε τήν ἐξουσία ἀποδείχθηκε ὅτι ὅλαι αἱ ἐντυπωσιακαί διαβεβαιώσεις του ἦσαν ἀπατηλαί: Ἕνα κῦμα ἀθρόων μετεκλογικῶν *διορισμῶν* (πού δέν ἔπαψε ἀπό τότε νά παφλάζη μέ «σοσιαλιστικούς» χρωματισμούς καί ἠλεκτρονικάς τελειοποιήσεις) κατέκλυσε τήν Ἑλλάδα ἀμέσως μετά τήν ἐκλογική νίκη τοῦ 1981 καί ἔφθασε μέχρι τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, πού ἐπῆρε τή μορφή μαμούθ μέ 52 ὑπουργούς καί ὑφυπουργούς. Τό γνήσιο ἀνατολίτικο *ρουσφέτι* ὄχι μόνο δέν καταργήθηκε, ἀλλά διωγκώθηκε καί ἐμπλουτίσθηκε μέ τήν ἀσύστολο καί προκλητική οἰκογενειοκρατία καί μέ τήν ἀναγωγή τοῦ «ἡμετερισμοῦ» σέ κατηγορική προστακτική τῆς «δημοκρατικῆς» φιλοσοφίας. Ἡ *γραφειοκρατία*, γιγαντωμένη πλέον, ἐμπλουτίσθηκε μέ τάς γοητευτικάς ἐπιδόσεις τῆς ἀλητείας τῶν πρασινοφρουρῶν καί τοῦ ἑσμοῦ τῶν πρασινορουφιάνων.

Οἱ «κυβερνητικοί ἐκπρόσωποι»

Ἕνας νέος καί διαβόητος πλέον «ἀνθρώπινος τύπος» ἀναδύθηκε ἀπό τήν μεταπολίτευσι καί ὡλοκληρώθηκε μέ τήν κατάληψι τῆς ἐξουσίας ἀπό τό Πασόκ: ὁ «*κυβερνητικός ἐκπρόσωπος*». Ἀποστολή του ὑποτίθεται ὅτι εἶναι νά ἑρμηνεύη, ὑπευθύνως καί ἐπισήμως, τά συμβαίνοντα καί νά λύη, ἐνδεχομένως, ἀπορίας τοῦ κοινοῦ, πού ἐκφράζονται ἐμμέσως μέ ἐρωτήσεις τῶν δημοσιογράφων. Στήν πραγματικότητα ὅμως ὁ «κυβερνητικός ἐκπρόσωπος» χρησιμοποιεῖται γιά νά παραπλανᾶ τό λαό ἀναιδῶς. Προσπαθεῖ μονίμως νά κερδίση χρόνο γιά λογαριασμό τῆς κυβερνήσεως μέ ἀνακριβεῖς διαβεβαιώσεις, μέ ὑποσχέσεις πού δέν θά τηρηθοῦν, μέ διολισθητικά «εὐφυολογήματα» κακῆς ποιότητος, μέ «πάσες» σέ ἄλλους «ἁρμοδίους», μέ διαψεύσεις πού θ᾽ ἀποδειχθοῦν σέ λίγο χονδροειδῆ

ψέματα. Δέν ἠμπορεῖ ὁ καθείς ν' ἀποτολμᾶ τό ἄτιμο αὐτό παιγνίδι είς βάρος 8 περίπου ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, πού ἀπαρτίζουν τό ἐκλογικό σῶμα. Πρέπει νά εἶναι προικισμένος ἀναίσθητος καί νά μή τοῦ στοιχίζη καθόλου τό ὅτι ὅλοι τόν κοροϊδεύουν καί κανένας δέν τόν πιστεύει. Ὁ «κυβερνητικός ἐκπρόσωπος» ἐπιλέγεται ἀπό τήν εὐτελεστέρα ἀνθρώπινη πάστα. Ὁ πιό εὐτελής, πιό ἀσήμαντος καί πιό ἀηδής ἐκπρόσωπος τῆς ἐξοργιστικῆς αὐτῆς μεταπολιτευτικῆς γενεᾶς εἶναι ὁ σημερινός ἐκλεκτός τοῦ Α.Γ.Π. Γιάννης Ρουμπάτης...

Ἐξευτελισμός τῆς Βουλῆς

Ἀφ' ὅτου τό Πασόκ κατέλαβε τήν ἐξουσία μέ τάς ἐκλογάς τῆς 18.10.1981 ὁ Α.Γ.Π. χρησιμοποίησε τή Βουλή (προγραμματισμένως) γιά νά ἐξευτελίση τόν *κοινοβουλευτισμό*. Εἶναι ζήτημα ἄν ὥς τάς ἐκλογάς τῆς 2.6.1985 (δηλαδή σέ τέσσαρα σχεδόν χρόνια) παρουσιάσθηκε στήν ἐθνική ἀντιπροσωπεία περισσοτέρας ἀπό 12 φοράς καί αὐτάς ὄχι γιά νά λογοδοτήση ἤ νά ἐνημερώση τό λαό, ἀλλά γιά νά ἐπιδοθῆ σ' ἕνα ἀνιαρό θεατρικό μονόλογο. Ἐν τῷ μεταξύ, μέ τή συγκατάθεσι καί τή συνενοχή τῆς Ν.Δ. κατάργησε τό σταυρό προτιμήσεως γιά τάς νέας ἐκλογάς καί καθιέρωσε τή διαβόητη «*λίστα*», μέ τήν ὁποία στραγγαλίσθηκε ἡ συνταγματική ἀρχή τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, καί οἱ βουλευταί ἔγιναν ἀνδρείκελα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, γιατί οὐσιαστικῶς ἀντικαταστάθηκαν αἱ ἐκλογαί μέ διορισμό. Τό ἀποτέλεσμα τῆς ἀθλίας αὐτῆς μεθοδεύσεως (πού ἀποδεικνύει πόσο βρώμικη ὑπόθεσι εἶναι ἡ πολιτική) ἦτο ν' ἀνελκυσθοῦν ἀπό τό βυθό τῆς πολιτικῆς ἀνυπαρξίας, διάφοροι ἀποδοκιμασμένοι καί ἀποτυχημένοι πολιτικάντηδες, πού πῆραν στή «λίστα» ἐκλόγιμες θέσεις γιατί ἦσαν εὐνοούμενοι τοῦ ἀρχηγοῦ ἤ γιατί μποροῦσαν νά τόν ἐκβιάσουν. Οἱ εἰσβολεῖς αὐτοί δέν εἶχαν καμμιά πιθανότητα νά ἐκλεγοῦν ὑπό κανονικάς συνθήκας. (Τό ἴδιο συνέβη καί μέ τό Κ.Κ.Ε. πού δέχθηκε

τά άπόβλητα τοῦ Πασόκ, ἐφαρμόζοντας τή γνωστή τακτική τῆς «συλλογῆς ἀποβλήτων»).

Καί «ἀντιστασιακός»!

Κατά τάς παραμονάς τῶν ἐκλογῶν τῆς 2.6.1985 ἐφθάσαμε στό ἀποκορύφωμα τῆς θρασύτητος καί τῆς γελοιότητος ταυτοχρόνως. Ἔπειτα ἀπό μιά ὁμιλία τοῦ Α.Γ.Π. στό Βόλο παρουσιάσθηκε στόν ἀρχηγό τοῦ Κινήματος τό προεδρεῖο τῆς «Πανελλήνιας Ὀργάνωσης Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Ἀντίστασης 1941-44», τοῦ ἐπέδωσε εἰδικό μετάλλιο τῆς Ἀντίστασης καί δίπλωμα ἐπιτίμου μέλους καί μέ ψήφισμα «οἱ ἀντιστασιακοί καί πολιτικοί πρόσφυγες τόν διαβεβαίωσαν ὅτι στηρίζουν τό Πασόκ καί τήν Ἀλλαγή στόν ἀγῶνα ἐνάντια στίς δυνάμεις τῆς συντήρησης, τοῦ διχασμοῦ, τῆς μισαλλαδοξίας καί τῆς ἄγριας ἐκμετάλλευσης τῶν ἐργαζομένων, σέ ὄφελος τῶν ντόπιων καί ξένων καρχαριῶν τοῦ πλούτου». Κατά τά «Νέα» (τῆς 24.5.1985), πού περιέγραψαν τό γεγονός, «ὁ πρωθυπουργός ἀπαντώντας τόνισε ὅτι ἀποτελεῖ τεράστια τιμή γι' αὐτόν τό μετάλλιο, πού τοῦ ἐπέδωσαν» καί πρόσθεσε: «Θεωρῶ τόν ἑαυτό μου ἰδιαίτερα τυχερό πού μοῦ ἔλαχε ὁ κλῆρος νά πραγματοποιήσω κάτι πού θά ἔπρεπε νά εἶχε πραγματοποιηθῆ πολλές δεκαετίες πρίν. Ἀπό τά βάθη τῆς καρδιᾶς μου εὐχαριστῶ. Συνεχίζουμε τόν ἀγῶνα καί δέν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία ὅτι τό *ὅραμα τῆς Ἀντιστασης* θά γίνη πραγματικότητα»!...

«Ὑλοποίηση» ὑποσχέσεων

Λίγες μέρες πρό τῶν ἐκλογῶν τῆς 2.6.1985 ὁ «Ριζοσπάστης», σέ εἰδικό ἀφιέρωμά του γιά τάς ἐκλογάς ἐπεσήμανε τά ἑξῆς «ἐπιτεύγματα» τοῦ Πασόκ κατά τήν τετραετία 1981-1985: Τό ἐξωτερικό μας χρέος πού ἦταν 16,1 δισ. δολλάρια τό 1981 ἔφθασε κατά τά τέλη τοῦ 1984

τά 23,5 δισ. Οἱ ἄνεργοι ἦσαν 148.000 καί ἔφθασαν τό 1984 τάς 315.000, δηλαδή ὑπερδιπλασιάσθηκαν. Ὁ πληθωρισμός, πού τό 1981 ἦτο 2,4 φοράς μεγαλύτερος ἀπό τόν μέσο ὅρο τῶν 24 χωρῶν-μελῶν τοῦ Ο.Ο.Σ.Α., τό 1984 ἔγινε 3,7 φοράς μεγαλύτερος. Αἱ ἐπενδύσεις μειώθηκαν κατά 1,5% τό 1982 , κατά 1,5% τό 1983 καί κατά 1,4% τό 1984. Τά βασικά μεροκάματα καί ὁ βασικός μισθός ἦσαν 825 καί 18.580 ἀντιστοίχως τήν 1.1.1982 καί ἔγιναν 1422 καί 31.932 τήν 31.4.1985. Αὐξήθηκαν, δηλαδή, κατά 72,3% τό μεροκάματο καί κατά 71,8% ὁ μισθός. Τήν ἴδια ὅμως χρονική περίοδο, σύμφωνα μέ τά κυβερνητικά στοιχεῖα (πού εἶναι πολύ διαφορετικά ἀπό τά στοιχεῖα τῆς ἀγορᾶς), τό κόστος ζωῆς μιᾶς τριμελοῦς οἰκογενείας αὐξήθηκε κατά 76,2%. Μέ τόν ψεύτικο τιμάριθμο καί τήν «ἑτεροχρονισμένη» καταβολή τῶν δόσεων τῆς «αὐτόματης τιμαριθμητικῆς ἀναπροσαρμογῆς», ὑπολογίζεται ὅτι ἕνας ἐργάτης, πού ἀμείβεται μέ τό βασικό μεροκάματο ἔχασε τό 1982 δρχ. 14.000, τό 1983 δρχ. 32.000, τό 1984 δρχ. 21.000 καί τό πρῶτο τετράμηνο τοῦ 1985 δρχ. 4.000. Τό κόστος τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς αὐξάνει κατά 25% κάθε χρόνο. Τά φυτοφάρμακα αὐξήθηκαν κατά 150-200%, οἱ σπόροι κατά 200—400% καί αἱ ζωοτροφαί κατά 100%. Ὁ νόμος γιά τούς συνεταιρισμούς ὁδηγεῖ στήν κολλεκτιβοποίηση τῆς γῆς ὑπέρ τῶν «συνδικαλιστῶν» τοῦ Πασόκ. Ὅλαι αἱ κρατικαί ἐπιχειρήσεις αὔξησαν τά τιμολόγιά των. Τό ἠλεκτρικό αὐξήθηκε κατά 15,5% τό 1982, κατά 12% τό 1983, κατά 16% τό 1984 καί κατά 12% τό 1985. Τό νερό αὐξήθηκε κατά 2ί% τό 1982. Ἀλλά ἡ Εὐδάπ ἔχει ζημιά 500 εκ. δρχ. κάθε χρόνο. Τά τηλέφωνα ἀκρίβηναν κατά 100% τό 1982, κατά 19% τό 1983 καί κατά 8% τό 1974. Ἡ Ὀλυμπιακή ἔχει διαλυθῆ καί τό ἔλλειμα της ξεπέρασε τά 6 δισ. (σ.σ.: Τό τέλος τοῦ 1986 ὑπολογίζεται ὅτι τό ἔλλειμμα τῆς Ὀλυμπιακῆς θά φθάση τά 30 δισ.). Τά χρέη τῶν «προβληματικῶν» ξεπερνοῦν τά 200 δισ. δραχμῶν. Οἱ ἔμμεσοι φόροι αὐξήθηκαν κατά 181,4% ἀπό τό 1982 μέχρι τό 1985. Οἱ ἄμεσοι αὐξήθηκαν καί αὐτοί γιατί ἡ φορολογική κλίμακα ἔμεινε ἡ ἴδια. Ἔτσι εἶχαν ὑλοποιηθῆ

αἱ ὑποσχέσεις πού ἔδινε τό Πασόκ καί ὁ Α.Γ.Π. κατά τάς ἐκλογάς τῆς 18.10.1981.

Προγραμματικαί ἀπάται

Ἀνέκαθεν αἱ κυβερνητικαί *προγραμματικαί δηλώσεις* διακρίνονται γιά τή φλυαρία των, τάς ὑπερβολάς των, τάς ἀνιαράς ἐπαναλήψεις των καί τήν ἀσύστολο χρησιμοποίησι τῆς μεθόδου τῶν ὑποσχέσεων. Γι' αὐτό καί δέν εἶναι δυνατό ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενο σοβαρᾶς κριτικῆς. Τόν κανόνα αὐτόν ἐπιβεβαίωσαν καί αἱ ἀτελείωτοι καί θλιβεραί προγραμματικαί δηλώσεις, πού ἀνέγνωσε στή Βουλή στάς 22.6.1985 ὁ Α.Γ.Π. καταφανῶς ἐπηρεασμένος ἀπό δύο δεδομένα: ἀπό τή μείωσι τῆς ἐκλογικῆς ἀκτινοβολίας του, τήν ὁποίαν ἀπέδειξαν αἱ ἐκλογαί τῆς 2.6.1985 καί ἀπό τήν ἔκδηλο ἀποτυχία τῆς διακυβερνήσεώς του κατά τήν πρώτη τετραετία. Γιά ν' ἀντισταθμίση τά δύο αὐτά μεγάλα μειονεκτήματα ἐχρησιμοποίησε ἐξαντλητικῶς τή γνώριμη μέθοδο τῆς δημοκοπίας ἐν ὀνόματι τῆς «ἀλλαγῆς», τοῦ «λαοῦ», τῆς «εἰρήνης», τῆς «δημοκρατίας», τῆς «ἀνεξαρτησίας», τῆς «προόδου», κλπ. Ἀρχίζοντας τάς προγραμματικάς δηλώσεις του εἶπε: «Ἡ πρώτη τετραετία ἄνοιξε τό δρόμο τῆς Ἀλλαγῆς. Σήμερα, ξεκινᾶμε μέ αἰσιοδοξία ἀλλά καί μέ αἴσθημα εὐθύνης τή δεύτερη τετραετία συνεχίζοντας ἀταλάντευτα τήν πορεία μας... Τό ὅραμα μιᾶς κοινωνίας πού ἐμπεριέχεται στό τρίπτυχο ἐθνική ἀνεξαρτησία-λαϊκή κυριαρχία-κοινωνική ἀπελευθέρωση ἀποτελεῖ τό σταθερό ὁδηγό τῆς πολιτικῆς μας πράξης... Ἀμετάθετοι στρατηγικοί μας στόχοι εἶναι: ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία· ἡ κατοχύρωση καί διεύρυνση τῆς δημοκρατίας· ἡ ἰσονομία καί ἰσοπολιτεία· ἡ αὐτοδύναμη καί ἰσόρροπη οἰκονομική καί κοινωνική ἀνάπτυξη· τό ξαναζωντάνεμα τῆς ὑπαίθρου· ἡ κοινωνική δικαιοσύνη καί κοινωνική ἀπελευθέρωση κάθε μή προνομιούχου· καί ἡ ὁλοκλήρωση τοῦ κράτους προνοίας καί ἀναβάθμιση τῆς ποιότητας ζωῆς». Αὐτό τό «στύλ» τῶν γενικολογιῶν, καί

τῶν ὁραματολογιῶν χαρακτηρίζει τό σύνολο τῶν πρωθυπουργικῶν προγραμματικῶν δηλώσεων. Ὁ Α.Γ.Π. ἀπέφυγε ἐπιμελῶς νά παραθέση καί ἕνα ἔστω ἀριθμό, γιά νά θεμελιώση τούς δογματικούς ἰσχυρισμούς του περί ἐπιτευγμάτων τῆς πρώτης τετραετίας. Μέ τά φλέγοντα οἰκονομικά προβλήματα (τοῦ συναλλαγματικοῦ ἀδιεξόδου, τοῦ πληθωρισμοῦ καί τῆς ἀνεργίας) ἠσχολήθη ὄχι γιά νά ἐξαγγείλη πρακτικούς τρόπους ἀντιμετωπίσεώς των, ἀφοῦ ἡ ἰδεοληψία τοῦ «σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ» ἀποτελεῖ ἀνυπέρβλητο φραγμό, ἀλλά γιά νά κερδίση χρόνο καί νά ὀργανώση τόν πολιτικό καί οἰκονομικό ἐγκλωβισμό τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Αἱ προγραμματικαί δηλώσεις ἀποτελοῦν πλήρη ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας τῆς πρώτης τετραετίας καί ζοφερά ὑπόσχεσι ἀκόμη χειρότερων ἡμερῶν...

Ἀλβανία — Λιβύη — Γιουγκοσλαβία

Ὅπως εἶναι γνωστό ὁ Α.Γ.Π. θαυμάζει τρία κρατικά «μοντέλα» καί τό ἔχει διακηρύξη ἐπανειλημμένως: τήν Ἀλβανία γιά τόν ἀκανθοχοιρισμό τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς της· τή Λιβύη γιατί τό καθεστώς τῆς θυμίζει τήν «ἀθηναϊκή δημοκρατία»· καί τή Γιουγκοσλαβία γιά τούς «αὐτοδιαχειριστικούς» πειραματισμούς της. Καί τό ἀποτέλεσμα τοῦ «θαυμασμοῦ» του αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀποθράσυνσι καί τῶν τριῶν ἀφ' ὅτου τό Πασόκ κατέλαβε τήν ἐξουσία στήν Ἑλλάδα.

Ἔτσι, τόν περασμένο Ἰούλιο ἀνεκοίνωσε ὅτι «ἔχει τήν πρόθεσι νά ἄρει τήν ἐμπόλεμη κατάσταση μέ τήν **Ἀλβανία**», ἀλλά δέν ἐφρόντισε νά ἐξασφαλίση προηγουμένως ἐγγυήσεις γιά τήν ἑλληνική μειονότητα τῶν Βορειοηπειρωτῶν, πού καταδυναστεύονται (ἀνθρωπίνως, ἐθνικῶς, πνευματικῶς καί θρησκευτικῶς) ἀπό τό κτηνωδέστερο καθεστώς τοῦ κόσμου —ἐνῶ τόν Φεβρουάριο τοῦ 1984 εἶχε δηλώσει στά Ἰωάννινα ὅτι «δέν πρόκειται ν' ἀνεχθοῦμε παραβάσεις ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων

στήν Ἀλβανία», ὅτι «εἶναι ἡ πρώτη φορά», πού πληροφορεῖται ὅτι οἱ Βορειοηπειρῶται καταδυναστεύονται», ὅτι «πρέπει νά στείλουμε ἕνα μήνυμα πρός τήν ἀλβανική κυβέρνηση» καί ὅτι «δέν μπορεῖ νά ἐξηγήσει γιατί δέν ἔχει μπεῖ τό θέμα αὐτό ἐπίσημα νωρίτερα», προσθέτοντας: «Βέβαια στή Βαλκανική τά σύνορα εἶναι δεδομένα καί τό Ἑλσίνκι τό ἐπιβεβαιώνει»... Εἶναι διαβόητος ἡ ἄνεσι, μέ τήν ὁποία ὁ πρόεδρος τοῦ Πασόκ ὑποστηρίζει καί τά χονδροειδέστερα ψέματα. Ἤδη ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1983 ὁ Α.Γ.Π. εἶχε στά χέρια του, ἀφοῦ τοῦ κοινοποιήθηκε κανονικῶς, μιά ἀποκαλυπτική ἔκθεσι γιά τήν τραγική θέσι τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλβανίας, τήν ὁποία εἶχε ὑποβάλη στό Εὐρωπαϊκό Κοινοβούλιο ὁ Ἄγγλος εὐρωβουλευτής τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος Ντέρεκ Ἐνράϊτ. Κατά τόν ἴδιο μῆνα εἶχε δημοσιευθῆ στούς «Κυριακάτικους Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου ὑπόμνημα τοῦ καθηγητοῦ τῶν διεθνῶν σχέσεων στό πανεπιστήμιο Χάουαρντ τῆς Οὐάσιγκτων Νικ. Σταύρου, στό ὁποῖο περιγράφονται μέ ἀνατριχιαστικάς λεπτομερείας αἱ ἐφιαλτικαί συνθῆκαι διαβιώσεως τῶν πολιτικῶν κρατουμένων στήν Ἀλβανία. Στάς 23.8.1983 εἶχε ὑποβληθῆ στήν Ἐπιτροπή Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων τῆς Γενεύης ἐρώτησι γιά τήν τύχη τῶν 400.000 Ἑλλήνων πού ζοῦν στήν Ἀλβανία καί μετά τρεῖς ἡμέρας (στάς 26.8.1983) ὁ κυβερνητικός ἐκπρόσωπος εἶχε ἀνακοινώσει· ὅτι «ἡ σοσιαλιστική κυβέρνησι τοῦ Πασόκ ἐνδιαφέρεται γιά τά δικαιώματα τῆς ἑλληνικῆς μειονότητας στήν Ἀλβανία» καί ὅτι «τό σύνολο τῶν ἑλληνοαλβανικῶν σχέσεων εἶναι ἀντικείμενο μιᾶς καινούργιας θεώρησης». Συνεπῶς ὁ Α.Γ.Π. ἐψεύδετο ἀσυστόλως στά Ἰωάννινα. Ἀλλά καί τά ἄλλα πού εἶπε περί τῶν «συνόρων στή Βαλκανική» ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ πρόεδρος τοῦ Πασόκ ἤ ψεύδεται ἐν γνώσει του ἤ ἀγνοεῖ τό περιχόμενο τῆς «Τελικῆς Πράξεως τοῦ Ἑλσίνκι» (1.8.1975). Γιατί ἡ «Πρᾶξι» αὐτή ἀφορᾶ μόνο τά 35 κράτη, πού τήν ὑπέγραψαν καί ἀνάμεσα σέ αὐτά δέν περιλαμβάνεται ἡ Ἀλβανία (ἐνῶ τήν ἔχουν ὑπογράψει αἱ λ.δ. τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ἀν. Γερμανίας, τῆς Γιουγκοσλαβίας, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Πολωνίας, τῆς

Ρουμανίας καί τῆς Τσεχοσλοβακίας). Ἔπειτα, ἀποβλέπει στή διατήρησι τοῦ «στάτους κβό», πού δημιουργήθηκε στήν Εὐρώπη ὅταν τερματίσθηκε ὁ Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Καί, τέλος, καθιερώνει ὡρισμένας ἀρχάς κρατικῆς συμπεριφορᾶς, ὅπως ὁ σεβασμός τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί ὁ σεβασμός τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως, πού ποτέ δέν τάς ἐτήρησεν ἡ Ἀλβανία (καί τά ἄλλα κράτη τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ» μέ τή Σοβιετική Ἕνωσι ἐπί κεφαλῆς)...

Τήν ἐπομένη τῆς ἀνακοινώσεώς του γιά τήν Ἀλβανία ὁ Α.Γ.Π. ὑπέστη ἕνα ἄλλο ἀποκαλυπτικό ἐξευτελισμό (10.7.1986): Εἶχε ἀνακοινώσει ἐπισήμως ὅτι ἐζήτησε ἀπό τή **Λιβύη** νά μειωθῆ κατά 15 ὁ ἀριθμός τῶν «διπλωματῶν» της στάς Ἀθήνας, ἀλλά ἡ ἐδῶ «πρεσβεία τῆς τζαμαχιρίας» μέ ἕνα θρασύτατο ἀνακοινωθέν της ἰσχυρίσθηκε ὅτι «τή μόνη πηγή πού δικαιοῦται νά ἐκδώσει τέτοιες ἀποφάσεις ἀποτελοῦν τά Βασικά Λαϊκά Συνέδρια, πού ἐξασκοῦν τήν ἐξουσία στή τζαμαχιρία» καί διέψευσε τήν πληροφορία «ὅτι ἡ ἑλληνική κυβέρνησι ζήτησε τή μείωση τῶν Λιβύων διπλωματῶν». Ἡ ἀνακοίνωσι αὐτή, τήν ὁποία ἀντιπαρῆλθε μέ αἰδήμονα σιγή ἡ «ὑπερήφανη» κυβέρνησι τοῦ Α.Γ.Π. σημαίνει ὅτι ἡ Λιβύη δέν ἀναγνωρίζει στήν Ἑλλάδα τό δικαίωμα νά ἀποφασίζη ποιά πρόσωπα τῆς εἶναι ἀνεπιθύμητα, ἐνῶ ὅλαι αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς Ε.Ο.Κ. ἔκαμαν ἀπελάσεις ἀνεπιθυμήτων Λιβύων, χωρίς βεβαίως νά τούς ἀμφισβητηθῆ τό δικαίωμα αὐτό. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ἡ κυνική λιβυκή ἐπέμβασι καί ἡ ἐπαίσχυντη ἑλληνική σιγή ὀφείλεται σέ μυστικάς καί δεσμευτικάς παραχωρήσεις τοῦ Α.Γ.Π. ἔναντι ἀνταλλαγμάτων κατά τήν ἐπίσκεψί του στή Λιβύη τό 1983 ὅταν ὁ Λίβυος πρωθυπουργός Τζαλούντ τοῦ εἶπε: «Σᾶς δοκιμάσαμε, σᾶς ἐγκρίναμε καί κερδίσατε τήν ἐμπιστοσύνη μας».

Τό τρίτο «μοντέλο» θαυμασμοῦ τοῦ Α.Γ.Π., ἡ **Γιουγκοσλαβία** (πού ἀπό τό 1945 καλλιεργεῖ εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος τό μῦθο τῆς «μακεδονικῆς ἐθνότητας»)

ἐδημιούργησε νέα προβλήματα στόν ἀρχηγό τοῦ «Κινήματος». Ὁ Στάνε Ντόλανς, μέλος τοῦ προεδρείου τῆς Γιουγκοσλαβίας, πού εἶχε ἐπισκεφθῆ τάς Ἀθήνας, ὡς προσκεκλημένος τοῦ Πασόκ, ἐπιστρέφοντας στήν πατρίδα του καί μιλώντας στή Γευγελῆ ἰσχυρίσθηκε (10.9.1986) ὅτι ὁ Παπανδρέου στή συνομιλία πού εἶχε μαζί του τοῦ ἐδήλωσε, μεταξύ ἄλλων, ὅτι «ἡ ἑλληνική πλευρά θά ἀναγνωρίση τή "μακεδονική γλῶσσα" σάν μιά ἀπό τίς ἐπίσημες γιουγκοσλαβικές γλῶσσες στήν ἐπικοινωνία τῶν δύο χωρῶν». Τάς δηλώσεις αὐτάς τοῦ Ντόλανς μετέδωσε ὁ ραδιοφωνικός σταθμός τῶν Σκοπίων καί ἐπιβεβαίωσε τό ἐπίσημο γιουγκοσλαβικό πρακτορεῖο «Τανγιούγκ». Ἀντιθέτως, τό ἑλληνικό ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν (καί ὄχι ὁ ἴδιος ὁ Α.Γ.Π., ὅπως ὤφειλε) μέ ἀνακοίνωσί του ἐβεβαίωσε ὅτι «οὔτε ἐτέθη, οὔτε συζητήθηκε» ζήτημα ἀναγνωρίσεως τῆς «μακεδονικῆς γλώσσας». Τό Βελιγράδι ὅμως, ἀγνοώντας τήν ἑλληνική διάψευσι, προώθησε ἀκόμη περισσότερο τήν προπαγάνδα του γιατί τάς δηλώσεις Ντόλανς ἐπιβεβαίωσε (16.9.1986) καί ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Ἀλ. Στάνιτς, ἐνῶ ἡ ἑλληνική πλευρά προσπάθησε ν' ἀμβλύνη τό θέμα μέ ὑποτονική δήλωσι τοῦ κυβερνητικοῦ ἐκπροσώπου ὅτι «ἡ μή ἀναγνώρισι τῆς "μακεδονικῆς γλώσσας" ἀποτελεῖ πάγια ἑλληνική θέση»...

Ταξίδι στο Μεξικό

Ἕνα μῆνα πρίν ὁ Α.Γ.Π. ἔκαμε ἕνα πολυήμερο, πολυτελέστατο καί πολυμελέστατο ταξίδι στό Μεξικό, μέσῳ τῆς Σάντα Μαρία τῶν Ἀζορῶν «γιά τήν εἰρήνη καί τόν ἀφοπλισμό», ὅπου συναντήθηκε μέ ἄλλους πέντε ἡγέτας: τόν πρόεδρο τῆς Ἀργεντινῆς Ραούλ Ἀλφονσίν, τόν ἐπίσης πρόεδρο τοῦ Μεξικοῦ Μιγκουέλ ντέ λά Μαντρίντ Χουρτάδο, τόν πρώην πρόεδρο τῆς Τανζανίας Τζούλιους Νυερέρε, τόν πρωθυπουργό τῆς Σουηδίας Ἴνγκβαρ Κάρλσον καί τόν πρωθυπουργό τῆς Ἰνδίας Ρατζίβ

Γκάντι. Οἱ ἕξ αὐτοί «φιλειρηνισταί» ἀπέστειλαν πρός τούς ἡγέτας τῶν δύο ὑπερδυνάμεων (τόν κ. Ρῆγκαν καί τόν κ. Γκορμπατσώφ) ἐπιστολάς, πού δόθηκαν στή δημοσιότητα τήν 13.8.1986. Μέ τάς ἐπιστολάς αὐτάς, πού εἶναι διαφορετικαί διά τόν κάθε ἀποδέκτη, οἱ «ἕξη» προσφέρουν «τίς ὑπηρεσίες τους γιά τήν ἐφαρμογή συστήματος ἐπαληθεύσεως τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐξοπλισμῶν καί τῶν πυρηνικῶν δοκιμῶν» καί στήν ἐπιστολή πρός τόν Γκορμπατσώφ «ἐκφράζουν τίς εὐχαριστίες τους γιατί δέχτηκε τήν παράταση τῆς μονομεροῦς διακοπῆς τῶν πυρηνικῶν δοκιμῶν», Ἔτσι ὁ Α.Γ.Π. ἀπέκτησε «παγκόσμια ἐμβέλεια» κατά τήν ἄποψι τοῦ φαιδροῦ «κυβερνητικοῦ ἐκπροσώπου»...

«Τριτοδρομικός» σοσιαλισμός

Κατά τά τέλη Αὐγούστου τοῦ 1986 ὁ Α.Γ.Π. ἀπευθυνόμενος πρός τήν ἄλαλο σύνοδο τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κινήματος προσπάθησε νά δώση μιά εἰκόνα τοῦ «τριτοδρομικοῦ» σοσιαλισμοῦ του. Ἐχαρακτήρισε ὡς «ἀπλοϊκή» τήν τοποθέτησι ὅτι ἡ κυβέρνησί του δέν ἐτήρησε τήν ὑπόσχεσί της ὅτι θά ἀποδεσμεύση τήν Ἑλλάδα ἀπό τό Νάτο καί τούς ἄλλους συνασπισμούς τῆς Δύσεως. «Μπορεῖ, εἶπε, νά μή φύγαμε ἀπό τό Νάτο, ἀλλά πρέπει νά λάβουμε ὑπ' ὄψη ἄν σήμερα εἴμαστε ἤ ὄχι πιό κοντά στό στόχο τῆς ἀποσύνδεσης... Ἔχουμε κάνει τεράστια βήματα στόν τομέα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς». Καί διευκρίνησε ὅτι δείγματα τῆς νέας τακτικῆς ἀποτελοῦν αἱ διαφωνίαι του στό Νάτο, ἡ πρωτοβουλία του γιά τήν «ἀπύραυλη Βαλκανική», ἡ ἀντίδρασί του στήν ἀμερικανική ἐπέμβασι στή Λιβύη, ἡ στήριξι διαφόρων ἀριστερῶν «ἐθνικοαπελευθερωτικῶν» κινημάτων στό δυτικό κόσμο καί ἡ κίνησι τῶν «Ἔξη» γιά τά πυρηνικά. Ἔτσι «σήμερα, τό Πασόκ βρίσκεται πιό κοντά στό *στρατηγικό* του *στόχο*, παρά στίς κινήσεις τακτικῆς μορφῆς», πρᾶγμα πού σημαίνει ὅτι τό «Κίνημα» βαδίζει πρός τήν ὁλοκλήρωσι τοῦ σο-

σιαλμαρξιστικοῦ κράτους. Καί «ὅποιος δέν εἶναι ἕτοιμος νά ἐπωμισθῆ τίς βαριές εὐθύνες πού ἔχουμε συλλογικά νά κατεβῆ τώρα ἀπό τό τραῖνο», δηλαδή ὅποιος διαφωνεῖ πρός τόν μονοκρατορικό αὐταρχισμό του νά ἔχη ὑπ᾽ ὄψι του ὅτι ἄν δέν ἀποχωρήση θά διαγραφῆ. Τελειώνοντας τό λόγο του ὁ Α.Γ.Π. παρετήρησε ὅτι «τώρα πού τό Πασόκ κλείνει πέντε χρόνια στή διακυβέρνηση τῆς χώρας, εἶναι πράγματι καιρός ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή νά ἀσχοληθῆ μέ τήν ἰδεολογική ταυτότητα τοῦ Κινήματος»...

Τά πάντα στόν Ἀ. Σπᾶνο

Κατά τάς πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1986 εἴχαμε τό ἐπαίσχυντο ξεβράκωμα τοῦ Α.Γ.Π. ἐμπρός σ᾽ ἕνα ζάπλουτο Ἑλληνοαμερικανό ἐπιχειρηματία, τόν Ἀ. Σπᾶνο, πού προσκλήθηκε ἐπισήμως στήν Ἑλλάδα, τοῦ ἀπονεμήθηκαν τιμαί ἀρχηγοῦ κράτους καί ἐνημερώθηκε ἀπό τήν πολιτική καί τήν στρατιωτική ἡγεσία (παρουσία καί τοῦ υἱοῦ του Μιχάλη) γιά θέματα, πού δέν συζητοῦνται στή Βουλή γιατί θεωροῦνται ἀπόρρητα. Ὁ Ἀ. Σπᾶνος συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο τῆς δημοκρατίας, μέ τόν Παπανδρέου, μέ τήν πολιτική ἡγεσία τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης (τόν ἀντιπρόεδρο τῆς κυβερνήσεως καί ὑπουργό Ἐθνικῆς Ἀμύνης καί τρεῖς ὑφυπουργούς του) καί μέ τούς ἀρχηγούς τῶν ἐπιτελείων καί τούς ὑπαρχηγούς τοῦ Γεέθα, πού τόν «ἐνημέρωσαν γιά τά ἐθνικά μας θέματα». Ἐπίσης ἐνημερώθηκε γιά τήν κατάστασι τῆς δημοσίας ὑγείας καί γιά τό διαβόητο Ἐσύ. Ἐπιστεύθηκε ὅτι ὅλα αὐτά ἔγιναν μέσα στά πλαίσια τῆς ἀγωνιώδους προσπαθείας τῆς κυβερνήσεως τοῦ Πασόκ νά ἐξασφαλίση ξένας ἐπενδύσεις. Ὁ Ἀ. Σπᾶνος ὅμως δέν ἔκαμε καμμιά ἐπένδυσι, μετά ἀρκετάς δέ ἡμέρας σέ μιά συνέντευξί του πρός τόν «Ἐθνικό Κήρυκα» τῆς Νέας Ὑόρκης ἐδήλωσε ὅτι ποτέ δέν ἐφαντάζετο ὅτι θά τοῦ ἔκαναν τέτοια ὑποδοχή στήν Ἀθήνα, ὅτι δέν ἤξερε προτοῦ φθάση τόν λόγο τῆς προσκλήσεώς του, ὅτι κατά τή γνώμη

του, ἡ ὑποδοχή αὐτή τοῦ ἔγινε κυρίως γιά ὅσα ἐκεῖνος κατά καιρούς ἔχει κάνει γιά νά περιποιηθῆ τήν Ἀμερικανίδα σύζυγο τοῦ Ἀνδρέα κατά τά ταξίδια της στάς Η.Π.Α καί δευτερευόντως «ἐπειδή αἰσθάνομαι ὅτι ἤθελαν νά συζητήσουν μαζί μου γιά ἐπενδύσεις σέ ἀναπτυξιακά ἔργα». Ἀλλά, ὅπως ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς δέν ἔχει πάρει καμμιά σχετική ἀπόφασι. Πάντως, ἀπό τή συνέντευξι αὐτή τοῦ Ἀ. Σπάνου ἐπληροφορήθη ὁ ἑλληνικός λαός ὅτι «δέν περνᾶ ἡμέρα χωρίς οἱ Τοῦρκοι νά παραβιάζουν τόν ἑλληνικό ἐναέριο χῶρο» καί ὅτι «τήν ἡμέρα, πού μᾶς ἐνημέρωναν στό Πεντάγωνο, οἱ Τοῦρκοι παραβίασαν ὀκτώ φορές τόν ἐναέριο χῶρο τῆς Ἑλλάδος». Ἔτσι μέ τήν ἐπίσκεψι τοῦ Ἀ. Σπάνου ἐγελοιοποιήθη καί ἐξευτελίσθη γιά μιά ἀκόμη φορά ἡ χώρα μας.

Τσαουσέσκου καί Ζίφκωφ

Ἀκολούθησε ἡ φθινοπωρινή «ἐξόρμηση εἰρήνης στά Βαλκάνια» ἐκ μέρους τοῦ Α.Γ.Π. Στάς 10.9.1986 ὁ πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθη τή **Ρουμανία** (γιά τετάρτη φορά ἀπό τό 1982), συναντήθηκε μέ τόν πρόεδρο Τσαουσέσκου καί «κατά τή συζήτηση τῶν δύο ἡγετῶν κυριάρχησαν τά διεθνή θέματα μέ ἔμφαση στήν προώθηση τῆς γνωστῆς πρωτοβουλίας γιά τήν ἀποπυρηνικοποίηση τῶν Βαλκανίων, θέμα τοῦ ὁποίου τήν εὐθύνη ἔχει αὐτή τήν περίοδο ὁ Ρουμᾶνος πρόεδρος», κατά σχετικήν ἀνταπόκρισι τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Πρακτορείου ἀπό τό Βουκουρέστι. Τήν ἑπομένη ὁ Α.Γ.Π. ἐπεσκέφθη τή Σόφια καί στή «διακήρυξη ἀρχῶν», πού συνυπέγραψε μέ τό **Βούλγαρο** πρόεδρο Ζίφκωφ «ἐφ᾽ ὅσον προκύψει κατάσταση, ἡ ὁποία κατά κοινήν ἐκτίμησιν ἠμπορεῖ νά δημιουργήση κίνδυνον διά τήν εἰρήνην καί τήν ἀσφάλειαν μιᾶς ἐξ αὐτῶν αἱ δύο χῶραι θά ἔλθουν ἀμέσως εἰς ἐπαφήν πρός ἀνταλλαγήν ἀπόψεων σχετικῶς μέ τήν ἀποφυγήν τοῦ κινδύνου τούτου». Ἀλλά ἡ «ἀνταλλαγή ἀπόψεων» δέν ἔχει καμμιά πρακτική ἀξία καί εἶναι κωμικός ὁ ἰσχυρισμός τοῦ Παπαν-

δρέου ὅτι αἱ ἑλληνοβουλγαρικαί σχέσεις ἀποτελοῦν «μοντέλο», πού θά ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουν καί ἄλλαι χῶραι, δυτικαί καί ἀνατολικαί. Ἡ δημιουργία «ἀπύραυλης ζώνης στά Βαλκάνια» εἶναι χωρίς πρακτικό ἀντίκρυσμα γιά τήν Ἑλλάδα, γιατί ἡ Βουλγαρία ἔχει 4 πυρηνικούς ἀντιδραστῆρας, πού κατεσκευάσθησαν ὅλοι (ὅπως καί ὁ μοιραῖος ἀντιδραστήρας τοῦ Τσερνομπίλ) ἀπό σοβιετικούς τεχνικούς κατά τά ἔτη 1974, 1975, 1980 καί 1982 καί παράγουν τά 34% τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας τῆς Βουλγαρίας. Ποιά, λοιπόν, ὑπάρχει ἐγγύησι προστασίας τῆς Ἑλλάδος ἀπό ἕνα πυρηνικό ἀτύχημα στή Βουλγαρία καί ποιά πρακτική ἀξία ἔχουν τά παπανδρεϊκά εὐχολόγια γιά «ἀποπυρηνικοποιημένα Βαλκάνια»;

Στή «Σοσιαλιστική Διεθνῆ»...

Κατά τάς παραμονάς τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν ὁ Α.Γ.Π. ἀνήσυχος γιά τό ἀποτέλεσμά των καί θέλοντας νά φανῆ ἑλκυστικώτερος στούς συντηρητικούς κεντρώους ψηφοφόρους, ἀλλά καί νά δείξη στή διεθνῆ κοινότητα ὅτι ἔχει τήν πρόθεσι νά ἐγκαταλείψη τό δόγμα τοῦ «τρίτου δρόμου» γιά τό σοσιαλισμό ἀνακοίνωσε (6.10.1986) στήν Κοινοβουλευτική Ὁμάδα τοῦ Πασόκ τά ἑξῆς: «Θά θέσω γιά πρώτη φορά στήν Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ Κόμματος πρόταση νά συμμετάσχουμε στή Σοσιαλιστική Διεθνῆ, γιατί ἡ Διεθνής μεθαύριο θά ἔχει ἀκριβῶς ἐκεῖνες τίς δυνάμεις πού μᾶς χρειάζονται καί μέ ταυτόσημες θέσεις μέ τίς δικές μας. Τό θέμα θά ἔρθει στήν Κεντρική Ἐπιτροπή καί στήν Κοινοβουλευτική Ὁμάδα γιατί θέλω καί τή γνώμη τῆς Κοινοβουλευτικῆς Ὁμάδας». Ἐκτός τοῦ ὅτι ὅλα αὐτά ἀνήκουν στήν ὑδραργυρική σφαῖρα τοῦ «θά», εἶναι γνωστό ὅτι ἄλλοτε ὁ Α.Γ.Π. ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ σοσιαλδημοκρατία εἶναι «συμμορία ληστῶν», πού ἐκμεταλλεύεται τούς λαούς σέ συνεργασία μέ τόν ἰμπεριαλισμό, ὅτι ἡ Σοσιαλιστική Διεθνής εἶναι «πολιτικός φορέας τοῦ σύγχρονου καπιταλισμοῦ» καί «κατ' ἐξοχήν

ἐκφραστής τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου στόν εὐρωπαϊκό χῶρο», προέλεγε ὅτι ἡ σοσιαλδημοκρατία πνέει τά λοίσθια καί ἐχαρακτήρισε κατά καιρούς ὅλους τούς δυτικούς σοσιαλιστάς (τόν Μπράντ, τόν Πάλμε, τόν Μιττεράν, τόν Σοάρες, τόν Γκονζάλες) ἀντιδραστικούς, ὑπηρέτας τῶν Ἀμερικανῶν, μεταβιβαστάς τῆς «πενταγωνικῆς γραμμῆς» καί ἄλλα παρόμοια παπανδρεϊκά. Θά ἦτο ὅμως ἀφέλεια νά περιμένη κανείς ἀπό τόν Α.Γ.Π. συνέπεια καί ἐντροπή γιά τάς παλινωδίας του.

Ἡ «νέα πορεία»...

Ἔπειτα ἀπό δικτατορική διαχείρισι τῆς ἐξουσίας ἐπί πέντε χρόνια καί δύο μῆνας ὁ Α.Γ.Π. στή συνεδρίασι τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Πασόκ, πού συνεκάλεσε στόν «Ἀστέρα» διακήρυξε ὅτι θ᾽ ἀκολουθήση τώρα «νέα πορεία», ὑπογράμμισε τή «συνέπεια τοῦ Κινήματος στίς ἀρχές του», ἐβεβαίωσε ὅτι δέν θά ἐπιδιώξη νά ἐκλεγῆ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, παραδέχθηκε ὅτι ὁ κομματικός μηχανισμός «δυσλειτουργεῖ», καταδίκασε τά φαινόμενα «καριερισμοῦ» καί «ἀλαζονείας», πού ἐκδηλώνονται στό Κίνημα καί ἐτόνισε τήν ἀνάγκη νά γίνη πάλι τό Πασόκ «μαχόμενο λαϊκό κίνημα» μέ βάσι τάς ἀρχάς τῆς «3ης Σεπτέμβρη»...

Χαρακτήρ καί τακτική

Εἶναι δύσκολο νά προσδιορίση κανείς τό χαρακτῆρα (προσωπικό καί πολιτικό) τοῦ Α.Γ.Π. καί νά κρυσταλλώση κάπως τήν τακτική του. Γιά τόν χαρακτῆρα του θά μποροῦσε νά λεχθῆ ὅτι εἶναι ἀναμφισβητήτως δικτατορικός καί θιασώτης τῆς πρωθυπουργικῆς μοναρχίας, ὅτι περιφρονεῖ καί φοβᾶται ταυτοχρόνως τόν πραγματικό κοινοβουλευτισμό, ὅπως ὅλοι οἱ ὁλοκληρωτικοί, ὅτι χειρίζεται μέ μαεστρία τά «ὀργουέλλεια» μέσα τοῦ μεγάλου ψεύδους

καί τῶν ἐναλλασσομένων ἀνακριβειῶν, ὅτι δέν αἰσθάνεται καμμιά ἀναστολή καί ἐντροπή γιά ὁποιαδήποτε ὑπαναχώρησι καί παλινδρόμησι, ὅτι ποτέ δέν προσφέρει σταθερή εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ του καί ὅτι τό βασικό γνώρισμά του εἶναι ὁ πολιτικός ὑδραργυρισμός, πού τόν τέρπει ἰδιαιτέρως. Ὁ χαρακτήρ του αὐτός (ὅπως καί ἡ τακτική του) ὀφείλεται σέ δύο παράγοντας: στή φύσι του (φύσι «λοξίου» καί γεννημένου δημοκόπου) καί στά διαβάσματά του τά μαρξιστο-λενινιστικο-τροτσκιστικά, πού τόν ἔχουν ἐπηρεάση ἀποφαστιστικῶς καί τοῦ ἐκαλλιέργησαν τήν (μᾶλλον δικαιολογημένη) ἐντύπωσι ὅτι αἱ λαϊκαί μᾶζαι εἶναι μόνον ὑλικό γιά ἐξαπάτησι καί διαβουκόλησι, ἀφοῦ κατώρθωσε αὐτός ὁ ἐπαισχύντως καί φιλοτομαρικώτατα ἀπών ἀπό ὅλους ἀνεξαιρέτως τούς ἀγῶνας τοῦ ἑλληνισμοῦ, νά γίνη πρωθυπουργός τῶν Ἑλλήνων.

Στήν τακτική του ὁ Α.Γ.Π. ἐχρησιμοποίησε ἀρκετά καί τή μεθοδολογία τοῦ φασισμοῦ καί τοῦ χιτλερισμοῦ. Ἐδαιμονοποίησε τό μεγάλο κεφάλαιο, τόν καπιταλισμό καί τή Δύσι («δυτικός κίνδυνος») ὥστε νά θεωροῦνται θανάσιμοι ἐχθροί τῆς χώρας. Ἐθνικοποίησε καί ἐκοινωνικοποίησε τά μέσα τῆς παραγωγῆς, Περιέγραψε μέ γοητευτικά γιά τούς ἠλιθίους χρώματα τούς ὁραματισμούς ἑνός «τριτοδρομικοῦ» σοσιαλισμοῦ. Ἐστιγμάτισε κοινωνικῶς τούς ἀντιπάλους του καί σφετερίσθηκε τό μονοπώλιο τῆς προοδευτικότητος, ἐνῶ εἶναι στήν πρᾶξι ἐκφραστής τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ συντηρητισμοῦ. Ἐπιδόθηκε στήν ἀσύστολη «πλύσι ἐγκεφάλου» τοῦ λαοῦ μέ τήν μονοπώλησι τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως (τηλεοράσεως καί ραδιοφώνου), πού ἀπέκτησαν στήν ἐποχή μας τεραστία ὑπνωτιστική δύναμι. Ἀνέβασε στήν ἐπιφάνεια τόν κοινωνικό βυθό τῶν ἀνθρώπων μέ τό ἁρπακτικό μῖσος, τοῦ ἔδωσε τήν ἀνέλπιστη αἴσθησι «συμμετοχῆς στήν ἐξουσία» καί τόν ἐξηγόρασε μέ διαφόρους παροχάς. Ἐφρόντισε νά δημιουργήση **καταστροφική πραγματικότητα,** ὥστε νά εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐπιστροφή στό καθεστώς τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καί νά γίνη ὁριστική ἀποσύνδεσι ἀπό τό

παρελθόν («άλλαγή χωρίς πισωγυρίσματα»). Έκαλλιέργησε τήν οίκογενειοκρατία καί τήν εύνοιοκρατία σέ έξοργιστικό βαθμό ώς κατακτητής ξένης χώρας. Καί έπεδόθη καί ό ΐδιος καί όλόκληρη ή συντροφιά του σέ γραικυλικάς χορευτικάς έπιδείξεις μέ σκανδαλώδη χλιδή τῆς «νομενκλατούρας» καί παράλληλα κηρύγματα λιτότητος γιά τούς ίθαγενεῖς. Ό Α.Γ.Π. ύπῆρξε μέγα δεινόν γιά τήν Έλλάδα καί ένα μόνο έχει έλαφρυντικό: ότι τόν Μάρτιο τοῦ 1985 άπήλλαξε διά λακτίσματος τή χώρα άπό τόν Κωνσταντῖνο Γ. Καραμανλῆ, μολονότι αύτός εἶχε γίνει ύπηρέτης του γιά νά έπανεκλεγῆ πρόεδρος...

«Όταν —γράφει προφητικῶς ό Πολύβιος στό ΣΤ', 9, 6-9 τῶν «**Ίστοριῶν**» του— όρμήσωσιν έπί τό φιλαρχεῖν καί μή δύνωνται δι' αύτῶν καί διά τῆς ίδίας άρετῆς τυγχάνειν τούτων, διαφθείρουσι τάς ούσίας, δελεάζοντες καί λυμαινόμενοι τά πλήθη κατά πάντα τρόπον. έξ ὧν όταν άπαξ δωροδόκους καί δωροφάγους κατασκευάσωσι τούς πολλούς διά τήν άφρονα δοξοφαγίαν τότ' ἤδη πάλιν τό μέν τῆς δημοκρατίας καταλύεται, μεθίσταται δ' είς βίαν καί χειροκρατίαν ή δημοκρατία. συνειθισμένον γάρ τό πλῆθος έσθίειν τά άλλότρια καί τάς έλπίδας έχειν τοῦ ζῆν έπί τοῖς τῶν πέλας... συναθροιζόμενον ποιεῖ σφαγάς, φυγάς, γῆς άναδασμούς....».

Γ

ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΠΛΗΓΑΙ

XXI-XXIV

XXI ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Παλαιός πόθος τῶν Κυπρίων ἦτο ἡ *Ἕνωσις*. Ὅταν στάς 29.6.1878 περιῆλθε ἡ μεγαλόνησος στά χέρια τῶν Ἄγγλων ὁ ἑλληνικός πληθυσμός τούς ὑπεδέχθη μέ ἐνθουσιασμό, θεωρῶντας τό γεγονός ὡς τό πρῶτο βῆμα πρός τή φυσική ἕνωσι μέ τήν Ἑλλάδα. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου, ἐπί κεφαλῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας ἐξέφρασε τήν προσδοκία αὐτή μέ τά ἑξῆς λόγια κατά τήν τελετή ὑποδοχῆς τοῦ Βρεταννοῦ Ὑπάτου Ἁρμοστοῦ: «Εἴμεθα εὐτυχεῖς διά τήν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν, ἀλλά εἴμεθα Ἕλληνες καί ἐπιθυμοῦμεν νά ἴδωμεν τήν Κύπρον τμῆμα τῆς Ἑλλάδος». Ἔτσι ἄρχισαν οἱ ἀτελείωτοι ἀγῶνες γιά τήν Ἕνωσιν, πού θά εἶχαν στεφθῆ πρό πολλοῦ ἀπό ἐπιτυχία ἄν...

Δύο προσφοραί τῆς Κύπρου

Στάς 16.10.1915 οἱ Ἄγγλοι προσέφεραν τήν Κύπρο στήν Ἑλλάδα ὑπό τόν ὅρο νά βοηθήσῃ ἀμέσως τή Σερβία, πού τήν ἐπίεζε ἐπίθεσι τῆς Αὐστροουγγαρίας καί τῆς Βουλγαρίας. Ὁ τότε ὅμως πρωθυπουργός Ἀλέξανδρος Ζαΐμης, ἐφαρμόζοντας τήν πολιτική τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, δέν ἐδέχθηκε τήν προσφορά. Τό σφάλμα ἦτο βαρύτατο. Ἡ Ἑλλάς ἐτάχθη τελικά τό 1917 παρά τό πλευρό τῶν Συμμάχων, ἀλλά ἡ βρεταννική προσφορά τῆς Κύπρου δέν ἐπανελήφθη. Ἕνα δεύτερο, παρόμοιο σχεδόν σφάλμα, διεπράχθη τό 1941. Στάς 31.3.1941 (ὅταν ὁ Ἤντεν

ἐπεσκέφθη τάς Ἀθήνας γιά τρίτη φορά), ὁ πρωθυπουργός Ἀλ. Κορυζῆς (πού αὐτοκτόνησε στάς 18.4.1941) ἐπρότεινε στόν Ἥντεν «νά θεωρηθῆ, ἔστω καί προσωρινῶς, ἕν τμῆμα τῆς Κύπρου ὡς ἑλληνικόν, ἵνα ὁ Βασιλεύς καί ἡ ἑλληνική Κυβέρνησις, ὅταν ὑποχρεωθοῦν τυχόν νά ἐγκαταλείψουν τήν Ἑλλάδα καί δέν ὑπάρχει πλέον ἡ ἀναγκαία ἀσφάλεια εἰς Κρήτην, μεταβοῦν εἰς Κύπρον καί ἀσκῆ ἐκεῖθεν ὁ Βασιλεύς τήν βασιλικήν ἐξουσίαν». Τό θέμα ἀπασχόλησε τάς δύο κυβερνήσεις ὁλόκληρο τό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Ἀπριλίου χωρίς νά λυθῆ. Γιατί ἡ βρεταννική κυβέρνησι ἀρνήθηκε νά μεταβιβάση στήν Ἑλλάδα τήν κυριαρχία ἑνός τμήματος τῆς Κύπρου καί δέχθηκε μόνο νά ἐπιτρέψη ὅπως ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ βασιλεύς καί κυβέρνησι μέ ἑτεροδικία καί νά ἀσκῆ τά βασιλικά δικαιώματα «ὑπό τάς ἰδίας συνθήκας μέ τούς διαμένοντας εἰς Λονδῖνον ξένους ἀρχηγούς κρατῶν» (ὅπως τῆς Πολωνίας, τῆς Νορβηγίας, τῆς Ὀλλανδίας, τοῦ Βελγίου, τοῦ Λουξεμβούργου). Ἡ ἑλληνική κυβέρνησι ὅμως ἀπέκρουσε «διά λόγους γοήτρου», τήν ἐλάσσονα αὐτή προσφορά πού παρουσίαζε, ἐν τούτοις, πολλά πλεονεκτήματα. Καί αὐτό ὑπῆρξε βαρύ σφάλμα, γιατί ἄν ὁ βασιλεύς καί ἡ κυβέρνησι εὑρίσκοντο στήν Κύπρον ἀντί νά περιπλανῶνται ἀπό τήν Αἴγυπτο στή Νότιο Ἀφρική καί ἀπό τή Νότιο Ἀφρική στό Λονδῖνο καί ἀπό τό Λονδῖνο πάλι στήν Αἴγυπτο, ἴσως ἀπεφεύγοντο πολλά δεινά...

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος

Τό 1950 ἦλθε στάς Ἀθήνας (ὁ ἀπό 20.10.1950 ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου *Μακάριος Γ΄*, κατά κόσμον *Μιχάλης Μοῦσκος*) μέ τούς τόμους τοῦ δημοψηφίσματος τῆς 15.1.1950 (215.108 ἐνηλίκων Κυπρίων ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως σέ σύνολο 224.757) γιά νά ζητήση τή συμπαράστασι τῆς Ἑλλάδος. Ἐπισκέφθηκε τότε τούς πολιτικούς ἀρχηγούς γιά νά τούς πείση ὅτι ἔπρεπε νά ἀνακινηθῆ τό κυπριακό καί μεταξύ αὐτῶν τόν Σοφ. Βενιζέλο, πρός τόν ὁποῖο καί

ἀνέπτυξε τάς ἀπόψεις του. «Δέν γίνεται τίποτε», τοῦ ἀπάντησε ὁ Βενιζέλος. «Ἀρνοῦμαι ν' ἀνοίξω τέτοια πληγή». «Ὥστε εἶσθε ἐναντίον τῆς Ἑνώσεως;» ρώτησε ὁ Μακάριος. «Εἶμαι ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως, ἀλλά ἀρνοῦμαι ν' ἀνακινήσω τό ζήτημα αὐτήν τήν στιγμή». «Θά καταγείλω τή στάσι σας αὐτή στό λαό τῆς Κύπρου». «Κάνετε ὅ,τι θέλετε. Ἐγώ ὡς ὑπεύθυνος πολιτικός ἡγέτης σᾶς λέω: ὄχι!» ἀπάντησε ὁ Σοφ. Βενιζέλος. Τό Σεπτέμβριο τοῦ 1953, ὅταν ἐπισκέφθηκε τάς Ἀθήνας ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργός Ἄντονυ Ἤντεν, ἡ ἑλληνική κυβέρνησι (πρωθυπουργός Ἀλ. Παπάγος) τοῦ ἔθεσε φιλικῶς τό ζήτημα, ἀλλά ὁ Ἤντεν ἀρνήθηκε σκαιῶς κάθε συζήτησι. Ἄρχισε ἔτσι ἀπό τό 1954 ἡ δραματική ἱστορία τῶν ἀλλεπαλλήλων προσφυγῶν τῆς Ἑλλάδος στόν Ο.Η.Ε. (πέντε συνολικῶς ἀπό τό 1954 ἕως τό 1958) γιά τήν ἀναγνώρισι τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως στούς Κυπρίους, ἐνῷ παραλλήλως ὁ Μακάριος διεξῆγε διαπραγματεύσεις μέ τήν Ἀγγλία καί ὁ Γ. Γρίβας ἐμάχετο ἐναντίον της ἀπό 1.4.1955. Διαμορφώθηκε, ἔτσι, αὐτομάτως ἕνα εἶδος «καταμερισμοῦ τῶν ἔργων». Ἡ Ἑλλάς ἐχειρίζετο τή διπλωματική πλευρά τοῦ ζητήματος. Ὁ Μακάριος ἐκπροσωποῦσε, κατά τεκμήριο, τήν πολιτική βούλησι τῶν Κυπρίων. Καί ὁ Γρίβας ἐπολεμοῦσε κατά τοῦ δυνάστου. Τό «βέτο» σέ ὅλα τό εἶχε ὁ Μακάριος, γιατί ὅλα ἐγίνοντο χάριν τῶν Κυπρίων...

«Τριμερής» διάσκεψι

Σήμερα ὅμως καί ἀπό τά μέσα Αὐγούστου τοῦ 1974 τά 37% τοῦ ἐδάφους τῆς Κύπρου κατέχονται ἀπό τούς Τούρκους, 200.000 πρόσφυγες ἔχουν συρρεύσει στό ὑπόλοιπο καί ἡ κατάστασι συνεχῶς ἐπιδεινώνεται, ἐνῷ ὑπῆρχαν ὅλαι αἱ ἱστορικαί, ἐθνολογικαί καί ἠθικαί προϋποθέσεις γιά νά ἑνωθῇ ἡ μεγαλόνησος μέ τήν Ἑλλάδα. Ἡ ὀλεθρία αὐτή «ἐξαλλαγή» μιᾶς τόσο δικαίας ὑποθέσεως ὀφείλεται σέ τρεῖς βασικούς λόγους: σέ σειρά ἀσυγχωρήτων *σφαλμάτων* καί ἐγκληματικῶν *πράξεων* ἀπό ἑλλαδική

καί κυπριακή πλευρά λόγω κυβερνητικῆς **ἀνικανότητος, προσδοκιῶν** καί **φιλοδοξιῶν**˙ στή στάσι τῆς Ἀγγλίας πού κατεῖχε τήν Κύπρο ὡς ἀποικία καί ἐπανέφερε τήν Τουρκία ὡς «ἐνδιαφερομένη» δύναμι, ἐνῷ αὐτή εἶχε παραιτηθῆ ἐπιστήμως ἀπό κάθε δικαίωμά της ἐπί τῆς νήσου˙ καί στόν μόνιμο τουρκικό ἐπεκτατισμό.

Τό πρῶτο σφάλμα τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε τό ὅτι τόν Αὔγουστο τοῦ 1955 δέχθηκε νά μετάσχῃ στό Λονδῖνο *τριμεροῦς* διασκέψεως, στήν ὁποία τρίτος συνομιλητής γιά πρώτη φορά θά ἦσαν οἱ Τοῦρκοι. Κατά τή διάρκεια τῆς διασκέψεως αὐτῆς, στήν ὁποία τήν Ἑλλάδα ἀντιπροσώπευε ὁ πρῶτος ἀντιπρόεδρός της Στ. Στεφανόπουλος, ἡ τουρκική κυβέρνησι Μεντερές ὠργάνωσε στήν Κωνσταντινούπολι καί τή Σμύρνη (6.9.1955) φρικαλέους βανδαλισμούς τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου ἐναντίον τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἑλληνική κυβέρνησι ὅμως «ἐσιώπησε» καί στό Λονδῖνο καί στάς Ἀθήνας, ὅπως ἐσεμνύνθη στή Βουλή ὁ ἄλλος ἀντιπρόεδρος Π. Κανελλόπουλος, ἀντί ν᾽ ἀνατινάξῃ τή διάσκεψι καί νά καταγγείλῃ σ᾽ ὁλόκληρο τήν ἀνθρωπότητα τήν ἀγγλοτουρκική συνωμοσία. Καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά ἀπέφυγε καί νά ἐκδώσῃ «Μαύρη Βίβλο» γιά τά ἀποτρόπαια τουρκικά ἐγκλήματα. Ἀπό τόν Νοέμβριο τοῦ 1955 ἕως τόν Ἰούνιο τοῦ 1958 διαπράχθηκαν καί ἄλλα φοβερά σφάλματα —ἑλλαδικά καί ἑλληνοκυπριακά.

Τρία ἀγγλικά «σχέδια»

Τόν Νοέμβριο τοῦ 1955 οἱ Ἄγγλοι ὑπέβαλαν στόν Μακάριο ἕνα πολύ ἐνδιαφέρον *σχέδιο* γιά τή ρύθμισι τοῦ κυπριακοῦ: τό «*σχέδιο Χάρντινγκ*», πού ἦτο τόσο ἱκανοποιητικό, ὥστε χαρακτηρίσθηκε «δῶρον ἐξ οὐρανοῦ». Μέ τό σχέδιο αὐτό ἡ Κύπρος ἀποκτοῦσε αὐτοκυβέρνησι, πού δέν ἀπέκλειε γιά τό μέλλον τό δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως καί τῆς Ἑνώσεως, ἐνῶ κατηργεῖτο τό δικαίωμα τοῦ «βέτο» κατά τή συμμετοχή τῶν Τούρκων στή διοίκησι

τῆς νήσου. Ὁ Μακάριος ὅμως, διεκδικῶντας τήν ἄμεσο Ἕνωσιν, ἀπέρριψε τό σχέδιο καί ματαίωσε ἔτσι μιά λύσι, πού διά τῆς αὐτοκυβερνήσεως θά ὡδηγοῦσε ἀσφαλῶς μέσα σέ 10-15 χρόνια στήν αὐτοδιάθεσι, δηλαδή στήν Ἕνωσι. Καί ἡ Ἑλλάς, μέ δοτό πρωθυπουργό ἀπό τάς 5.10.1955 τόν Κ. Καραμανλῆ συμφώνησε μέ τόν Μακάριο. Τόν Δεκέμβριο τοῦ 1956 οἱ Ἄγγλοι ἐπρότειναν ἕνα δεύτερο σχέδιο: τό «*σχέδιο Ράντκληφ*». Δέν ἦτο τόσο ἱκανοποιητικό, ὅσο τό πρῶτο, ἀλλά προσέφερε λύσι. Ἀλλά καί αὐτό, τό ἀπέρριψε ὁ Μακάριος, γιατί ἦτο ἀδιάλλακτος ἐνωτικός καί ἡ Ἑλλάς, μέ ὑπουργό Ἐξωτερικῶν τόν Εὐ. Ἀβέρωφ, ἐτάχθηκε παρά τό πλευρό του. Στάς 19.6.1958 οἱ Ἄγγλοι παρουσίασαν ἕνα τρίτο σχέδιο, τό «*σχέδιο Μάκ Μίλλαν*», πού ἦτο χειρότερο ἀπό τό δεύτερο καί πανάθλιο συγκρινόμενο μέ τό πρῶτο. Ἀπορρίφθηκε, λοιπόν, καί αὐτό γιατί ὁ Μακάριος ἤθελε τήν Ἕνωσιν...

Στροφή τοῦ Μακαρίου

Τόν Σεπτέμβριον ὅμως τοῦ ἰδίου ἔτους 1958 ὁ Μακάριος *ἐγκατέλειψε αἰφνιδίως τή διεκδίκησι τῆς αὐτοδιαθέσεως καί τῆς Ἑνώσεως* καί μέ μιά συνέντευξί του ἐπρότεινε νά ἐκπονηθῆ ἕνα σύνταγμα «αὐτοκυβερνήσεως», μετά τό ὁποῖο ἡ Κύπρος θά ἐγίνετο «*ἀνεξάρτητον*» κράτος. Ἀκολουθῶντας ὁ Εὐ. Ἀβέρωφ τή νέα αὐτή «γραμμή» ὑποστήριξε τόν Δεκέμβριο τοῦ 1958 τά ἑξῆς ἐπαίσχυντα ἐμπρός στήν Πολιτική Ἐπιτροπή τοῦ Ο.Η.Ε.: «Ἄν δέν ἀναγνωρισθῆ διά τῆς ἀποφάσεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν κάποιο δικαίωμα μελλοντικῆς *ἀνεξαρτησίας*, ὑπάρχει *κίνδυνος* τό 80% τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ νά ἐπανέλθουν εἰς τήν *ἐξτρεμιστικήν ἀξίωσιν τῆς αὐτοδιαθέσεως καί τῆς Ἑνώσεως*... Ἑπόμενον εἶναι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι ζητοῦν τήν ἄκραν λύσιν τῆς διχοτομήσεως (σ.σ. πού τήν εἶχε προτείνη ὁ ἴδιος τόν Ἰούνιο τοῦ 1958), οἱ ἄλλοι Κύπριοι νά φθάνουν εἰς τήν ἄλλην λύσιν τῶν ἄκρων, τήν αὐτοδιάθεσιν»...

Ἡ ὀλεθρία «συμφωνία»

Ἐφθάσαμεν, ἔτσι, στάς διαβοήτους «συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου», πού ὑπῆρξαν θανάσιμο σφάλμα. Στάς ἀρχάς Φεβρουαρίου τοῦ 1959 συναντήθηκαν στή Ζυρίχη οἱ πρωθυπουργοί Ἑλλάδος καί Τουρκίας (Καραμανλῆς καί Μεντερές) καί οἱ ὑπουργοί Ἐξωτερικῶν τῶν δύο χωρῶν (Ἀβέρωφ καί Ζορλού) καί συμφώνησαν ν' ἀνακηρυχθῆ ἡ Κύπρος *ἀνεξάρτητο κράτος*. Ἡ συμφωνία αὐτή ἐπικυρώθηκε στάς 19.2.1959 ἀπό μιά διάσκεψι τῶν πρωθυπουργῶν Ἑλλάδος, Μ. Βρεταννίας (Μάκ Μίλλαν) καί Τουρκίας, τοῦ Μακαρίου καί τοῦ Κιουτσούκ, ὡς ἐκπροσώπου τῶν Τουρκοκυπρίων. Ὁ Ἀβέρωφ καί ὁ Μακάριος δέν ἐνημέρωσαν τόν ἀρχηγό τῆς Ε.Ο.Κ.Α. γιά τή «λύσι» καί οὔτε τόν κάλεσαν στό Λονδῖνο, ἐπεχείρησαν ὅμως νά τοῦ ἀποσπάσουν ἐπιδοκιμαστική προκήρυξι καί κατόπιν προσπάθησαν νά τόν παραπλανήσουν μέ ἀνακριβεῖς πληροφορίας. Ἡ κυπριακή ἀντιπροσωπεία, πάλι, οὔτε ἐρωτήθηκε οὔτε κατετοπίσθη γιά τή συμφωνία στή Ζυρίχη, καί ὅταν τάχθηκε ἐναντίον της στό Λονδῖνο, ἀχρηστεύθηκε πρακτικῶς ἀπό τόν Μακάριο, ὁ ὁποῖος ὑποστήριξε ὅτι ἔχει «συμβουλευτικό χαρακτῆρα» καί ὅτι ὁ ἴδιος «ἦτο ἐλεύθερος ν' ἀποφασίση ἐπί τοῦ πρακτέου». Γι' αὐτό καί ὅταν ἐπέστρεψε στήν Κύπρο ἀνήγγειλε τό αἶσχος τῆς συμφωνίας, πού ἐπιθυμοῦσε καί ἐπεδίωξε, μέ τήν ἰαχή: «Νενικήκαμεν, ἀδελφοί!» ἐνῶ ὁ Καραμανλῆς ἐχαρακτήριζε τήν ἡμέρα ὑπογραφῆς τῆς συμφωνίας ὡς «τήν εὐτυχεστέραν ἡμέραν τῆς ζωῆς του»...

Ἕλληνες καί Τοῦρκοι

Οἱ Τοῦρκοι *συμφώνως πρός τά ἐπίσημα βρεταννικά στοιχεῖα*, ἀποτελοῦσαν τό 17,4% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου καί κατά τά τελευταῖα 80 χρόνια παρουσίαζαν, παρά τήν μετανάστευσι τῶν Ἑλλήνων, μείωσι τῆς ποσο-

στιαίας ἀναλογίας, γιατί τό 1881 ἀντιπροσώπευαν τά 24,4% τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ *δυναμισμός* των ὅμως ἦτο ἀκόμη μικρότερος. Ἀπό τή συνολική οἰκονομία μόνον τά 3% εὑρίσκοντο στά χέρια των. Κατεῖχαν τά 13% τῆς καλλιεργησίμου γῆς, πού ἀπέδιδαν τά 9% τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος καί ἀντιπροσώπευαν τά 7% τῆς ἀξίας τῶν γαιῶν. Ἀπό τήν ἀστική ἰδιοκτησία μόνο τό 15% ἀνῆκε σέ Τούρκους. Ἀπό τάς 1841 ἑταιρίας μόνο 75 ἦσαν τουρκικαί, ἀπό τάς 1.165 ἐπιχειρήσεις αἱ 7, ἀπό τά 265 ξενοδοχεῖα καί κέντρα διασκεδάσεως τά 5 καί ἀπό τάς 65 κλινικάς αἱ 4. Στόν τομέα, τέλος, τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελμάτων, ἐπί συνόλου 1.080 ἰατρῶν, ὀδοντιάτρων, χημικῶν, δικηγόρων, ἀρχιτεκτόνων, μηχανικῶν καί ἐργολάβων μόνον 78 ἦσαν Τοῦρκοι, ὅταν ὑπεγράφοντο αἱ συμφωνίαι Ζυρίχης-Λονδίνου, πού ἀπέκλειαν διά παντός τήν Ἕνωσιν, ἐπανέφεραν στήν Κύπρο τήν Τουρκία, πού εἶχε παραιτηθῆ ἀπό κάθε δικαίωμά της τό 1923 μέ τήν συνθήκη τῆς Λωζάννης καί ἐγκαθιστοῦσαν οὐσιαστικῶς βρεταννοελληνοτουρκική *τριαρχία* (tridominium). Μέ τάς «συμφωνίας Ζυρίχης - Λονδίνου» οἱ *Τοῦρκοι ἐπέτυχαν:* «βέτο» στό θέμα τῆς Ἑνώσεως καί στά βασικά θέματα ἐσωτερικῆς καί ἐξωτερικῆς πολιτικῆς· συμμετοχή στήν κυβέρνησι καί τή διοίκησι τοῦ νέου κράτους κατά ποσοστό μεγαλύτερο τοῦ 18%, πού ἀποτελοῦσε τήν ἀναλογία τοῦ τουρκικοῦ πρός τόν ἑλληνικό πληθυσμό (3 ἀπό τούς 10 ὑπουργούς, 30% τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων, 40% στήν ἐθνοφρουρά)· ἰδιαιτέρα κοινοτική βουλή· 15 ἀπό τούς 50 βουλευτάς τοῦ νομοθετικοῦ σώματος· καί δικαίωμα ἀποστολῆς μικροῦ (650 ἄνδρες ἔναντι 950 Ἑλλήνων) στρατιωτικοῦ τμήματος στή μεγαλόνησο. Τό χείριστο εἶναι ὅτι ἡ Τουρκία μέ τή συμφωνία ἀναγνωρίσθηκε ὡς ἐγγυήτρια δύναμις μέ ἀπόλυτο καί ἀνεξέλεγκτο δικαίωμα νά ἐπέμβη στρατιωτικῶς στήν Κύπρο γιά τήν ἀποκατάστασι τῆς συνταγματικῆς τάξεως ἄν αὐτή κρίνη ὅτι διαταράχθηκε. Στήν Ἀγγλία ἀναγνωρίσθηκε τό δικαίωμα νά διατηρήση, μέ ἀπόλυτον κυριαρχία, δύο πολεμικάς βάσεις στό νησί. Στάς 6.4.1960 ὑπεγράφη τό Σύνταγμα καί τήν 1.10.1960 ἡ Κύ-

προς ἀνακηρύχθηκε ἐπισήμως «*ἀνεξάρτητο κράτος*».

Δύο μόλις χρόνια μετά τό «θρίαμβό» του ὁ Μακάριος διαπίστωνε ὅτι τό «κράτος», πού εἶχε κατασκευάση δέν ἠμποροῦσε νά «λειτουργήση». Ἐπεσκέφθη, λοιπόν, τό 1962 τήν Ἄγκυρα, συνωμίλησε μέ τόν Τοῦρκο πρωθυπουργό Ἰσμέτ Ἰνονοῦ καί τοῦ ἐπρότεινε νά τροποποιηθῆ (σέ 13 σημεῖα) τό κυπριακό Σύνταγμα, πού εἶχαν συντάξη ὁ Θεμ. Τσάτσος καί ὁ Νιχάτ Ἐρίμ. Ὁ Ἰνονοῦ ὅμως τόν ἀπέτρεψε. Ἀλλά ὁ Μακάριος δέν ἐγκατέλειψε τήν προσπάθειά του. Στάς 30.11.1963 ἐπεχείρησε νά διαπραγματευθῆ τό ἴδιο θέμα τῆς τροποποιήσεως μέ τόν ἡγέτη τῶν Τουρκοκυπρίων Φαντίμ Κιουτσούκ, πού δέν ἦτο βεβαίως ἠλίθιος νά παραιτηθῆ τῶν κατακτήσεων, αἱ ὁποῖαι τοῦ εἶχαν παραχωρηθῆ μέ τή «συμφωνία». Ἐπακολούθησαν αἱ φοβεραί αἱματηραί συγκρούσεις μεταξύ Ἑλληνοκυπρίων καί Τουρκοκυπρίων, μετά τάς ὁποίας συνεκλήθη στό Λονδῖνο τόν Ἰανουάριο τοῦ 1964 μεσολαβητική «πενταμερής διάσκεψις» (Ἀγγλίας, Τουρκίας, Ἑλλάδος, Ἑλληνοκυπρίων καί Τουρκοκυπρίων), πού τελικῶς ὅμως δέν ἀπέδωσε.

Τό σχέδιο Ἄτσεσον

Αὐτή ἦτο ἡ κατάστασι ὅταν στάς 20.8.1964 ὁ πρώην ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῶν Η.Π.Α. *Ντήν Ἄτσεσον*, ἔπειτα ἀπό μακράς καί πολυμερεῖς διαβουλεύσεις, ὑπέβαλε στόν πρωθυπουργό τῆς Ἑλλάδος Γ. Παπανδρέου τό περίφημο «σχέδιό» του, πού ὁ «γέρος» τό δέχθηκε *ἀμέσως* καί *χωρίς ἐπιφυλάξεις*, ἀλλά δέν κατώρθωσε νά ἐξασφαλίση καί τή συγκατάθεσι τοῦ Μακαρίου, γιατί παρενέβη τορπιλλιστικῶς καί «ἀποτρεπτικῶς» ὁ Ἀ. Παπανδρέου ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος στό βιβλίο του: «Democracy at gun point» (σ. 138). Τό «*σχέδιο Ἄτσεσον*» προέβλεπε: νά ἑνωθῆ ἀμέσως ἡ Κύπρος μέ τήν Ἑλλάδα, νά ἐκμισθωθῆ στήν Τουρκία γιά περίοδο 50 ἐτῶν στρατιωτική βάσι στήν

χερσόνησο τῆς Καρπασίας, ἐκτάσεως 512 τ.χλμ. (τῶν 5,6% τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους, πού ὁ Ἄτσεσον θά ἐμείωνε στά 4,1%) καί νά ἐγκαθιδρυθῆ γιά τήν τουρκοκυπριακή μειονότητα καθεστώς ὅμοιο πρός ἐκεῖνο τῆς Δυτικῆς Θράκης μέ ὡρισμένας προσθέτους ἐγγυήσεις. Κατά τό «σχέδιο Ἄτσεσον», ὁποιαδήποτε συμφωνία γιά τό κυπριακό θά ἔπρεπε νά ρυθμίζη καί τάς ἄλλας ἑλληνοτουρκικάς διαφοράς πού ἐκκρεμοῦσαν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἰδεώδης αὐτή λύσις τοῦ κυπριακοῦ ἐματαιώθη καί ἄρχισε νέος κύκλος ἀκόμη μεγαλυτέρων δοκιμασιῶν γιά τόν τραγικό κυπριακό λαό.

Προσφυγαί στόν Ο.Η.Ε.

Ὁ Ο.Η.Ε., στόν ὁποῖο προσφύγαμε πέντε φοράς ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1954 ἕως τόν Αὔγουστο τοῦ 1958, ἀποδείχθηκε γοερῶς ἀσυνεπής. Τό Δεκέμβριο τοῦ 1952, σέ μιά στιγμή ἠθικῆς εὐφορίας εἶχε πάρει ἀπόφασι, μέ τήν ὁποία συνιστοῦσε σέ ὅλα τά κράτη-μέλη «ὅπως ὑποστηρίζουν τήν ἀρχήν τῆς αὐτοδιαθέσεως ὅλων τῶν λαῶν καί ἐθνῶν» καί «ὅπως ἀναγνωρίζουν καί προάγουν τήν πραγματοποίησιν τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν τῶν μή αὐτοκυβερνωμένων περιοχῶν, αἵτινες εὑρίσκονται ὑπό τήν δικαιοδοσίαν των καί διευκολύνουν τήν ἐνάσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου». Πολύ γλήγορα ὅμως ἐλησμόνησε τάς συστάσεις του αὐτάς καί ἔτσι ὅλαι αἱ ἑλληνικαί προσφυγαί ἔπεσαν οὐσιαστικῶς στό κενό.

Ἡ νέα δικτατορία

Ἡ καταστροφή τῆς Κύπρου θά ἀπεφεύγετο καί ἄν ἀφήνετο ἡ Ἑλλάς νά προχωρήση ὁμαλῶς στήν πολιτικοποίησί της, γιατί τό στρατιωτικό καθεστώς τῆς 21ης Ἀπριλίου, εἶχε κηρύξη μόνο του τή λήξι του καί εἶχε παραδώση τήν ἐξουσία στόν Σπ. Μαρκεζίνη μέ τήν ἐντολή

νά διενεργήση βουλευτικάς έκλογάς γιά τήν ανάδειξι κοινοβουλευτικής κυβερνήσεως. Ή ανατροπή όμως τοῦ Γ. Παπαδοπούλου από τόν Δ. Ιωαννίδη (25.11.1973) καί ή έγκαθίδρυσι έκ μέρους του νέας δικτατορίας, έπέδρασε καταλυτικῶς στήν τύχη τῆς μεγαλονήσου μέ τά τραγικά γεγονότα τοῦ 1974. Οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ὅλης κυπριακῆς τραγωδίας εἶναι κατά χρονολογική σειρά: ὁ Μακάριος Γ΄ (ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κύπρου ἀπό 20.10.1950 καί κατά κόσμον: Μιχάλης Μοῦσκος), ὁ Κ. Καραμανλῆς (βασιλική εὐνοία πρωθυπουργός ἀπό 6.10.1955), ὁ Εὐάγ. Ἀβέρωφ (ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπό 28.5.1956), ὁ Ἀ. Παπανδρέου (ὁ τορπιλλητής τοῦ σωτηρίου «σχεδίου Ἄτσεσον» τό 1964), ὁ Δ. Ἰωαννίδης (πού ὠργάνωσε τό μοιραῖο ἐγχείρημα κατά Μακαρίου στάς 18.7.1974) καί ὁ ἱλαροτραγικός Γ. Μαῦρος.

Οἱ δύο «Ἀττίλαι»

Ἡ τουρκική εἰσβολή στήν Κύπρο πραγματοποιήθηκε σέ δύο φάσεις καί ὑπό δύο διαφορετικά καθεστῶτα στήν Ἑλλάδα καί στήν Κύπρο. Ἡ πρώτη (Ἀττίλας Ι) ἔγινεν ἐπί Δ. Ἰωαννίδη, ὡς συνέπεια τοῦ πραξικοπήματος κατά τοῦ Μακαρίου (18.7.1974) καί σ᾽ αὐτή εἶχε καταληφθῆ μικρό μόνο τμῆμα τῆς νήσου (τό 3% τοῦ ἐδάφους της). Ἡ δευτέρα (Ἀττίλας ΙΙ) ἔγινεν ἐπί «δημοκρατίας» τοῦ Κ. Καραμανλῆ, στάς 14.8.1974 ὁπότε κατελήφθη ἀπό τούς Τούρκους, πού τούς κατηύθυνε ὁ «σοσιαλιστής» Μπ. Ἐτζεβίτ, τό 37% τοῦ κυπριακοῦ ἐδάφους στό βόρειο τμῆμα τῆς νήσου. Ὁ πολιτικός κόσμος, πού ἐπαναβίωσε μετά τή μεταβίβασι τῆς ἐξουσίας σ᾽ αὐτόν ἀπό τό καθεστώς τοῦ Δ. Ἰωαννίδη, παρουσιάζει τήν τουρκική εἰσβολή ὡς ἑνιαῖο γεγονός γιά νά προκαλῆ σύγχυσι καί νά συγκαλύπτη τάς φοβεράς εὐθύνας του. Στάς 18.7.1974, ἄλλωστε, ὁ Γ. Μαῦρος εἶχε ζητήσει τήν ἐπέμβασι τῶν Τούρκων στήν Κύπρο, δηλώνοντας στό Β.Β.C. ὅτι «ὀφείλουν αἱ ἐγγυήτριαι δυνάμεις νά ἐπέμβουν διά νά

ἀποκαταστήσουν τήν τάξιν καί τήν νομιμότητα». Τήν ἑπομένη (19.7.1974) ὁ Μακάριος, μιλῶντας στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας τοῦ Ο.Η.Ε. κατήγγειλε τήν Ἑλλάδα ὡς «εἰσβολέα» («τό πραξικόπημα ἀποτελεῖ καθαρῶς εἰσβολήν ἔξωθεν»), πού «παρεβίασε τήν ἀνεξαρτησίαν καί τήν κυριαρχίαν τῆς κυπριακῆς δημοκρατίας» καί ἰσχυρίσθη ὅτι ἀπό τό πραξικόπημα «θά ὑποφέρη ὅλος ὁ λαός τῆς Κύπρου, Ἕλληνες καί Τοῦρκοι», γιά τήν προστασία τῶν ὁποίων εἰσέβαλε «νομίμως» ἡ Τουρκία ὡς «ἐγγυήτρια δύναμις», βάσει τῆς ἐπαισχύντου «συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου».

Στάς 25.7.1974 (ἐπί μεταπολιτεύσεως, πλέον) ὑπεγράφετο ἑλληνοτουρκική συμφωνία «καταπαύσεως τοῦ πυρός», τήν ὁποίαν οἱ Τοῦρκοι ἄρχισαν ἀμέσως νά παραβιάζουν. Τότε ὁ γελοῖος Γ. Μαῦρος ἐφιλοῦσε περιπαθῶς ὡς ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τόν ὁμόλογό του Τοῦρκο, ἐνῶ τόν Αὔγουστο (ἐπικειμένου τοῦ Ἀττίλα ΙΙ) ἐδήλωνε στή Γενεύη ὅτι «ἡ Ἑλλάς μεταξύ ἀτιμώσεως καί πολέμου θά προτιμήση τόν πόλεμο». Ἀλλά ὅταν στάς 14.8.1974 ἐξαπολύθηκε ὁ Ἀττίλας ΙΙ, ὁ πρωθυπουργός Κ. Καραμανλῆς ἐδήλωνε ὅτι «ἡ Κύπρος εὑρίσκεται μακράν» (πρᾶγμα πού «ἐπιβεβαίωσε καί ὁ Ἀ. Παπανδρέου τό 1978 μέ τήν ἐνθαρρυντική δήλωσι ὅτι «ἡ Κύπρος ἠμπορεῖ νά καταληφθῆ ὑπό τῶν Τούρκων ἐντός 48 ἕως 72 ὡρῶν»). Τό σχετικό κείμενο (τηλεοπτική ὁμιλία του τῆς 15.8.1974) ὑπάρχει στό βιβλίο, πού ἐξέδωσε ἡ Γενική Γραμματεία Τύπου καί Πληροφοριῶν «μόνο γιά ὑπηρεσιακή χρήση» μέ τόν τίτλο: «Οἱ λόγοι τοῦ Κ. Καραμανλῆ κατά τήν περίοδο 1974-1975». Ἐκεῖ ἀναφέρεται ὅτι, κατά τόν Κ. Καραμανλῆ, «ἡ ἔνοπλος ἀντιμετώπισις τῶν Τούρκων καθίσταται ἀδύνατος καί λόγῳ ἀποστάσεως καί λόγῳ τῶν γνωστῶν τετελεσμένων γεγονότων καί δέν ἦτο δυνατόν νά ἐπιχειρηθῆ χωρίς τόν κίνδυνο ἐξασθενίσεως τῆς ἀμύνης αὐτῆς ταύτης τῆς Ἑλλάδος», «οὔτε πρέπει ν' ἀντιδράση ἡ Ἑλλάς μέ βίαν εἰς τήν βίαν καί μέ δολιότητα εἰς τήν δολιότητα» καί ὅτι «ἡ κυβέρνησίς του δέν εἶχεν ἄλλην

ἐκλογήν παρά νά δώση τήν μάχην εἰς τόν διπλωματικόν τομέα, διότι αἱ μαχόμεναι σκληρῶς ἐθνικαί δυνάμεις δέν ἦτο δυνατόν νά ἐνισχυθοῦν ἀπό τήν Ἑλλάδα»...

Ψέματα καί προδοσίαι

Οἱ ἰσχυρισμοί ὅμως τοῦ Κ. Καραμανλῆ εἶναι ἀναιδῶς ψευδεῖς ὅπως συνήθως, διότι κατά τήν κρίσιμον ἐποχήν ὑπῆρχον στόν Ἕβρο 9 ἐπιλαρχίαι ἁρμάτων μάχης, πού μποροῦσαν νά ἐνισχυθοῦν μέ ἄλλας 4 ἀπό τήν Κεντρική Μακεδονία, ἔναντι 14 τουρκικῶν. Τό Αἰγαῖο εἶχε ἐνισχυθῆ ἀπό τόν Ἰούνιο τοῦ 1974 μέ ἅρματα μάχης καί πεζικό. Στή θάλασσα, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι οἱ Τοῦρκοι βύθισαν τό ἀντιτορπιλλικό τους «Κοτζά Τεπέ», ἡ Ἑλλάς διέθετε στάς 21.7.1974, ἕνδεκα ἀντιτορπιλλικά μάχης ἔναντι 10 τουρκικῶν (πού τά μισά ἦσαν στήν Κύπρο), 7 ὑποβρύχια, ἀπό τά ὁποῖα 4 γερμανικά νεωτάτου τύπου, ἔναντι 15 τουρκικῶν παλαιῶν καί 4 πυραυλακάτους μέ βλήματα «Ἐξοσέτ», ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι δέν εἶχαν οὔτε μία. Στόν ἀέρα ἡ Ἑλλάς εἶχε 120 βομβαρδιστικά (ἡ Τουρκία 162) καί 54 μαχητικά-καταδιωκτικά (ἡ Τουρκία 58), ἀλλά ἡ Ἑλλάς ὑπερεῖχε συντριπτικῶς καί στήν ποιότητα τῶν σκαφῶν καί στήν ἱκανότητα τῶν πληρωμάτων. Παρά τή γενική ὅμως ὑπεροχή της ἔμεινε ἀδρανής, γιατί τήν πρόδωσε ἡ στρατιωτική ἡγεσία της. Ὁ Ἀραπάκης, τοῦ ναυτικοῦ, διέταξε στάς 22.7.1974 δύο ὑποβρύχιά μας, πού εὑρίσκοντο στήν Κύπρο νά ἐπιστρέψουν (καί ἄφησαν ἔτσι, τούς Τούρκους ἐλεύθερους νά κάμουν τήν ἀπόβασί τους). Ὁ Παπανικολάου, τῆς ἀεροπορίας, καθήλωσε 6 «Φάντομς» στήν Κρήτη, ἰσχυριζόμενος ὅτι οἱ Βούλγαροι εἶναι ἕτοιμοι νά μᾶς ἐπιτεθοῦν. Ὁ Γαλατσᾶνος, τοῦ στρατοῦ δέν ἐπέτρεψε δράσι τοῦ πυροβολικοῦ μας στόν Ἕβρο. Ὁ Μπονᾶνος ἐσυντόνισε τάς ἐνεργείας τῶν τριῶν ἀρχηγῶν τῶν Ἐπιτελείων (καί ἔτσι προλήφθηκε ἡ καταστροφή τῶν τουρκικῶν δυνάμεων εἰσβολῆς)...

Διπλωματικός «τουρισμός»

῾Επέρασαν ἀπό τότε 12 χρόνια, πού ἀναλώθηκαν ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ ὡς πρωθυπουργό καί ὡς πρόεδρο καί ἀπό τόν ᾿Ανδρέα Παπανδρέου ὡς πρωθυπουργό σ᾿ ἕνα ξέφρενο «διπλωματικόν» τουρισμό (ἄνω τῶν 50 ἐπισκέψεις σέ διαφόρους χώρας ἀπό τόν καθένα καί ἄλλαι τόσαι προσκλήσεις ξένων προσωπικοτήτων ἐδῶ) μετά ἀπό κάθε φάσι τοῦ ὁποίου ἐδίδοντο κατηγορηματικαί διαβεβαιώσεις ὅτι τό κυπριακό εὐοδοῦται χάρις στήν πολυδάπανη δραστηριότητα τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ἡγεσίας. ᾿Επρόκειτο ὅμως περί ἀσυστόλου ψεύδους ὅπως ἀποδεικνύει τό γεγονός ὅτι σήμερα οἱ Τοῦρκοι, ἀποθρασυνθέντες ἀπό τάς ἀλλεπαλλήλους μωρίας τῆς ἡγεσίας μας, αὐξάνουν συνεχῶς τάς προκλήσεις των, ἀπειλοῦν διά τοῦ Ντενκτάς ὅτι ἄν οἱ ᾿Ελληνοκύπριοι προκαλέσουν κάποιο ἐπεισόδιο τά στρατεύματα τοῦ «᾿Αττίλα» θά καταδιώξουν τούς ὑπευθύνους σέ ὁποιαδήποτε περιοχή «καί θά παραμείνουν ἐκεῖ» καί προβαίνουν σέ συστηματικό ἐποικισμό τῆς βορείου Κύπρου γιά νά μεταβάλουν τή δημογραφική σύνθεσι τῆς νήσου καί νά προωθήσουν τήν τουρκοποίησί της. Αὐτή τήν στιγμή ἐπέλεξε καί ὁ ἀλλοπρόσαλλος ᾿Ανδρέας Παπανδρέου γιά νά ἰσχυρισθῆ στή Βουλή ὅτι «ἡ ῞Ενωσι τῆς Κύπρου μέ τήν ᾿Ελλάδα ἦταν πατριωτική ἀφέλεια» καί ὅτι «αὐτή ἡ λέξη δέν μποροῦσε παρά νά σημαίνη διχοτόμηση», ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐπισκεφθείς τήν Κύπρο τό Νοέμβριο τοῦ 1964 διεκήρυσσε ὅτι «κοινός εἶναι ὁ πόθος τῆς ᾿Ενώσεως. ῾Η ῞Ενωσις εὑρίσκεται εἰς καλάς χεῖρας. ῎Εχουμε τώρα δύο ᾿Ελλάδες. Θά τίς κάνουμε μία. ῎Ηγγικεν ἡ ὥρα τῆς ᾿Ενώσεως»...

Τρεῖς ὑπεύθυνοι

᾿Από τά ἕξ πρόσωπα, πού συνδέονται μέ τήν τραγωδία τῆς Κύπρου, τρία εἶναι τά κατ᾿ ἐξοχήν ὑπεύθυνα: ὁ Μα-

κάριος, ὁ Καραμανλῆς, καί ὁ Ἰωαννίδης.

Ὁ *Μακάριος* (Μιχάλης Μοῦσκος, κατά κόσμον) κατατρυχόταν ἀπό μεγάλας φιλοδοξίας, ἀλλά μεγάλος δέν ἦτο. Ἦτο εὔστροφος, κρυψίνους, πονηρός, ἰδιοτελής καί ἀρχολίπαρος. Αἱ ἰδιότητες ὅμως αὐταί δέν ἀναδεικνύουν «ἐθνικούς ἡγέτας» ἤ πάντως δέν ἀρκοῦν μόναι αὐταί γιά νά περάση κανείς στήν ἱστορία ὡς μεγάλος ἡγέτης. Ὁ Μοῦσκος δέν εἶχε τήν δύναμι νά συμφιλιωθῆ μέ τήν ἰδέα τῆς ἐνδόξου ἀποστρατείας μετά τήν ἐκπλήρωσι τῆς ἀποστολῆς του, πού ἦτο ἡ Ἕνωσις. Ὑπέκυψε στόν πειρασμό νά παραμείνη, μέ κάθε θυσία καί μέ κάθε τρόπο, πρῶτος καί ἐγαλούχησε τήν ἐλπίδα καί τήν ἐπιδίωξι νά μεταπηδήση στήν διακυβέρνησι τῆς Ἑλλάδος. Πέθανε στάς 3.7.1977, ἐνῶ ἡ Κύπρος εἶχε καταληφθῆ κατά τά 37% ἀπό τούς Τούρκους...

Ὁ *Καραμανλῆς*, διωρισμένος ἀπό τόν βασιλέα Παῦλο πρωθυπουργός (6.10.1955), δέν εἶχε καμμιά πολιτική στό κυπριακό. Ἐκεῖνο, πού τόν ἐνδιέφερε ἦτο τό «κλείσιμό» του ὅσον τό δυνατόν ταχύτερον. Γι'.αὐτό καί ἔπεσε σέ ἀλλεπαλλήλους παγίδας τῶν Ἄγγλων καί τῶν Τούρκων καί τελικῶς συνῆψε τάς ἐπαισχύντους «συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου» (Φεβρουάριος 1959), μέ τάς ὁποίας ἡ Τουρκία ἐπανεφέρθη στήν Κύπρο ὡς «ἐγγυήτρια δύναμις» (ἐνῶ εἶχε παραιτηθῆ ἀπό κάθε δικαίωμα ἐπ' αὐτῆς βάσει τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης τοῦ 1923) καί ἀπέκτησε τερατώδη προνόμια στήν ἑλληνική μεγαλόνησο. Ἐπικαλούμενος συνεχῶς τή «δημοκρατία» ο Καραμανλῆς ἐκυβέρνησε αὐταρχικῶς καί ἀτίμως τήν Ἑλλάδα ἐπί 19 χρόνια σέ δύο φάσεις (1955-1963 καί 1974-1985) καί τόν βαρύνουν τεράστιαι εὐθῦναι γιά τήν τραγωδία τῆς Κύπρου.

Ὁ *Ἰωαννίδης* εἶχε φιλοδοξίας στρατιωτικοῦ καί πονηρία πολιτικάντη. Ἐκέρδισε τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ Γ. Παπαδοπούλου καί τόν ἀνέτρεψε μᾶλλον εὐκόλως (25.11.1973),

ἀφοῦ εἶχε γοητεύση τούς κατωτέρους ἀξιωματικούς, ἰδίως, μέ κοινοτάτας ἀτομικάς καί οἰκογενειακάς ἐκδουλεύσεις, τάς ὁποίας δέν κατεδέχετο ὁ κλειστός καί ὑπεροπτικός πρόεδρος τοῦ ἐπαναστατικοῦ καθεστῶτος. Προσωπικῶς ἦτο ἀνιδιοτελής καί ἀσκητικός τύπος καί ἐγκαθίδρυσε τή δική του δικτατορία, ἀποφασισμένος νά ἐπιτύχη αὐτός τήν Ἕνωσιν τῆς Κύπρου μέ τήν Ἑλλάδα, διά δυναμικοῦ παραμερισμοῦ τοῦ Μακαρίου. Τό ἐγχείρημά του ἀπέτυχε (18.7.1974) καί ἡ Κύπρος ἐμπῆκε σέ νέο κύκλο μαρτυρίου...

Δοῦλος τῶν Ἄγγλων

Ὀκτώ μῆνας προτοῦ οἱ Κύπριοι ἀρχίσουν τόν ἔνοπλο ἀγῶνα των κατά τῆς βρεταννικῆς κατοχῆς, ἡ Ἀγγλία ἐκήρυξε τόν πόλεμο ἐναντίον των (2.8.1954) διά τοῦ «γενικοῦ Εἰσαγγελέως» της, πού εἶναι ἑλληνικῆς καταγωγῆς καί ὀνομάζεται *Κρίτων Τορναρίτης*. Τό ὑποκείμενο αὐτό (φίλος τοῦ Μακαρίου καί στενός συγγενής ἄλλου γερμανοδιαίτου Ἕλληνος χαμαιλέοντος) ἐδήλωσε θρασύτατα τά ἑξῆς: «Ἐγώ προσωπικῶς εἰσηγήθην εἰς τήν κυβέρνησιν νά πατάξη βιαίως κάθε κίνησιν ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως. Διότι ἀποτελεῖ καθῆκον τοῦ γενικοῦ εἰσαγγελέως νά τηρῆ τόν νόμον καί τήν τάξιν. Ἡ κυβέρνησις τῆς Α.Μ. δέν μελετᾶ οἱανδήποτε μεταβολήν εἰς τήν κυριαρχίαν τῆς νήσου. Τό μόνον πού εἶναι διατεθειμένη νά πράξη εἶναι ἡ παροχή ἅπαξ ἔτι εἰς τόν λαόν τῆς Κύπρου πρός τό συμφέρον του, τῆς εὐκαιρίας πραγματικῆς προόδου του». Συμφώνως πρός τόν σχετικόν νόμο, πού ἐξεπόνησε ὁ κατάπτυστος Κ. Τορναρίτης καί πού τέθηκε ἀμέσως σέ ἐφαρμογή, διώκονται ὡς «στασιασταί»: ὅσοι ζητοῦν νά μεταβληθῆ ἡ κυριαρχία τῆς νήσου· ὅσοι μετέχουν σέ σωματεῖα ἤ ὀργανώσεις, πού προπαγανδίζουν τήν Ἕνωσιν· ὅσοι ἐπικρίνουν γιά ὁποιαδήποτε ἐνέργειά της τήν κυβέρνησι τῆς ἀποικίας· ὅσοι ἀναδημοσιεύουν ἄρθρα ἀγγλικῶν ἐφημερίδων ἤ πρακτικά συζητήσεων τῆς

ἀγγλικῆς Βουλῆς, πού συνηγοροῦν γιά τή μεταβολή τοῦ καθεστῶτος τῆς νήσου κ.λπ. Ἡ ἔνοπλος ἐξέγερσι τῶν Κυπρίων, ὑπό τήν ἀρχηγία τοῦ Γ. Γρίβα (Διγενῆ) ἄρχισε στάς 1.4.1955, καί ἀποδοκιμάσθηκε λυσσωδῶς ἀπό τό Ἀκέλ (τό κομμουνιστικό κόμμα τῆς Κύπρου, πού ἐπρόδωσε καί τήν ταυτότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως)...

Ἑνωτικοί καί ἀνθενωτικοί

Ἤθελαν ὅλοι οἱ Κύπριοι τήν Ἕνωσιν μέ τήν Ἑλλάδα; Ὄχι. Τό *αἴτημα τῆς Ἑνώσεως δέν ἦτο καθολικό.* Ὑπῆρχε στή μεγαλόνησο (προτοῦ ἀκόμη ἀρχίση ὁ ἔνοπλος ἀγών) μιά σημαντική μερίδα Κυπρίων, πού δέν ἤθελε τήν Ἕνωσι καί πού αὐξήθηκε κατά τά 27 χρόνια τῆς μακαριακῆς δικτατορίας (1950-1977). Στούς ἀνθενωτικούς αὐτούς Κυπρίους ἀνῆκαν: ὡρισμένοι ἐκπρόσωποι τῆς ἀστικῆς τάξεως, πολλοί ἐπιχειρηματίαι, τά ὄργανα τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, διάφορα πρόσωπα πού ἐξηρτῶντο ἀπό τήν ἐξουσία ἤ εἶχαν ἰδιαίτερα συμφέροντα. Ὅλοι αὐτοί ἀπέκρουαν τή «διάλυσι μέσα στούς πολλούς» μέ τήν Ἕνωσιν καί ἠσθάνοντο ἕνα ἰδιότυπο μῖσος πρός τούς ἐλλαδικούς (τούς «καλαμαράδες») ἐκφραστής τοῦ ὁποίου ἦτο καί ὁ Μακάριος, πού ἀπό τό Σεπτέμβριο τοῦ 1958 ἐγκατέλειψε τό αἴτημα τῆς Ἑνώσεως (τό ὁποῖον ὑποστήριζεν «ἀδιαλλάκτως» ἀφ' ὅτου ἔγινεν ἀρχιεπίσκοπος) καί ἐτάχθη ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία καί πραγματοποιήθηκε μέ τήν ἀθλία «συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου» τοῦ Φεβρουαρίου 1959. Ἀπό τότε, ὥς τόν Αὔγουστο τοῦ 1977, ὁπότε πέθανε ὁ Μοῦσκος, τό τμῆμα τῶν Κυπρίων, πού ἀπέκρουε τήν Ἕνωσιν ἐμεγάλωνε...

Ποιοί, τότε, ἦσαν ὑπέρ τῆς Ἑνώσεως; Ἦσαν, πρῶτα πρῶτα, αἱ (μᾶλλον καθυστερημέναι) λαϊκαί μᾶζαι, πού δέν τάς συνέδεαν ἰδιαίτερα συμφέροντα μέ τό μακαριακό

«κατεστημένο», ούτε είχαν οποιαδήποτε έξάρτησι άπό αύτό. Γιά τάς λαϊκάς μάζας, πού δέν ήσαν όλίγαι, ό Μακάριος ήτο θρησκευτικός άρχηγός άπλώς, ένώ τό θέμα τής Ένώσεως προϋπήρχε αύτοϋ καί ήτο θέμα έθνικό, πού καμμιά σκοπιμότης καί καμμιά «έφικτολογία» δέν ήμποροϋσε νά έξουδετερώση. Ύπέρ τής Ένώσεως έπειτα, ήσαν οί νέοι πού έχυναν τό αίμα των γι' αύτήν, άνεξαρτήτως κοινωνικής καί ταξικής προελεύσεως. Έπρόκειτο περί παιδιών τοϋ λαοϋ, άλλά καί τέκνων τοϋ «κατεστημένου», πού είχε έπιτύχη νά τά ήλεκτρίση ό Γ. Γρίβας-Διγενής μέ τάς ήγετικάς ίκανότητάς του, μέ τόν άναμφισβήτητο ήρωϊσμό του καί μέ τό έπινοητικό πνεϋμα του γιά τή διεξαγωγή ένός «άνορθοδόξου» κατ' άνάγκην πολέμου κατά τοϋ δυνάστου. Ό άριθμός τών ίδεαλιστών τοϋ ένωτισμοϋ δέν ήτο εύκαταφρόνητος, άλλά είναι πρακτικώς άδύνατο νά προσδιορισθή. Γεγονός, πάντως, είναι ότι σήμερα πού, έπειτα άπό τόσας θυσίας, ή Κύπρος βρίσκεται στό έλεος τής τουρκικής άρπακτικότητος (έξ αίτίας τών έγκληματικών σφαλμάτων, πού διέπραξε καί ή έλλαδική καί ή έλληνοκυπριακή ήγεσία) άγωνιοϋν έξ ΐσου ένωτικοί καί άνθενωτικοί. Γιατί τά πληρώνουν όλοι....

XXII. ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Πολύ μυθική εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Πολυτεχνείου, ἀλλά ἔχει κάποιον συγκεκριμένο πυρῆνα γιατί ἀναφέρεται καί σέ ὡρισμένα πραγματικά περιστατικά. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὅμως, ἀμέσως μετά τήν μεταπολίτευσι, τά περιστατικά αὐτά διακοσμήθηκαν ἀπό τά πολιτικά κόμματα (τά ὁποῖα παρέλαβαν δωρεάν καί ἀμαχητί τήν ἐξουσία μετά ὀκτάμηνο) μέ διαφόρους συμβολισμούς, ἰδεολογισμούς καί κατασκευάς καί τούς ἔγινε τέτοια ποιοτική ἀλλοίωσι , πού ἔπαθαν σύγχυσι οἱ πολλοί. Ἦσαν, ἄλλωστε, ἀπό τή φύσι τους θολά τά συμβάντα τότε καί εἶναι ἀπολύτως βέβαιο ὅτι σ' αὐτά εἶχαν ἀναμιχθῆ καί πράκτορες διαφόρων μυστικῶν ὑπηρεσιῶν, πού ἔχουν εἰδικότητα νά θολώνουν τά πράγματα. Στά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου (ἀπό τάς 14 ἕως τάς 17 Νοεμβρίου τοῦ 1973) ἀποδόθηκε μετά τή μεταπολίτευσι καί ἐκ τῶν ὑστέρων, ἔντονη πολιτική σημασία καί δραματικώτατος χρωματισμός. Ἰσχυρίσθηκαν αὐτοί πού διαδέχθηκαν τό στρατιωτικό καθεστώς ὅτι χάρις σ' αὐτά τά γεγονότα «ἐπανῆλθεν ἡ δημοκρατία στήν Ἑλλάδα» καί ὅτι κατά τή διάρκειά τους σκοτώθηκαν πολλαί δεκάδες φοιτητῶν. Ὁ τότε δήμαρχος Ζωγράφου μάλιστα (καί κατόπιν Ἀθηνῶν), ὁ ἀπερίγραπτος Δ. Μπέης ἐβεβαίωνε σοβαρώτατα, ὁ ἀναίσχυντος, ὅτι οἱ νεκροί φοιτηταί ἦσαν τόσο πολλοί ὥστε ἡ «χούντα» τούς ἔθαψε σέ ὁμαδικούς τάφους μέ μπουλντόζες ἔξω ἀπό τό νεκροταφεῖο τοῦ Ζωγράφου. Οἱ δεκαρολόγοι σκυβαλογράφοι, πού ἐπέδραμαν κατόπιν κατά τοῦ «ψαχνοῦ» ἰσχυρίζοντο ὅτι κάποιος «Γερμανός δημοσιογράφος», πού δέν τόν κατωνόμαζαν,

εἶχε μετρήση 47 νεκρούς. Ἀλλά καί ὁ τότε ὑπουργός Δημ. Ἔργων (καί κατόπιν Δικαιοσύνης) Γ.Α. Μαγκάκης ἦτο τόσο βέβαιος γιά τή «σφαγή τῶν φοιτητῶν» ὥστε ἐξήγγειλε ὅτι τό Τεχνικό Ἐπιμελητήριο τῆς Ἑλλάδος ἀποφάσισε ν' ἀπονείμη «τιμητική σύνταξη» στάς οἰκογενείας των. Κατόπιν ἀνακοινώθηκε ὅτι στό χῶρο τοῦ Πολυτεχνείου (πού ἀνακηρύχθηκε «τόπος θυσίας») θ' ἀνεγερθῆ στήλη μέ τά ὀνόματα τῶν νεκρῶν φοιτητῶν καί καθιερώθηκε μέ νόμο ὡς ἐθνική ἑορτή καί ἀργία ἡ 17η Νοεμβρίου. «Μέ τήν ἀσφάλεια πού πρόσφερε ἡ κυρίαρχη πολιτική μυθολογία —ἔγραφε στάς 16.11.1980 συνεργάτης τῆς «Καθημερινῆς»— τά συντεταγμένα ἀλαλάζοντα στίφη τῶν ὀπαδῶν καί ἡ λειτουργία τῶν θεσμῶν τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας, ἄρχισε ἡ μεγάλη καπηλεία. Ἡ ἱστορική στιγμή μεταμορφώθηκε σέ πολιτικο-αβανταδόρικο κοσμικό γεγονός, θέαμα, ἐμπόρευμα. Τό Πολυτεχνεῖο ἔγινε γιορτή, φυλλάδιο, βιβλίο, δίσκος, κασέτα, πόστερ, μπρελόκ, σῆμα, μπλουζάκι καί ὅ,τι ἄλλο βάλει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. Καθένας ἐξαργύρωνε τίς μετοχές του. Βιαστικά. Πρίν πέση ἡ τιμή τους».

Τό θέατρο τοῦ «Παλάντζα»

Κατόπιν, στά ἀναγνωστικά τοῦ Γυμνασίου περιελήφθη (τό 1977) ἕνα σπαραξικάρδιο ποίημα κάποιας θρασείας κυρίας, ἀφιερωμένο «στούς σκοτωμένους σπουδαστές τοῦ Νοέμβρη» (μέ «κατατοπιστική εἰσαγωγή γιά τά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου»). Οἱ δῆμοι καί αἱ κοινότητες τῆς μείζονος πρωτευούσης καί τῶν ἐπαρχιῶν ἐγέμισαν ἀπό πλατείας καί δρόμους ἐπ' ὀνόματι «Ἡρώων τοῦ Πολυτεχνείου». Στόν περίβολο τοῦ Ἱδρύματος τοποθετήθηκε συμβολικῶς ἐπάνω σέ κάτι σάν κενοτάφιο μιά ὑπερμεγέθης, πέτρινη καί ἀσώματη, κεφάλα κάποιου μηδαμινοῦ ἀριστεροκαθηγητοῦ, πού ἐξακολουθεῖ νά ζῆ. Κατά τόν ἑορτασμό τῆς 5ης ἐπετείου, τό 1978, ἡ Βουλή τῶν Ἑλλήνων διέκοψε τή συνεδρίασί της, καί πορεύθηκε

σύσσωμος, ἐν πομπῇ, στό Πολυτεχνεῖο, ὅπου ὁ πρόεδρός της Δημήτριος Παπασπύρου, μετά τήν κατάθεσι «στεφανιοῦ», ἐκήρυξεν ἐπιτοπίως «λύσιν» τῆς συνεδριάσεως, ἀφοῦ εἶπε τά ἑξῆς ἐμβρόντητα: «Ἡ Βουλή τῶν Ἑλλήνων προσέρχεται σήμερα στόν τόπο τῆς μεγάλης θυσίας τοῦ Νοέμβρη 1973 καί ἐκδηλώνει τό θαυμασμό της καί τήν ὀφειλόμενη εὐλάβειά της πρός τούς ἡρωϊκούς ἀγωνιστές, πού θυσίασαν σ' αὐτό τό χῶρο τή ζωή τους»...

(Ν' ἀνοίξω ἐδῶ μιά παρένθεση: Ἐγνώρισα τόν Δ. Παπασπύρου τό 1952 ὡς ὑπουργό Δικαιοσύνης τῆς κυβερνήσεως Ν. Πλαστήρα. Ἐβοηθοῦσα τότε ἀνιδιοτελῶς τόν Ἀμερικανό καθηγητή Ρ.Β. Μπέρκς στήν ἔρευνα τῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος γιά τή σύνταξι τοῦ ἔργου του: «Ἡ δυναμική τοῦ κομμουνισμοῦ στήν Ἀνατολική Εὐρώπη» καί συνέπεσε ἡ ἐπίσκεψί μου στό Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης μέ τήν παρουσία τοῦ πρεσβευτοῦ τῶν Η.Π.Α., στάς Ἀθήνας Τσάρλς Γιόστ. Μοῦ ἐπροκάλεσε, λοιπόν, βαθυτάτη ἀηδία καί ἀγανάκτησι ἡ ἕρπουσα δουλικότης, μέ τήν ὁποία ὁ Ἕλλην ὑπουργός συμπεριεφέρετο στόν Ἀμερικανό πρεσβευτή. Τό 1956 ὁ ἴδιος ἦτο μέλος μιᾶς δεκαμελοῦς ἀντιπροσωπείας Ἑλλήνων πολιτικῶν, διπλωματικῶν, ἐπιστημόνων, διανοουμένων καί δημοσιογράφων πού ἐπεσκέφθη τή «Λαϊκή Δημοκρατία τῆς Κίνας», ὕστερα ἀπό πρόσκλησι τῆς κυβερνήσεώς της. Ὅταν ἐπέστρεψε, ἔφερε μαζύ του διάφορα ἔντυπα στήν ἀγγλική, πού τοῦ εἶχαν δώσει αἱ κινεζικαί ὑπηρεσίαι τουρισμοῦ καί προπαγάνδας (καί πού συνήθως τά πετοῦν οἱ παραλῆπται), τά παρέδωσε στό συντάκτη τῆς «Ἐλευθερίας» Σπ. Γιαννᾶτο καί ἐκεῖνος μέ τό «ὑλικό» αὐτό ἔγραψε μιά σειρά ἄρθρων, πού δημοσιεύθηκαν στήν ἐφημερίδα, ἀλλά μέ φαρδύ πλατύ τό ὄνομα τοῦ Δ. Παπασπύρου ἤ «Παλάντζα» ὡς συγγραφέως των...). Πέθανε στάς 17.9.1987.

Τά πραγματικά γεγονότα

Ἡ πραγματικότης εἶναι ἐντελῶς διαφορετική. Δέν «ἐ-

πανῆλθε» ἡ δημοκρατία μέ τά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου. Ἀντιθέτως. Τό στρατιωτικό καθεστώς, πού εἶχε αὐτοδεσμευθῆ νά φιλελευθεροποιηθῆ καί ἑτοιμαζόταν νά διενεργήση ἐκλογάς, ἐσυνεχίσθη ἀπό τάς 25.11.1973 ἐπί ὀκτώ μῆνας ὑπό ἄλλη ἡγεσία καί ἔγινε αὐστηρότερο, ἀφοῦ ματαίωσε τάς ἐκλογάς καί παρέδωσε τελικῶς τήν ἐξουσία στούς πολιτικούς τήν 23.7.1974 ὕστερα ἀπό τήν τραγική ἐμπλοκή του στήν Κύπρο. Τά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου ἦσαν μερικῶς «αὐθόρμητα», ὅπως ἐβεβαίωσε καί ἡ λεγομένη «Συντονιστική Ἐπιτροπή» μέ ἀνακοίνωσί της, πού δημοσιεύθηκε στάς 29.9.1974. Οὔτε τά ἀστικά κόμματα, οὔτε τά δύο Κ.Κ.Ε. τά ὠργάνωσαν καί τά κατηύθυναν. Μετά ἄρχισε ἡ παναθλία ἅμιλλα καπηλείας καί «καπελλώματος». Ἡ ἡγεσία ἦτο καί πολυκέφαλος καί διαφορισμένη, γι᾽ αὐτό καί δέν ὑπῆρχε πολιτικός προσχεδιασμός καί σαφής πολιτική κατεύθυνσι. Ἡ «Συντονιστική Ἐπιτροπή» εἶχε διακηρύξη μέ σαφήνεια: «Τό κίνημά μας δέν εἶναι κομματικό. Εἶναι πολιτικό, ἀλλά ἀκομματικό. Ἀνάμεσά μας ὑπάρχουν πολλές τάσεις, ἀλλά καμμιά ἀπό αὐτές δέν ταυτίζεται μέ κανένα κόμμα». Δέν ὑπερέβαιναν συνολικά τάς 8.000 ἐκεῖνοι, πού μετέσχον στά γεγονότα. Καί ἀπό αὐτούς οἱ φοιτηταί τοῦ Πολυτεχνείου καί τῶν ἄλλων Α.Ε.Ι. ἦσαν λιγώτεροι ἀπό 2.500. Οἱ ὑπόλοιποι ἦσαν ἄτομα παντός εἴδους καί ἔμπαιναν στό ἵδρυμα ἐλευθέρως καί ἀνεμποδίστως. Γι᾽ αὐτό, ἴσως, καί μετά τά γεγονότα ἡ «Πανσπουδαστική» (ὄργανο τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐξωτ.) ἐβεβαίωνε στό ὑπ᾽ ἀριθ. 8 φύλλο της ὅτι τό Πολυτεχνεῖο «ἦταν ἔργο 350 πρακτόρων τοῦ Ρουφογάλη», ἀρχηγοῦ τότε τῆς Κ.Υ.Π. Λαϊκή συμπαράστασι, κατά κυριολεξία, δέν ὑπῆρχε. Ὅπως ἐδήλωσε στήν «Αὐγή» (17.11.1976) ὁ γνωστός Κ. Λαλιώτης, μέλος τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς, οἱ μᾶζες δέν εἶχαν καμμιά διάθεση γιά ἀγωνιστική κινητοποίηση». (Μετά ἕξ χρόνια —στάς 13.11.1983— ὁ ἴδιος ἐβεβαίωνε στό «Βῆμα» μέ τήν ἀσυναγώνιστη κενολογία του, ὅτι «τό Πολυτεχνεῖο ἦταν καί εἶναι μιά γιγαντιαία στιγμή λαϊκῆς ἀπελευθέρωσης,

πού συμπυκνώνει τή ρήξη μέ τό καθεστώς τῆς ὑποτέλειας καί τῆς ἐξάρτησης», ὅτι «παράλληλα εἶναι καί ρήξη μέ τούς συμβιβασμούς ζωῆς καί τοῦ ἀτομικισμοῦ» καί ὅτι «δέν εἶναι κατάθεση θυσίας καί μόνο, ἀλλά κατάθεση ἀξιῶν ζωῆς, πού περιφρονοῦν ἀκόμα καί τό φόβο τοῦ θανάτου»)...

Οἱ «ἀριστεριστές»

Ἐκεῖνοι, πού ἐδέσποζαν κατά τά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου ἦσαν οἱ διάφοροι «ἀριστεριστές». Αὐτοί ἔκαναν τούς ἐμπρησμούς, τάς καταστροφάς, τάς λεηλασίας, τάς τέσσαρας ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως καί τήν ἐπίθεσι κατά τοῦ κέντρου τοῦ Ο.Τ,Ε, στήν ὁδό Πατησίων. Αὐτοί ἔστησαν ὁδοφράγματα μέ ἀναποδογυρισμένα λεωφορεῖα. Καί αὐτοί ἔγραψαν μέσα στά κτίρια τοῦ Πολυτεχνείου καί ἔξω ἀπό αὐτά τά 310 «συνθήματα», πού βρέθηκαν μετά τά γεγονότα. Κανένα ἀπό τά συνθήματα αὐτά (ἔστω καί ἕνα) δέν ἐξέφραζε ἀπόψεις ἀστικοῦ κόμματος. Ἦσαν ὅλα: ἀναρχοκομμουνιστικά (ὄχι τῶν δύο Κ.Κ.Ε.), ἀναρχικά, ἀνθρωποφαγικά, χίππικα καί ἀρκετά τρελλά, ἀφοῦ ἐξέφραζαν χαρά γιατί ἀνατράπηκε τό ἀστικό καθεστώς. Γι᾽ αὐτό καί συνεργάτης τῆς «Αὐγῆς» (8.11.1983) διερωτᾶται ἄν «τά κυρίαρχα τότε συνθήματα διατηροῦν τήν ἰσχύ τους καί σήμερα» καί ὁμολογεῖ ὅτι «ἐπιπολάζουν πολλές μυθολογίες καί ἱστορικές ἀνακρίβειες —εἶναι ἡ ἐπιεικέστερη ἔκφραση— πού καλύπτουν ὄχι μόνο σκοπιμότητες, ἀλλά καί ἰδιωτικές καί ὁμαδικές ἐνοχές».

Ἅμιλλα καπηλείας

Ἡ ἅμιλλα τῆς καπηλείας καί τοῦ «καπελλώματος» τῶν γεγονότων τοῦ Πολυτεχνείου ἄρχισε μετά τήν πρώτη ἐπέτειο καί συνεχίσθηκε ἔκτοτε ἀπό ὅλα τά κόμματα.

Κανένα όμως δέν διαθέτει πραγματικάς περγαμηνάς δράσεως. Τά δύο Κ.Κ.Ε. έπαιξαν τό ρόλο έπιδόξων καρπωτών τῆς φιλελευθεροποιήσεως τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος, πού εἶχε ἐξαγγελθῆ στάς 8.10.1973 καί θά ἐπραγματοποιεῖτο μέ τή διεξαγωγή ἐκλογῶν. Ἡ τακτική τῆς «λούφας» ἦτο τό βασικό γνώρισμα τῆς κομμουνιστικῆς συμπεριφορᾶς. Τό Κ.Κ.Ε. ἐξωτερικοῦ διακήρυσσε μέ τήν «Ἀντί-Ἐφεέ» τήν «ἀνάγκη καταπολέμησης κάθε αὐθόρμητης ἤ κατευθυνόμενης ἀπό τή χούντα τάσης γιά ἄμεση ἀποχή ἀπό τά μαθήματα», ἐτάσσετο κατά τῆς καταλήψεως τοῦ Πολυτεχνείου καί προέβαλλε ὡς αἰτήματα «τήν ἄρση τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καί τῆς λογοκρισίας (σημ. πού εἶχαν ἐπιβληθῆ τήν ἐπομένη τῆς ἀναταραχῆς), τήν κατάργηση τῶν στρατοδικείων καί τήν ἱκανοποίηση τῶν αἰτημάτων τῶν φοιτητῶν καί τῶν ἐργαζομένων». Τό Κ.Κ.Ε. ἐσωτερικοῦ, ἀφ' ἑτέρου, διά τοῦ γενικοῦ γραμματέως του Μ. Δρακοπούλου ἐβεβαίωνε τήν 16.11.1973 ὅτι «ἐνῶ τό δημοκρατικό κίνημα ἀξιώνει τή δημοκρατική ὁμαλότητα, σκοτεινές δυνάμεις ἐργάζονται γιά νά φράξουν τό δρόμο πρός τήν κατεύθυνση αὐτή καί ὀργανώνουν προκλήσεις γιά νά δικαιολογήσουν τήν ἐπιβολή στρατοκρατικῶν μέτρων». Ὁ πρόεδρος, τέλος, τοῦ Πασόκ, μέ τή γνωστή κλίση του πρός τήν κατασκευή φανταστικῶν στόχων, ἐβεβαίωνε μεγαλοστόμως καί κατηγορηματικῶς ὅτι «ὁ ἀγώνας τοῦ Νοέμβρη δέν ἀποβλέπει στήν ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας· δέν εἶναι ἀντιχουντικός· εἶναι ἀγώνας λαϊκός, ἐθνικοαπελευθερωτικός» καί ἐδήλωνε ὅτι στάς 16.11.1973 «ἡ ἀναλογιά ἀνάμεσα στούς ὀργανωμένους καί τούς ἀνοργάνωτους διαδηλωτές ἦταν ἕνας πρός πεντακόσιους»...

Τό Πολυτεχνεῖο ἀναίμακτο

Ὁ πυρῆνας τῆς «ἱστορίας» τοῦ Πολυτεχνείου εἶνάι οἱ «νεκροί» γιατί μέ αὐτούς κατασκευάσθηκε ἕνας πολυδύναμος μῦθος καί μέ αὐτούς συντηρεῖται στήν

καρδιά καί στό νοῦ χιλιάδων ἀνυπόπτων πολιτῶν. Κατά τόν μῦθο, στή δημιουργία τοῦ ὁποίου ἔπαιξε πανάθλιο ρόλο ὁ Δ. Μπέης, οἱ «νεκροί τοῦ Πολυτεχνείου» εἶναι ἤ πάρα πολλοί καί τούς ἔθαψαν σέ ὁμαδικούς τάφους ἔξω ἀπό τό νεκροταφεῖο τοῦ Ζωγράφου (χωρίς ὅμως νά βρεθῆ οὔτε νύχι) ἤ 47 κατά ἕνα ἀνώνυμο «Γερμανό δημοσιογράφο», τόν ὁποῖο ἐπικαλεῖται ἐπώνυμος Ἕλλην μηδαμινογράφος (ὁ Γιάννης Φάτσης στό βιβλίο του: «Πολυτεχνεῖο '73») ἤ 56 κατά τή διοίκησι τῆς Ο.Λ.Μ.Ε. (πού στό ἐπίσημο ὄργανό της δημοσίευσε «πίνακα νεκρῶν τοῦ Πολυτεχνείου» μέ τά ἐπίθετά των ὅμως μόνο καί χωρίς μικρά ὀνόματα). Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι: πρῶτον ὅτι *κανένας φοιτητής τοῦ Πολυτεχνείου ἤ ἄλλης ἀνωτάτης σχολῆς δέν σκοτώθηκε μέσα στό Πολυτεχνεῖο ἤ ἔξω ἀπό αὐτό καί σ' ὁλόκληρη τήν Ἀττική* καί δεύτερον ὅτι *κανένας πολίτης δέν ἔχασε τή ζωή του μέσα στό χῶρο τοῦ ἱδρύματος καί σέ ἀκτίνα 300 μέτρων γύρω ἀπ' αὐτό.* Καί ἡ ἀλήθεια αὐτή ἀποδεικνύεται ὄχι μόνο ἀπό τό ὅτι μετά τή δημοσίευσι τοῦ σχετικοῦ νόμου οὔτε ἕνας γονεύς ὑπέβαλε αἴτησι νά συνταξιοδοτηθῆ τιμητικῶς γιατί σκοτώθηκε γυιός του φοιτητής, ὅπως περίμενε μέ βεβαιότητα ὁ Γ.Α. Μαγκάκης, ἀλλά καί ἀπό πλῆθος μαρτυριῶν προσώπων, ἐπισήμων ἐκθέσεων καί δικαστικῶν ἐγγράφων. Ἔτσι, ὁ πρύτανις τοῦ Πολυτεχνείου κατά τά γεγονότα Κ. Κονοφάγος σημειώνει στό «Ἡμερολόγιό» του, πού δέν προωρίζετο γιά τή δημοσιότητα, ὅτι «τό Ε.Μ.Π., χάρις εἰς τόν Στρατόν ἐξεκενώθη ἀναιμάκτως». Ἐπίσης, σύμφωνα μέ τήν ὑπ' ἀριθ. 33.437 ἀναφορά τῆς Συγκλήτου τοῦ Πολυτεχνείου (11.10.1975) πρός τόν εἰσαγγελέα Ἀθηνῶν Δ. Τσεβᾶν, κανένας σπουδαστής δέν σκοτώθηκε κατά τό τριήμερο. Ὁ ἴδιος πρύτανις κατέθεσε στάς 20.1.1975 στό Πενταμελές Ἐφετεῖο Ἀθηνῶν, ὡς μάρτυς, ὅτι μέσα στό Πολυτεχνεῖο δέν σκοτώθηκε κανείς φοιτητής καί τά ἴδια βεβαιώνει καί στό βιβλίο του: «Ἡ ἐξέγερση τοῦ Πολυτεχνείου» (1982) μέ τήν προσθήκη ὅτι οὔτε κανείς ἄλλος πολίτης ἔχασε τή ζωή του «μέσα στό Πολυτεχνεῖο».

Πόσοι οἱ νεκροί;

Ὑπάρχουν, ἐν τούτοις, νεκροί τῶν γεγονότων τοῦ Νοεμβρίου 1973... Ὁ ἀριθμός των ὅμως κυμαίνεται μεταξύ 23 καί 12 καί ὅλοι σκοτώθηκαν ἔξω καί μακρυά ἀπό τό Πολυτεχνεῖο ἤ σέ διαφόρους συνοικίας τῆς πρωτευούσης. Ἀπό τό ὑπ' ἀριθ. 677 τοῦ 1975 παραπεμπτικό βούλευμα καί τήν ὑπ' ἀριθ. 723 τοῦ 1975 ἀπόφασι τοῦ πενταμελοῦς Ἐφετείου Ἀθηνῶν γιά τή δίκη τοῦ Πολυτεχνείου προκύπτει ὅτι οἱ πολῖται πού σκοτώθηκαν κατά τό τριήμερο τῶν συγκρούσεων εἶναι συνολικῶς 23, ἀπό τούς ὁποίους 2 ἀγνώστου ταυτότητος. Ἀπό τούς 23 αὐτούς 7 σκοτώθηκαν ἀπό ἀδέσποτες σφαῖρες, 5 κατά τή διάρκεια ἐπιθέσεων καί συγκρούσεων, 6 βρέθηκαν νεκροί ἀπό σφαίρα, 2 πέθαναν ἀπό τά καπνογόνα, 2 ἀπό κτυπήματα καί 1 ἀπό σφαίρα πού ἀποστρακίσθηκε. Προσφατωτέρα ὅμως ἔρευνα, πού ἔγινε μετά τήν ἄνοδο τοῦ Πασόκ στήν ἐξουσία καί ὕστερα ἀπό ἐντολή τοῦ ὑπουργοῦ Δημοσίας Τάξεως Γ. Σκουλαρίκη ἀπό τόν ἐπαναφερθέντα ὡς ἀντιστασιακό ἀστυνομικό διευθυντή Γ. Σαμπάνη κατέληξε στή διαπίστωσι ὅτι κατά τό τριήμερο ἔχασαν τή ζωή τους 12 συνολικῶς. Ἡ σχετική ἔκθεσι μέ τήν κατάστασι τῶν ὀνομάτων ὑποβλήθηκε στάς 8.2.1982 καί φωτοτυπία τῆς καταστάσεως δημοσιεύθηκε στό ὑπ' ἀριθ. 110/1983 φύλλο τῆς μηνιαίας ἐπιθεωρήσεως «Στόχος». Ἀπό τούς 12 αὐτούς νεκρούς, πού τά στοιχεῖα συμπίπτουν μέ ἰσαρίθμους ἀπό τούς 23 νεκρούς τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως, οἱ 7 σκοτώθηκαν ἀπό ἀδεσπότους σφαίρας σέ διάφορα σημεῖα τῶν Ἀθηνῶν καί οἱ 5 κατά τή διάρκεια ἐπιθέσεων ἐναντίον τοῦ ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως καί τοῦ Κέντρου τοῦ Ο.Τ.Ε. στήν ὁδό Πατησίων. Τό «προσκλητήριο τῶν νεκρῶν» ὅμως πού διαβάσθηκε στάς 17.11.1983 στό χῶρο τοῦ Πολυτεχνείου, ἀνέφερε 58 ἐπώνυμα, χωρίς ὀνόματα, δηλαδή 3 περισσότερα ἀπό τά ἐπώνυμα τοῦ αὐθαιρέτου πίνακος τῆς Ὀλμέ. Κατά τό «Ἔθνος», μάλιστα, τῆς

18.11.1983 «διαβάστηκαν τά ὀνόματα 63 θυμάτων τοῦ Πολυτεχνείου καί ἀμέσως τό πλῆθος ξέσπασε σέ χειροκροτήματα». Ἔτσι ἡ σύγχυσι ἀπό τή μυθοπλαστική ἀμηχανία ἔφθασε στό ἀποκορύφωμά της...

Πλύσι ἐγκεφάλου

Εἶναι ἀσύλληπτος ἡ «πλύσι ἐγκεφάλου» τοῦ λαοῦ γιά τή θεμελίωσι καί τή διεύρυνσι τοῦ μύθου τοῦ Πολυτεχνείου, πού ἄρχισε ἀμέσως μετά τή μεταπολίτευσι. Ἑκατοντάδες χιλιάδων Ἑλλήνων φρονοῦν «καλῇ τῇ πίστει», ὅτι στό Πολυτεχνεῖο ἔγινε φοβερά σφαγή. Οἱ ἐπισκέπται ἄφηναν στά κάγκελα στεφάνια καί μπουκέτα λουλουδιῶν μέ καρφιτσωμένα σημειώματα «γιά τούς νεκρούς», μέ ἀφιερωματικούς στίχους καί μέ μυστικοπαθεῖς ἐκδηλώσεις θαυμασμοῦ καί δέους. Κανένας ἄλλος μῦθος δέν ὑπέστη στήν Ελλάδα ἰσοδύναμη συναισθηματική φόρτισι. Τό φαινόμενο δέν εἶναι ἀνεξήγητο γιατί χρησιμοποιήθηκαν ἐντατικῶς ὅλα τά διαθέσιμα σήμερα καί τερατώδους ὑποβλητικῆς ἰσχύος μέσα γιά τόν ἐπηρεασμό τῆς κοινῆς γνώμης: ἡ τηλεόρασι, τό ραδιόφωνο, αἱ ἐφημερίδες, ἡ μουσική, τό θέατρο, ὁ κινηματογράφος, αἱ καλαί τέχναι, τά βιβλία, τό σχολεῖο, οἱ ἀτομικοί «διαφωτισταί» καί ὁ κρατικός καταναγκασμός. Ὑπάρχουν ἀνατριχιαστικά δείγματα τῆς πρωτοφανοῦς ἐπιθέσεως κατά τοῦ νοῦ μεγάλων καί μικρῶν. Εἶναι αἱ φωτογραφίαι λυπομανῶν γυναικῶν, εὐφαντάστων μαθητῶν πού τούς ἔφεραν ὑποχρεωτικῶς καί κοπαδιαστά καί νηπίων ἀκόμη. Εἶναι καί αἱ δημοσιευμέναι «δηλώσεις» των. Ὀκταετής μαθητής, ἀγέννητος κατά τά γεγονότα, ἐδήλωσε: «Ἐμένα μοῦ εἶπε ἡ δασκάλα μου στό σχολεῖο, ὅτι ἐδῶ ἦταν κλεισμένα παιδιά. Ὁ Παπαδόπουλος, πού ἦταν χούντα, εἶπε στό τάνκ νά σπάση τήν πόρτα. Ὅταν ἔσπασε ἡ πόρτα σκοτώθηκαν πολλά παιδιά» («Τά Νέα» 14.11.1983). Ἀξιωματικός ὑπηρετῶν στή Λῆμνο αἰφνιδιάζεται ἀπό τά δύο παιδιά του μέ ἐξουθενωτική δήλωσί των ὅτι «οἱ στρα-

τιωτικοί εἶναι δολοφόνοι». Καί ὅταν, ἀποσβολωμένος, ζητᾶ νά μάθη τήν αἰτία τοῦ φοβεροῦ χαρακτηρισμοῦ, παίρνει τήν ἀπάντησι: «Γιατί μπήκατε στό Πολυτεχνεῖο καί σφάξατε τούς δημοκρατικούς φοιτητές. Μᾶς τό εἶπε ὁ δάσκαλος» («Βραδυνή» 18.11.1983). Ἀλήθεια, ποιοί εἶναι οἱ δολοφόνοι;

Ξεφούσκωμα τοῦ μύθου

Δέν ἄργησε, ἐν τούτοις, νά ἀρχίση παραλλήλως καί τό ξεφούσκωμα τοῦ μύθου. Τό πρῶτο «πλῆγμα γοήτρου» τό ὑπέστη κατά τόν «ἑορτασμό» τῆς πρώτης ἐπετείου τῶν γεγονότων, τό 1974, μέ τή γνωστή ἱλαροτραγική ἱστορία τῆς πολυκλαύστου «Ἠλένιας», πού τόσο ἐθρήνησεν ἡ εὐαίσθητη «Αὐγή» (22.11.1974) καί ἀρκεταί συνάδελφοί της παρομοίας νοημοσύνης. Ἐπακολούθησαν αἱ δικαστικαί διαπιστώσεις τοῦ 1975, πού ἀπέδειξαν πόσο χονδροειδές ἦτο τό ψέμα γιά «νεκρούς φοιτητάς». Μετά τάς ἐκλογάς πού ἀνέδειξαν τό Πασόκ, 8 βουλευταί τῆς Νέας Δημοκρατίας κατέθεσαν στή Βουλή (28.1.1982) ἐρώτησι καί ζητοῦσαν ἀπό 6 ἁρμοδίους ὑπουργούς νά πληροφορήσουν τήν ἐθνική ἀντιπροσωπεία «ποῖοι ἐφονεύθησαν ἐντός τοῦ χώρου τοῦ Πολυτεχνείου καί ποῖοι εἰς τόν πέριξ χῶρον». Τήν ἀπάντησι τούς ἔδωσε ὁ τότε ὑφυπουργός Ἀμύνης Γ. Πέτσος (16.2.1982) μέ ἐρωτηματική ἀντιστροφή, πού ἀποτελεῖ ὑπεκφυγή ἀποδεικνύουσα τόν μυθικό χαρακτήρα τῆς ὑποθέσεως, ἀλλά καί καταπέλτη κατά τῆς Ν.Δ. «Ποιούς τιμούσατε ἐπί πέντε χρόνια, τούς εἶπε ὁ Γ. Πέτσος, μέ τή συμμετοχή τῆς παρατάξεως στήν ὁποία ἀνήκετε στίς ἐκδηλώσεις τῶν ἐπετείων τοῦ Πολυτεχνείου καί γιά ποιούς προορίζονταν τά στεφάνια, πού ἐκπρόσωποι τῆς παρατάξεώς σας κατέθεταν;». Ἐπίσης, στάς 8.4.1982 ὁ ὑπουργός Δημοσίας Τάξεως Γ. Σκουλαρίκης ἐδήλωσε στή Βουλή ὅτι «δέν μπορεῖ νά πεῖ πόσα θύματα ἔπεσαν κατά τά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου γιατί ἡ κυβέρνηση ἀνέλαβε τώρα», ἐνῶ εἶχε στά χέρια του ἀπό

τάς 8.2.1982 τή διαφωτιστική ἔκθεσι καί τήν κατάστασι τοῦ Γ. Σαμπάνη, πού ἐρεύνησε τήν ὑπόθεσι, ὕστερα ἀπό δική του ἐντολή. Καί ἡ ἐλάχιστα ἔξυπνη αὐτή διολίσθησι ὁλοκλήρωσε τό ξεφούσκωμα.

Ἔχομεν δύο ἐθνικάς ἐπετείους: τήν 25η Μαρτίου, πού καθιερώθηκε τό 1838 νά ἑορτάζεται ὡς «ἡμέρα ἐνάρξεως τοῦ περί τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» κατά τό 1821 καί τήν 28ην Ὀκτωβρίου, κατά τήν ὁποίαν τιμοῦμε τήν κοσμοϊστορικῆς σημασίας ἐμπλοκή μας στόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τό 1940 μέ τήν ἀπόρριψι τοῦ ὑποδουλωτικοῦ ἰταλικοῦ τελεσιγράφου καί τήν ἑξάμηνη νικηφόρο ἀντίστασί μας κατά τοῦ Ἄξονος ὑπό συνθήκας συντριπτικῶς ἀνίσους. Οὔτε ἡ πρώτη ὅμως, οὔτε ἡ δευτέρα, πού ἀναφέρονται καί αἱ δύο σέ πραγματικούς σταθμούς τῆς μακραίωνος ἱστορίας μας καί σέ ἐνδόξους πραγματώσεις ἐθνικῆς ἐξάρσεως, ἐτιμήθηκαν ποτέ μέ τόσο θόρυβο, τόσας δαπάνας καί τόση λογοκοπία, ὅσο ἡ μυθική «ἱστορία» τοῦ Πολυτεχνείου, μέ τήν καθιέρωσι διά νόμου καί ὡς «ἐθνικῆς ἑορτῆς καί ἀργίας» τῆς 17 Νοεμβρίου. Ὅ,τι τῆς λείπει σέ ἀλήθεια ἀναπληρώνεται μέ χονδροειδῶς ὑποκριτικούς θεατρινισμούς καί μέ ἀκατάσχετον καί παρανοϊκή φλυαρία, τῆς ὁποίας ὑπάρχουν πλέον ἄφθονα δείγματα, ἀντάξια τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης κεφάλας, πού ἐπέλεξαν ὡς σύμβολο τοῦ ὅλου μύθου. Θά ἔλθη ὅμως κάποτε ἡ ὥρα πού ἡ ὑπόθεσι «Πολυτεχνεῖο» θά μελετᾶται ἀπό τούς ἱστορικούς, τούς κοινωνιολόγους καί τούς ψυχιάτρους ὡς μία ἀπό τάς χαρακτηριστικωτέρας ἀποδείξεις τῆς ἠθικῆς καί τῆς πνευματικῆς καταπτώσεως τῆς ἐποχῆς μας...

XXIII. ΟΙ «ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΟΙ»

Τό στρατιωτικό καθεστώς διήρκεσεν ἐπί 6 χρόνια καί 8 μῆνας σέ δύο φάσεις (21.4.1967 ἕως 25.11.1973 καί 25.11.1973 ἕως 23.7.1974) καί κατά τό διάστημα αὐτό πάρα πολλοί συνδέθηκαν μαζύ του καί μέ διαφόρους τρόπους. Γιατί ἡ Ἐπανάστασι τῆς πρώτης καί κυρίας φάσεως: ἐπέβαλε ἀναιμάκτως τήν κυριαρχία της σ' ὁλόκληρη τήν ἐπικράτεια· ἀναγνωρίσθηκε ἀπό ὅλα τά κράτη ὅτι ἐκπροσωπεῖ τήν Ἑλλάδα· ἐθέσπισεν ἕνα πλέγμα ἀπό κανόνας δικαίου, τούς ὁποίους ἐφάρμοσαν καί ἐξακολουθοῦν νά ἐφαρμόζουν (κατά μέγα μέρος) τά δικαστήρια τῆς χώρας· ἐξεπόνησε δύο Συντάγματα (τοῦ 1968 καί τοῦ 1973), πού ἐγκρίθηκαν μέ δημοψηφίσματα καί ἐπικυρώθηκαν ἀπό τόν Ἄρειο Πάγο· συνῆψε διεθνεῖς συμβάσεις, πού κυρώθηκαν ἀπό τάς κυβερνήσεις τῆς μεταπολιτεύσεως· καί διατήρησε ἀκλονήτως τήν ἐξουσία καί τήν παρέδωσε θεληματικῶς (κατά τή δευτέρα φάσι της) σέ πολιτική κυβέρνησι στάς 23.7.1974 χωρίς ν' ἀνατραπῆ, ἀλλά αὐτοκαταλυθεῖσα, μετά τήν τραγική ἐμπλοκή στό κυπριακό.

Ὁμολογίαι ἀντιστασιακῶν

Δέν ὑπῆρχε, ἄραγε, «ἀντίσταση» κατά τοῦ καθεστῶτος; Ὑπῆρχε, ὅπως ὑπάρχει ἀντιπολίτευσι ποικίλου βαθμοῦ στάς κοινοβουλευτικάς δημοκρατίας, ἀλλά δέν ἦτο σημαντική κατά τήν ὁμολογία τῶν ἰδίων τῶν ἀντιπάλων

τῆς δικτατορίας. Ἕνας ἀπό τούς αὐθεντικωτέρους ἀντιστασιακούς εἶναι, ἀσφαλῶς ὁ *Ἀ. Παναγούλης* πού στάς 13.8.1968 ἀποπειράθηκε νά δολοφονήση τόν Γ. Παπαδόπουλο, συνελήφθη ὕστερα ἀπό λίγο καί στάς 21.8.1973 ἀμνηστεύθηκε καί ἀποφυλακίσθηκε. Αὐτός, λοιπόν, σέ μιά πρώτη συνέντευξί του μετά τή μεταπολίτευσι («Καθημερινή» 27.4.1975) δήλωσε ὅτι «στήν ἀντίσταση ὑπῆρχαν πολλοί ἐθελοντές στρατηγοί κι ἐλάχιστοι ἐθελοντές στρατιῶτες», ὅτι «δέν ἔγινε σοβαρή ἀντίσταση ἀπό τήν ἀρχή γιατί οἱ περισσότεροι δέν πίστευαν ὅτι θά διαρκοῦσε ἡ δικτατορία» καί ὅτι «ὁ λαός ἦταν τελείως ἀπροετοίμαστος γιά ἀντίσταση». Ἐπίσης ὁ ἐ.ἀ. ταξίαρχος *Π.Σ. Ζαχαρόπουλος*, σέ μακροσκελῆ ἐπιστολή του, πού δημοσιεύθηκε στήν «Καθημερινή» (2.7.1975) παρατηρεῖ ὅτι «τό σύνολο τῶν ἀντιστασιακῶν ἀξιωματικῶν ἀπό τό βαθμό τοῦ ἀντιστρατήγου μέχρι τοῦ ὑπολοχαγοῦ ἀνέρχεται μόνον εἰς 70». Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1976 ὁ *Ἀ. Παναγούλης* ἀνακοίνωσε ὅτι ἀποχωρεῖ ἀπό τήν Ε.Δ.Η.Κ. (στήν ὁποία ἀνῆκε) γιά πολλούς λόγους «καί πάνω ἀπό ὅλα γιατί δέν ἔγινε ἐσωτερική κάθαρση σ' αὐτήν» —γιατί, δηλαδή ὁ Γ. Μαῦρος, δέν διέγραψε ὡρισμένους βουλευτάς τοῦ κόμματος (σ.σ.: ὅπως τόν Δ.Θ. Τσάτσο καί τόν Γ.Α. Μαγκάκη), πού ἐνῶ παρουσιάζονται ὡς «ἀντιστασιακοί» καί ἀδιάλλακτοι, ἐπολιτεύθηκαν κατά τήν ἑπταετία κατά τρόπο πού δέν δικαιολογεῖ τή σημερινή ἀντιστασιακή τους προβολή («Ἀκρόπολις» 16.4.1976).

«Πικρές ἀλήθειες»

Δύο χρόνια κατόπιν, ὁ πολύ ἔξυπνος *Κ. Καλλίας* εἰσάγει τόν τύπο τῶν «ἐμμεσοαντιστασιακῶν» («Βραδυνή» 18.7.1978) μιλῶντας γιά τούς ἐκδότας βιβλίων κατά τή διάρκεια τῆς δικτατορίας (ὅταν πιά δέν ὑπῆρχε λογοκρισία) καί βεβαιώνει ὅτι αὐτοί «μέ κίνδυνο διώξεων παρουσίαζαν βιβλία, πού ἄν δέν χτυποῦσαν πάντοτε ἄμεσα τή δικτατορία, τήν πολεμοῦσαν ἔμμεσα μέ τήν ἀναφορά στήν ἐλευθερία,

στή δημοκρατία καί στήν κοινωνική έξέλιξη». Στάς 19.11.1978 ό *Π. Παλαιολόγος*, σέ χρονογράφημά του στό «Βήμα» γράφει: «'Ελάχιστοι οί άντιστασιακοί. Είναι ό κανόνας. Τούς πολλούς θά τούς συναντήσετε τήν έπομένη τῆς άνατροπῆς τῆς χούντας Β' ή όποιασδήποτε άνωμαλίας νά ζητοῦν άποκατάσταση ζημιῶν, πού δέν έπαθαν». Χαρακτηριστική είναι καί ή σύστασι «όμοφωνίας», πού έκανε στάς 7.11.1979 ό *Π. Κανελλόπουλος* στή Βουλή κατά τή συζήτησι τῆς ύποθέσεως Πλασκοβίτη-Ροκοφύλλου μέ τόν ύπουργό Δ. Σταμάτη: «Όταν συζητοῦνται θέματα, πού άναφέρονται στή δικτατορία —είπε— πρέπει νά ύπάρχει όμοφωνία —καί νά μήν άποκαλύπτη ό ένας τούς άλλους»! («'Απογευματινή» 8.11.1979). Τέλος, ή *'Ε. Βλάχου* σέ χρονογράφημά της μέ τόν τίτλο «'Αλήθειες...» (16.6.1985) παρατηρεῖ: «Σκύψτε νά σᾶς θυμίσω μιάν άλήθεια, πού ζήσαμε όλοι καί πού κανείς δέν τολμᾶ τώρα ούτε νά ψιθυρίσει. 'Εκεῖ, τέλος τοῦ έξῆντα, οί περισσότεροι Έλληνες θαυμάζανε τόν στρατιωτικό άρχηγό, τόν παρακολουθούσανε έντυπωσιασμένοι καί χειροκροτοῦσαν έλεύθερα τίς ρητορεῖες του... Ό ίδιος καί οί σύντροφοί του γύριζαν τήν 'Ελλάδα καί ύπῆρχε ένας κόσμος —ένα πλῆθος κόσμου, πού τούς ύπεδέχετο μέ ζητωκραυγές. Αύτές οί λίγες γραμμές ξαναφέρνουν στή μνήμη ίστορικές άλήθειες, που προτιμᾶμε νά ξεχνᾶμε. 'Αλλά φθάνουν γιά σήμερα αύτές οί πολύ πικρές άλήθειες». Ή ίδία, σέ άλλο χρονογράφημά της μέ τόν τίτλο: «Ή φυγή...» (11.1.1987) γράφει: «Πόσες φορές δέν διάβασα γραμμένο σοβαρά άπό σοβαρούς άνθρώπους σέ σοβαρά έντυπα γιά τήν "όλοκληρωμένη άντίσταση τοῦ έλληνικοῦ λαοῦ έναντίον τῆς στρατιωτικῆς δικτατορίας". Μεγαλύτερο ψέμα, πιό φανταστικό παραμύθι, μποροῦσε ποτέ νά λεχθῆ;... Τά κρύψαμε όλα κάτω άπό ένα χρυσοκεντημένο βέλο μέ φανταστικές άπεικονίσεις ήρωϊκῶν έκδηλώσεων»...

Ένα μοιραῖο άνάγνωσμα

Κατά τά τέλη τοῦ 1974 ή «'Ακρόπολις» άρχισε νά

δημοσιεύη σέ συνεχείας ἕνα «ἱστορικό» ἀνάγνωσμα μέ τόν τίτλο: «7 χρόνια Ἀντίστασι. Ἡ ἄγνωστη ἱστορία τοῦ ΟΧΙ στή Δικτατορία». Τό ἀνάγνωσμα αὐτό, ὕστερα ἀπό 12 συνεχείας (15.12.1974 ἕως 29.12.1974) ἔκλεισε μέ τή δήλωσι: «Εἰς τό σημεῖο αὐτό τερματίζεται τό πρῶτο κεφάλαιο τοῦ ἀναγνώσματος. Ἀργότερα θά ἀκολουθήσουν τά λοιπά κεφάλαια». Τά «λοιπά κεφάλαια» ὅμως ποτέ δέν ἀκολούθησαν. Καί ἀπό τήν ὅλη ἀφήγησι, μέ τό γελοῖο τέρμα, προκύπτει ὅτι μαζική ἀντίστασι κατά τῆς δικτατορίας δέν ὑπῆρχε˙ ὅτι «συνελαμβάνοντο» κωμικά σχέδια, πού δέν ἐπραγματοποιοῦντο˙ ὅτι ὅλοι ἤθελαν νά εἶναι ἀρχηγοί καί ἀλληλοϋπεβλέποντο. Ὁ **μῦθος τῆς ἀντιστάσεως**, μέ τόν ἄδοξο τερματισμό τῆς ἀφηγήσεως, ἐξευτελιζόταν στήν πρώτη ἀπόπειρα κατασκευῆς του.

Τά ἀρχεῖα τῆς Ε.Σ.Α...

Μεγάλη λαχτάρα ἐπροκάλεσε στούς «ἀντιστασιακούς» τό θέμα τῶν «**ἀπορρήτων ἀρχείων** τοῦ ΕΑΤ/ΕΣΑ», πού φαίνεται ὅτι μέρος των εἶχε στά χέρια του ὁ Ἀλ. Παναγούλης. Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1976 ἄρχισαν νά δημοσιεύωνται φωτοτυπίαι ἐγγράφων τῶν ἀρχείων αὐτῶν, πού ἀποκάλυπταν ὅτι «γνωστά στελέχη τοῦ ἀντιδικτατορικοῦ ἀγῶνα τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος καί τῆς νεολαίας "Ρήγας Φεραῖος" τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσ.» ἐφέροντο σημαδεμένοι ὡς συνεργάται τῆς ΚΥΠ καί τῆς Γενικῆς Ἀσφαλείας. Αἱ δημοσιεύσεις αὐταί ἀναστάτωσαν τούς ἐνδιαφερομένους, πού ἄρχισαν νά κάμνουν πρός τόν Μ. Ζούβελο (ἐπίτροπο τοῦ Διαρκοῦς Στρατοδικείου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἀσκοῦσε τήν ποινική δίωξι κατά τῶν κατηγορουμένων γιά βασανιστήρια ἀξιωματικῶν) ἀγωνιώδεις ἐκκλήσεις νά διατάξη τήν *καταστροφή* τῶν ἀρχείων. Στάς 24.4.1976 *ἀπαγορεύθηκε* «πᾶσα δημοσίευσις ἐν τῷ Τύπῳ σχετικῶς μέ τάς διενεργουμένας ἀνακριτικάς πράξεις κατά τῶν δραστῶν τῆς ὑπεξαγωγῆς τῶν ἀρχείων ἐκ τοῦ ΕΑΤ/ΕΣΑ»

διότι άπό αύτή «δυσχεραίνεται ή άνακάλυψις τῶν δραστῶν». 'Ο 'Α. Παναγούλης πληροφορήθηκε τήν άπαγόρευσι εύρισκόμενος στό Παρίσι καί τό γεγονός τόν έπίκρανε καί τόν έξώργισε πολύ. Κατόπιν τά «άρχεῖα» περιῆλθαν στά χέρια τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς καί άφοῦ τά «έμελέτησαν» οί έκπρόσωποι τῶν κομμάτων, *έμειναν όλοι σύμφωνοι νά μή δοθῆ στή δημοσιότητα ό σχετικός φάκελος...*

Εύτελής «μεταστροφή»

Εἶναι εὔλογο νά μεταβάλλουν γνώμη οί ἄνθρωποι ὅταν άποχωρεῖ ή ήττᾶται ένα καθεστώς. Αί μᾶζαι άκολουθοῦν τόν διάδοχο ή τόν νικητή άπό ένδιάθετη τάσι καί γιά σιγουριά. Έτσι, ἄλλωστε, έκδηλώνονται στά έλεύθερα συστήματα αί συνέπειαι τῶν μεταβολῶν στό συσχετισμό τῶν πολιτικῶν δυνάμεων. Τό φαινόμενο ὅμως, πού παρουσίασαν οί Έλληνες μετά τή μεταπολίτευσι εἶναι μοναδικό. 'Εννέα έκατομμύρια εἶναι ὅλοι. 'Αλλά τήν έπομένη τῆς πτώσεως τῶν στρατιωτικῶν, έμφανίσθηκαν **έννέα έκατομμύρια «άντιστασιακῶν»!** Πρόκειται περί «μεταστροφῆς» εύτελεστάτης ποιότητος, πού άποτελεῖ ὄνειδος γιά τόν έλληνισμό. 'Αλλά καί αύτό συγχωρεῖται. 'Εκεῖνο, πού προκαλεῖ άηδία καί άγανάκτησι σέ κάθε λογικό ἄνθρωπο, εἶναι τό **βαθύ μῖσος**, πού ὅλοι αύτοί οί «άντιστασιακοί τῆς έπομένης» έφρόντισαν νά έκδηλώσουν κατά τῶν ένσαρκωτῶν τοῦ νικημένου καθεστῶτος. 'Ο τόπος έγέμισεν άπό **λυσσώδεις κεφαλοκυνηγούς**, πού συνηγωνίζοντο ποιός νά έπιδείξη μεγαλυτέρα έχθρότητα έναντίον έκείνων, τούς όποίους ἔγλειφαν δουλοπρεπέστατα λίγες μέρες πρίν. Ήταν, φαίνεται, αύτός ένας έλληνικός τρόπος «έντίμου» άποσυνδέσεως άπό τό «παρελθόν»...

Δώδεκα εἴδη

Ἰδού ποῖοι φρόντισαν γι' αὐτή τήν ἑλληνοπρεπῆ «ἀποσύνδεσι»:

1. Οἱ *«λουφατζῆδες»*, οἱ ὀπαδοί τοῦ Κ.Κ.Ε. πού κατά τή διάρκεια τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος ἔμειναν στή «λούφα» (δέν ἔκαναν τίποτε) γιατί δέν τούς ἐπέτρεπε ὁ ἐδῶ Σοβιετικός πρεσβευτής, γιατί ἦσαν ἀπασχολημένοι μέ τό πρόβλημα τῆς κομματικῆς διασπάσεως καί γιατί ἐπεδίδοντο σέ ἀλληλοκαταδόσεις. Ἔκπληκτοι γιά ὅσα τούς παραχωρήθηκαν χωρίς ὅρους ἀπό τόν Κ. Καραμανλῆ, ἄρχισαν μετά τή μεταπολίτευσι ν' ἀξιώνουν θρασύτατα: «δῶστε τή χούντα στό λαό!» καί νά ἀραδιάζουν μέ ἀναγνώσματα τοῦ «Ριζοσπάστη» χονδροειδῆ ψέματα γιά τήν «ἀντιδικτατορική πάλη» στήν ὁποία, τάχα, «πρωτοπορία» ἦτο τό Κ.Κ.Ε πού «ἐλούφαζε».
2. Οἱ *«ἐφαψίαι»*, αὐτοί πού εἶχαν ἔλθει σέ ἀποδεδειγμένη ἐπαφή μέ ἐκπροσώπους ἤ στελέχη τοῦ καθεστῶτος καί διαπραγματεύθηκαν μαζί του συνεργασία.
3. Οἱ *«συνομιληταί»*, γνωστοί ἡγετικοί κύκλοι τῆς Ε.Κ.-Ν.Δ. πού εἶχαν κοσμικάς καί ἄλλας «συνομιλίας» καί εἶχαν κάμει αὐτοβούλως προσφοράς στήν ἐπανάστασι.
4. Οἱ *«συνεργάται»*, πού ἡ συμμετοχή των στάς εὐθύνας τοῦ καθεστῶτος προκύπτει ἀπό ἀδιάψευστα ἐπίσημα κείμενα.
5. Οἱ *«ἀποτύχοντες»* νά γίνουν δεκτοί ἀπό τήν ἐπανάστασι (γιά λόγους ἠθικῆς τάξεως), παρά τάς δουλοπρεπεῖς προσφοράς των, καί γι' αὐτό λυσσώδεις ἐχθροί της καί ἀποδεδειγμένοι «ἀντιστασιακοί».
6. Οἱ *«ἀσπόνδυλοι»*, δηλαδή οἱ δημοσιογράφοι, πού ἐνῶ αὐτοχαρακτηρίζουν τό ἐπάγγελμά των ὡς «λειτούργημα», ἀπαιτοῦν ἐπιείκεια γιατί «εἶναι γνωστόν ὅτι ἐκμισθώνουν τήν ἐργασία των εἰς διαφόρους ἑκάστοτε ἐργοδότας ἀντιθέτων ἰδεολογικῶν προσανατολισμῶν, χωρίς τοῦτο νά σημαίνη ὅτι φέρουν μέρος τῆς εὐθύνης τούτων»...
7. Οἱ *«αὐτοφυγάδες»*, πού οὐδέποτε καταδιώχθηκαν, πού ἔφυγαν ἐλευθέρως καί ἀνεμποδίστως στό ἐξωτερικό, ἀλλά μόλις ἔφθαναν ἐκεῖ ὅπου ἤθελαν, παρίσταναν τόν

«διωκόμενο», τόν «φυγάδα» καί τόν «μαρτυρήσαντα» ἐδῶ.
8. Οἱ *«ραπισθέντες»*, πού πρέπει νά χαρακτηρισθοῦν ὡς «ἀντιστασιακοί τοῦ ἑνός μπάτσου»...
9. Οἱ *«εὐκαιριακοί»*, ὅπως οἱ ξενοδόχοι πού μέ κρατικά δάνεια ἀπέκτησαν τεραστίας περιουσίας καί μετά τήν μεταπολίτευσι διακήρυξαν ἀναιδέστατα ὅτι «πρέπει νά μᾶς χαρισθοῦν τά δάνεια, γιατί μᾶς ἐπίεζε ἡ χούντα νά τά πάρουμε»!..
10. Οἱ *«γελοῖοι»*, ὅπως ὁ γενναῖος ἐκεῖνος *ἀνώνυμος*, πού μέ τό ψευδώνυμο «Ἐλεύθερος Ἄνθρωπος», ἐδημοσίευσε στό ἐξωτερικό ἄρθρα ἐναντίον τῆς δικτατορίας («Καθημερινή 31.8.1976), ἤ οἱ «*κουμκανισταί*», πού ἔκαμναν «ἀντίσταση» γιατί ἔπαιζαν κούμ κάν, πού εἶχε ἀπαγορευθῆ ἀπό τή δικτατορία («Τά Νέα» τῆς 18.3.1975 σ. 4) ἤ οἱ «*σπαζοπιατάκηδες*», πού ἐπίσης ἐμάχοντο τήν ἐπανάστασι σπάζοντας πιάτα στά σκυλάδικα, οἱ ἀτρόμητοι, σέ ἐποχή πού ἀπαγορευόταν τό σπάσιμο τῶν πιάτων...
11. Οἱ «*καταφερτζῆδες*», πού ἐνῶ καταδικάσθηκαν σέ εἱρκτή γιά ἀπόπειρα ληστείας, βρῆκαν ἀνόητο μάρτυρα ὑπερασπίσεως, τόν βουλευτή τῆς ΕΔΗΚ Γ. Μυλωνᾶ, πού ἀναφέρθηκε «στήν ἀντιστασιακή δράση» τῶν ληστῶν «στό ἐξωτερικό» («Τά Νέα» 29.9.1976).
12. Οἱ «*ἀναίσχυντοι*», δημόσιοι ὑπάλληλοι, πού ἀπομακρύνθηκαν ἀπό τάς ὑπηρεσίας των κατά τήν διάρκεια τῆς ἑπταετίας, ἔπειτα ἀπό ἀνεκκλήτους καταδίκας γιά ἀδικήματα τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ νόμου καί πού ἐζήτησαν «νά τούς δοθῆ ἡ δυνατότητα μιᾶς νέας δίκης γιά ν' ἀποκατασταθοῦν» (5.12.1976)...

Εἴκοσι ἕξ δείγματα

Αὐτά εἶναι τά διάφορα *εἴδη* τῶν «ἀντιστασιακῶν» πού ἐμφανίσθηκαν συνωθούμενοι μετά τήν «ἐπαναφορά τῆς δημοκρατίας στήν κοιτίδα της». Σέ κάθε εἶδος ἀνήκουν, βεβαίως, πάρα πολλά πρόσωπα, ἀλλά θά ἦτο ἄσκοπο καί

κουραστικό ν' ἀναφερθοῦν ὅλα. Ἐνδεικτικῶς μόνο καί κατ' ἀλφαβητική σειρά (γιά νά μήν ὑπάρχουν παράπονα) θά παραθέσω τά ὀνόματα 26 ἀπό τά πρόσωπα αὐτά μέ τή δράσι των κατά τήν ἑπταετία καί πρίν ὥστε νά σχηματίση τό κοινό σαφῆ ἰδέα γιά τόν ἀνστιστασιακό χαρακτῆρα των:

1. *Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος*. Ὅπως κατήγγειλε ὁ σκηνοθέτης τοῦ κινηματογράφου Τζέημς Πάρις μέ ἐπώνυμη ἐπιστολή του πρός τή «Βραδυνή» τῆς 20.9.1978, ὁ ἀδιάλλακτος ἀριστερός Θ. Ἀγγελόπουλος «ἦταν κατά τήν ἑπταετία ὁ ἀγάς τοῦ ὑπουργείου Προεδρίας, ἐπεξεργαζόμενος τό (χουντικό) πρόγραμμα γιά τήν ἀνάπτυξι τοῦ κινηματογράφου» καί χρησιμοποίησε δωρεάν «τίς δικές του (χουντικές) στολές γιά νά γυρίση τήν ταινία του "Ὁ Θίασος"».

2. *Ἀγουρίδης Σάββας*. Ἐπανειλημμένως, ὁ καθηγητής αὐτός τῆς Θεολογίας ἐμφανίσθηκε στάς στήλας τοῦ «Ριζοσπάστη» ὑπογράφων διαφόρους διακηρύξεις κομμουνιστικῆς ἐμπνεύσεως. Στάς 1.11.1983 ἐτάχθη ὑπέρ τῆς «οἰκονομικῆς ἐνίσχυσης καί τῆς ἐμπράκτου ἀλληλεγγύης στόν ἀγῶνα τῶν ἐπαναπατρισθέντων πολιτικῶν προσφύγων γιά τή λύση τῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζουν». Στάς 6.11.1985 ὑπέγραψε «διακήρυξι παραγόντων» στήν ὁποία ἐτονίζετο ὅτι ἡ «ἐπέτειος τοῦ Πολυτεχνείου» εἶναι σύμβολο πατριωτικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν στρατευμένων» καί διετυπώνετο τό αἴτημα γιορτασμοῦ τῆς ἐπετείου αὐτῆς στίς μονάδες». Καί εἶναι ὁ Σ.Α. ὁ ἄνθρωπος γιά τήν ὑπεράσπισι καί προστασία τοῦ ὁποίου εἶχε λυσσάξη τό 1968 ὁ γνωστός ἀρχιεπίσκοπος Ἱερώνυμος, πού ἐφρόντισε γιά τή μετάθεσί του ἀπό τό πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης στό πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καί τόν ἐπρόβαλε ὡς κύριο ὁμιλητή πρός τή νεότητα...

3. *Ἀντωνόπουλος Ἄγγελος*. Σέ μιά συνέντευξί του πού δημοσιεύθηκε στή «Βραδυνή» τῆς 2.10.1974 μέ τόν χαρακτηριστικό ὑπέρτιτλο: «Αὐξάνονται καί πληθύνονται οἱ

ἀντιστασιακοί» καί τόν τίτλο: «Καί ὁ Ἀντωνόπουλος ἀντεστάθη στή «χούντα», ὁ γνωστός αὐτός ἠθοποιός ἰσχυρίζεται: «Θά μποροῦσα νά ἀναφερθῶ σέ χειρονομίες μου, πού τεκμηριώνουν τήν ἀντίθεσί μου πρός τό καθεστώς τῆς ἑπταετίας, ἀλλά δέν τό κάνω γιατί ντρέπομαι καί ντρέπομαι γιατί κάποιοι ἄλλοι ἄνθρωποι τίς ἴδιες ἐκεῖνες ὧρες χάνανε τή ζωή τους. Εἶναι ἀπαράδεκτο καί ἀπογοητευτικό νά ἐπιχειρῆται τόσο ἀβασάνιστα ἡ διαβάθμισις στούς πολίτες σέ πρώτης καί δεύτερης διαλογῆς δημοκράτες, διότι ἔτσι θά τρίψουν πολλές φορές τά χέρια τους ἀπό ἱκανοποίηση ἐκεῖνοι πού μέχρι τώρα μᾶς εἶχαν ὑπό διωγμόν»... Καί αὐτός ἀκόμη ὁ Ἄ. Ἀ. ἦτο «ὑπό διωγμό»...

4. *Βασιλείου Βασίλειος*. Ὁ διαβόητος Βασ. Βασ., γνωστός ἀπομυζητής τῆς «χούντας», πού ἐξέδιδε καί ἀγγλιστί ἀκόμη τό τριμηνιαῖο περιοδικό «Διεθνεῖς Σχέσεις» μέ ἄρθρα τοῦ Ν. Μακαρέζου, τοῦ Ἰ. Ροδινοῦ-Ὀρλάνδου, τοῦ Κ. Θάνου κ.λπ. Τό περιοδικό αὐτό ἀγοραζόταν γενναιοφρόνως ἀπό τό ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, τάς κρατικάς Τραπέζας, τό Ἀρχηγεῖο Στρατοῦ κ.λπ. πρός μέγα ὑλικό ὄφελος τοῦ «ἀντιστασιακοῦ» ἐκδότου του.

5. *Βενιζέλος Νικήτας*. Ἕνας ἀπό τούς φαιδροτέρους «ἀντιστασιακούς» πού μέ ἀνάστημα νάνου καπηλεύεται τήν κληρονομία μεγάλου ὀνόματος. Κατά τάς ἀρχάς τῆς δικτατορίας ἐφρόντισε νά ἀνακοινωθῆ ὅτι «πῆγε στήν Κρήτη γιά νά κάνη ἀντάρτικο ἐναντίον τῆς 21ης Ἀπριλίου». Ἀλλά τό «ἀντάρτικο», μόνο στή φαντασία του ὑπῆρξε. Κατόπιν, τόν Ἰούλιο τοῦ 1973, μετά τό «κίνημα τοῦ ναυτικοῦ», πού ἀπέτυχε, συνέλαβε τήν ἰδέα νά τό ἐπαναλάβη, νά καταλάβη δύο ἀντιτορπιλλικά πού θά κατέφευγαν στό Φιουμιτσῖνο τῆς Ρώμης καί νά ὁρκίση σ' αὐτά «Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας» μέ τόν Κ. Καραμανλῆ. Ἀλλά «τό σχέδιο» ἐματαιώθη κατόπιν προδοσίας...»

6. *Βερνάρδος Θεόδωρος.* Ὁ γνωστός «ληστής μέ τίς γλαδιόλες», πού τό 1975 κατέθεσε ὡς «ἀντιστασιακός» μήνυσι ἐναντίον ἀστυνομικῶν γιά βασανιστήρια καί ὡς κατηγορούμενος γιά ληστείας ἰσχυρίσθηκε κατά τήν ἀπολογία του ὅτι στό Πολυτεχνεῖο ἑτοίμαζαν σχέδιο δολοφονιῶν, ὅτι μέ τή ληστεία στήν ὁδό Πρατίνου «ἀπέτρεψε μεγαλύτερο μακελειό» καί παραδέχθηκε ὅτι διέπραξε τήν ληστεία τοῦ Πολυτεχνείου, ἀλλά «γιά λόγους ἀντιστασιακούς» («Τά Νέα» 25.7.1975).

7. *Βλάχος Ἄγγελος.* Σύμφωνα μέ στοιχεῖα, πού ἔχει δώσει ὁ ἴδιος, διετέλεσε γενικός γραμματεύς τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἐπί κυβερνήσεως Δ. Ἰωαννίδη (δηλαδή μετά τήν ἀνατροπή τοῦ Γ. Παπαδοπούλου στάς 25.11.1974) καί «παρητήθη ἀπό τή θέση του αὐτή λίγες μέρες πρίν ἀπό τήν ἐκδήλωση τοῦ πραξικοπήματος κατά τοῦ Μακαρίου» («Καθημερινή» 6.11.1986). Ἡ ἐμπιστευτική αὐτή θέσι του ὑπό τή δευτέρα δικτατορία δέν ἐμπόδισε τό ἀνώδυνο πέρασμά του στούς «ἀντιστασιακούς» καί τήν ἐκλογή του ὡς ἀκαδημαϊκοῦ (7.2.1985), ἀφοῦ εἶναι συγγενής καί προστατευόμενος τῆς Ἑ. Βλάχου, πού ὁρίζει ποιοί «χουντικοί» πρέπει νά σφαγοῦν καί ποιοί νά περάσουν «μέ δόξα καί τιμή» στήν ἀπέναντι ὄχθη τῶν προνομιούχων. (Ὅταν ἡ Ἑ. Βλάχου ἐπρόκειτο νά μέ συναντήση γιά τελευταία φορά τό ἀπόγευμα τῆς 29.7.1967 (ὁπότε μοῦ δήλωσε γιά τόν ἑαυτό της μέ βλάχικο κυνισμό ὅτι «ἡ γυναίκα εἶναι ἀναξιόπιστη») ἔστειλε προηγουμένως τό μεσημέρι στό γραφεῖο μου τόν Ἄγγελο Βλάχο, πού κατά τή συνομιλία μας συμφωνοῦσε ἀπολύτως μέ τίς ἀπόψεις μου καί κατέκρινε τή συγγενῆ του γιά τή στάσι της. Τά ἴδια μοῦ εἶπε καί σέ νέα ἐπίσκεψί του (16.8.1967) ὁ ἀπεσταλμένος της, πού τόν θεωροῦσα τότε, ὁ ἀφελής, ὡς ἄνδρα συνομιλητή. Ποῦ νά φαντασθῶ ὅτι τό ὑποκείμενο αὐτό μετά 20 χρόνια θά ἐτολμοῦσε νά χαρακτηρίση σέ «ἀπομνημονεύματά» του τόν ἡρωϊκό Γ. Γρίβα-Διγενῆ «θλιβερό τυχοδιώκτη», ὅτι θά ἐναβρύνετο γιατί γινόταν δεκτός ἀπό τό Βρεταννό κυβερνήτη, πού ὑπέγραψε τή θανατική καταδίκη τῶν

Κυπρίων ἀγωνιστῶν καί ἐπέμεινε στόν ἀπαγχονισμό τους, ὅτι θά ἐκαμάρωνε γιά τά «δροσερά τερψιλαρύγγια», πού τοῦ προσέφερε ὁ κυβερνήτης αὐτός στό «δροσερό κῆπο τοῦ ἀγγλικοῦ κυβερνείου» καί γιά τίς «ἁβρές κοσμικές συνομιλίες» μαζύ του...). Πρέπει νά προσθέσω ὅτι ὁ εὐτελής αὐτός ὑβριστής τοῦ κυπριακοῦ ἀγῶνος εἶχε διατελέση ὑφυπουργός προεδρίας πρίν ἀπό τάς ἐκλογάς τῆς 3.11.1963, ἐπί κυβερνήσεως Κ. Καραμανλῆ καί ὅτι ὅταν σχηματίσθηκε ἡ ὑπηρεσιακή κυβέρνησι Στ. Μαυρομιχάλη, ἡ «Ἐλευθερία» (τῆς 28.9.1963) ἀξίωσε τήν ἄμεση ἀπομάκρυνσί του γιατί «ἐμερολήπτησε σκανδαλωδῶς ὑπέρ συγγενικῆς του δημοσιογραφικῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπως καταγγέλθη δημοσίᾳ ἀπό τό σύνολο σχεδόν τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου». Καί μιά τελευταία ἀπορία: Ποῦ γεννήθηκε τό 1915; Στό βιογραφικό λεξικό «Ποιός εἶναι ποιός» πού ἐκδόθηκε τό 1958 ἀπό τήν Ἐ. Βλάχου ἀναφέρεται ὡς τόπος γεννήσεώς του ἡ Μανσούρα τῆς Αἰγύπτου. Ἐνῶ στό «Ἑλληνικό Who's Who» τοῦ 1965 βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὅτι γεννήθηκε στάς Ἀθήνας. Μυστήριο...

8. *Θεοχάρης Περικλῆς*. Δέχθηκε, ὡς «πρύτανις τοῦ Ε.Μ.Π.» νά διορισθῆ (βάσει τῆς διαβοήτου Σ.Π. τῆς 3.9.1974) τακτικό μέλος τοῦ «Εἰδικοῦ Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου», πού δίκασε τούς φερομένους ὡς «συνεργασθέντας» μέ τή δικτατορία ἤ «ἐκφρασθέντας» ὑπέρ αὐτῆς καθηγητάς τῶν Α.Ε.Ι. καί πού ἀποτελεῖ τό ἀτιμώτερο κατασκεύασμα τῆς μεταπολιτεύσεως γιατί λειτούργησε ὡς ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα. Ἡ Συντακτική αὐτή Πρᾶξις φιλοτεχνήθηκε ἀπό τή συμμορία Ν. Λούρου καί Δ. Τσάτσου, ὑπαγορεύθηκε ἀπό χυδαία ἰδιοτέλεια, χρησιμοποιήθηκε γιά τήν καθηγητοποίησι τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς «κάθαρσης», καθώρισε ἐκ τῶν ὑστέρων καί ἀναδρομικῶς πειθαρχικά παραπτώματα, στέρησε τούς κατηγορουμένους καθηγητάς ἀπό τόν φυσικό δικαστή τους μέ τή συγκρότησι (ἐκτάκτου) «Εἰδικοῦ Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου», πού ἀπαρτίσθηκε μέ ὀνομαστική ἐπιλογή τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας ἀπό 4 συμβούλους τῆς

Ἐπικρατείας καί 4 καθηγητάς, ὑπό τήν προεδρία τοῦ προέδρου τοῦ Σ.τ.Ε. Μεταξύ τῶν διωρισμένων αὐτῶν ἐκτελεστῶν ἦτο καί ὁ Π. Θεοχάρης. Τό Ε.Π.Σ. ἀγνόησε κτηνωδῶς τάς γενικάς ἀρχάς πειθαρχικῆς διαδικασίας. Αἱ παραπεμπτικαί πράξεις κατά τῶν κατηγορουμένων ἦσαν ἀόριστοι, ἐξεδόθησαν μέ βάσι ἀνωνύμους καταγγελίας, πού ἀφαιρέθηκαν κατόπιν ἀπό τούς φακέλους. Οἱ παραπεμφθέντες ἀγνοοῦσαν ἐπί 7 μῆνας γιατί ἀκριβῶς ἐκατηγοροῦντο. Ἀνάκρισι μέ τή συμμετοχή τῶν διωκομένων δέν ἔγινε. Τό ἴδιο πρόσωπο στό ἐπαίσχυντο αὐτό Ε.Π.Σ. συνέβαινε νά εἶναι ἀνακριτής, κατήγορος καί δικαστής. Μεταξύ τῶν κριτῶν περιελήφθησαν, ὕστερα ἀπό εἰδική ἐπιλογή, ἔξαλλοι κεφαλοκυνηγοί ἤ θλιβεροί λεῖκται τῆς δικτατορίας, πού ἐξαγόρασαν τήν ἀτιμωρησία των μέ τήν ἀτιμωτική ἀποδοχή τοῦ ρόλου ἐκτελεστοῦ συναδέλφων των. Κατά περίεργο σύμπτωσι, ἔξω ἀπό τή δικαιοδοσία τοῦ Ε.Π.Σ. βρέθηκαν ὅλοι οἱ πραγματικοί καί γλοιώδεις ταυτοχρόνως συνεργάται τῆς δικτατορίας, πού ἀνῆκαν στό πανίσχυρο «κατεστημένο» ἤ ἦσαν δικτυωμένοι μέ τήν ἀριστερά...

9. *Κακλαμανάκη Ρούλα.* Διετέλεσε, ὅπως εἶναι γνωστό ὑφυπουργός Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν τοῦ Πασόκ ἕως τόν Ἰούλιο τοῦ 1982 καί ὑφυπουργός Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ἀπό τόν Ἰούλιο τοῦ 1982 ἕως τόν Ἰούνιο τοῦ 1985 καί ἀπό τάς 26.7.1985 ἕως τάς 30.10.1986). Ἀνῆκε στό δικαστικό κλάδο καί παρητήθη ἀπό αὐτόν γιά νά προκαλέση θόρυβο ὡς «ἀντιστασιακή». Κατά μία ὅμως συζήτησι ἐπερωτήσεως γιά τήν ὑπόθεσί της (19.10.1979) ὁ ὑπουργός Δικαιοσύνης Γ. Σταμάτης, στηριζόμενος σέ στοιχεῖα τοῦ ὑπηρεσιακοῦ φακέλου της ἀνέφερε τά ἑξῆς: Διωρίσθη πάρεδρος τό 1968 καί κατεῖχε τήν 20ή θέση μεταξύ 30 ἐπιτυχόντων, ἀλλά ἐνῶ οἱ 19 πού προηγοῦντο διωρίσθηκαν στήν ἐπαρχία, αὐτή τοποθετήθηκε ἀπ' εὐθείας στάς Ἀθήνας. Τό 1970 ἔγινε πρωτοδίκης καί ἐνῶ ἴσχυε καί τότε ἡ ἀρχή ὅτι οἱ προαγόμενοι μετετίθεντο μακρυά ἀπό τό κέντρο, αὐτή τοποθετήθηκε στήν Κόρινθο, ὁ δέ σύζυγος

της (πρωτοδίκης καί αὐτός κατά τήν ἴδια ἐποχή) μετετέθη στό Ναύπλιο. Τά στοιχεῖα αὐτά ἀποδεικνύουν ὅτι καί ἡ Ρ.Κ. ηὐνοήθη ἀπό τήν ἑπταετία...

10. *Καραμανλῆς Κωνσταντῖνος.* «᾿Αντιστασιακός» καί αὐτός, ἀλλά μέ τόν τρόπο του. Σέ ἕνα «λεξικό ὑποψηφίων», πού δημοσίευσε πρίν ἀπό τάς ἐκλογάς τῆς 17.11.1974 ἡ «Καθημερινή» καί πού συνετάγη ἀπό τούς ἰδίους τούς ὑποψηφίους, ὁ Κ.Κ. ἀναφέρει τά ἑξῆς γενικώτατα γιά τόν ἑαυτό του: «Κατά τήν Κατοχή, ὅπως καί κατά τή δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ *ἀπεῖχε τῆς πολιτικῆς.* Κατά τή διάρκεια τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος εὑρισκόμενος στό Παρίσι (1963-1974) *παρηκολούθει* μέ ζωηρό ἐνδιαφέρον τήν πολιτική κατάσταση στήν ῾Ελλάδα καί ἐπανειλημμένως *ἐπέκρινε ἐντόνως* τό στρατιωτικό καθεστώς τῆς τελευταίας ἑπταετίας»...

11. *Καράντζας Γεώργιος.* ῎Αμα ἔχεις γεννηθῆ κατά τόν περασμένο αἰῶνα (1897) μπορεῖς ν᾿ ἀποτολμᾶς τά χονδροειδέστερα ψέματα ὑπολογίζοντας σέ δύο παράγοντας: στό ὅτι ὅλοι σχεδόν οἱ συνομήλικοί σου δέν ζοῦν γιά νά σέ διαψεύσουν καί στό ὅτι καί οἱ νεώτεροι δέν ἠμποροῦν νά ἐλέγξουν τούς ἰσχυρισμούς σου γιατί δέν βοηθᾶ ἡ μνήμη καί ἀρχεῖα ἐλάχιστοι διαθέτουν. Αὐτή εἶναι ἡ περίπτωσι τοῦ Γ.Α.Κ. πού γεννήθηκε τό 1897 καί εἶναι πρόεδρος τοῦ Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π., δηλαδή τοῦ «῾Ενιαίου Δημοσιογραφικοῦ ᾿Οργανισμοῦ ᾿Επικουρικῆς ᾿Ασφαλίσεως καί Περιθάλψεως», ὁ ὁποῖος συνεστήθη μέ τόν Α. Νόμο μου 248 τῆς 30.12.1967 καί τοῦ Π.Σ.Δ.Α.Ε.Α. 1941-1944, δηλαδή τοῦ «Πανελληνίου Συνδέσμου Δημοσιογράφων - ᾿Αγωνιστῶν ᾿Εθνικῆς ᾿Αντίστασης 1941 - 1944». Διαφημίζεται καί αὐτοπροβάλλεται τώρα ὡς μέγας «ἀντιστασιακός», ἀφοῦ ἐφρόντισεν ἐγκαίρως νά γίνη ὄργανο τοῦ Κ.Κ.Ε. καί νά ἐνταχθῆ ἔτσι σ᾿ ἕνα τεράστιο διαφημιστικό μηχανισμό. Τό τελευταῖο ἐπίτευγμά του εἶναι ὅτι στάς 19.9.1986 ἐπῆρε «μετάλλιο καί τό τιμητικό δίπλωμα Γιούλιους Φούτσικ» ἀπό τήν κομμουνιστική «Δι-

εθνῆ Δημοσιογραφική 'Οργάνωση» μέ τήν εὐκαιρία τῆς διεθνοῦς ἡμέρας «ἀλληλεγγύης» τῶν δημοσιογράφων.

Ἔχω στά χέρια μου τρία, πρόσφατα σχετικῶς, κείμενά του: Τό *πρῶτο* εἶναι μιά συνέντευξι πού ἔδωσε στή Σοφία Μαλτέζου (γεν. 1936), προστατευομένη τοῦ δημοσιογράφου καί ἐπιθεωρησιογράφου Σπύρου Μεταξᾶ (γεν. 1897) γιά τό περιοδικό «Πάνθεον» τό 1984. Σ' αὐτήν βεβαιώνει: «Εἶχα διαβλέψη τόν κίνδυνο τοῦ ἐμφυλίου πολέμου καί προσπαθοῦσα νά τόν ἀποτρέψω»· «βοήθησα στή διάσωση ἀπό ἐκτέλεση 50 ὁμήρων γιά τό κάψιμο τῶν τράμ στήν Καλλιθέα»· εἶμαι ὁ πρῶτος, πού ἀποφάσισα νά ἱδρυθῆ Δημοσιογραφική Σχολή, ἀλλά δέν ἤθελα τό ξεκίνημα νά γίνη ἐπί Κατοχῆς». 'Αναφέρω ἀπό τούς πολλούς ἰσχυρισμούς του τρεῖς μόνο, γιά δεῖγμα, καί τόν ἐρωτῶ: Πῶς «προσπαθοῦσε νά ἀποτρέψη» τόν «ἐμφύλιο» πόλεμο; Ἦτο τόσο ἀκατατόπιστος ἤ τόσο ἀφελής, ὥστε νά νομίζη ὅτι μποροῦσε αὐτός ν' ἀποσοβήση ἕνα κίνδυνο τρομακτικά περίπλοκο καί ἀρκετά ἐξωελληνικό; Καί γιατί ψεύδεται τόσο ἀναίσχυντα ἰσχυριζόμενος ὅτι «βοήθησε στή διάσωση ἀπό ἐκτέλεση 50 ὁμήρων γιά τό κάψιμο τῶν τράμ στήν Καλλιθέα»; 'Επρόκειτο, ἐν πρώτοις γιά 50 τροχιοδρομικούς καί ἡ σύλληψί των ἔγινε κατά τή διάρκεια μεγάλης δημοσιοϋπαλληλικῆς ἀπεργίας, πού εἶχε κηρυχθῆ τόν Αὔγουστο τοῦ 1943. Οἱ 50 τροχιοδρομικοί ἐγλύτωσαν τήν ἐκτέλεσι γιατί ἐλύθηκε χάριν των ἡ δημοσιοϋπαλληλική ἀπεργία, ὅπως εἶχαν ἀξιώσει ἐκβιαστικῶς οἱ Γερμανοί, καί ὄχι, βεβαίως, γιατί «βοήθησε» ὁ Γ.Α.Κ. 'Ο τρίτος ἰσχυρισμός του: «εἶμαι ὁ πρῶτος , πού ἀποφάσισα νά ἱδρυθῆ Δημοσιογραφική Σχολή, ἀλλά δέν ἤθελα τό ξεκίνημα νά γίνη ἐπί Κατοχῆς», ἀποδεικνύει περίεργη ἀμνησία γιατί Δημοσιογραφική Σχολή εἶχε συσταθῆ *ἀπό τό Σεπτέμβριο τοῦ* 1928 ὑπό τῆς «ἐν 'Αθήναις 'Ενώσεως Συντακτῶν», ὅπως ὁρίζει ὁ νόμος «Περί ὀργανισμοῦ τῆς Δημοσιογραφικῆς Σχολῆς», πού δημοσιεύθηκε στό Α' τεῦχος τοῦ Φ.Ε.Κ. τῆς 19/30.10.1928. Οἱ κατοχικοί νόμοι (696 τοῦ 1941 καί 540 τοῦ 1943) ἔρχονται κατόπιν. Τό «ξεκίνημα»

εἶχε γίνει.

Τό δεύτερο κείμενο τοῦ Γ.Α.Κ. εἶναι ὁ λόγος, πού ἐξεφώνησε στή Ρωμαϊκή Ἀγορά γιά τόν Κ. Βιδάλη («Ριζοσπάστης» 20.7.1986). Ἀποστολή του ἦταν νά ἐξυμνήση τόν τιμώμενο (πού ἐπί 4ης Αὐγούστου ἐμπορευόταν κυανολεύκους ταινίας μέ τήν ἐπιγραφή «Ζήτω ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς» καί τήν ἑπομένη τῆς ὑποδουλώσεως τῆς Ἑλλάδος ὑποστήριζε ἐμπρός σέ πολλούς συντάκτας τῆς «Πρωΐας» ὅτι ἡ κυβέρνησι Τσολάκογλου ἠμπορεῖ «νά γίνη φορεύς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως ὑπό τήν αἰγίδα τῶν Γερμανῶν», πού ἦσαν τότε ἀκόμη σύμμαχοι τῶν Ρώσων, «καί νά ἐθνικοποιήση τά μέσα τῆς παραγωγῆς»!) Δέν ἦταν ὅμως τίμιο ἐκ μέρους του νά ἐμφανίση ὡς «ἀριστερίζοντα» τόν *Θ. Μαλαβέτα*, πού ἦτο φανατικός ἐθνικόφρων καί ἐσφάγη ἀπό τούς κομμουνιστάς, κατά τά δεκεμβριανά, οὔτε ν᾿ ἀποσιωπᾶ τήν ὕπαρξί μου στήν ἐφημερίδα, ἐνῶ ἀναφέρει ἄλλους σχετικῶς ἀσημάντους δημοσιογράφους.

Τό τρίτο κείμενό του εἶναι ἕνα ἄρθρο του στό «Βῆμα» τῆς 3.8.1986 μέ τόν τίτλο: «Γεῦμα στό "Σέσιλ" μέ ἐπιδόρπιο... λογοκρισία». Ἐδῶ πλέον ὀργιάζει ἡ φαντασία αὐτοπροβολῆς καί ἡ τάσι διαστρεβλώσεως. «Ἐργαζόμουν —γράφει— στήν «Πρωΐα» πρῶτα ὡς γραμματεύς τῆς συντάξεως καί ἔπειτα ὡς ἀρχισυντάκτης» (ἐνῶ τίτλος: «γραμματεύς τῆς συντάξεως» δέν ὑπῆρχε στήν ἐφημερίδα). «Ἔδινα ὅλη τήν τετραετία πραγματική μάχη μέχρι τίς πρωϊνές ὧρες μέ τούς λογοκριτές γιά νά διασώσω κείμενα, πού διέγραφαν» (ἐνῶ αὐτός διανυκτέρευε στή γνωστή χαρτοπαικτική Λέσχη τοῦ Πατρίκιου καί τήν ἀγωνιώδη μάχη ἔδινα ἐγώ ὡς συντάκτης ἐπί τῆς ὕλης τότε). Ἐμφανίζει τόν Μ. Παπαστρατηγάκη, διευθυντή τῆς Λογοκρισίας, ὡς ἐκτελεστή είδικῶν ἐντολῶν τοῦ Κ. Μανιαδάκη, γιά τή δυσμενῆ μεταχείρισι τῆς «Πρωΐας» (ἐνῷ αὐτός, ἁπλούστατα, ἦταν ἐξαγορασμένος ἀπό τόν Δ. Λαμπράκη, καί γι᾿ αὐτό ἄφηνε στό «Βῆμα» ἀρκετά ἀπό ὅσα ἀπήλειφε τῆς «Πρωΐας» καί ἔτσι τό εὐνοοῦσε στό δημο-

σιογραφικό συναγωνισμό). Καί γιά νά έναρμονισθῆ ἀπολύτως μέ τό ρόλο πού ἐπέλεξε, ὑποστήριζε στήν κατακλεῖδα τοῦ ἄρθρου του ὅτι «ὁ πρωτοφανής ξεσηκωμός τῶν Ἑλλήνων στίς 28 Ὀκτωβρίου ὀφειλόταν καί στό αἴσθημα, πώς μέ τή νίκη στήν Ἀλβανία θά τερματιζόταν καί ἡ ἀπόπειρα ἐκφασισμοῦ τῆς Ἑλλάδος» (ἐνῶ ἡ νικηφόρος ἀντίστασι τῶν Ἑλλήνων κατά τῆς ἰταλικῆς ὑποδουλωτικῆς ἐπιθέσεως ἦταν ἁπλῶς πατριωτική ἀντίστασι κατά ξένου εἰσβολέως καί τίποτε ἄλλο).

Ποιά σχέσι ἔχουν μέ τήν ἀλήθεια, οἱ διάφοροι ἰσχυρισμοί τοῦ Καράντζα γιά τό ρόλο του στήν «Πρωΐα» γενικῶς καί εἰδικώτερα γιά «πραγματικές μάχες μέχρι τίς πρωϊνές ὧρες, πού ἔδινε μέ τούς λογοκριτές τῆς 4ης Αὐγούστου γιά νά διασώση κείμενα πού διέγραφαν» μᾶς ἐνημερώνει ἀποκαλυπτικῶς ἕνα πανηγυρικό-σατιρικό φύλλο, πού ἐξέδωκαν οἱ συντάκτες της τήν 1.11.1937 γιά νά ἑορτάσουν τήν εἴσοδο στό 13ο ἔτος τῆς ἐκδόσεώς της. Στό φύλλο αὐτό, λοιπόν, φιλοξενεῖται γελοιογραφία τοῦ Κ. Μπέζου, πού μέ τή λεζάντα: «Πῶς ὁ Καράντζας κατορθώνει νά ἐργάζεται ξύπνιος» τόν παρουσιάζει νυσταλέο κάτω ἀπό ἕνα ντούς, τό ὁποῖο ὅπως ἐξηγεῖται ἐντός παρενθέσεως «λειτουργεῖ ἀνά 10 λεπτά», ἀναφέρεται ἐπανειλειμμένως ὡς εἰδικός γιά τά ἱπποδρομιακά καί διαφημίζεται ὡς παίκτης μπαρμπουτιοῦ «μέχρι τῆς 9ης πρωϊνῆς»...

Ἤμουν ἀρχισυντάκτης τῆς «Πρωΐας» ὅταν ἔφυγα τήν 1.10.1943 γιά τή Μέση Ἀνατολή. Ἀμέσως κατόπιν ὁ Καράντζας, ὡς διευθυντής τῆς ἐφημερίδος, διέταξε τό λογιστήριο νά διακόψη τήν καταβολή τοῦ μισθοῦ μου στή γυναῖκα μου γιατί ἔτσι τόν διέταξε τό Ε.Α.Μ., πού τόν συγκατάλεξε μεταξύ τῶν μελῶν του, κατά ὑπεύθυνο δήλωσί του, ἀπό 1.10.1941 καί πού ἐφρύαξε γιά τή διαφυγή μου. Μετά τρεῖς μῆνας πλέον, κατά τά τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1943 δημοσιεύθηκαν στάς ἑλληνικάς καί ξένας ἐφημερίδας τῆς Αἰγύπτου τρία κατατοπιστικά ἄρθρα μου γιά τήν κατάστασι τῆς Ἑλλάδος. Λόγοι συνωμοτισμοῦ δέν ὑπῆρχαν

πλέον ἀφοῦ ὁ Καράντζας εἶχε στερήση γενναιότατα (ὡς ὑπηρέτης) τό ψωμί τῆς γυναίκας μου καί τοῦ παιδιοῦ μου.

Στάς 8.10.1984 ὑπέβαλα πρός τό Δ.Σ. τοῦ «Πανελληνίου Συνδέσμου Δημοσιογράφων-᾿Αγωνιστῶν ᾿Εθνικῆς ᾿Αντιστάσεως 1941-1944» (πρόεδρος Γ. Καράντζας, ἀντιπρόεδρος ᾿Η. Πετιμεζᾶς, ταμίας Ν. Ραμαντάνης) αἴτησι γιά νά γίνω μέλος του, συνυποβάλλοντας καί διάφορα κείμενά μου, πού ἀποτελοῦν ὑπεύθυνη ἔκθεσι καί ἀπόδειξι τῆς ἀντιστασιακῆς μου δράσεως κατά τή διάρκεια τῆς ἐχθρικῆς Κατοχῆς καί περίληψι αὐτῆς (ἐφημερίς «᾿Ακρόπολις» 1, 8 καί 15.1.1978). Ἔχουν περάσει ἀπό τότε περισσότερο ἀπό δύο χρόνια, ἀλλά ἀπάντησι δέν πῆρα. ῾Ο Γ. Καράντζας ὅμως, ὑποδουλωμένος στούς κομμουνιστάς, ἐμφανίζεται καί προβάλλεται μέ ὕφος ὡς πρόεδρός του. Καμαρώνει, ἐπίσης, καί ὡς *πρόεδρος τοῦ Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π.* (῾Ενιαίου Δημοσιογραφικοῦ ᾿Οργανισμοῦ ᾿Επικουρικῆς ᾿Ασφαλίσεως καί Περιθάλψεως), πού δέν θά ὑπῆρχε χωρίς τόν νόμο 248 τῆς 30.12.1967, πού συνέταξα ἐγώ (ὅπως γνωρίζουν ὅλοι οἱ δημοσιογράφοι) καί γιά τή δημοσίευσι τοῦ ὁποίου ἔχει ὑπογράψει καί αὐτός σέ εὐχαριστήριο πρός ἐμένα Ψήφισμα τῶν Δημοσιογράφων (12.1.1968). Πουθενά, ἐν τούτοις, δέν ἀναφέρει οὔτε ἐμένα, οὔτε τό νόμο, χάρις στόν ὁποῖο ὑπάρχει, ὁ ἐντιμώτατος Γεώργιος Καράντζας, πού ἀπό τάς 22.8.1967 ἕως τάς 12.6.1969 (δηλαδή ἐντός δύο περίπου ἐτῶν) μέ ἐπισκέφθηκε στό γραφεῖο μου ὡς ὑπουργό 20 συνολικῶς φορές (πέντε τό 1967, ἕξ τό 1968 καί 9 τό 1969)...

12. *Κονοφάγος Κωνσταντῖνος.* Ἦτο πρύτανις τοῦ Ε.Μ.Π. κατά τά γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου. «Τά Νέα» τῆς 27.1.1976 ἐδημοσίευσαν μέ τόν ἐπίτιτλο «ἀποκλειστικό» καί τόν τίτλο: «Τά καμένα» ἀρχεῖα τῆς Ε.Σ.Α. ἔρχονται τώρα στή δημοσιότητα» τήν εἴδησι ὅτι τά ἀρχεῖα αὐτά «βρίσκονται στά χέρια τῆς χούντας», ὅτι «μέσα σ᾿ αὐτά ὑπάρχουν μοιραίως ἔγγραφα διαφόρων προσωπικοτήτων, πού κατά τό διάστημα τῆς ἑπταετίας γιά πολλούς λόγους

ὑποχρεώθηκαν ν' ἀλληλογραφίσουν μέ τό Σπανό ἤ μέ ἄλλους ἀξιωματικούς τῆς Ε.Σ.Α.» καί ὅτι «δύο τέτοια ἔγγραφα πού ὁ συντάκτης τους τά χαρακτηρίζει «ἡμερολόγιο» καί «σημείωμα» στάλθηκαν ἀπό τόν πρύτανι τοῦ Πολυτεχνείου κατά τίς μέρες τῆς σφαγῆς Κ. Κονοφάγο. Τά ἔγγραφα εἶναι ἰδιόχειρα καί σ' αὐτά ὁ τότε πρύτανις ἐνημερώνει λεπτομερῶς καί ὑπό τύπον ἡμερολογίου τόν διοικητή τῆς Ε.Σ.Α. γιά τό τριήμερο, πού προηγήθηκε τῆς «σφαγῆς» (καί τόν πληροφορεῖ ὅτι «τό κίνημα στό Ε.Μ.Π. ἦτο ξενοκίνητο καί οἱ σπουδαστές τοῦ Ε.Μ.Π. ἀφελῆ θύματα» καί ὅτι «τό Ε.Μ.Π. χάρις εἰς τόν Στρατόν ἐκκενώθη ἀναιμάκτως»). Τέσσαρας ἡμέρας κατόπιν, στάς 31.1.1976, ἐδημοσιεύθη στήν ἴδια ἐφημερίδα ἐπιστολή τοῦ Κ. Κονοφάγου, στήν ὁποία ὁ πρώην πρύτανις βεβαιώνει ὅτι τά «κείμενα αὐτά ἀποτελοῦν τήν ἀπολογία μου σάν κρατούμενος στήν Ε.Σ.Α. καί ὅπως εἶναι φυσικό εἶναι κείμενα ἀνωτάτου ἤθους, πού μέ τιμοῦν ὅλως ἰδιαιτέρως καί ἀντάξια ἑνός πνευματικοῦ ἀνθρώπου». Ὁ Κ. Κονοφάγος εἶχε διορισθῆ στάς 24.4.1971 «ἐπί συμβάσει ἐργασίας τριῶν ἐτῶν» ἀπό τόν διοικητή τῆς Ε.Τ.Β.Α. Παῦλο Τοτόμη καί μέ ὑπογραφή τοῦ Γ. Παπαδοπούλου εἶχε ὁρισθῆ μέλος τῆς «Ἐπιτροπῆς Παιδείας διά τήν μελέτην τῶν γενικῶν κατευθύνσεων τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς». Μετά τή μεταπολίτευσι ὅμως, ἐπολιτεύθη ὡς «ἀντιστασιακός» καί αὐτός καί ἔγινε ὑπουργός Βιομηχανίας σέ κυβέρνησι τῆς «Νέας Δημοκρατίας»...

13. *Κοντολέων Νικόλαος.* Τακτικός καθηγητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀπό τό 1956, πού (μέ τούς συναδέλφους του Γ. Κουρμούλην καί Στ. Κορρέν) συνέταξε τό ἑξῆς ψήφισμα σέ ἀττική γλῶσσα γιά τό Στ. Παττακό καί τοῦ τό ἀπένειμε τό 1971: «Ἐπειδή ὁ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Α' Ἀντιπρόεδρος Στυλιανός Παττακός ἀνήρ φιλόπατρις, ἐχέφρων τε καί πολύπονος, τῆς πατρίου πολεμικῆς ἀρετῆς, ἔξοχ' ἐμφορούμενος, ἄλλα τε πολλά τῇ πατρίδι παρέσχηται, ὧν ἕνεκα μεγάθυμός τε καί μεγάτιμος ἀναδέδεικται

καί τῇ τοῦ Ἔθνους παιδείᾳ, ἥ μάλ' ἀεί μεμέληκεν αὐτῷ πόλλ' εἰσενήνοχεν... δεδόχθαι τῷ Διοικητικῷ Συμβουλίῳ (τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας) ἐπαινέσαι τε αὐτόν δημοσίᾳ, τό δέ ψήφισμα τόδε ἐπί περγαμηνῆς ἀναγράψαι». Ἄλλοι καθηγηταί Α.Ε.Ι., (γιά πολύ ἐλαφροτέρας πράξεις) παραπέμφθηκαν στό «Εἰδικόν Πειθαρχικόν Συμβούλιον» πού θεσπίσθηκε ἀπό τή διαβόητο Συντακτική Πράξι τῆς 3.9.1974 καί ἐλειτούργησεν ὡς λυσσαλέο ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα ἐναντίον των. Αὐτός ὅμως, χάρις στή σύζυγό του Εὐρυδίκη, πού ἦτο συνδεδεμένη μέ τήν ἀριστερά, ὄχι μόνο δέν ἐδιώχθη, ἀλλά πέρασε καί στούς «ἀντιστασιακούς», ὅπως καί τόσοι ἄλλοι.

14. *Κουρῆς Γεώργιος*. Συναντήθηκα γιά πρώτη φορά μαζί του στάς 7.9.1978. Δέν ἦτο ἀκόμη ἐκδότης, διέθετε ὅμως ἀρκετά συγχρονισμένας τυπογραφικάς ἐγκαταστάσεις στόν Ταῦρο καί εἶχε πολλά, ἀλλά θολά σχέδια. Μοῦ ἔδωσε τήν ἐντύπωσι ἀνθρώπου, πού ἤθελε νά «φθάση» μέ κάθε τρόπο, χωρίς κανένα ἰδεολογικό ἐνδοιασμό. Μισοῦσε θανάσιμα τόν Κ. Μητσοτάκη καί μέ ἤθελε γιά συνεργάτη στήν ἐξόρμησί του. Σχεδίαζε ἕνα φύλλο λαϊκό σέ μικρό σχῆμα, μέ μεγάλους τίτλους καί εἶχε ὡς πρότυπο μιά γερμανική ἐφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας. Τοῦ εἶπα ὅτι γιά μιά τέτοια ἔκδοσι χρειάζεται πολύ καί πεπειραμένο συντακτικό προσωπικό, ὅτι εἶμαι συνταξιοῦχος καί γράφω μιά φορά τήν ἑβδομάδα στήν «Ἀκρόπολι», ὅτι δέν ὑπάρχει τρόπος συνεργασίας μαζί του εἴτε μέ πλήρη, εἴτε μέ μερική ἀπασχόλησι. Ἀπό τή συζήτησι βγῆκε ὅτι ἰδεολογικά δέν ἀνῆκε πουθενά καί ὅτι ἦταν «ἀνοικτός σέ ὅλους τούς ἀνέμους». (Μιά δεύτερη συνάντησι μαζί του, ἐπίσης ἄκαρπη, εἶχα στάς 11.7.1979 ὅταν πιά ἦταν ἐκδότης τῆς «Αὐριανῆς» καί ἀναζητοῦσε δημοσιογραφική διεύθυνσι καί συντάκτας). Τώρα ἡ ἐφημερίδα του αὐτοτιτλοφορεῖται: «Ἡ μεγαλύτερη καί τιμιώτερη ἐφημερίδα στή χώρα», βεβαιώνει στόν τίτλο ὅτι εἶναι «Ἡ ἐφημερίδα, πού γκρέμισε τόν Καραμανλισμό», εἶναι ὄργανο τοῦ γλυκυτάτου Μένιου Κουτσόγιωργα καί ὑβρίζει τούς πάντας μέ ἕνα χυδαιότατο

λεξιλόγιο. Ὁ Γεώργιος Κουρῆς εἶναι καί αὐτός πολύ «ἀντιστασιακός».

15. *Λαμπρίας Παναγιώτης.* Αὐτός καί ὁ *Γιάννης Λάμψας* εἶναι οἱ «ἀντιστασιακοί τοῦ μπάτσου». Ἡ ἱστορία των, πού τήν ἔζησα προσωπικῶς, εἶναι ἡ ἑξῆς: Μέ τόν Τάκη Λαμπρία εἶχα συνεργασθῆ ἁρμονικώτατα καί στό περιοδικό «Εἰκόνες» (ἀπό τό 1957) καί στή «Μεσημβρινή» (ἀπό τό 1963). Γι' αὐτό καί ὅταν τό 1968 θέλησε νά ἐπανεκδώση γιά λογαριασμό του τίς «Εἰκόνες» (πού δέν κυκλοφοροῦσαν ἀπό τήν 21.4.1967) τόν ἐβοήθησα ὡς ὑπουργός. Ὁ αὐτοβιογραφικός ἰσχυρισμός του (Νοέμβριος 1974) ὅτι «προσπαθοῦσε μέ τό περιοδικό ν' ἀσκήση ἀντιπολίτευση στό καθεστώς», πρᾶγμα πού «εἶχε ὡς συνέπεια νά συλληφθῆ καί τελικῶς νά ὑποχρεωθῆ νά ἐγκαταλείψη τήν Ἑλλάδα», εἶναι τουλάχιστον ἀνακριβής. Τό περιοδικό κυκλοφροῦσε κανονικά ἕως ὅτου δημοσιεύθηκε σ' αὐτό ἕνα ἄρθρο τοῦ Γιάννη Λάμψα γιά τήν παιδεραστία, πού ἦτο ἀθλία διασκευή ἄρθρου μου στή Μ.Ε.Ε. (τ. ΙΘ' σ. 389 βγ) καί προκάλεσε τήν ἀνόητη καί «πατριωτική» ὀργή τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ ὑπουργείου Δημοσίας Τάξεως Ἰ. Λαδᾶ. Ἐκάλεσε τούς δύο ὑπευθύνους (καί τόν Κ. Ψύχα) στό γραφεῖο του, τούς ὕβρισε χυδαιότατα «γιατί ἀπέδιδαν συκοφαντικῶς στούς ἀρχαίους Ἕλληνας ἐλαττώματα, πού δέν εἶχαν» καί τούς ἐρράπισε. Ἐπρόκειτο γιά μιά ἀπό τάς μεγαλυτέρας βλακείας τῆς Ἐπαναστάσεως, πού «ἡρωοποίησε» κακῶς δυό πρόσωπα καί τά μετέβαλε σέ «ἀντιστασιακούς».

16. *Λάμψας Γιάννης.* Ἡ ἱστορία του ταυτίζεται ἀπολύτως μέ τήν ἱστορία τοῦ *Τάκη Λαμπρία.* Ἀκολουθῶν καί αὐτός τήν ἡρωϊκή παράδοσι τῆς αὐτοδιαφημίσεως, ἰσχυρίζεται κάπως ἀορίστως: «σάν φιλελεύθερος δημοσιογράφος δεινοπάθησα ἐπί δικτατορίας». Ἀποφεύγει ὅμως νά ἀναφέρη τήν αἰτία καί τή μορφή τῶν δεινῶν του, πού δέν εἶχαν καμμιά ἀπολύτως σχέσι μέ τήν ἀγάπη πρός τήν ἐλευθερία...

17. *Λοῦρος Νικόλαος.* Ἔγινε «τακτικός καθηγητής τῆς γυναικολογίας» στήν Ἰατρική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τό 1935 ὄχι μέ κανονική ἐκλογή, ἀλλά μέ διορισμό διά Συντακτικῆς Πράξεως. Στάς 28.12.1967 μοῦ ἀπηύθυνε μακροσκελῆ ἐπιστολή, μέ τήν ὁποία: ἐξέφραζε τή χαρά του γιά τήν ΙΕ' Συντακτική Πράξι, πού περιελάμβανε καί τόν περιορισμό τοῦ ὁρίου ἡλικίας τῶν πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν στό 65ο ἔτος καί ὑποστήριζε ὅτι οἱ κοσμήτορες καί οἱ πρυτάνεις ἔπρεπε νά ἐκλέγωνται μεταξύ τῶν ὁμοτίμων καθηγητῶν (ὅπως αὐτός), ὥστε νά μή ἐπιβαρύνωνται οἱ ἀσχολούμενοι μέ τή διδασκαλία ἐν ἐνεργείᾳ καθηγηταί. Τό 1969 ἔστειλε στόν Λ. Πάτρα μελέτη του μέ τήν ἑξῆς ἰδιόχειρη ἀφιέρωσι: «Τοῦ Ὑπουργοῦ Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν συναδέλφου, παλαιοῦ συνεργάτου καί φίλου κ. Λουκᾶ Πάτρα μέ ἐξαιρετικήν τιμήν καί τήν ἐλπίδα ὅτι ἡ μελέτη αὐτή θά ἐνδιαφέρη τόν ἀναμορφωτήν τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας στή χώρα μας». Μετά τή μεταπολίτευσι, κολακεύοντας ἐμετικῶς τόν Καραμανλῆ διωρίσθηκε ἀπό αὐτόν ὑπουργός τῆς Παιδείας στήν ἐπαίσχυντη «Κυβέρνησι Ἐθνικῆς Ἑνότητος» καί μέ τήν ἰδιότητά του αὐτή κατήργησε τήν ἐγκύκλιο 1010 τοῦ Γεωργίου Παπανδρέου, πού ἀπαγόρευε τήν κομμουνιστική προπαγάνδα στά σχολεῖα καί κατόπιν ἐπιδόθηκε στήν εὐτελῆ ἐξύμνησι τοῦ ἀμάχου κληρονόμου τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος, τόν ὁποῖο παρωμοίαζε μέ τόν Περικλῆ. Ἔτσι πέρασε καί αὐτός στούς «ἀντιστασιακούς»...

18. *Μαγκάκης Γεώργιος* Ἀλ. «Εἰς οὐδεμίαν ὀργάνωσιν ἀντιστάσεως ἀνεμίχθην» —γράφει σέ ἰδιόγραφο ἀπολογητικό του σημείωμα τῆς 27.7.1969. Εἶναι ὅμως «ἀντιστασιακός» («γελοῖος» κατά τόν διαβόητο Δ.Θ. Τσάτσο πού τόν κατηγορεῖ σέ δημοσιευθεῖσα ἐπιστολή του ὅτι ἔτρεχε ματαίως στή Βόννη γιά νά ἐξασφαλίσῃ πανεπιστημιακή ἕδρα). Τό ἰδιόγραφο σημείωμά του ἀποτελεῖται ἀπό 2,5 χειρόγραφα, ἀλλά εἶναι καί γιά ἄλλους λόγους ἀποκαλυπτικό. Ἀποδεικνύει ἡ δημοσιευθεῖσα

φωτοτυπία του ὅτι ὁ Γεώργιος-᾽Αλέξανδρος Μαγκάκης εἶναι γοερῶς ἀγράμματος. Τό κείμενό της (62 στίχοι συνολικῶς) περιλαμβάνει ἕνδεκα χονδροειδῆ ὀρθογραφικά λάθη, τά ἑξῆς: «ἐπεσκεύθη», «τό παρών καθεστώς», «ἐκρικτικά» (τέσσαρας φοράς), «παρέμηνον», «Σιμήτην» (δύο φοράς), «ἠρνῆτο», «Βυσσαρίωνος», «ἦταν», «ἔκριξιν» (τρεῖς φοράς), (ἀνάμηξιν», «ἀνεμήχθην» (δύο φοράς). ῾Ο τόσο ἐγγράμματος αὐτός καθηγητής διετέλεσε ὑπουργός Δημοσίων Ἔργων τῆς «Κυβερνήσεως ᾽Εθνικῆς ᾽Ενότητος» τοῦ 1974, δύο φοράς ὑπουργός Δικαιοσύνης τοῦ Πασόκ (᾽Ιούλ. 1982 — Μάϊος 1985 καί ᾽Ιούλιος 1985 — ᾽Απρίλιος 1986) καί ἀπό τάς 7.2.1987 εἶναι ὑπουργός ῾Υγείας, Πρόνοιας καί Κοινωνικῶν ᾽Ασφαλίσεων...

19. *Μινωτῆς ᾽Αλέξης.* Μέ ἐπεσκέφθη, ὕστερα ἀπό συνεννόηση, στάς 7 μ.μ. τῆς 25.9.1967 στό ὑφυπουργεῖο Προεδρίας, καί μοῦ ζήτησε δύο πράγματα: νά τόν κάνω διευθυντή τοῦ Βασιλικοῦ (᾽Εθνικοῦ) Θεάτρου καί ταυτοχρόνως σκηνοθέτη τοῦ ἰδίου Θεάτρου. Δέν τοῦ ἔδωσα καμμία ὑπόσχεσι. Τόν ᾽Ιανουάριο τοῦ 1973 ἐπῆρε ὡς «βραβεῖο σκηνοθεσίας» 500.000 δραχμάς, ἀπό τήν «πολιτεία», δηλαδή ἀπό τό στρατιωτικό καθεστώς. ᾽Αμέσως μετά τή μεταπολίτευσι, ἐπλεύρισε τόν Κ. Καραμανλῆ (διαβόητο συλλέκτη κολάκων) καί ὅπως ἔγραψε ὁ ἴδιος, ἐπέτυχε ὅσα μοῦ εἶχε ζητήση τό 1967: ἔγινε τό φθινόπωρο τοῦ 1974, διευθυντής τοῦ ᾽Εθνικοῦ Θεάτρου καί σκηνοθέτης τοῦ ᾽Εθνικοῦ Θεάτρου. Αὐτά εἶναι τά γεγονότα. Τά συμπεράσματα τά ἀφήνω στήν κρίσι τοῦ ἀναγνώστου.

20. *Νεγρεπόντη-Δεληβάνη Μαρία.* Μιά ἀπό τάς ἐξοργιστικωτέρας περιπτώσεις χαφιεδικῆς καί «ἀντιστασιακῆς» δραστηριότητος, ὅπως ἔχει καταγγελθῆ ἐπανειλημμένως, χωρίς νά διαψευσθῆ, ἀπό πρόσωπα καί ἐφημερίδας τῆς συμπρωτευούσης. Κατά τή διάρκεια τῆς ἑπταετίας, ὡς καθηγήτρια τῆς ᾽Ανωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης, ἦτο συνεργάτης τῆς Κ.Υ.Π., ὅπου ξημεροβραδυαζόταν, καί ἐπέβαλλε τάς ἀπόψεις της στή Σχολή μέσῳ

τῶν ὑπουργῶν τῆς δικτατορίας. Μετά τή μεταπολίτευσι, ὄχι μόνο δέν τιμωρήθηκε γιά τή δράσι της αὐτή, ἀλλά ἐπέτυχε νά ἐκλεγῆ πρύτανις τῆς Α.Β.Σ.Θ. καί ἐπιδόθηκε στήν «ἀποχουντοποίηση» συναδέλφων.της, στηριζομένη στά δεκανίκια τοῦ καραμανλισμοῦ καί τῆς «ἐσωτερικῆς» ἀριστερᾶς ταυτοχρόνως. Μετά τάς ἐκλογάς τοῦ 1981 ἐπλεύρισε τό Πασόκ καί τήν ἐπομένη τῶν ἐκλογῶν τοῦ 1985 ἐπεδόθη σέ ἐμετικούς ὕμνους πρός τούς ἐκφραστάς τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς πτέρυγός του. Πρόκειται περί πραγματικῶς ἀηδοῦς ὑποκειμένου.

21. *Νιάνιας Δημήτριος*. Ἄγνωστος σέ ὅλους ἄρχισε τή σταδιοδρομία του ὡς σκοτεινός ἄνθρωπος τῶν ἀνακτόρων. Διωρίσθηκε, μέ τήν εἰδική εὔνοιά των, ὑφυπουργός Προεδρίας τῶν ὑπηρεσιακῶν κυβερνήσεων Στ. Μαυρομιχάλη (1963) καί Ἰ. Παρασκευοπούλου (1964). Χρησιμοποίησε τή «δύναμί» του αὐτή, κατά τρόπο ἀνενδοίαστο, γιά νά ἐκλεγῆ καθηγητής τῆς Φιλοσοφίας καί Λογικῆς τοῦ Ε.Μ.Π. (1966), ἀφοῦ ἐξηνάγκασε τρομοκρατικῶς καί ἐκβιαστικῶς τόν ἀξιόλογο συγγραφέα καί ἐπιστήμονα Γρηγ. Οἰκονομᾶκο ν᾽ ἀποσύρη τήν ἀντίπαλο ὑποψηφιότητά του. Γιά νά ἐκλεγῆ ὑπέβαλε τρία ἀνιαρά ἔργα, γραμμένα σέ μιά ἀπωστεωμένη καί ἄκαμπτη καθαρεύουσα καί ὑπῆρξε πάντοτε γλοιώδης κόλαξ (ὅπως ἀποδεικνύει καί ἡ ἀφιέρωσί του τῆς 27.12.1965 στό ἔργο «Πλάτωνος Κρατύλος» πού μοῦ ἔστειλε: «Εἰς τόν φίλον καί «μαγίστορα» τοῦ Ἕλληνος λόγου καί Λόγου μετά βαθυτάτης τιμῆς»). Ἐπειδή ἦτο πολύ «ἀντιστασιακός», φαίνεται, ἐπέτυχε τό 1972 νά διευρύνη τήν ἕδρα του σέ «ἕδρα τῆς κοινωνιολογίας καί τῆς ἱστορίας τῶν ἰδεῶν καί τοῦ πολιτισμοῦ». Κατά τή διάρκεια τῆς ὑπουργίας μου διεκήρυσσε: «Ὁ Παπακωνσταντίνου εἶναι φίλος μου» (1968), πρᾶγμα πού ἐπροκάλεσε τήν ἀγανάκτησί μου καί πού σέ μιά αὐτοβιογραφία του, δημοσιευμένη τό 1974 μεταφράζεται στήν ἀναίσχυντη δήλωσι: «δυναμικός κατήγορος τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος». Κατά τή διάρκεια τῶν «ὑπηρεσιακῶν» (ἀνακτορικῶν) ὑφυπουργιῶν του (1963 καί 1964) ἦτο φανατικός

ἀντίπαλος καί τῆς θεωρίας καί τῆς πρακτικῆς τοῦ κομμουνισμοῦ καί ἀναζητοῦσε ἐπιχειρήματα ἐναντίον του. Μετά τή μεταπολίτευσι ἐπλεύρισε τόν Κ. Καραμανλῆ, προσχώρησε στή «Νέα Δημοκρατία», ἐξελέγη βουλευτής Λέσβου καί τό 1978-1980 διετέλεσε ὑπουργός Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν. Ἔμεινε στήν ἱστορία γιά δύο λόγους: γιά τήν κωμική ἐξαγγελία (17.4.1979) ἑνός εὑρέος προγράμματος δημιουργίας κρατικῶν-ἡμικρατικῶν θεάτρων σέ ὁλόκληρη τή χώρα καί γιά τόν φιγουρατζήδικο διασκορπισμό τῆς τέφρας τῆς Μαρίας Κάλλας ἐπάνω ἀπό τό Σαρωνικό. Στάς 26 καί 27.11.1985 (ἀφοῦ εἶχε ἐκλεγῆ βουλευτής τῆς Ν.Δ. χάρις στήν παναθλία «λίστα») ἐδημοσίευσε στήν «Ἐλευθεροτυπία» δύο ἄρθρα μέ τόν τίτλο: «Ἡ θανάσιμη κρίση ἑνός κόσμου —τῆς Δεξιᾶς» καί «Κρίση ἰδεολογίας-ταξική ἐπιδρομή». Τά ἄρθρα αὐτά ἀποτελοῦσαν οὐσιαστικῶς, ὑποκινημένη ἀπό τόν ἀπολακτισθέντα ὑπό τοῦ Πασόκ Κ. Καραμανλῆ, ἐπίθεσι κατά τοῦ Κ. Μητσοτάκη μέ πολύ ἀριστερή πλέον καί δῆθεν «κοινωνιολογική» ἐπένδυσι, πού προκάλεσε τή διαγραφή του ἀπό τό Πειθαρχικό Συμβούλιο τῆς Ν.Δ. στάς 10.12.1985. Μετά τή διαγραφή του δήλωσε ἀρχικῶς ὅτι γίνεται «ἀνεξάρτητος» καί κατόπιν προσχώρησε στό θλιβερό κατασκεύασμα τῆς Δηάνα, πού ἀπέκτησε ἔτσι 11 βουλευτάς καί ἀνακηρύχθηκε τρίτο κόμμα στή Βουλή μέ κοινοβουλευτικό ἐκπρόσωπο τόν Δ. Νιάνια καί μέ τό 1% τῶν ψήφων. Ἡ λαμπρή καί δυσώδης εἰκόνα τοῦ ἀνακτορικο-χουντικο-καραμανλικοῦ «ἀντιστασιακοῦ» ὑπηρέτου ὁλοκληρώνεται μέ τήν ἀρθρογραφία του (29.12.1985) στό «Ριζοσπάστη», τοῦ ὁποίου καί υἱοθετεῖ τά συνθήματα...

22. *Πεσμαζόγλου Ἰωάννης ἤ Γιάγκος.* Μέγας «ἀντιστασιακός» καί αὐτός. Τό στρατιωτικό καθεστώς τόν βρῆκε νά εἶναι ὑποδιοικητής τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος καί νά διδάσκη «ἐπί θητείᾳ» στό πανεπιστήμιο. Καί αὐτός, ἀντί νά παραιτηθῆ, ἐκράτησεν ὅσον ἠμποροῦσε καί τάς δύο θέσεις: ἔμεινε ὑποδιοικητής ἐπί 5 μῆνας ἀκόμη (ἕως τόν Αὔγουστο τοῦ 1967) μέ προϊστάμενο τόν Ν. Μακαρέζο

καί ὑπουργό Οἰκονομικῶν τόν 'Αδ. 'Ανδρουτσόπουλο, μέ τούς ὁποίους συνεργαζόταν τακτικώτατα καί ἐξακολούθησε νά διδάσκη ἕως ὅτου ἔληξε ἡ θητεία του καί δέν ἀνανεώθηκε. 'Εφρόντιζε πάντοτε νά πλασάρη τήν Ε.Ο.Κ. καί νά μήν «ἐκτίθεται» γιά τίποτε ἄλλο, ἀφήνοντας στούς ἠλιθίους τόν ρόλο τοῦ ἀγωνιστοῦ. Κατά τή διάρκεια τοῦ «ἀνενδότου» τοῦ Γ. Παπανδρέου δέν εἶπε λέξι γι' αὐτόν καί μολονότι παρίστανε τόν φανατικό «σοσιαλιστή», οὔτε ἔγραψε ποτέ, οὔτε ἐμίλησε ὑπέρ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἦτο πρόεδρος τοῦ κόμματος τοῦ Δημοκρατικοῦ Σοσιαλισμοῦ» (Κοδησό) ὅταν τόν 'Ιούλιο τοῦ 1979 ἐτέθη στή Βουλή τό θέμα ἀποφυλακίσεως τῶν πολιτικῶν κρατουμένων ἀξιωματικῶν. Καί αὐτός, πού τούς ἔλειχε δουλικώτατα ἐπί πέντε μῆνας, ἔσπευσε νά διακηρύξη ὅτι «εἶναι κάτι τό ἀδιανόητο ἡ ἀποφυλάκισή των» καί ὅτι «δέν μπορεῖ ἡ 'Ελλάδα νά μπαίνει μέσα στήν Εὐρωπαϊκή Κοινότητα καί νά συγχωρῆ τούς ὑπαιτίους γιά τήν κατάλυση τῆς Δημοκρατίας στόν τόπο». Κατά τάς ἐκλογάς τῆς 18.10.1981 κατεποντίσθη οἰκτρῶς καί τό κόμμα του καί αὐτός καί θά εἶχε ἀπαλλαγῆ ὁριστικῶς ἡ 'Ελλάς ἀπό τήν παρουσία του, ἄν δέν τόν ἀνέσυρε ἀπό τήν ἀνυπαρξία (κατά τάς ἐκλογάς τῆς 2.6.1985) ἡ μωρία τῆς Νέας Δημοκρατίας (ὅπως καί τοῦ Πασόκ ἀντιστοίχως), πού ἤθελε ἤ διατάχθηκε νά ἐμπλουτισθῆ μέ σοσιαλιστικό μαϊντανό. 'Ο Γιάγκος τοποθετήθηκε πρῶτος βουλευτής τῆς Β' περιφερείας 'Αθηνῶν καί φυσικά βγῆκε, χάρις στή διαβόητη «λίστα» διωρισμένος καί ἀμέσως κατόπιν ἔσπευσε νά δηλώση ὅτι εἶναι «ἀνεξάρτητος». 'Από τότε ἀσχολεῖται μέ θέματα «κουλτούρας» ἀποκλειστικῶς, πού πολύ συντελοῦν στήν πρόκλησι ἀκινδύνου θορύβου...

23. *Σκιαδᾶς 'Αριστόξενος.* Θλιβερά περίπτωσι ἐνόχου, πού μετατρέπεται σέ κεφαλοκυνηγό γιά νά ἀπαγκιστρωθῆ ἀπό τήν ἐνοχή του. Εἶχε πολύ ἐνωρίς πλευρίση, ὡς κόλαξ, τόν καθηγητή τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας στό πανεπιστήμιο 'Αθηνῶν καί ἱδρυτή καί πρόεδρο τῆς 'Ελληνικῆς 'Ανθρωπιστικῆς 'Εταιρείας Κ. Βουρβέρη. 'Εντε-

ταλμένος ὑφηγητής τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας τό 1966, προεβλήθη μέ δύο φυλλάδιά του στή σειρά τῶν ἐκδόσεων τῆς Ε.Α.Ε. (1967 καί 1968) καί χρησιμοποίησε, μέσῳ τοῦ Κ. Βουρβέρη, ἀκόμη καί τόν ἀρχηγό τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων στρατηγό Ἀγγελῆ γιά νά γίνη τακτικός καθηγητής, πρᾶγμα πού ἐπέτυχε στάς 12.12.1971. Μετά τή μεταπολίτευσι, ὡς κοσμήτωρ πλέον τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν ἐφρόντισε (κατά τήν «Ἐλευθεροτυπία» τῆς 6.2.1976) «γιά τόν ἐκδημοκρατισμό καί τήν πρόοδο τῆς σχολῆς καί τήν ἀπομάκρυνση ἀπ' αὐτή κάθε χουντικοῦ καί σκοταδιστικοῦ στοιχείου». Μετά τό θάνατο τοῦ προστάτου του κατέστησε τήν Ἑλληνική Ἀνθρωπιστική Ἑταιρεία (πού «κληρονόμησε») ἄντρο τῆς ἀριστερᾶς μέ συμμετοχή στάς ἐκδηλώσεις της («Καθημερινή» 18.2.1984) ἀκόμη καί τοῦ ἀποκρουστικοῦ προτύπου τῆς ἀσωμάτου κεφάλας τοῦ Πολυτεχνείου...

24. *Στασινόπουλος Μιχαήλ.* Ἔφθασε ὡς τόν θῶκο τοῦ προσωρινοῦ «προέδρου τῆς δημοκρατίας» (18.12.1974), ὡς «ἀντιστασιακός», ἀφοῦ ἐπί δύο χρόνια (τό 1968 καί τό 1969), ὡς πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐθεμελίωσε νομικῶς τήν Ἐπανάστασι καί διωρίσθηκε ἀπ' αὐτήν, ἐν τῷ μεταξύ, ἀκαδημαϊκός (7.6.1968). Ὁ βίος καί ἡ πολιτεία του καί ἡ μετά τήν μεταπολίτευσι προσπάθεια ἡρωοποιήσεώς του (ὅπως καί τῶν συναδέλφων του Γ. Μαραγκοπούλου, Ὀθ. Κυριακοῦ καί Γ. Ἀγγελίδη) ἀποτελεῖ πλήρη γελοιοποίησι τῆς ἐννοίας τοῦ «ἀντιστασιακοῦ». Ὅπως εἶναι γνωστό, ἕως τό Μάρτιο τοῦ 1969, ἡ δικτατορία ἐπερνοῦσε τή δικαστική δοκιμασία τῆς νομιμότητός της, ἐξ ἀφορμῆς ὡρισμένων ὑποθέσεων πού ἔφθασαν εἰς τό Συμβούλιον Ἐπικρατείας. Αὐτό, λοιπόν, μέ πρόεδρο τόν Μ. Στασινόπουλο, ἐγνωμάτευσε διά τῆς ὑπ' ἀριθ. 2.468 τοῦ 1968 ἀποφάσεως τῆς Ὁλομελείας του ὅτι ἡ μεταβολή τῆς 21.4.1967 ἀποτελοῦσε «ἐπανάστασιν ἐπικρατήσασαν καθ' ἅπασαν τήν ἐπικράτειαν καί ὡς ἐκ τούτου δημιουργήσασαν δίκαιον». Τό ἴδιο δικαστήριο, στήν ὑπ' ἀριθ. 503 «διάσκεψίν του ἐν ὁλομελείᾳ» τῆς [illegible]3 Φεβρου-

αρίου καί 1 Μαρτίου τοῦ 1969, μέ πρόεδρο πάλι τόν Μ. Στασινόπουλο, δέχθηκε ὅτι: «Ἡ κυβέρνησις ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς μεταβολῆς τῆς 21.4.1967 ἀπέβλεπεν εἰς τήν δημιουργίαν νέας ἐννόμου τάξεως διά τῆς θέσεως νέων κανόνων, ἄνευ ὅμως πλήρους ἀνατροπῆς τοῦ προϋφισταμένου νομικοῦ πλαισίου», ὅτι «ἐσκέπτετο νά δημιουργήση μιάν νέαν ἔννομον τάξιν καί νά ἀποκαταστήση τό κράτος δικαίου», ὅτι «προελθοῦσα ἀπό τήν ὑπό τοῦ Στρατοῦ ἀνάληψιν τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας, διωρίσθη ὑπό τοῦ κατά τό Σύνταγμα τοῦ 1952 Ἀνωτάτου Ἄρχοντος, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὡρκίσθη, προσλαβοῦσα τόν τύπον συνταγματικῆς νομίμου κυβερνήσεως», ὅτι «ἔταξεν εἰς τήν Χώραν καί εἰς ἑαυτήν προσωρινόν καταστατικόν Χάρτην, ἵδρυσε νέαν "νομιμότητα", εἰς τήν ὁποίαν ὑποτάσσεται»· ὅτι «δι᾿ αὐτῆς ἡ Χώρα ἐτέθη ὑπό καθεστώς κράτους νόμου συνεπάγον ἱεραρχίαν τῶν κανόνων δικαίου καί ὑπό καθεστώς κράτους δικαίου συνεπάγον δέσμευσιν καί αὐτοῦ τοῦ θέντος τούς κανόνας». Ἔτσι ἐθεμελιώθη νομικῶς τό ἐπαναστατικόν καθεστώς. Μετά ἕξ χρόνια, τόν Ἰανουάριο τοῦ 1975, ὁ Μ. Στασινόπουλος, ἔβαζε ἀναισχύντως, ὡς προσωρινός πρόεδρος τῆς δημοκρατίας (ἀπό τάς 18.12.1974) τήν ὑπογραφήν του κάτω ἀπό τό Δ᾿ Ψήφισμα τῆς Ε᾿ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, πού ἐθέσπιζεν ἀναδρομικῶς ὅτι ἡ μεταβολή τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967 ὑπῆρξε «πραξικόπημα οὐδέποτε νομιμοποιηθέν». Ἔχοντας ὅλα αὐτά ὑπ᾿ ὄψιν του ὁ ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου Δ.Α. Μαργέλος ἔγραφε («Καθημερινή» τῆς 19.10.1976) ὅτι: «τά δικαστήρια ἀπεφάνθησαν ὅτι ἡ κυβέρνησις ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τῆς συντελεσθείσης τήν 21.4.1967 ὑπό ἐξωσυνταγματικάς συνθήκας ἦτο ἐπαναστατική καί ἀνεγνώρισαν εἰς αὐτήν νομοθετικήν καί συντακτικήν ἐξουσίαν ἀπεριόριστον. Νομοθετικῶς τό πρῶτον κατά τό Ψήφισμα Δ/1975 μία δυναμική κατάλυσις τῆς συνταγματικῆς τάξεως καί ἡ ἐκεῖθεν προελθοῦσα κατάστασις μέχρι τῆς 23.7.1974 ἀπετέλεσαν πραξικόπημα, αἱ ἀπορρέουσαι δέ ἐξ αὐτῶν κυβερνήσεις ὑπῆρξαν κυβερνήσεις βίας».

Καί τώρα περνοῦμε στό παραμύθι τῆς μεταμφιέσεως. Δύο χρόνια μετά τήν μεταπολίτευσι ἡ κυβέρνησι Καραμανλῆ «ἐπανέφερε πανηγυρικά ἐπί κεφαλῆς τῆς διοικητικῆς Δικαιοσύνης» ὡρισμένους δικαστικούς πού εἶχαν παραιτηθῆ κατά τή διάρκεια τῆς δικτατορίας «γιά νά τιμήση τήν τότε στάσι τους καί νά παραδειγματίση τίς μέλλουσες γενεές τῶν δικαστῶν» («Τό Βῆμα» 21.10.1976). Ἦσαν αὐτοί «οἱ πιστοί στόν ὅρκο τους καί ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς των ὡς θεματοφυλάκων τῆς συνταγματικῆς νομιμότητος ἀνώτατοι δικαστικοί, ἀδάμαντες ἤθους καί ἐπιστήμονες ἀνεγνωρισμένης ἀξίας, πού δέν ὠρρώδησαν καί δέν συμβιβάσθηκαν, πού δέν ἔκαναν ἀβαρίες ἔναντι τῆς ἀνομίας καί τῆς τυραννίδος» («Καθημερινή» 27.10.1976). Πρῶτος μεταξύ αὐτῶν ἦτο ὁ Μ. Στασινόπουλος, γιά τόν ὁποῖο ὁ Ε. Γιαννόπουλος ἀποκάλυψε τόν Μάϊο τοῦ 1979 (ὡς πρόεδρος τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν τότε) ὅτι γραπτή παραίτησί του δέν ὑπάρχει, ἀλλά ὅτι τήν ὑπέβαλε «προφορικῶς» καί ὅτι ἐπί τῇ βάσει αὐτῆς ἐξεδόθη τότε νομίμως τό σχετικό διάταγμα γιά τήν ἀποδοχή της. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς «γενναιότητος» αὐτῆς τοῦ Μ. Στασινοπούλου διερωτᾶται κανείς πῶς ἡ «Κυβέρνησις Ἐθνικῆς Ἑνότητος» ἀγνόησε τό παρελθόν (αὐτοῦ καί τῶν συναδέλφων του) γιά τό ὁποῖο ἐθέσπιζε ἐξοντωτικάς «καθάρσεις» ἄλλων καί πῶς αὐτός πού (μέ τούς συναδέλφους του) ἐνομιμοποίησε τό στρατιωτικό καθεστώς, ἐδέχθηκε νά προβληθῆ ὡς «ἡρωϊκός» ἀντιστασιακός; Τέτοια ὅμως, ἠθικῆς φύσεως προβλήματα, δέν ὑπῆρχαν ποτέ οὔτε γιά τόν Καραμανλῆ, οὔτε γιά τόν «ἀσυμβίβαστο θεματοφύλακα τῆς συνταγματικῆς νομιμότητας» διοικητικό δικαστή...

25. *Τσάτσος Δημήτριος* τοῦ Θ. Τό ἀηδέστερο ὑποκείμενο ἀπό ὅσα ἀνέβασαν στήν ἐπιφάνεια αἱ τρικυμίαι τῶν τελευταίων πενῆντα χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἀφοῦ διετέλεσε εὐτελής χαφιές τῆς δικτατορίας (ὅπως ἀποδεικνύουν αὐτόγραφοι ἐπιστολαί του, πού δημοσιεύθηκαν

στάς ἀρχάς τοῦ 1975), συνελήφθη στάς 26.3.1973 καί, ὅπως ἀφηγήθη ὁ Δ. Ἰωαννίδης στό φίλο του Ἀδ. Ἀνδρουτσόπουλο, «μόλις πιάσαμε αὐτό τό γυιό τοῦ Θεμιστοκλῆ Τσάτσου μᾶς εἶπε τρέμοντας καί χεσμένος: «Μή μέ πειράξετε γιατί δέν ἀντέχω. Θά σᾶς τά πῶ ὅλα». Καί κατέδωσε ὅλους χαρτί καί καλαμάρι». Στάς 28.7.1973 ἀφέθηκε ἐλεύθερος γιά νά περισυλλεγῆ μετά ἕνα χρόνο ἀπό ἐκεῖνον τόν Καραμανλῆ, πού ἀναζητοῦσε καθάρματα ὡς ὑπηρέτας του. Τά κοινά χαρακτηριστικά ὅλων αὐτῶν, ὅπως πλέον αὐτοεπροβάλλοντο θρασύτατοι καί παντοδύναμοι, ἦσαν: ἡ ἀντίστασί των κατά τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος˙ ὁ πόθος τῆς ἠθικῆς ἐξυγιάνσεως˙ ἡ αὐστηρότης τῶν πολιτικῶν ἠθῶν των˙ ἡ ἀγάπη των πρός τή δημοκρατία˙ καί ὁ σεβασμός των πρός τάς θεμελιώδεις ἀρχάς τοῦ δικαίου. Ὁ Δ.Θ. Τσάτσος ὡρκίσθηκε στάς 26.7.1974 «ὑφυπουργός τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως» στήν «Κυβέρνησιν Ἐθνικῆς Ἑνότητος» καί παρέμεινε στή θέσι αὐτή ἐπί 74 ἡμέρας (ἕως τάς 9.10.1974). Τό «ἔργο» πού ἐπετέλεσε κατά τό διάστημα αὐτό εἶναι ἀποκρυσταλλωμένο σέ Συντακτικάς Πράξεις, νομοθετήματα, ἀποφάσεις καί δηλώσεις καί τό ἐπετέλεσε ἐπικουρούμενος ἀπό τριμελῆ ὁμάδα δημοπιθήκων καί ἐνεργῶν ὑπό τήν πλαδαρά καί τρομώδη αἰγίδα τοῦ γηραλέου μαιευτῆρος. Μέ τήν μάχαιρα τοῦ «ὑφυπουργοῦ» ἐπέδραμε σάν Ἀττίλας κατά τῶν Α.Ε.Ι. Ποδοπατῶντας κάθε ἔννοια δικαίου, ἐθέσπισε ἀναδρομικῶς ἀδικήματα μέ τή διαβόητη Συντακτική Πρᾶξι τῆς 3.9.1974, ἔθεσε σέ διαθεσιμότητα καί παρέπεμψε σέ Εἰδικό Πειθαρχικό Συμβούλιο περισσότερους ἀπό 70 καθηγητάς, κατέλυσε τήν ἀρχή τοῦ φυσικοῦ δικαστοῦ, καθώρισε ὥστε τό Ε.Π.Σ. νά ἀποκτήση σύνθεσι ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος ὕστερα ἀπό ἐπιλογή, παρενέβαλε διατάξεις γιά νά καθηγητοποιηθῆ (αὐτός καί οἱ φίλοι του) προνομιακῶς καί ἐκβιαστικῶς καί κατήργησε (μέ ἄλλη Σ.Π.) τό ἀσυμβίβαστο καθηγητικῆς καί βουλευτικῆς ἰδιότητος, πού ὑπῆρχε σ᾽ ὅλα τά Συντάγματα. Αἱ ἐνέργειαί του αὐταί μαρτυροῦν τή σχέσι τῶν μεταπολιτευτικῶν διακηρύξεών του μέ τήν πραγμα-

τικότητα. Δέν μᾶς δίνουν ὅμως καμμιά πληροφορία γιά τό «ἀντιστασιακό» παρελθόν τοῦ ὑποκειμένου. Εὐτυχῶς πού ὑπάρχουν γραπτά, καί μάλιστα αὐτόγραφά του, μέ τά ὁποῖα αὐτοπεριγράφεται ἐξαντλητικῶς, ὥστε νά εἶναι δυνατή ἡ αὐθεντική συναγωγή συμπερασμάτων γιά τήν ποιότητά του. Τά κύρια, λοιπόν, συμπεράσματα ἀπό τήν μελέτη τῶν αὐτογράφων αὐτῶν εἶναι τά ἑξῆς:

Α. Ἔμεινε ἔκθαμβος ἀπό τήν προσωπικότητα τοῦ Γ. Παπαδοπούλου καί τοῦ ζήτησε ἀκρόασι. Σέ ἐπιστολή του τῆς 16.11.1967 ἀπό τή Γερμανία γράφει (σ.σ.: ὅπου κεφαλαῖα καί ὑπογραμμίσεις, εἶναι τοῦ πρωτοτύπου): «Ἡ ὁμιλία τοῦ Παπαδοπούλου στό γεῦμα τῶν δημοσιογράφων ἔκανε ΘΑΥΜΑΣΙΑ ἐντύπωσι». Σέ ἄλλη ἐπιστολή του, τῆς 14.11.1970 μιλεῖ γιά τήν ἀκρόασι, πού ζήτησε ἀπό τόν ἀρχηγό τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος.

Β. Συμπεριεφέρετο στό ἐξωτερικό ὡς προστάτης τοῦ καθεστῶτος, ἐπεδείκνυε τό ἐνδιαφέρον του γι' αὐτό, καί φρόντιζε γιά τήν ἰδιοτελῆ ἀξιοποίησί του ὑπέρ τῆς οἰκογενείας του καί ὑπέρ τοῦ ἑαυτοῦ του. Σέ ἐπιστολή του τῆς 4.4.1968 γράφει: «Ὁ Μπακογ(ιάννης) ἑτοίμαζε ὑβριστικήν ἐπίθεσιν κατά τοὺ Σχεδίου (σ.σ.: τοῦ Συντάγματος). Μοῦ ζήτησε "συμβουλάς". Νομίζω πώς παρά τό γενικό μου χάλι, προσέφερα μιάν ἐθνικήν ὑπηρεσίαν περιορίσας τίς αἰσχρότητες στό 20%». Στήν ἴδια ἐπιστολή του γράφει: «Ἄν μπορεῖς πές ἐκεῖ: ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΤΥΠΟΥ. ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΑΔΡΑΝΕΙΑ καί ὑπάρχουν ἄπειροι τομεῖς **ἑλληνικῆς προβολῆς**». Σέ ἄλλη ἐπιστολή του, τῆς 21.6.1968, γράφει: «Κι ἐγώ διατηρῶ κάποιες ἐλπίδες γιά τόν διορισμό τοῦ κ. Μίστου (σ.σ.: ἐννοεῖ τόν πατέρα του Θεμιστοκλῆ). Τώρα μπῆκε καί ὁ Γιάννος Τριανταφυλλόπουλος στήν Κυβέρνησι, ὁ ὁποῖος ὑπεραγαπᾶ τόν Μίστο. Ἐπίσης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος θά κάνη διάβημα».

Γ. Ἀπό τάς ἀρχάς τοῦ 1969 βρισκόταν σέ μόνιμη ἐπαφή

μέ τάς άρχάς 'Ασφαλείας μέσω τοῦ ἀνωτάτου ἀξιωματούχου τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος Ν. Δασκαλοπούλου, πού ἦτο ἀρχικῶς διευθυντής τῆς 'Υποδιευθύνσεως Γενικῆς 'Ασφαλείας, κατόπιν 'Αστυνομικός Διευθυντής 'Αθηνῶν καί τελικῶς 'Αρχηγός τῆς 'Αστυνομίας Πόλεων, ὁπότε καί τόν συνεχάρη μέ μιά δουλοπρεπεστάτη ἐπιστολή του τῆς 24.4.1971. Ἔμεινε γοητευμένος ἀπό τή γνωριμία του καί τό διεκήρυξε. Δέν ἔκανε καμμιά ἐνέργεια χωρίς τήν ἄδειά του. 'Ανέφερε σ' αὐτόν κάθε πρᾶξι του. Τόν προειδοποιοῦσε γιά ἐπικείμενα συμβάντα. Τοῦ ἐπεδείκνυε ἐμετική δουλοφροσύνη. Καί τόν ἐκολάκευε εὐτελέστατα ὁ παχύδερμος. Σέ ἐπισατολή του τῆς 9.3.1969 γράφει: «Στίς 27.2 φάγαμε στοῦ 'Ανδρέα μέ τούς **Δασκαλόπουλους. ΛΙΓΑ** μοῦ εἶχες πῆ γιά τόν ἄνθρωπο αὐτό. Μέ κατέκτησε. Ἔξοχος τύπος ἀνθρώπου. Σοβαρός, μετρημένος, εὐγενής, γλυκύς, συγκρατημένος. Τέτοιους ἀνθρώπους **μάλιστα**». Σέ ἐπιστολή του τῆς 1.4.1970 γράφει: «Προχτές πού ἔπρεπε νά πάω στό Μόναχο καί ὅπου θά ἔβλεπα καί τούς ὑπεύθυνους τῆς ἐκμπομπῆς γιά νά τούς εὐχαριστήσω γιά τόν κ. Μίστο (σ.σ.: πού εἶχε πεθάνει πρό ὀλίγου) πῆρα τό Νίκο (σ.σ.: τόν Ν. Δασκαλόπουλο, πού ἔτσι ἀναφέρεται πιά) **τηλέφωνο** καί τοῦ εἶπα ὅτι ἐξαρτῶ τή μετάβασή μου ἀπό τή γνώμη του. Νομίζω πώς ἡ ἐντιμότης μου ἀποτελεῖ γι' αὐτόν ἔκπληξιν». Σέ ἐπιστολή του τῆς 28.4.1970 γράφει: «Θά εἶδες ἀσφαλῶς —ἐλπίζω νά τό εἶπες καί τοῦ Νίκου— πώς τό ὄνομά μου ἀπουσιάζει ἀπό παντοῦ». Σέ ἄλλη ἐπιστολή, τῆς 30.5.1970, σημειώνει: «Πρό ὀλίγων λεπτῶν πῆρα τό Νῖκο. Τοῦ εἶπα πώς χθές κοινοποιήθηκε ἡ Ernenung μου ὡς ἐκτ. καθηγητοῦ καί πώς θεωρῶ πιθανόν οἱ ραδιοσταθμοί νά τό ποῦν μέ τή συσχέτιση τοῦ μή διορισμοῦ μου στήν Θεσ(σαλονίκη). Τοῦ εἶπα ὅμως πώς μή ἔχων ἐπαφήν δέν ἐπιθυμῶ — εἰκάζων ἁπλῶς πώς κάτι θά ποῦν— νά ἔλθω εἰς ἐπαφήν παρακαλῶν νά... μή ποῦν. Συνεφώνησε. Νομίζω ἄλλωστε πώς ἡ **ἐντιμότης** τῆς στάσεώς μου (διακρίνομε τήν «στάσιν» ἀπό τίς **ἀπόλυτες** ἐσωτερικές σκέψεις μου) πρέπει νά τόν ἔχει πείσει **ὁ-**

ριστικά. Γράψε μου ἄν τόν δῇς». Στάς 7.6.1970 γράφει: «Ἡ δημοσιότης περί τήν apl. Professur δέν ἀπεφεύχθη. Ὅπως εἶπα καί τοῦ Νίκου στό τηλέφωνο ἀποφεύγω καί ἁπλόν τηλεφώνημα μέ ἐδῶ Ἕλληνες. Ἀπεφάσισα τήν σιωπή γιά νά μπορῶ νά εἶμαι στό Νεκροταφεῖο καί στό Ψυχικό καί ἔχω ἠθικήν ὑποχρέωσιν ἔναντι τῶν ἀνθρώπων πού μέ **ἐπροστάτευσαν** νά μήν τούς ἐκθέσω. Ποιός ξέρει; Νά γνωρίζη ἄραγε ὁ Νῖκος ὅτι εἶμαι ἔντιμος ἄνθρωπος;» Σέ ἐπιστολήν του τῆς 13.3.1971 τονίζει: «Καί ποῦ νά μήν ὑπῆρχε Νῖκος. Ρώτησε ἄν εἶπαν στό Νῖκο ΠΟΣΕΣ φορές τηλεφώνησα. Ξανά τίς ἄπειρες εὐχαριστίες μου στό Νῖκο».

Δ. Δέν ἔκαμε καμμιά ἀντίστασι εὑρισκόμενος στό ἐξωτερικό, ὅπου δέν διέτρεχε κανένα κίνδυνο καί αὐτό ὄχι μόνο γιατί συνεργάζετο μέ τό στρατιωτικό καθεστώς, ἀλλά καί γιατί ἦταν ἰδιοτελής καί δειλός. Τάχθηκε κατά τῶν ἀποδοκιμασιῶν τῶν καθηγητῶν, πού ἐκπροσωποῦσαν τήν 21η Ἀπριλίου, ἀπέφυγε νά μετάσχη ἀντιστασιακῶν σεμιναρίων, ἐλιποτακτοῦσε κατά τάς κρισίμους στιγμάς, κρατοῦσε τόν ἑαυτό του σέ ἀπομόνωσι καί ἐπεδείκνυε εὐτελῆ νομιμοφροσύνη. Σέ ἐπιστολή του τῆς 3.6.1969 γράφει ὅτι «θεωρεῖ ΚΑΝΙΒΑΛΛΙΚΑΣ» τάς μεθόδους ἀποδοκιμασίας Ἑλλήνων καθηγητῶν, πού ἐπεσκέφθηκαν τή Γερμανία. Σέ ἄλλην ἐπιστολή του, τῆς 12.11.1969, διαψεύδει τήν ἐντύπωσι πού δημιούργησε ἡ «Ντόϋτσε Βέλλε» ὅτι «ἐτάχθη ἐναντίον τῆς προσκλήσεως Ἑλλήνων καθηγητῶν εἰς Γερμανίαν μετά τήν 21η Ἀπριλίου 1967». Ὅταν τόν Νοέμβριο τοῦ 1969 ἐπρόκειτο νά ὀργανωθῆ στή Δ. Γερμανία ἀντιστασιακό σεμινάριο ἀρνήθηκε νά μετάσχη καί μέ ἐπιστολή του τῆς 14.11.1969 γράφει: «Ζητῶ τήν κατανόησή σας διότι κατέληξα σέ ἀκόμη πιό ἀρνητικό συμπέρασμα ἀπ' ἐκεῖνο πού προφορικά σᾶς εἶπα. Ἀκόμη καί ἡ **πρόσκληση** τοῦ Φ. Βεγλερῆ, ἑνός ἀνθρώπου βαθύτατα **ἀνελεύθερου** καί ἐκπροσώπου μιᾶς νοοτροπίας, πού μᾶς ὡδήγησε στήν πτώση τῆς δημοκρατίας, προδίδει πώς δέν ξεκαθαρίσαμε μέσα μας ὅσο θά

έπρεπε τήν συμβολή τῶν διαφόρων παραγόντων στήν πτώση τῶν θεσμῶν. Ἡ δίωξις ἑνός προσώπου λόγῳ τῶν πολιτικῶν του πεποιθήσεων τό καθιστᾶ ἐπί τοῦ παρόντος ἀναμφιβόλως συμπαθές δέν τοῦ παρέχει ὅμως συγχωροχάρτι γιά τό παρελθόν. Ἡ πρόσκλησίς του εἰς συζήτησιν γιά τό μέλλον τοῦ τόπου ἀποτελεῖ ἠθικήν του ἀναγνώρισιν εἰς τήν ὁποίαν δέν εἶμαι εἰς θέσιν νά συμμετάσχω». Περιγράφοντας ὁ ἴδιος τήν κωμική ψευδοαντίστασί του σέ ἐπιστολή τῆς 17.1.1970 σημειώνει γεμᾶτος ἀηδιαστικό τρόμο: «Τά σαφῆ καί ἀληθῆ (στοιχεῖα εἰς βάρος μου) εἶναι ΜΟΝΟΝ: a) ἐπιστολή πρός Κοσμ... b) ὑπογραφή μου μέ τούς 30 **ΟΧΙ** ὅμως πρός Συμβούλιο Ὑπουργῶν (ἐκεῖ ἀρνήθηκα) ἀλλά μόνον πρός τό τύπο c) σέ **δύο** μαθήματά μου ρωτήθηκα γιά Staatsform in Griechenland. Εἶπα sachlich (σ.σ. οὐδετέρως) δυό λόγια. Μέ ραδιόφωνα κ.λπ. δέν ἔχω ἐπαφή. Ἐκεῖνο πού εἴχαμε πῆ δέν ὑπάρχει πλέον (ἀπό καιρό) καί αὐτό πού ὑπῆρχε ἦταν κυρίως ἀντιανδρεϊκό. Εἶναι ἀβάσταχτη ἀδικία νά σοῦ ἔχουν τό Α ὥς 100Α χωρίς, ἐλλείψει Κράτους Δικαίου, νά μπορῆς οὔτε νά πλησιάσης τό ἀνθρωπάριον, τό ὁποῖον σοῦ προσδιορίζει τή μοῖρα σου. Ἡ θέση μου, διαφέρει πολιτικά καί ἠθικά ἀπό τούς πιό πολλούς ἐχθρούς τῆς δικτατορίας. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀκριβῶς ἡ **ποιότης** τῆς τοποθετήσεώς μου καί τῆς στάσεώς μου τούς ἐνοχλεῖ βεβαίως πιό πολύ ἀπ' ὅ,τι ἡ στάσις τῶν Μαθιόπουλων. Τά βασικά ζωτικά μου προβλήματα τώρα εἶναι: Μπορῶ νά δουλέψω ἐκεῖ ὡς δικηγόρος καί ὡς ἄμισθος ὑφηγητῆς; Πρόκειται νά μέ ἀπολύσουν ἀπό ὑφηγητή; Πρόκειται νά μοῦ κάνουν «δίκη»; Πρόκειται νά μοῦ ἀφαιρέσουν τήν ἄδεια τοῦ δικηγορεῖν;» Σέ ἐπιστολή του τῆς 1.4.1970 γράφει τρομοκρατημένος: «Ἐδῶ ἀρχίζει παγκόσμιος βοή γιά τό θέμα Μαγκάκη. Στίς κρίσιμες μέρες θά φύγω ἀπ' ἐδῶ (σ.σ. ἀπό τή Βόννη) διότι ντρέπομαι καί διότι ἄλλως δέν ἀποφεύγονται τά μπλεξίματα». Σέ ἄλλη ἐπιστολή του, τῆς 28.4.1970, γράφει: «Ζῶ σέ πλήρη ἀπομόνωση. Δέν πηγαίνω στό τηλέφωνο καί βγαίνω ἔξω μόνο γιά τό μάθημα». Ἔτσι ἐπετύγχανε, καθ' ὅλη σχεδόν τή διάρκεια τοῦ

στρατιωτικοῦ καθεστῶτος νά ἔρχεται στήν Ἑλλάδα καί νά φεύγη ἀπό αὐτήν χωρίς κανένα ἐ ˋδιο...

Ε. Ἀπό τά αὐτόγραφά του συνάγονται καί δύο ἀκόμη συμπεράσματα: Τό πρῶτο εἶναι ὅτι ἔχει καί ὁ ἴδιος συνείδησι τῆς γνωστῆς πνευματικῆς καί ἐπιστημονικῆς μετριότητός του. Σέ ἐπιστολή του τῆς 9.3.1968 γράφει: «Ξέρω πώς εἶμαι πνευματικά μέτριος, μά θέλω νά μείνω ἄριστος στόν τομέα τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἠθικῆς καί τοῦ ἀκαδ. Stil». Στήν ἴδια ἐπιστολή παρακαλεῖ: «Ἄν ἀρχίσουν οἱ διαδόσεις εἰς βάρος μου νά πῆς πώς δέν εἶμαι λοῦστρος». Καί σέ τρίτη ἐπιστολή του, τῆς 27.9.1969, σημειώνει: «Χθές, μετά ἐξοντωτική ἐργασία ἔστειλα στό τυπογραφεῖο τήν ὑφηγεσία μου (410 σελ. γραφ.) Ἔκανα μεγάλη ἐπεξεργασία μά τό ἔργο παραμένει μέτριο. Δέν αἰσθάνομαι τήν δύναμη γιά μεγάλα πράγματα καί δέν θά ἤθελα μέ τήν ποιότητα τῆς δουλειᾶς μου ν' αὐξήσω τήν στρατιά τῶν μετριοτήτων πού καταλαμβάνουν τά δυτικοευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Γι' αὐτό θά σταματήσω ἐπί τοῦ παρόντος νά γράφω». Τό δεύτερο συμπέρασμα, πού συνάγεται ἀπό τά αὐτόγραφά του, εἶναι ὅτι πρόκειται γιά παχυλῶς ἀγράμματο «ἐπιστήμονα» (περισσότερο κι ἀπό τόν Γ. - Ἀ. Μαγκάκη). Γράφει: «σύγχισις», «ἔλλειπε», «ξετσίποτος», «κατέθλυψαν», «ἐν συνδιασμῶ», «τό ὁποῖον σοῦ προσδιορίζη», «αἴσχατο ἐπίπεδο», «ψιλαφίζομε», «καλορύζικο», κ.λπ. καί δέν ἔχει ἰδέα τοῦ εὐφωνισμοῦ τῆς δημοτικῆς γράφοντας ὁ ἀνελλήνιστος: «τό κόσμο», «τή πόλη», «τή τόσο», «τό ἄνθρωπο», καί πολλά ἄλλα τρισβάρβαρα...

Αἱ 60 ἐν ὅλῳ αὐτόγραφοι ἐπιστολαί τοῦ Δ.Θ.Τ. ἐδόθησαν στή δημοσιότητα τόν Ἰανουάριο τοῦ 1975 ἀπό τόν παραλήπτη των καθηγητή Γ. Ζωτιάδη, πού ἀπολύθηκε ὑπό τοῦ κακοήθους «καθηγητοδικείου» βάσει τῆς γνωστῆς Συντακτικῆς Πράξεως τῆς 3.9.1974 τοῦ «ὑφυπουργοῦ τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας». Τότε ὅμως ὁ χαφιές τῆς Ἀσφαλείας ἐξεπέρασε τή δοκιμασία μέ τάς γενικότητας περί «χουντικῆς λάσπης» κ.λπ. Τό μόνο πού ἔπαθε ἦταν

ὁ σιωπηρός παραμερισμός του ἀπό «Τό Βῆμα» καί «Τά Νέα», ὅπου ἔγραφε. Τόν Μάιο τοῦ 1977 ὅμως, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τήν Ἕνωσι Κέντρου (με τήν ὁποία εἶχε ἐκλεγῆ βουλευτής τό 1974) προσχώρησε στήν «Κίνηση τῆς Πρωτοβουλίας» γιά Δημοκρατία καί Σοσιαλισμό, πού στάς 1.6.1977 μετωνομάσθηκε σέ «Κόμμα Σοσιαλιστικῆς Πρωτοβουλίας» καί πού εἶχε ὡς μέλη της τέσσαρας βουλευτάς: τόν πράγματι ἀντιστασιακό Τ. Μήνη, τόν Δ.Θ. Τσάτσο, τόν Γ. - Ἀ. Μαγκάκη καί τόν μαϊντανό Χ. Πρωτοπαπᾶ. Ἐκεῖ ὅμως τά βρῆκε σκοῦρα ὁ χαφιές τῆς Ἀσφαλείας γιατί ὁ Τ. Μήνης (πού μόλις κατά τό τέλος Ἀπριλίου τοῦ 1977 πληροφορήθηκε τά περί αὐτογράφων) ζήτησε ἐξηγήσεις ἀπό τήν «Κίνηση» καί σέ μιά συγκέντρωσι τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς της (9.5.1977) ἀπήτησε ἀπό τόν Δ.Θ.Τ. νά παραιτηθῆ ἀμέσως ἀπό βουλευτής καί καθηγητής. Ὁ χαφιές ἀρνήθηκε καί τά ἄλλα μέλη τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐτάχθησαν ἀλληλέγγυα μαζύ του. Γιά νά ἀρθῆ τό ἀδιέξοδο, πού δημιουργήθηκε, ὁ Τ. Μήνης ὑπαγόρευσε στόν Δ. Τσάτσο μιά δήλωσι, κατά τήν ὁποία «δέν ἀντιτάχθηκε στή δικτατορία κατά τά πρῶτα χρόνια, ἀλλά ἀργότερα κατάλαβε τίς ἀληθινές προθέσεις της καί τήν καταπολέμησε». Ὁ Τσάτσος ὅμως ἀρνήθηκε νά ὑπογράψη καί αὐτή τή δήλωσι. Ὕστερα ἀπό αὐτή τήν τροπή τῆς ὑποθέσεως ὁ Τ. Μήνης ζήτησε νά διαγραφῆ ἀπό τήν «Πρωτοβουλία» (31.5.1977) ὁ χαφιές καί ἐπειδή ἀπορρίφθηκε ἡ πρότασί του, παραιτήθηκε αὐτός ἀπό τό «κόμμα», δήλωσε ἀνεξάρτητος καί τελικά ἀπεσύρθη ἀπό τήν πολιτική, ἀηδιασμένος γιά τή βρωμερότητά της. Ἀπό τότε ὁ χαφιές προστατεύεται στοργικά ἀπό τήν «Αὐγή» καί τό «Ἔθνος» πού φιλοξενοῦν καί θρασύτατα ἄρθρα του. Ἔτσι ἐπιπλέουν στήν Ἑλλάδα οἱ χεσμένοι...

26. *Ὑψηλάντη Αἰμιλία.* Φοβερή «ἀντιστασιακή». Κατά τήν ἑπταετία ἦτο τηλεοπτική ἐκφωνήτρια τῆς ΥΕΝΕΔ, δηλαδή τοῦ στρατιωτικοῦ δικτύου τηλεοράσεως καί ραδιοφωνίας. Μετά τή μεταπολίτευσι ἐξελέγη δημοτική σύμβουλος Ἀθηναίων καί στάς δημοτικάς ἐκλογάς τῆς 15.11.1978

κατέβηκε ὡς ὑποψηφία τοῦ κομμουνιστικοῦ συνδυασμοῦ μέ τό ὄνομα Σακελλαριάδου-Ὑψηλάντη Αἰμιλία...

Ἀνέφερα τά διάφορα «εἴδη» τῶν «ἀντιστασιακῶν» καί παρέθεσα τάς ἀγωνιστικάς «βιογραφίας» 26 ἀπό αὐτούς καί κατ' ἀλφαβητική σειρά. Δέν εἶναι, βεβαίως , οἱ μόνοι. Ἀνέρχονται σέ χιλιάδας οἱ τύποι αὐτοί καί οἱ 26 ἀποτελοῦν μιάν ἐλαχίστη μειοψηφία, πού μνημονεύθηκε ἐνδεικτικῶς μόνο. Μέ τήν ὅλη ἀνάλυσι τοῦ θέματος νομίζω ὅτι ἔδωσα πιστή εἰκόνα τοῦ μεταπολιτευτικοῦ αὐτοῦ δοθιῆνος (κοινῶς: «βούζουνα» ἤ «καλογήρου»), πού εἶναι γεμᾶτος πύο καί ἀναίδεια καί πού ἔπρεπε νά σπάση...

XXIV. ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ

Ἐγκλήματα κατά τῶν Ἀθηνῶν καί ἐγκλήματα κατά ἀτόμων ἀποτελοῦν τόν ἀπολογισμό τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ὅτου ἐλευθερώθηκε ἀπό τόν τουρκικό ζυγό. Τά πρῶτα ἔχουν τήν ἀφετηρία των στάς ἀρχάς τοῦ 19ου αἰῶνος. Τά δεύτερα χρονολογοῦνται κυρίως ἀπό τήν ἐποχή τῆς Κατοχῆς. Καί τά δύο ὅμως εἴδη των (καταστροφαί καί προγραφαί) συνεχίζονται...

Καταστροφαί

Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος εἶναι σήμερα κόλασι. Πότε ὅμως ἄρχισε ἡ ἀνεπανόρθωτος καταστροφή της εἶναι ἀδύνατο νά προσδιορισθῆ ἀκριβῶς. Φαίνεται ὅτι χρονική ἀφετηρία τοῦ κακοῦ εἶναι τό 1833 ὅταν μεταφέρθηκε ἡ ἕδρα τῆς κυβερνήσεως ἀπό τό Ναύπλιο στάς Ἀθήνας. Τότε ἐξαπελύθη ἀπό τούς ἰδιοκτήτας οἰκοπέδων καί διαφόρους ἰσχυρούς τῆς ἡμέρας σφοδρά ἐπίθεσι κατά τοῦ ἰδεώδους ἴσως γιά μιά καινούργια πόλι «σχεδίου Κλεάνθους» (πού φέρει καί τό ὄνομα τοῦ Βαυαροῦ ἀρχιτέκτονος Σάουμπερτ). Τό σχέδιο αὐτό διαρρύθμιζε ἀκτινωτά τούς χώρους καί τά κέντρα τῆς νέας πόλεως, προέβλεπε δρόμους πλάτους 38 μέτρων καί δημιουργοῦσε δυνατότητας γιά περαιτέρω ἐπέκτασι. Ἡ ὠργανωμένη ὅμως ἀντίδρασι ἐναντίον του εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τελικῶς τήν οἰκτρά περικοπή του ἀπό τόν εἰδικό ἀπεσταλμένο τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας ἀρχιτέκτονα φόν Κλέντσε, τό νέο

σχέδιο τοῦ ὁποίου (1834) ἠμπορεῖ νά θεωρηθῆ ὡς ἀρχή τῆς καταστροφῆς τῶν 'Αθηνῶν μέ τήν πρωτοβουλία καί τήν εὐθύνη τοῦ κράτους καί ὡς τό «πράσινο φῶς» γιά τήν ἐπιδρομή κατόπιν τῶν κερδομανῶν καί ἀσυνειδήτων τεχνικῶν.

Μετά 100 περίπου χρόνια τό (1931) ὁ διευθυντής τῆς 'Εθνικῆς Πινακοθήκης Ζαχαρίας Παπαντωνίου περιγράφει τά «κακουργήματα», πού διεπράχθησαν κατά τῆς μορφῆς τῶν 'Αθηνῶν «ἐντός τῶν τελευταίων εἴκοσι ἐτῶν», δηλαδή ἀπό τό 1910 περίπου. 'Η ἀξιόλογη μαρτυρία πού περιλαμβάνεται σ' ἕνα ἀνέκδοτο κείμενό του, πού δημοσιεύθηκε γιά πρώτη φορά στό «Βῆμα» τῆς 11.9.1977 ἀπό τό συνεργάτη τῆς ἐφημερίδος Μιχάλη Σταφυλᾶ, ὁ ὁποῖος περιγράφει τάς ματαίας προσπαθείας τοῦ "Ελληνος αἰσθητικοῦ καί τεχνοκρίτου γιά τή νομοθετική θέσπισι ἑνός «Συμβουλίου Δημοσίας Καλαισθησίας» μέ ἀποφασιστική ἁρμοδιότητα γιά τήν προστασία τῆς ἱστορίας, τῆς καλαισθησίας καί τῶν φυσικῶν δεδομένων τῶν 'Αθηνῶν. Συμφώνως πρός τήν ἀνάλυσι τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου ἀπό τό 1910 ἕως τό 1931: ἐφαγώθησαν λόφοι ὁλόκληροι ἔργα τῆς φύσεως (Λυκαβηττός, Στρέφη κ.λπ.)· ἀπεκρύβησαν αἱ ὡραιόταται ἀπόψεις τῆς 'Ακροπόλεως, ἀφοῦ ἀπό τήν πλατεία Συντάγματος ὁ βράχος εἶναι πλέον ἄφαντος καί ἀπό τό Ζάππειο ἡ ὡραιοτάτη θέα του ἔχει καταστραφῆ μέ βαναύσους ὄγκους· κατεστράφη ἡ μορφή τῶν ὡραιοτέρων φυσικῶν κτισμάτων τῶν 'Αθηνῶν (τοῦ Σχιστοῦ, τοῦ λόφου τοῦ 'Αρδηττοῦ, τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου)· κατεστράφησαν ἱερά μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, ὅπως ὁ λόφος τοῦ Κολωνοῦ· κατεστράφη ἡ πλατεῖα Συντάγματος, διότι ἐπετράπη νά κτισθοῦν οὐρανοξύσται καί νά ὑψωθοῦν κτίρια ὁποιασδήποτε μορφῆς· κατεστράφη ἡ πλατεῖα τῶν 'Ανακτόρων, πού ἀποτελοῦσε μνημεῖον ἑκατό ἐτῶν, ὅπως καί τά ἀνάκτορα, γιά νά ἐκτελεσθῆ ἡ ἀνοησία τοῦ μνημείου τοῦ 'Αγνώστου Στρατιώτου καί νά μεταβληθῆ ἡ πλατεῖα εἰς πηγάδι, εἰς τό χεῖλος τοῦ ὁποίου κρέμεται τώρα τό κτίριον τῶν 'Ανακτόρων· κατεστράφη

ἡ θέα τοῦ Πανεπιστημίου καί τῆς Ἀκαδημίας, τῶν ὡραιοτέρων μας κτιρίων, διότι ἐπετράπη νά ὑψωθοῦν ἀπέναντί των, οἰκοδομικά τέρατα, ὁ ὄγκος τῶν ὁποίων ἔκαμεν ὥστε νά φαίνωνται ἐκεῖνα σάν χαμόσπιτα· κατεστράφησαν ἀκόμη καί ὡραῖα μνημεῖα τῆς Φαληρικῆς παραλίας ἐξ αἰτίας τῆς Ἀεροπορικῆς Ἀμύνης· κατεστράφησαν δρόμοι, πλατεῖαι, κῆποι, διά τῆς κακῆς τοποθετήσεως κακῶν ἔργων γλυπτικῆς. Ὅλα αὐτά —ἐπιλέγει ὁ Ζ. Παπαντωνίου— «θά ἀπεσοβοῦντο ἄν ὑπῆρχε Συμβούλιον Δημοσίας Καλαισθησίας»...

Τή «χαριστική» βολή κατά τῶν Ἀθηνῶν κατάφεραν μετά τή λήξη τοῦ ξενοκινήτου συμμοριτοπολέμου τό 1949 οἱ τεχνικοί τοῦ Ε.Μ.Π., πού ἐπέδραμαν κατά τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης μέ λυσσώδη κερδομανία καί πρωτοφανῆ ἀσυνειδησία καί πού μέσα σέ λίγα χρόνια ἐξάπλωσαν τήν ἀδηφαγία των σ᾽ ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα (Θεσσαλονίκη, Λάρισσα, Κόρινθο, Ναύπλιο κ.λπ.) Εἶναι τά ἀπάνθρωπα προϊόντα ἑνός ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος, τά ὁποῖα χωρίς καμμιά ἄλλη ἐσωτερική καλλιέργεια (μέ ἐλαχίστας εὐγενεῖς ἐξαιρέσεις) ἔβαλαν ὡς στόχο των νά λύσουν ὁριστικά καί πλούσια τό πρόβλημα τῆς ζωῆς των μέσα στό συντομώτερο χρονικό διάστημα. Τούς ἐβοήθησε σ᾽ αὐτό ἡ οὐσιαστική ἀνυπαρξία ἀποφασιστικοῦ καί τιμίου κράτους, ἡ διαφθορά τοῦ ὑπαλληλικοῦ μανδαρινάτου καί ἡ δίψα τῶν ἰδιοκτητῶν νά κερδίσουν καί νά «ἀνέβουν» δίνοντας στόν «ἐργολάβο» μέ ἀντιπαροχή τά μονόροφα ἤ διώροφα σπίτια των. Ἔτσι, σύμφωνα μέ μιά στατιστική πού δημοσιεύθηκε στά «Νέα» τῆς 2.9.1986 τό πράσινο τῆς μείζονος πρωτευούσης πού τό 1936 ἐκάλυπτε τά 29% τοῦ χώρου της, τό 1958 κατέβηκε στά 15% καί τό 1978 στά 3,6%. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς φοβερᾶς ἐπιδρομῆς τῶν λεηλατητῶν τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε ἡ ἀνεπανόρθωτος καταστροφή καί ὡρισμένων κέντρων ἀξιολόγου λαϊκοῦ ἤ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, ὅπως τά Ἀμπελάκια, τό Πήλιο, τά Ζαγοροχώρια, ἡ Δῆλος κ.λπ.

Ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τούς Ἕλληνας τεχνικούς τοῦ Ε.Μ.Π. καί τούς παρατρεχαμένους των (μέ τάς ὀλίγας τιμητικάς ἐξαιρέσεις) εἶναι ὁ ζωώδης πιθηκισμός τῶν ξένων προτύπων. Ἀντιγράφουν τυφλῶς τά πρότυπα αὐτά εἴτε ἔπειτα ἀπό ἐπιτοπίους ἐπισκέψεις (καί κατασκευάζουν ἐδῶ τερατουργήματα), εἴτε μέ τή βοήθεια τῶν σχετικῶν περιοδικῶν, πού ἀφθονοῦν. Δέν καταβάλλουν καμμιά προσπάθεια νά προσαρμόσουν τά πρότυπα αὐτά στήν ἑλληνική πραγματικότητα, παίρνοντας ὡς ὁδηγό τήν θαυμάσια λαϊκή ἀρχιτεκτονική τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας καί τῶν ἑλληνικῶν νησιῶν. Στήν Εὐρώπη τό φῶς εἶναι λιγοστό, γι᾽ αὐτό καί χρειάζονται γιά τόν ἔνοικο τά πολύ μεγάλα παράθυρα. Ἐνῶ ἐδῶ εἶναι ἐκτυφλωτικό, γι᾽ αὐτό καί στάς λαϊκάς κατασκευάς τά παράθυρα εἶναι μικρά. Ἔπειτα, στήν Εὐρώπη τά παράθυρα εἶναι διπλά, ὥστε νά μπαίνη τό φῶς, ἀλλά ὄχι καί τό ψῦχος. Ἐνῷ ἐδῶ τά ἀπέραντα τζάμια εἶναι μονά καί μεταβάλλουν τό κτίριο, εἴτε προορίζεται γιά κατοικία εἴτε γιά γραφεῖα, σέ φοῦρνο τό καλοκαῖρι καί σέ ψυγεῖο τό χειμῶνα. Αἱ πολυκατοικίαι τοῦ μεταπολέμου, πού ἔχουν κατασκευασθῆ μέ «ἀντιπαροχή» εἶναι στρατῶνες πού τρελλαίνουν τούς ἐνοίκους των. Ἔχω προσωπική ἐμπειρία τέτοιων δημιουργημάτων τῶν Ἑλλήνων ἀρχιτεκτονομηχανικῶν. Ὑπάρχει ἡμιϋπόγειος «κατοικία» τοῦ θυρωροῦ, μέ γυναῖκα καί τρία παιδιά, ἐντελῶς τυφλή, χωρίς κανένα παράθυρο, οὔτε κάν πρός φωταγωγό. Ποιό κάθαρμα τήν κατασκεύασε γιά «κατοικία» ἀνθρώπων καί ποιός λωποδύτης «κρατικός ἐλεγκτής» ἐπέτρεψε τήν τέτοια χρήση της;

Ἀφοῦ ὅλα ἐχάθησαν μέσα στή θύελλα τῆς κερδομανίας, ἐπενοήθη ἡ μηχανή τῶν «διατηρητέων» γιά νά ἔχουν ἐπικερδῆ καί μακροχρόνια ἀπαχόλησι οἱ τεχνικοί. Κάτι, βεβαίως, εἶναι δυνατόν νά περισωθῆ μέ τόν τρόπο αὐτόν ἔστω καί τώρα γιατί κατά τά τελευταῖα 35 χρόνια ἡ πολιτιστική κληρονομία μας ἔχει ὑποστῆ μεγάλας ἀπωλείας λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ κράτους, τῆς ἀδηφαγίας τῶν κερδοσκόπων, τῆς μανίας τοῦ μοντερνισμοῦ καί τῆς

στυγνότητος τῶν τεχνικῶν. Καταστράφηκαν ὡραιότατα κτίρια καί στήν πρωτεύουσα καί σέ ἄλλας πόλεις τῆς χώρας, πού ἦσαν πραγματικά κοσμήματα καί στή θέσι των ὑψώθηκαν βάναυσοι, καταθλιπτικοί καί ἀπάνθρωποι ὄγκοι μπετόν. Τό ἔγκλημα αὐτό προσφάτως μόνον ἐσυνειδητοποιήθη καί ὅπως ἦτο φυσικό, προκλήθηκε κάποια εὐαισθησία. Φθάσαμε ὅμως ἔτσι στό ἄλλο ἄκρο καί χαρακτηρίζουμε ἐκστατικοί ὡς «ἀνεπανάληπτο» καί «διατηρητέο» κάθε ταλαιπωρημένο ἀπό τό χρόνο καί ἀνάξιο λόγου, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς, κατασκεύασμα, ὅπως οἱ διαβόητοι στρατῶνες τοῦ Ἄργους, πού ἀποδίδονται ψευδῶς στόν Καποδίστρια, ἐνῶ εἶναι ἕνα ἀκαλαίσθητο κατασκεύασμα τῆς τουρκοκρατίας σέ σχῆμα Π μέ συνολικό μῆκος 180 μ., πλάτος 5,40μ. καί ὕψος 2,80 μ., χωρίς ρυθμό καί χωρίς τήν παραμικρά ἀρχιτεκτονική ἀξία, ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπό τούς Τούρκους ὡς στεγασμένη ἀγορά (μπεζεστένι), πανδοχεῖο μέ σταύλους (χάνι) καί στρατῶνες καί εἶναι ἀδύνατο ν' ἀξιοποιηθοῦν σήμερα λειτουργικῶς μέ τά ἀρχιτεκτονικά δεδομένα των. (Ἕνας ἐν τούτοις, καθηγητής τοῦ Ε.Μ.Π. πού «πῆρε τή δουλειά» ἀπ' εὐθείας καί χωρίς διαγωνισμό τό 1978, βεβαιώνει ὅτι μπορεῖ στό ὑπάρχον κτίσμα νά κάμη: ἀμφιθέατρο 130 θέσεων, καφεζαχαροπλαστεῖον, ἀγροτικό μουσεῖο, ἐργαστήριο ζωγραφικῆς, ἐργαστήριο κεραμεικῆς, λαογραφικό μουσεῖο, βιβλιοθήκη, ἀναγνωστήριο, ὠδεῖο, φιλαρμονική, αἴθουσα δημοτικῶν χορῶν, αἴθουσα ρυθμικῆς, αἴθουσα προσκόπων καί τά σχετικά βοηθητικά)!...

Προγραφαί

Προσωπικῶς τό αἴσθημα τοῦ «προγεγραμμένου» τό εἶχα ἀπό τήν ἐποχή ἀκόμη τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, ὅταν ὡς μέλος τῆς «Μυστικῆς Ἐθνικῆς Ὀργανώσεως» (Μ.Ε.Ο.) δροῦσα κατά τοῦ μεταξικοῦ καθεστῶτος, πού χρησιμοποιοῦσε σκληράς μεθόδους καταστολῆς. Ἦλθε κατόπιν ἡ μεγάλη νύχτα τῆς Κατοχῆς μέ τούς Ἰταλούς,

τούς Γερμανούς καί τούς Κομμουνιστάς (στήν Ἀθήνα), πού ἀποτελοῦσαν τρεῖς ἀδυσωπήτους ἐχθρούς. Τήν ἡμέρα, πού μπῆκαν οἱ Γερμανοί στήν Ἀθήνα (27.4.1941) γιά νά προϊδεάσω τούς δικούς μου ἐδήλωσα στή γυναίκα μου καί στό παιδί μου (ὀκτώ ἐτῶν τότε) ὅτι ἀπό τή στιγμή αὐτή πρέπει νά μέ θεωροῦν σχεδόν ὡς «καταδικασμένο σέ θάνατο μέ ἀναστολή», γιατί ἔτσι θεωροῦσα καί ἐγώ τόν ἑαυτό μου ἀπό τό 1941 ἕως τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1943, ὅταν ἀναγκάσθηκα νά φύγω γιά τή Μ. Ἀνατολή. Μετά τήν ἀπελευθέρωσι, ἐγλύτωσα κατά τά Δεκεμβριανά μόνο γιατί ἡ ὁδός Κολοκοτρώνη, ὅπου ἐμέναμε, κατείχετο ἀπό ἐπαρχιώτας ἐλασίτας, πού δέν μέ ἐγνώριζαν. Ἐπακολούθησε ὁ συμμοριτοπόλεμος (1946-1949) κατά τή διάρκεια τοῦ ὁποίου ἤμουν ἀρχισυντάκτης καί ἀρθρογράφος τῆς «Ἐλευθερίας», ὁπότε δολοφονήθηκε ὁ Χρ. Λαδᾶς (1.5.1948), ὑπουργός Δικαιοσύνης τῆς κυβερνήσεως Θ. Σοφούλη. Τήν ἐπομένη ἦλθε στό σπίτι μου ἕνας ἀξιωματικός τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων καί μοῦ εἶπε ὅτι ἀνήκει στήν «Ὑπηρεσία προστασίας ὑψηλῶν προσώπων», ὅτι ἔρχεται κατ' ἐντολήν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας Ἀγγέλου Ἔβερτ καί ὅτι πρέπει νά δεχθῶ ἕνα σωματοφύλακα, πού θά μέ συνοδεύη παντοῦ κατά τάς μετακινήσεις μου. Προφανῶς εἶχε περιέλθη στά χέρια τῆς Ἀστυνομίας κατάλογος προγραφῶν ἐκ μέρους τῆς τρομοκρατικῆς «Στενῆς Αὐτοάμυνας» τοῦ Κ.Κ.Ε., πού εἶχε δολοφονήση τόν Χρ. Λαδᾶ καί στόν κατάλογο αὐτό ὑπῆρχε καί τό ὄνομά μου. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι δέχομαι τήν «προστασία», ἀλλά ὅτι τήν θεωρῶ ἀτελέσφορο ὅταν ὁ ἐντεταλμένος ἐκτελεστής εἶναι ἀποφασισμένος νά πεθάνη καί αὐτός.

Αὐτή ἦτο ἡ κατάστασι, ἄγνωστον ἕως πότε, ὅταν στάς 22.2.1985 ἡ «Ἑστία» δημοσίευσε ἕνα χειρόγραφο «κατάλογο προγραφῶν» μέ τήν ἀκόλουθη λεζάντα: «Πρό ἐτῶν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Ἀρχῶν ὁ ἀνωτέρω κρυπτογραφικός κατάλογος προγραφῶν, ὁ ὁποῖος εἶχεν εὑρεθῆ εἰς τήν κατοχήν ἐξαρθρωθείσης τρομοκρατικῆς

ὀργανώσεως τῆς ἐξτρεμιστικῆς 'Αριστερᾶς ἐχούσης διασυνδέσεις μέ Παλαιστινίους». Στόν κατάλογο αὐτό πού ἀποτελεῖται ἀπό 12 στήλας, ἀλλά μόνον αἱ 4 πρῶται περιλαμβάνουν ὀνόματα, τό δικό μου ὑπάρχει στήν πρώτη καί στήν τετάρτη. Τό «πρό ἐτῶν» ὅμως τῆς λεζάντας καί τά ἀναφερόμενα ὀνόματα δέν βοηθοῦν στήν χρονολόγησι τοῦ πίνακος, γιατί σ' αὐτόν ὑπάρχουν πρόσωπα, πού εἶχαν ἀποθάνη πρό πολλοῦ (ὅπως ὁ 'Α. Παπάγος) καί ἄλλα πού εἶναι ἀκόμη φυλακισμένοι (ὅπως ὁ Σ. Παττακός). Τό συμπέρασμα, συνεπῶς, ἀπό τήν μελέτη τοῦ πίνακος αὐτοῦ εἶναι ὅτι δέν προσφέρεται γιά τήν συναγωγή θετικοῦ συμπεράσματος, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι καί κρυπτογραφικός...

Νέο κῦμα προγραφικῶν πινάκων κατέκλυσε τόν ἑλληνικό Τύπο μετά τή δολοφονία στάς 8.4.1986 τοῦ 'Α. 'Αγγελοπούλου ἀπό τήν ἀσύλληπτη «17 Νοέμβρη», πού δρᾶ δολοφονικά ἀπό τάς 23.12.1975, συμφώνως πρός δικάς της διακηρύξεις. Στάς 10.4.1986 ἡ «'Εστία» ἀναδημοσίευσε ἕνα ἄρθρο της πού εἶχε φιλοξενηθῆ τήν 28.11.1977 καί περιελάμβανε πίνακα, ὁ ὁποῖος εἶχε περιέλθη στά χέρια ἀντικομμουνιστικῆς ὀργανώσεως εὐρωπαϊκῆς χώρας κατά τά τέλη τοῦ 1973 καί προερχόταν ἀπό τά ἀρχεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἄκρας 'Αριστερᾶς. 'Ολόκληρος ὁ πίνακας, πού εἶχε βρεθῆ ἀπετελεῖτο ἀπό 3.000 περίπου ὀνόματα, ἀπό αὐτά ὅμως τό δημοσίευμα τῆς «'Εστίας» ἀνέφερε τά 91 μόνο κατ' ἀλφαβητική σειρά. 'Από τή μελέτη τοῦ πίνακος αὐτοῦ συνάγεται ὅτι κατά τήν «ὀργάνωση» 10 εἶναι «*λίαν ἐπικίνδυνοι*», (κατ' ἀλφαβητική σειρά), οἱ: Χρῆστος 'Αποστολᾶκος, Πέτρος Γαρουφαλιᾶς, Γεώργιος Κουρούκλης, Κύρος Κύρου, Σάββας Κωνσταντόπουλος, Χρῆστος Λαμπράκης, Γεώργιος Μαῦρος, Κωνσταντῖνος Μητσοτάκης, Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου καί Γεώργιος Ράλλης· 27 «*ἐπικίνδυνοι*», οἱ: Εὐάγγελος 'Αβέρωφ, Γιάννης Βαρβιτσιώτης, Βασίλης Βιτσαξῆς, Σόλων Γκίκας, 'Ιάκωβος Διαμαντόπουλος, Δημήτριος Θανόπουλος, Βαγγέλης Καλαντζῆς,

Κωνσταντῖνος Καλλίας, Σπῦρος Κατσώτας, Μανώλης Κεφαλογιάννης, Μιχάλης Κωττάκης, Γιάννης Λάτσης, Δημήτριος Μακρῆς, Χαρίλαος Μητρέλιας, Δημήτρης Μπίτσιος, Νάσος Μπότσης, Σπῦρος Πάλλης, Κωνσταντῖνος Παναγιωτᾶκος, Κωνσταντῖνος Παπακωνσταντίνου, Παναγιώτης Παπαληγούρας, Χαράλαμπος Ποταμιᾶνος, Χριστόφορος Στράτος, Ἀθανάσιος Τσαλδάρης, Κωνσταντῖνος Τσάτσος, Ἰωάννης Τσιριμῶκος, Ἰωάννης Τσουδερός καί Νικόλαος Φαρμάκης· 26 *ἐξεταστέοι*, (πού «πρέπει νά ἐξεταστῆ προσεκτικά ἡ περίπτωσή τους»), οἱ: Μποδοσάκης Ἀθανασιάδης, Στρατῆς Ἀνδρεάδης, Ἰωάννης Γεωργάκης, Γεώργιος Γεωργαλᾶς, Ἀπόστολος Δασκαλάκης, Ἀλέξανδρος Δήμιτσας, Ξενοφῶν Ζολώτας, Σπῦρος Θεοτόκης, Ἰωάννης Καποδίστριας, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Μανώλης Κοθρῆς, Κωνσταντῖνος Κόλλιας, Σπῦρος Μαρκεζίνης, Ἀλέξανδρος Μπαλτατζῆς, Χρῆστος Ξανθόπουλος-Παλαμᾶς, Μᾶνος Παυλίδης, Μιχαήλ Πεσμαζόγλου, Δημοσθένης Πίππας, Γεώργιος Πλυτᾶς, Φωκίων Ποταμιᾶνος, Κώστας Ρουσσέν, Σταῦρος Ροῦσσος, Σπῦρος Σκαρπαλέζος, Μιχαήλ Στασινόπουλος, Στέφανος Συριώτης καί Πέτρος Φωκᾶς· 23 ἄνθρωποι τοῦ «*μεγάλου κεφαλαίου*», οἱ: Δημήτριος Ἀγγελόπουλος, Κάρολος Ἀρλιώτης, Παῦλος Βαρδινογιάννης, Ἀλέξανδρος Βερνῖκος, Νικόλαος Βερνῖκος-Εὐγενίδης, Κώστας Δοξιάδης, Λάμπρος Εὐταξίας, Περικλῆς Καλλιμανόπουλος, Ἀλέξανδρος Κανελλόπουλος, Χριστόφορος Κατσάμπας, Θάνος Καψάλης, Ἠλίας Κριμπᾶς, Νῖκος Μομφερᾶτος, Σταῦρος Νιάρχος, Κώστας Παπαγιάννης, Ἐλευθέριος Σαρίδης, Ἠλίας Στασινόπουλος, Νικόλαος Στασινόπουλος, Ἀλέξανδρος Τσάτσος, Φιλοποίμην Φίνος, Κάρολος Φίξ καί Μίμης Χανδρῆς· καί 5 (ὁ πάτος) «*ὀπορτουνιστές*»· Πᾶνος Ἀθανασιάδης, Γεώργιος Δρόσος, Γρηγόριος Κασιμάτης, Κώστας Κυριαζῆς καί Ἀλέξανδρος Λέκκας. Σύνολο 91...

ΕΠΙΛΟΓΟΣ
ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

XXV. ΣΑΡΑΝΤΑ ΜΥΘΟΙ

Ἡ ἔννοια τοῦ *μύθου* μέ περιεχόμενο *πολιτικό* (καί ὄχι θρησκευτικό ἤ λαογραφικό) εἰσέβαλε στήν κοινωνιολογία ἀπό τάς ἀρχάς τοῦ αἰῶνος μας, χωρίς ὅμως νά πάρη ἀκριβῆ μορφή. Γι᾽ αὐτό καί οὔτε ὁρισμός τοῦ πολιτικοῦ μύθου ὑπάρχει γενικῶς ἀποδεκτός, οὔτε εἶναι δυνατόν νά δοθῆ προχείρως. Δύο στοχασταί ἀσχολήθηκαν μέ αὐτόν, σύγχρονοι καί οἱ δύο: ὁ Γάλλος Γ. Σορέλ (1847-1922) καί ὁ Ἰταλός Β. Παρέτο (1848-1923): ὁ πρῶτος μέ τό ἔργο του «Σκέψεις γιά τή βία» (πού χρονολογεῖται ἀπό τό 1906) καί ὁ δεύτερος μέ τό ἔργο του: «Πραγματεία γενικῆς κοινωνιολογίας» (πού ἐκυκλοφόρησε τό 1916).

Κατά τόν *Γεώργιο Σορέλ* «δέν ὑπάρχει καμμιά μέθοδος γιά νά προβλέψη κανείς τό μέλλον μέ τρόπο ἐπιστημονικό. Μποροῦμε ὅμως νά ἐνεργοῦμε χωρίς νά βγοῦμε ἀπό τό παρόν, χωρίς νά στοχαζώμεθα τό μέλλον, πού φαίνεται καταδικασμένο νά διαφεύγη ἀπό τή λογική μας. Ἡ πεῖρα μᾶς δείχνει ὅτι κατασκευαί ἑνός μέλλοντος ἀκαθορίστου μέσα στό χρόνο, μποροῦν νά κατέχουν μεγάλη ἀποτελεσματικότητα, ὅταν ἔχουν ὡρισμένο χαρακτῆρα. Αὐτό συμβαίνει ὅταν πρόκειται περί *μύθων* στούς ὁποίους ἐπανευρίσκονται αἱ ἰσχυρότεραι τάσεις ἑνός λαοῦ, ἑνός κόμματος ἤ μιᾶς τάξεως, τάσεις πού ἐμφανίζονται στό πνεῦμα μέ τήν ἐπιμονή ἐνστίκτων σ᾽ ὅλα τά περιστατικά τῆς ζωῆς καί πού δίδουν τήν ὄψι ὡλοκληρωμένης πραγματικότητος σέ ἐλπίδας προσεχοῦς δράσεως, στάς ὁποίας στηρίζεται ἡ μεταρρύθμισις τῆς βουλήσεως. Γνωρίζουμε ὅτι αὐτοί οἱ *κοινωνικοί μῦθοι* δέν ἐμποδίζουν καθόλου τόν ἄνθρωπο νά ἐπωφελεῖται ἀπό ὅλας τάς πα-

ρατηρήσεις, πού κάμνει κατά τή διάρκεια τῆς ζωῆς του καί δέν ἀποτελοῦν ἐμπόδιο στήν ἐκπλήρωσι τῶν κανονικῶν ἀσχολιῶν του... Ἐλάχιστα ἐνδιαφέρει νά ξέρουμε τί περικλείουν οἱ μῦθοι αὐτοί γιά τήν ἱστορία τοῦ μέλλοντος... Ἐκεῖνο πού χρειάζεται εἶναι νά κρίνωμεν τούς μύθους ὡς μέσα ἐπιδράσεως ἐπί τοῦ παρόντος». Ὁ Γ. Σορέλ μέ τό ἔργο του ἐπιδιώκει ν᾽ ἀναλύση τή θεωρία του περί βίας καί ὄχι νά δώση ἀκριβῆ ὁρισμό τῆς ἐννοίας τοῦ πολιτικοῦ μύθου. Γι᾽ αὐτό καί τά σχετικά κείμενα του δέν εἶναι ὅσο θά θέλαμε διαφωτιστικά.

Ἀλλά καί ὁ *Βιλφρέντο Παρέτο* δέν εἶναι διαφωτιστικώτερος στό περίφημο ἔργο του, μολονότι σ᾽ αὐτό κάμνει μιᾶς μαθηματικῆς ἀκριβείας ἀνάλυσι τῶν πολιτικῶν μύθων. Χαρακτηρίζοντας τήν κοινωνιολογία ὡς ἐπιστήμη τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, διαχωρίζει τάς πράξεις αὐτάς σέ λογικάς καί σέ μή λογικάς. *Λογικαί* εἶναι ἐκεῖναι ὅπου ὁ λογικός δεσμός μεταξύ μέσων καί σκοπῶν ὑπάρχει στή συνείδησι τοῦ δρῶντος καί στήν ἀντικειμενική πραγματικότητα καί ὅπου αἱ δύο σχέσεις, ἡ ὑποκειμενική καί ἡ ἀντικειμενική, βρίσκονται σέ ἀμοιβαία ἀνταπόκρισι. *Μή λογικαί*, καί ὄχι κατ᾽ ἀνάγκη παράλογοι, εἶναι ὅλαι αἱ ἄλλαι. Σ᾽ αὐτάς ὁ ἀντικειμενικός σκοπός διαφέρει ἀπό τόν ὑποκειμενικό σκοπό. Αἱ μή λογικαί πράξεις ἔχουν μεγάλη σημασία στήν κοινωνική ζωή καί ἀποκτοῦν συχνά λογική ἐμφάνισι, πού ὀφείλεται στήν «ἐκλογίκευσι» πού τούς κάμνουν οἱ κοινωνικοί παράγοντες. Ὁ κοινωνιολόγος, λοιπόν, μέ τήν ἀνάλυσι διακρίνει στάς πράξεις αὐτάς ἀφ᾽ ἑνός ἕνα στοιχεῖο σταθερό (τά residus= ἐγκαταλείμματα) καί ἀφ᾽ ἑτέρου τάς διαφόρους θεωρίας, μέ τάς ὁποίας δικαιολογεῖται τό σταθερό στοιχεῖο (τάς derivations= παροχετεύσεις). Τά «*ἐγκαταλείμματα*» ἀναφέρονται στά ἔνστικτα τοῦ ἀνθρώπου καί ἀκριβέστερα σ᾽ ἐκεῖνα τά ἔνστικτα, πού ἐκφράζονται στάς «*παροχετεύσεις*». Ὁ Β. Παρέτο ταξινομεῖ τά «ἐγκαταλείμματα» σέ ἕξ κατηγορίας καί τάς «παροχετεύσεις» σέ τέσσαρας. Κατ᾽ αὐτόν, θεμελιώδεις παράγοντες τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως εἶναι:

τά **συμφέροντα** (οἰκονομικό φαινόμενο), τά «**ἐγκατα-λείμματα**» (ψυχολογικό φαινόμενο), αἱ «**παροχετεύσεις**» (ἰδεολογικό φαινόμενο) καί ἡ **κυκλοφορία τῶν ἐκλεκτῶν** (κοινωνικό φαινόμενο). Ἔτσι ὅμως, οὔτε ὁ Β. Παρέτο ἀποσαφηνίζει τό θέμα τῶν πολιτικῶν μύθων, οἱ ὁποῖοι πρέπει νά θεωρηθοῦν ὡς ἐξεργασίαι τῆς συλλογικῆς συ-νειδήσεως, πού ὁρμῶνται συχνά ἀπό τήν ἀντικειμενική πραγματικότητα, ἀλλά δέν στηρίζονται σ' αὐτήν καί χρη-σιμεύουν γιά νά ὀργανώσουν τήν κοινωνική φαντασία καί νά εὐαισθητοποιοῦν τό παρόν. (Στάς ἐκδόσεις Droz ἐ-κυκλοφόρησε γαλλιστί ἔργο τοῦ Β. Παρέτο μέ τόν τίτλο: «Mythes et ideologies de la politique», πού δέν κατώρ-θωσα ὅμως νά προμηθευθῶ).

Ὁ μῦθος τῶν «τυραννοκτόνων»

Οἱ πολιτικοί μῦθοι ἔχουν ἄμεσο σχέσι μέ τήν *ἱστορία* Καί τήν ἱστορία τήν «κατασκευάζουν», δηλαδή τήν γράφουν, συνήθως οἱ ἑκάστοτε νικηταί. Σέ ὡρισμένας ὅμως περι-πτώσεις ὁ ρόλος αὐτός περνᾶ στά χέρια ἀνθρώπων, πού δέν ἔχουν κουνήση οὔτε τό δάκτυλό τους γιά τή μεταβολή ἤ ἀκόμη καί στή διαδικασία κοινῶν ἀπατεώνων, γιατί αὐτοί κυρίως λυμαίνονται τή ζωή. Κατασκευασταί τῶν πολιτικῶν μύθων καί τῆς ἱστορίας μαζύ εἶναι, ἐκτός τῶν νικητῶν, τῶν τυχηρῶν καί τῶν ἀπατεώνων, οἱ πολιτικοί (πού μπορεῖ ν' ἀνήκουν καί σέ μιά ἀπό τάς τρεῖς αὐτάς κατηγορίας), οἱ δημαγωγοί, (ὅπως, κατά τήν ἀρχαιότητα, ὁ διαβόητος Κλέων, ὁ Ὑπέρβολος, ὁ Εὔβουλος, κλπ.), οἱ ἱστορικοί, οἱ «μηχανικοί τῶν ἰδεολογιῶν» καί οἱ δημοσιογράφοι ἀκόμη. Ὁ πρῶτος πολιτικός μῦθος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας εἶναι ὁ γνωστός μῦθος τῶν «*τυραννοκτόνων*» Ἁρμοδίου καί Ἀριστογείτονος, πού ἐθεοποιήθηκαν καί ὑμνήθηκαν μέ τό σκόλιον: «Ἐν μύρτου κλαδί τό ξίφος φορήσω, ὥσπερ Ἁρμόδιος καί Ἀριστογείτων, ὅτε τόν τύραννον κτανέτην, ἰσονόμους τ' Ἀθήνας ἐποιησάτην», τό ὁποῖον ἦτο ὁ ἐθνικός ὕμνος τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλά ὡρμᾶτο ἀπό ἕνα

χονδροειδές ψεῦδος (ὅπως ἀποδεικνύει ὁ ἄτεγκτος Θουκυδίδης) καί μέ τό ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδου τοῦ Κείου, κατά τό ὁποῖο: «Ἦ μέγ᾽ Ἀθηναίοισι φόως γένεθ᾽ ἡνίκ᾽ Ἀριστογείτων Ἵππαρχον κτεῖνε καί Ἁρμόδιος»...

«Οἱ ἄνθρωποι (γράφει ὁ Θουκυδίδης στό Α20, κατά τή μετάφραση τοῦ Ἑ. Βενιζέλου) ἀποδέχονται ἐξ ἴσου ἀβασανίστως ὅσα ἐξ ἀκοῆς μανθάνουν περί τῶν παρελθόντων πραγμάτων, καί ὅταν ἀκόμη ἀναφέρωνται εἰς τήν ἰδικήν των χώραν. Οὕτω λόγου χάριν οἱ περισσότεροι ἀπό τούς Ἀθηναίους νομίζουν ὅτι ὁ Ἵππαρχος ἦτο πράγματι τύραννος, ὅταν ἐφονεύθη ἀπό τόν Ἁρμόδιον καί τόν Ἀριστογείτονα, καί ἀγνοοῦν, ὅτι ὁ μέν Ἱππίας, ὡς πρεσβύτερος τῶν υἱῶν τοῦ Πεισιστράτου ἤσκει τήν ἀρχήν, ἐνῷ ὁ Ἵππαρχος καί ὁ Θεσσαλός ἦσαν ἁπλῶς ἀδελφοί του» καί ὅτι (ΣΤ 54 κ. ἑξῆς) «τό Ἀριστογείτονος καί Ἁρμοδίου τόλμημα δι᾽ ἐρωτικήν ξυντυχίαν ἐπεχειρήθη». «Ἀφοῦ ὁ Πεισίστρατος ἀπέθανε γέρων καί ἀσκῶν ἤδη τήν τυραννίδα, τήν ἀρχήν κατέλαβεν ὄχι ὁ Ἵππαρχος, ὡς οἱ πολλοί νομίζουν, ἀλλ᾽ ὁ Ἱππίας, ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ὅταν ὁ Ἁρμόδιος ἔφθασεν εἰς τό ἄνθος τῆς νεανικῆς ὡραιότητος, ὁ Ἀριστογείτων, πολίτης τῆς μέσης τάξεως, εἶχεν αὐτόν ὡς ἐραστήν. Ὁ υἱός τοῦ Πεισιστράτου Ἵππαρχος ἐπεχείρησε ν᾽ ἀποπλανήση τόν Ἁρμόδιον, ὁ ὁποῖος ἀπέκρουσε τάς προτάσεις του καί κατήγγειλε τό πρᾶγμα εἰς τόν Ἀριστογείτονα. Οὗτος, βαρυαλγής ἐκ τοῦ ἐρωτικοῦ πάθους καί φοβηθείς μήπως ὁ Ἵπαρχος, ὡς ἐκ τῆς δυνάμεώς του, καταφύγη εἰς τήν βίαν, διά νά τοῦ ἀποσπάση τόν Ἁρμόδιον, ἤρχισεν εὐθύς διοργανώνων κρυφίως τήν ἀνατροπήν τῆς τυραννίδος μέ κάθε μέσον, τό ὁποῖον διέθετε. Καί ἐπειδή ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἵππαρχος, ἐπαναλαβών τάς προτάσεις του πρός τόν Ἁρμόδιον, δέν ἐπέτυχε μέν περισσότερον ἀπό τήν πρώτην φοράν, ἀλλά καί δέν ἠθέλησε νά προσφύγη εἰς βίαια μέτρα, ἐπεδίωκεν ὅμως τήν δημιουργίαν εὐκαιρίας, ὅπως τόν προπηλακίση δι᾽ ὑπούλου τρόπου, χωρίς ν᾽ ἀφίση νά φανοῦν τά ἀληθῆ αὐτοῦ ἐλατήρια. Διότι ἡ ἐξουσία του

γενικῶς δέν ἦτο ἐπαχθής εἰς τόν λαόν, καί εἶχε κατορθώσει ν' ἀσκῆ αὐτήν κατά τρόπον μή προκαλοῦντα ἀντιπαθείας... 'Επειδή, λοιπόν, ὁ 'Αρμόδιος ἀπέκρουσε τάς προτάσεις του, ὁ Ἵππαρχος προέβη εἰς τόν προπηλακισμόν αὐτοῦ, ὅπως ἐσχεδίαζε. Διότι, ἐνῶ προσεκάλεσαν ἀδελφήν τοῦ 'Αρμοδίου, παρθένον, νά ἔλθη, διά νά χρησιμεύση ὡς κανηφόρος κατά τήν πομπήν, τήν ἀπέπεμψαν, ἰσχυριζόμενοι ὅτι οὐδέποτε ἐσκέφθησαν κἄν νά τήν προσκαλέσουν, ὡς μή ἀξίαν τοιαύτης τιμῆς. 'Ο 'Αρμόδιος βαρέως ἔφερε τοῦτο καί χάριν αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον ἠρεθισμένος ἦτο ὁ 'Αριστογείτων. Καί εἶχαν μέν ἤδη συνεννοηθῆ μετά τῶν συνωμοτῶν περί τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου των, ἐπερίμεναν ὅμως τήν ἑορτήν τῶν Μεγάλων Παναθηναίων... Καί ὡς ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, ὁ μέν 'Ιππίας μετά τῶν σωματοφυλάκων του εὑρίσκετο ἐκτός τῆς πόλεως, κανονίζων τήν σειράν κατά τήν ὁποίαν ἔπρεπε νά προχωροῦν τά διάφορα τμήματα τῆς πομπῆς. 'Ο 'Αρμόδιος καί ὁ 'Αριστογείτων, ἐξ ἄλλου, κρατοῦντες τά ἐγχειρίδια ἐπροχώρουν, διά νά ἐκτελέσουν τό σχέδιόν των. 'Αλλ' ὅταν εἶδαν ἕνα ἐκ τῶν συνωμοτῶν συνομιλοῦντα οἰκείως μέ τόν 'Ιππίαν, ὁ ὁποῖος ἦτο εὐπρόσιτος εἰς ὅλους, ἐφοβήθησαν νομίζοντες ὅτι ἐπροδόθησαν καί ὅτι ἀπό στιγμῆς εἰς στιγμήν θά συνελαμβάνοντο. 'Ως ἐκ τούτου ἠθέλησαν πρίν συλληφθοῦν νά ἐκδικηθοῦν προηγουμένως ἐκεῖνον, πού ἔγινεν αἰτία τοιαύτης δι' αὐτούς λύπης καί ὅπως ἦσαν ὥρμησαν ἐκτός τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καί συναντήσαντες τόν Ἵππαρχον, ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ ἀμέσως, τόν κτυποῦν καί τόν φονεύουν. Καί ὁ μέν 'Αριστογείτων διέφυγε τήν στιγμήν ἐκείνην, ἀλλά τόν συνέλαβαν ἀκολούθως καί δέν τόν μετεχειρίσθησαν βεβαίως μέ ἠπιότητα, ὁ δέ 'Αρμόδιος ἐφονεύθη ἐπί τόπου... Κατά τοιοῦτον τρόπον, ἐρωτική λύπη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχή τῆς συνωμοσίας τοῦ 'Αρμοδίου καί τοῦ 'Αριστογείτονος, τῶν ὁποίων ὁ αἰφνίδιος φόβος ἐπροκάλεσε τό παράλογον τόλμημα». Ἔτσι ἀπομυθοποιεῖ ὁ ἀνάλγητος Θουκυδίδης τόν μῦθον τῶν «τυραννοκτόνων», διά τούς ὁποίους τά ἴδια φρονεῖ καί ὁ 'Αριστοτέλης τόσο

στά «Πολιτικά» του, όσο καί στήν «᾿Αθηναίων Πολιτεία»...

Μῦθοι γιά τούς ἀρχαίους

῾Υπάρχουν ὅμως καί ἄλλοι μῦθοι, πού ἀφοροῦν τήν ἀρχαιότητα καί πού καλλιεργοῦνται ἐπιμόνως ὄχι μόνο ἀπό τούς ῞Ελληνας, ἀλλά καί ἀπό πολλούς ξένους μέ περιωρισμένο πνεῦμα (ὅπως εἶναι συνήθως οἱ «φιλόλογοι») ἤ μέ κυνική ἰδιοτέλεια (ὅπως εἶναι κατά κανόνα οἱ ἐπαγγελματίαι τῆς πολιτικῆς). ῞Ολοι αὐτοί οἱ μῦθοι εἶναι μεταγενέστεροι καί οἱ περισσότεροι ἀναφέρονται σέ ἐννοίας, πού ἤ ἀπασχολοῦν τήν ἀνθρωπότητα κατά τούς τελευταίους αἰῶνας ἤ ἀπεδείχθηκαν «μυθικαί» ἀπό τήν διεύρυνσι τῆς γνώσεως καί τήν ἐπιστημονική ἔρευνα. Τέτοιοι μῦθοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. *῾Ο μῦθος τῆς μοναδικότητος.* Σύμφωνα μέ αὐτόν ὁ κλασσικός ἑλληνικός πολιτισμός εἶναι μοναδικός στήν ἀνθρωπίνη ἱστορία ἀπό ἄποψι ἐπιτευγμάτων καί ἀξίας. Σήμερα, ἐν τούτοις, πρέπει νά εἶναι κανείς βλάξ γιά νά ἀρνῆται τή σημασία τῆς αἰγυπτιακῆς, τῆς μινωϊκῆς, τῆς ἑβραϊκῆς, τῆς ἰνδικῆς καί τῆς κινεζικῆς συμβολῆς σ᾿ αὐτό πού ὀνομάζουμε «πολιτισμό τοῦ ἀνθρωπίνου γένους». ῾Η κλασσική ἑλληνική συμβολή εἶναι μέρος μόνο τοῦ συνόλου.

2. *῾Ο μῦθος τῆς δημοκρατίας.* Κατ᾿ αὐτόν, ἡ ῾Ελλάς καί ἰδιαιτέρως αἱ ᾿Αθῆναι, εἶναι ἡ κοιτίς τῆς δημοκρατίας ὅπως συνάγεται ἀπό τόν ᾿Επιτάφιον λόγον τοῦ Περικλέους, πού ἐκφωνήθηκε τό 431 π.Χ., στό τέλος τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου καί παρατίθεται ἀπό τόν Θουκυδίδη (Β΄ 35-46). ῾Η ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι οὔτε στάς ᾿Αθήνας οὔτε φυσικά στήν Σπάρτη ἤ στάς ἄλλας πόλεις-κράτη τῆς ῾Ελλάδος ὑπῆρχε δημοκρατία. ῾Η λεγομένη «λαϊκή κυριαρχία» καί ἡ ὀλιγαρχία ἐνηλλάσσοντο παντοῦ καί ὅπως τονίζει ὁ Θουκυδίδης, φίλος καί

θαυμαστής τοῦ Περικλέους, αἱ 'Αθῆναι ἦσαν «λόγῳ μέν δημοκρατία, ἔργῳ δέ ὑπό τοῦ πρώτου ἀνδρός ἀρχή» (B65)...

3. *'Ο μῦθος τῆς ἑνότητος.* Ποτέ δέν ἐκδηλώθηκε ἡ περιβόητος αὐτή ἑλληνική «ἑνότης» οὔτε κατά τήν ἀρχαιότητα, οὔτε κατά τούς ρωμαϊκούς χρόνους, οὔτε κατά τή βυζαντινή ἐποχή, οὔτε ἐπί τουρκοκρατίας, οὔτε μετά τήν ἀπελευθέρωσι. Δείγματά της κατά τά νεώτερα χρόνια, περιστασιακῶς μόνο εἴχαμε καί αὐτά ἐπί βραχύ χρονικό διάστημα (ὅπως κατά τόν πόλεμο τοῦ 1940-41 ἐναντίον τῆς 'Ιταλίας, πού ἤθελε νά μᾶς ὑποδουλώση). 'Όποιος κατέχει τήν ἑλληνική ἱστορία καί τήν ἀναπολήση θά ἐκπλαγῆ γιά τό τερατῶδες ψέμα τῆς «ἑνότητος».

4. *'Ο μῦθος τοῦ πατριωτισμοῦ.* Αὐτός μᾶς βεβαιώνει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι 'Έλληνες διεκρίνοντο γιά τόν πατριωτισμό τους. 'Ίσως σ' αὐτόν νά ὀφείλεται ἡ ἀφθονία τῶν «μηδιζουσῶν» πόλεων καί τῶν «μηδιζόντων» ἀτόμων κατά τή διάρκεια τῆς ἐπιδρομῆς τῆς 'Ανατολῆς γιά τήν ὑποδούλωσι τῆς 'Ελλάδος ἀπό τό 490 π.Χ., ἡ πληθώρα τῶν προδοτῶν, ἡ ἐπαίσχυντος διαγωγή τῶν δειλῶν ἀγυρτῶν τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καί ἡ ἐξωφρενική ἱστορία τοῦ 'Αλκιβιάδη, τόν ὁποῖον ὁ 'Αριστοφάνης («'Αχαρνῆς» 716) χαρακτηρίζει χωρίς περιφράσεις «εὐρύπρωκτον καί λάλον» δηλαδή λυσσαλέον κίναιδον καί πολυλογᾶν. Κανένας δέν ἐξηυτέλισε τόσο τήν ἔννοια τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ 'Έλληνος ὅσο ὁ ἀκόλαστος καί θρασύς 'Αλκιβιάδης. Καί κανένας δέν ἐζημίωσε τόσο τήν πατρίδα του, τάς 'Αθήνας, ὅσον αὐτός. Αὐτός τό 421 π.Χ. ἐτορπίλλισε τή «Νικίειον εἰρήνην» μέ τούς Σπαρτιάτας κατά τή διάρκεια τοῦ ὀλεθρίου πελοποννησιακοῦ πολέμου. Αὐτός τό 415 π.Χ. παρέσυρε τούς 'Αθηναίους στήν καταστρεπτική ἐκστρατεία τῆς Σικελίας καί ἀφοῦ παρώδησε τά Ελευσίνεια μυστήρια, κατέφυγε στή Σπάρτη ὡς ὀλιγαρχικός. Αὐτός τό 413 π.Χ. συμβούλευσε τούς Σπαρτιάτας πῶς νά νικήσουν τούς 'Αθηναίους. Αὐτός τό 412 π.Χ., ὅταν οἱ Λακεδαιμόνιοι

συμμάχησαν μέ τούς Πέρσας γιά νά νικήσουν τούς Ἀθηναίους, ὅπως τούς συμβούλευσεν ὁ Ἀλκιβιάδης, κατέφυγε στήν αὐλή τοῦ Τισσαφέρνους, σατράπου τοῦ Μεγάλου βασιλέως. Αὐτός τό 411 π.Χ. ἀναλαμβάνει τήν ἡγεσία τῶν ἀλλοπροσάλλων Ἀθηναίων. Αὐτός τό 407 π.Χ. ἐπιστρέφει στάς Ἀθήνας, ὅπου ὁ «δῆμος» τοῦ συγχωρεῖ τά πάντα, καί ἀναλαμβάνει ὁ ἀγύρτης τήν προστασία τῆς πομπῆς τῶν Ἐλευσινείων. Αὐτός τό 404 π.Χ. ὅταν οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν κύριοι τῶν Ἀθηνῶν καί ἐγκατέστησαν τούς «τριάκοντα τυράννους», κατέφυγε στόν σατράπη τῆς Ἀσίας Φαρνάβαζο, ὁ ὁποῖος τελικῶς διέταξε τή δολοφονία του γιατί δέν ὑπῆρχε πλέον κανείς πού νά τόν ἐμπιστεύεται καί ν᾽ ἀνέχεται τόν ἐξοργιστικό ὑδραργυρισμό του. Ποῦ, ἄραγε, νά στηρίξη κανείς τόν μῦθο τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πατριωτισμοῦ;

5. *Ὁ μῦθος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.* Ἦσαν «ἀνθρωπισταί» οἱ Ἕλληνες κατά τόν μῦθον αὐτόν. Ἕλλην ὅμως ἦτο ὁ Ἀχιλλεύς, πού γιά νά τιμήση τόν φίλο του Πάτροκλο, ὁ ὁποῖος εἶχε σκοτωθῆ, ἔσφαξε «δώδεκα Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλούς», αἰχμαλώτους του, καί ἔρριξε τά πτώματά των ἐπάνω στήν πυρά (Ἰλιάδ Ψ 175). Ἕλληνες, ἐπίσης, ἦσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, πού τό 427 π.Χ. ἀπηύθυναν πρός τούς συνθηκολογήσαντας Πλαταιεῖς τό σατανικόν ἐρώτημα «ἐάν κατά τόν παρόντα πόλεμον εἶχαν προσφέρει καμμίαν ὑπηρεσίαν εἰς τούς Λακεδαιμονίους καί τούς συμμάχους των» («εἴ τι Λακεδαιμονίους καί τούς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷ καθεστῶτι ἀγαθόν εἰργασμένοι εἰσίν», Θουκ. Γ52). Καί ὅταν μετά πολλά οἱ ἀτυχεῖς ἀπήντησαν «Ὄχι», οἱ δικασταί των, πού εἶχαν ἔλθει ἐπί τούτῳ ἀπό τήν Σπάρτη, «ἀπάγοντες ἀπέκτειναν καί ἐξαίρετον ἐποιήσαντο οὐδένα, διέφθειραν δέ Πλαταιῶν μέν αὐτῶν οὐκ ἐλάσσους διακοσίων, Ἀθηναίων δέ πέντε καί εἴκοσιν, οἵ ξυνεπολιορκοῦντο, γυναῖκας δέ ἠνδραπόδισαν» (Θουκ. Γ68). Ἕλληνες ἦσαν καί οἱ Ἀθηναῖοι, πού τό 416 π.Χ. (ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ εἶχαν ἀκούσει τόν Αἰσχύλον, τόν Σοφοκλῆν, τόν Εὐριπίδην καί τόν Σωκράτην καί εἶχαν κτίσει τόν

Παρθενῶνα) ὅταν ἐξηκρίβωσαν ὅτι οἱ Μήλιοι, ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων, δέν ἦσαν διατεθειμένοι νά ὑποταγοῦν, ἀλλά τελικῶς παρεδόθησαν, «ἀπέκτειναν Μηλίων ὅσους ἡβῶντας ἔλαβον, παῖδας δέ καί γυναίκας ἠνδραπόδισαν, τό δέ χωρίον αὐτοί ᾤκισαν, ἀποίκους ὕστερον πεντακοσίους πέμψαντες» (Θουκ. Ε116). Ἕλληνες ἦσαν καί οἱ Σπαρτιᾶται, πού ἐφόνευαν μέ τήν μέθοδο τῆς «κρυπτείας» ὅσους ἀπό τούς δουλοπαροίκους των (τούς εἵλωτας) ἦσαν γενναῖοι, γιατί τούς ἐφοβοῦντο, καί πού μιά φορά, κατά τή διάρκεια τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, τούς ἔστησαν τήν ἑξῆς παγίδα: «Ἐπροκήρυξαν ὅτι ὅσοι ἀπό τούς εἵλωτας φρονοῦν ὅτι ἔχουν προσφέρει μεγαλυτέρας ὑπηρεσίας εἰς τούς Λακεδαιμονίους, διά τῆς ἀνδρείας των κατά τόν πόλεμον, ἔπρεπε νά δηλωθοῦν, διότι πρόκειται νά τούς ἀπελευθερώσουν... Ἐξέλεξαν, λοιπόν, δύο περίπου χιλιάδας ἀπό αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐστολίσθηκαν μέ στεφάνους καί περιῆλθαν τούς ναούς ὡς ἀπελευθερωθέντες, ἀλλ' ὀλίγον βραδύτερον τούς ἐξηφάνισαν καί «οὐδείς ᾔσθετο ὅτῳ τρόπῳ ἕκαστος διεφθάρη» (Θουκ. Δ. 80). Ποῦ, λοιπόν, στηρίζεται ὁ μῦθος περί «ἀνθρωπισμοῦ» τῶν ἀρχαίων;

Κάπου σαράντα εἶναι συνολικῶς οἱ μεγάλοι μῦθοι, πού μᾶς δυναστεύουν καί πού ἔχουν ἀποκτήσει ὀλεθρία δύναμι ἐπιδράσεως στήν τύχη μας. Εἶναι ὅμως μᾶλλον ἀδύνατο ν' ἀναλύσουμε ὅλους στήν ἔκτασι καί μέ τή μέθοδο, πού χρησιμοποιήσαμε γιά τούς ἀναφερομένους στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Κατ' ἀνάγκην, λοιπόν, θά τούς περιγράψουμε συνοπτικώτερα καί κατά κατηγορίας. Στήν πρώτη ἀνήκουν 20 μῦθοι πού ἀφοροῦν τή *νεοελληνική πραγματικότητα* (τόν ἑλληνικό λαό, τάς τοπικάς «ἰδιαιτερότητάς» του, τά κύρια πρόσωπα τῆς συγχρόνου ἱστορίας του, τήν παραμυθολογία τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας του καί πολιτικάς παρατάξεις του), στή δευτέρα 10 *παγκόσμιοι* μῦθοι· καί στήν τρίτη *5 κοινωνιολογικοί.* Οἱ ὑπομῦθοι, γενικῶς, φθάνουν τούς 100 ἴσως, ἀλλά μέ αὐτούς δέ θ' ἀσχοληθοῦμε γιατί θά βαλτώσουμε...

Μῦθοι γιά τούς νεοέλληνας

Ἀπό τούς νεοελληνικούς μύθους ὀκτώ ἀφοροῦν τόν ἑλληνικό λαό καί εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. *Ὁ μῦθος τῆς ἑνότητος.* Οἱ Ἕλληνες στά ἐθνικά ζητήματα εἶναι ἑνωμένοι, κατ' αὐτόν. Σέ ποιό ὅμως θέμα; Στό κυπριακό τούς ἐχώριζε καί τούς χωρίζει ἄβυσσος, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ προδοτική καραμανλοαβερωφική «συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου» καί ἡ σύγκρουσι μεταξύ ἑνωτικῶν (Γρίβα) καί «ἀνεξαρτιστῶν» (Μακαρίου); Στό βορειοηπειρωτικό μήπως; Ἀλλά οἱ Ἕλληνες τῆς Βορείου Ἠπείρου ἤ ἐξαλβανίζονται ἀπό ἰδιοτέλεια ἤ ἀνθιστάμενοι ἀπό πατριωτισμό, ὑφίστανται τήν τυραννία τοῦ κτηνώδους καί ἀκανθοχοιρικοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος μέ τή συνενοχή τοῦ Πασόκ.

2. *Ὁ μῦθος τῆς ὑπερηφανείας.* Ποτέ δέν ἦταν ὑπερήφανος ὁ ἑλληνικός λαός. Ἀφ' ὅτου ἀπέκτησε τήν ἐθνική του ἐλευθερία (ἔπειτα ἀπό τούς ἐφιαλτικούς αἰώνας τῆς τουρκοκρατίας) κατέχεται ἀπό τή δουλόφρονα νοοτροπία τῶν «προστατίδων δυνάμεων». Τώρα, καί ἀπό δεκαετίας, ἐμφορεῖται ἀπό τήν ὑπερτάτη φιλοδοξία τοῦ ὑπηρέτου τῶν ξένων ἐν ὀνόματι τοῦ τουρισμοῦ.

3. *Ὁ μῦθος τῆς φιλοξενίας.* Αὐτός συνδέεται μέ παναρχαίας καί γνησίως μυθολογικάς ἀναμνήσεις («Ξένιος Ζεύς» κλπ.) καί ἐκφράζει κάποιαν πραγματικότητα. «Ξένος» εἶναι κάθε ἄνθρωπος, πού δέν ἀνήκει στό στενό οἰκογενειακό περιβάλλον, ἀλλά καί κάθε «ἀλλοεθνής». Ὅλους αὐτούς τούς περιποιεῖται ὁ νεοέλλην, γιά διαφορετικούς ὅμως λόγους: τούς ὁμοεθνεῖς μᾶλλον γιά ἐπίδειξι καί τούς ἀλλοεθνεῖς μᾶλλον ἀπό δουλοπρέπεια, συνοδευομένη ἀπό διάθεσι ἐκμεταλλεύσεως.

4. *Ὁ μῦθος τοῦ ἀντιρατσισμοῦ.* Ὑπάρχουν μερικά θήλεα,

πού άπό μόδα ή άπό διαστροφή προτιμοῦν τούς έγχρώμους καί τό θεωροῦν αὐτό πολύ «προοδευτικό». Δέν θά ἤθελαν ὅμως ποτέ τά παιδιά τους νά φοιτοῦν στό ἴδιο σχολεῖο μέ τά παιδιά γύφτων, ἐπί παραδείγματι, καί νά φέρνουν στό σπίτι ψεῖρες ἤ νά χάνουν τά παιχνίδια τους γιατί τούς τά ξάφρισαν τά «ἐκπαιδευμένα» κλεφτρόνια τοῦ σχολείου. Γιά ἀντιρατσισμό μιλοῦν, ἀφ' ὑψηλοῦ πάντα, οἱ ἀγύρται τῆς συγχρόνου «νομενκλατούρας».

5. *Ὁ μῦθος τῆς σωφροσύνης.* Πῶς ἠμπορεῖ νά εἶναι «σώφρων» ἕνας λαός πού δέχθηκε στόν τράχηλό του ἕνα φαῦλον ἀγράμματο (τόν Κ. Καραμανλῆ) καί ἕναν γενικόν ἀπόντα (τόν Ἀ. Παπανδρέου) καί πού κατέστησε ἀλληλοδιαδόχως ἰσχυρούς κυβερνήτας του τούς δύο αὐτούς δειλοτάτους ἐπιβήτορας τῆς ἐξουσίας;

6. *Ὁ μῦθος τῆς ποιότητος.* Ἡ ζωή μας —λέγουν— ἀπέκτησε «ποιότητα» μετά τήν μεταπολίτευσι, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐθριάμβευσε ἡ ἀσυδοσία καί ἡ προστυχιά καί ἔγινε κόλασι ἡ διαβίωσι μέ τήν αὔξησι τῆς ἐγκληματικότητος, τό ὄργιο τῆς νοθείας, τό μαρτύριο τοῦ νέφους, τόν φορομπηχτισμό τῶν κυβερνώντων καί τήν βαθύτατη περιφρόνησί των πρός τόν ἄνθρωπο.

7. *Ὁ μῦθος τῆς δημοτικῆς.* Σύμφωνα μέ αὐτόν ὅλα τά ἐθνικά δεινά ὀφείλονται στήν **καθαρεύουσα** καί γι' αὐτό τόν Ἰανουάριο τοῦ 1976 οἱ εὐρυμαθέστατοι Κ. Καραμανλῆς καί Γ. Ράλλης τήν καταδίκασαν σέ θάνατο (ὡς ὑπεύθυνη γιά «τήν ἀοριστία, τή σύγχυση, τό στόμφο, τήν κενολογία, τήν ἐπιπολαιότητα, τήν ὑποκρισία καί τό ψεῦδος», πού μας χαρακτηρίζουν) καί ἐπέβαλαν καταναγκαστικῶς τή **δημοτική**, πού μέ τάς μαγικάς ἰδιότητάς της ἠμπορεῖ νά ἐξασφαλίση μέ ἕνα ἅλμα τήν ἐθνική προκοπή (ἐξυγιαίνοντας τή δημοσία ζωή, γεφυρώνοντας τό χάσμα μεταξύ κράτους καί λαοῦ, ἐκπαιδεύοντας τό λαό καί βοηθῶντας τον στήν κατανόησι τῶν νόμων) καί εἶναι δυνατόν νά χρησιμοποιηθῆ πολύ εὔκολα ἀπό ὅλους «ἀφοῦ ὅλοι τή

μιλᾶμε στό σπίτι μας». Ἀπό τά μέσα ὅμως τοῦ 1979 οἱ ὑποβολεῖς τοῦ ἐγκλήματος αὐτοῦ ἄρχισαν προσπαθείας ἀπαγκιστρώσεως ἀπό τάς εὐθύνας, γιατί μέ τό γλωσσικό αὐτό πραξικόπημα ἐπτώχυνε ὁ λεκτικός καί ἐκφραστικός πλοῦτος τῆς ἑλληνικῆς, ἀποδείχθηκαν ἀνύπαρκτοι αἱ «μαγικαί» ἰδιότητες τῆς δημοτικῆς, στρεβλώθηκε τό γλωσσικό αἰσθητήριο τοῦ λαοῦ καί δημιουργήθηκε μιά τερατώδης, πάμπτωχη καί ἐκβαρβαρωμένη, δῆθεν «δημοτική», γλῶσσα.

8. *Ὁ μῦθος τοῦ δημοκρατισμοῦ.* Ὁ ἑλληνικός λαός ἔχει ὑποστηρίξη κατά καιρούς καί μοναρχίας καί δικτατορίας καί ριζοσπαστισμούς καί σοσιαλισμούς, ἀναλόγως τῶν συμφερόντων του ἤ τῶν πλανῶν του. Πῶς εἶναι δυνατόν, λοιπόν, νά χαρακτηρίζεται ὡς «δημοκρατικός»;

Μῦθοι γιά περιοχάς

Αἱ τοπικαί «ἰδιαιτερότητες» τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου περιλαμβάνουν τρεῖς μύθους:

1. *Ὁ μῦθος τῆς ἐπαρχίας.* Ὑπῆρχε κάποτε, ἀλλά δέν ὑπάρχει πιά «ἐπαρχία» γιατί πιθηκίζει ἀηδῶς τήν πρωτεύουσα στή συμπεριφορά καί τάς «φιλοδοξίας» καί μέ τόν βλακώδη ὑπερτονισμό τῆς «ἀποκέντρωσης» καί τῆς «τοπικῆς αὐτοδιοίκησης» οὔτε κανονισμοί, οὔτε διατάξεις, οὔτε νόμοι ἰσχύουν στήν ἐπαρχία, ἀλλά ὁ καθείς κάνει ὅ,τι θέλει, ὅπως θέλει καί ὅποτε θέλει.

2. *Ὁ μῦθος τῆς Κρήτης.* Οἱ Κρητικοί ἔχουν ἄγριο τοπικισμό, τείνουν πρός τήν ὑπερβολή καί χαίρονται τό ψέμα. Ὅσοι τούς γνώρισαν ὡς συμμαχητάς βεβαιοῦν (ὅπως ὁ Ν. Καρβούνης) ὅτι ἡ γενναιότης των δέν εἶναι ἀνάλογος πρός τή φήμη των. Τό αἷμα τό προτιμοῦν στάς ἀφηγήσεις των, ἀλλά μᾶλλον τό ἀπεχθάνονται στήν πραγματικότητα. Βλέπουν τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα ὡς ἐπαρχία τῆς Κρήτης

καί έχουν κατορθώση επί χρόνια τώρα νά τῆς πουλᾶνε μονοπωλιακῶς τίς μπανάνες των, πού ἔχουν τό μέγεθος τῆς μπάμιας...

3. *Ο μῦθος τῆς Μάνης*. Οἱ Μανιᾶτες εἶναι οἱ περισσότεροι σκληροί, ὕπουλοι, ἀγνώμονες, καί στενοκέφαλοι. Δολοφόνησαν τόν Καποδίστρια, ὡς τύραννο, γιατί θέλοντας νά ὀργανώση τήν Ἑλλάδα, αποτελοῦσε ἀπειλή γιά τούς «τυραννοκτόνους». Ἡ γῆ των εἶναι τόσο ἄγονη ὥστε να θεωροῦν τά λούπινα ἐκλεκτή τροφή. Παλαιότερα, ἐπί τουρκοκρατίας, ζοῦσαν μέ τήν πειρατική λεηλασία τῶν καραβιῶν πού ναυαγοῦσαν στήν περιοχή, γιατί τα παραπλανοῦσαν μέ ψεύτικους φάρους...

Μῦθοι γιά πρόσωπα

Τέσσαρα εἶναι τά κύρια πρόσωπα τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς ἱστορίας καί τό καθένα περιβάλλεται ἀπό τόν μύθο του.

1. *Ὁ μῦθος τοῦ Πλαστήρα* ὡς κατ' ἐξοχήν «δημοκρατικοῦ». Δική του εἶναι, ἐν τούτοις, ἡ πολύκροτος ἐπιστολή τῆς 16.7.1941 πρός τόν πρεσβευτή τῆς Ἑλλάδος στό Βισύ, μέ τήν ὁποία ὑποστήριζε ὅτι ἦταν ἐθνικό λάθος ἡ ἀντίστασί μας κατά τῶν Ἰταλῶν καί τῶν Γερμανῶν. Καί αὐτός ἔκαμε τρεῖς ἐπαναστάσεις: στάς 24.9.1922 μετά τήν μικρασιατική καταστροφή, στάς 6.3.1933 (τήν ἑπομένη τῶν ἐκλογῶν), ὁπότε μέ προκήρυξί του ἀνεκοίνωσε ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νά κυβερνήση τή χώρα δικτατορικῶς, καί τήν 1.3.1935, μετά τήν ὁποία διέφυγε στό ἐξωτερικό, ἀπό ὅπου καί ἔκρινε «δημοκρατικῶς» τά ἑλληνικά πράγματα. Πέθανε στάς 26.7.1953.

2. *Ὁ μῦθος τοῦ Μακαρίου* (κατά κόσμον Μιχάλη Μούσκου) —ὡς κατ' ἐξοχήν ἀγωνιστοῦ τῆς ἑνώσεως τῆς Κύπρου μέ τήν Ἑλλάδα. Ὁ Μακάριος ὅμως σέ καμμιά ἀπό τάς

δραματικάς φάσεις τοῦ κυπριακοῦ δέν ἤθελε τήν Ἕνωσι. Ἐν ὀνόματι τῆς «αὐτοδιαθέσεως» ἀπέκρουσε τό θαυμάσιο «σχέδιο Χάρντινγκ» (Νοέμβριος 1955) καί μετά τρία χρόνια (Σεπτέμβριος 1958) ἐγκατέλειψε αἰφνιδιαστικῶς τή διεκδίκησι τῆς «αὐτοδιαθέσεως», ἐτάχθη ὑπέρ τῆς «ἀνεξαρτητοποιήσεως» τῆς νήσου καί ὑποδέχθηκε μέ τήν ἰαχή: «Νενικήκαμεν, ἀδελφοί!» τάς ἐγκληματικάς καραμανλοαβερωφικάς «συμφωνίας Ζυρίχης-Λονδίνου» (Φεβρουάριος 1959), μέ τάς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι ἐγκαταστάθηκαν πάλι στήν Κύπρο ὡς συγκυρίαρχοι. Ἀκόμη καί τό προνομιακό «σχέδιο Ἄτσεσον» (τῆς 28.8.1964) ἀπέκρουσε λυσσωδῶς ὁ Μακάριος, πού φιλοδοξοῦσε νά μεταπηδήση ἀπό τή δικτατόρευσι τῆς Κύπρου στή διακυβέρνησι τῆς Ἑλλάδος. Πέθανε στάς 3.7.1977.

3. *Ὁ μῦθος τοῦ Καραμανλῆ* —ὡς ἐθνικοῦ ἡγέτου. Δέν προσέφερε ἐν τούτοις, τίποτε στό Ἔθνος ὁ μοιραῖος αὐτός ἄνθρωπος, πού μόνο γιά τόν ἑαυτό του ἐφρόντιζε. Ἐκολάκευσε γλοιωδῶς τόν βασιλέα καί ἔγινε «δοτός» πρωθυπουργός του τό 1955, γιά νά καταγγείλη κατόπιν τό βασιλικό θεσμό ὡς «καρκίνωμα». Ἐχαρακτήρισε ὡς τήν «εὐτυχεστέραν ἡμέραν τῆς ζωῆς» του τήν ἡμέραν τῆς ὑπογραφῆς τῶν «συμφωνιῶν Ζυρίχης-Λονδίνου». Ἐπεδόθη σέ ἕνα ἰλιγγιώδη διπλωματικό «τουρισμό» (καί κατά τήν πρώτην ὀκταετία καί μετά τή μεταπολίτευσι), πού δέν ἀπέδωσε τίποτε ἀπολύτως. Οὔτε μία ἀπό τάς «προβλέψεις» του ἐπαλήθευσε. Ἀνέχθηκε μέ ἐγκληματική ἀδιαφορία καί μέ γελοῖα ἐπιχειρήματα τή στρατιωτική κατάληψι τοῦ 37% τῆς Κύπρου ἀπό τόν «Ἀττίλα ΙΙ», ἐνῶ ἦτο ὑπεύθυνος πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος. Ἔστρωσε τόν τάπητα γιά τήν ἄνοδο τοῦ Πασόκ στήν ἐξουσία μέ τή «σοσιαλμανία» του, μέ τή λυσσώδη δίωξι τῆς δεξιᾶς, μέ τήν ἀναγνώρισι τοῦ κομμουνισμοῦ ἄνευ ὅρων, καί μέ τάς τερατώδεις παραχωρήσεις του στήν ἀριστερά. Ἐνῶ εἶχε κατασκευάση ἕνα Σύνταγμα (τοῦ 1975) γεμᾶτο ἀπό προνόμια γιά τόν ἑαυτό του, δέν ἐχρησιμοποίησε ὡς πρόεδρος κανένα εἰς βάρος τοῦ Πασόκ μετά τήν ἄνοδό του στήν

ἐξουσία (18.10.1981) γιά νά ἐξασφαλίση τήν ἐπανεκλογή του. Δέχθηκε ὅμως τήν τελευταία στιγμή ἀπό τόν, ἐξ ἴσου ὕπουλο μέ αὐτόν 'Α. Παπανδρέου, τό ἀπροσδόκητο λάκτισμα στά νῶτα. Γεννήθηκε στάς 23.2.1907.

4. *'Ο μῦθος τοῦ 'Ανδρέα*—ὡς μεγάλου οἰκονομολόγου. Μέ αὐτήν τήν εἰδικότητα ὁ 'Ανδρέας Παπανδρέου ἐπέδραμε κατά τῆς 'Ελλάδος τό 1960, ἀφοῦ ὡς 'Αμερικανός ἀπέφυγε ὅλας τάς δοκιμασίας της καί δέν ἐνδιαφέρθηκε γι' αὐτήν ἐπί εἴκοσι καί πλέον χρόνια. Στήν πολιτική ἀναμείχθηκε τό 1964 , ἀλλά τά ἐθαλάσσωσε μέ τά ποικίλα σκάνδαλά του, συνελήφθη στάς 21.4.1967 ἀπό τούς στρατιωτικούς καί τόν 'Ιανουάριο τοῦ 1968 ἐπέστρεψε στήν 'Αμερική, ὑποκρινόμενος τόν ἄρρωστο. 'Επανῆλθε στήν 'Ελλάδα ἕνα σχεδόν μῆνα μετά τή μεταπολίτευσι, ἵδρυσε τό Πασόκ («Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα») καί ὑποσχόμενος ἕνα «σοσιαλισμό» αὐθεντικώτερο ἀπό τάς καραμανλικάς σοσιαλμωρίας, κατέλαβε τελικῶς τήν ἐξουσία μέ τάς ἐκλογάς τῆς 18.10.1981. 'Από τότε κυβερνᾶ τήν 'Ελλάδα (γιατί ἐκέρδισε καί τάς ἐκλογάς τῆς 2.6.1985) καί τούς πικρούς καρπούς τῆς οἰκονομολογικῆς σοφίας του τούς γεύεται ὁλόκληρο τό ἔθνος μέ τήν χρεωκοπία, τόν καλπάζοντα πληθωρισμό, τήν ἀνεργία καί τόν λυσσαλέο φορομπηχτισμό, ἐνῷ τά ληστρικά σκάνδαλα τῆς «νομενκλατούρας» του προκαλοῦν τήν ἀσφυξία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μέ τή δυσωδία τους. 'Ο 'Ανδρέας γεννήθηκε στάς 5.2.1919.

Μῦθοι τῶν πολιτικάντηδων

'Η πολιτική ἡγεσία κατεσκεύασε μετά τήν μεταπολίτευσι τρεῖς χονδροειδεῖς μύθους γιά νά κατοχυρώση τήν ἀνέλπιστη ἀναβίωσί της:

1. *'Ο μῦθος τῆς «ἀντιστασης»*. 'Ελάχιστοι ἀντιστάθηκαν κατά τοῦ στρατιωτικοῦ καθεστῶτος, ὅπως ἀποδεικνύει

τόσο ἡ μακρά διάρκειά του, ὅσο καί ἡ διπλωματική ἀναγνώρισί του ἀπό ὅλα γενικῶς τά κράτη. Αὐτό, ἄλλωστε, ὁμολογεῖται ἀπεριφράστως καί ἀπό τούς πραγματικούς ἀντιστασιακούς. Τόν χρήσιμο γιά τούς πολιτικούς μῦθο τόν «ἐπάνδρωσαν» κατά μεγάλο ποσοστό οἱ εὐτελεῖς ὑπηρέται τῆς 21ης 'Απριλίου, πού ἔσπευσαν νά τήν ἀποδοκιμάσουν μέ λύσσα μετά τή μεταπολίτευσι καί νά διεκδικήσουν «ἀντιστασιακούς» τίτλους. 'Αποτελοῦν τό γεμᾶτο πῦο «βούζουνα» (δοθιῆνα) τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς ἱστορίας.

2. *'Ο μῦθος τοῦ Πολυτεχνείου.* Μέ αὐτόν ἔγινε ἄτιμη πλύσι ἐγκεφάλου καί τῶν νηπίων ἀκόμη ἀπό τά πολιτικά κόμματα, πού παρέλαβαν τήν ἐξουσία δωρεάν καί ἀμαχητί ὀκτώ μῆνας μετά τά γεγονότα τῆς 25.11.1973. Γιά τή θεμελίωσί του τά κόμματα χρησιμοποίησαν χονδροειδῆ ψέματα, ἔκαμαν θέατρο τό χῶρο τοῦ ἀνωτάτου αὐτοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ἱδρύματος, κινητοποίησαν τήν ἴδια τή Βουλή γιά νά «συνεδριάση» ἐκεῖ, κατεσκεύασαν «κενοτάφιο» μέ τήν κεφάλα ζῶντος καταφερτζῆ καί ἐπέτυχαν νά δημιουργηθῆ στόν ἀνύποπτο κόσμο ἡ πεποίθησι ὅτι ἐχύθηκε πολύ αἷμα καί σκοτώθηκαν πολλοί στό Πολυτεχνεῖο. 'Η ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι κανένας φοιτητής τοῦ Πολυτεχνείου ἤ ἄλλης ἀνωτάτης σχολῆς δέν σκοτώθηκε στό Πολυτεχνεῖο ἤ ἔξω ἀπό αὐτό καί σ' ὁλόκληρη τήν 'Αττική, ὅτι κανένας πολίτης δέν ἔχασε τή ζωή του μέσα στό χῶρο τοῦ ἱδρύματος καί σέ ἀκτίνα 300 μέτρων γύρω ἀπό αὐτό καί ὅτι οἱ νεκροί τῶν γεγονότων (ἀπό ἀδέσποτες σφαῖρες) σέ διάφορα σημεῖα τῶν 'Αθηνῶν (καί κατά τή διάρκεια ἐπιθέσεων ἐναντίον κυβερνητικῶν κτιρίων) εἶναι μόνο δώδεκα...

3. *'Ο μῦθος τοῦ χάους.* Παρελάβαμε «χάος» καί «καμμένη γῆ» ἀπό τό στρατιωτικό καθεστώς ἰσχυρίσθηκαν οἱ ἐπαγγελματίαι τῆς πολιτικῆς μόλις ἐκληρονόμησαν ἀδοκήτως τήν ἐξουσία. 'Η 21η 'Απριλίου ὅμως κατά τά 6,5 χρόνια πού κυβέρνησε τή χώρα ἐνοικοκύρευσε τά πάντα (οἰκονομία, ἀμυντική ὀργάνωσι, νομοθεσία, ἐξωτερικάς

σχέσεις) ὅπως εἶναι γνωστό. Τό «χάος» τό δημιούργησε ἡ φαυλότης τοῦ Κ. Καραμανλῆ καί ἡ «καμμένη γῆ» εἶναι ἐπίτευγμα τοῦ διαδόχου του Ἀ. Γ. Πανανδρέου.

Μῦθοι γιά παρατάξεις

Ὑπολείπονται δύο ἀκόμη ἀπό τούς εἴκοσι μύθους, πού συνδέονται μέ τή νεοελληνική πραγματικότητα. Ἀφοροῦν καί οἱ δύο πολιτικά «κόμματα»:

1. *Ὁ μῦθος τοῦ Κέντρου.* Στήν Ἑλλάδα δέν ὑπάρχει «κόμμα» τοῦ Κέντρου. Ὑπάρχουν ἄτομα (στελέχη καί ὀπαδοί) πού ἀνήκουν στό Κέντρο, ἀλλά μόνο περιστασιακά εἶναι δυνατόν νά συνεργασθοῦν κομματικῶς. Ἡ «Ἐλευθερία» γιά ἕνα διάστημα προσπάθησε νά ἐκφράση καί τήν «ἰδεολογία» καί τήν κομματική πρακτική τοῦ Κέντρου, ἀλλά ἀπέτυχε. Ἡ συνεργασία μεταξύ Ν. Πλαστήρα καί Σ. Βενιζέλου, ὅταν πραγματοποιήθηκε, ἦταν καθαρά λυκοφιλία. Ἡ «Ἕνωσις Κέντρου» ὑπό τόν Γ. Παπανδρέου πραγματοποιήθηκε μέ τή συγκόλλησι 9 κομματιδίων καί ὁμάδων καί διελύθη οἰκτρῶς τό 1965.

2. *Ὁ μῦθος τοῦ ἀνανεωτισμοῦ.* Τό κομματίδιο τοῦ Κ.Κ.Ε. ἐσωτερικοῦ, πού προῆλθε ἀπό τή διάσπασι τοῦ Κ.Κ.Ε. τό 1968, αὐτοπροβάλλεται ὡς «ἀνανεωτικό», ἐνῶ εἶναι κτηνωδῶς σταλινικό καί συνυπεύθυνο μέ τό Κ.Κ.Ε. γιά ὅλα τά δεινά, πού ἐπροκάλεσε στήν Ἑλλάδα ὁ κομμουνισμός. Ψαρεύει γιά ὀπαδούς στά θολά νερά τῶν περιθωριακῶν, τῶν πάσης προελεύσεως ἀνωμάλων, τῶν ψευδο-ἐπαναστατῶν, τῶν «κουλτουριάρηδων», τῶν πεφυσιωμένων «διανοουμένων» καί προσπαθεῖ νά διαφοροποιηθῆ ἀπό τό Κ.Κ.Ε., ἐνῶ ἡ ἰδεολογική ἀσυναρτησία του τό ὠδήγησε μέχρι καί τῆς ὑπερασπίσεως τοῦ Καντάφι τό Νοέμβριο τοῦ 1985. Τό Δεκέμβριο τοῦ 1986 μετωνομάσθηκε σέ «Νέα Ἑλληνική Ἀριστερά» μέ τήν ἐλπίδα νά προσεταιρισθῆ ὀπαδούς τοῦ Πασόκ...

Μῦθοι παγκόσμιοι

Ὑπάρχουν καί δέκα *παγκοσμίου* ἐμβελείας μῦθοι, πού πρέπει ν' ἀναλυθοῦν:

1. *Ὁ μῦθος τῶν εὐκαιριῶν.* Κατ' αὐτόν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἴσας εὐκαιρίας ἀναδείξεως στή ζωή. Ἡ κοινωνική ὅμως θέσι τοῦ καθενός, οἱ συγγενικοί ἤ ἄλλοι δεσμοί του μέ τήν κυβερνῶσα τάξι (τή διαβόητη «νομενκλατούρα» τῆς Δύσεως καί τῆς Ἀνατολῆς), ὁ πλοῦτος ἤ ἡ φτώχεια ἀσκοῦν ἀποφασιστική ἐπίδρασι στή σταδιοδρομία κάθε ἀτόμου. Ὁ νεποτισμός, πού ἀποτελεῖ βασικό χαρακτηριστικό τῶν ἀνθρώπινων κοινωνιῶν, ἀποδεικνύει ἐπίσης πόσο χονδροειδής καί ἐμπαικτικός εἶναι (γιά τούς «ἀτύχους») ὁ μῦθος τῶν ἴσων εὐκαιριῶν.

2. *Ὁ μῦθος τῆς δημοκρατίας.* Στηρίζεται στήν «ἰσοδυναμία» τῆς ψήφου. Ὅλοι οἱ ἐνήλικοι ἄνδρες καί γυναῖκες μιᾶς χώρας ἔχουν τό δικαίωμα νά ἐκφράζουν μέ τήν ψῆφο των τήν προτίμηση πρός τοῦτο ἤ ἐκεῖνο τό κόμμα γιά νά τούς κυβερνήση. Καί αὐτό θεωρεῖται ὡς ἀπόδειξι δημοκρατίας. Σέ κάθε ὅμως κοινωνία εἶναι πολλαί μυριάδες οἱ ἀνεύθυνοι, οἱ μωροί, οἱ ἠλίθιοι, οἱ ἰδιοτελεῖς καί αὐτοί μοιραίως ἐπηρεάζουν τό ἀποτέλεσμα τῆς «λαϊκῆς ἐτυμηγορίας». Ἡ δημοκρατία, συνεπῶς, νοθεύεται καί ἀνατινάσσεται στή βάσι της.

3. *Ὁ μῦθος τῆς ἐπαναστάσεως.* Τά προβλήματα τῶν κοινωνιῶν μόνο δι' ἐπαναστάσεως εἶναι δυνατό ν' ἀντιμετωπισθοῦν, κατά τό μῦθο αὐτό. Αἱ ἐπαναστάσεις ὅμως, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἱστορική πεῖρα, ἀντικαθιστοῦν ἁπλῶς μιά ἄρχουσα τάξι μέ μιάν ἄλλη. Δέν καταργοῦν, δηλαδή, οὔτε τήν ἐκμετάλλευσι, οὔτε τήν καταπίεσι, οὔτε τά προνόμια, οὔτε τήν ἀνισότητα. Καί αὐτό γιατί ὁ ἄνθρωπος μόλις κατακτήση τήν ἐξουσία, ἐνδιαφέρεται περισσότερο

νά τή διατηρήση καί νά κατοχυρώση τά νεοαποκτημένα προνόμια, παρά νά δημιουργήση ἕναν ἐπίγειο παράδεισο γιά τό «λαό». Τό 1961 ὁ Ἀμερικανός κοινωνιολόγος Μάξ Νόμαντ προέταξε στό ἔργο του: «Ὄψεις ἐξεγέρσεως» τήν ἑξῆς ἀφιέρωσι, πού ἀποφλοιώνει τόν μῦθο: «Ἀφιερώνεται σ᾽ ὅλους ἐκείνους πού ἐπαναστάτησαν κατά τῆς τυραννίας, τῶν προνομίων καί τῆς μισαλλοδοξίας καί πού χάθηκαν προτοῦ γευθοῦν τό δηλητηριώδη καρπό τῆς νίκης καί τῆς ἐξουσίας»...

4. *Ὁ μῦθος τῆς καταπιέσεως.* Αὐτός βεβαιώνει ὅτι καταπιεσταί, εἶναι μόνο οἱ *λευκοί*. Ἀλλά στή λεγομένη «μαύρη ἤπειρο», πού ἐθεωρεῖτο καί ἦτο προπύργιο τῆς ἀποικιοκρατίας τῶν λευκῶν, οἱ ἔγχρωμοι ἡγέται τῶν ἀνεξαρτήτων κρατῶν, πού δημιουργήθηκαν ἀπό τό 1950 ἕως σήμερα ἀποδείχθηκαν χειρότεροι ἀπό τούς λευκούς καταπιεσταί τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἐγκαθιδρύσαντες καθεστῶτα ἀφορήτου τυραννίας, διαφθορᾶς καί ἀνεπαρκείας. Οἱ νέοι ὁμόχρωμοι κυρίαρχοι, μόλις ἀπηλλάγησαν ἀπό τήν παρουσία τῶν ξένων, ἐπιδόθηκαν μέ τόσο ἀκόρεστη διάθεσι στήν ἀπόλαυσι τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐξουσίας, ὥστε στάς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων ὁ πληθυσμός βρέθηκε σέ χειρότερη μοῖρα ἀπό ἐκείνη πού εἶχε ἐπί ἀποικιακοῦ καθεστῶτος.

5. *Ὁ μῦθος τῆς ἀγγελικότητος.* Οἱ κατασκευασταί τοῦ μύθου αὐτοῦ φρονοῦν ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀγγελική καί ἐπιδέχεται συνεχῆ βελτίωσι. Εἶναι γεγονός ὅμως ὅτι ὁ νοῦς μας τυραννεῖται ἀπό ἄγρια καί ἀχαλίνωτα πάθη καί τό γεγονός αὐτό μέ τόν δαιμονικό χαρακτήρα του, ἐπροκαλοῦσε ἀνέκαθεν φόβο στόν ἄνθρωπο. Ὅπως ἀπέδειξε, ἄλλωστε, ὁ Σ. Φρόϋντ, αἱ ψυχολογικαί λειτουργίαι τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος εἶναι βαθειά ριζωμέναι στό σκοτεινό καί ἐλάχιστα ἀγγελικό ἔδαφος τῆς μεγάλης φύσεως, ἀπό τήν ὁποία προέρχεται.

6. *Ὁ μῦθος τῆς ἐξημερώσεως.* Ὁ ρόλος τοῦ ἐξημερωτοῦ

τῶν ἀνθρώπων ἀποδίδεται ἀπό τούς κατασκευαστάς τοῦ μύθου στάς θρησκείας. Αἱ θρησκεῖαι ὅμως μέ τάς ἐσωτερικάς ἀντιθέσεις των καί τάς ἐξωτερικάς ἐχθρότητάς των (ὁ βουδδισμός, ὁ ἰουδαϊσμός, ὁ χριστιανισμός, ὁ ἰσλαμισμός κλπ.) ἔχουν δημιουργήση ἐξαγριωτικούς φανατισμούς, πού ὅπως εἶναι γνωστό ἐστοίχισαν καί στοιχίζουν ἀκόμη στήν ἀνθρωπότητα ποταμούς αἱμάτων. Ὅσο περισσότερο «πιστεύει» κανείς, τόσο φανατικώτερος γίνεται.

7. *Ὁ μῦθος τῆς συμμετοχῆς.* Στά «ὀρθά» κοινωνικά καθεστῶτα, ὑποστηρίζουν οἱ θιασῶται τοῦ μύθου αὐτοῦ, ὑπάρχει συμμετοχή τῶν ἐργαζομένων στή λειτουργία τῆς παραγωγῆς καί ταυτισμός των σχεδόν πρός τά συμφέροντα τοῦ κράτους, πού δεσπόζει πρακτικῶς τῆς οἰκονομίας. Ὁ ἰσχυρισμός ὅμως αὐτός εἶναι παραπλανητικός γιατί τάς ἰλιγγιώδεις δαπάνας τῆς λεγομένης «συμμετοχικῆς δημοκρατίας», καλοῦνται νά πληρώσουν αἱ λαϊκαί μᾶζαι μέ τήν ἀνεργία, τόν πληθωρισμό, τόν φορομπηχτισμό, τήν παρασιτική γραφειοκρατία κλπ.

8. *Ὁ μῦθος τοῦ κομμουνισμοῦ.* Ἐπί δεκαετίας ὁ σοβιετικός κομμουνισμός προεβάλλετο ὡς καθεστώς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καί ἀπελευθερώσεως τῶν ἐργαζομένων ἀπό τήν ἐκμετάλλευσι. Ἐπειδή δέ δέν «ἀναπαράγονται» μόνο οἱ ἐξουσιασταί, ἀλλά καί οἱ ἠλίθιοι, ὑπάρχουν ἀκόμη ἄνθρωποι πού ἀποδέχονται τόν μῦθο αὐτό. Τό ἴδιο, ἐν τούτοις, τό καθεστώς ἔχει ὁμολογήση πλέον τήν ἀποτυχία του καί ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι στή χώρα δεσπόζει μιά νέα ἄρχουσα τάξι (ἡ «νομενκλατούρα») πού ἐκμεταλλεύεται τούς ἐργαζομένους, ἀλλά μέ ἄλλον τρόπο. Τά μέσα τῆς παραγωγῆς δέν βρίσκονται στά χέρια της. Εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ κράτους. Αὐτή ὅμως, μέ τήν πυραμίδα τοῦ Κόμματος, κατέχει τήν ἐξουσία καί νέμεται τά ἀγαθά της, πού εἶναι πολύ σημαντικώτερα ἀπό τήν ἀπ' εὐθείας ἐκμετάλλευσι.

9. *Ὁ μῦθος τῶν ὑπομύθων.* Ἐννέα ὑπομύθους ἐφιλοτέχνησε ὁ κομμουνισμός ἀφ᾽ ὅτου ἐπεκράτησε στή Ρωσία, τούς ἑξῆς: Ὅτι ἡ «ὀκτωβριανή ἐπανάστασι» ἀνέτρεψε τόν τσαρισμό. Ὅτι ὁ Ν. Λένιν ἦτο μιά καλοπροαίρετη μορφή. Ὅτι στή Ρωσία ἐπραγματοποιήθη ὁ σοσιαλισμός. Ὅτι τό προλεταριάτο εἶναι φορεύς νέου πολιτισμοῦ. Ὅτι ὁ Ἰ. Στάλιν εἶναι ὁ ἐνσαρκωτής τῆς ἀπολύτου σοφίας. Ὅτι ἡ κομμουνιστική θεωρία ἔχει ἐπιστημονικό χαρακτῆρα. Ὅτι ἡ Σοβιετική Ρωσία εἶναι ἡ προοδευτικωτέρα χώρα τοῦ κόσμου. Ὅτι τό κομμουνιστικό καθεστώς εἶναι δημοκρατικό. Ὅτι ἡ Ρωσία εἶναι ἡ ἐνσάρκωσι τοῦ φιλειρηνισμοῦ. Ἀπό τούς ὑπομύθους αὐτούς μερικούς τούς ἀνετίναξαν οἱ ἴδιοι οἱ ἡγέται τῆς Ρωσίας καί ἄλλους τούς ἐξηυτέλισε ἡ ἱστορία. Διατηροῦνται, χωρίς νά εἶναι πιστευτοί ἀπό ἐκείνους πού τούς χρησιμοποιοῦν, ὅσοι χρειάζονται γιά νά διαφημίζουν τήν Ρωσία καί νά τήν βοηθοῦν στόν προπαγανδιστικό ἀνταγωνισμό της πρός τόν ἐλεύθερο κόσμο.

10. *Ὁ μῦθος τῶν πολλῶν.* Αὐτοί ὀρθοφρονοῦν περισσότερο ἀπό τούς λίγους, καί εἶναι δυσκολώτερο νά ἐξαγοράση κανείς τούς πολλούς παρά τούς λίγους. («Κρίνει ἄμεινον ὄχλος πολλά ἤ εἷς ὁστισοῦν˙ ἔτι... καθάπερ ὕδωρ τό πλεῖον, οὕτω καί τό πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, πού δέν συμπαθοῦσε τή «δημοκρατία»). Οἱ ἄνθρωποι ὅμως συνήθως δέν λογικεύονται. Ὑπόκεινται σέ αἰσθηματικάς καί ἐξωλογικάς ἐπιδράσεις καί σπανίως ἐκλέγουν τούς καλύτερους. Ἔτσι ἡ δημοκρατία ἐνθαρρύνει τή λατρεία τῆς μετριότητος καί ἐνισχύει τή χυδαιότητα γιατί σ᾽ αὐτήν ὑπέρτατος κριτής εἶναι ἡ ἐπιδοκιμασία τῶν μαζῶν. Ἡ πολιτική, ἄλλωστε, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά «ἡ τέχνη τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἑνός ἀνεξαντλήτου κεφαλαίου: τῆς ἀνθρωπίνης βλακείας». Γι᾽ αὐτό καί στούς θιασώτας τοῦ μύθου τῶν πολλῶν, πού βεβαιοῦν ὅτι «ὁ λαός ἔχει συνήθως μεγαλυτέρα εὐθυκρισία ἀπό ὁποιαδήποτε συνάθροισι ἐκλεκτῶν, ἀρίστων ἤ χαρισματικῶν» ἐδόθηκε ἡ ἑξῆς σαρκαστική ἀπάντησι: «Τόσα

δισεκατομμύρια μῦγες μποροῦν νά κάνουν λάθος; Φάε, λοιπόν, καί σύ σκατά»...

Μῦθοι κοινωνιολογικοί

Μᾶς μένουν πέντε ἀκόμη μῦθοι πού ἠμποροῦν νά ὀνομασθοῦν **κοινωνιολογικοί** γιατί στηρίζονται σέ μονοϊδεαστικάς «κοινωνιολογικάς» θεωρίας, πού διατυπώθηκαν κατά τούς τελευταίους αἰώνας καί πού ἔχουν χρεωκοπήσει πρό πολλοῦ.

1. *Ὁ μῦθος τῆς βελτιώσεως* —ὅτι εἶναι δυνατόν νά βελτιωθῆ ὁ ἄνθρωπος καί νά ἐξημερωθοῦν τά ἔνστικτά του. Στήν πραγματικότητα «βελτιώνεται» ἀλματωδῶς ἡ γνῶσι, ἀλλά ὁ ἄνθρωπος δέν ἐξημερώνεται παραλλήλως. Ἴσως μάλιστα γίνεται πιό «ἀπάνθρωπος».

2. *Ὁ μῦθος τῆς ἰσοπεδώσεως* —ὅτι μέ τήν ἰσοπέδωσι μποροῦν νά λείψουν ὅλα τά κοινωνικά δεινά. Ἐκτός τοῦ ὅτι πρακτικῶς, εἶναι ἀνέφικτος ἡ ἰσοπέδωσι, γιατί πάντα ὑπάρχει μιά ἄρχουσα τάξι, κανένα ἀπό τά κοινωνικά δεινά (ἀλκοολισμός, πορνεία, ναρκωτικά κλπ.) δέν ἐξαφανίσθηκε στά καθεστῶτα, πού βεβαιώνουν ὅτι ἐπέβαλαν τήν «ἰσοπέδωσι».

3. *Ὁ μῦθος τῆς ἐκπαιδεύσεως* —ὅτι ὁ χαρακτήρ τῶν ἀνθρώπων καί ὁ τρόπος τῆς ζωῆς των εἶναι δυνατόν νά διορθωθοῦν μέ τήν ἐκπαίδευσι. Κατά τούς δύο τελευταίους αἰῶνας ἔχει καθολικευθῆ σχεδόν ἡ ἐκπαίδευσι, ἀλλά αἱ «διορθωτικαί» συνέπειαί της δέν ἔχουν γίνει αἰσθηταί.

4. *Ὁ μῦθος τῆς φτώχειας* —ὅτι μοναδική αἰτία τῆς ἐγκληματικότητος εἶναι ἡ στέρησι. Ὑπάρχουν ὅμως καί πολλοί ἄλλοι παράγοντες, πού ὠθοῦν τόν ἄνθρωπο στήν παράβασι τῶν νόμων: ἡ κληρονομικότης, αἱ διάφοροι διαστροφαί, ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀμέσου πλουτισμοῦ, τό κακό

οἰκογενειακό περιβάλλον κλπ.

5. *Ὁ μῦθος τῆς εὐημερίας* —ὅτι ἡ εὐημερία ἐξασφαλίζει τήν εὐτυχία στόν ἄνθρωπο. Δέν εἶναι, ἐν τούτοις, εὐτυχεῖς οἱ πολῖται τῶν χωρῶν, πού πραγματικῶς εὐημεροῦν, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπό τό ὅτι παρουσιάζει σ᾿ αὐτάς τραγική ἄνοδο τό ποσοστό τῶν αὐτοκτονιῶν, τῶν νευρικῶν παθήσεων, τῶν ἀλκοολικῶν καταχρήσεων καί τῶν ναρκομανιῶν.

Μέ τό κεφάλαιο αὐτό γιά τούς *πολιτικούς μύθους* τελειώνει καί ἡ αὐτοβιογραφική «Μεγάλη Περιπέτειά» μου. Ὅπως ἀναφέρω καί στόν Πρόλογο τοῦ βιβλίου περιγράφω σ᾿ αὐτή ὅλα ὅσα ἔζησα μαζύ μέ τό Ἔθνος κατά τά —μᾶλλον πολλά καί πάντως ταραχώδη— χρόνια τῆς συνειδητῆς ζωῆς μου. Σκοπός μου δέν ὑπῆρξε ἡ αὐτοπροβολή ἤ ἡ ἐκτόνωσι, ἀλλά ἡ ἀνθρωπίνως ἐφικτή ἐξιστόρησι τῆς *ἀληθείας* ὑπό συνθήκας *ἀπολύτου ἐλευθεριας*, πού γεύομαι γιά πρώτη φορά, μολονότι κατά τή μακρά δημοσιογραφική σταδιοδρομία μου εἶχα πάντοτε τό μοναδικό ἴσως προνόμιο νά μή γράφω «κατά διαταγήν» καί ὡς «ἐπαγγελματίας κόθορνος». Τώρα τό λόγο ἔχει ὁ ἀναγνώστης, τοῦ ὁποίου δέν «ἐξαιτοῦμαι τήν ἐπιείκεια»... Πάντως, μοῦ ἔκανε καλό πού ἔγραψα τό βιβλίο αὐτό καί γιά τοῦτο δέν πιστεύω ὅτι μπορεῖ νά βλάψη ἐκείνους ἀπό τούς ὁποίους θά διαβασθῆ.

Φιλοθέη 30.6.1987